UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 24 04 09 006 4

D
20
S25
v.1-2

Sa'īd Pāşā, Diyārbekirlī
Mirāt ül-iber

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

62
Sa'id Paşa, Diyarbekirli

مرآت العبر

Mirat ül-iber

— مؤلفی —

دیاربکرلی سعید پاشا

برنجی جلد

معارف نظارت جلیله‌سنك فی ۲۵ ربیع الاول ۳۰٤
تاریخلی و ۹۳۰ نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

صاحب و ناشری
(مصور ترقی غزته‌سی) صاحب امتیازی
ق. فائق

۱۳۱٤ — عصر مطبعه‌سی

در سعادت
عصر کتبخانه‌سی
الی جاده‌سی نومرو ٤٤

LIBRARY
AUG 12 1965
UNIVERSITY OF TORONTO

998723
D
20
S25
v. 1-2

مرآت العبر

مؤلفی

دیار بکرلی سعید پاشا

برنجی جلد

معارف نظارف جلیله‌سنك فی ۲۵ ربیع الاول ۳۰٤ تاریخلی و ۹۳۰ نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

(قره‌بت وقصبار) مطبعه‌سی ــ باب عالی‌جاده‌سنده نومرو ۲۵

۱۳۰٤

بسم الله الرّحمن الرّحيم

مكوّن كائنات تعالى شانه وتقدس حضرتلرينه
حمد وثنا وسبب خلقت ممكنات افندمز حضرتلرينه
وآل واصحاب كرامنه تصليه وترضيه وجيبه سنى
ادادن صكره قلم عجز رقم بوصورتله افادهٔ مرام
ايدركه

ولىّ نعمت بيمنتمز شهنشاه معظم وخليفة الله
فى العالم پادشاهمز غازى سلطان عبدالحميد خان
ثانى افندمز حضرتلرينك جلوس ميامن مأنوس
همايونلرى يوم مسعودندن برى معارف وكمالات
مدنيه مزك ترقيسى امر نده مشهود عيون عموم
اولان اقدامات جليلهٔ ملوكانه لرى خيرخواهان
وترقى جويان وطنك هر برينى وسعى درجه سنده
امر معرفه خدمتكذار ايلديكى كبى بوعبد عاجز

دخی عصر کمالات حصر تاجداریده زیور دستگاه
انتشار اولان آثار جدیده یه ضمیمه اولمق اوزره
مشاغل ضروریه دن اختلاس وقت ایتدکچه
{مرآت العبر} نامیله قلمه آلدیغم اشبو تاریخ
عمومینك ابناء وطنه خدمت مقصدیله نشرینه
مباشرت ایلدم. بضاعه مك نقصانی معترف
اولدیغمدن وقوعی بی اشتباه اولان خطیئاتمك نظر
عفو ومسامحه یه مقرونیتی مطالعه بیوره جق
ذواتك لطف خطاپوشانه لرندن امید وتمنی اولنور.

واللّٰه ولیّ التوفیق

مقدمه

علم تاریخ ایله شوعلمه یاردم ایدن فنونه متعلق
تعریفات و معلومات مختصره

— ۱ —

علم تاریخ مدنی

علم تاریخ مدنی امم وبلدانك وقایعیله هردراوحوادث کونیه‌یی بیلدیرر.

تاریخ مدنی — بری عمومی ودیکری خصوصی اولمق اوزره — ایکی قسمدر. برنجیسی بلدان وبنی انسانك صورت عمومیه ده وقایع مهمه‌سنی وایکنجیسی بر دولت ومملکتك و یا بر قومك، یاخود افرادك وقایع وتراجم احوالنی بیان ایدر.

بعض فیلسوفلر «زمانلرك شاهدی، حقیقتك نوری، پادشاهلرك ورعایانك استادی، حیاتك مدرسه‌سی» دیوعلم تاریخی توصیف ایلدیلر.

نوع بشرجه دائرهٔ افکارك وسعت وشئوناتك کثرت بولدیغی وقتلرده کین علم تاریخ علوم معتبره‌دن معدود دکل

ایدی. امم متمدنه‌ده فکرلره وسعت کلدکدن صکره مرأت کائناتده یوز کوسترن عمومی وخصوصی حادثه‌لرك وقوعه کلدیکی زمانلر اونودلمامق واسلاف عصرلرنده‌کی مهم وقعه‌لر صکره کله‌جك اولانلره تبصره اولمق اوزره علم تاریخه اعتنا اولندی.

دولتلر، ملتلر، جمیتلر وقوعات عبرت آیاته تصادفله احوال زمانه تبدل وانقلاب وشئونات کونیه‌دن اختباره شایان حادثه‌لر ظلمتخانهٔ جهالتدن کشف حجاب ایدرك آفتاب مدنیت دائرهٔ افکار بشریه‌یه پرتو انداز معلومات اولدقجه فن تاریخ کسب اهمیت ایلدی. اواهمیتك ایامه اتباع ایله بیومسی فن مذکوری بولندیغمز عصرده‌کی درجهٔ علیایه قدر ایلری کوتورمشدر. بوندن صکره‌ده کیتدکجه کسب وسعت ومکملیت ایده‌جکنی میدانده‌کی کشفیات کوستریور.

تاریخ دورینه دکین کچن وقتلر وقوعاتنه کتب مقدسه‌دن بحثله مأخذ اولدیغندن کتب مقدسه مستثنا اولمق اوزره متأخرین فن تاریخك ظهورندن بری کچن ازمنه‌یی طفولیت وصباوت و رجولیت قسملرینه تقسیم ایلدیلر.

فن تاریخ افکاره مؤثر وجاذبیتله متصف بر شاهد دلکشادر. بوشاهد دلکشا فنیکه‌لیلرك فن کتابتی ایجاد

ایلدکلری زمانه قدر کائناتك مشیئهٔ طبیعتنده — جنین حالنده — ایدی . فن کتابت قابله کبی اوجنینی مشیئهٔ مادردن چیقاروب قماط استعداده صاردقدن صکره مهد طفولیته وضع ایلدی.

افراد بشر شهراه مدنیتده یارش ایتمکه باشلادیغی وقتلرده خواجهٔ بندرکاه عبرت اوطفل دانشینك عالم شهوده کلیشندن مقدم — بیودکدن صکره محتاج اولدجغی اسباب ثروتنی حاضرلیوب — بیوك بیوك بنالری ودیکیلی طاشلری رموز وخطوط غریبه دن طلسملره ربط ایله ایادیٔ انقلاب کیمیسنی مطلسم دفینلرکبی یرلرك آلتنده اخفا وکیمیسنی آصیلی معمرلرکبی عبرتکاه عالمه القا ایتمشدی .

دفاین مطلسمه سوزینی لسان حقیقت اوآثار غریبه حقنده یاد ایده بیاورکه صکره لری طلسملری آچیلان دفینلرکبی یرلرك التندن چیقاریلان کرانقیمت آثار عتیقه نك اومیدان عبرتده عصرمزه قدر آصیلی معمرلرکبی نه اولدیغی بیلنمین دیکیلی طاشلرك رموز وخطوطی کشف اولندقجه — بونجه عصرلردن بری ندعالمده یشادقلری پردهٔ مجهولیت آرقه سنده مستور اولان — امم ماضیه نك وقایع تاریخیه واحوال غریبهٔ مدنیه لرینی اوکرنیورز .

اوطفل قابل الاستعداد مهد طفولیته قوندیغی زمان

یونانی اومیروسك اشعاریني وروماني ریوس قانونك آثاریني لسان طفولیتنه ترجمان اتخاذ ایلمشدی.

سن صباوته تقرب ایلدیکی وقتلرده یونانی فرقید ایله هیلانیقوس کبی بعض ذوات ترجمانلق ایلدیلر.

فن تاریخك زمان طفولیتی اومیروسك ظهورندن هیلانیقوسك ظهورینه دکین سبقت ایدن اوچ بچق عصردن زیاده وقتلردن عبارتدرکه ابتدای هجرتدن مقدمکی اون یدنجی وانتهای اون ایکنجی عصرده در.

ایکنجی قسم فن تاریخك صباوت زمانلریدر. ازمنهٔ مذکوره هجرتدن (۱۱۰۷) سنه مقدم تولد ایتمش اولان یونانی هیردوت زمانندن ابتدا ایدر. هیردوتدن بدأ ایله کتبخانهٔ عبرته آثار تاریخیه براقمش اولان مورخلرك کتابلری تاریخ دینلمکه شایان دکلدر دینلهمز وتقدم زمان جهتیله ابوالتاریخ نامنی المش اولان هیردوت شاهد فن تاریخك حال صباوتنده بردرجه یه قدر تربیه سنه موفق اولدیغی انکار اولنهماز ایسه ده بونلرك کتابلرنده متانت افکار وانتظام آثاره تعلق ایده جك بحثلر کوریله مامشدر. وشو مورخلر یازدقلری تاریخلری زمانلرینك عوائد واخلاقلرینه او یدردقلرندن اثرلری اکابر اشرافه مدیحه وعوائد عمومیه یه سوءنمونه اولمق طریقندن آریله مامشدر.

ایکنجی قسم مورخلرندن مداهنه یولندکیدنلر یالکز یونانیلر دکل ، روم مورخلری انلردن زیاده مداهنه کوستردیلر وقدمای مورخینك شوطاقلری ملتلرینك سماوی اولدیغنه ذاهب اولدقلرندن اومناسبتله کتابلریته هردرلو خرافات وحکایات موهومه درج ایلدیلر .

هیردوتدن صکره کلان یونانی توقیدید واغزنیفون بوقسمدن معدود مورخلردندر . لکن توقیدید هم مورخ هم عسکر اولدیغندن بولندیغی محاربه‌لره دائر حقایق وقوعاتی محافظه ایده‌جك یولده خیلی شیلر دخی یازمش وشوحالله برابر فن تاریخ اوللری مهملات عد اولنه‌جق درجه‌یه قریب بر شی ایکن بونلردن هر بری اثرینی اولدقجه ترتیب وانتظامه ربط ایله مزیتنی کوسترمشدر .

یونانیلردن ابتدا تاریخ وطن نامنه کوزل طرزده کتاب یازانلر هجرتدن (۸۳۸) سنه مقدم برحیات اولان قابیوس ویقتور ایله بیزون وقانون نام ذاتلردر . صکره مورخلر چوغالمغه وفن تاریخ دها زیاده ایلروملکه باشلادی .

فن تاریخك انتظامنه خدمت ایدن مورخلرك برنجیسی هجرتدن (۶۰۵) سنه مقدم وفات ایدن رومانی تیتلودر . شوذات تألیفات مفیده میدانه قومشدرکه بوتألیفاتك

مشهوری رومانك تأسیسندن قیصر دروزوسك وفاتنه قدر سبقت ایدن زمانك وقوعاتنی حاوی روم تاریخیدر .

میلادك برنجی عصرنده رومالردن مورخ تاسیت ظهور ایلدی . تاسیتك زمانی فواحشك رواج وفساداتك حکم یورتدیکی وقتلردن عبارت ایکن یازدیغی تاریخ مداهنه‌دن سالم وآدابه خادمدر .

تاسیتدن صکره روم دولتنه بعض مرتبه ضعف عارض اولدیغندن میلادك (۲٤۱) سنه‌سندن (۳۹۱) سنه‌سنه دکین علوم سائره کبی تاریخ دخی انحطاطه یوز طوتمشدی . اووقتلرده کی مورخلر ایمپراطورلره مداهنه کوستره‌جك سوزلرله کتابلرینی معیوب ایلدیلر .

روم ایمپراطورلغی شرقی وغربی نامله ایکیه بولندکدن صکره ترتیب سنین اوزره وقایعك ضبطنه باشلانمشدر .

لکن شرق ایمپراطورلغنك مرکزی اولان قسطنطینیه‌ده اخلافك انظار عبرتلرینه قونیله‌جق حوادث مهمه‌نك فقدانله اقتدارلی مورخلر فقدانی‌ده منضم اولدقدن بشقه ذوق سلیمه فساد ورأی مستقیمه استبعادعارض اولدیغندن فن تاریخ تنزل ایلدی .

میلادك بشنجی عصرنده ظهور ایدن اوتیبوس

مورخین سالفه‌نك یازمش اولدقلری وقایع سنویه مضبطه‌لرینی اساس طوته‌رق برتاریخ قلمه آلمش ومصرلی اولمبیورد دخی اونیوسك کیتدیکی یولده بر کتاب یازمشدی. مورخ زوزیمك یازدیغی قیاصره تاریخنه انلرك کتابلری اصل اعتبار اولندی.

بونلردن صکره فلسطین اعمالندن قیساریه‌لی بروقوبیوس شرق ایمپراطورلرینك فرسلرله وقوع بولان محاربه‌لرینه وایتالیانك کیفیت فتحنه دائر برتاریخ ترتیب ایلدی. سائر مورخلر دخی بعض تاریخ کتابلری یازدیلر.

شرق ایمپراطورلغنده حوادث سنویه‌نك تسجیلنه دوام اولندیغی صره‌ده غرب ایمپراطورلغنده دخی پلوتارقه کبی مورخلر ظهور ایدرك فن تاریخه خدمت ایتمشلردر. بونلرك اثرلری ایمپراطورلره تعلق، یاخود تشنیع طرزنده برطاقم افاده‌لردن ودیوانك عیوبیله مصائب ایمپراطوریه وسطوت حربیه‌یی حکایه دن عبارت ایدی.

میلادك دردنجی عصرنده ظهور ایدن امیان نام مورخ وثنی مورخلرك خاتمه‌سیدر. صکره حوادث سنویه‌یی ترتیب ایدن مورخلر یکدیکرینی ولی ایلدیلر.

غرب ایمپراطورلغنده بومسلکه سلوك ایدن بروسیو

اقتباس نام ذات ایدی. بشقه‌لری دها نك مسلکنده کیتمشلردر.

اوروپاده میلادك یدنجی عصرندن اون برنجی عصرینه قدر حکمنی اجرا ایدن اختلالك امتدادی کرك تاریخ، کرك سائر معارفك اضمحلالنه سبب اولمشدر. عصر مذکورده اوروپاده یوقدن کاغد اعمالیله حیوان دریلری اوزرلرینه یازی یازمق کلفتی زائل وفسادات داخلیه‌جه بر درجه‌یه قدر سکونت حاصل اولدیغندن میت حالنه وارمش اولان معارف ینه جانلانمغه باشلادی.

میلادك (۱۴۳۶) سنه‌سنده طباعت صنعتی ظهور ایدرك اندن صکره اوروپاده فنون سائره کبی فن تاریخ دخی ایلرو کیتمشدر.

طباعتك ظهورندن صکره فن تاریخ ترقی ایده ایده میلادك اون سکزنجی عصرنده سن صباوتی بتوروب سن رجولته یتشدی.

مباحث مخصوصه‌لرنده تفصیل اولنه‌جغی اوزره آثور وبابل ومصر کبی ممالك قدیمه خرابه‌لرندن چیقاریلان وبریاندن چیقارلمقده اولان آثار عتیقه‌ده کی اشارتلردن ویازولردن بر قاچ بیك سنه اول منقرض اولمش وآثار تاریخیه‌لری دورخارجه مجهول حکمنی آلمش اولان دول قدیمه‌نك وقایع تاریخیه واحوال مدنیه‌لری خارل خارل

کشف ایله تاریخ کتابلری یازلمقده‌در .

عربلر دور اسلامه دکین معارف سائره کبی فن تاریخدن دخی بیخبر ایدیلر . لکن ایچلرنده علم انسابه معلومات کامله‌لری جهتیله انسابی منسلسلاً تعداده مقتدر نسابین هر وقت موجود ایدی . قبائل آره‌لرنده یوز کوسترن وقوعات حربیه اوزرینه شعرای عرب انشاد ایتمش اولدقلری فخریه‌لرومرثیه‌لر وقوعاتی مذکوره‌نك اونودلمامسنه مدار اوله‌رق وقایع جاریه‌جه ضروب امثال اتخاذ ایلدکلری سوزلرك موردلرینه تعلق ایدن حکایات وروایات دخی مضبوط ایدی . فقط تاریخ کتابلری یوغیدی .

فتوحات اسلامیه ایلرولدکدن ودولت عباسیه تشکل ایتدکدن صکره (۱۵۵) سنهٔ هجریه‌سنده وفات ایدن ابوالقسم حمادالراویه بن میسره و (۲۰۷) ده فوت اولان ابو عبدالرحمن الهیثم روایات عربك و (۲۱۰)ده اوفات ایدن ابو عبیده عمرو بن المثنی بیك ایکیوز عدد یام عربه دائر وقوعات تاریخیه‌نك جمیله برر کتاب یازدیلر . (۲۱۷) ده فوت اولان اصمعی روایات واحادیث عربی ونوادر تاریخیه یی حاوی پك چوق اثر نرا قمشدر .

علوم ومعاوف بین‌الاسلام طریق ترقیده برسرعت عجیبه کوستردیکی زمانلر فن تاریخ دخی کسب اهمیت ایدرك لسان یونانی اوزره یازلمش تاریخ کتابلری کتب سائره ایله برابر لسان عربی‌یه ترجمه ایدلدی . اسلام مورخلری رأساً انظار عبرت‌واستفاده‌یه شایان اوله‌جق پك بیوك وپك‌چوق اثرلرده میدانه قومشلردر .

همجرتك اوچنجی عصرنده ابن ابی خیثم احمد بن زهیر ، ابن ابی شیبه ، ابوحنیفه احمدبن داودالدینوری، ابو رفاعه ، ابو الولید محمد بن عبدالکریم الازرقی ودردنجی عصرنده طبری ، مسعود ، ابن ابی حیان ، ابن ابی حرادزبه ، ابوالفرج اصفهانی ، ابن خلیل کبی حسابسز مورخلر کلمش وصکره‌لری فن تاریخ زیاده اتساع وکسب انتظام ایدرك همجرتك‌التنجی عصرنده کلان مورخلردن ابن عساکر یکسان جلدی حاوی برتاریخ کتابی یازدیغی کبی امام ذهبی ، ابن اثیر ، ابن خلدون واعلام اسلامدن نیچه مورخار وطبقات مشاهیری محتوی نیچه کتابلر ظهور ایتمشدرکه هر بری دور اسلامك علوم وفنونجه نه‌قدر پارلاق عصرلر کچیردیکنی واوروپاجه صکره‌لری باشلامش اولان ترقیٔ معارف

دور اسلامجه انلردن نه‌قدر مقدم باشلادیغنی اثباته برر برهاندر .

کشف الظنونده بیك اوچیوزدن زیاده علماء اسلامك قلملرندن چیقمش تاریخ کتابلرینك اسملری درج ایدلمش ایسه‌ده هلاکونك بغدادی واسپانیالولرك اندلسی وتیمور کبی مصائب اسلامیه‌یه سبب اولان ظلمه‌نك اکثر ممالك اسلامیه‌یی استیلالرنده تلف اولان کتابلر دائرهٔ تعدادن خارج اولدیغنه نظراً کشف الظنونده کی کتابلر آثار اسلامیه‌یه نمونه بیله اولهمیه‌جغی بدیهیدر .

اوروپا مورخلری تاریخ عمومیی درت قسمه تقسیم ایله خلقت آدمدن روما مملکتنك تاریخ انقراضی اولان (٤٧٦) سنهٔ میلادیه‌سنه‌قدر (قرون اولی) واوتاریخدن دولت علیهٔ عثمانیه‌نك استانبولی ضبط ایلدیکی (١٤٥٣) سنه‌سنه دکین (قرون وسطی) وسنهٔ مذکوره‌دن (١٧٨٩) تاریخنه قدر (قرون اخری) اعتبار ایدرك اندن صکره سنه «عصر حدیث» اطلاق ایلدیلر .

لکن مورخین اسلام هبوط آدمدن دور اسلامه دکین ازمنهٔ قدیمه اعتبار ایتمش اولدقلری کبی دولت عثمانیه‌نك ظهوری واعاظم سلاطین عثمانیه‌دن جنتمکان

غازی سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك جلوسلرینی متعاقب تنظیمات خیریه‌نك تأسیسی بزلرجه برر مبدأ قرون اتخاذ اولندجق اهمیتی حائز اولدیغندن بزکتابمزده خلقت آدمدن دور اسلامه دکین کچمش زمانلر تاریخنی (قرون اولی) ودور اسلامك بدایتندن عثمان‌خان غازی حضرتلرینك تاریخ استقلالی اولان (۶۹۹) سنهٔ هجریه‌سنه دکین (قرون وسطی) واو تاریخدن تنظیمات خیریه‌نك تأسس ایلدیکی (۱۲۵۵) سنه‌سنه دکین (قرون اخری) واندن صکره‌سنی (عصر حدیث) اعتبار ایده‌جکز.

— ۲ —

جغرافیایه متعلق معلومات

جغرافیا رسم ارض معناسنی حاوی لفظ یونانیدر. سطح ارضك احوالندن بحث ایدن علمه دینیور. شوعلم جغرافیای ریاضی وجغرافیای طبیعی وجغرافیای سیاسی نامیله اوچ قسمه منقسمدر.

جغرافیای ریاضی ارضك شکلندن، حجمندن، حرکتندن، مسائل حلندن. سطح ارض اوزرندکی

مواقع امكنه‌نك تعيينندن وسائربوكبي معلومات وعملياتدن باحثدر . شوقسمك اكثر مباحثي علم هيئته تعلق ايدر .

جغرافياي طبيعي ارضك طبيعتني واوصافني بيلديرر . شو قسم برى دكزلر وديكرى قاره‌لر اولمق اوزره ايكى بيوك قسم طبيعي‌يه تقسيم ايدلمشدر .

وضعيت طبيعيه‌جه قاره‌لرك ودكزلرك شكللرينه ، طاغلرك ارتفاعنه ، سلسله‌لره ، صحرالره ، اووه‌لره ، طاغلرك تپه‌لرندن اعماق بحارك قعرينه طوغرى خطوط ويا رسوم مختلفه‌يه متعلق بحثلر بوقسمه تابعدر .

جغرافياي سياسى يريوزنده كى بلدلرك واصناف بشرك اقسام سياسيه‌لرينه وهيئت‌اجتماعيه ونظاميه‌لرينه متعلق مباحثدن عبارتدر .

جغرافياده ابتدا توسيع معارفه سعى ايدن فنيكه‌لیلر ايدى . بونلر بحر متوسطك سواحلنى آرايه آرايه كشف وتحقيق ايله جبل طارق بوغازينى كچوب بحر محيطك ساحللرينى كشت وكذار ايلديلر . سياحتلرنده بريتانيا وسواحل بحر بالطق طرفلرينه قدر كيتمشلردر .

فنيكه‌لولره قومشواولان عبرانيلر دخى روى زمينك چوق يرلرينى سياحته اوكرنمشلر ايدى .

لكن ابتدا صورت مخصوصه‌ده مأمورلر تعيينيله

سطح زمینی کزدروب معارف جغرافیایی توسیعه سعی ایدن ذات مصر حکمدارلرندن نیخودر . شوذاتك تشبثی هجرتدن تقریباً (۱۱۲۰) سنه مقدم ایدی . نیخو بحر احمر طریقیله اوقیانوس هندی یه بر هیئت کشفیه کوندردی . هیئت مرقومه اوچ سنه مدت افریقاده طولاشدقدن صکره جبل طارق بوغازینه عزیمت واوردن مصره عودت ایلدی .

قرتاجنه‌لیلر تجارتله زیاده الفت واسفار بعیده اختیار ایلدکلرندن بومناسبتله توسیع جغرافیا ایچون التزام ایتمش اولدقلری سیاحتر هجرتدن مقدمکی اون ایکنجی عصرده‌در .

قبل‌الهجره (۹۴۰) سنه‌سنده مارسلیادن یثیاس نامنده برقپودان بحر محیطه دخول ایله اسپانیا سواحلنه کیتدکدن صکره بریتانیایه واوردن شماله طوغری سیاحتله ایسلاندی جزیره‌سنی کشف ایلدی .

ازمنهٔ قدیمه ده جغرافیانك توسیعنه چالیشانلرك باشلوجه‌لری شوذکر ایتدیکمز طاقلردر . لکن جغرافیا ایله ابتدا اشتغال ایدن ذات ایراتستینس ایدی . شوذات هجرتدن مقدمکی طقوزنجی عصرك اواسطنده اسکندریه‌ده اطوال وعروض بلدان اوزرینه علم مذکورك

نظامنه وضع اساس ایتمشدر . اوآره‌لق اسکندریه مدرسه‌لرنده تدریس ایدنلر ارضك شکل کریسنی اوکرنمشلر ایدی . ایراتسثینس یکی جغرافیا فنده کی اشیاء عظیمهٔ اصلیه یه اعتبار ایتمیوب جغرافیاسنی اطوال نهاری اون درت بچق ساعت اولان ممالکك جمله‌سنی قاطع بر خط اوزرینه بنا ایلدی . خط مذکوراسپانیاده سان ونساندن شرقاً ردوسه وآسیای صغرایه وبلاد فارس وهنده‌مرور ایله اوقیانوس شرقی ساحلنده واقع ثینایه منتهی اولدی . اوراسی ارضك انتهای زعم اولنمشدی . ایراتسثینسك رأیی اوزره شوخط یتمش بیك استاده [۱] در . ایراتستینس خط مذکوراوزرنده واقع ردوس واسکندریه نقطه‌لرینك هربریسندن بر زاویهٔ قائمه تشکیل ایدرك شو ایکی زاویه نقطه‌لرندن جنوباً اسوان طرفلرینی قطع ایله مأهول ومسکون اولمدقلرینی زعم ایلدکلری اقلیمك حدودینه قدر بر خط عمودی کشیده ایلدی . حدود مذکوره درجات عرضدن اون ایکنجی درجده واقع ایدی . اوتاریخلرده اوحدودك اوته‌سنده بحر اوقیانوسدن بشقه برشی یوقدر اعتقادنده ایدیلر .

[۱] براستاده (۱۸۵) مترودر .

هجرتدن مقدمکی بشنجی عصرك اواخرنده ابرخوس نامنده برجغرافی ظهور ایتمشدر . شوذات ایراتسثینسك وضع ایلدیکی نظامی بعض مرتبه توسیع ایله علم جغرافیانی مبادیٔ فلکیه یه ربط ایدرك خطوط اطولك امکان تحقیقی خسوف و کسوفك ملاحظه سنه بنا ایتمشدی . لکن ابرخوس بویله بر قاعده یی فعله تقریب ایتمکسزین وفات ایتمکله کندوسندن صکره اوقاعده موقع فعله ایصال ایدلدی .

ابرخوسدن یارم عصر صوکره ظهور ایدن یونانی استرابون خیلی سیاحتلر احتیاریله علم جغرافیاده بررساله یازدی . لکن رساله سنده مندرجاتیلرك اکثریسنده تعریفات جغرافیاجه صکره لری یکاشلق کورلمشدر .

رومالیلرده جغرافی اولمق اوزره ظهور ایدن ذواتك الك قدمایسی هومپونیوس در . شوذات ایمپراطور قلود - یوسك زمانده بر رساله یازمقله ارضی شمالی وجنوبی قسملرینه وبرنجی قسمی اوچه تقسیم ایتمشدر . اقسام ثلثهٔ مذکوره نك برنجیسی اوروپا . ایکنجیسی افریقا . اوچنجیسی آسیادر . بونلره اراضیٔ معروفه وقسم جنوبیه اراضیٔ مجهوله اطلاق ایلدی .

هجرتدن مقدمکی (٤٧٠) تاریخلرنده ظهور ایدن

بطلیوس فلکی اسکندریه ده شوعلم ایله اشتغال ایدرك شوذاتك ترتیب ایتمش اولدیغی کتاب مجسطی اووقته قدر یازلمش اثرلرك اکمکملی اولمغله بطلیوس کندوسندن مقدمکی جغرافیلرك هپسنه اوکتاب ایله تفوق کوسترمشدر. بطلیوسك جغرافیاجه اولان اخباری هند چینی یه قدر منتهی ایدی .

اوروپاده شمس معارفك پرتو انداز آفاق اولدیغی زمانه دکین جغرافیاجه اولان معلومات بطلیوسك کتابنه منحصر ایدی . میلادك طقوزنجی عصرنده نور مندیلر غرینلاندهیی کشف ایدرك قرن عاشرده آمریقایه طوغری سیاحت ایلدیلر . فقط امریقا کشف اولنهمامشدی .

میلادك اون اوچنجی عصرنده پاپالر دین نصرانیتك انتشاری ایچون آسیانك اقسام بعیده سنه داعیلر سوق ایلدکلری صره ده پاپا دردنجی اینوشنسیوسك امری اوزرینه برجعیت رهبان (۱۲٤٦) تاریخ میلادیسنده تاتار حکمداری قابوق خانك یانه قدر کیتمکله بونلرخیلی معلومات جغرافیه آلمشلردر .

(۱۲۵۳) ده فرانسه قرالی طقوزنجی لوئی آسیانك کشفی ایچون برهیئت مأموره سوق ایتمشدر .

مارقو پاولو (۱۲۷۱) ده پکینه قدر کیدرك یکرمی

درت سنه شرق طرفلرنده سیاحت واقامت ایتمکله عودتنده یازدیغی سیاحتنامه یاپونیا وجزائر وبلدان هند شرقیی اوروپالولرك معلوماتلری دائره‌سنه ادخال ایلدی .

میلادك اون‌بشنجی عصرنده اوروپالولر افریقانك ساحل غربیسنده‌کی بلاد مجهوله‌یی و (۱۴۲۱) سنهٔ میلادیه‌سنده پورتوسنتوومادیرا جزیره‌لرینی و (۱۴۸۶) ده رأس رجاء صالح جهتی کشف ایلدیلر .

(۱۴۹۲) ده اسپانیول خرستوفورس قولومبوس عالم جدید اولان آمریقایی کشف ایلشدر .

(۱۵۱۲) ده اسپانیول سفینه‌لری اوقیانوس‌هندیده واقع بعض محللرك اکتشافنه موفق اولدیلر .

بوندن صکره اوروپاجه کرهٔ ارضك قطعات وممالك واراضیسنك کشفنه دوام اولنه‌رق فن مذکورك بدایت ظهورندن زمانمزه دکین کشفیات تجدد وتحقیقات تأکد ایده ایده کتابلر وخریطه‌لر ترتیب اولنمش وبوکونکی کونده کشف اولنمدق آز محللر قالمشدر . قطب شمالینك کشفی ایچون خیلی وقتلردن بری اوروپالولر صرف مساعی ایتمکده‌ایسه‌لرده بومقصده هنوز ظفریاب اوله‌مدیلر .

دور اسلامده علماء اسلام علم جغرافیایه خیلی اهتمام کوستردیلر . قزوینینك آثارالبلدانی ، شیخ محمد بن احمد

المقدسینك احسن القاسیم ، یاقوتك معجم البلدان وهجرتك (٦١١) سنه‌سی حلبده وفات ایدن شیخ ابوالحسن علی بن ابی بکر الهروینك ممالك اسلامیه‌یی سیاحتله یازمش اولدیغی اشارات ، ابوالفدانك تقویم البلدان ، استانبول قضاسندن معزول سپاهی زاده محمد افندینك اوضح المسالك ، کاتب چلبینك جهان‌نما نام کتابلری ایله دها پك چوق جغرافیا کتابلری یازلمشدر . لکن علماء اسلامك شو فنه‌کی معلومات وتألیفاتی صورت سطحیده اولمغله فن مذکوره تعلق ایدن کشفیات وتوسیعات اوروپالولرك همم عظیمه‌لری آثارندندر .

کتابمزده تاریخلرینی یازه‌جغمز مملکتلرك بردرجه‌یه قدر جغرافیالری ده توضیح اولنه‌جغندن بو محلده فن مذکورك ظهور وترقیسنه دائر معلومات اجمالیه درجیله اکتفا قلندی .

— ۳ —

ژئولوژی یه دائر معلومات مختصره

ژئولوژی [علم طبقات ارض] کرهٔ زمینك کیفیت تکوننندن وایچنده‌کی ماده‌لردن بحث ایدر .

اسکی فلاسفه آره‌لرنده زمینك ایچی نه‌کبی ماده‌لردن عبارت اولدیغی مبحوث عنها ایدی . لکن نه کشفیاته تشبث اولنمش ، نده‌احوال داخلیه‌سنه وکیفیت تکوننه دائر علم مخصوص تدوین ایدلمشدی .

میلادك اون برنجی عصر اواخرنده اوروپا هنرور-لرندن روبرت هوق زلازله دائر بر رساله تألیف ایدرك رسالهٔ مذکوره ده زمینك حفری حقنده‌کی ملاحظاتنی وارضك سطح بحردن ارتفاعنده زلزله‌لرك تأثیراتنی درج ایلدی .

ولیم ودورد نام ذات بیوك بریتانیاجه تکونات‌ارضیه حقنده ملاحظات ایله کسب امتیاز ایدرك طبقات ارضدن چقان خطلر سلاسل جباله موازی اولدیغنی بیلکله (۱۶۹۵) سنهٔ میلادیه‌سنده کرهٔ زمینك بعض محللری قازلدقجه چیقمش اولان آثاری جمع وترتیب نظامیه‌وضع ایله کمبردج مدرسه‌سنه وقف ایتمشدی .

بوندن صکره اوروپاجه علم مذکورك توسیعنه دوام اولنه‌رق ایتالیالی ولینساری ومورو وژینیرتی نام ذاتلر سکزنجی عصر میلادی اوائلندن اواسطنه طوغری زمانلرده فن مذکورجه سائرلرینه تفوق ایلدیلر .

عصر مذکورك اواخرنده ژئولوژی مباحثی فن

مخصوص اعتبار اولندی . اوروپا هنرورلرینك مساعیٔ کثیره‌لری آثارندندرکه فن مزبوربو کونه‌قدر خیلی ایلرولمش وبیاپی ایلرولمکده بولنمشدر .

کرهٔ ارضك تکوننه دائر اولان معلوماته ژئولوژی علمای حرارت مرکزیه‌یی اساس اتخاذ ایتدیلر .

حرارت مرکزیه ـ یر یوزنده زمینك ایچ طرفنه طوغری درین قویولر ومعدنلر چقارمق ایچون مغازه‌لر قازمش اولان عمله‌نك هپسی بیلمشلردرکه کرهٔ ارضك ایچ طرفی هر اوتوز اوچ مترو درینلشدکچه صیجاقلق مقیاس الحراره‌نك بر درجه‌سی قدر آرتار . شو حسابه کوره یرك اوچ بیك اوچ یوز مترو درینلکنده بیك درجه حرارت بولنور وشوحرارته موادمعدنیه تحمل ایده‌میوب هپسی مایع ناری صورتنی آلور . مرکز ارضك درینلکی (٦٣٦٦) کیلو مترو اولدیغندن نسبت مذکوره‌یه نظراً مرکزده‌کی حرارت ایکی یوزبیك درجه‌یه قریبدر . حرارت مزبوره‌یه جسم اطلاق اولنه‌جق هیچ برشی طیانه‌میه‌جغندن مرکز زمین بر سیالهٔ ناریه‌دن عبارت اولمق لازم کلور دیمشلردر .

مکون حقیقی پك بیوك بر سیالهٔ ناریه اولمق اوزره خلق وایجاد بیورمش اولدیغی شمسك اوزرنده کورینن

شامه‌لر مواد ملتهبه‌سنك بعض جهتلرنده تكون ايتمكه باشلامش قشردن عبارت اولديغى كبى كرك سيارهٔ ارضك كرك نظام شمسيه تابع سائر سياره‌لرك وقتيله شمسدن وقمرلر تابع اولدقلرى سياره‌لردن آيرلمش برر كتلهٔ ناريه ايكن هرقمر سياره‌سنك وهربرسياره شمسك وجله‌سى موازنهٔ مخصوصه‌لرى دائره‌سنده يكديكرك جذبهٔ خصوصيه وعموميه‌لرينه تبعيتله جوهواده برر آتشپاره كبى دوران ايده ايده جملرينك جسامتلرينه مساعد اولان پك اوزون عصرده طوكنه باشلامش وكرهٔ ارض بربيوك آتشپاره اولديغى حالده شمسدن آيرلدقدن صكره محدبى هوانك مقعرينه تماس ايله مليونلرله سنه‌لر ، بلكه مليونلرله عصرلر جو فضاده دونه دونه طيش طرفى طوكرق قابوق باغلامش اولديغى ژئولوژى علماسى طرفلرندن قبول اولنمشدر .

القول على زعمهم ارض جوهواده برجسيم مايع ناريدن عبارت ايكن شدت غليانندن انفكاك ايدن قعلجملر هوادن آلدقلرى برودتله صوغويوب اوجسم نارينك قوهٔ جاذبه‌سيله يه آكا التصاق ايدرلر ايدى . شوحال مليونلرله عصرلر دوام ايلديكندن اوسيالهٔ ناريه قايناد قچه ايچندن طيشارى آتديغى طاغلر بيوكلكنده قعلجملرك هوايه تصادفله

طوکسی جهتیله بیوك بیوك طاشلرك وقیالرك آره‌لرنده سونکر کبی بر طرفلرندن دیکر طرفلرینه قدر ایشلمش آچیقلرودلیکلردن یریوزینه طوغری فیرلایان مواد ناریه تکثر ایدرك حرارت مرکزیه‌نك آشاغیدن یوقاری‌یه کوستردیکی تضیقات اوکنه هرنه کلورایسه یاروب تأثیراتنی کوسترمشدر .

بناءً علیه تبرد ایدن مواد یواش یواش یریوزنده عمورطه زاری کبی برقابوق باغلادی . شوقابوق کیتدکجه قالنلشدرق تأثیرات مذکوره‌دن ناشی کرهٔ زمینده یاریقلر، اینشلر ، یقوشلر ، یومرو و یوکسك طاغلر وتپه‌لر تشکل ایتدی . زمینك صیجاقلغندن وهوای نسیمینك صوغوقلغندن حاصل اولان بخارلرا وقابوغك بوش برلرنده مواد مایعه‌یه تحول ایتدیکندن بوندن دکزلر حصوله کلدی . وکرهٔ ارضك مرکزنده‌کی باچه‌لری کبی علولرینی طیش طرفه طوغری سورمکله وولقانلر نشأت ایتدی .

زمینك انسان خلق اولنمزدن مقدم وقوعه کلان انقلابانی یریوزنده حسابسز تبدلاتی موجب اولدیغی کبی انسان ظهور ایتدکدن صکره دخی کرهٔ ارضك ایچنده‌کی

یانار مادەلرك صقشدرمسندن طولایی آره صره زلزلەلر وصولرك انقلاباتندن ناشی تبدلات متنوعه دوام ایلدی .

میلادك (۱۷۰۰) سنەسنده مکسیقاده برزلزله وقوعبولوب اوراده طاغ اثری یوغیکن زلزلەلردن صکره یریاریلەرق بشیوز قدم یوکسلکنده برطاغ میدانه چیقمش وینه اوتاریخده جزائر روم دکزنده بر جزیره ظهور ایتمکله باشلایوب کیده کیده شمدیکی هیئت جسیمەیی بولمشدر . (۱۸۲۲) ده شیلی بلادنده برحرکت ارض وقوعبولمغله یر یوزندن بر بیوك پارچه هوایه طوغری یوکسلەرك غایت جسیم بر طاغ وجوده کلش وکچمش زمانلرده دکزدن عبارت اولان بعض محللر صکرەلری صحرالره و ـ اوزرلرندەکی صدف پارچەلرندن استدلال اولندیغی اوزره ـ طاغلرك بعضلری وقتیله دکز ایکن انقلاباته اوغرایوب جباله منقلب اولمشدر .

علم طبقات ارض ایله اوغراشانلر حادثات ارضیەیی برى حوادث معدنیه ودیکری حوادث حیوانیه اولمق اوزره ایکیيه تقسیم ایدرك بوایکی قسمك کیفیت تکونلری بیلمك اوزره درت دور اعتبار ایتمشلردر .

برنجی دور ـ زمینك طوکمغه باشلامزدن مقدمکی هیئتی آقیمجی وپارلایجی بیوك بر آتشپارەدن عبارت ایکن

ذکر اولدیغی اوزره اوآتشپاره‌دن اطرافه صچرایان طاغلر کبی شراره‌لرفرسخلرله جوهوایه طوغری فرلادقدن وهواده‌کی برودته تصادفله تبرد وتصلبه باشلادقدن صکره جاذبهٔ ارضه تبعیتله کره‌یه طوغری سقوط ایلدی وشو عظمتلی قطعجملرك انفکاك واتصالنه بر ثانیه بیله انقطاع کلیوب کیتدکجه چوغالدیغندن آرتدقجه بربرینه یاپیشوب صورت منتظمه‌ده اوکرهٔ ناریه‌نك هرطرفنی چویردیلر . بك اوزون زمانلر ایچنده درجه درجه طوکوب کسب صلابت ایلدکلرندن آقیجیلق ویاقیجیلق حاللری زائل اولدی . کرهٔ ارضك حرارتی شراره‌لرك انجمادیله اطرافنده تشکیل ایلدکلری قابوغك ایچنده قالدی ایسه‌ده شوقابوغك قالینلغی ومرکزدن اقتباس ایلدیکی حرارتك اکسلمسی حیوانات ونباتاتك تحمل ایده‌جکلری درجه‌یه واره‌میوب جو هواده‌کی ثقلته‌ه خفت کلدیکی جهتله نشو ونمایه قابلیت طبیعیه‌سی اولان اشیا اوطبقه‌ده وجود بوله‌مدی .

اجرام سماویه‌نك آغرلغی وهواده‌کی حرارتك زیاده لکی یرك ایچنده‌کی آتشك حرارت مادیه‌سنی هوایه‌طوغری چکدکلرندن جوده‌کی صیجاقلق آرتمقدن وکره‌نك حرارتی اکسلمکدن خالی اولمدی . شو تزاید

وتناقص خواص طبیعیه‌لرینك احكامنی یوروتمكه دوام ایتمكله تغلجملردن كره‌نك اطرافنده‌كی قابوق كیتدكچه كسب تخونت ایلدی ایسه‌ده طپش یوزینك صوغوقلغی اوزرنده تعیش ممكن اوله‌بیله‌جك درجه‌یه واره‌مدیغندن اشبو طبقه‌ده یالكز بیوك بیوك طاشلر وحرارتله طیانه بیله‌جك معدنیات ظهوره كلدی .

ایكنجی دور — برنجی طبقه دها زیاده قالینلاشه‌رق حیوانلرك واوتلرك تحملرینه كفایت ایده‌جك درجه‌یه كلدیكی وقتلرده یر یوزنده طوپراقدن تپه‌لر ، درینلكی آزجه‌دكزلر . چایلر ، برنوع باتقلر ظهور ایتمكه باشلادی. لكن كره‌نك ایچنده‌كی بخارلرك وغازلرك شو ایكنجی طبقه‌ده یریوزینه تأثیرلری اعتدال كوسترمدیكندن وجوده كلان شیلر كامله یتشه‌مدیلر . اوتأثیراتك روی زمینده بر طاقم یاریقلر تشكیل ایتمكله وطاغلرك وتپه‌لرك بیویه‌مدكلری جهتله سطح ارضده ككیش ودوز اووه‌لرده كثرت حاصل وابخره‌نك هوای نسیمی ایله اجتماعندن تحصل ایدن صولر هوادن روی زمینه نازل اولدی . بوصولر وسعتلی محلاره سرایت ایلدیكندن درینلكی آز پك چوق كوللر حصوله كلمشدر . طاش كوموری بوطبقه محصولاتندندر .

اشبو ایکنجی دورك تشکیل ایلدیکی طبقهٔ ثانیه‌نك قالینلغی ینه درجهٔ اعتداله دکل ایدی . کره‌نك ایچ طرفنده‌کی مواد ناریه کره‌یی تضییق ایتدکجه یر یوزینه فیرلامغه استعداد کوسترر ایدی. خصوصیله طبقه درونده تکون ایدن معدن صولرینك یوللری صقشمسیله یرك ایچنده کی حرارتدن آتش کسلمش اولان قزغین صولر زمینك ایچ طرفندن آریلان ویریوزینه میل ایدن معدنیاتدن پك چوغنك ارتمسنه سبب اولدی .

ایکنجی دورده حرکت ارض پك زیاده ایدی . سطح زمینی قاپلایان قابوق هنوز قالینلشمدیغندن کره‌نك ایچنده‌کی بخارلره ، غازلره مقاومت ایده‌میوردی . مواد داخلیه‌نك تضییقاتندن اوفاق طاغلر وتپه‌لر او دورده چوغالدی .

سطح زمینك صوغوقلغی آرتدقجه اطرافنی قاپلامش اولان اجسامده صلابت حاصل اولوب جوف زمینده‌کی بخارلر تشرارضك اینجه‌لکی حالنده شدت سابقه‌سنی تخفیف ایتمیور ایدی . لکن هواده‌کی ابخره مرکزده‌کی حرارتدن اولکی کبی متأثر اولهمدقلرندن صولره منقلب وروی زمینه منصب اولدیلر .

بناءً علیه جوده حاصل اولان کثافت سابقه زائل

اولدیغندن هواده لطافت حاصل اولمغه وکونشدن کی شعاعك یر یوزینه تأثیری کیتدکجه تزاید ایتمکه باشلادی.

بودور. یارادیلان شیلرك چوغی اوتلر ایله هوام کبی بعض حیوانات ایدی. بونلرك وجوده کلدکلری طبقه‌یی احاطه ایدن هوانك سطحده یوز کوستردن حالمره انضمامیله هروقت برتبدله تابع اولمسی وجوده کلان اوتلرك وحیوانلرك تجدد ایدن موقملرده بقالرینه مانع اولمغله هپسی آز وقت ایچنده فنا بولدیر اولوب سطح ایله هوای جدیدك طبیعتلرینه تحمل ایده بیله‌جك سائر اوتلر وحیوانلر ایجاد بیورلمشدر. اکوانك شو تجددات متوالیه‌سی ایچنده تلف اولان شیلرك کیفیاتنی انجق الله تعالی حضرتلری بیلور.

اوچنجی دور — شو دوره دکین کرهٔ زمیندن بری وبحری بعض هوام ظهور ائلمش ایسه‌ده سائر حیوانات بریه ظهور ایتمامشدی. کرهٔ‌نك صوغوقلغی درجهٔ اعتداله واوچنجی دورك حکم طبیعیسی ظهوره کلمکه باشلادقده برطاقم بالقلروامثالی سبقت ایتمامش حیوانلر خلق بیورلدی.

اوچنجی دوره منسوب طبقه ایکنجی‌یه نسبتله ممتاز ایدی. شو دوره مخصوص حیوانات مخلوقه یر یوزنده

براز مدت قالدقدن صکره کرهٔ زمینك احوالنه تکرار عارض اولان تبدلات دور مذکور حیواناتنك تعیشنه مانع اولدیغندن انلرده تلف وصکره خلق اولنمش اولان حیوانلر اولکیلرینه خلف اولدیلر .

ژئولوژی علماسی کرهٔ زمینده مروریی ادعا ایتدکلری درت دورك هربرنده وجوده کلان شیلر اندن اولکی دوره نسبتله برخاصهٔ زائده یه مالك اولدی . لکن برنجی دوردهکی خاصه ادوار سائره یه نسبتله پك جزئی عد اولنمشدر .

دردنجی دور — طائفهٔ انسانك ظهوره کلدیکی دوردر . بودور تزاید وتناقص جهتیله دورثالثه مشابهت قبول ایدهمیه جکندن زمینك سطحیله جو هواده حاصل اولان اعتدالدن وحرارت مرکزیه نك پك زیاده اوزاقلغندن ناشی دور رابعده تناقص جهتی قبول اولنمامشدر . اشبو دور — انقلاب وتبدلات سابقه جهتیله — کرهٔ زمینك لباس اعتدالی کیمش اولدیغی بردور لطیف اولمسیله اجسام معدنیه نك ادوار ماضیه ده کی فنا ومضر قوقولری انتشار ایدهمدیکندن طائفهٔ انسان اویله شیلرك مضرتلرندن مصون بولندیلر .

بنی آدمك ظهورندن صکره وقوعی مشهور ومعروف

اولان طوفانك وقوعبولدیغی ادلهٔ عقلیه ایله‌ده ثابتدر . الحالة هذه سطح ارضك اکثر جهتلرنده وطاغلره مناسبتی اولمیان دوز یرلرده طپراقدن ترکب ایتمش تپه‌لر اوزرلرنده بیوك قیالر، دکزلر وچایلردن اوزاق محللرده دکزلره وچایلره مخصوص چاقل طاشلرندن تشکل ایتمش نیجه نیجه تپه‌لر ، بیوك چایلرك مجرالری کبی صودن خالی ککیش وچقور صویوللری ، شو مجاریٔ خالیه‌ده کلیتلی چاقل طاشلری ، یوکسك طاغلر اوزرلرنده کوریلان صدف پارچه‌لری کبی علامتلر صولرك فوق‌العاده طاشملریله حاصل اولمش ربیوك انقلابك اثرلریدرکه اشبو انقلاب وقتیله یریوزینك هر طرفنی قاپلامش بر طوفان عام‌دن بشقه سببه حمل اولنه‌مز .

طوفان عام ظهور ایدرك یر یوزینی قاپلایان صولرك پك یوکسك طاغلرك تپه‌لرینه چقوب شدتلی طالغه‌لر تشکیل ایتمش، جبال مرتفعه‌ده‌کی بیوك قیالری سوکوب برطرفه آتمش وچقور یوللره ودوز اووه‌لره دوکه‌رك شدت طغیان ایله اسکی یوللرینی خراب ایلمشدر . طوفانك زواليله صولرك جریانی اسکی حاللرینه دوندکده کرهٔ ارضك حال اصلیسنه عودتیله طاغلر وتپه‌لر میدانه چیقدی . صولر اسکی مجرالرینه چکلدی . فقط طاغلر

اره‌لرنده قالمش اولان طوزلو صولردن بیوك بیوك كوللر حاصل اولەرق صكره یاغمورلر یاغدقجه اطرافنده كی طاغلردن نزول ایدن سیل صولرینك تكثریله كوچوك كوللر دن بعضلرینك صولری طاتلیلاندی . بعضلریده سیللر ایله مجتمع اولان طپراقدن وقوم واوفاق طاش پارچه‌لرندن طولوب ایچنده قالان براز صولر كونشه قارشو قوریدی . بیوك دكزلرك صولریده سیللر وچایلر واسطه‌لریله كیتدكجه ارتق آقار صولره اتصال ایلدی . ایشته بوندن اوتوری یریوزینك اكثر محللرینی صو قاپلادیغی كبی اشبو صولرك استیعابیده حالا آرتمقده‌در .

كرهٔ ارضی قاپلامش اولان قابوغك معدنیاتی اذابه ایده‌جك درجه‌ده حرارت جدیده‌یی شامل اولان محللدن سطح ارضه قدر قالینلغی تقریباً التمش كیلومتودر .

اوروپا ژئولوژی علماسی بینلرنده انسانك یریوزنده نه وقت ظهور ایلدیكنه دائر خیلی اختلاف جریان ایدیور . بعضلری انسانك بدایت ظهوری اون بیك سنه‌یی كچمیه‌جكی وبعضلری پك اسكی وبلكه ملیونلرجه سنه‌لره بالغ اولدیغی ادعاسنده‌در . انسانك اویله قدمی ادعاسنده بولنانلرك اعتماده شایان وفنه مستند بر كونه سندلری اولمیوب دلیللری، حجتلری، شاهدلری « شویله

بویله انسان کیکلری فلان دورده منقرض حیوانلرك کیکلری آرالرنده بولندی . فلان نهر سنه‌ده شوقدر یر سوکرکن یرك شوقدر درینلکنده فلان طبقه‌ده شویله برانسان اثری ظهور ایلدی » کبی سوزلردن عبارتدر.

فن ژئولوژی اصحابندن انسانك قدیم العهد اولدیغنه قائل اولان طاقمك سوزلرینه سند اتخاذ وآثار قدیمه دیو یاد ایلدکلری بعض اثرلری یوز بیکلرله سنه‌لره نسبت ایتمش اولدقلری حالده شواثرلرك حدیث العهد بولندیغی وحتی بعضلرینك تاریخ میلادی بیله کچمدیکی صکره‌لری تحقق ایلدی .

انسانك زمان ظهورینه دائر ژئولوژی اصحابنك بولدقلری اثرلر انسان هیکللری وکیکلری، انسان معمولاتندن بعض احجار ، مأکولاته متعلق شیلرك بقایاسی معدنی بعض اشیا اولمق اوزره درت قسمدن عبارتدر .

هیکللر وکیکلر ـ آثار عتیقه‌دن یر آلتنده بولنمش اولان انسان هیکللرندن بری ایتالیه فرانسه آره‌لرنده واقع منتون شهری قربنده‌کی مغازه‌ده بولدقلری بر انسان هیکلیدر . شو هیکلك بویی التی قدم . التنك زاویه‌سی سکسان بش درجه مقداری واسع ، باشنك اطرافنده انسان الیله دلنمش بر طاقم صدفلر ، اوکنده مرجان

قارغی کبی بعض شیلر بولندیغی مثللو اومغاره‌ده نوعلری منقرض اولمش ماموت دینیلان فیل ومغاره ارسلانی کبی بعض حیوانات کیکلری‌ده وار ایمش . بونلردن بری‌ده تندرثل مغازه‌سنده بولنان برانسان هیکلیدر . ژئولوژی اصحابندن لیل وهکسلی نام ذاتلر شو هیکلی پك اسکی ظن ایدیورلر . افاده‌لرینی اثباته کافی اولهجق دلیل یوقدر .

قواد الوب جزیره‌سنده واقع صخر کلیسی درونده بولنان هیکلك دخی بعضلری طرفلرندن قدیم العهد اولدیغی ظن اولنوب بونك یاننده بولدقلری بر قطعهٔ محجردن هیکلك بر عهد قدیمه نسبتی استدلال ایتمشلر ایسه‌ده قطعهٔ مذکوره‌ده انکلیز قرالارندن ــ میلادك (٩٢٥) تاریخنده وفات ایدن ــ برنجی ادوارك سکه‌سی ظهور ایتمش اولدیغندن پك اسکی ظن ایدنلکلری هیکل مذکورك پك یکی اولدیغی آکلاشلمشدر .

وولقان صخورنده مدفون ومتحجر اولهرق بولنان برهیکلی ژئولوژی علماسنك بعضلری قدم انسانه دلیل عد ایتمش وحتی لیل شو هیکلك یاپه برشی اولدیغی ظننده بولنمشدی . موسیو روبرت وموسیو بیشو هیکل مذکور

وولقانك طيشارى اتديغى طاشلردن اسكى اولديغنى بيان ايلديلر .

هيكلرك برى دخى ولايات متحدده واقع نيوارنيس قربنده وپك درين برمحلده بولنان بر انسان هيكليدر . دوقتور دلر بوهيكلك اللى بيك سنه مقدم اورايه دفن اولنديغنى ادعا ايلدى . لكن صكره هيكلك اورايه دفنى بيك التى يوز سنه يى كچمديكى تحقق ايتمشدر .

انكلتره ده ، فرانسه ده ، جرمانياده وسائر محللرده كى مغاره لرده پك اسكى وقتلرده منقرض اولمش حيوانات كيكلرى اره لرنده انسان كيكلرينك دخى بولنمسى ژئولوژى علماسنجه قيل وقالى موجب اولمش ايسه ده حيوانات مرقومه كيكلرينه مخلوط كورينان انسان كيكلرى اوحيوانلردن پك چوق صكره وجودپذير اولان انسانلرك كيكلرى اولدقلرى حالده سيللر طوپلايوب اومغاره لرك ياريقلرندن ايچرويه آتمش وحيوانات كيكلرينه قاريشوب اوزرلرينى طپراق اورتمش اولديغنى قبوله هيچ بر مانع يوقدر .

انسانك قديم العهد اولديغنى ادعا ايدنلرك بر قسمى دخى دانيمارقه ده مواد نباتيه نك رسوبيله انلردن معدن كومورينه مشابه تكون ايدن مواد ايچنده انسان اثرلرى

بولنمسی دلیل اتخاذ ایله ازمنهٔ قدیمه‌ده دانیمارقه‌ده صنوبر آغاجلری نابت ایکن منقرض اولوب پلوط وانکده انقراضیله فاغوس آغاجاری ظهور ایلدیکندن بحث ایدرك اشجار مذکوره‌نك حالا مواد مذکوره درونده علی الترتیب اثرلری باقی اولمسی واره‌لرنده انسان اثرلری بولنمسی قدم انسانه دلالت ایدر زعمنده ایدیلر. صکره آثار مذکوره ایچنده رومالیلر زمانلرینه مخصوص بعض شیلر بولنمغله بونلر قیصر یولیوسك زمانندن اسکی اولدیغی تحقق ایتدی .

فرانسه‌ده‌سوم نهری وادیسنده دخی برطاقم انسان اثرلری بولنمشدر . وادیٔ مذکور طبقهٔ تباشیریه ایله اورتولو اولدیغی حالده من القدیم اوزرنده نهر جریان ایدر ایدی . شوطبقهٔ تباشیریه بر میل عرضنده منشق اولوب ایچنده اون اوچ اون درت قدم سمکنده چاقل طاشلرندن برطبقه وشو چاقل طاشلرینك اوستنده قورو چاموردن دیکر بر اینجه طبقه بولندیغی کبی انك اوزرنده اون قدمدن اوتوز قدمه قدر سمکی حاوی نباتات رواسبندن ترکب ایتمش دیکر بر طبقه کورلمشدر . وادینك ایکی طرفی چاقل طاشلری ایله مفروشدر . شو طاشلرك اره‌لرنده بعض حیوانات کیکلری مشاهده اولندی . بویله‌شیلری فکرلرینه

اویدرمقله القشلایانلر حیوانات مرقومه‌نك‌سوم وادیسنده آثار عتیقه‌لری کوریلان انسانلر ایله معاصر بولندیغی زعمنده بولندیلر . زعم مذکورده بولنانلرك خلافکیرلری ایسه اویله دلیللرك چوروك اولدیغنی ادعا وحیوانات مرقومه‌نك چوغی منقرض اولدقدن صکره بعضلری اوروپایه انسان دخولنه قدر منقرض اولمامش ویاخود سیبریاده بوکونه دکین فیل جثه‌لری یر التنده بولندیغی کبی اوحیوانلرك جثه‌لری دخی انسانلرك اورالره دخولی زمانینه قدر قار التند. قالمش اولمسنی احتمالدن بعید کوره‌میورلر . بعضلریده سیمتو نهرینك ایکیوز سنه‌ده یاردیغی یرك مقدارینه نظراً سوم نهرینك یاردیغی یر برقاچ بیك سنه‌دن زیاده اوله‌ماز ادعاسنده بولنیورلر .

طاشلر — انسان جنسنك قدمنه دلیل عد ایلدکلری آثارك برطاقمی‌ده اوق کبی اوجلری سیوری یاخود بچاق کبی کسکین ویا بالطه شکلنده مرئی یاپوب قوللانمش اولدقلری شیلردر . بعض قبائل‌حالا بویله شیلری‌استعمال ایتمکده اولدقلری اثبات ایدیورکه شو طاشلر قدم انسانه دلالت ایده‌مز . مذکور طاشلر بری قدیمی ودیکری حدیثی اولمق اوزره ایکی قسمدر . ایکیسی بینده کی

فرق اسکیلرك اتقان صنعتدن خالی، یکیلرك مصنع اولمسندن عبارتدر .

آثار طعامیه — انسانلر ایچلرنده کنی یدکدنصکره یره آتمش اولدقلری صدف یغنتیلرینی دخی فن ژئولوژی اصحابنك برطاقمی قدم عهده دلیل طوتیورلر . اوروپاده وامریقاده وسائر بعض یرلرده بویله اثرلر چوقدر.ورسای شو طعام بقایاسنی عصر حجریٔ قدیم آثارندن ولبوك عصر حجریٔ حدیثك بدایتی اثرلرندن عد ایدیور . لکن بونلردن بعضلرینك بولندقلری محللرده‌ساقسی وباقر پارچه‌لری یکی کشف اولنمش ایدوکندن‌هیسنك یکی شیلر اولدیغی میدانه چیقمشدر .

آثار معدنیه — شو اثرلر کثرت اوزره‌در . اکلا- شیلیورکه انسانلر ابتدا باقروقلای معدنلرینی بولوب صکره ایکیسنی بری‌برینه‌مزج ایتدکلرندن مزیجنه برونز (تونج) دینلدی . بعده تیموری بولدیلر . معدنیات مذکوره‌نك هیچ بری ژئولوژی اصحابندن مبالغه طرفدارلرینك دعوی ایتدکلری کبی عهد انسانك قدمنه دلالت ایدر شیلردن دکلدر .

— ٤ —

ارخیولوژی

ارخیولوژی لفظی یونانیدر . اشیای قدیمه‌دن وعلی‌الخصوص آثار بشریه‌دن بحث ایدن علمه دینیور . آثار بشریه‌دن انسانك زمان ظهوری حقنده اوروپا حکماسنك استدلال ایلدکلری شیلر مبحث سابقده یازلدی . شو مقاله‌ده انسانك یر یوزنده ظهورندن دور تاریخه قدر سبقت ایدن ادوارندن وشو دورلره متعلق آثار ایله ممالك وامم قدیمه‌نك کشف ایدلمش اولان آثار تاریخیه‌لرندن بحث اولنه‌جقدر .

انسانك ظهورندن دور تاریخه قدر کچن ازمنه یی عصر حجری ، عصر برونزی ، عصرحدیدی نامليله اوچ قسم اعتبار ایتمشلردر .

عصر حجری — شو قسم بری قدیم دیکری حدیث نامليله ایکیدر . عصر حجریٔ قدیم انسانك طاشلردن — اتقان صنعتدن عاری اولمق اوزره — ادوات اعمال واستعمال ایتدکلری زمانلردر . نوع بشر اوزمانلرده صنعت ومعرفتدن کلیاً بی نصیب ایدی . شو عصره

مخصوص اولان آثار چاقل طاشلریله مخلوط بعض اراضیٔ طینیده بولنیور .

عصر مذکورده ماموت دینیلان فیل وکرکدن وفرس نهری وپك چوق حیوانات ثدییه موجود اولدقلری حالده منقرض اولمشلردر . حیوانات مذکوره‌نك انقراضی حادثهٔ طوفانه عطف ایدیلیور . عصر حجریٔ قدیمده اوروپانك جهت غربیه‌سنده انسانلر تعیش ایتمش اولدیغی کشف اولنمش اولان کیکلرندن وغیر مصقول ادوات حجریه‌لرندن استدلال ایدلمشدر . او عصرلرده ادوات حزفیه ومعدنیه‌دن اثر یوقدی . لکن بعض حیوانات کیکلری اوزرنده انسان الیله یاپلمش قبا صابا رسملر بولندیغندن انسانلرك تمدن ومعارفدن بیوایه اولدقلری وقتلرده بیله حیوانات سائره‌یه نسبتله نه‌درجه‌لره قدر مزیتی حائز اولدقلرینی آثار مذکوره کوستریور .

آثار عتیقه کشفیله اشتغال ایدن ذوات یونان بلادندن سقندیناویاند واوقیانوس اتلانتیقیدن روسیه صحرالرینه وآسیاده فلسطیندن بحر سفیده قدر ممتد اولان یرلره وهندده ،ژاپونیاده ، اوقیانوس شمالی سواحلنده ، آمریقاده بیرین بوغازندن مکسیقویه وقولمبیادن اوقیانوس اتلانتیقیه در امتداد ایدن مواقعده وسائر بعض محللرده عصر

مذکور انسانلرینك استعمال ایلدکلری طاشدن معمول چوملکلر وسائر شیلر بولنمشلردر .

او عصرده انسانلر مغاره‌لری منازل ایدرلر ایمش .

عصر حجریٔ حدیت انسانلرینك اسکیلره نسبتله طاشاردن مصقول واولدقجه صنعتلی شیلر یاپوب استعمال ایلدکلری وقتلردر . اشیای مذکوره چوق یرلرده بولنمشدر . اوروپا موزه لرنده بونلردن خیلی شیلر موجود در . عصر مذکور انسانلرینك قوللاندقلری اسلحه طاشدن اوق باشلری وبالطه کبی شیلردر . فقط اوزمانلرده معدن بولنمامش اولدیغندن باقر وتیموردن معمول اثرلره تصادف اولنمامشدر . دانیمارقده کوریلان صدف یغینتیلری دور مذکور انسانلرینك یدکلری شیلرك موطنلری اطرافنه آتدقلری بقایاسیدر . عصر حجریٔ حدیثه مخصوص اولمق اوزره آمریقا ولایات متحده‌سنده وعلی الخصوص سواحل بحرده انسان الیله یاپلمش ساقسیدن بعض قباصبا ادوات کبی شیلر بولنمشدر .

عصر برونزی — تونج عصری دیمکدر . شو عصرده باقر وقلای معدنلری بولنمش اولدیغندن عصر مذکوره یشامش اولان انسانلر ایکیسنی یکدیگره مزج ایله تونجدن اسلحه وسائر ادوات اعمال واستعمال

ایلمشلر . شوزنلرده یاپلمش ابنیه‌نك دیرکلری آلات معدنیه ایله شکل مربعیده اولهرق قطع اولنمش وکهربا وذهب وزجاج کبی شیلرده بولنوب قوللانلمشدر . بو عصرده کوموش . قورشون، وتوتیا،وتیمور بولندیغنه وکتابته دائر آثار کشف اولنمامشدر .

عصر برونزی انسانلرینك ودریلردن ومنسوجات کتانیه وصوفیه‌دن البسه‌یاپوب کیدکلری ومعیشت وسائره‌جه‌خیلی ترقی ایتدکلری اکلاشیلیور .

عصر حدیدی — تیمور عصری دیمکدر . شوعصرده تیمور کشف ایله اسلحه وسائر شیلر یاپلدی . طوفان عام تیمور عصرنده وقوع بولمش وحیوانات عظیمهٔ ثدییه وامم کثیره‌نك چوغی واسطهٔ طوفان ایله منقرض اولمشدر .

اقوام وامك حالت وحشتدن مدنیته طوغری یوریدکلری ازمنه‌نك نسبتی جهتیله اعصار مذکوره معتبر اولوب امم دنیانك دور تاریخدن صکره دخی عصر حجری وبرونزی کبی دورلری اولدیغی وبلکه اسکیمولر واوسترالیاده وامریقای شمالیده کی وحشیلر ایچنده بوکونده بیله عصر حجری انسانلریله همحال قبیله‌لر بولندیغی معلومدر .

ممالك قديمه‌يه مخصوص ارخيولوژى يقين وقتلرده قدر فن مخصوص عد اولنمامشدى . ابتدا ارخيولوژى‌يه متعلق لايحه‌لر يابان مونتفوقون نام ذاتدر . لكن شو ذات ياپديغى لايحه‌لرده معارف تاريخيه‌يه تعرض ايتمدى . قايلوس نام ذات ابنيهٔ قديمه وآثار عتيقه‌جه خيلى تدقيقات ودقيق بحثلر ايراد ايلديكندن فن ارخيولوژيده نامدار اولمشدر .

ابنيه وآثار عتيقه‌نك ارخيولوژى فننه متعلق بحثلرينى زياده توسيع ايدن وبوفنه متعلق انوار معرفتك انتشارينه خدمت مخصوصه كوسترن ذات ونقلمان نام هنروردر . فن مذكور دائره‌سى توسع ايتدكدن صكره اقسام متعدده‌يه منقسم اولدى . وبوفنه دائر مباحث ايچنه علوم تاريخيه‌دن بعض شيلر قارشديرلدى . چين ، ژاپونيا ، هند ، بولونيا كبى عالم اعصار قديمه امتلرينك هرطاقمى ايچون برارخيولوژئ خصوصى اعتبار ايدلمشدر .

چين ، ژاپونيا ، اوروپا ، آمريقا علاقات تاريخيه‌لرينك حقيقتلرى معلوم دكلدر . لكن امم هنديه‌نك مبادئ لغات وسائره‌لرى ايچون تأليف مخصوص اولمغله بونلرك (غانژ) نهرينك مصبندن اوقيانوس اتلانتيقى‌يه قدر ياپلمش

وهند مؤلفلری ایم مذکوره‌نك احوالنه دائر چوق شیلر یازمشلردر .

آمریقا ارخیولوژیسی اهالیسنك اسکی تمدنلرینه وتواریخ اصلیه‌لرینه دائر معلومات ویرمکده ایسه‌ده اصل امتلرینك حقیقته دائر معلومات ویره‌میور . امریقاده خیلی آثار عتیقه بولندی . لکن امریقا آثارینك هیچ بری آسیاده‌کی عالم قدیمك آثارینه نسبت قبول ایدر شیلردن معدود اوله‌ماز .

عالم قدیمك ارخیولوژیسنده اوروپالیلر چوق ایلرویه کیدرك مصر، اثور ، بابل، فارس ممالك قدیملری خرابه‌لرینی حفرونیجه نیجه آثارعتیقه کشف واخراج ایتدکلری کبی فرات ایله دجله اوزرنده‌کی ممالك اثوریه وکلدانیه ابنیهٔ عظیملری خرابه‌لرندن چیقاردقلری آثار عتیقه اوزرلرنده‌کی چیوی شکلنده‌کی یازیلرك حلیله اوحوالی ایم قدیمه‌سنك ومصر الکاسنده‌کی قبرلر اوستلرنده کوریلان خطوطك حلیله اسکی مصر اقوام قدیمه‌سنك تاریخ ، فنون ، ادیان ومدنیتلرینه دائر استنباط ایتدکلری معلومات توسیع وکتابلر تدوین اولندی . براوجدن دخی کشفیاتك توسیعیله برابر خطوط ورموز عتیقه‌دن دائرهٔ معلوماتك توسیعنه چالیشیلیور .

فنیکه اقوام قدیمه‌سی تجارتله مشغول ایدیلر . فنون ومعارف مدنیه‌ده شهرتری هرنه‌قدر شایع ایسه ده بونلرك ارخیوژیلرنده مصر واثور امتلری کبی فائده کوریله‌مامشدر . لکن فنیکه لیلرك ممالکندن معدود قرتاجنه‌نك امورصناعیه وتاریخیه‌سنجه آثار عتیقه‌دن خیلیجه معلومات آلنمشدر .

قره دکز سواحلنده ، قریمده ، روسیه‌نك بعض اراضیسنده خیلی تفتیش اجرا اولنه‌رق اورالرك ارخیولوژیسندن برطاقم ایم مجهوله‌نك وبوسفور (استانبول بوغازی) ، بثینیا ، ارمنیه‌نك اعصار قدیمه‌ده‌کی احوال تاریخیه‌لرینه متعلق بعض شیلر کشف اولندی .

عرب وحبش بلادی ایچنده دخی شمدیه دکین معروف اولمیان برطاقم یازیلر بولندی .

اغریقا ، ایتالیا ، غالیا ومجموع بلاد رومانیه وسقدینا . وبین ممالکنده بیوك بیوك کشفیات اجراسیله وقایع ماضیه‌جه معلومات کلیه استحصال اولنمش ویونانلدن مسینیاده سکز سنه مقدم جرمانیالی دوقتور هانری شلیمنك کشفیات عظیمه‌سیله برطاقم آثار نفیسه ظهور ایتمشدر .

اقوام وایم قدیمه‌نك احوال ومدنیت وعوائد

واصوللری عصرمزه قدر مجهول ایکن اخیولوژی واسطه‌سیله طاقم طاقم میدانه چیقمقده وعالم قدیمك نه اولدیغی آکلاشلمقده‌در . کشفیات مذکوره‌دن ظفریاب اولدیغمز معلوماتك باشلیجه‌لری ان‌شاالله تعالی کتابمزده صره‌سیله یازیله‌جقدر .

— ٥ —

جنس بشرك انقسامی

علما احوال امم ایله توغل ایدن علما انسان جنسنی صور مختلفه‌ده تقسیم ایتمشلر ایسه‌ده بونلردن کوویه نام ذاتك تقسیمی هپسندن اعلادر .

شوذات جنس بشری قوقاسی (بیاض) ، مغولی (صاری) ، اثیوبی (سیاه) قسملرینه تقسیم ایلدی .

قوقاسی — شوقسم اوروپا ، اسیای صغری ، بلاد عرب ، جزیرهٔ مابین‌النهرین ، فارس ، غائز نهرینه قدر هند ، افریقانك بلاد شمالیه‌سی وسائر بعض ممالك اقوامیدر . اقوام مذکوره‌نك بشره‌لری بیاض ویومشاق ، تویلری اینجه واوزون وسیاه ، باشلری بیضی ، جبهه‌لری مرتفع ، کوزلری بیوك وآچیق ، بورونلری استقامتلی ، آغزلری معتدل ،

دوداقلری اینجه اولوب متناسب الاعضادرلر . زاویهٔ وجهلرینك وسعتی سکساندن طقسان درجه‌یه‌قدر بالغ اولور . اهل ادراك وتمدن وعلومی قابلدرلر . قوقاسی نوعی فروع متعدده‌یی حاویدر . فروع مذکوره‌نك بری عربیدر .

بدویلر، عبرانیلر، لبنانیلر، عیلامیلر، اثوریلر، کردلر، ادومیلر، کلدانیلر. ارامیلر، قپادوقیلر ، ارمنیلر، صوریلر، فنیقه‌لیلر ، حبش ، برابره ، مصریلر ، مغاربه اوفروعدن معدود درلر .

قوقاسیلرك ایکنجی فروعی هندستانیدر . بنغالیلر ، ملیالیلر، قندهاریلر ، غزاره، تلنغه، غوری، زنغاره، فرس، بریکه ، بثنیه ، میسیه اقوامی شوفروعدندرلر .

اوچنجیسی اسکیثی فرعیدر . کوه قاف حوالیسنده‌کی قبیله‌لر، بحرخزر اطرافنده‌کی چرکسلر، کرجیلر، پارثیلر، ابازه‌لیلر ، افغانیلر ، اوزبکیلر ، ماکدونیلر ، تسالیالیلر بو قسمدن درلر .

دردنجیسی اوروپیدر . بلاسجه (بلازعی) نك شامل اولدیغی قاریالیلر ، لیدیالیلر، یونانیلر، دوریلر، هیلانه‌لیلر ، ایرسقه‌لیلر، لاتینلر وبونلرك امثالی هپ‌اوروپی قسمندندرلر. اوروپی قسمندن برده کلتی طاقلری واردرکه انلرده غالیالیلر ،

بلجه ، قنبره لوزيتانيه ، وسقونه كبي اقوامدن عبارتدر .
جرمانی، توتونی، غوت ، سواوه ، وندالله ، لومباردە ،
ساقسون، فرنك، اسوج ونورج ، دانيمارقه ، ايسلانده ،
صقالبه، سرماطه، هون، ليثوانه، صرب، بلغار، بوشناق،
قزاق ، بولونی، بوهيمی ، استونی ، فنه ، ترك وقريمدەكی
تاتار اقوامی هپ اوروبی عد اولنور .

مغولی - بونوع تاتارستان كبير وبلاد تبت اقوامیدر.
نوع مذكوره منسوب اولانلرك بشرەلری اسمرلكدن
صاريیه مائل، تويلری سياه واوزون ، يوزلری اينلی ،
برونلرينك دلكلری واسع ، آغزلری وكوزلری بيوك ،
دوداقلری قالين اولور . زاويهٔ وجهلری يتمش التی
درجەدن سكسان التی درجەيه بالغ وبونوع قوقاسيلره
اثيوبيلردن قريبدر . مغوللر اهل ادراك ايسەلرده قوهٔ
عقليەلری جامددر . بوده فروع متعددەيی شاملدر .

فروع مزبورەنك برنجيسی تاتارلردر . ويغوره ، قرغيز ،
غز ، قپچاق ، قعرلوك ، قوقاله ، اغاجره ، مغول ، منجر
بشكير ، توغای ، قالوق ، بوريانه ، ووغول اقوامی بونوع
داخلنده درلر .

ايكنجيسی ايپربوری فرعيدر . كتشكا ، جوتشه ،
استياكه ، تنقوز ، سمويده ، لابوين ، اسكيمو . غرينلانده ،

اینوه، یاقوته ، جفاجره ، کریاقه ، قرالیته اقوامی شوقسمده داخلدرلر .

قسم مذکوره منسوب اولانلرك بویلری بر مترو واوتوز سانتیمترو ، باشلری بیوك ، یوزلری اینلی ، کوزلری کوچوك، برونلری یوکسك، آغزلری بیوك، تویلری سیاه ، صقاللری خفیفدر .

اوچنجیسی ملاس یاخود بولونیسی فرعیدر . فرع مذکور مالاقی ، فلیپی ، ملوك ، سلیب ، سوندە ، ماریانه ، ملدیو وجزیرۀ تیمور اقوامیدر .

دردنجیسی اوسیانی فرعیدر . شوقسم بیرودی ، مکسیقو ، اردقانه ، باتاغونه ، بولشه ، برازیلیا ، باراغویی ودها چوق اقوام وشعوبی شاملدر . تحقیقات اخیرەدن اکلاشلدیغی وجهله آمریقا اقوامنك هیچ بری او قطعەنك امت اصلیەسی اولیوب هپسی مغول طائفەسی اولدیغی حالده آسیادن قطعۀ مذکورەیه کیتمشاردر . بونلرك لون وهیئت وعادتجه مغولدن بعض فرقلری وارایسەده بوده آمریقایه هجرتدن صکره اقلیمك حکمندن نشأت ایلمشدر .

اثیوپی — بونوع افریقانك بربیوك قسمنده وجزائر باسیفیکك بعض محللرنده ویکی بریتانیاده ، مادکسکر

(مادغشقر) ده ، یکی کینیاده، یکی ایرلانده‌ده، بابواده، یکی هولانده‌ده ، یکی هبریده، ایله سائر محللرده بولنورلر ٠

اثیوبیلرك رنکلری سیاه، باشلری کوچوك ، صاچلری غایت قویرجق ، برونلری اینلی ، دوداقلری قالین‌در ٠ زاویهٔ وجه‌لری التمش بر درجه‌دن التمش بدی وبعضاً التمش طقوزدن یتمش طقوز درجه‌یه بالغ اولور ٠ اثیوبی نوعنك عقللری قاصردر ٠ اکثریا امم مجاوره‌دن برینك تحت ریاستنده بولنورلر ٠

اثیوبیلرك برنجی فرعی اصل اثیوبیدر ٠ بونلرك ایچلرنده اسمردن پك سیاه رنکلی‌یه قدر آدمار بولنور٠ فلاته، فلاحه، بلوقه، مندفغه ، سریره، سراقوله، سوسوه، بیافره، بیساغه، کواکه، انته، تماته، نبتاکه، اسیونه، فنطه ، ماهه، موکه، ادمبه، ابوبه، انغوله، نوغویه، شنغاله ، جعیشه امهریه ، الومباره، حواسنه، شلوقه اقوامی فرع مذکوردن معدوددرلر ٠

ایکنجیسی کفری اقوامیدر . بونلر افریقانك جهت شرقیه‌سنده سنت اسبری نهرندن باب‌المندبه‌قدر ممتد محللرده ومادغشقرده بولنورلر . فرع مذکور منجوه ، دماره ، کوفه، مقه ، بتشوانه ، مقانه اقوامنی حاوی اولوب اقوام

مرقومه خلقنك رنكلری غایت صافی ، یوزلری قبائل سائره‌دن یاقشقلیدر .

اوچنجیسی هونتی فرعیدر . فرع مذکور افریقانك جهت جنوبیه‌سنده‌در . نماکه ، قرانه، بجوانه قبائلیله غاب انسانلری شو فرعدن معدوددر . بونلرك رنکلری صاریه مائلدر. انسان طائفه‌سنك ادناسی شوطاقلردر .

دردنجیسی بابویدر . شو فرع یکی قالدونیا ، یکی ایرلانده ، یکی بریتانیا ، هولانده ، وسائر یرلره منتشر اعم افریقیه ایله مخلوطدر . اسباط مشهوره‌لری مادغشقری ، اندامینه، هرافوره اقوافیدر . اقوام مذکوره‌نك جسملری کوچوك وزاویهٔ وجهلری التمش درجه‌دن التمش التی درجه‌یه قدردرکه قوهٔ عقلیه‌لری پك ناقصدر .

آت وکلاب کبی حیواناتی کور یورزکه هرجنس نیچه نوعلری حاویدر . هرنوع تکوین خصوصی وهیئت خصوصیه‌سیله دیکر نوعدن آیریلور

معمافیه فصل قریب ومقوم جهتیله هرنوع براصلده داخل اولدیغی حالده اقالیم وتربیه واطعمه کبی شیلردن آره‌لرینه اختلاف عارض اولیور . کذلك انسان جنسی دخی اقسام متعدده‌یه منقسم اولدیغی حالده جنس ایچون لازم اولان اشیای جوهریه‌ده هرقسمك اتفاقی موجود

اولوب لون وشكل وهيئتجه هيچ بر قسم اصل واحددن منفك اولمق ممكن اولهمز . قوقاسى اولانلر اثيوبيلرك اقليملرينه كيدوب ده ايچلرنده قالدقلرى وانلرله ازدواج ايلدكلرى تقديرده ذريتلرى اثيوبيلره منقلب اولهجغى كبى اثيوبيلردن بعضلرى قوقاسيلرك ايچلرينه كلوب ده ازدواج ايتسهلر بونلرك ده فرعلرى عاقبت قوقاسيلره انقلاب ايده . جكى عمومك بيلديكى بر قضيهٔ مبرهنهدر . بناءً عليه انسانلرك اقسام مختلفهسى بشقه بشقه اصلدن منشعب اولميوب نصاً ثابت اولديغى اوزره هب براصلدن منشعب اولديغنده عقلاً دخى شبهه ايديلهجك ير بولنهماز .

— ٦ —

طوائف بشريهنك يريوزنده صورت انتشارى

طوفان حادثهٔ عظيمه سندن صكره حضرت نوح عليه‌السلام اوغللرى سام وحام ويافث وسائر عائلهسيله برابر سفينهدن چيقوب دجله وفرات نهرلرينك اره‌لرنده واقع ارض شنعار (سنجار) نام محله عزيمت واوراده توطن ايتمشلردر .

سام — سامك ارفحشد (ارفكشاد) ، عيلام ، اثور

ارام ، لود (لاوذ) نامليله موسوم بش اوغلى تولد ايلدى .

ارفحشد مابين النهرينده ساكن ايدى . حضرت ابراهيم بونك نسلندندر . ارفحشدك عابر نامنده بر اوغلى اولمغله عبرانى اسمى بوندن مأخوذدر . عابرك فالح ويقطن نامليله ايكى اوغلى دنيايه كلمش ويقطنك اون اوچ اوغلى تولد ايتمشدركه بلادعرب قبائلى بونلردندر .

عيلام خراسان طرفلرينه كيتمشدى . عيلاميلرك وفرسلرك بابالرى بودر .

اثور آثوريلردن بر قسمك بابالرى اولوب بونلره مجاور بولنان ايران قبائلى آثورك اوغلى ايراندن وكرد قبائلى ايران نسلنه منسوب كردك اولادندن منشعبدرلر . آثور جزيرهٔ مابين‌النهرين دائره‌سنده‌اسمنه منسوب اولان آثوريا قطعه‌سنه هجرتله توطن ايلديكندن آثوريلر اندن صكره اورالرده تكثر ايلشلردر .

آرامك عوص ، حول ، ماش ، كاثر نامليله موسوم درت اوغلى وارايدى . عوص خليج عجمك باشنده‌كى اراضيه كيدرك ساكن اولمش واوغلى عاد شحر وعمان وحضر موت اره‌لرنده واقع احقاف دينيان قومسال محله

كيتمش اولمغله اراضئ مذكوره اقوامى عوصه وعاد اقوامى عاده نسبت اولنديلر .

حول اردن نهرينك مخرجنه وماش اناطولى طرفلرينه كيتمش واولاد واقواملرى اورالرده منتشر اولمشدر .

كاثرك ثمود وجديس نامليله ايكى اوغلى اولمغله ثمود شام وحجاز آره‌لرنده واقع حجر نام محله كيتمش واولاد آرامدن ماش اناطوليده ساكن اولمشدر . كاثرك نسلندن نبيطك اوغلى نبط نبطيلرك ونبطك سلاله‌سندن سريان سريانيلرك بابالريدر . نبطيلر وسريانيلر جزيرهٔ مابين النهرين اقوامندن معدود در . كردستان قطعه‌سنه يابلش اولان كردلر نبيطك اوغلى كردن منشعب اولدقلرى دخى مرويدر . ديلملر ديلم بن بن باسل بن نبيطك نسلندن انشعاب ايلديلر .

لاوذك طسم ، عميلق ، اميم نامليله اوچ اوغلى اولوب بونلرعرب عاربه ونسللرى اجيال قديمه اولديغندن كيفيتلرى پك ده معلوم دكلدر .

حام ــ حامك كوش ، مصرايم ، فوط ، كنعان نامليله درت اوغلى وار ايدى . ابتدا هپسى افريقا قطعه‌سنده ايديلر . صكره وجوه آتيه اوزره منتشر اولمشلردر .

كوش اثيوبى، حبشه، ترو غلوديته اقوامنك بابالريدر. كوشك متعدد اوغللرى وار ايدى . نمروددن ماعداسى بلاد عربه ايديلر . نسلنك اكثرى بلاد عربك جهت غربيه‌سنه وافريقايه منتشر اولديلر . وبعضلرى‌ده خليج عجمك اطراف شماليه‌سنه هجرتله اورالرده توطن‌ايلديلر. نمرود فرات اوزرنده توطن وبابل شهرينى تأسيس‌ايتمشدر.

مصرايمدن يدى قبيله تفرع ايلدى .

(١) لوديم { محلى مصرك جهت غربيه سيدر.

(٢) عناميم { افريقاده نه قدر قونار كوچر قبائل وارايسه هپ بوكا منسوبدر .

(٣) بهايم { لوديمك جنوب طرفلرنده ساكن اولمشاردر .

(٤) نفتوحيم { مصرك جهت غربيه‌سنده ودكز طرفارنده توطن ايتمشلردر .

(٥) فتروسيم { موطنى مصر عليادر .

(٦) كسلوحيم { محلى مصر ايله ارض كنعان بينده وبحر جهتده‌در . فلسطينيلر بونلردن معدوددر .

(٧) كفتوريم { محلى قبريس جزيره‌سيدر .

مصريلر ، قيروانيار ، ليبياليلرك بر قسمى ونوميديلر هپ مصرايمه منسوبدرلر .

فوط افريقانك شمالده ساكن ايدى . ليبياليلرك برقسمى، موريتانياليلرك هپسى وغربئ افريقا اقوامى بوكا منسوبدرلر .

كنعان كنعان ايلى دينيلان شام حواليسنه كيثمش ونسلنك موطنلرى نامنه نسبتله شهرت ويرمشدر . كنعانك صيدون، حث، يبوس، امور، جرجاش، حوى، عرقا، سين ، ارواد ، صمار ، حمات نامليرنده اون بر اوغلى وار ايدى . شواسامى ايله ياد اولنان امم متمرده بونلردن انشعاب ايلدى . اولادمرقومهنك صكره‌كى آلتيسنه نسبت اولنان قبائل فلسطين حواليسنده متمكن اولدقلرى حالده بدايت توطنلرندن يدى قرن صكره طرد اولنمغله لبنان واورايه جوار محاليره چكيلوب متوطن اولمشلردر . صيدا شهرى صيدونك بنا كرده‌سيدر .

يافث ـ يافثك جومر، ماجوج، مادای، ياوان، توبال ماشك، تيراس نامليرنده يدى اوغلى وار ايدى .

جومر قره‌دكزك شمال طرفلرينه كيدرك نسلى اورادن غربه‌تفرق واوروپانك جنوب‌غربيسنده وبريتانياجزائرنده توطن ايتمشلردر . اوروپاليلرك اكثرى وريفاتيلر ، اشكنازيلر، قپادوقيلر، اردن، المان جومرك نسلندندر .

ماجوج بحرخزرك شمال طرفنه كيدرك ساكن اولمش

ومغول کبی اواسط اسیاده‌کی اقوامك اکثری بونك نسلندن انشعاب ایتمشدر . اسکیثیلر، تاتارلر ، چیته‌لیلر ، غوتلر هپ بوکا منسوبدر .

مادای بلاد عجمك جهت شمالیه‌سنه کیدرك توطن ایتمشدر . مادی (میدیالی) لر وبونلره مجاور اقوام مادایه نسبت اولنورلر .

یاوان یونانستان حوالیسنه هجرتله اوراده قالمشدر . یاوانك الیشه، ترشیش، کتیم، دودانیم ناملریله درت اوغلی وار ایدی . الیشه بلاد یونانك ولایت جنوبیهٔ غربیه‌سی اولان هلاس نام محله ، ترشیس (طرسوس) اسیای صغراده کیلیایه کیدرك ساکن اولمشدر . اسپانیا بلادنده ساکن اهالیٔ قدیمه ترشیس اولادندن اورایه نقل ایتمش طاقلردن متفرع اولدقارینه ذاهب اولورلر . کتیم ایتالیا دکزی جهتنه کیتدیکندن اورالرده‌کی اقوام بوندن متفرعدر . دودانیم تریسته‌نك جنوبنده بانیا دینیلن ارناود بلادینه کیتمش واورادهکی اقوامدن تفرع ایتمشدر. فرانسه‌نك جنوبنده واقع مارسلیا نواحیسنده ساکن اهالیده بونلردن تفرع ایلدکلری مظنوندر .

توبال قره‌دکز ایله بحر خزر آره‌لرنده‌کی محله کیتمکله

بوندن منشعب اولان ابيريالـلر اورالرده متوطن ومنتشر اولديلر .

ماشك توبال وماجوج اقوامنك آره‌لرنده‌كى اراضيه هجرتله نسـلى اوجوارده متوطن وبحر بالطق طرفلرينـه منتشر اولمشلردر . مسقولولر بونك نسلندندرلر . تيرس تراقيالولرك وتاتارستان صغيراقوام مجاوره‌سـنك بابالريدر. يافثك ترك نامنـده بر اوغلى‌ده بولنديغى وتركلرك آندن منشعب اولدقلرى دخى مرويدر .

انسـانك باشليجه‌لرى بونلر اولوب تفرعاتنـه متعلق معلومات مباحث مخصـوصه‌لرى صره‌سنده يازيله‌جقدر. ان‌شاءالله تعالى .

— ٧ —

جنس بشرك لغات جهتيله تقسيماتى

جنس بشرك لغات مختلفه‌سى بر اصلدن نشأت ايتمش اولديغى حالده تمادئ اجيال ايله حاصـل اولان تغيرات واختلافات اصل مذكورك فقدانينه سبب اولمش والسنه‌ده اختلافك حصـولندن صكره لغات بشريه لغات اصـليه اعتبـاريله تورانيه ، اريانيه ، سـاميه نامليله اوچ عائله اعتبار اولنمشدر .

تورانیه ـ شوعائلهٔ لسانیه فنی ، سامویدی ، ترکی یاخود تاتاری ، مغولی، تنغوزی ناملریله بش فرعه منقسمدر.

فنی فرعی اوغر ، مجر ، قوغول ، استیاکه قبائلیدر . موطنلری اورال طاغلریله شوطاغلرك آرقه لریدر . قبائل مذکوره دن متفرع بلغاری وتشودی دینیلن ایکی طاقمك برنجیسی تشرینسته ومرووینه قبیله لرینی شاملدرکه هپسی غولغا اوزرنده متفرقدر . برمی قسمی بونلردن متفرع اولوب شوفرعك حاوی اولدیغی سیری وفوتیاکه قبائلنك موطنلری آسیای روسك جهت شرقیه سنده در . تشودی قسمنك حاوی اولدیغی طوائف لامی ، سوامی ، استونی ، بشکیر قبائیدرکه بونلرك چوغی اوروپا حدودی داخلده در . قبائل مذکوره نك استعمال ایلدکلری لغات فنی فروعندن منشعبدر .

سامویدی فرعی عددجه پك آز اولوب اکثریا اوبی وینیسی بلادی آره لرنده وروسیه نك آسیا بلادی شمالده واقع اوقیانوس منجمده سواحلنه قریب یرلرده بولورلر. برمقداریده آسیای وسطانك جبال شمالیسنده متفرقاً ساکندر .

ترکی یاخود تاتاری قبیله لری آسیاده فروع سائره دن

زیاده منتشر اولوب ترکیای اوروپادن آسیای وسطانك ماوراسنه قدر ممتد اولان محللره یایلمشلردر .

مغولی فرعی مغولئ شرقی ، مغولئ غربی ، بوریانه ناملریله اوچ فرقه‌در . اکثری شمدیکی مغول بلادنده وجبل‌التائی اتکلرنده وبعض جماعتلری فارس ، هند ، چین اراضئ متجاوره‌سنده‌درلر .

تتغوزی فرعی قبائلنك اهمی منجودرکه غز دینیلان امت عظیمه‌در . موطنلری بلاد سبریاده‌در . تورانیه فروعنك جله‌سی عائلهٔ واحده عد واعتبار اولنمشدر .

تورانیه عائله‌سی اره‌لرنده مستعمل السنه‌نك یکدیکره مناسبت تامه واصلیه‌سی اولوب کلمات لغویه‌لری علی‌العموم اصللرینه‌خلل ویره‌جك تغیراتدن سالمدر . تغیراته‌تصادف ایدن اجزاده زیاده قلنمش اولان شیلر کلماتك آخرنده واصله خلل ویرمیه‌جك صورتده اولمغله اوللرینه هیچ برشی زیاده قنامامشدر . لغات تورانیه‌ده اسما وافعالدن هربرینك یالکز برتصریفی اولدیغندن هیچ بر تصریفده تغیر وشذوذ یوقدر . امت تورانیه‌نك اکثر لغاتی حالت حاضره‌سندن بشقه صورتله بیلنه‌مز .

اریانیه — بوکا اریه واریاسی دخی دینیلور . اریانیه فی‌الاصل هندئ اوروپی اولدیغی حالده شعبه‌لری

آسیانك برقسمنه واوروپا بلادینك چوغنه انتشار ایتمشدر. شوامته منسوب اولان فروع وشعوبك لغت اصلیه‌لری بر عائله عد اولنه‌رق لغت مذکوره‌یه اریانیه اطلاق اولندی .

اریانیه فروع عدیده‌یه منقسمدر . بحسب الاصل برنجیسنه اریانیٔ رومانی وایکنجیسنه صقلبیٔ جرمانی دینیلور .

برنجی قسم ایکی فرعی حاوی اولوب برفرعی اریانیٔ حقیقتدرکه اصل اریلر وهندیلردر . دیکر فرعیٔ اغریقیٔ رومانیدر .

اغریقیٔ رومانی ایکی طاقمدر . بری اسکی تراقه‌لیلردرکه اغریقیلر ، البانیلردر . دیکری ایتالیانیٔ کلتیدر . لاتینلر ، رومانیلر ایتالیانی وبریتانیالیلرله غاله قبائلی کلتی عد ایدلمشدر .

اریانی عائله‌سنك ایکنجی قسمی اولان جرمانیٔ صقلبی بری لتی ، دیکری توتونی اولمق اوزره ایکی فرعی حاویدر . لتی فرعنك صقلبی وبالطقی نامیله ایکی فرعی واردر .

صقلبی (۱) جنوب صقالبه‌سی و (۲) غرب صقالبه‌سیدر. برنجی شعبه روسلر ایله شرق صقالبه‌سیدر.

ایکنجیسی قزاقلره ، بولونیالولره ، صربلولره اطلاق اولنور .

بالطبع اقوامی اسکی پروسیا ، لته ، لیثوانه اقوامیدر .

جرمانیلر بری علوی ، دیکری سفلی اولمق اوزره ایکی شعبه یی شاملدر . جرمانئ سفلی فریسانه وساقسون اقوامیدر . ساقسون دخی ایکی طاقمدر که بری اسکی ساقسون ، دیکری انغلوساقسون (انکلیز) در . نثرلاندیلر اسکی ساقسونیلردن معدوددر .

اریانه لغتی جرمانیه ، توتونیه ، لیثوانه ، کلتیه ، ایتالیانیه ایله بوقبیلدن عد اولنان اقوام سائره واغریقیه (یونانی) ، ایرانیه (فارسی) ، سنسکریتیه (هندی) اولمق اوزره سکز فرعی حاویدر .

فروع مذکوره لغاتنده وخصوصیله اسماء عدد وضمائر واسماء نسبیه ده یکدیکره مشابهت عظیمه اولدیغندن جمله سی اصل واحددن متفرع اولمق اوزره عائلهٔ واحده عد اولنمشدر .

لغات سامیه ـ سام بن نوح علیه السلامه نسبت اولنان اقوام ایله شو اقوامه النحاق ایدن حامیونك استعمال ایلدکلری السنه در . اقوام مذکوره جزیرهٔ مابین النهرین اهالیٔ اصلیه سی ، اسکی مصریلر ، اقوام

سامیهٔ شمالیه ، اقوام سامیهٔ جنوبیه اولمق اوزره درت فرعی حاویدر . مابین النهرین دائره‌سی دجله وفرات نهرلرینك اره‌لرنده‌کی بلاد اولوب شو بلادك اهالیٔ اصلیه‌سی اثوریلر وبابلیلردر . هپسی منقرض‌اولمشلردر .

اسکی مصریلر اثیوبیلر (سیاهلر) ولیبیالیلر اولوب بجاه ، دنکاله اثیوبیلرك وسوملی وغله اقوامی دنکاله‌نك شعبه‌لریدر . لیبیالیلر تونس وجزائر قبائلیله شلوق وغوانشه اقوامیدر .

اقوام سامیهٔ شمالیه فرعی کنعانیلر وارامیلردر . کنعانیلر فنیکه وعبرانی اقوامی وارامیلر سریان ، کلدان ، سمره اقوامی حاویدر .

اقوام سامیهٔ جنوبیه دخی جنوب عربلریله مغاربه اقوامی وجنوب عربلری حمیر وحبشه وامهریه قبائلی شاملدر . هراره وتیغریه قبائلی امهریه‌نك بر شعبه‌سیدر .

السنهٔ سامیه‌نك قنغیسی اصل وقنغیلری فرع اولدیغی صورت قطعیه‌ده معلوم دکل ایسه‌ده عبرانی لسانك اصل اولمسی مظنوندر .

لغات اصلیه اعتبار اولنان تورانیه ، اریانیه ، سامیه فروعنك فتوحات ومهاجرات ایله اسباب سائره‌دن ناشی وقوعبولان اختلاطلرندن بشقه بشقه لسانلر تولد ایتمش

وبو كونكى كونده كرهٔ ارضده مستعمل السنه‌نك عددى ايكى بيك يدى يوز اللى يه بالغ اولمشدر.

— ٨ —

تواريخ مستعمله حقنده معلومات اجماليه

طوفانك ويا بر دولتك ظهورى كبى حادثات عظيمه‌دن برينى مبدأ عد ايله اومبدأدن اعتباراً تاريخ استعمالى دنياده پك اسكى بر عادتدر. وقايع وازمانه متعلق معلوماتك محافظه‌سنده شوقاعده جسيم عمران ومدنيتك روحيدر.

تاريخلرك وضعيات وحسياتنى بيلديرن علمه قرونولوژى (علم ازمان) ديئلور.

هر برتاريخ برقاعده اوزرينه مبنى اولديغندن بوبابده اتخاذى سبقت ايدن قياسلرك برنجيسى (كون)، ايكنجيسى (آى)، اوچنجيسى (سنه) در.

برنجى قياس كونشك طلوع وغروبى اره‌سنده كى وقتدر. شو وقت ايسه فصوله تبعيتله ساعاتجه اختلافدن قورتيله‌مز. مع مافيه كون كيجه‌سيله برابر بر دورهٔ يوميه اعتبار اولنمش ايسه ده شو دوره‌نك واحد

قیاسی اعتباریله بر وقت مفروضدن دیکر وقت مفروضه قدر کچن زمانك ضبطی ممکن اوله‌جق درجه‌ده قلتی حالنده استعمالی ممکن اوله‌بیلوب ازمنه زیاده‌لشدکجه کون حسابیله مضبوطیتی دائرهٔ امکاندن اوزاقلاشیر . بناءً علیه ایام جاریه‌نك عددلری ضبط تاریخه اساس اعتبار اولنه‌مدی .

ایکنجی قیاس یاقمری ، یاخود شمسی اولور . بر شهر قمری آیك هلال حالندن یئه‌هلال حالنه تحولی اره‌سنده‌کی زماندر . دورهٔ قمریه ایسه عدد صحیح کوسترمه‌جك ایام مطرده‌یه مستند اولمدیغندن کسرلری بالاصلاح شهور قمریه‌نك بری یکرمی طقوز ، دیکری اوتوز اعتبار اولنمشدر . شهر شمسی کونشك بر نقطه‌دن آیرلمسیله یئه اونقطه‌یه وصولنه قدر کچن اوقاتك اون‌ایکیده بر قسمیدر . شهور شمسیه بروج فلکیه اعتبار اولنمه کونشك اوتوز کونده قطع ایلدیکی بر برجده‌کی سیری برشهر شمسی دیمك اولور . لکن شمسك (طوغریسی شمس اطرافنده ارضك) حرکت یومیه‌سیده اطراد اوزره اولمدیغندن آفتابك دورهٔ کامله‌سی اون ایکینك اوتوزه ضربی حاصلنه مساوی اوله‌مز . هر دوره‌ده بش کون قدر زیاده‌لك اولمغله شو بش کونه خمسهٔ مسترقه دینلدی . شهور شمسیه خمسهٔ

مسترقه‌نك اصلاحی اوزرینه ترتیب اولنمشدر . بناءً علی ذلك شهور شمسیه‌نك برنجیسندن اون برنجیسنه قدر بعضیسی اوتوز، بعضیسی اوتوز برکون اعتبار اولندی . هر برسنه‌نك ربع یوم مقداری کسری اولدیغندن شو کسر تقریباً درت سنه‌ده برکونه مساوی اولمسیله شهور شمسیه‌نك اون ایکنجیسی اولان شباط اوچر سنه یکرمی سکزر وهر بر دردنجی سنه یکرمی طقوز کون اعتبار ایدیله‌رك شباطی یکرمی طقوز کون اولان سنه‌یه کبیسا دینلدی .

مذکور ایکنجی قیاس که شهردر ، وقایع کونیه وازمان جاریه‌جه تاریخ اعتبار اولنسه تاریخ یومیه نسبتله سهولتلی اوله بیلور ایسه‌ده زمانلرك تکثرنده بوده دائرهٔ مضبوطیتدن تباعد ایده‌جکندن شهور قمریه یاخود شهور شمسیه اعتباریله تاریخ یوریدلمسی دخی بین‌الامم قبول اولنه‌مدی .

اوچنجی قیاس که سنه‌در ، سنه بری قمریه ، دیکری شمسیه اولمق اوزره ایکی نوعدر . سنهٔ قمریه اون ایکی آیك دوره‌سندن وهر دورهٔ سنویه (٣٥٤) کوندن عبارت اولدیغندن اون ایکی دورهٔ قمریه بر دورهٔ شمسیه‌یه قریبدر . شمسك بردورهٔ تامه‌سی (٣٦٥) کوندن بر ربع

یوم راده‌لرنده اولمغله سنهٔ قمریه ایله سنهٔ شمسیه اره‌لرنده اون برکون وبوم واحد نسبتله $\frac{1}{31}$ مقداری زیاده‌لك بولنور.

کرك سنهٔ قمریه ، کرك سنهٔ شمسیه‌نك قنغی بری اولور ایسه اولسون ، ازمنه‌جه واحد قیاسی اعتبارنده حسب‌الاستعمال سهولت ومضبوطیت کورندیکندن بعض امم سنهٔ قمریه‌یی ، بعضیلری سنهٔ شمسیه‌یی تاریخ استعمالنه واحد قیاسی اعتبار ایلدیلر.

عالم نه‌وقت خلق اولندیغی مجهولدر . بونك ایچون دائرهٔ یقینه تقریب اولنه‌جق برصورتله مدت کوستریله‌مز. مبحوث‌عنها اولان مسئله هبوط آدمدن بری نه‌مقدار زمان کچمش اولمسیدر . اهل تاریخ ونجموم بوبابده پك چوق اختلاف کوستردیلر . زمان هبوط عنعنهٔ ثقات وراویات متواترهٔ جماعات ایله محفوظ دکلدر . امم ماضیه‌جه فترتلرك هر بریسنده بریکی تاریخ وضع اولنور ایدی . تاریخلر تجدد ایتدکجه تواریخ عتیقه ترك اولنمش وهبوطدن حضرت موسانك وفاتنه دکین کچن مدت توراتدن استعلام ایدلمشدر . تورات ایسه سامریه ، عبرانیه ، سبعتینیه نامله‌یله بری دیکرینه اویمز اوچ نسخه اولدیغندن کچمش وقتلرك تاریخلری حقیقته موافق اوله‌جق صورتده

استفاده اولنه‌میوب صورت تقریبیه‌ده اکلاشیله بیلور - ام قدیمه‌نك بعضلری ایسه مدت خرافیه اعتبار ایدرك ملیونلرجه سنه‌لر قبول ایلدیلر .

عبرانیلرك تاریخلرنده ایکی یوز قدر اختلاف واردر. هبوط آدمدن میلاد عیسایه قدر اتخاذ ایدیلان تاریخ برجیومونتاتك حسابنجه (٦٩٨٤) ، هندیلرجه (٦١٧٤)، اقلیماند اسکندریه کوره (٥٦٢٤) ، اوشزك تورات عبرانیه‌دن استدلال ایلدیکی حسابه نظراً (٤٠٠٤) سنه‌در . لکن یهودیلر شو تاریخی بالتنقیص (٣٦١٦)یه ایندیردیلر . ابوالفدا تورات یونانیه (سبعینیه) قولنجه هبوط ایله هجرت بینی (٦٢١٦) سنه اعتبار ایدیور .

هندیلردن اهل اسلامك ماعداسی اولان اقوامك رأس تاریخلری کایوغه نسبت اولنان قبل‌المیلاد (٣١٠١) وفکرا مادینینانك قبل‌المیلاد (٥٦) وسالیفاهانك ب م (٧٨) وفوسلینك ب م (٥٩٠) سنه‌سیدر .

چینلیلر امورجه ادوار سنویه وشهریه ویومیه اولمق اوزره بر طاقم سلسله‌لر استعمال ایلدکلرندن تاریخلری پك قاریشقدر . لکن چین مجالس هندسیه‌سی حسابات دوریه‌لرینه تطبیق ایله ق م (٢٢٧٧) سنه‌سنی ابتداء دور اعتبار ایلدیلر . اساس استعمالری بزجه مجهولدر .

اسکی یونانیلر اولیمپیاد اویونلرینك بدایتنی رأس تاریخ اعتبار ایتمشلردر .

شو اویونلرك بدایتی ق م (٧٧٦) سنه‌سیدر . لکن یونانیلر بحثنده تفصیل اولنه‌جغی وجهله مبدأ مذکور صحت اوزره مضبوط اولمدیغی کبی اولیمپیاد اویونلری هردرت سنه‌ده بر دفعه معتاد اولمغله تاریخلر اویونلرك دفعاتی اوزرینه مبنی ایدی . مذکور (٧٧٦) سنه‌سی فی‌الواقع اویونلرك مبدئیدر یوقسه دکلدر تحقق ایتمامشدر .

رومالولر روما شهرینك زمان تأسیسی اولان ق م (٧٥٣) سنه‌سنی رأس تاریخ عد ایتمشلر ایدی . رومالولر صکره‌لری نصرانیتی قبول‌ایدرك میلادك (٣٢٥) سنه‌سنده مجتمع ازنیق مجلس روحانیسی مواد مذهبیه‌یه وضع اساس ایلدیکی صره‌ده حضرت عیسانك میلادی سنه‌سنی رأس تاریخ اتخاذ ایلدیلر .

اسکندر ماکدونینك تاریخ وفاتی اولان قبل‌المیلاد (٣٢٣) سنه‌سی رأس تاریخ اسکندری اعتبار اولندی . شو تاریخی اقوام ماضیه‌نك چوغی قبول ایتمشدر . لکن اسکندرك سر عسکرلرندن سلفکیه دولتنی تشکیل ایدن برنجی سلفکوس تاریخ اسکندریدن اون ایکی سنه صکره

غزه‌ده بر مظفریت قازاندیغندن سلفکیلر اوسنه‌یی رأس تاریخ عد ایتدیلر .

ممالك شرقیه ده مستعمل تاریخلرك بری‌ده فرس قدیم تاریخیدر . شو تاریخ سنهٔ شمسیه اوزرینه مبنی وبر سنه‌سی (۳۶۵) کوندر . تاریخ مذکورك وضعی جمشید زمانینده ایمش . فرس پادشاهارینك بیوکلری جلوس ایتدکجه تاریخ تجدید اولنور ایدی . میلادك (۶۳۲) سنه‌سنده ساسانیاردن یزدجرد جلوس ایتدیکندن تاریخ فرس اوسنه‌دن تجدید اولندی .

حضرت ابراهیم واسماعیل علیهماالسلام افندلرمزك زمانلرندن بدأ ایله عربلر آیلرك مبدئنی رؤیت هلالدن اعتبار ایدرلر ایدی . سنه باشاری محرم ایدی . حج شهور عربیه‌نك صوك کیسی اولان ذی‌الحجه‌ده اجرا اولنور ایدی . مقدما عربلر بناء کعبه ، عمروبن ربیعه‌نك ریاستی ، عام الفیل کبی وقایعك هر بربنی رأس تاریخ اعتبار ایتمکده ایدیلر .

هجرتدن صکره هپسی ترك اولنه‌رق اون یدی تاریخنه دکین هرسنه‌یه برنام ویرلدی . مثلا برنجی سنه هجرته وایکنجی سنه جهاده اذن وامر الهی صدور ایتدیکی ایچون برنجی سنه‌یه سنة الاذن ، ایکنجی سنه‌یه سنة الجهاد نامی اعطا

اولنمشدی. هجرتك اون یدنجی سنه‌سی مخابره تاریخلرنده بعض اشتباهه تصادف اولندیغندن سنهٔ هجرت رأس تاریخ اعتبار ایدلدی. فقط هجرتك وقوعی ربیع‌الاوله ایکن سنه باشی کانی‌السابق شهر محرم اتخاذ اولنمشدر.

هجرتك (٤٦٥) سنه‌سنده جلوس ایدن جلال‌الدین ملکشاه سلجوقی زمانینده رصد امرینه تشبث اولندی و (٤٦٨) سنهٔ هجریه‌سی نوروزی مبدأ سال تقویم‌اعتبار اولنمغله بوکا تاریخ جلالی دینلدی.

بالاده تعداد اولنمش اولان تاریخلردن بشقه امم ماضیه‌نك نابوبولاسر وبختنصر کبی دها متعدد تاریخلری وار ایسه‌ده بوراده تفصیلاتنه لزوم کوره‌مدك.

کذلك ایام ، شهور ، سنهٔ شمسیه وسنهٔ قمریه‌یه دائر خیلی حسابات اولوب تفصیلاتی علم ازمان کتابلرنده مندرج اولدیغندن بز معلومات اجمالیه درجیله اکتفا ایلدك.

کتابمزده استعمال ایده‌جکمز وقایع تاریخلری اساساً تاریخ هجری اوزرینه مبنی‌در. بناءً علیه قرون اولی وقایعنده محرر تاریخلر قبل‌الهجره وقرون وسطی ایله قرون متأخره وقایعلرنده‌کی تواریخ بعدالهجره دیمکدر.

برنجی کتاب

خلقت عالمدن دور اسلامه قدر سبقت ایدن قرون اولی تاریخیله
جغرافیایه دائر معلومات کافیه بیانندهدر
تاریخ مقدس ـ آسیا ـ افریقا ـ اوروپا

برنجی قسم

تاریخ مقدسی حاویدر

برنجی فصل

خلقت عالم . جان قومی وابلیس . خلق آدم وحوا

ـ ١ ـ

خلقت عالم

فرمان فرمای خطهٔ کاف ونون تعالی شانه عن الاوهام
والظنون حضرتلری ارض وسماواتی وانلرده موجود

اولان کائناتی التی کونده خلق بیورمش اولدیغی سور قرآنیه‌دن سورهٔ سجده‌نك دردنجی وسورهٔ فصلتك طقوز واون واون بر واون ایکنجی وسورهٔ (ق) ك اوتوز سکزنجی وسورهٔ حدیدك دردنجی آیات کریمه‌لریله منصوصدر.

ارض وسما وحاوی اولدقلری کافهٔ اشیانك خلقی اتمام وسما دخان هیئتنده بخاردن یارادیلوب کوکلردن هربرینه واهلنه مقام وحرکتلرینك امر وتدبیری الهام بیورلدیغی دخی آیات قرآنیه ایله ثابتدر. ارض وسماوانك خلقتی اثر تفاوت وخللدن او قدر آزاده‌درکه کوزلرکی کوکاره طوغری چویردیکك وقت هرجهتنی اثرنواقصدن سالم کوره‌جکك کبی تکرار بتکرار سمادن زمینه وزمیندن سمایه چویره‌جك اولسه‌ك مکون حقیقینك آثار صنعت وعظمت قدرتنده ذره قدر خلل ونقصانه دلالت ایده‌جك براثر تصادف ایده‌مزسك. تعالی‌الله علواً کبیراً

ثوراتده تکوین المخلوقاتك ایکنجی بابنده «ایمدی سموات ایله زمین وانلرك کافهٔ جنودی اتمام اولندی. والله ایشلدیکی ایشنی یدنجی کونده اتمام ایله ایشلدیکی ایشك کافه‌سندن استراحت ایلدی» دیه محرردر. اذیت ویورغناق کبی عوارضدن استراحته مجبوریت کله‌جکنه

نظراً « استراحت ايلدى » تعبيرى براصل صحيحدن يكلش ترجمه ايديله‌رك طائفهٔ يهود شان الوهيته ياقشميان اوتعبيرك حكمنى قبول ايلدكلرى جهتله سورهٔ (ق) ك اوتوز سكزنجى آيت كريمه‌سنده (ومامسنا من لغوب) قول جليلى ايله تعبير مذكورك حكمى رد اولنمشدر .

ابن اثيردركه « عالم خلق اولنمزدن مقدم ايام دخى يوغيدى . جناب حق ارضى فلان كونده سمايى فلان كونده خلق بيوردى ديه اخباره وارد اولان كلام مجازه محمولدر » .

خلقت عالمجه كرك فرقان كريم كرك تورات شريفده مندرج اولان كونلر بزم كونلرمز كبى اولديغندن مقدارى علام الغيوب حضرتلرينك معلوميدر .

خلق عالمجه منصوص وسلسلهٔ روايتجه موثوق اولميان اقوالك هپسى موضوعاتدندر . نصوصه واحاديث نبويه‌يه غيرمستند سوزلرك رد وتكذيبى اقتضا ايدر .

خلقت عالم حقنده ژئولوژى علماسنك سوزلرى آيات قرآنيه ونصوص شرعيه ايله بالمحاكمه ايكيسندن بر نتيجه چيقارمغه چالشلمسى ايكى قائلك حقيقتى بيننده معلوماتجه نسبت عقليه تصور وشو نسبتدن بر نتيجه چقارمغه تجاسر ديمك اوله‌جغندن ژئولوژى اصحابنك

استرونوميلرك وسائر حكمائك قوليات وكشفيات معلومه ـ لرينه توافق ايده‌جك نصوصك بيله انلرك تخمينات وظنيات واقعه‌لرينه قياس ايله تطبيقاته كيرشلمسى جائز كوريله‌مز .

جان قومى وابليس ـــ سورهٔ حجرك يكرمى يدنجى آيت كريمه‌سنه نظراً آدم عليه‌السلام بالجمله‌سجدن يارادلمزدن مقدم نار سمومدن جان قومى خلق اولنمش وسورهٔ رحمانك اون دردنجى آيت كريمه‌سنه نظراً انسانك باباسى آدم صدا ويرر قورى بالجمله‌سجدن وجنلرك باباسى جان كسكين آتشك توتونسز علوندن يارادلمشدر . سورهٔ كهفك قرق سكزنجى آيت كريمه‌سنده ابليسك جن طائفه‌سندن اولديغى مصرحدر . ير يوزنده جان قومى ساكن اولدقلرى حالده قتل وسفك دماده بولندقلرندن ابليس ملكلرله تنكيللرينه مأمور اولمرق بالمقاتله جمله‌سنى جزائر بحر واطراف جباله القا ايتمكله نفسنه غرور كلديكنه دائر ابن عباس وانس وابن مسعود حضراتنك روايت ايلدكلرى احاديث شريفه‌يى ابن‌اثير كاملنده درج ايتمشدر . بناءً عليه ذلك خلقت آدمدن مقدم يريوزنده جان قومى ناميله آتشدن خلق اولنمش بر طائفه بولنديغى وابليس دخى انلردن اولوب عهدالهيده مقبول ايكن حضرت

آدمه سجده ایتمسی حقنده کی امره مخالفتله استکبار کوستردیکی ایچون مظهر لعنت اولدیغی نصوص قرآنیه واحادیث شریفه ایله ثابتدر .

خلق آدم علیه‌السلام ـ مبدع حقیقی جلت قدرته کائناتی یاراتدقدن صکره برخلیفه خلق‌ایده‌جکنی ملکلره بیلدردی . ملکلر « بز سنی حمدکله تسبیح وذکرکله تقدیس ایدرکن یریوزنده فساد ایده‌جك وقان دوکه‌جك کیمسه‌می خلق بیورجقسك» دیه سؤاله جسارت ایلدیلر . (انی یاراتمقده اولان حکمتلرمی‌بن بیلورم . سز بیلمزسکز) جوابی اعطا بیورلدی .

صانع ممکنات تقدس شانه عن‌الشبهات حضرتلری قوری بالحقدن آدم علیه‌السلامك خلقتنی مظهر احسن تقویم وروح الهیلرینك نفخیله جسدینی بعدالاحیا موجوداتك اسملرینی اکا تعلیم بیوردی . اونسخهٔ کبری عالم حیاتده رونما اولدقده ملکلر (انبؤنی باسماء هؤلاء) خطاب جلیلنه مخاطب اولدیلر . جله‌سی (سبحانك لاعلم لنا الا ماعلمتنا) جوابنی عرض ایلدکلری جهتله اسمانك ملکلره اخباری آدمه امر بیورلدی . حضرت آدم اسماء اشیایی اخبار ایلدکده حکمفرمای خطهٔ ملکوت حضرتلری آسمان وزمینك احوال مغیباتنه وملکلرك

جسارت ایتمش اولدقلری سؤال سابقك ظاهریله قلبلرنده کتم ایلدکلری حقیقته علم الهیلرینی اظهار بیوردیلر .

آدمه سجده ایتملری ملکلره امر اولندقده هپسی سجده ایتدیلر ایسه‌ده ابلیس ابا واستکبار ایتمکله حق تعالی حضرتلری (یدقدرتمله بلا واسطه یاراتدیغم آدمه سجده ایتمکدن سنی منع ایدن نه ایدی) فرمانیله انی مؤاخذه ایلدی . ابلیس « بنی آتشدن وآدمی چاموردن خلق ایتدك . بن اندن خیرلیم » دیه ارتکاب کفر ایلدیکندن حضور حقندن مطرود وملعون اولدی .

حضرت آدم خلق اولندن صکره کندوسیله آرام ایتمك ایچون حوا علیهماالسلام جسدندن ایجاد وایکیسی‌ده جنتده اسکان ایدلدی . (جنت ایچنده ساکن اولکز . ایستدیککز کبی میوه‌لرندن ییکز . لکن شو آغاجه یاقلاشمیکز) امریله مأمور اولدیلر .

ایکنجی فصل

هبوط آدمدن طوفانه قدر سبقت ایدن وقایع

قبل الهجره

(٦٢١٦—٣٩٧٤)

هبوط آدم . قابیل وهابیل . وفات آدم
وحوا . شیث . ادریس . نوح

— ٢ —

هبوط آدم علیه السلام

ابلیسك وسوسه وخدعه‌سی وآدم علیه السلامك امر الهی‌یی اونوتمسی مخالفته وذله یه عزیمتلری منضم اولمقسزین زوجه‌سیله برابر شجرهٔ ممنوعه‌نك میوه‌سنی یملرینه سبب اولمغله درعقب اوزرلرنده کی جنت البسه‌سی ذهاب وهر بری اوراق بهشت ایله تستر واحتجاب ایلدی . امره مخالفتدن طولایی مؤاخذهٔ الهیه‌یه مظهر اولدقلرندن نفسلرینه ظلم ایتدکلرینی کمال خجالتله اقرار وبارکاه الهی‌یه عرض استغفار ایلدیلر ایسه‌ده حق جل وعلا حضرتلری جله‌سنی یر یوزینه ایندردی . آدم

علیه‌السلام پروردکارندن کلمات مخصوصه‌یی تلقی وچوق وقتلر توبه ایله اشتغال ایتمکله توبه‌سی مقبول اولدی . حضرت آدم وحوا علیهما السلامك خاقتلری وجنتده اقامتلریله‌یریوزینه هبوطلری حقنده‌آیات قرآنیه‌نك احکام جلیله‌سندن استنباط اولنان خلاصه بوندن عبارتدر .

بعض روایاته نظراً جنتدن چیقدن صکره آدم هنده ارض سرندیبدن نود جبلنه وحوا جده‌یه هبوط ایلدی . آدم علیه السلام توبه‌سی بعد القبول وحی الهی ایله مکهٔ مکرمه‌نك موقعنه کیتدکده حوا علیهماالسلام ایله ملاقات بیوردیلر .

ابوالعالیه‌نك روایتنه کوره آدم علیه السلام جمعه کونی ساعت طقوز یاخود اونده جهتدن چیقاریلوب جنتده‌کی مکثی بش ساعتدن عبارت ایدی . ساعات مذکوره خلقت عالمك صوك کونی اولان یوم جمعه‌ده واقع اولوب یوم مذکورك مقداری بزم ایامزه مقیس اولمدیغندن انك وحاوی اولدیغی ساعاتك مقداری جناب‌حق بیلور .

— ٣ —

قابيل وهابيل

خالق تعالى حضرتلرى حكمت بالغه‌لرى اقتضاسنجه آدمك تكثر نسلنى مراد ايدرك آدم عليه السلام حوايى تغشى ايلدكلرنده حواده بر حمل خفيف ظهور ايتمكله حمل مذكوردن قابيل ايله توأمه‌سى وتغشئ ثانيده‌هابيل ايله توأمه‌سى تولد ايلديلر . حوادن يكرمى بطنده قرق اولاد دنيايه كلدى . هر بطنده‌كى توأمينك برى اركك ديكرى قز چوجغى ايدى . نسلده تسلسل وانشعاب وقوعنه دكين بر بطنده تولد ايدن اركك‌لك ديكر بطنده طوغان قز ايله ازدواجى مشروع ايدى . حضرت آدم قابيل هابيلك ، هابيل قابيلك توأمه‌سنى نكاح ايتملرينى امر ايتدى . اخوين آره‌لرنده تحدث ايدن نزاع اوزرينه بابالرينك امريله قربانلرينى عرض ايلديلر . كوكدن دخانسز بر آتش اينوب هابيلك قربانى يدى . قابيل قربانك قبول اولنديغنه غضبناك اولەرق طاش ايله هابيلى ضرب وقتل ايتمشدر . بنى انسان ايچنده قتل فعل مذمومنك باديسى قابيلدر .

قابيل قرنداشنك جسدينى نه ايده‌جكنى بيله‌مديكندن

متحیر قالمشدی . حق تعالی حضرتلری قابیله قرنداشنك جسدینی دفن ایتمکی کوسترمك ایچون ایکی قارغه کوندردی . قارغهلر بری برلریله دوکوشوب بری دیکرینی اولدردکده غاغاسی وآیاقلری ایله یری حفروغراب میتهیی قازدیغی چقوره وضع ایله اوزرینه طپراق اورتدی . قابیل بونی کوردکده « یازق بکا ! قرنداشمك جسدینی ستر ایتمکده شو قارغه کبی اولمقدن عاجزمی اولدم؟ » دیهرك یری حفر وهابیلك جسدینی دفن ایلدی ایسهده انك قتلندن فائده کورمامسندن وباباواناسنك نفرتلرندن کندوسنه ندامت کلدی . حقنده قصاص ایجاب ایتمیان ویریوزنده قطع طریق کبی بر فساد ایشلیان جمیع ناسی قتل ایتمش کبیدر . دیه توراتده حکم الهی صدوری شو قتلدن ناشیدر .

وفات آدم وحوا ـ هابیلك مقتولیتندن بش سنه صکره ـ که تورات حکمنجه آدمك سنی یوز اوتوزه بالغ اولمشدی ـ شیث بن آدم علیهما السلام تولد ایلدی . حضرت آدم محتضر اولدقده شیثی وصی تعیین بیوروب کندولری عازم دارالجنان اولدی . عمرلری تورات قولنجه طقوزیوز اوتوز سنهدر . وفاتلرنده ذریتلرینك افرادی قرق بیك نفره وارمشدی . جسد مبارکلرینی شیث

علیه‌السلام جبل ابی قبیسده بولنان غازه دفن ایتدی . طوفان ظهور ایده‌جکی وقت حضرت نوح اخراج وتابوته وضع ایله سفینه‌یه آلدی . طوفان کچدکده ینه مدفن اصلیسنه دفن اولندی . طرف الهیدن حضرت آدمه اون صحف نازل اولمشدر . حوا علیهما السلام حضرت آدمدن برسنه صکره وفات ایلدی .

— ٤ —

حضرت شیث علیه السلام

حضرت آدمك وفاتندن صکره اوغلی حضرت شیث نبوته مشرف وجانب حقدن کندولرینه اللی صحف نازل اولدی . سنی یوزیتمش بشه رسیده اولدیغی وقت اوغلی انوش تولد ایتمشدی . حضرت شیث طقوز یوز اون ایکی یاشنده وفات ایدوب جسد شریفلری اوغلی انوش ابوینك مدفنلری اولان جبل ابی قبیسده‌کی غاره دفن ایتدی . انساب بنی آدمك جله‌سی حضرت شیثه منتهیدر .

انوشك سنی یوز طقسانه واردقده اوغلی قینان واوده یوز یتمش یاشنده ایکن اوغلی مهلائیل تولد ایدوب

مهلائیل یوز اوتوز بش یاشنده ایکن آدم علیه السلامك وفاتی وقوعبولمشدر .

مهلائیل یوز التمش بش یاشنه رسیده اولدقده اوغلی یرد متولد اولوب یرد یوز التمش ایکی یاشنده ایکن اوغلی اخنوخ تولد ایلدی .

ابوالفدانك تورات یونانیه‌دن نقل ایله بیان ایلدیکی انساب وجه مشروح اوزره‌در . بزم یدمزده بولنان تورات ترجمه‌سنده « انوشك سنی طقسانه بالغ اولدقده قینانی وقینانك سنی یمشه بالغ اولدقده مهلائیلی ومهلائیلك سنی التمش بشه بالغ اولدقده یاردی تولید ایلدی » دیه محرر اولدیغندن هراسمجه ایکی روایت اره‌سنده‌یوزرسنه اختلاف واردر . العلم عندالله تعالی .

— ۵ —

حضرت ادریس علیه‌السلام

ادریس علیه السلامك توراتده اسمی اخنوخ در . حضرت شیثدن صکره پیغمبرلکله مبعوث وطرف حقدن کندولرینه اوتوز صحف نازل اولوب اسرار سماویه‌یه مظهر اولمشدر . یوز التمش بش یاشنده ایکن اوغلی

متوشلخ واوده یوز التمش بش یاشنه واردقده اوغلی لامك متولد اولدی . لامك یوز سکسان یاشنده ایکن اوغلی نوح علیه السلام تولد ایلدی . حضرت ادریس اوچ یوز التمش بش یاشنه واردقلرنده مکان عالی یه رفع بیورلدیلر .

ابوالفدا تورات یونانیدن وجه مذکور اوزره نقل ایتمشدر .

— ٦ —

حضرت نوح علیه السلام

حضرت ادریس مکان عالی یه رفع بیورلدقدنصکره آدم اوغللری طریق مستقیمدن راه ضلاله عدول ایله بتلره طاپدیلر . جانب الهیدن نوح علیه السلام نبوتله مبعوث اولدی .

قوم نوح ود ، یغوث ، یعوق ، نسر نامللریله اتخاذ ایتمش اولدقلری اصنامه عبادت ایدیورلر ایدی . نبیّ مشار الیه معبود بالحق اولان خالق مطلق حضرتلرندن بشقه عبادت وعبودیته شایان هیچ برشی اولمدیغنی ودعوتنی قبول ایتمیانلرك عذاب الیمه دوچار اولهجقلرینی

قومنه تبلیغ بیوردی . انلر ایسه کندوسنی ضلالته اسناد ایلدیلر .

اول حضرت هرنه‌قدر قومنی عذاب الهی ایله انذار وطریق حقه دعوتلرینه اصرار ایلدی ایسه‌ده قومی کندوسنی تکذیب وتعذیبه دوام ایتمکدن واز کلمدیلر . نبی مشار الیه « الهی ! بن قومی کیجه کوندوز طاعت وعبادته دعوت ایتدم . دعوتم انلرك ایمان وطاعتدن فرارلرینی آرتیرمقدن بشقه نتیجه ویرمدی . حقلرنده غفرانکی تمنی ایچون هرنه‌وقت کندولرینی توحید وطاعته دعوت ایلدمسه دعوتمی ایشتمامك ایچون پارمقلرینی قولاقلرینه طوتدیلر . بنی کورمامك ایچون باشلرینی لباسلریله اورتدیلر . کفرلرنده اصرار وبکا بیعتدن استکبار کوستردیلر . بن یئه دعوته دوام ایلدم . سعیم فائده ویرمدی » دیه تضرعاتنی بارکاه قاضی الحاجاته عرض ایلدی .

الله تعالی حضرتلری قوم نوحدن یاغموری قطع ایله نسالرینی عقیم ایتدیکندن حضرت نوح انلره خطاباً حقلرنده مبذول اولان نعمت الهیه‌یی تعداد وهر درلو نصایح لازمه‌یی ایرادایلدی ایسه‌ده دیکلیان بیله بولنمدیغندن « الهی ! شوکافرلردن یریوزنده دور ایده‌جك هیچ برکیمسه براقه » دیه بددعا ایتدی .

اوچنجی فصل

طوفاندن ابراهیم علیه السلامك ولادتنه قدر وقایع قبل الهجره

(۳۹۷۰ — ۲۶۱۸)

طوفان . تبلبل السنه . هود . صالح . علیهما السلام

— ۷ —

طوفان نوح

قوم نوحك طوفان ایله هلاکنه حکم ذی‌الجلالی تعلق ایدرك برسفینه انشا ایتمسی وحی ایله امر اولندی حضرت نوح کی یی انشا ایتمکه باشلادقده قومنك بیوکلرندن هربری کینك یاننده کچدکجه « پیغمبر ایکن دولکرمی اولدك ! » دیه استهزا ایلدیلر . نوح علیه‌السلام « سزبزی شمدی استهزا ایدرسنکز . عزیز ذی‌انتقامك عذابی کلدیکی وقت دخی‌بز سزی استهزا ایدرز » جوابنی ویریور ایدی . سفینه بعد الاکمال امرالهی صدوریله تنوردن صو فشقرمغه باشلادی .

ارککلی دیشیلی برر چفت حیوان ایله مؤمنلری سفینه‌یه ادخال ایتمسی واوزرلرینه غرق وهلاکك حکمی

سبقت ایدنلردن هیچ برکیمسه‌نك کمی‌یه قونلمامسی حضرت نوحه امر اولندی . ابناء نوحدن یام باباسنه اطاعتدن روگردان اولمشدی . نوح علیه السلام مؤمنلر ایله کمی‌یه بیندکده اوغلی یامه « اوغلم ! کل بزمله برلکده کمی‌یه بین. کافرلردن اولمه » دیدی ایسه یام « بنی صودن محافظه ایده‌جك برطاغه چیقارم » دیمسنی متعاقب بر موج هائل بابا واوغل آره‌سنه حائل اولوب یامی قاپمسیله برابر سائر غریق اولانلره رفیق ایدی ویردی .

سفینه طاغلر کبی طالغه‌لر تشکیل ایده ایده صولرك اوزرلرنده یوزمکه باشلادی . کوك قپولری آچیلوب هوادن یاغمورلر جریان وزمینك چشمه‌لری فوران ایلدی . ازلده مقدر اولدیغی اوزره ساحهٔ زمینده طوفان عام ظهوریله سفینه‌یه راکب اولانلرك ماعداسی غریق دریای هلاك اولدقدن صکره حق تعالی حضرتلری جانب عالیسندن (ای ارض ! صویکی یوت . وای کوك ! صویکی طوت) دیه امر تعلق ایتمکله صولر چکلمکه باشلادی . قهار حقیقینك مقتضای حکم الهیلری اولان غرق اشرار ونجات ابرار امر جلیلی قضا اولندی . صولر چکلدکده کمی جبل جودی اوزرنده تقرر ایدرك سلامتله سفینه‌دن چیقلمسی فرمان بیولدی . نسل

نوحدن بنی انسانك یر یوزنده تکثرینه احکام صمدانیه جریان ایلدی . خلقك بادیء تذکر وعبرتلری اولمق ایچون سفینه چوق وقتلر جبل جودی اوزرنده قالدی . قصهٔ نوح علیه السلام حقنده احکام قرآنیه‌دن استنباط اولنان وقایعك خلاصه‌سی وجه مذکور اوزره‌در .

تورات یونانیه قولنجه هبوط آدم ایله طوفان نوح آراسی (۲۲۴۲) دنه‌در .

مرویدرکه نبی مشارالیه اللی یاشنده بعث بیوریلوب التی یوز یاشنده ایکن طوفان ظهور ایتمش وطوفاندن (۳۵۰) سنه صکره وفات ایلمشدر . حضرت نوحك سام وحام ویافت نامللرنده اوچ اوغلی مؤمن وکندوسنه مطیع ایدیلر . بلای طوفاندن قورتیلوب سفینه‌دن چیقدقدن صکره انسانلر هپ شواوچ ذاتك نسللرندن توره‌مشلردر . اولادلرینك یر یوزنده صورت انتشارلری مقدمده کوسترلدی .

— ۸ —
تبلبل السنه

« بنی نوح علیه السلام مشرقدن شنعار (سنجار) جانبنه عزیمت ایتدکلرنده ارتفاعنی کوکه قدر چیقارمق

افکاریله بربنا انشاسنه قیام ایلدیلر • بنانك انشاسیله اوغراشیرلر ایکن بونلره قهرالهی اصابت ایدرك یاپمقده اولدقلری بنا منهدم ولسانلرنده بلبله حاصل اولدی» دیه توراتده مذکوردر •

ابوالفدانك تورات یونانیدن نقلنه نظراً تبلبل‌السنه هبوط آدمدن(۲۹۱۲) وطوفاندن (٦۷۰) سنه‌صکره‌درکه هجرتدن (۳۳۰٤) سنه مقدمدر .

اخیراً تریب اولنمش بعض تاریخ کتابلرنده تبلبل السنه ایله میلاد عیسانك اره‌سی (۲۲٤۷) سنه کوستریلیور •

ابن خلدون دیرکه « بلبله‌نك توراتده ذکری وارد اولمش ایسه‌ده معناسنی بیله‌مدم • بلبله‌نك معناسی اووقته قدر دنیانك هرطرفنده براسان قوللانیلور ایکن برکیجه‌ده افتراق وتعدد ایلدیکندن کنایه اولدیغنی تصدیق ایده‌م • عدت الهیه حکمنجه بوحال عقلدن بعیددر • لکن برپیغمبره مخصوص معجزه‌در دینلسه اعتراض وارد اولمز ایدی • بزم بوندن اکلادیغمز بلبله لفظی تقدیر الهی سببیله خرق عادت وقوعنه اشارت اوله بیلور • جمله انسان بربابا وبرآنادن تولد ایلدیکندن هپسنك لسانی بر اولمق لازم کلور ایکن (ومن آیاته خلق‌السموات

والارض الاختلاف السنتكم) آیت کریمه‌سی مدلی اوزره ارادهٔ الهیه مقتضاسی اولهرق لسانلری تعدد وافتراق ایلدی . »

— ۹ —

هود علیه السلام

هود علیه السلام شالح بن ارفحشد بن سام بن نوح علیه السلامك اوغلیدر . عاد قومی‌که عاد بن ارم بن ارفحشده منسوبدر یمنده شجر وعمان وحضر موت آره‌لرنده واقع احقاف دینیلن موضعده ایدی . قوم مذکورك بت پرستلکه صاپملری جهتیله طرف باریدن حضرت هود پیغمبرلکله ایچلرینه کوندرلدی . نبی مشارالیه حضرتلری انلری دینه دعوت بیوردقده رؤسای قوم رسالتنی عدم تصدیق ایله اول حضرته خطاباً درلو درلو ترهات ارتکاب ایلدیلر . عاد قومی یاغمور سزلقدن قحط عظیمه مبتلا ونسالرینه عقیملك عارض اولدی . حضرت هود نصایحنی تأکیده دوامدن خالی اولمدیسه‌ده آز کیمسه‌لر ایمان ایدوب چوغی کفرده ثبات کوسترديکندن قهار حقیقینك امر عذابی صادر اولوب نبی مشار الیه وانکله بیله اولان مؤمنلر رحمت حقه

مظهریتله نجاته نائل وقوم عاددن کافرقالانلر عذاب غلیظ ایله مضمحل اولدیلر .

اولوقتلر قنعی ملت بربلایه دوچار اولسه مکه جانبنه واروب اوراده دعاایدرلر ایدی . دعادن صکره برسحاب سیاه ظهوریله وادیلرینه طوغری آچلمقده اولدیغنی کوردکلرنده « شو باوت بزه یاغمور کتوریور » دیه سوینورلر ایکن حضرت هود « بلکه سزه علی العجاله کلمسنی استدیککز عذاب الیمی کتوریور » بیوردیلر . بلوتك ورودیله برشدتلی فورطنه ظهور ایلدی . خرما آغاجلری کوکلرندن قوپوب یره یپیلور کبی عاد قومنی ده فورطنه یرلرندن قوپاروب باش آشاغی آتار ودوشنلرك بوینلری آلترنده قالور ایدی . الله تعالی حضرتلری روزکاری یدی کیجه سکز کون علی الدوام قوم مذکوره تسلیط بیوردی . مؤمنلردن بشقه هیچ برکیمسه قورتلیوب هپسی هلاك اولدی . حضرت هود درتیوز فرق یاشنده ایکن حضر موته وفات ایتمشدر .

— ۱۰ —

صالح علیه السلام

صالح علیه السلام ابن عبیل بن اسف بن شالخ

بن عبيل بن كاثر بن ثمودد. ثمود دخی عابر بن ارام بن سام بن نوح علیه السلامك اوغلیدر .

قوم ثمودك مسكنلری حجاز ایله شام آره‌سنده واقع حجر دینیلن اراضی ایدی . خالقه عصیان واصنامه‌عبادت ایلدكلری جهتله نسل ثموددن صالح علیه‌السلام پیغمبرلكله انلره كوندرلدی .

نبی مشار الیه حضرتلری قوم مذكوری دین حقه دعوتله عاد قومنك هلاكندن صكره ساكن اولدقلری ارض حجرده یاز موسملری یوموشاق یرلرده ، قیش آیلری طاغلرده اویلمش محفوظ محللرده امنیت ومعیشته مظهر اولمشكن مالك الملك حضرتلرینی اونودوب نعم جلیله‌لرینی یاد وشكری معتاد ایتاملری حقلرنده عذاب الیمی داعی اولهجغنی جمله‌یه تبلیغ ایلدیسه‌ده قوم مذكوردن برطاقم مؤمن ودیكری كافر اولمق اوزره ایكی فرقه تشكل ایدرك یكدیكریله مخاصمه‌یه باشلادیلر وكافرلردن استكبار اوزره اولانلر مؤمنلری استهزا ایله درلو درلو ترهات واذایی ارتكابدن چكمدكلری كبی « بوندن مقدم بزسندن رشد وسداد امیدیله امورمزجه سنی مستشارعد ایدركن شمدی بابالرمزك عبادت ایتدیكی الهه‌یه طاپمقدن

بزی منع ایله باشمزه یکی بردینمی چیقارمغه باشلادك؟» دیه رك نبی مشارالیهی مؤاخذه ایلدیلر .

حضرت صالح هرنه قدر عذاب ایله آنلری تهدید ایلدیسه ده متنبه اولمیوب بتلربنی صحرایه اخراج ایله کندولری انلردن ونبی مشارالیه اللهدن طلب حاجت ایتمك اوزره صحرایه کیدلدکده بتلرندن استدکلری شیلر ظهور ایتمدیکندن « شو قیادن بزه حامله وتویلو بردوه چیقار » دیه حضرت صالحه تکلیف ایلدیلر . حضرت صالح جناب حقه دعا ایتسنی متعاقب طاش حرکتله وضع حمل ایدن نسوان کبی ایکلدکدنصکره یاریلوب ایچنده قوم مذکورك طلبلرینه موافق بردوه چیقدی. ینه ایمان ایتمدیلر .

صالح علیه السلام حسب الوحی مدینهٔ ثموده اولان صویك برکون دوه نك برکون قوم ثمود ایله حیوانلرینك اولسی لازم کله جکنی تبلیغ بیوروب اویله یاپلدیسه ده قوم ثمود ینه مخالفتده اصرار ایله برابر بیوکلرندن طقوز کیسه نافه یی ونبی مشار الیه ایله تبعه سنی اولدرمکه قرار ویردیلر وده یی سکرلیوب اولدردیلر .

حضرت صالح قوم مذکورك اوچ کونه قدر قهر وعذاب الهی یه دوچار اولهجقلرینی تبلیغ ایتدی . اوچ

كون صكره قوم مذكوره كوكدن برصدای هائل طهور وملكتلرنده شديد زلزلهلر وقوعيله مؤمنلردن ماعداسی يوزلری اوزره يره دوشوب هلاك اولدقلری كبی حجرده اولان خانهلری كاملاً خراب ويرلرينه كلهجكلره عبرت اولمق اوزره مسكن ومأوالری آشيانهٔ بوم وغراب اولدی .

قوم ثمودك هلاكندن صكره نبی مشاراليه فلسطينه واورادن حجازه كيدرك وفاتنه قدر حجازده عبادتله اشتغال واللی سكز ياشنده دار نعيمه ارتحال بيوردیلر .

دردنجی فصل

ابراهیم علیه السلامك ولادتندن موسی علیه السلامك ولادتنه قدر وقایع مسبوقه قبل الهجره

(۲۶۱۸ — ۲۱۹۳)

ولادت ونبوت ابراهیم . لوط . اسماعیل . اسحق یعقوب ویوسف . خضر . ایوب وذوالکفل علیهم السلام

— ۱۱ —

ابراهیم خلیل‌الله علیه السلام

حضرت ابراهیم علیه السلام ابن تارح بن ناحور بن شاروغ بن ارعو بن فالغ بن عابر بن ارفخشد بن سام بن نوح علیه السلام اولوب پدرلری تارحك اسم عربیسی آزردر .

نبی مشار الیهك ولادت باسعاد تلری طوفاندن (۱۰۸۱) وهبوطدن (۳۳۲۲) سنه صکره درکه

هجرت نبویه‌دن (۲۸۹۳) وميلاد عيسادن (۲۲۷۱) سنه‌مقدمدر .

لكن روايت مذكوره ابوالفدانك تورات يونانيه‌دن آلديغي قول اولديغندن شمدی متداول اولان تاريخلرك اكثريله روايت مذكوره آره‌سنده بعض مرتبه فرق واردركه فرق مذكوره نظراً ولادت ابراهيم ايله هجرتك آره‌سی (۲۶۸۱) وميلادك بينی (۱۹۹۶) سنه اولمق اقتضا ايدر .

نبی مشار اليهك محل ولادتلری بعض روايتجه ارض اهوازدن سوس وبعض روايتجه بابل شهريدر . برولد خطيرك طلوع ايده‌جكنی منجملر بابل پادشاهی نمرودە خبر ويرديكلرندن نمرود تولد ايده‌جك اطفالك اعدامنی امر ايلش وحضرت ابراهيمك والده‌سی برمغاره‌يه كيدرك مشار اليهی اوراده توليد واخفا ايتمشدی .

نمرودك اطفالی اولدرمكه تعلق ايدن امرينك قورقوسی كچدكدن صكره ازر ابواهيم عليه السلامی مغاره‌دن چيقاردی. مغاره‌دن چيقارلمسی غروب شمسدن صكره يه تصادف ايلديكندن نبی مشار اليه يلديزی كوردكده (عجبا ربم بوميدر) ديدی ايسه‌ده يلديز غائب اولمغله « بن غائب اولانلری سوم » ديدی . وقتا كه

قرك طلوعنی کوردی « عجبا ربم بومی » دیمش اولدیغی حالده اوده غائب اولدیغندن « اکر ربم بکا هدایت ایتمز ایسه ایشم فنا » بیوردیلر . قرك غیبوبتندن صکره صباح ظهور ایدرك کونشی کوردکده « شو هپسندن بیوك . ربم بواولملی » دیدی ایسه‌ده انکده غیبوبتنی کورمکله (یاقوم انی بریء مماتشرکون) دیه‌رك ارض وسماواتی یارادن وشریکدن منزه اولان جناب حقه توجه ایلدیکنی اعلان ایتدی .

حضرت ابراهمك پدرلری ازرك صنعتی پت یاپمق ایدی . یاپدیغی پتلری صاتمق ایچون کندوسنه ویرر ونبی مشارالیه «هیچ برکونه ضرر ونفعه مقتدر اولمیان شیئی آلان کیمدر » دیوب بیعه عرض ایدرایدی. باباسی ازرك پت پرستلکندن مؤثر اولمغله « باباسن بوایشتمز وکورمز شیلریمی معبود اتخاذ ایدیورسك . بن سنیده قومکی ده ضلالتده کوریورم » دیر وقومندن راست کلدیکنی بت پرستلکله تعیب ایدرایدی . باباسی « اوغلم سن بزی بابامزك دینندنمی دوندره‌جکسك . شومؤاخذه‌دن واز کچمز ایسه‌ك سنی دوکه‌رك رجم ایدرم » دیدی . قومی ایسه توحید یاری امرنده مجادله ومخاصمه‌یی التزام وکندوسنی پتلرله قورقتمغه دوام ایتدکلرندن اول حضرت

« سز شرکیکز ایچون اللرکزده کتاب منزل یوغیکن بتلری حقه اورتاق اتخاذ ایتمکدن قورقیورسکزده بن سزك هیچ برضرره قدرتلری اولمیان بتلریکزدنمی قورقه‌جغم . موحدومشرك فرقه‌لرینك هانکیسی امین اولمغه لایق اولدیغنی بیلور ایسه کز بکا جواب ویریکز » بیورر ایدی .

حضرت ابراهیمك قومیله مجادله‌سی دوام ایتدیکندن بتلرینی قره‌جغنی انلره سویلیور ایدی . برکون هپسی عیدکاهلرینه کیتدکده نبی مشار الیه بتخانه یه کیروب الك بیوك صنمی ترك ایله دیکر بتلری پاره پاره ایتدکدن صکره الندهکی بالطه‌یی بیوك بتك بوینه آصی ویردی . کرك قومی وکرك بابل پادشاهی نمرود بتلرك قیرلدقلرینه واقف اولدقده « بونی یاپان کیمدر » دیه آرارکن ایچلرندن بری « ابراهیم نامنده بریکیت بتلری ذم ایدیور ایدی » دیمکله نبی مشارالیه نمرودك حضورینه کوتوریلوب نمرود « یا ابراهیم الهه‌مزه شو ایشلری سنمی ایشلدك » دیه صوردیغندن « بلکه بتلرك بیوکلری انلره غضبلنوب هپسنی قرمشدر . کندوسنه صوریکز سزه جواب ویرسون » دیدی . حضار خجالتلرندن باشلرینی آشاغی اکدیلر . ینه حضرت ابراهیمی مؤاخذه ایله « بتلر سوز سویلیه‌جکنی بیلورکن نیچون اندن سؤال ایدکز دیورسك »

دیملریله اول حضرت « یاسزه نفع وضرره قدرتی اولمیان شیلره نصل عبادت ایدیورسکز . دیدی . لاجل الانتقام نمی مشار الیهی آتشه آتمغه قیام ایلدیلر . امر الهی ایله نار برد وسلامه تحول وابراهیم علیه السلامه هیچ برضرری طوقنمیوب دشمنلرینك هر بری خسرانه تصادف ایلدی .

بوندن صکره حضرت ابراهیم کندوسنه ایمان ایدن بر طاقم ذاتی وزوجه‌سی بولنان عمیسی هارانك قزی ساره‌یی بالاستصحاب قومندن مفارقتله حرانه کیتدی . بر مدت اوراده اقامت وبعده مصره عزیمت ایلدی . مصرده بولنان فرعون « شوکیمدر » دیه ساره‌یی سؤال ایلدکده اخوت اسلامیه قصدیله حضرت ابراهیم « قزقرنداشمدر » دیوب مشار الیهایی آلی قویه‌جغی صره‌ده فرعونك اللری وآیاقلری قوریدیغندن حضرت ابراهیمی وساره‌یی بالاطلاق هاجر نامنده برجاریه دخی ساره‌یه اعطا ایلدی . نبی مشار الیه بوندن صکره زوجه‌سی ومتعلقاتیله شامه عزیمت ورمله ایله ایلیا آره‌سنده اقامت بیوردیلر .

ساره‌دن چوجق حاصل اولمدیغندن مشار الیها کندی جاریه‌سی هاجری ابراهیم علیه السلامه هبه

ایتمکله حضرت اسماعیل هاجردن تولد ایلدی . اسماعیل علیه السلامك ولادتی زماننده حضرت ابراهیم سکسان التی یاشنده ایدی . ساره یه بوندن حزن عارض اولمغله اندن صکره جناب حق ساره یه اسحق بن ابراهیم علیه السلامی احسان بیوردی . حضرت اسحاقك ولادتنده پدری یوز وساره طقسان یاشنده ایدی .

ساره هاجرله اسماعیلك بشقه طرفه کوتورلمرینی طلب ایلدیکندن وحی الهی ایله اعطا بیوریلان مأذونیت اوزرینه حضرت ابراهیم ایکیسنی دخی جهازه کوتوروب اوراده ترك ایلدی . اسماعیل علیه السلام اوراده بیویوب جرهم قبیله سندن تزوج ایتمش وانامی اوراده فوت اولمشدر .

بروقت صکره حضرت ابراهیم مکه یه کیدرك اسماعیل علیه السلام ایله برلکده بیت الله الحرام اولان کعبهٔ معظمه یی بنا ایلدیلر .

لاجل الامتحان اوغلنی ذبح ایتمسیچون طرف باریدن صادر اولان امر اوزرینه حضرت ابراهیم اوغلنه بیان حال ایلدکده اوغلی امر الهی یه تسلیم کردن اطاعت ایتمکله ذبح اثناسنده حق تعالی حضرتلری

بر قوچ فداسیله نجات اعطا بیورمشدر .

ذبحه عرض اولنان اوغلی اسماعیل واسحق علیهما السلام حضرتلرندن هانکی بر یسی اولدیغی اختلافلیدر .

حضرت ابراهیم علیه‌السلام افندمز یوز یتمش بش یاشنده ایکن شامده وفات ایلدی . ساره دخی کندولرندن مقدم وهاجردن صکره فوت‌اولمشدر .

— ۱۲ —

لوط علیه‌السلام

لوط علیه السلام حضرت ابراهیمك برادر زاده‌سی وهاران بن ازرك اوغلیدر . ابراهیم علیه السلامه ابتدا ایمان ایدن اودر .

حضرت ابراهیم ایله مصره عزیمت واورادن شامه عودت ایلدکده حق تعالی حضرتلری لوط علیه السلامی پیغمبرلکله اهل‌مؤتفکات دینیلان سدوم قومنه ارسال بیورمشدر . حضرت لوط سدومه کیدرك اهالیسنی دین حقه ومألوف اولدقلری فواحشدن اتفایه دعوت‌ایلدی. سوزلرینه هیچ التفات ایتمدیلر .

قوم سدوم قطع طريق عادت ايدرك تصادف ايلدكلرى ابناء سبيلى اخذايله خباثت اجرا ايدرلر ايدى . لوط عليه السلام انلرى افعال شنيعه لرندن منعه وظهور عذاب ايله تخويفه دوام ايتمكده ايدى . شو حال مدت مديده اوزادقده جناب حقدن نصرت استدعا اولنمغله نفس مدينهٔ سدوم ايله اكا ملحق صيغه، غموره ، ادوم ، صبويم ، بالع قريه لرنده ساكن قرق بيك نفر اشخاصك قهر واضمحلا- للرينه حكم الهى صدور ايلدى . جبريل عليه السلام ايله ارسال بيور يلان ملائكهٔ كرام حضرت ابراهيمه مسافر اولهرق قوم لوطك اضمحلالنه مأمور اولدقلرينى بيان ايتديلر .

ملائكهٔ كرام كيج انسانلر هيئتلرنده لوط عليه السلامك يانه واروب قوم سدوم انلرى كوردكده خباثت افكاريله بربرلرينى تبشير وجله سنى نبى مشار اليهدن طلب ايلدكلرندن حضرت لوط قزلرينى نكاح ايله كنه ولرينه ويرمك اوزره قوم مذكورى افكار فاسده لرندن اتقايه دعوت وچوق رجا ايتدى ايسه ده انلر اصرار شديد كوسترديلر . ملكلر قوم سدومك اهلاكنه مأمور اولدقلرينى وكندوسى اهليله برابر كيجه آخرنده اوشهردن چيقوب على العجله كيتمسنى وكيدركن

هیچ بریسنك آرقه‌سنه باقامسی لازم کله‌جکنی حضرت لوطه بیلدردیلر .

قوم لوط فواحش قصدیله مسافرلرك اخذلرینه اصرار ایتمك اوزره ایکن طلوع شمس وقتنده بر صیحهٔ هائله ایله شهرلرینك اوستی آلتنه کلوب اوقومدن بشقه محلرده بولنانلرك باشلرینه‌ده یاغمور کبی چاموردن یاپلمش طاشلر یاغدیغندن جله‌سی مقهور ومدمر وشهرلری اخلافه عبرت اولمق اوزره خراب اولدی .

حضرت لوطك زوجه‌سی بولندیغی محلده ایشتدیکی کورلتی اوزرینه « واقوماه ! » دیه‌رك یوزینی آرقه‌سنه چویرمسیله برابر باشنه بر طاش دوشوب اوده مقتولةً وفات ایتدی .

شوعذابك نزولیله قوم سدومك مملکتلری خراب وکندولری هلاك اولدقدن صکره حضرت لوط ابراهیم علیه السلامك ساکن اولدیغی محله‌کیدرك اوراده اقامت وسکسان یاشنده ایکن وفات ایتمشدر .

— ۱۳ —

اسماعیل علیه السلام

اسماعیل علیه‌السلامك ولادتری پدرعالیلری ابراهیم

علیه السلام مبحثنده ذکر اولندی . حضرت اسماعیل اون درت یاشنده ایکن سارهنك غیرتندن ناشی والد ماجدلری کندوسنی والدهلری هاجرله برابر مکهیه کوتوردی . مکهده بیویوب جرهم قبیلهسندن تزوج ایتمکله اون ایکی نفر اوغللری تولد ایتمشدر .

حق تعالی حضرتلری ابراهیم علیهالسلامه کعبهنك بناسنی امر بیوردقده مشار الیه شامدن مکهیه کیدرك کعبه بناسنه مأمور اولدقلرینی وحضرت اسماعیلك یاردیم ایتمسیده امر الهی احکامندن اولدیغنی تبلیغ ایتدی . اسماعیل علیه السلام پدرلریله برابر قیام وکعبهٔ شریفهنك بناسنی حسن اتمام ایلدیلر . حین بناده حضرت ابراهیمك طوردیغی یر شمدی مقام ابراهیم دیه مشهوردر .

خالق تعالی حضرتلری اسماعیل علیه السلامی پیغمبر لکله یمن وعمالیق اقوامنه بعث بیوردی. اقوام مذکورهیی اللی سنه مدت دینه دعوت ایلدی ایسه آز کیمسه ایمانه کلمشدر .

نبی مشارالیه لسان عرب اوزره تکلم ایتمکله اولادینه عرب مستعرب دینلدی . مکهده وفات ایدرك والدهلری هاجرك یانده دفن اولنمشدر . وفاتلرنده یوز اوتوز یدی یاشنده ایدیلر .

ذبح قصه‌سی ابراهیم علیه السلامك مجتنده مذکوردر .

حضرت اسماعیل خاتم النبیین افندمزك جد عالیلری اولوب کندولرندن برعظیم ملت ظهور ایده‌جکی توراتده دخی مندرجدر . قیدار بن اسماعیل علیه السلام عمود نسبت نبویده واقع اولمغله تفصیلی کتاب ثانیده درج اولنه‌جقدر ان‌شاءالله تعالی.

— ١٤ —

اسحق علیه السلام

اسحق علیه السلامك مولدی پدرلری ابراهیم علیه السلام مجتنده یازلدی. پدرلرینك وفاتنده یرینه کندیلری قائم اولدی .

حضرت اسحق عمیسی قزینی تزوج ایدرك اوغلی عیص ویعقوب (اسرائیل) مشار الیهادن تولد ایلدیلر . عیص عم اکرملری حضرت اسماعیلك قزینی تزوج ایتمکله آندن اوغللری تولد ایتمشدر . یعقوب علیه‌السلام لیا بنت لابان‌بن بتویل بن‌ناحور بن‌ازری تزوج ایتمشدرکه ازر حضرت ابراهیمك پدریدر . حضرت یعقوبك زوجهٔ مشار الیهادن روبین ، شمعون ، لاوی ، یهودا نام

اوغللوی تولـ ایدوب لیانك وفاتندن صکره مشارالیهانك عشیرسی راحیل بنت لابانی تزوج ایتدیکندن یوسف علیه السلام ایله قرنداشی بنیامین دخی اندن متولد اولدیلر. حضرت یعقوبك جاریه لری بلهه وزلفه دن یساکر، زابلون، وان، نفتالی، جاد، اشیر نامنده التی نفر اوغللری دنیایه کلمش وبنی یعقوب اوزایکی نفره بالغ اولمشدر.

اسحق علیه السلام وفاتنه قدر شامده ساکن اولوب یوزسکسان یاشنده وفات ایتمکله پدرلرینك یانده دفن اولندیلر.

— ۱۵ —

یعقوب ویوسف علیهما السلام

یعقوب ویوسف علیهما السلام حضرتلرینه اخوان یوسفك کیفیت ولادتلری بحث سابقده ذکر اولندی.

حضرت یوسف اون ایکی یاشنده ایکن بر کیجه رؤیاده اون بر یلدز ایله کونش وآی کندوسنه سجده ایتدکارینی کوردیکندن بورؤیایی باباسی حضرت یعقوبه حکایه ایلدی. یعقوب علیه السلام «اوغلم رؤیایی قرنداشلرکه حکایه ایتمه. وسوسهٔ شیطانه اویوب ده بلکه

سکا برحیله ایدرلر » دیدکدن صکره رؤیایی حسن تعبیر ایتدی .

قرنداشلری حضرت یوسفله بنیامین حقلرنده پدرلرینك کندولرندن زیاده محبتنی کوردکلرندن یوسفی کوتوروب اوچ فرسخ بعدنده بولنان صوسز برقویویه براقدیلر . حضرت یوسف قویوده بر طاشك اوزرینه چیقوب آغلامغه باشلادی .

اخوهٔ یوسف شو مکیدتی ارتکاب ایتدکدن صکره اقشام اوزری آغلایه آغلایه بابالرینك یانینه کیدوب کندولری غافل ایکن یوسفی قورت یدیکنی بیان وقائلی کوملکی ارائه ایتدیلر . حالبوکه هرنه‌قدر کوملکك اوزرینه یالامدن قان سورمشلر ایسه‌ده هیچ بریرنده یرتق یوغیدی . حضرت یعقوب « شوقورت نه قدر حلیم ایمش که اوغلمی ییوبده کوملکنی یرتمامشدر . احتمالکه درکه سزتسویلات نفسه اوغرامشسکزدر » دیه‌رك (فصبر جیل والله المستعان علی ماتصفون) قول شریفیله متسلی اولدی .

مدیندن مصره کیدن برکاربان قویو باشنه کلوب سقالری صو واردر ظنیله قوغه‌سنی قویویه صاللادقده یوسف علیه السلام قوغه‌یه یاپشوب چیقمغله سقا تجارت

ایچون نفسنی تبشیر وانی رفیقلرندن کتم ایتدی . اولاد یعقوبك بیوکی آره‌صره قویو باشنه کلوب حضرت یوسفه کتیردیکی مأکولاتی قویویه آتار ایدی . یوسفك قیودن چیقدیقنه واقف اولدقلرنده بالتحری کار بانه یتیشوب پك آزبها ایله کوله دیه یوسفی سقایه صاتدیلر . سقا یوسفی مصره کوتوردی .

حضرت یوسفك مصره کوتورلدیکی صره ده عمالقه‌دن ریان بن ولید مصر فرعونی ایدی. ولید وسائر عمالقه ملوکی مصر قدیم اهالیسنك بت پرستلکلری علیهنده خیلی معاملات شدیده کوسترمشلردر .

ریان بن ولیدك امور مالیه‌سنه نظارت ایدن ظفیرنام کیمسه‌که عزیز عنوانی حائز ایدی سقا حضرت یوسفی بیع من یزیده وضع ایلدکده عزیز اشترا وخانه‌سنه کوتوروب کندولره اوغل مقامنده تربیه اولنمق اوزره محترم طوتلمسنی زوجه‌سی زلیخایه تنبیه ایلدی. حضرت یوسف اووقت اون اوچ یاشنده ایدی .

وقتاکه یوسف علیه السلامك جسم وقوتنده ازدیاد نمایان وسنی اون سکزه بالغ اولدی . من طرف‌الله نبوتله تشرف ایلدیلر. نبی مشارالیه حضرتلری ایسه برحسن روز افزونی حائز ایدی‌که جمالنده‌کی جاذبهٔ مؤثره‌دن

ناشی دیدار شریفلرینه باقمغه کیمسه قادر اولهمازدی .
زلیخانك اول حضرته تحدث ایدن علاقهٔ شدیده‌سی
صبر وقراریني امحا ایلدی . برکون قپولری قپایوب
مراودته طالبه اولدیغنی حضرت یوسف کوردکده
« سیدم عزیز بنی سکا احترام ایله اصمار لمشکن معاذالله که
بن انك حرمنه خیانت ایدیم . دیه‌رك نور عصمت و عفهٔ
نبوتك آره‌لرینه حیلولیتله حضرت یوسف قپویه‌طوغری
فرار ایدرکن زلیخا سرعتله اتکندن طوتدقده کوملکنك
آرداتکی یرتلدی . شو صره‌ده زلیخانك زوجی عزیز قپو
اوکنده تصادف‌ایتمکله زلیخا آنی کورمسیله برابر حقیقتی
تغییر ایچون « اهلکه سوء قصد ایدهنك جزاسی نه‌در »
دیمسنی متعاقب وجدانی تحت محکومیته آلمش اولان
عشق‌ـقتل اولنور ملاحظه‌سیله ـ خوفه ذهابنی موجب
اولوب « انجق حبس ، یاخود ضرب شدید ایله عذاب
اولنمقدر» سوزی آغزندن چیقیویردی .

یوسف علیه السلام کیفیتی وکندی عصمتنی بیان
ایتمش اولدیغی حالده زلیخانك اهلندن بری « اکر
یوسفك کوملکی اوك طرفدن یرتلمش ایسه زلیخا وآرقه
طرفدن یرتلمش ایسه یوسف طوغریدر » دیدیکندن

کوملکك آرقه طرفدن منشق اولدیغنی کوردکده عزیز زلیخایی توبیخ ایلدی .

اسکی مصر شهرنده‌کی اعیاندن بعضلرینك نسوانی یوسفك عشقیله زلیخایی لوم ایتمکه باشلادقلرینی زلیخا ایشتدکده نسوان‌مرقومه‌یی دعوتله ترتیب ایلدیکی ضیافتده ات ومیوه‌لردن کسوب یملری ایچون اللرینه برر بچاق ویرمشدی .

شو صره ده یوسف علیه السلامی اوجلسه جلب ایتدیکندن نسوان مرقومه حضرت یوسفی کورملریله برابر حس وشعورلرینی غائب ایدوب اللرینی قطع ایله « شو کوردیکمز انسان دکلدر برملك کریمدر » دیدیلر . زلیخا « بنی محبتیله تعییب ایتدیککز غلام ایشته بودرکه بن انك وصالنه طلبکار اولمش ایکن اول کوهر خزینهٔ عصمتی اله کتوره‌مدم » دیدی .

حضرت یوسف شر نسواندن اندیشناك اولدیغندن «الهی شونسوانك دعوتلرندن‌ایسه زندان بکا سوکیلیدر . سن‌انلرك شرلرندن بنی دوندرمدیکك حالده انلره‌میل ایله جاهلاردن اولمش اولورم » دیه عرض ایلدیکی مناجاة بارکاه کبریاده قبوله قرین اولمغله جناب حق آنی نسوان شرلرندن وقایه بیوردی .

علامات واضحه ایله حضرت یوسفك عصمتی تحقق ایتمشکن خلقك دیللرینی طوتمق ایچون اول حضرتی زندانه وضع ایلدیلر.

فرعون ریان بن ولیدك ایکی غلامی دخی یوسف علیه‌السلام ایله برابر زندانه قونلمشدی. شو غلاملرك بری «خمر صقدیغنی»، دیکری «باشی اوسته اتمك الوب قوشلر اواتمکدن یدکلرینی» رویاده کورمکله شو رؤیالری نبی مشارالیهه سویلدیلر. حضرت یوسف بعض تعبیرات جیله ایراد ایتدکدن صکره برنجیسیه زندانـدن قورتیلوب پادشاهه ساقی اولهجغنی ودیکرینك صلب ایدیلهجکنی افاده بیوردی. ونجات ایله مبشر اولان غلامه «سیدك یانده بنی ذکر ایله» دیه توصیه ایلدی. لکن حبسدن قورتیلان غلامه حضرت یوسفك توصیه‌سنی شیطان اونوتدیرمغدن نبی مشارالیه یدی سنه دها محبسده قالمشدرکه بدایت حبسدن اعتباراً مدت محبوسیتی اون ایکی یه بالغ اولدی.

بوصره‌ده فرعون بر دوش کوروب جلب ایلدیکی معبرلرك سوزلرندن برشی استفاده ایده‌مدیکندن مقدما حبسدن قورتلمش اولان غلام اوصره‌ده حضرت یوسفك کندوسنه سویلدیکی سوزی تخطر ایتمکله زندان علم

تعبیری بیلور برکیمه اولدیغنی خبر ویردی . فرعونك امریله زندانه کدوب تأویل رؤیایی حضرت یوسفدن استفاده وملکه افاده ایتدکده نبی مشار الیهی زندادن چیقارمق ایچون آدم کوندرلدی ایسه‌ده ابتدا سبب حبسی اولان ماده‌نك تحقیقنی طلب بیوردیغندن تحقیق اولندقده عصمی نسوان مرقومه‌نك شهادتلری وزلیخانك اقراریله ثابت اولوب فرعون اوشناده ملکی استیلا ایتمش اولان قحط وغلادن طولایی اموال خزینه واعاشهٔ اهالی امرنده حسن تدبیرندن استفاده اولنمق وزره کندی طلبیله حضرت یوسفه عزیز مصر عنوانی التنده اولان محافظهٔ خزائن منصبنی توجه ایتدی .

نبی مشار الیه درعهده ایلدیکی وظیفه‌یی ایفایله مشغول ایکن کنعان ایلنده قحط ظهور ایتدیکندن برادرلری ذخیره آلمق ایچون مصره کلدیلر . وحضور یوسفه چقدقلرنده اره‌دن چوق وقت کچمش اولمسی جهتیله کندوسنی طانیه‌مدیلر . یوسف علیه‌السلام انلرك حالرینی سؤال ایتدکدن صکره دوه‌لرینه ذخیره یوکلدوب « قرنداشکز بنیامینی برابر کتورکز . کتورمز ایسه‌کز ارتق سزك ایچون ذخیره یوقدر » بیوردیلر .

سرمایه‌یی یوکلرینك ایچنه قومسنی یوسف علیه‌السلام

کیاله امر ایتمشدی . اولاد یعقوب عودت ایتدکلرنده « بنیامینی کوتورمدیکمز تقدیرده بزه ذخیره ویرلمیه . جکدر » دیدکلرنده یعقوب علیه السلام « مقدم یوسفی محافظه ایده جکزده سوز ویرمش ایدیکز . بنیامین ایچون دخی او صورتله می سزه امنیت ایده یم » دیدکدن صکره (فالله خیر حافظاً وهو ارحم الرحمین) بیوردی . وقتاکه متاعلرینی آچدیلر کوتوردکلری سرمایه لرینی رد اولنمش کوردکلرنده « ای بابا بوندن زیاده نه ایستیه لم که سرمایه مزده کیرویه ویرلمشدر . بو اکرام ایله بنه کیدرك ذخیره جلب وقرنداشمزی حفظ ایدرز . حاضر او واسطه ایله انك حصه سی اوله رق المزه برکیله ذخیره زیاده کیرمش اولور » دیمك پدرلرینه عهد ویردیلر .

بنیامینی آلوب یوسف علیه السلامك حضورینه واصل اولدقلرنده حضرت یوسف هپسنی اوتوردندن صکره انتی عدد سفره کتوردوب انا وبابا بر قرنداشلرك طاقم طاقم سفره لره اوتورملرینی امر ایتدی . هر طاقم بر سفره باشنه اوتوردیلر ایسه ده بنیامین یالکز قالمغله بونجه سنه لردن بری فقدانیله مهجور اولدیغی برادری یوسفك حسرتی اوصره ده جکرکاهنه آجی برتأثیر القا

ايتديكندن اختيارسز اولهرق كوزلرندن ياش دوكمكه باشلادى.

نبى مشار اليه سبب تأثرينى بيلديكى جهتله « سن يالكزمى قالدك . كل سنكده قرنداشك بن اولهيم » ديهرك بنيامينى يانه آلوب ايكيسيده بر سفره ده اوتوردى . بوندن صكره حضرت يوسف قرنداشى اولديغنى محرمانه بنيامينه بيلدردكده ايكيسنكده تأثير شفقت وحسرتله يوركلرى اوينامغله بربرينك بوينه صاريلوب آغلاديلر . بنيامين « ارتق بن سندن آيريلهم » ديديكندن « سن شو سرى برادرلره سويلهه . چاره سنى آرارز » بيوردىلر.

بنى مشار اليه قرنداشلرينك لازمه لرينى تجهيز ايلدكده انلرك خبرلرى اولمقسزين ذخيره اولچدكلرى مشربه يى بنيامينك يوكنه وضع ايتدردى . برادرلرى حموله لرله شهردن چقدقدن صكره ارقه لرندن كوندرديكى مأمورلر يتشوب مشربه نك سرقت اولنديغنى وسارقلر انلر اولديغنى سويلدكلرنده اولاد يعقوب « الله حقيچون سز بيلورسكزكه فساد مقصديله ارض مصره كلمامشز . بز خرسز دكلز » ديديلر . ومأمورلر يالان سويلديككز حالده سزك شريعتكزده سارقك جزاسى نه در » ديدكلرنده سرقت اولنان شى كيمده ايسه شريعتمزده او سارق سريقه

صباحك برسنه مدت اسیری اولمقدر » دیدیلر .

یوکلری سرایه اعاده ایله تحری ایدلدکده مشربه بنیامینك جوله سنده ظهور ایتمکله حضرت یوسف بنیامینی یانده آلی قویدی . اولاد یعقوب « بنیامین خرسزلق ایتدی ایسه بوندن مقدم قرنداشی یوسفده سرقت ایتمشدی » دیدکلرنده یوسف علیه السلام آچیقدن برشی سویلیوب کندی قلبنده « بابالرینك اوغلنی چالوب شر ارتکاب ایتمشلر ایکن شمدی نه لر سویلدکلرینی » تذکر بیوردیلر .

اخوهٔ یوسف تضرعه باشلایوب «ایها سر عزیز! بنیامینك اختیار وقدری عظیم برپدری واردر که جه ا یوسفك هلاکندن بری مراقنی بوکا حصر اتمه کوکلنك اکلنجه سی بودر . بزم بریمزی انك یرینه بنیامینی آزاد بیورکه شولطفکز حقمزده کی احسانکزه همه اوله » دیدکلرنده یوسف علیه السلام « معاذالله بز مالمزی کیمده بولدق ایسه اندن بشقه سنی مؤاخذه ایتمك ظالملردن اولورز » بیوردیلر .

اولاد یعقوب مأیوس اولدقلرنده یوسف حقنده کی ماجرایی تخطرله ایچلرندن بیوکلری « ایشته شمدی بزه بویله بر صورت یوز کوستردی . بابام اذن یاخود

جناب حق رجوعمه حکم ویرنجه یه قدر بن ارض مصردن آیریله‌مم » دیه‌رك اوراده قالوب دیکرلری بابانرینك یانینه رجعت وبیان کیفیت ایلدیلر ، حضرت یعقوب « بلکه نقسکز سزك ایچون استدیککز برامری تزیین ایلدی . یوقسه عزیز نه بیلور ایدی که شریعتمزده سارقك جزاسی اودر . صبرکورلدر . امیدم واردرکه الله تعالی اوغلارمك اوچنیده بکا احسان ایدر » بیوردیلر .

حضرت یعقوبك آتش تحسرله جکری بریان اولوب اوغلارندن اعراض وبربیت الحزن اتخاذ ایله « ای یوسفك فراقیله بکا کلمه حزن وحسرت! » دیه‌رك اغلایه اغلایه کوزلرینه بارالیه کلدی . اوغلاری « یوسفك دردندن اریوب عذری اول ونفسکی هلاك ایدنجه یه‌قدر اغلایه جقسك » دیه کنه وضحضرت یعقوب « بنم غم وحزنمدن طولایی » [illegible] جناب حقه‌در . سزدن برکونه شکایتم یوقدر . ای اوغلارم مصره کیدوب یوسفی وقرنداشنی آرایکز واللهك رحمتندن امید کسمیکز » بیوردیلر .

یعقوب علیه‌السلام عزیز مصره برنامه یازوب الله تعالایه حمد وثنادن صکره « ای مصرك عزیزی! بز اوزرمزه بلامؤکل برخاندانز . جناب حق جدم ابراهیمه آتشی برد وسلام و بابام اسحاقك بو غازینه بچاق قونلمشکن

فدا ایله حقنده انعام ایلدی . بنم ایکی سوکیلی اوغلمدن برینی قرنداشلری «تورت یدی» دیه قاتلی کوملکنی بکا کتوردیلر . انك فراقیله کوزلرمك یاشی کسلمامشکن کوکلك اکلنجه‌سی اولان دیکر اوغلمیده سرقت تهمتیله سن الی قویمشسك . بز سرقت ایدر طاقدن دکلز ؛ اوغلمی کوندروبده انك ایچون کوکلده طوتوشان تشی سوندر . یوقسه سکا بد دعا ایدرم» دیه درج بیوردی .

اولاد یعقوب مصره کیدوب یوسف علیه السلامه ضرورتلرینی بیان ونامه‌یی اعطا ایلدیلر . حضرت یوسف بی‌اسرار «یوسفه ایتدیکمکز اهانتی وبنیامینه مصرجه احقارتی بیلورمیسکز» دیه عتاب ایلدی . [illegible] ؤاخذه اخوانه کیم اولدیغنی آکلاتدی . [illegible] دیدکلرنده «اوت یوسفم . شوه[illegible] دیمکله قرنداشلری «اول خدا حقیچون که سنی بزم اوزرمزه تفضیل بیوردی . بز ارتکاب ایتدیکمز ایشلرله کنهکار اولدق» دیدیلر .

حضرت یوسف «بندن سزه هیچ بر درلو سرزنش یوقدر . الله تعالی ارحم الرحمین‌در . حقکزده مغفرت بیورور» دیدکدن صکره «بوکوملکی کوتوروب بابامك

یوزینه سوریکز کوزلری آچیلور. کندوسنی آلوب هیکز برلکده بورایه کلکز» دیدی.

قافله مصردن ایریلوب صحرایه چیقدقده یعقوب علیه السلام احفادینه «یوسفك رایحه‌سنی بولیورم» دیدیکندن طورونلری «یوسفه‌فرط محبتکدن سکا شاشقنلق کلمشدر» دیدیلر.

وقتا که کوملك ایله مژده‌جی کلوب کوملکی حضرت یعقوبك یوزینه سوردیلر بصیرتی عودت ایدوب جله‌سی مصره عزیمت ایلدی.

حضرت یله حزب مصرك ملکی واهالیسی ایله برلکده انلری بالاراليه کلدی عالیقدرینك وپدری کندوسنك دیدار عنلری اولدقده ونفب یکرمی التی سنه‌دن بری پدرلری حسرتك یکه [illegible] «واحسرتاه» دیه‌رك اره‌لرینه [illegible] سوستردیکی حکم شدیددن درونلرینی آتش سوزان استیلا ایتمکن بربرینك بوینه صاریلوب کوزلرندن اجرای دموع شادمانی وایفای شکر صمدانی ایتدیلر.

باباسی ایله اخوان ومتعلقاتی سراینه کوتوریلوب ابو بنی سریر اوزره اصعاد واخوانی معززاً اقعاد اولندقده جله‌سی اوزمانلرده احترامدن معدود اولان

سجده‌یی ایفا ایتدکلری جهتله یوسف علیه‌السلام پدرلرینه «رؤیامك تعبیری بودرکه چیقدی . لطف واحسانیله بنی زندانده چقاران وسزی چولدن جلب ایله ملاقاتمزی میسر ایدن صاحب ومالکمزه شکرلر اولسون» بیوردیلر .

حضرت یعقوب اوغلریله برابر مصره اون یدی سنه قالدقدن صکرم عازم دارالنعیم اولوب حضرت یوسف دخی پدرلرینك حین وفاتنده اللی‌التی یاشنده ایکن یوز اون یاشنه واردقده وفات ایتمشدر .

یوسف علیه‌السلامك وفاتنه قدر بنی‌اسرائیل مصرده ممتاز ومحترم ایدیلر . اندن صکره مصرجه اعتبارلری قالمدی .

— ۱۶ —

خضر علیه‌السلام

حضرت خضر موسی علیه‌السلامك صاحبیدر . اسم عالیلری بلیا اوله‌رق ملکان بن فالغ بن عابر بن شالخ بن ارفحشد بن سام بن نوح علیه‌السلامك اوغلیدر . زمان ونسبنده روایات سائره‌ده واردر .

حضرت موسی ایله وقوع بولان ملاقاتی قصه‌سی

سور قرآنیه‌دن سورة الکهفده مندرج اولوب الحالة هذه برحیات اولدیغی روایات موثوقه‌دندر .

بعض تاریخلرده بنی اسرائیلدن اولدیغی وزمانی حضرت موسادن صکره ایدوکی محرر ایسه‌ده بو روایتی حضرت موسی ایله ملاقاتی قصه‌سی جرح ایدر .

— ۱۷ —

ایوب وذوالکفل علیهما السلام

ایوب علیه‌السلام اموص بن زارج بن روم بن عیص بن اسحق علیه‌السلامك اوغلیدر . والدهٔ ماجده‌لری لوط علیه‌السلامك اولادندندر . یعقوب علیه‌السلامك صهر عالیلریدر . شام اعمالندن حوران ولایتنه تابع بتنیه شهرنده ایدی .

حضرت ایوب نبوته مشرف وکثرت اولاد وثروته متنعم اولوب کیجه کوندوز خالقنه عبادت ایتمکله اللی سکز سنه دعوته اشتغال بیوزمشلردر .

طرف الهیدن بلانك انواعیله مظهر امتحان اولدیلر . یدی اوغلی واوچ قزی دیوار التنده قالدی . دوه‌لرینی صاعقه ، قویونلرینی سیل ، اکینلرینی ریاح عاصفه تلف ایتدی . پك شدتلی بر مرضه مبتلا وجسد مبارکلرنده

قورتلر پیدا اولدی . شوحال شدت اشتمال یدی سنه ممتد اولمشکن صبر وتحمل ایله خالقنه عرض شکراندن خالی اولمدی . قورتلر یاره‌لرندن یره دوکلدکجه « ای ربمك مخلوقلری! رزقکزی بیکز » دیه‌رك الله یردن قالدیروب یاره‌لری اوزرینه قورایدی. محل تمجید وتوحید اولان قلبنه ولسانته قورت دوشمکه باشلادی. فقر وضرورتلری ایسه بر درجه‌یه واردی‌که زوجهٔ محترمه‌لری صاچلرینی کسوب فروخت ایله اقوات یومیه‌یی تدارکه مجبور اولدی . وجود عالیلرینی استیلا ایدن قروحك کثرتندن عفونت‌شدیده حاصل اولدیغندن مؤمنلری ارتداد وزوجه‌لرندن بشقه یانده کیمسه قالمیوب حالی کیتدکجه اشتداد ایتدی .

« شافیٔ حقیقیدن استدعاء شفا ایله » دینلدکده « ربم بکا بونجه بیللر صحت ونعمت احسان ایتمشکن برقاچ سنه‌لك ابتلادن عجز اظهار ایدوبده شفااستمکدن اوتانیرم » جوابنی ویردیلر .

جبریل علیه‌السلام « خزینهٔ الهیه‌ده اولان بلانك نهایتی یوقدر. تحمل اولنمز . طلب صحته مسارعت ایتملیسك » دیه اخطار ایتدیکندن خالقه عرض مناجات و (انی مسنی الضر وانت ارحم الراحمین) دعاسنی عرض

بارگاه قاضی الحاجات ایلدی . دعاسی درگاه الهیده قبوله قرین اولوب (یا ایوب! ایاغکله یره اور. چیقان صودن غسل ایله . صوغوغندن ایچ) دیه امر الهی شرفصدور ایتمکله ایاغنی یره اوردقده بری صیجاق دیکری صوغوق ایکی پیکار ظهور ایتدی. صیجاق صودن غسل ایله صوغوق صودن ایچدکده امراض ظاهره وباطنه‌سندن شفایاب اولدیلر . منعم حقیقی کندولرینه جمع واحبا ایله اهل واولاد احسان ایلدی .

حال ابتلاده ایکن برکون زوجهٔ محترمه‌لرینی برمصلحته کوندروب مشار الیها کیج کلدیکندن « ان‌شاء الله صحت بولور ایسه‌م سکا یوز دکنك اوره‌یم » دیه یمین ایتمشلر ایدی . صحت بولدقده یمینده حانث اولمامق ایچون اللرینه یاش وقاریشق یوز عدد اوتدن مرکب بر دمت آلوب ازکله زوجه‌لرینه بردفعه اورملری جانب الهیدن وحی بیررلمغله امرك حکمنی اجرا بیوردی .

نبی مشار الیه حضرتلری طقسان اوچ سنه معمر اولمشلردر . وفاتلرنده سبب‌عافیتلری اولان‌چشمه جوارنده دفن اولندیلر .

جناب‌حق کندولرندن صکره ولدمکرملری‌ذوالکفل لقبیله ملقب بشر حضرتلرینی نبوته بعث بیوردیلر .

ذوالکفل علیه‌السلام شامده توحید وخلقی دین حقه دعوتله مشغول‌اولوب یتمش بش یاشنده ایکن وفات ایتمش وبعد وفاته حق‌تعالی حضرتلری شعیب علیه‌السلامی‌نبوتله بعث بیورمشدر .

— ۱۸ —

شعیب علیه‌السلام

شعیب علیه‌السلام برروایتده ضیعون بن عنقا بن نابت بن مدین بن ابراهیم علیه‌السلامك اوغلی اولوب اسم عالیلری یثرون‌در . توراتده یو اسم مذکوردر . روایت اخراده مدینك اولادندن مکیلك وعلی روایةٍ حضرت ابراهیمه ایمان وبرابرجه شامه هجرت ایدن بر ذاتك اوغلیدر .

حضرت شعیب‌حضور نبویده ذکراولنورکن حقنده (ذاك خطیب‌الانبیاء) بیورلمشدر.

جناب حق شعیب علیه السلامی اصحاب ایکه‌یه واهل مدینه پیغمبرلکله بعث بیوردیلر .

(ایکه) داللری بر برینه صارلمش اغاچ معناسنه‌در بعض روایتجه (تبوك) دینیلن موضعدرکه مدینك قربنده کائندر .

نبی مشارالیه ضریر البصر ایدیلر .

اصحاب ایکه اصنامه عبادتله اولچو وترازولرنده فساد ارتکاب ایدرك بیوك اولچکله آلور وکوچوك اولچکله صاتارلرایدی. شعیب علیه السلامك اوامر ونصایحنی قبول ایتمدکلرندن جناب حق اوزرلرینه برصیحاقلق تسلیط ایتمکله بارینه جق محل بولمق ایچون هپسی صحرایه فرار ایتمش اولدقلری حالده من طرف الله ارسال بیوریلان بلوتك آلتنه طوپلاندیلر. بلوتدن یاغمورکبی اوزرلرینه آتش یاغوب هلاك اولدیلر :

اهل مدین مدین بن ابراهیم علیه السلام نسلندن اولوب تبوکه جوار ومدین دیمکله معروف محلده ساکن ایدیلر . حضرت شعیبه مخالفتله خالقه عصیان ایتملری حقلرنده عذاب الهی یی جالب اولوب سمادن برصیحهٔ هائله ویردن برزلزلهٔ شدیده ظهوریله خانه لری خراب وکندولری هلاك اولدی .

نبی مشار الیه ایکیوز سنه دن زیاده معمر اولوب وفاتنده زمزم ایله مقام ارهسنده دفن اولندقلری مرویدر .

بشنجی فصل

موسی علیه‌السلام ولادتلرندن ملوك بنی اسرائیل دورینه قدر سبقت ایدن وقایع

قبل الهجره

(۲۱۹۳—۱۸۶۵)

موسی وهارون علیهماالسلام . یوشع علیه‌السلام وبنی اسرائیلك حکام دوری . شموئل علیه‌السلام

— ۱۹ —

موسی وهارون علیهماالسلام

حضرت موسی عمران بن‌قاهاث بن‌لاوی بن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم علیهم السلام ولد مکرملریدر . ولادت علیه‌لری مولد ابراهیم علیه السلامدن (۴۲۴) وطوفاندن (۱۵۰۶) سنه صکره‌درکه هجرتدن (۲۱۹۳) وابوالفدا روایتنجه (۲۴۶۸) سنه مقدمدر .

موسی علیه‌السلام ولادتلرندن مقدم مصر فرعونی بنی اسرائیل قومی حقلرنده خیلی مظالم کوستریور ایدی . کوردیکی بر رؤیا اوزرینه قوم مذکورك یکی

طوغه‌جق ارکك چوجقلرینك قتللرینه امر عمومی ویردی .

حضرت موسایی والده‌سی یوحانذبنت لاوی‌بن‌یعقوب علیه‌السلام تولید ایلدکده فرعونك اطفالی قتله‌دائر اولان امرندن احترازاً برصندوغه وضع ونهر نیله القا ایلدی . نهرك امواجی صندوغی فرعونك سرایی قارشوسنده‌کی آغاجلرك آلتنه کوتوروب زوجهٔ فرعون آسیه نهرنیلده اغتسال ایدرکن صندوغی کورمکله جلب وفتح ایتدردکده ایچنده برچوجق کوردیکندن مرحمتنك سوقیله چوجغی وقایه و « ایکیزکده قرةالعینمز اولمق اوزره شو چوجغی اوغل کبی یانمزده بسلیه‌لم » دیه‌فرعونه افاده‌ایلدی. فرعون دخی‌راضی اولدی .

اسیه رضی الله عنها طفل مشارالیهی ارضاع ایچون برسوت اناسی اراتدردی . هانکی خاتون کتورلدی ایسه ممه‌سنی‌اممدی . ام موسی صندوغك صودن چیقارلدیغنی ایشیده‌رك تجسس کیفیت ایچون همشیره‌سنی کوندرمشدی . عودتنده چوجغه برسوت اناسی اراشدرلمقده اولدیغنی سویلدیکندن ام موسی همشیره‌سنك دلالتیله سوت انالغنه آلندی . چوجق اناسنك ممه‌سنی اغزینه المسیله برابر امکه باشلادی .

نبی مشار الیه حضرتلری بیودکده ایکی شخصك غوغاسنه تصادف ایلدیکه بونلرك بری قبطی ، دیکری اسرائیلی ایدی . اسرائیلی حضرت موسادن مدد ایستدی حضرت موسی قبطینك کوکسنه بر یومروق اوردیغندن قبطی درحال هلاك اولدی . موسی علیه السلام تأسفله جناب حقدن مغفرت استدعا ایدرك مقتول ایچون مؤاخذه اولنورم دیرکن صباحلین مذکور اسرائیلینك ینه برقبطی ایله منازعه سنه تصادف ایلدی . اسرائیلی بودفعه ده استغاثه ایلدکده موسی علیه السلام اسرائیلی یه « سن نه شریر کیمسه ایمشسك . دونکی کون برقتله سبب اولمشکن بوکون دخی منازعه ایدیورسك » دیدکلرندن قبطی دونکی قتلك فاعلی حضرت موسی اولدیغنی بیلوب کیفیتی فرعونه خبر ویردی . موسی علیه السلام قتل ایدیلمکنی ایشتدکده شهردن خروج ایله خالقندن طلب سلامت ومدینه یه طوغری عزیمت ایلدی .

مدین شهرینك کنارنده بولنان صوباشنه یتشدکده اوراده حیوانات صوارمقده اولان برجماعت کوردی . اول جماعتك کیروسنده ایکی قز وار ایدیکه حیوانلرینی صوارمق ایچون بکلیورلر ایدی . نبی مشار الیه حضرتلری قزلرك حاللرینی سؤال ایلدکده بربیوك شیخك

قزلری اولدقلرینی وچوبانلر قیونلرینی صوارمدقجه کندولری قیونلرینی صوارمیه‌جقلرندن انلره انتظاراً بکلمکده بولندقلرینی سویلدیلر . حضرت موسی مرحمةً حیوانلرینی صواردقدن وقزلر عودتله بابالرینه عرض ایلدکدن صکره بابالرینك امریله قزلرك بری کیدوب حضرت موسایی خانه‌لرینه دعوت ایتدی . شیخ مشارالیه حضرت شعیب علیه السلام ایدی . حضرت موسی مصردن سبب خروجنی بیان ایتدکده شعیب علیه السلام فرعونك اورایه حکمی جاری اولدیغی بیان ایله موسی علیه السلامی تأمین واون سنه مدت کندوسنه خدمت ایتمك شرطیله قزلرینك برینی مشار الیه حضرتلرینه تنکیح ایتدی .

موسی علیه السلام اکمال مدت ایلدکدنصکره اهلنی آلوب مصره متوجهاً مدیندن حرکتله جبل طور اوکنه واصل ونازل اولدقده کیجه صوغوغه تصادف ایلدیلر . آتش یاقق ایچون چقماغی چاقدی ایسه‌ده آتش چیقمدی . طور جانبنده کوزینه برآتش پارلتیسی کورنمکله آتش کتورمك اوزره جبل مذکوره کیتدکده کوردیکی شعله آتش اولیوب صاغ طرفده‌کی وادیده‌واقع بقعهٔ مبارکه‌ده‌کی بوکرتلن آغاجندن سمایه‌قدر ممتدبرنور کورمکله خوفندن

کیرو دونمك ایستدکده (یاموسی انی اناالله رب العالمین) ندای شریفنی ایشتدیکندن شو هیبت عظمی ودهشت تجلیٔ کبریا ندا ابدن رب العالمین اولدیغنی اعلام ایدوب قلبنده خفقان ولسانده طوتقونلق نمایان اولمغله بنیه‌سنه ضعف وجسمنه رعشه کلمکه باشلادی . وقتاکه شعوری عودت ایلدی (اخلع نعلیك انك بالوادی المقدس) امر وخطاب جلیلنه مخاطب وبدنده‌کی عصایی یره براقمغه مأمور اولدیغندن عصایی یره براقدقده عصا برحیهٔ دهشت فزایه تحول وحرکت ایتدی . نبی مشار الیه حضرتلری خوفه ذهاب وحیه‌یی تعقیبدن اجتناب ایله یوزینی آرقه‌یه چویردکده خوفه ذاهب اولمقسزین حیه‌یی طوتمسنه امر تعلق ایتمکله اخذ ایدرك عصا ویدبیضا معجزه‌سنه مظهر اولدیغی حالده فرعون ایله قومنی دینه دعوت ایتمسی امراولندی .

حضرت موسانك لسان شریفلرنده عقده اولوب برادر عالیکهرلری حضرت هرون فصیح اللسان اولدیغندن هرونك کندوسنه معاون اعطاسنی جناب حقدن طلب ایتمکله اودخی منصب جلیل نبوتله معاون اعطابیورلدی .

حضرت موسی علیه السلام مصره کیدرك هرون ایله بالملاقاة احسان الهی‌یی تبلیغ ایتدیکندن ایکیسی برلکده

فرعونك يانـه كيدوب آنى دين حقه دعوت ايتديلر فرعون معجزه طلب ايتمكله حضرت موسى عصاسنى يره براقدقده درحال بر اژدرهايه تحول ايلدى . اژدرهانك ميدانده دهشت افزاى عموم اولان اهتزازندن فرعونيلرك بعضلرى خوفاً ترك حيات ايدرك فرعون ايسه دائره دهشتده محصور قالديغندن « يا موسى ربك حقيچون شو اژدرهايى طوت » ديو ياڭوارمغله نبى مشار اليه اژدرهايى طوتدقده يـنه النده عصايه متحول اولدى . يد سعادتلرينى جيبنه وضع ايله چيقاردقده لمعان ايدن نور تابناك كورنلرك كوزلرينى خيره‌ناك ايلدى . فرعونيلر شو معجزه‌لرى سحره حمل ايله اولوقت شهرلرده موجود ساحرلر جلب وموسايه غلبه‌لرى حالنده هپسنه مكافات وعد اولندى .

موقع جعيتده موسى عليه‌السلام عصايى يره براقسيله برابر عصا اژدرها اولوب سحره‌نك ميدانده‌كى آلات سحريه‌لرينى يوتدقدنصكره ينه النه الدقده عصايه تحول ايتدى . ساحرلر شو معجزه‌نك سحر اولمديغنى اكلادقلرندن هربرى يوزى اوزره ساجداً يره دوشوب رب العالمينه ايمان ايتدكلرينى اعلان ايلديلر . فرعون ساحرلرك شو حاللرينى حضرت موسى ايله اتفاقلرينه عطف ايدرك

جله‌سنی قتل وصلب ایله تهدید ایتدی . ساحرلر عقیدهٔ اسلامه‌توسل شدیدلرینی درمیان‌وفرعوندن قورقمیه‌جقلرینی بیان ایدیورلردیلری .

موسی علیه السلام ایله تبعه‌سی حقلرنده فرعونیلر فرعوندن مؤاخذه طلب ایتدکلرندن نبی مشار الیه قومنه صبره اعتصام وحقدن استعانه‌یه دوام ایتمکی توصیه بیوردی . من طرف الله قوم فرعون مزروعاتجه درلو درلو آفتلره مبتلا اولدیلر. شو آفتلردن خلاصلریچون نبی مشار الیهه مراجعت ودعاسیله تحصیل سلامت ایتمش اولدقلری حالده ینه ایمان ایتمدیلر .

موسی علیه السلامك مقصد عالیلری بنی اسرائیلی ارض کنعانه کتورمك ایدی . فرعون منعده اصرار ایدیور ایدی . آخر الامر اطلاق ایدرك نبی مشارالیه قومی‌ایله مصردن‌چیقدقدنصکره فرعون ویردیکی رخصته ندم اولدیغندن‌بالاجبار اعاده‌لری ایچون عسکرله ارقه‌لری صره کیتدی . انلره یتشمسیله برابر موسی علیه السلام بحر قلزم (بحرسویس) ه عصا ایله ضرب ایلدکده دکز یاریلوب اون ایکی یول آچلمغله رفاقتلرنده‌کی اون ایکی سبطك هربلوکی بریولدن دکزی کچدی . فرعون بحرك آچیلان محللرندن عسکری ایله انلری تعقیب ایتدکده بنی

اسرائيل عبور ايله نجات بولوب فرعون وجنودی ساحله يتشمزدن مقدم بحرك يارياللان يرلری منطبق وفرعون عسكری ايله برابر دريای هلاكه غريق اولدی .

حضرت موسی بحردن كجدكدنصكره قوميله برلكده ارض كنعانه كيدركن اريحا بلدهسنه تقرب ايتدكده اهاليسنك حرباً اورادن چيقارلمری لازم كلدی . بنی اسرائيل اريحا اهاليسی جبر وشدتله مألوف اولدقلرينی واتلر چيقمدقجه كندولری اريحايه كيرهميه جكلرينی موسی عليه السلام افاده ايله برابر « كيتده سن وربك محاربه ايديكز . بز بوراده اوطوريرز » ديدكلرندن حضرت موسی انلره بد دعا ايتمكله بنی اسرائيل قرق يل تيه صحراسنده سركردان قالقوب بشقه طرفه كيدهجك يول بولهمديلر . صحرای مذكوره بولندقجه جناب حق من (قدرت حلواسی) وسلوی (بلدیرجين قوشی) ارسالیله انلری ارزاق بيورر ايدی . من وسلوادن اوصانوب بقله وصوغان كبی شيلر ايستديلر . موسی عليه السلامك جانی صقيلوب « واريكزده مصره كيديكز . جانكز نه ايسترايسه اوراده بولورسكز » ديو آنلری رد ايلدی .

فبی مشار اليه وحی باری ايله قرنداشی هرونی قومی ايچنده يرينه بالنوكيل مهبط ضيای نبوتلری اولان طوره

کیده‌رك قرق کون اوراده صوم وعبادتله اشتغال وکلام الهی‌یی استماع ایتدی . نزولی مقدما من‌طرف‌الله موعود اولان تورات‌شریف کندوسنه اولوقت نازل‌اولمشدر .

طورده ایکن قومی یدلرنده‌کی امانت آلتونلردن سامری نامنده بر مفسدك اعمال ایتدیکی بر بوزاغی‌یه طاپدیلر . هرون علیه‌السلام منعنه مقتدر اوله‌مدی .

حضرت موسی طوردن عودت وقومنك بوزاغی‌یه طاپدقلرینی کوردکده سامری‌یه لعنتله حدتندن حضرت هرونك لحیه‌سنی طوتوب مؤاخذه بیوردیغندن هرون علیه‌السلام سوز کچوره‌مدیکنی عرض ایلدی . حضرت موسی بوزاغی‌یی احراق ودکزه القا ایتدکدنصکره قومی استغفار ایلدیکندن حدتی زائل اولوب توراتی میدانه قومقله‌بنی اسرائیل توحیدباری‌یی اعتقادلرنده یرلشدیردیلر .

هرون علیه السلام تیه صحراسنده وفات ایدر حضرت موسی علیه السلام دخی هروندن اون برماه صکره یوز یکرمی یاشنده اولدقدری حالده یوشع بن‌نون علیه السلامی تدبیر بنی اسرائیل ایچون خلیفه بالتعیین صحرای مذکورده عازم دارجنان اولمشدر .

— ١٠ —

يوشع عليه‌السلام وبنى اسرائيلك حكام دورى

حضرت موسى عليه السلامك تدبير بنى اسرائيل ايچون استخلاف بيورمش اولدقلرى يوشع بن نون بن اليشاماع بن عميهود بن لعدان بن تالح بن رافح بن يربعا بن افرايم بن يوسف عليه السلام حضرتلرى وفات موسادن اوچ كون صكره بنى اسرائيلى بالاستصحاب صحراى تيهدن حركت وشريعه ديو معروف اردن نهرينى جنوب بلاد كنعاندن اريحا شهرينى محاصره ايلديلر . يدى كون ايچنده شهر ضبط اولندى . بوندن صكره نابلسه كيتديلر . حضرت موسى قوميله مصردن چيقديغى وقت يوسف عليه السلامك مجراى نيلده بولنان تابوتنى برابرجه آلمش وحين وفاتنده يوشع عليه‌السلامه تسليم ايتمشدى . يوشع عليه السلام بنى اسرائيل ايله نابلسه عزيمت بيوردقده حضرت يوسفك كيكارينى اوحواليده ونبى مشار اليهى اخوانك صاتمش اولدقلرى محلده دفن ايلدى .

یوشع علیه السلام شامی دخی ضبط ایله عمالنی تفریق وبنی اسرائیلك یکرمی سکز سنه حسن اداره‌لرینه دوام ایتدکدنصکره یوز اون یاشنده ایکن معرده وفات ایتمشدر .

حضرت یوشعدن صکره فنحاس بن عزر بن هرون بن عمران ایله کالاب بن یوفنا بنی اسرائیلك تدبیرینه قیام ایلدیلر . اون یدی سنه شو اداره دوام ایتدی . بعده بنی اسرائیل جناب حقه عصیان ایلدکلرندن حق تعالی حضرتلری قبریس جزیره‌سی حکمداری کوشانی اوزرلرینه تسلیط بیوردی . سکز سنه مدت انك تحت استبداد واسارتلرنده قالدیلر .

کوشانك استیلاسیله احکام متجبرانه‌سنی اجراسندن صکره بنی اسرائیلك ادارهٔ امورینه قیام ایدن کالابك انا بر قرنداشی سبط یهودادن عوتنئل بن قناز تدابیر قویه‌یه تشبثله کوشانك تسلطنی ازاله وبنی اسرائیلك اصلاحنه همت ایلدی .

عوتنئلك وفاتندن صکره بنی اسرائیل قومی ینه معاصی‌یه قیام وارتکاب عبادت اصنام ایلدیلر . مأب ملکی اولاد لوطدن عجلون اوزرلرینه مسلط اولوب قوم مذکوری دائرهٔ اسارته ادخال‌ایتدی . بنی اسرائیل

تصادف ایتدکلری شدت ومضایقه‌دن ناشی جناب حقدن استغاثه‌یه باشلادیلر . اون‌سنه مدت عجلونك تحت حکم واسارتنده قالدقدنصکره بینامین سبطندن اهود جرا قیام وبنی اسرائیلی عجلونك اذیت‌واستعبادندن تخلیص ایتدی. اهود جرا سکسان سنه مدت قوم مذکورك اموریني تدبیرده دوام ایتمشدر .

وفاتنده یرینه شمجار بن عانات قائم اولدی. شمجار مدت اداره‌سی بر سنه‌یه وارمقسزین فوت اولمشدر . وفاتندن صکره بنی اسرائیل ینه طغیان ایلدیلر . بناء علی ذلك شام ملوکندن یابینك دائرهٔ حکم واسارتنه کرفتار اولەرق یکرمی سنه مدت اودائره‌ده معذب‌ولمشلردر .

مؤخراً نفتالی سبطندن باراق بن ابینوعامی ایله دابوره نام خاتون قیام ویابینه غلبه ایتمکله قرق سنه مدت‌بنی اسرائیلك اموریني اداره ایتدیلر . بونلردنصکره قوم مذکور ینه خالقه عصیان ایتدکلرندن یدی سنه مدت حال فساد ایچنده مدیرسز یشادیلر. مدین‌اهالیسی اوزرلرینه مسلط اولدی . بالاخره بارکاه پروردکاری‌یه تضرع ونیاز ایدرك ایچلرندن جدعون بن یواش نام ذات قیام ودشمنلرینی دوچار انهزام ایلدی .

جدعون قرق سنه مدت بنی اسرائیله حکومت

تمشدر . محافظهٔ دیانتده بیوك بیوك خدمتلر کوستردی .
فاتنده اوغلی ایمل اوچ سنه وایمك خلقی یساکر
سبطندن تولاع بن یوا یکرمی اوچ سنه مدت ادارهٔ
ور ایتدی .

تولاعك وفاتندن صکره جلعادی بائیر ظهور ایدوب
کرمی ایکی سنه حکومت ایلدی . بنی اسرائیل ینه
رتکاب معاصی یه باشلادیلر . لوط علیه السلام نسلندن
ی عمون ملکی امونیطو اوزرلرینه مستولی اولدی .
ون سکز سنه مدت انك تحت تجبرنده مضطرب اولدیلر .

صکره ینه درکاه مولایه عرض استغاثه ایلدکلرندن
نس سبطندن یفتاح نام ذات قیام وبنی عمونك تسلطنی
حرباً ازاله ایله بنی اسرائیلی اللرندن قورتاردی .

یفتاح التی سنه بنی اسرائیل حکومتنی اداره دنصکره
وفات ایدرك یرینه سبط یهودادن ایصان قائم اولمش
یدی سنه ادارهٔ اموره همت ایتمشدر .

ایصاندن صکره زبولون سبطندن عبدون بن هلیل
کز سنه مدت قوم مذکورك تدبیر امورینه همت ایتدی .

عبدوندنصکره بنی اسرائیل ینه آزغونلغه باشلادی .
رق سنه مدت فلسطین اهالیسنك تجبر واستیلالری
تنده قالدیلر . بودفعه ده توبه واستغفار وبارکاه خالقدن

استغاثه ايدوب دان سبطندن شمشون بن مانوح نام ذات بسالت سمات قيام وفلسطيلرله مدافعه‌يه اهتمام ايلدى . كوستردیکی شدت ومدافعه‌ده اهل فلسطيندن خيلى كيمسه‌لر مقتول اولوب كندوسى‌ده مقتولاً وفات ايتمشدر. مدت حكومتى اون سنه‌در .

شمشوندن صكره لاويلردن بركاهن قيام ايلدى . بنى اسرائيلى قرق سنه مدت حسن اداره وديانتلرى اصلاحه همت ايتمشدر . كاهنك سنين حكومتندن برنجى سنه‌ده شموئل عليه‌السلام ويكرمى اوچنجى سنه‌ده داود عليه السلام تولد بيوردیلر .

كاهنك وفاتى موسى عليه‌السلامك تاريخ وفاتندن (٤٨٢) سنه صكره وهجرتدن (١٨٧٦) سنه مقدمدر.

— ٢١ —

شموئل عليه‌السلام

نبى مشارالیه حضرتلرى قرق ياشنده ايكن نبوتله مشرف اولديلر . كاهن موسى اليه اول اثناده وفات ايتمشدى . بنى اسرائيلك امورينى اون بر سنه مدت اداره بيوردیلركه سنين مذكوره‌نك صوك سنه‌سى حكام

بنی اسرائیل دورینك نهایتی ایدی . وفات موسادن اوزمانه قدر سبقت ایدن درتیوزطقسان اوچ سنه ظرفنده بنی اسرائیل درونده ظهور ایدن مدبرلر قضاة منزله‌سنده ایدیلر . اندن صکره ملوك بنی اسرائیل دوری ظهور ایتمشدر .

التنجى قصل

ملوك بنى اسرائيل دورى بدايتندن عيسى عليه السلام حضرتلرينك رفعنه قدر سبقت ايدن وقايع

قبل الهجره

(١٨٦٥ — ٥٨٩)

طالوت . داود. سليمان عليهما السلام. بنى داود حكومتى بنى داوددن افتراق ايدن بنى اسرائيل حكومتى . الياس واليسع عليهما السلام . ملوك بنى اسرائيلك بقيهٔ احوالى . بنى داود دولتى ملوكنك بقيهٔ احوالى . يونس عليه السلام . زكريا ويحيى وعيسى عليهم السلام .

— ٢٢ —

طالوت

شموئل عليه السلامك اداره‌لرى اون بر سنه‌يه بالغ اولدقده بنى اسرائيل قومى ايچلرندن كندولرينه برپادشاه اقامه اولنمسنى استدعا ايلديلر . نبى مشاراليه بنيامين سبطندن طالوت بن قيش نام ذاتى وحى الهى ايله پادشاه تعيين ايتدى . طالوت ايسه قوم مذكورك اعياندن

اولمیوب برچوبان ایدی . بنی اسرائیل طالوتك ثروت مالیه‌دن بیوایه اولمسنی لسان اعتراضه الوب ایچلرنده آندن زیاده سلطنته مستحق آدملر اولدیغنی افاده ایتدیلر. شموئل علیه‌السلام « حق تعالی حضرتلرینك امری بویله‌در » دیه‌رك قوم مذکوری اسکات ایتدی .

طالوت ایکی سنه سلطنت ایتدکدن صکره کنعان جبابره‌سندن فلسطین حکمداری جالوت ایله اره‌لرنده مقاتله یوز کوستردی . بنی اسرائیل جالوتك عسکریله قارشولشدقده جالوت میدانه اینوب مبارز ایستدی . جالوت ایسه طول قامت وبطش وشدت اصحابندن اولدیغندن مبارزه . سنه چقمغه جرأت ایده‌جك کیمسه بولنمدی . نبی مشار الیه جالوتی قتل ایده‌جك ذاتك علامتنی بیان ایله موجو . لریني معاینه ایلدکده هیچ بریسنده علامت مذکوره‌یی کوره‌مدی . داود علیه‌السلام اخوانك اك کوچکی اولدیغی حالده اولوقت قیون اوتارمقده ایدی . جسمنك نحافتی جهتیله اویله بیوك برایشده بولنمغه لیاقتی مأمول اولمدیغندن موقع معاینه‌یه کتورلمامشدی . شموئل علیه‌السلام « دها کیروده کیمسه قالدیمی؟ » دیو سؤال بیوردیلر .

داودی جلب ایتدکلرنده علامت غلبه‌یی انده کورمکله

« جالوتك قاتلى شوذات اوله جقدر » ديه‌رك مبارزه‌يه كيتمسنى امر ايلدى .

حضرت داود جالوته قارشو كيدرك انى قتل ايتمكله بنى اسرائيل غالب ودشمنلرى منهزم ومغلوب اولديلر .

بوندن صكره شموئل عليه‌السلام الهى سكز ياشنده اولدقلرى حالده عازم دار جنان اولوب بنى اسرائيلى نوحه وبكا ايله جسد شريفنى دفن ايتديلر .

داود عليه‌السلام جالوت كبى قوى الاقتدار بر قهرمانى قتل ايله بين العموم ميدانه قويديغى قدرت حسن حالى حقنده جله‌نك محبتنى جلب ايلدى . بوحال طالوتك حسدينى جلب ايتمكله حضرت داوده سوء قصد اضمار ايتديكندن داود عليه‌السلام شوقصدى حس ايله برابر نفسنى محافظه‌ده بولنمش وطالوتك مضرتندن قورتلمشدر . طالوت ايسه اوقصددن طولايى ندامته دوچار اولديغندن سيئه‌سنه كفارت اولمق اوزره فلسطين اهاليسيله غزايه التزام وغزاده قتيلاً وفات ايتدى .

طالوتك وفاتندن صكره بنى اسرائيل اره‌سنه تفرقه دوشه‌رك يهودا سبطى حضرت داوده وباقى اون بر قبيله طالوتك اوغلى ايش بوسته اتباع ايلديلر .

— ۲۳ —

داود علیه‌السلام

نبی مشار حضرتلری داود بن یسی بن عوبید بن بوعز بن سلمون بن نحشون بن عمینودب بن ارام بن حصرون بن بارص بن یهودا بن یعقوب علیه‌السلامدر .

حضرت داودك مقامی حبرون شهری ایدی . ابتدا اسباط اره‌لرنده تفرقه حاصل اولمشکن مؤخراً جمله‌سی داود علیه‌السلامه بیعت ایتدیلر .

شموئل علیه‌السلامك وفاتندن صکره حضرت داود پیغمبرلکله مشرف اولدی . نبوت وسلطنتی جمع ایتمشلردر . قدسه انتقال، وبلاد کنعاندن عمالقه یدلرنده بولنان شامی وارض فلسطیندن بلاد سائره‌یی وماب ، عمان ، بلد ، حلب ، تصیبین ، ارمنستان شهرلرینی فتح ایلدیلر .

نبی مشارالیهه نازل‌اولان زبور حمد ووثنای مولادن والهیاتدن عبارت ایدی . احکام شرعیه‌یی حاوی اولمدیغندن تورانك احکامیله عامل ایدیلر .

قرق سنه بوصورتله حكمران وتاريخ وفات موسادن (٥٣٥) سنه صكره عالم دارالجنان اولمشلردر . وفاتنده يمش باشنده ايدى .

— ٢٤ —

سليمان عليه السلام

نبى مشارالیه داود عليه السلامك اوغليدر . پدرلرينك وفاتنده اون ايكى ياشنده ايكن يرينه كچدى . حضرت داود حين وفاتنده بيت المقدسك عمارتنى سليمان عليه السلامه وصيت بيورمشلر ايدى . حضرت سليمان دخى نبوت وسلطنتى جامعدر . حكومتنك دردنجى سنه سى بيت المقدسك عمارتنه شروع بيوردیلر . امر بنا يدى سنه ممتد اولدى . سلطنتنك اون برنجى وتاريخ وفات موسانك (٥٤٦) سنه سى بنايه ختام ويرلدى . بيت شريف مذكورك ارتفاعى اوتوز وطولى التمش ذراع اواوب خارج بيتى بربيوك سور احاطه ايتمشدى . بوندن صكره قدسده برحكومت سرايى انشاسنه مباشرتله اوچ سنه ده اكمال اولندى .

نبى مشارالیهك بدايت سلطنتندن يكرمى بش سنه صكره يمن ملكه سى بلقيس حضور عاليلرينه كلوب ملكة

مشارالیها ایله معیتنده اولانلرك جلهسی دائرهٔ اطاعتنه دخول ایلدیلر . ملوك سائره دخی امرلرینه مطیع اولمشلردر . حضرت سلیمان علیه‌السلام قرق سنه سلطنت ایتدکدن صکره اللی‌ایکی یاشنده عازم دارالنعیم اولدیلر .

وفاتندن صکره اوغلی رحبعام سریر سلطنته اوطوردی. رحبعام ردیء الشکل ، شنیع المنظر ایدی . حکومتی دردست ایلدکده رؤسای بنی اسرائیل حضورینه کلوب پدرلرینك زماننده متحمل اولدقلری امور صعبه‌نك تخفیفنی استدعا ایتدیلر . رحبعام رؤسای دولتیله مشورت ایتدکده هپسی عمومك تطییب قلوبنی تنسیب ایتمشکن بعض اشخاصك اغفالیله او استدعایی قبولدن عدول وبنی اسرائیل قومنی صلابت وتشدید ارائه‌سیله تخویف ایتمکه باشلادی . قوم مذکورك اون سبطی دائرهٔ اطاعتدن خروج ایتمکله کندویه مطیع اولانلر یهودا وبنیامین سبطلرینه منحصر اولدی . مفترق اولان اسباط عشره افرایم سبطندن وحضرت سلیمانك خدمه‌سندن برینی کندولرینه پادشاه اتخاذ ایلدیلر . بوندن صکره بنی اسرائیل دولتی ایکی‌یه منقسم اولمغله بنی داودك غیری اولان بنی اسرائیل دولتی (۲۷۰) سنه ممتد اولمشدر . لکن

عصای موسی وسائر امانات شریفهٔ انبیا بنی داود یدلرنده بولندیغندن شو حکومته خلافت اسلامیه کبی مشروع نظریله باقله رق هرنه قدر حکومت ایکی قسمه آیرلمش ایسه ده بنی داود خلفا منزله سنده ایدیلر . بنی داود حکومتی قدس شریفده واسباط سائره یه حکمدارلری فلسطین وشام طرفلرنده استقرار بولمشلردر .

— ٢٥ —

بنی داود « یهودا » حکومتی

رحبعام بش سنه مدت حکومت ایتدکدن صکره مصر فرعونی ششونق رحبعام اوزرینه هجوم ایدرك حضرت سلیماندن کندوسنه منتقل اولان اموالی نهب ایلدی . رحبعام اون یدی سنه سلطنت ایلدکدن صکره قرق بر یاشنده وفات ایدرك یرینه اوغلی ابیا واوده اوچ سنه صکره فوت اولمغله اوغلی اسا چالس مسند حکمرانی اولدی .

اسانك مدت حکومتی قرق بر سنه در . اوزرینه خروج ایدن حبشه لیلرله محاربه وغلبه ایلدی . اسادن صکره اوغلی یهو فاشاط یکرمی سنه حکومت ایتمشدر .

یهوفاشاط صلحادن وحسن حال اصحابندن ایدی . عیص اولادندن فلط یهوفاشاط ایله حرب ایدرك مغلوب اولمشدر. یهوفاشاطدن صکره اوغلی یهورام سکز سنه وبعد وفاته اوغلی احزیا برسنه حکومت ایتدی . بوندن صکره فترت ظهوریله یهودا وبنیامین سبطلری پادشاهسز قالمش وعثلیا نامنده برساحره قیام ایدرك بنی داودك افناسنه اقدام ایلدیکی صره ده احزیانك اوغلی یهواش نام طفل صغیر بعض خیرخواهان واسطه لریله اخفا ایدلمشدی . طفل مزبور یدی یاشنه واصل اولدقده ساحرهٔ مرقومه حکومتنك التنجی سنه سی اعدام ویهواش سریر حکومته اجلاس ایدلدی .

یهواش حکومتنك یکرمی اوچنجی سنه سی بیت المقدسی ترمیم ایله عمارتنی تجدید ایتمش وقرق سنه حکومت ایتدکدن صکره فوت اولوب یرینه اوغلی امصیا قائم اولمشدر .

امصیانك مدتی یکرمی طقوز سنه در . خانی واوغلی عزریا الی ایکی سنه حکومت ایلدی . عزریا برص علتیله معلول واداره سی دوجار ضعف وقصور اولوب وفاتنده اوغلی یوثام ویوثامدن صکره اوغلی احاز اون التیشر سنه-

حکومت ایتدیلر . اشعیا علیه السلام حضرتلری احازك زمانندهدر .

احازدن صکره اوغلی حزقیا مسند حکومته اوطوردی. مدتی یکرمی طقوز سنهدر . حزقیا صلاح وحسن حال ایله موصوف ایدی . حکومتنك التنجی سنهسی اسباط بنی اسرائیلك مقدما بنی داوددن افتراق ایله تشکیل ایتمش اولدقلری حکومت منقرض اولمغله حکومت مذکورهنك سنهٔ مرقومهیه قدر صورت اداره‌سی وجه آتی اوزره‌در .

— ٢٦ —

بنی داوددن آیرلمش اولان بنی اسرائیل حکومتی

یوقاریده ذکر اولندیغی اوزره حضرت سلیمانك وفاتندن صکره اوغلی رحبعامك دائرهٔ اطاعتنده یهودا و بنیامین سبطلری قالوب دیکرلری آیرلمشلر ایدی .

اسباط متفرقه وفات موسانك بشیوز یتمش التنجی سنهسی حکومت مخصوصه تشکیل ایتمش اولدقلری حالده حکومتلری (٢٧٠) سنه ممتد وموسی علیه السلامك وفاتندن (٨٤٦) سنه صکره منقرض اولدی .

حکومت مذکوره‌نك مؤسسی حضرت سلیمانك کوله‌لرندن یربعامدر . یربعام حکومتی اثناسنده کفرینی اعلان وارتکاب عبادت اوثان ایلدی . مدتی یکرمی ایکی سنه‌در .

یربعامدن صکره اوغلی ناداب ایکی سنه حکمدار اولدی. بوده بابامی کبی فنالقلرده بولندیغندن یساکر سبطندن بعشا نادابی قتل ایله حکومتی ضبط ایدیویردی . بعشانك حکومتی یکرمی‌درت سنه‌در . وفاتنده اوغلی ایله حکمدار اولوب ایکی سنه صکره عربه‌لر رئیسی زمری ایله‌بی بالاعدام حکومتی احراز ایلدی ایسه‌ده یدنجی کونی فلسطیلرك جباتون شهرینی محاصره ایتمکده اولان اردوده فساد ظهوریله قتل اولنه‌رق یرینه اردو سرعسکری عمری اقامه اولندی .

عمرینك نصبنده اسباط ایکی فرقه‌یه انقسام ایله بر قسمی تبنی بن جینایه بیعت ایلدیلر . لکن عمری اوبر قسمده غلبه ایتمکله حکومتنده کسب استقلال ایتدی . صصطیه دینیلان سامریه شهرینك بانیسی بودر . مدتی اون ایکی سنه‌در . عمریدن صکره اوغلی احاب یرینه کچمشدر .

— ۲۷ —

الیاس والیسع علیهماالسلام

مشار الیهمادن الیاس علیه السلام حضرتلری الیاس بن یاسین بن فنحاس بن عزربن هرون بن عمراندر .

اصحاب وتبعه‌سی بعل نامنده برصنمه عبادتی ارتکاب ایتدکلرندن الیاس علیه السلام پیغمبرلکله انلره مبعوث اولدی . هرنه قدر نصیحت ایلدی ایسه‌ده هیچ بری التفات ایتمدی . حق تعالی حضرتلری بلده‌لرندن خیر وبرکتی رفع ویاغمورلری قطع ایتمکله آجلقلرندن لاشه‌لر یمکه باشلادقدن صکره شوبلالردن قورتلمق اوزره حضرت الیاسی بولوب نصیحتیله عامل اولدقلرندن جناب حق بلالری اوزرلرندن رفع ایلدی . صکره ینه مرتکب کفر اولدیلر. حضرت الیاس امرالهی ایله ایچلرندن چیقوب اختیار عزلت بیورمشلردر .

الیسع علیه السلام حضرتلری الیاس علیه السلامك یرینه کچدی. وعظ ونصیحته دوام ونبوتله تشرف‌ایدوب بنی اسرائیلك احوالنی اصلاحه چالشدی ایسه‌ده بر فائده

حاصل اولمدی . حق تعالی حضرتلری بنی اسرائیل اوزرینه اثور دولتنی تسلیط بیوردی .

— ۲۸ —

ملوك بنی اسرائیلك بقیهٔ احوالی

بنی اسرائیل دولتی ملوکندن بالاده مذکورالاسم احاب یکرمی ایکی سنه حکومت ایتدکدن صکره فوت اولوب یرینه اوغلی اخزیا حکمدار اولدی ایسه ده حال کفرده ثابت اولمش وایکی سنه حکومت ایتدکدن صکره قصرینك پنجره سندن اشاغی دوشوب وفات ایتمشدر . وفاتی حضرت الیاس زمانندهدر .

اخزیانك اوغلی یوقدی . وفاتنده قرنداشی یهورام حکمدار اولدی . مدتی ایکی سنهدر . بونك زمانندهده غلای عظیم وقوعبولدی .

یهررامدن صکره یاهوبن نیمشی یکرمی سکز سنه ویاهونك فوتنده اوغلی یواحاز اون یدی سنه واندن صکره اوغلی یهواش اون التی سنه حکومت ایلدیلر .

یهواش فوت اولدقده ایکنجی یربعام بن بناط قرق

برسنه حکمدارلق ایلدی . یربعامدن صکره برمدت فترت ظهور ایتمشدر .

شو فترت بر طرف اولدقده یربعامك اوغلی ذکریا حکمدار اولدی . ذکریا التی ای صکره مقتولاً وفات ایتمکله یرینه شلوم بن یابس حکمدار اولمش ایسه ده برسنه کچدکده مناحیم بن جادی شلومی قتل ایدرك حکومتی ضبط ایتدی . مناحیمك مدت حکومتی اون سنه در .

مناحیمدن صکره اوغلی بقاچیایکرمی ایکی سنه حکمدارلق ایلدی ایسه ده پقاح بن رملیا بقاچیایی اولدیروب یرینه کچدی . پقاحك مدتی یکرمی سنه در .

اثور پادشاهی تغلت فلاسر بونك زمانده اسباط بنی اسرائیله مسلط اولوب اسرائیللردن پك چوق آدم اسیراً اثور دیارینه کوتورمشدر .

هوشع ابتدا اثور پادشاهی سالمناساره تبعیت ایتمشکن صکره مصر حکومتیله اتفاق ودولت اثوریه یه اعطاسنی متعهد اولدیغی ویرکویی ادادن استنکاف ایلدی . سالمناسار هوشعی حبس ایله سامره یی ضبط وبنی اسرائیلدن برجماعتی حابورده واقع جوزان ایرماغی جوارندن ومادیلرك شهرلرنده اسکان ایلدی .

برنجی یربعامك تشکیل ایلش اولدیغی بنی اسرائیل دولتی شعبه سی هوشعده منقرض اولدی . ملوك مذکوره تبعه‌لری عهدالهی‌یه عدم التفات ایله پیغمبرلرینی تکذیب ومعاصی‌یی ارتکاب ایتملری هم انقراض دولتلرینه همده اثور دولتنك قهر وشدتیله مذب اولملرینه بادی اولمشدر .

— ۲۹ —

بنی (داود یا ودا) حکومتنك

بقیهٔ احوالی

بنی اسرائیل دولتنك شعبهٔ مذکوره‌سنك انقراضی یهودا دولتی ملوکندن حزقیانك التنجی سنهٔ حکومتنده ایدی . اوشعبه وجه مذکور اوزره منقرض اولدقده اثوریلرك اللرندن قورتیلان اسباط حزقیایه تبعیت واطاعت ایلدیلر .

حزقیانك اون‌دردنجی سنهٔ حکومتنده اثور پادشاهی سنحاریب (سناخریب) یهودانك مستحکم شهرلرینی ضبط ایله حزقیا حقنده شدت وعظیم تضییق کوسترردی . حزقیا درکاه الهی‌یه عرض تضرع واشعیا بن اموص علیه‌السلامه مراجعتله اثور بایه‌سندن سلامتی ایچون

دعاسنی توقع ایلدی . اشعیا علیه السلامك دعالری تأثیرات مسعودهسندن اولمق اوزره سنحاریب معیتیله اورشلیمی محاصرهایدن اثور عسکرندن برکیجهده یوزسکسان بشبیك نفر طاعونه طوتیلوب هلاك اولمغله سنحاریب صباحلین جنازهلری میدانده کوردی . بناءً علیه دارالملکی اولان نینوایه عودت وحزقیا ایله عقد مصالحه ایتمشدر . حزقیا حکومتنك یکرمی طقوزنجی سنهسی قرق طقوز یاشنده ایکن وفات ایدوب اوغلی منسا یرینه اوطوردی.

منسا پدری حزقیانك مسلکندن چیقوب درلو درلو فنالقلرده بولنمشدر . ملکنه اثوریلر مسلط اولوب منسایی مقیداً بابله کوتوردیلر . برمدت صکره اسارتدن قورتلدی واورشلیمه عودتله احوال سابقهسندن طولایی اظهار ندامت وتوبه ایله بیت مقدسی تعمیر واورشلیمده بعض ابنیه انشاسیله حکومتنك اللی بشنجی سنهسی فوت اولوب یرینه اوغلی امون جلوس اینتدی .

امون دخی بر طاقم فنالقلره تصدی ایتمکله حکومتی ایکی سنهیه بالغ اولدقده کندوسنی قتل وسکز یاشنده بولنان اوغلی یوشیایی اجلاس ایلدیلر .

یوشیا اوایکی یاشنه واردقده بنی اسرائیلك اتخاذ ایتمش اولدقلری بتلری کسروبتخانهلرینی هدم ایتدردی .

وبیت مقدسی تعمیر وتجدید ایدوب تبعه‌سنی حقه عبادت ایتدیرمکه موفق اولدی . اوتوز برسنه حکومت ایتدکدن نصکره علیهنه قیام ایدن مصر فرعونی نخو ایله فرات قربنده حرب ایدرکن مقتول اولمشدر . ارمیا علیه‌السلام یوشیا زمانندەدر .

یوشیادن صکره اوغلی یواحاز حکمدار اولدی. یواحاز پدرینك مسلکنه کتمیوب فنالقلر ارتکاب ایتمشدر . حکومتنك دردنجی آینده مصرفرعونی نخو یواحازی عزل وحبس ایله یرینه برادری الیاقیم بن یوشیایی بنی‌اسرائیل حکومتنه تعیین ایتدی .

الیاقیم اورشلیمده اون برسنه حکومت وبوده رضاء الهیه مغایر هردرلو فنالقلر ارتکاب ایلمشدر . بابل پادشاهی بختنصر الیاقیمه غلبه ایتمکله اوچ سنه مدت بختنصره تابع اولدیغی حالده اورشلیمده بابل حکومتنك بروالیسی مقامنه تنزل وشوحال ایله وفات ایدوب یرینه اوغلی یهواکین مسندنشین حکومت اولدی .

یهواکین اوچ آی اون کون حکومت ایتدکدنصکره بختنصر انی بابله جلب وعزل ایله یرینه عمیسی صدقیا بن یوشیایی تعیین ایلدی .

صدقیانك مدت حکومتی اون‌سنەدر. هردرلو فنالغی

ارتكاب ومعاصى بولنان ارميا عليه‌السلام حضرتلرينك نصايحنى قبولدن استنكاف ايتدى . بختنصر صدقيانك ملكنه مسلط اولوب قتل وشدت ارائه‌سيله برابر اورشليمى وبيت‌المقدسى خراب ايده‌رك بنى اسرائيلى اسارته بابله كوندردى . وبنى داود (يهودا) حكومتى متقرض اولدى.

شوحادثه قبل‌الهجره (١٢١٠) سنه‌سنده‌در . بابل حكومتنك انقراضيله بلاداثوروكلدانى ماد (كيانيان) دولتى ملوكدن قورش (كيخسرو) استيلا ايدجكه‌يه دكين اللى سنه مدت بنى اسرائيل بابلده كلدانيلرك تحت اسارتلرنده‌قالديلر. هجرتدن (١١٥٨) سنه‌مقدم كيخسرو هپسنى اطلاق ايتمكله يه ديارلرينه عزيمت ايتمشلردر .

بختنصر معاملات مشروحه‌سى زمانده بنى اسرائيل يدلرنده‌كى تورات شريف نسخه‌لرينى طوپلاندىروب محو ايتمشيدى . بابل اسارتندن قورتلدقدن صكره ديارلرينه عودت ايتدكلرنده ايكى بيك قدر عالملرى وارايدى كه حضرت عزيردخى شوعالملرك ايچلرنده ايدى. بنى اسرائيل ارالرنده ايسه تورات نسخه‌لرى قالمامش واحكام شرعيه متروك اولمشيدى . بناء عليه عزير عليه السلام حضرتلرى بنى اسرائيلك مشايخ وعلماسنى جمع ايله تورات شريفى ازبردن اوقومقله نسخ كثيره‌سنى يازدرىوب يكيدن

نشر ایتدردی . بنی اسرائیل تاریخنك بوندن صکره‌سی قسم ثانیده یازیله‌جقدر ان‌شاالله تعالی .

— ۳۰ —

یونس علیه‌السلام

نبی مشارالیه حضرتلری بنی اسرائیلدن وبنیامین سبطندندر . والده‌لرینه نسبتله یونس بن متی دیو مشهوردر .

ملوك بنی اسرائیلدن وفات موسانك (۷۹۹) سنه‌سنده جلوس ایدن یوثام بن عزریانك زمانده طرف باریدن پیغمبرلکله بنوی اهالیسنه بعث بیورلدی . اثوریلری هرنفدر عذاب ایله تخویف ودین حقی تلقی وقبول ایتمکه دعوت ایلدی ایسه‌ده قبول ایتدیره‌مدی . مأیوساً دجله کنارینه نزول ایله برکی‌یه بیندی . لکن انبیانك امر الهی صدور ایتدکجه اولدقلری یردن برطرفه کیتملری جائز دکل ایکن امر سز بنوادن حرکت ایتمسی حقنده تربیهٔ ذی‌الجلالی صدورینه سبب اولمغله بیندیکی کمی حرکتدن قالدی .

سفینه‌نك رئیسی « ایچمزده برصوچلی آدم واردر » دیه‌رك قرعه اتدقده حضرت یونسه اصابت ایتمکله نبی مشارالیه حضرتلری « واقعا صوچلی بنم » دیوب

كندوسنى سويه آتمشدر . صويه دوشدكده بر باليغك ملتقمى اولوب توبه واستغفار ايله باليغك قارننده اوچ كون قالدقدنصكره جناب حق انى اخراج ايتمشدر . باليغك قارنندن صوكنارينه اتلديغى وقت جسمى پالوزه كبى اولمشدى . حق جل وعلى حضرتلرى اكا تازه قوت وصحت احسان بيوردىلر . ينه نينوى اهاليسنى دعوته مأمور اولدى . بنى مشار اليهك كمى يه بينديكى كون كوك يوزى قارارمش ونينون شهرينى برسياه دومان قاپلامشدى . اهالى يه برمصيبت كلهجكنى ايسه نينواده ايكن خبر ويرمش اولديغندن اهالئ مرقومه خوف عذاب ايله شهر خارجنده اليوم « تل توبه » ديومعروف اولان تپه يه چيقوب توبه ايله مشغول اولديلر . عذاب اوزرلرندن رفع بيورلدى . حضرت يونس نينوايه عودت بيوردقده تبليغ ايلديكى احكام الهيه يى اهالى قبول ايتمش اولدقلرى حالده صكره ينه آزغونلق كوسترديكلرندن شهرلرى خراب ودولتلرى منقرض اولمشدر .

— ۲۱ —

زکریا ویحیی وعیسی علیهم السلام

حضرت زکریا علیه السلام سلیمان بن داود علیهما السلام ك ثساندندر . نبی مشار الیهك زوجه سی ایساع یه حضرت سلیمان نسلندن مریم بنت عمران بن ماثانك والده سی وعیسی علیه السلام جده سی حنه بنت فاقودك قز قرنداشیدر .

حنه زوجی عمراندن مریم علیها السلامه حامله اولدقده معبد بیت المقدسه نذر ایتدی .

ارکك چوجق طوغوره جغنی امید ایدرکن قز توليد ایتدیکندن « بیت المقدس خدمتی ایچون ارکك چوجق قزکی دکلدر » دیو تأسف ایتمش ومریم هنوز اناسی قارنده ایکن باباسی عمران وفات ایتمشدی .

حنه مریمی بیت المقدسه کوتوروب « بوچوجق طرف الهیدن بیته نذردر » دیه رك احباره تسلیم ایلدی . چوجق بیت المقدسده رئیس الاحبار اولان زکریا علیه السلام حضرتلرینك کفالتنده قالمشدر .

حضرت زکریا مریمی بسلیوب سن طفولیتی

چوردکده ترتیب ایلدیکی چارطاق درونده اقامه ایتمش وچارطاقك قپوسنی کلیدلمشدی . زکریا علیه السلام مریمك چارطاقنه واردقجه یانده موسمسز کوزل میوه‌لر بولور و « یامریم شو میوه‌لر سکا نره‌دن کلیور » دیدکده حضرت مریم « من عندالله » جوابنی ویرر ایدی .

زکریاعلیه‌السلام محرابده قائم اولدیغی حالده جناب حقدن برمبارك اوغل نیاز ایلدی . حق تعالی حضرتلری کلمةالله اولان عیسی علیه‌السلامی مصدق وشهوات نفسانیه‌دن سالم برولد صالح ایله نبی مشارالیهی تبشیر ایتدی .

حضرت جبرائل امر الهی ایله مریم علیهاالسلامك یانه کیدرك یاقه‌سنه اوفورمکله مریم حامله اولدی .

ایساع یحی علیه‌السلامی وآندن التی آی صکره مریم عیسی علیه‌السلامی طوغوردی . مریم حضرت عیسایی بشیکه وضع ایله قومنك یانه کوتوردکده قومی هنوز زوج کورمیان برقزك چوجغنی کورملریله برابر مشارالیها حقنده سوءظنه ذهاب‌ورجنه قیام‌ایلدیلر. مریم کیفیتی « چوجغه صورکز » دیو ایله بشیکه اشارت

ایتدکده « بشیکده‌کی چوجغه نصل سؤال ایده‌لم » دیه‌لرینی متعاقب حضرت عیسی (انی عبدالله اتانی الکتاب وجعلنی نبیاً وجعلنی مبارکاً اینما کنت) دیه‌رك بشیکده تکلم ایتمکله حضرت مریم وعیسی علیهماالسلامی ترك ایلدیلر .

شوقیل وقال اره‌سنده قوم یهود مریمك کفیلی اولان زکریایی اتهام واعدامه قیام ایلدکلرندن نبی مشار الیه حضرتلری فرار ایله بربیوك اغاج درونده اختفا ایلدی . یهودیلر اغاجی بچقی ایله قطع ایلدیلر . زکریا علیه‌السلام شهید اولدی . حین شهادتلرنده یوزیاشنده ایدیلر .

مریم علیهاالسلام حضرت عیسایی آلوب عموجه زاده‌سی یوسف (حبیب نجار) ایله برابر مصره کیتدی. اون ایکی سنه اوراده قالدقدن صکره اعمال قدسدن ناصره قریه‌سنه عزیمتله عیسی علیه‌السلام اوتوز یاشنه واصل اولنجه‌یه قدر اوراده قالدیلر .

حضرت یحیی چوجق ایکن شریعت موسی ایله عامل اولمق اوزره نبوتله بنی اسرائیله مبعوث ایدی . بعث مسیح ونزول انجیل شریفدن صکره حضرت عیسی علیه‌السلامك شریعتنه تابع اولمشدر ،

خرستیانلر اره‌لرنده حضرت یحیانك اسمی یوحنادر. حضرت عیسایی تعمید ایتدیکی ایچون یوحنا المعمد دیو یاد ایلدیلر .

شریعت عیساده قرنداش قزینی نکاح ایله آلمق حرام ایکن بنی اسرائیل حکمداری هردوس برادرینك قزینی نکاح ایتمك ایستدی . دین یهود اوزره عقد نکاح اولنمسنی یحیی علیه السلامه تکلیف ایتدکده مشار الیه نهی ایله حرمتنی بیان بیوردیغندن قزك وانا سنك طلبلری اوزرینه هردوس حضرت یحیایی قتل ایله شهید ایتدی . حضرت یحیانك شهادتی عیسی علیه السلامك رفعندن براز وقت مقدمدر .

حضرت عیسی خلق دینه دعوته درلو درلو معجزه‌لر کوستردی . اموانی احیا وعلل مزمنه ایله معلول اولانلره شفا اعطا ایلدی . سمادن کندوسنه نازل اولان مائده‌دن بشبیك کیمسه اکل ایله مائده‌نك توکمدیکنی هپسی کورمش ایکن یالکز اون ایکی ذات ایمانه کلوب بشقه‌لری نبوتنی انکاره اصرار ایله برابر نبی مشار الیه حضرتلرینك قتلنه اتفاق ایتدیلر .

قومنك سوء قصدی وسمایه رفع بیوریله جغی دخی الهی ایله ذات عالیلرینه بیلدیرلدیکندن حواریونی جمع ایله

کیزلیجه مصاحبت ایدرکن « سزك ایچیکزدن بری بنی اله ویره‌جك » بیوردقدن صکره حواریوندن پطرسه‌ده « بوکیجه خروس اوتمزدن اول سن بنی اوچ کره انکار ایده‌جك سك » دیدی . نبی مشار الیهك اوکیجه بولندیغی محل کندوسنی ارامقده اولان یهودیلرك مجهولی ایدی . حواریوندن یودا (یهودا) اسخریوطی برمقدار رشوت الەرق یرینی کاهنلره کوسترردی . یهودیلر عیسی علیه‌السلامك اولدیغی محله واردیلر . پطرسه بالتصادف سؤال ایتدکلرنده « بن عیسایی طانیم » دیەرك اوچ دفعه انکار ایلدی . یهودیلرك تحریلری اثناسنده جناب حق حضرت عیسایی سمایه رفع بیورمقله کندولرینه مشابهتی اولان یودایی عیسی ظنیله دردست وحقارتله صلب ایتدیلر قبل‌الهجره (۵۸۹) .

حضرت مریم عیسی علیه‌السلامك رفعندن التی سنه صکره وفات ایتمشدر .

ایکنجی قسم

اسیا قطعه‌سنك جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی بیانندهدر

اسیانك جغرافیاسی - میسوپوتامیا - بلادفرس - هند - چین - سوریه - تاتارستان - ارمنستان - اسیای صغری - بلاد عرب وعربلر -

برنجی فصل

اسیا قطعه‌سنك جغرافیاسی

توصیفات وتسمیه ومساحه. حدود ومشتملات. اسیای قدیمه

— ١ —

توصیفات وتسمیه ومساحه

اسیا کرهٔ ارضك حاوی اولدیغی بش قطعه‌نك اك بیوکی ونفوسجه اك غلبه‌لکلیسیدر. مهد انسانی، طوفاندن صکره اولاد نوحك مرکز تسلسل وانتشاری، اثور وبابل وفرس کبی نیجه بیوك دول قدیمه‌نك موقع ظهورلری، انبیاء کرامك مولد ومعبثلری اسیا قطعه‌سیدر.

انتشار بنی آدم ، مدنیت وعمران عالم اوقطعه‌دن بدأ
ه ته مرتبهٔ عجیبه‌یه قدر ارتقا ایلدیکنی بابل ، نینوی،
لوقیه ، تدمر ، صور ، صیدا کبی بلاد قدیمه‌نك بقایاسی
صنایع واثار مدنیه‌نك نه‌درجه‌لره قدر وارمش اولدیغنی
بلاد قدیمه خرابه‌لرندن اخراج اولنمش اولان اثار
یقه‌نك حیرتفزای عقول اولان اشکال غریبه‌سی
وستریور .

قطعهٔ مذکوره‌نك اسیا نامنی المسنده روایات مختلفه
اریدر . اومیروس وسائر قدمای یونان لیدیا مملکتی
رونده اسیا نامیله برولایت وبعضلری اسیای صغری
اضیسندن کیستروس نهری ساحلنده متوطن اسیونه
میله معروف برقبیله واسیا دیو برمدینه روایت ایلدیلر .
مالئ یونان اسم مذکورك شامل اولدیغی دائره‌یی
توسیع اسیای صغری ممالکنه وکیدرك معلوماتلرینك
شه بیلدیکی بلاد شرقیه‌نك جمله‌سنه اسیا اطلاق
تشلردر . دها بشقه روایتلر دخی وار ایسه‌ده تفصیلنه
وم کوریله‌مدی .

اسیا قطعه‌سنك شمالدن جنوبه قدر عرض شمالیسنك
ظمی (۹۸۰۰) وشرقدن غربه اعظم طولی (۱۲۸۰۰)
مساحهٔ تربیعیه‌سی تقریباً (٤٤٬۰۰۰٬۰۰۰) کیلو مترو

درکه عرض شمالینك بش درجه‌سندن یتمش بش وطول شرقینك یکرمی بش درجه‌سندن یوزیتمش بش درجه‌سنه قدر امتداد ایتمشدر . اهالیسی (۶۰۰،۰۰۰،۰۰۰) نفوس اعتبار اولنور ایکن میلادی (۱۸۷۳) سنه‌سنده تعدیل و نشر اولنان جدولده قطعهٔ مذکوره‌نك اون التی ملیون طقوز یوز یکرمی درت بیك امیال مربعه‌یی وسکز یوز یکرمی درت ملیون بیوزبیك نفوس اهالیی حاوی اولدیغی مذکردر .

— ۲ —

حدود ومشتملاتی

اسیا قطعه‌سی شمالدن بحر منجمد شمالی ، جنوبدن بحر کیبرهندی . شرقدن بحر عیاك قسم شمالیسی . غربدن اوروپا ، جنوب غربدن افریقا قطعه‌لریله محدوددر . حدود کیرانی بوندن عبارتدر .

حدود صفراسنك حد شمالیسی بحر منجمد شمالی ، شرقدن اسیا ایله افریقا ارمسنده واقع بیرین بوغازیله بحر محیطدرکه بحر مذکورك اجزاسندن هربری بردن متصل اولدیغی محلده نسبتله دوسومدر : بحر کشتکا ، بحر اوخوتسك ، بحر یاپونیا ، بحر چین کبی .

حد جنوبیسی بحر محیط کبیردر . بونك اجزاسیده
ین اتصال ایلش اولدقلری مواقعه نسبتله تسمیه
لمشلردر : بحر بنفاله ، بحرالعرب کبی .

حد غربسی بحر احمر وبرزخ سوئیشدر . برزخ
کورده شمدی قنال آچیلش اولدیغندن اشبو قنال ایله
ر مذکور افریقانك شرقنده واقع وشبه ایکی قطعه‌نك
سنی فاصلهدر . بحرروم (شام دکزی) حرمره دکزی .
تانبول بوغازی ، قره دکز . اورال طاغلری ، قوه‌قاف
غلری اوروپا ایله اسیا میانده‌درلر .

اسیاده‌کی مساحهٔ ماء مساحهٔ یابسه‌یه نسبتله آزدر .
ع مافیه درون قطعه‌ده بحرلر وبحیره‌لر دخی واردرکه
تلرك اك بیوکی بحر قزوین (بحر خزر) ، بحر ارال
بحر خوارزم) در . بونلر اسیاجه فوائد جغرافیایی
اویدر . اسیاده‌کی بحیره‌لردن چوغنك صولری
وزلی وموقعلری اماکن منخفضه‌ده واقعدر . داخلنده
لان بحر وبحیره‌لرك ودنیاده موجود بحیرات مالحه‌نك
بیوکی بحر قزوینلدر . اورال نهریله دها بك چوق
یره‌لر شو دکزه دوکیلور . بحر مذکورك عرضی
کی یوز وشمالدن جنوبه طولی یدی یوز القش میل

اولوب شمالدن بلاد روسیه ، جنوبدن بلاد ایران ایله محدوددر .

ارال بحیره‌سی بحر قزوینك جهت شرقیه‌سنده واقع وایکیسنك ارمستی خیوه صحراسی فاصلدر . موقع سطح اوقیانوسدن التمش قدم مرتفع وصویی طوزلودر سیحون وجیحون نهرلری شو بحره منصب اولورلر بحر مذکورك طولی اوچیوز ، عرضی یوزاللی میلدر شو ایکی بحر وقتیله بردکزدن عبارت اولدیغی اره‌لرنده اراضیٔ واطئه‌نك طپراغی طوز ایله ممزوج اولمسند استدلال اولنیور .

ارال بحیره‌سیله بایقال بحیره‌سی اره‌سنده‌کی اراضی واطئه‌ده پك چوق بحیره‌لر واردرکه پالکاتی زانسون خاسیباش ، اوبزاهون بحیره‌لری المردن معدود وبحیرا مذکوره التائی طاغلرینك جنوبنده وسهل شرقیه واقعدر . لوپ نور وقوقو نور بحیره‌لری وسیاده‌در .

بایقال بحیره‌سنك صویی طاتلیدر . التائی جبالك واقع وسطح بحردن بیك بشیوز اوتوز بش قدم مرتفعدر مساحه‌سی اون بش بیك میل مربعیدر . بوکا پك چوق نهرلر دوکیلورکن درونده یالکز برنهر خارجه آقار

وده بحیرهٔ مذکوره‌یه دوکیلان صولرك اونده برینه
ساوی اوله‌مز .

اسیانك جهت غربیه‌سنده بحرمیت (بحرلوط)
بحیرهٔ طبریه نامله‌یله موسوم ایکی بحیره وار . بونلر
ارنجه بیوك شهرتی حائزدرلر . بحرلوطك موقعی اق
کزدن بیك اوچیوز اون ایکی قدم مرتفع وهرطرفی
ومسال اراضی وجبال ناریه ایله محاطدر . بحیرهٔ
طبریه بحر لوطدن التمش میل بعید وموقعی اندن بیك
دم مقداری مرتفعدر . اطرافنده‌کی اراضی پك کوزلدر .

وان کولی وارمیه کولی دخی اسیانك جهت غربیه‌
سنده واقع بحیره‌لردن معدوددر . ایکیسنك ارسنی
سالك محروسهٔ عثمانیه‌ایله ایران دولتنك حدودی فصل
یدر .

اسیا قطعه‌سی سطحنده‌کی ارتفاع انتظامسز بر
صورتده‌در . حتی اواسط اسیاده بولنان مرتفع اووه‌لر
سطح بحردن (۴۰۰۰ ـ ۱۲۰۰۰) قدم مقداری
مرتفعدرلر . شوواسع اووه‌لر جبال عالمك بیوکلرندن
عدود سلسله‌لرله محاطدر .

مذکور سلسله‌لر برطاقمی سلسلهٔ کبریء برطاقمی
سلسلهٔ صغری اولمق اوزره ایکی قسمدر .

شو سلسله‌لر کثیرالعدد وشعبات وتقاطعاتیله برابر هر جهته ممتد اولدقلرندن وجه اختصار اوزره تعداد وتحدیدلریله وصفلری پکده ممکن اوله‌مز . بناءً علیه بوراده قسم اولدن معدود اولانلرك باشلیجه‌لرندن صورت مختصره‌ده بحث ایله اکتفا ومباحث مخصوصه‌لرنده بردرجه‌یه قدر معلومات اعطا ایده‌جکز .

برنجی قسمده داخل اولان اوچ عدد سلسله پك بیوکدر . بونلرك برینی التای ، ایکنجیسی هندقوش ، اوچنجیسی همالایا سلسله‌سیدر .

التای طاغلری اسیانك اواسطنده واقع وروسیه ایله چین بلادینی فاصلدر . جبال مذکوره‌نك معظمی تومسك جوارنده وعرض شمالینك الای التنجی درجه‌سنده‌کی برمحلدن باشلایوب سلسله‌سی الای درجه مقداری امتداد ایدر وایرتیش دره‌سنك اوزرنده اوچ بیکدن درت بیك قدمه‌قدر بالغ اولور .اك زیاده ارتفاعی تلتر کوی بحیره‌سنه وصولنده‌درکه اوراده معظم ارتفاعی اون بیك قدمدر . سلسلهٔ مذکوره غربده واقع مرمره یوغازندن شرقده بولنان بحر اصفره قدر ممتد اواوب مبدئندن اسیا قطعه‌سنك انتهاسنه وارنجه قطع ایدر.

همالایا سلسله‌سی دخی برسلسلهٔ عظیمدر . مالاقه‌شبه

جزیره‌سندن اواسط آسیانك داخلنه قدر امتداداتمشدر. شو سلسله‌نك طولی بیك بشیوز میل وعرضی ایکی یوز اللی میلدر . عرض شمالیدن یکرمی‌سکز وطولدن طقسان درجه‌لرك تقاطع ایلدکلری محلده جهت شمالیهٔ غربیه‌یه وهند قوش طاغلرینه طوغری امتداد ایتمکه باشلر .جبال مذکوره ایله مجتمع اولدقلری موقعده تشکیل ایلدکلری یکرمی بیك قدمدن مرتفع صخرات جسیمه‌یه باقانلردهشتله تصادف ایدرلر . موقع مذکوردن جهت شمالیه‌یه قدرممتد وحدود کردستانه متصل اولور . همالایا جبالنك طرف جنوبیسی بش سلسلهٔ منفرجه تشکیل ایدوب هربری متوازیاً امتداد وهند چینی‌یه اتصال ایدر .

جبال مذکوره کرهٔ ارضك الك یوکسکی اولوب معظم ارتفاعی (۹۰۰۰) مترویه قریبدر .

اسیاده‌کی جبال وسلاسل سائره ایله انهار وبلدان وبونلرك جغرافیالرینه متعلق هردرلو مباحث محللرنده یازیله‌جقدر ان‌شاءالله تعالی .

— ۳ —

اسیای قدیمه

اشبو برنجی کتابده یازه‌جغمز تاریخ قرون اولی

تاریخیدر . اسیای قدیمه دیو قدمانك بیلدكلری قطعه غرباً نهر تنایس (دون) ، نهر میتویس (ازاق) ، بحر پونتوس (قره دكز) سواحلی ، بحر ایژه (ق دكز) سواحلی وجنوبً خلیج عربی ، بحر اثیره (عمان) وجهت شرقیه ده هند ، شیتیا (تاتارستان) ایله محدوددر . قدماجه بحر خزر واورال (بحیرهٔ خوارزم) دخی معلوم ایدی . بلاد سائره معلوم دكل ایدی . لكن قرون قدیمه اواخرنده چین كبی بعض محللرده آز معلومات النمشدر . بناءً علیه قدماجه معلوم اولان اسیا بروجه آتی طقوز اقلیم ایله شو اقالیمك مربوطات قدیمه لرندن عبارت ایدی .

(١) میسوپوتامیا (جزیرهٔ مابین النهرین)

اثوریا وبابل (بلاد كلدان) دائره لرنده تشكل ایتمش اولان اسكی دولتلرك مراكز قدیمه سی میسوپوتامیاده اولدیغی كبی اثوریانك برقسمی اولان كردستان وبلاد كلدانك برقسمی اولان عراق عرب قطعه لری ده میسوپوتامیا مربوطات قدیمه سندن ایدی .

(٢) بلاد فارس (ایران) .

(٣) بلاد هند (هندستان) .

(٤) چین ٠
(٥) سوریا(سوریه)وفلسطین(قدس شریف حوالیسی)
(٦) شیتیا (تاتارستان) و (ترکستان)
(٧) ارمنیه (ارمنستان)
(٨) بلاد غرب (جزیرةالعرب)
اقسام مذکوره‌نك اسیای صغرادن ماعداسی اسیای کبرادر ٠

ایکنجی فصل

میسوپوتامیا ومربوطاتی جغرافیا و ارخیولوژیسیله
قرون اولی تاریخی بیانندهدر

میسوپوتامیاومربوطاتی جغرافیاسی. بابل جغرافیاسی.
بابل تاریخی. بابل مذاهب وعوائدومدنیتی. اثوریا
جغرافیاسی. اثور دولت قدیمهسی تاریخی. اثور
دولت اخیرهسی تاریخی. اثوریلرك مذاهب
وعوائد ومدنیتی

— ٤ —

میسوپوتامیا ومربوطاتی جغرافیاسی

میسوپوتامیا لفظی نهرلرك ارهسی دیمکدر. اسکی یونانیلر شونامی دجله وفرات نهرلرینك ارهلرندهکی قطعهیه اطلاق ایلدیلر. فرات نهری قطعهٔ مذکورهنك جانب غربیسنده ودجله نهری جانب شرقیسنده جریان ایدر.

میسوپوتامیانك برقسمی بلاد اثور ودیکر قسمی بلاد کلدهاندر. دجله نهرینك شعبهلرندن نیسه فوریوس (بطمان) شعبهسنك منبعی شو قطعهنك مبدئی اولوب نهر مذکور ایله فراتك التقا ایلدیکی محل منتهاسیدر. حدود

قدیمهٔ طبیعیه‌سی شمالاً ارمنیه ، شرقاً کردستان ، جنوباً عراق عرب ، غرباً اسیای صغری وسوریا (سوریه) وبادیهٔ عربدر .

مدن قدیمه‌سنك لیوم معمور اولانلری آمد ، موصل ، ماردین ، ادس (اورفه) شهرلریدر . مه‌پین (نصیبین) شهری بلاد قدیمهٔ مشهوره‌سندن ایکن شمدی برقریه درجه‌سنه تنزل ایتمش وبلاد سائرهٔ قدیمه‌سی آثار عمارتدن خالی بولنمشدر .

تاریخلرینی بیان صره‌سنده کیفیتلری کوستریلدیکی اوزره اقوام عربدن بنی عدنانك جزیرهٔ مذکوره‌یه انتشارلرنده اولاد عدنان میسوپوتامیا قطعه‌سنك اوسته طرفلرینی اوطان اتخاذ ایتدکلرندن جزیره‌نك موصلدن یوقاروسی اوچ دائره‌یه منقسم اولوب موصل ، سنجار ، نصیبین ، ماردین ، راس‌العین (دیار ربیعه) وصاحصاد ، بیره‌جك ، قرقیسا حوالیسی اولاد عدناندن ربیعه‌نك برادری مضره نسبتله (دیار مضر) وجزیره‌نك شرق وشمال جهتلرنده واقع وربیعه ومضر دائره‌لرندن خارج محللر علی‌العموم احفاد ربیعه‌دن بکر بن وائله نسبتله (دیار بکر) دیو مشتهر اولدی .

جزیره قطعه‌سندن خابور نهرینك فراته منصب

اولدیغی یردن نصیبینه و نصیبیندن دجله‌یه قدر ممتد یرلر ازمنهٔ قدیمده بشقه‌جه ایکی قطعه اعتبار اولنه‌رق برنجیسنه خابور، ایکنجیسنه میغدونیا دینلدی .

جزیرهٔ مابین‌النهرین اراضیسی غایت منبت و محصولدار وهواسی لطیفدر . لکن عوارض سابقه‌دن ناشی شمدی بلاد مذکوره ایله نواحی وقراء موجوده‌لرینك ماعداسی آثار عمران وزراعتدن خالی وعشایر بدویه‌نك جولانگاهیدر .

میسوپوتامیا مربوطات قدیمه‌سندن معدود کردستان قطعه‌سی شمالاً ارمنیه ، شرقاً شو قطعه ایله بلاد عجمی فصل ایدن سلسلهٔ جبال ، جنوباً کوچوك زاب ، غرباً دجله نهریله محدوددر .

دجله نهری — شو نهرك نام قدیمی تیغردر . برقسمی دیاربکرك شرقیٔ شمالی جهتنده ویکرمی درت ساعت بعدنده بولنان بیچار طاغندن، برقسمی‌ده ارغنی معدننه اون ساعت مسافه‌ده واقع کیدان قریه‌سندن ، بر بیوك قسمی دخی نیسه فوریوس (بطمان) نهریدرکه بوده ایکی شعبه‌دن ترکب ایدوب برنجی شعبه سعرد سنجاغنه مضاف قابلجوز نام قریه‌دن وایکنجی شعبه کان سرم قریه‌سندن چقار . بیچار وکیدان طرفلرندن نبعان وجریان

ایدن قسملر دیار بکره سکز ساعت مسافه‌ده واقع اکیل قصبه‌سنك قربنده برلشوب دیار بکر شهریله قطربل قریه‌سی اره‌سندن مرور والتی ساعت اشاغیده هانی قصبه‌سندن کلان انبار نهریله التقا ایتدکدن صکره او موقعدن سکز ساعت اشاغیده بولنان وجزیره‌ایله کردستان قطعه‌سنی فصل ایدن مذکور بطمان نهریله برلشور . بعده جنوبه طوغری جریان ایدر . حسنکیف (حصن کیفا) قصبه‌سنه ومدیاتده دیرهاو قریه سنی کچدکده کردستان قطعه‌سی انهارندن پاشور ودها اشاغیده بهتان نهرلریله برلشوب چلیك وفنیك قریه‌لری اوکندن جزیرهٔ ابن عمره وبعده پشخابوره وموصله کیدر . حمام العلیلدن اشاغیده زاب نهریله برلشوب تکریته واندن بغداده جریان ایدر . بغداددن اشاغی باروتخانه اوکنده دیاله نهری دجله‌یه منصب اولور . بعده ایوان کسری ونوشروان قلعه‌سی ایله زوبعید وقهتل قریه‌لرینك غرب جهتلرندن کچوب کوت‌عماریه واردقده فراتدن ایریلان بر بیوك جدول دجله‌یه دوکیلور . زیارب علی یه وصولنده مندلی نهرینه مصادف اولور . ابو سدره‌یه یتشدکده البرسیثه وبراز اشاغیده ابو احمد صویی آیریلوب غرب جهتنده بیوکجه برکول تشکیل ایدر .

نهر مذکور اندن صکره ام العکاس ومقام عزیزه واورادن قورنه یه کچه رك قورنه ده فرات نهریله برلشور . ایکیسندن تشکل ایدن شط العرب خرمالقلر اره لرندن آقوب چاغلیه رق بصره کورفزینه منصب اولور . دجله نك منبعندن بصره کورفزینه قدر طول جریانیسنی بیك ایکیوز قرق کیلو مترودر .

نهر دجله نك بهار موسمنده بعضاً طغیانی جهتیله مجراسنه تصادف ایدن محلره ضرری اولوب یازموسمنده بغداده قدر سواحلنك بعض محللرنده کی بوستان تارلالرندن بشقه مزروعاته فائده سی یوقدر . لکن کلکله ذخایرواشیا نقلنده دیاربکردن بغداده قدر پك بیوك برطریق تسهیل اولدیغندن بوجهتله فائدهٔ عظیمه سی مشاهده اولنیور . بغدادن اشاغی بعض مزروعاتجه دجله دن استفاده اولنور .

فرات نهری — شو نهرك بر قسمی بایزیده التی ساعت مسافه ده واقع الاطاغدن نبعان واورادن اوچ کلیسایه ، خامور وملاز کردن موش اووه سنده قره صو ایله برلشدکدن صکره جباقچوره ، پالو وپرتکدن رشوانه جریان ایدر . بورایه قدر کلان قسمنك اسمی مراد چایدر .

دیکر قسمی ارضروم ولایتی داخلنده واقع بیك کولدن چقوب قوزیلان ، مماخاتون واکینه واردقدن صکره مراد صویله برلشه‌رك کبان معدنی ، هردی ، ایزولی ، شیرو ، کرکر ، صامصاد ، روم قلعه ، بیره‌جك مسکنه ، رقه‌دن کچه‌رك خاتونیه طرفلرنده خابور نهریله برلشور . بعده‌دیره ، البصریه ، بوکاله ، حدیثه‌یه ، هیته کیدر . اندن جریان ایله مسیب نام محلدن اشاغیده صاغه ، صوله قوللر اته‌رق متعدد جدوللر آیردقدن صکره مقام خضردن اشاغیده بربیوك جدول آییرر .

شو جدول دجله نهرنده ذکر ایتدیکمز جدولدرکه دجله‌یه قدر ممتد اولور . انه‌ن اشاغی خرمالقلر اره‌لرندن کچه‌رك وبیوك بیوك شعبلر اچه‌رق قورنه‌ده دجله نهریله برلشوب تشکل ایدن شط‌العرب نهری بصره کورفزینه منصب اولور . طول جریانیسی بیك سکزیوز کیلومترودر . بغداد حوالیسنده شونهرك مزروعاتجه فائده‌سی چوقدر .

خابور نهری — جزیره داخلنده‌کی انهارك‌ك بیوکیدر . رأس‌العینده بولنان عین زرقا و عین‌الورده ، عین الحوت ، عین‌ابنوس ، عین الحصان وعین الکبریت نام عیون ایله اوجواره‌کی عیون سائره دن چیقوب رأس‌العین

قصبه‌سنك اون دقیقه اشاغیسنده هپسی برلشدکدنصکره کسب جسامت ایدر وکیدرك جبل عبدالعزیز وکوکب اره‌سندن مرور ایله خاتونیه طرفلرنده نهرفراته دوکیلور. ازمنهٔ قدیمه‌ده شونهردن اچیلان جدوللر ممرینه تصادف ایدن اراضینك چوغنی‌سقی ایله زراعتجه پك بیوك استفاده‌یی موجب اولور ایمش . وقتیله یاپیلان سدلرك اثرلری حالا باقیدر .

جزیره درونده ونصیبینده هر باس (چغجاغ) واورفه‌ده‌خلیل‌الرحمن وعین‌زلیخا ، اورفه‌یه تابع‌سروجده جرح ، شهد، عین باط ، عین‌عرب وخرپوته خرنکیت، چرمیکده‌سنان ، سیورکده‌چم ، دیاربکرده قره‌صو، هوار ، انبار ، دوه بکیدی ، قره‌جه طاغ ، ومارديده زرکان نهرلری اواوب هپسی جریان ایلدکلری محللرده بولنان قریه‌لرك تارلالرینی سقی‌ایدر .

خرپوت قصبه‌سی ایله دیاربکر آره‌سنده وخرپوتك جنوب وغرب جهتلری بیننده واقع وخرپوته التی‌ساعت بعدی اولان (بحیرهٔ سهنین) نام خرپوت کولنك محیطی اوتوز سکز کیلومتردر .

جزیره وکردستان طاغلری — جزیره طاغلرینك اك مشهوری تاریخجه اهمیتی اولان سنجار طاغیدر .

شمال غربی جهتنه عبدالعزیز طاغی دینیلور. کوکب تپه‌سی وسطنده واقعدر. مذکور سنجار طاغنك سلسله‌سی شمال غربیدن جنوب شرقی یه‌اللی میل قدر ممتد واووه‌دن ارتفاعی ایکی بیك قدمدر.

دیکری محراب طاغیدر. شوطاغ ارغنی قصبه‌سنك برساعت جهت شمالیه‌سندن بدأ ایله فراته قدر امتدادایدر. ارغنی معدنی وچرمیك قصبه‌لریله بوصمه طاغی محراب طاغلرینك سلسله‌سنده‌در. ارغنی معدنی جهتلرنده وقتیله پك چوق اورمان وار ایکن معدنجیلر شواورمان اغاجلرینی کوکلرندن سوکه سوکه بتورمش اولدقلرندن شمدی اورالرده براغاج بیله قالمامشدر. پالو طرفلرینه امتداد ایدن ویشین وسائر نواحی طاغلرنده اورمان چوقدر.

کردستان طاغلرینك اك مشهوری جبل جودیدرکه تاریخجه پك بیوك اهمیتی حائزدر. جبل مذکور نواحیٔ کردستاندن کورکیل ناحیه‌سی داخلنده وجزیرهٔ ابن عمر قصبه‌سنه درت ساعت مسافه‌ده واقع اولوب جنوبدن شماله طوغری یکرمی درت ساعت مقداری ممتددر. اوستنده نوع شجردن اثر یوقدر. حضرت نوحك مستقر سفینه‌سی شوجبلدر. ذروه‌سنده مستقر سفینه اولان محل زیارتکاهدر. انده بر جامع شریف دخی

وار . سفينه‌نك مستقرى اولان جبل ارمنيه قطعه‌سنده واقع ارارات طاغى اولمق اوزره ملل غير مسلمه بينلرنده جريان ايدن اقوالك مأخذى تورات اولديغى كوستريليور ايسه‌ده مستقر سفينه‌نك جبل جودى اولمسى حقنده‌كى روايانك صحتى حادثات متعاقبه‌نك مركزى جزيره‌اولمسيله ده ثابت و (واستوت على الجودى) نص جليلى حكمنجه بزجه ذاتاً بى اشتباهدر .

كردستان قطعه سنده اولان طاغلرك الر يوكسكى ملطوطاغى اولوب نام قديمى جبل كاره‌در . هروقت سعرد سنجاغنه مضاف صاسون ناحيه سنده‌در . هروقت اوزرنده قارلر . بوزلر بولنور . ديار بكره اللى ساعته قريب مسافه‌ده واقع ايكن اراده‌كى بشقه طاغلر رؤيتنه مانع اولهمزلر . غرزان . صاسون . قلب ، خيان طاغلرى ملطو سلسله‌سنده‌درلر . ارتفاعى اون بيك قدمه‌قريبدر . شوطاغك بعض سوراخلرنده قارنجه كبى برنوع اوفاق‌بال آريلرى اولوب بالارينك شمعى عنبر كبى ريحه‌دار اولديغى

كردستان وارمنيه قطعه‌لرنده فرات ودجله نهرلرينك تصادف ايتدكلرى جبالك هپسى طوروس سلسله‌سندن معدوددر .

وان کولی ساحلنده وکردستان قطعه‌سنده واقع طاطوان قریه‌سی قارشوسنده وکولك بتلیس جهتنده‌کی جبل مشهور نمرود طاغیدر . سلسله‌سی بتلیس وسعرده مضاف شروان طاغلرینه قدر امتداد وبتلیسك رخوه بوغازی ملطو سلسله‌سنی جبل نمرود سلسله‌سندن تفریق ایدر .

قره‌جه طاغ نامیله مشهور جبل متسلسل جبال جزیره‌دن معدود اولوب ماردینه اوچ ساعت مسافده واقع مازو طاغی مبدئندن بالاعتبار شمال وغربیارمسندن یکرمی درت ساعت امتدادنده برجبلدرکه سلسله‌سی دیار بکر وسیورك قضه‌لری میاننده‌مرور ایدر . دیرك قصبه‌سی شو جبلك سلسله‌سندندر . جبل مذکور هرطرفی مازو وپلاموك وسائر میشه اغاجلریله مکلوردر . اکثر محللرندن نهرلر تشکیل ایدوب درجه‌ده کثرتلی ویاز موسمنده بوزکی صوغوق سولر جریان ایدوب شرقاً دیاربکر اوه‌سنه وغرباً چول حوالیسنه جریان ایدرلر. دیاربکرك مایهٔ حیاتی مثابه‌سنده اولان آب حر وات ایله مضر بهای آمد نامیله غرب ناحیه‌سنده هرسنه زراعت اولنان پرنج وپاموق تارلالرینی سقی ایدن صولر جبل مذکوردن کلور .

بلادجزیره‌دن کبان معدننده کومش وارغنی معدننده نحاس ، اکیلده قورشون ، رأس‌العینده کوکرت ، کبان معدننه مضاف باش وارتنکده واپور کوموری معدنلری اولدیغی کبی کردستان قطعه‌سی نواحیسندن خیانده تیمور ، غرزانده التون ، شرواندہ کومش ، ویشین وجباقچورده نحاس، شرناقده واپور کوموری معدنلری وشو ایکی قطعه‌ده اون ایکی عدد مملح جسیمه واردر . کردستانك بعض محللرنده‌ده قیا طوزلرندن طاغلر تشکل ایتمشدر .

کرك جزیره ، کرك کردستانده هرنوع حبوبات زرع اولندیغی مثللو خرما ولیمون وپورتقالدن بشقه هر درلو میوه وسبزوات دخی واردر .

طوفاندن صکره ابناء نوح علیه‌السلام یر یوزینه طاغلدقلرنده حام بن نوح اولادندن کوشك اوغلی نمرود سام بن نوح اولادندن اثور ایله برابر باشلرنده بولنان غلبه‌لکله جزیرهٔ مابین‌النهرین قطعه‌سنده واقع ارض شنعار(سنجار) طرفلرینه کیدرك اوراده یرلشمش اولدقلری حالده تبلبل‌السنه وقعه‌سندن صکره اثور متعلقاتیله برلکده نمرودن آیریلوب کردستان قطعه‌سنده واقع

جبل مقلوب ایله زاب صغیر نهری میانندهکی بقعهیه چکلمشدی .

اثوریلرك شرکتلری ترقی ایتدکجه دائرهلری توسع ایدرك جزیرهنك اوتوز طقوز درجه عرض شمالیسندن اوتوز درت درجهیه قدر ممتداولان قسمی انلرك یدلرینه کچمکله اندن اشاغیسی یابلیلر اللرنده قالدی واثوریلر یدلرنده اولان قطعه اثوریا نامنی الدی.

جزیرهده اثوریا دائرهسنك منتهاسندن بدأ ایله ملتقای نهرینهقدر بابلیلر یدلرندهقالان قسم دخی بابل دولتی کسب عظمت ایتدکجه بیویوب حدودی جزیره خارجنده واقع عراق عجمه قدر توسع ایلدی . بناءً علیه طوفاندن صکره جزیرهده ابتدا تشکل ایدن دولتلر بابل واثور دولتلریدر .

— ۵ —

بابل مملکتی جغرافیاسیله ارخیولوژیسی

بابل مملکتی شمالاً جزیرهٔ مابین‌النهرینك اثوریاقسمی جنوباً خلیج عجم ، غرباً جزیرةالعرب ، شرقاً عراق عجمله محدوددر . شومملکتك اراضیسنده فرات ودجله نهرلری شمالدن جنوبه طوغری جریان ایدر . مملکت

مذکوره بری بلاد بابل ، دیکری بلاد کلدان اولمق اوزره ایکی قسم اولوب فرات ودجله ارهلرنده واثوریا حدودی خارجنده اولان یرلر برنجی قسم وشو ایکی نهرك ملتقاسندن عراق عجمه قدر ممتد یرلردخی ایکنجی قسمدر .

بابل مملکتی اسکی زمانلرده بیوك شهرلر ، هیکللر ، سورلر ، یوکسك قصرلر وپك معمور بنالرله معمورایدی. انقلابات زمان هپسنی خراب ایدرك شمدی میدانده عظمت اصلیهسنی اکدیرهجق اثاردن بشقه برشی موجود دکل . بواثاردن بابل ، اکد ، کلنه ، پورسیپا ، ایوبولیس، صغیره ، سلوقیه ، کتهسیفون مدینهلریله سائر بلادك موقعلری استدلال اولنیور . بلاد مذکورهنك اك مشهوری بابلدر .

بابل شهری اسیا قطعهسنده اووقتلره قدر موجود اولان مدانینك ثروت وعمران وسلطنتجه برنجیسیایدی . بابل دیو وجه تسمیه حقندهکی اقوالك مشهوری اوراده وقوعبولان تبلبل السنهدر .

بابل شهرینك مؤسسی نمرود ایدوکنده بعض اقواله تصادف اولنیور . روم ویونان مورخلری بابلك بناسی طوفاندن آز بروقت صکره اولدیغنی بیان ایلدیلر . بولیهنك

تاریخ وجغرافیا انسقلوپدیسنده میلاددن (۲۶۴۰) سنه مقدم بابله نمرودك وضع اساس ایلدیکی کوستریلیور . بزم عصرمزده کشف اولنان اثاردن اکلاشیلیور که بابل شهری ابتدا عاصمهٔ ملوك اوله‌جق شان وثروتی حائز دکل ایمش. صکره‌لری کسب جسامت وثروت ایدرك عاصمهٔ ملوك اولمشدر .

هیردوت دیرکه « ارمنیه طاغلرندهکی قارلر اریدیکی وقتلرده فرات نهری طغیان ایدرك بابل جوارندهکی اراضی یه ضرری طوقنور ایدی . بابل اهالیسی هنوز مملکتلری اراضیسنه یتشمزدن اول فراتك بریرندن دجله یه قدر بر بیوك جدول اچدیلر . قدمای ملوکدن همورابی ایکی متین سد یاپدردی. بختنصر شوسدلری تعمیر ایتدردکدن صکره نهرك یایلان صولرینی طوپلامق ایچون بر جهتدن بر بیوك خندق قازلمسنی اهالی یه امر ایتدی . اهالی خیلی زمان چالشوب ایکی کیلو مترو وسعتنده بر خندق قازدیلر . بابلك ابنیه‌سی نهرك ایکی طرفنده واقع ایدی . شهر نهر فرات ایله ایکی یه بولنمشدی . صو چوغالدیغی موسملرده قایقلرله برطرفدن او بر طرفه کچر ایکن اهالی تهلکه‌لره تصادف ایلدکلرندن بو تهلکه‌لردن قورتلمق ایچون بر کوپری یاپمق استدیلر . فراتی اقدیغی یردن بشقه سمته

بالتحویل بیوك بیوك طاشلری تیموردن باغلر واریدلش قورشونلر ایله بربرینه ربط ایدوب کوپرینك بناسنی بتیردکدن صکره صویی اسکی مجراسنه چویردیلر . »

بابلده‌کی بیلوس هیکلی وملوکه مخصوص قصرلر وآصمه باغچه‌لر دخی آثار عجیبه‌دن ایدی .

شو هیکلك بانیسی بابل پادشاهلرندن بیلوسدر . صکره بختنصر تجدید ایلدی . هیردوتك یازیشنه کوره بابل شهری که بر قسمی فراتك برطرفنده، اوبرقسمی دیکر طرفنده ایدی . بر قسمنده ایکی استاده مربعی [۱] وسعتنده غایت متین ومصنع بر دائره وار ایدی .

هیکل بیلوس او بر قسمنده ایدی . بو هیکلك طول وعرضی ایکیشر استاده اولوب اورته‌سنده وبر استاده طول وعرضنده یاپلش بر برج اوزرنده ویکدیکری فوقنده یدی برج دها وار ایدی که بونلرك هربرینه خارجدن نردبانلر وچیقانلرك نفسلنملری ایچون برجلرك اورته‌لرنده بررده اوطوره‌جق محل انشا قلنمش واوست برجده برمعبد وبربیوك سریر وار ایدی که شو سریرك برطرفنه التوندن بر سفره قونلمشدی . او بر طرفی

[۱] بر استاده یوز سکسان بش مترودر .

بیلوسه پرستش اولنه‌جق محل ایدی . هیکلده ژوبیتر ایله یونون وریانك تمثاللری التوندن معمول وموضوع اوله‌رق ژوپیتر نامنه منسوب اولان تمثالك ارتفاعی قرق قدم وآغرلغی بیك زنه [۱] ایدی . ریانك تمثالی برعربه اوزرنده قاعداً معمول وهر دیزینك اوستنده‌برارسلان وبرطرفنده بربیوك یيلان رسم مجسملری مرتسم ایدی . یونونك تمثالی آیاق اوزرنده یاپلش وصاغ النده بربیوك یيلان باشی ، صول النده جواهر ایله مرصع برچوکان رسملری کوسترلمشدی . ژوپیتره منسوب تمثالك ایاقلری قونلدیغی برده کذلك بریاننده برسفره موضوع وخارجنده‌کی ایکی مذبحك بری التوندن معمول ایدی . شو مذبحده کوچك وديكرنده بیوك حیوانات کسیلور ایدی . درون هیکله‌کی اوچ بیوك حوضك ایچلری التوندن صحیفه‌لره قالی ایدی . شو حوضلرك بری ژوپیتره منسوب ارله‌رق حاوی اولدیغی التونك ثقلتی بیك ایکی یوز ویونون ایله ریایه منسوب دیکر ایکی حوضده‌کی التونلرك ثقلتی التی یوز زنه ایدی .

برنجی‌دارا شو معمولاتی الق ایستدی ایسه‌ده جرأت

[۱] بر زنه ۳۰۰ قیهٔ اعشاریدر

ایده‌میوب اوغلی اکزرسیس بابلی استیلا ایلدکده مانع اولان کاهنی قتل ایله کرك تماثیلی ، کرك سائر موجوداتنی خزینه‌سنه کوتوردی .

بابنده‌کی آصمه باغچه‌لرك یاننده‌یاپلش اولان قبربیلوسی اکزرسیس یقمشدی . شو قبر هرم مربعی شکلنده طوغلدن سنی وطول وعرض وارتفاعی بر استاده ایدی . اسکندر یونانی قبرك اسکی بناسنی اعاده ایتمك ایستدیکندن یالکز اتقانلك وموثوقنده‌کی طیراقلرك تقلیلد ردمارینك سوکدورلسنی ایکی آی ایشلتمرلك اوزره کونده اونر یك عله ایله ممکن اولدیغی کشف اولنمش ایسه‌ده شو مقصدینه وفاتی مانع اولدی .

وسط شهرده ماوغلدن مبنی ومزین بربوکسك رصدخانه وار ایدی . کلدانیلر بونه بابلیلری رصد ایدرلر ایدی . بورصدخانه‌نك اوستنه زیبق ویونون وریانك تمثالری قونلش وشو تمثالر التوند قاپلانمشدی . کذلك اوکنده برده التوند قاپلی برسفره واوزرنده اوانی وبعض تحف شیلر وار ایدی . هپسنی فرس پادشاهلری کوتوردیلر . بونلرك آثاری بوکونه دکین پورسیپانك خرابه‌لرنده موجوددر . مذکور رصدخانه مصرده‌کی اهرامك الك یوکسکندن یوز قدم دها یوکسك ایمش .

بابلده جـلهٔ ابنیه‌دن معدود اولمق اوزره برده بر قلعه وار ایدی که محیطی یکرمی استاده وارتفاعی سکسان قدم ایدی. قلعه یاننده بختنصره نسبت اولنان قصرصنعت معماریه‌جه آثار عجیبه‌دن ومنظره‌سی حیرت افزای عقول وله‌جق ابنیه‌دن ایمش . قصری ولی‌ایدن آصمه باغچه‌لر دنیانك عجایب سبعه‌دن معدوددر .

مورخ تئودورسك افاده‌سنه کوره شـو باغچه‌لری سمیرامیسـك اعقـابندن بری یاپدرمشـدی . باغچـه‌لرك هپسی یکدیکری فوقنده وسطوح قائمه وکمرلر اوزرلرنده ایدی . مذکور باغچـه‌لر مربع الشـکل وهر ضـلعنك اوزونلغی یوزیکرمیشرمترو ایدی .سطحلردن هربریسنك اوزرلرینه چیقلق ایچـون برر نردبان وبرندن اوبرینه کیدلك ایچون قائمه‌لر اوزرلرینه موضـوع برر یول وار ایدی . سطحلری‌طوتان‌قائمه‌لرك هپسی‌یالدزلی خیرزان‌ایله مسـتور ایدی . قائمه‌لرك اوزرلرنده‌کی طوغله‌دن یاپلمش ایکیشر سطحدن هربریسنك‌اوستنه قلایدن صحیفه‌لر وضع اولنمش واوسـتلرینه طپراق سریلوب شو طپراغه دالاری منتشر لطیف اغاجلر دیکلمشدی . باغچه‌لرك اوزرلرینی اورتن آصمه و اغاجلر مزین دیرکلر اوزرلرنده ایدی ، هربردیرکك باشـدن باشـه ایچی اویلمش ونهردن صـو

آلوب باغچه‌لره دوكمك ايچون ايچلرينه مصنع آلتلر قونلمشدى . كرك اورتيلرك ، كرك ضيا الملق ايچون اره‌لرنده‌كى پنجره‌لرك انشاسنده‌كى صنعت عقللره حيرت ويره‌جك صورتده ايدى .

انقلابات زمان هپسنى خراب ايده‌رك اونمونهٔ جنت دينيله‌جك حدايق معلقه‌نك ، اوعمران حيرتبخشانك موقعلرنده بوكون موجود اولان شيلر تپه‌لر ، خرابه‌لر واو لطيف اغاجلرك اوزرلرنده اوتن كوزل صدالى قوشلره خلف اولانلر بوملردر .

بابل شهرى مربع الشكل اولوب هرضلعنك اوزونلغى يكرمى ايكى كيلومترو ايدى . ابتدا اطرافنه سور يابديران بابل پادشاهى بالا دانلر . شو اسم بابل پادشاهلرينك برقاچنه اطلاق اولنديغندن هربرينك زمانلرينى تعيين ايتمك ممكن اولهميور . لكن سورى يابديران ميلاددن سكز قرن مقدم بابلده حكمفرما اولان مرودخ بلادان اولديغنى تصريح ايديورلر . بعض محققين بابل اطرافنده‌كى سورلرك اوسطى اولان نيوبت بيل سورى ميلاددن طقوز قرن مقدم بابل ملكه‌سى بولنان سميراميسك بنا كرده‌سى اولديغنى بيان ايلديلر .

ديودورس ديركه « سميراميس اسلافنه تقدم ايتمك

ایچون مدنیهٔ بابلك ابنیه‌سی حقنده چوق همتلر اختیار ومهندسین وعمله‌دن ایکی ملیون قدر نفوس جمع ایله فراتك یاردیغی سوری یاپدردی . شوسورك حولی یتمش بیك مترودر . سورك‌بناسی خیلی عظمتلی ابدی .دیواری اوزرنده یان یانه درت عربه یوریه بیلورایدی .

سورده ایکی یوز برج وار ایدی . وسعت وارتفاع جهتیله جمله‌سی بربرینه مساوی ایدی . سمیرامیس ابنیهٔ سوردن هربر استاده‌لك محلی اصحابندن بریسنه حواله ایله برسنده یاپدیسنی امر ایتدی . امری اوزره یاپلدی . سورك اثری حالا باقیدر .

تاریخ کتابلرندن اکلاشیلیورکه بابلك اطرافنده برقاچ سور وارایمش . بابل پادشاهلرینك بعضلری افتخار وناملرینی ابقا ایچون آدلرینی مملکتلرنده‌کی بیوك بنالرك اوزرلرینه یازدیروب اول ابنیه‌نك بانیلری کندولری اولدقلرینی کوستریرلر ایدی . حتی بختنصر « امیغوربیل ونیویت بیل سورلرینی بن یاپدردم » دیو اوزرلرینه یازدرمشدر . بختنصر ایسه نیویت بیلدن چوق زمان صکره‌در .

نیویت بیل سورینك ارتفاعی یوزاون واحاطه ایتدیکی بقعه‌نك مساحهٔ تربیعیه‌سی اوچیوز سکسان اوچ

بيك ذراع اولديغى مورخلرجه مصدقدر . شهرك معموريت ونفوسى ارتدقده سور داخلنده يكى ياپيلهجق يرقالمديغندن خارجنده ابنيه ياپمغه باشلادیلر . خارجنده ياپدقلرى بنالر دخى سوره يتشدى. بختصر ياپيلان يرلرك اطرافنه برسور ياپديروب اميغوربيل تسميه ايلدى . بوسور اورطه سوردن بيوك ايدى . ارتفاعنده مورخلرك سوزلرى اختلاف اوزره در . خلاصهٔ اقوال يوكسكلكى طقسان وقالينلغى سكسان بش ذراعدن عبارت وبرجلرى ديوارلردن يوزقدم مرتفع ايدى .

هيرودوتك يازيشنه كوره بيوك سور شهرى برشكل مربعيده احاطه ايدوب احاطه ايتديكى محالك مساحهٔ تربيعيهسى (٥١٢) كيلو مترودر .

اميغوربيل سورينك تونجدن يوز قپوسى ودرت جهتنك هربرنده يكرمى بش قپو وار ايدى . دشمن هجومندن قورقلديغى وقتلر قپولرى قپارلر ايدى .

موخلرك يازشلرينه كوره بابل شهرينك زقاقلرندهكى استقامت پك منتظم وبرقپودن اوبرقپويه قدر امتداد ايدن زقاق براستقامت اوزره ممتد ايدى . شهر زقاقلرله التى يوز يكرمى بش مربعه تقسيم اولنمش وهربر مربعك

مناسب موقعلرنده باغچه‌لر یاپلمشدی . باغچه‌لرده میوه اغاجلرینك ، سبزواتك انواعی موجود ایدی .

بختنصرك یاپدردیغی سورك محیطنده مورخلرك سوزلری اختلافلیدر . هیردوت یتمش ایکی کیلومترو اولدیغنی کوستریور . صحتی بودر . شو سورك تمامیله خرابی اکزرسیس زمانندهدر . اسکندرك وقتنده یالکز نیویت بیل دینیان سور قالمشدی .

دیو دورس دیرکه « بابلهکی ابنیهٔ عجیبهدن ایکی قصر دخی وار ایدی . سمیرامیس بونلرك هر برینی نهر اوزرنده بنا ایلدیکی کوپرینك برطرفنده یاپدردی . شوکوپری فرانك برطار یرنده التی یوز ذراع اعشاری اوزونلغنده واوتوز قدم عرضنده ، قوتلی قاعدهلر اوزرلرنده ایدی . طاشلری تیمور باغلرله ربط ایدلمش واره‌لرینه قورشون اقیدلمشدی . قائمهلرك صو کلدیکی طرفه طوغری اولان جهتلری مستدیر وکوپرینك سقفی سرو وصنوبر اغاجلرندن معمول ایدی . کوپرینك ایکی طرفنده کی ایکی قصرك بری شهرك شرق جهتنه اوبری‌ده غرب جهتنه ناظر ایدی . شوایکی قصرده‌کی صنعت معماریه ومهارت وهندسیه‌یك مکمل ایدی . غرب جهتنده‌کی قصرك محیطی اون‌بر کیلو مترو ایدی .

اطرافنده طوغله‌دن برسور بنا اولنمش وبو سوری دخی برایکنجی سور احاطه ایدوب ایکنجی سورك اوزرنده برطاقم رسملر یاپلمشدی . رسملر برکونه اتقان ومهارتی حاوی ایدی که کورنلر ذی‌روح ظن ایدرلر ایدی . اشبو سورك محیطی قرق استاده یه وقالینلغی اوچیوز طوغله یه وارتفاعی طقسان ذراعه مساوی ایدی . بونك اوکنده براوچنجی سور وار ایدی که اصل قصری محیط ایدی . کرك سورلر ، کرك برجلر اوزرلرنده حیوانلر وصید کاهلر صورتلری انشا ایدلمش وبوراده سمیرامیسك تمثالی برقصراق اوزرنده یاپیلوب النده‌کی حربه یی برقپلانه ونینوسك صورتی برفرس اوزرنده اوله‌رق النده‌کی قارغی یی برارسلانه صوقمش کبی کوسترلمشدی .

ایکنجی قصر وسعت‌ورونقجه برنجی قصر کبی دکل ایدی . بونك محیطی اوتوز استاده اولوب طوغله‌دن مبنی برسوری وار ایدی . نینوسك وسمیرامیسك ورجال وعمالدن وجماعتك تمثاللری شوسور اوزرنده تونجدن اعمال اولنمش وبابل خلقنك بیلوس دیدکلری ژوپیترك تمثالی دخی بوسورك اوزرنده صنایع غریبه ایله یاپلمشدی .

شو ایکی قصرك بینده نهر فراتك اون ایکی قدم

التندن اون بش قدم وسعتنده طوغله‌دن بنا ایدلمش بر یول قصرك برندن دیکرینه ممتد ایدی » .

قصرلر حقنده دیودورسك خلاصهٔ تعریفاتی بودر . لکن قصرلرك بانیسی بختنصر اولدیغی صکره بولنان یازیلردن آکلاشلمشدر . بوقصرلردن شهر جهتنده کینك خرابه‌لری الیوم باقیدر .

امیغوربیل ایله نیویت بیل اره‌لرنده‌کی موقع پوسیپا دینیلن مدینه ایدی . پورسیپا اثور لساننده برج لغات معناسنه‌در .

پورسیپانك موقعی حله‌نك اون ایکی کیلو مترو جانب غربیسنده و فراتك درت کیلومترو بعدنده‌در . برج مذکور خرابه‌سندن برتپه اوزرنده بربیوك دیوار موجود وارتفاعی قرق التی مترودر . بوخرابه یامشهور برج نمرودك ، یاخود سیاراته مخصوص هیکلك خرابه‌سی اولدیغنی ظن ایدیورلر . هیکل مذکور سیارات سبعه‌یه مخصوص یدی برج اولوب هربری بردرلو بویا ایله بویالی ایدی .

کلدانیلرك زعملرینه کوره شوبنانك بانیسی پادشاهلرندن بری ایکن صکره بختنصر تجدید ایتدرمشدر . بختنصر لسانندن اوله‌رق اوزرنده‌کی یازولردن بویله کوستریور .

شو یازولری حاوی خزفدن معمول صحیفه‌لری انکلیز رولنسون میلادك (۱۸٤٥) سنه‌سنده بولغله لوندره‌ده کی موزه خانه‌یه کوتوزلدی .

یازولرك ترجمه‌سی

« بن بختنصرم . بابل پادشاهی‌یم، هرمی وطبقه‌لری حاوی اولان برجی بن یاپدردم . بن بابل پادشاهی نابوبولاسر اوغلی‌یم . اله اعظم اولان مرودخ بنی بابلده تولید ایله معبدینك تشیدینی بکا امر ایتدی . شوهرم مرودخك مقامیدر . برده ، کوکده اولان بنالرك بیوکیدر . بن مرودخك مقدسنی یکیلدم . قرار جلالنه مخصوص اولان مکانی التون ایله تجدید ومقر خلد اولان طبقه‌لری حاوی برجی التون وکومش ومعدنیات سائره ومینا کاری مرصع طوغله‌لر وسرو وصنو بر اغاجلریله تشیید ایتدم . برنجی بناکه بابلی اکدیره‌جقدر قواعد ارضك وایکنجی بناکه پورسیپایی اکدیره‌جقدر یدی انوار مسکونه‌نك هیکلیدر . بونك بناسنه بندن مقدمکی پادشاهلر باشلادیلر ایسه‌ده بتوره‌مدیلر . شو بنایه باشلاندینی وقتده بنم زمانمه قدر یتمش ایکی زمان [۱] کچمشدی .

[۱] برزمان یتمش سنه‌در .

پك چوق وقتلر دهر اهمال وچکن پادشاهلری بنانك اتامنده عاجز ایلدی . سیلار ، فورطنه‌لر انلرك یاپدقلرینی خاك ایله یکسان ایلدی . مرودخ کبیر بنم عزمیمی شدتلندردیکندن موقعی تغییر واساسی تعطیل ایتمکسزین بناسنی اعاده ایتدم » .

بابلده کشف اولنان اثار جله‌سندن نهر جانبنده برسور اثرلریده کورلمشدر . شو سور بابل پادشاهلرندن نابونیدك یاپدردیغی سور اولدیغی ظن اولنیور . بیرسوس دیرکه « سور مذکور ماد ملوکندن قورش (کیخسرو)ك مدینهٔ بابله کیردیکی سور شمالی طرفندن جنوبه‌کی منفذ فراته قدر ممتددر . مساحه‌سی ایسه بابل مساحه‌سنك مجموعنه مساویدر . »

« بوسور بابلك اشاغی طرفنی نهرك طغیانندن حفظ ایچون یاپلمش اولملیدر » دیورلر .

بابلك موقعی حله قریبنده ، فرات اوزرنده واقع وبش میل قدر ممتد اولان خرابه‌لر اولدیغنه مورخین متفقدرلر . فراتك مجراسی ذاتاً شمدیکی مجرا ایکن بابلك بناسنده شهرك اورطه‌سنه چویرلمشدی . شهرك خرابندن صکره مرور ایام ایله بنه مجرای قدیمنه دوندیکی اقوال

مورخین جمله‌سندندر. فراتك صول طرفنده اولان صو سدلرینك اثرلری بوکا دلیل کوستریلیور .

زمان معموریتنده بابله التون مدینه‌سی وعظمت وشانجه ممالکك سیده‌سی دینیلیر ایدی . ایادیٔ روزکاردن عوارض مخربانه‌یه تصادفی او عظمت وشانی بردرجه محو ایتدیکه اکتشافات اخیره زمانینه قدر احوال تاریخیه‌سی بیله موهومات صرفدسنه کچمشدی .

قطر بابل جزیره‌نك جهت غربیه وخلیج عجمك جهت شمالیه‌سنده واقع بر قطعه‌دن عبارتدرکه یوقاروده ذکر اولندیغی اوزره بوکا بلاد کلدان دخی دینیلور . شو قطعه میلاددن مقدمکی یکرمنجی عصرده کلدانیلرك حلولی جهتیله بلاد کلدان نامنی الدی . قطر مذکور تفس بلاد بابل (بین‌النهرین) ، بلاد کلدان (ملتقای نهرندن بصره کورفزینه قدر) ، مقاطعهٔ ستاکینی (شرق جهتی) اقسامنه منقسمدر . بعضلرینك قولنجه ابولونیاس وستاکینی وجنوبده میسان قسملرینه منقسم اولوب ملت اسلامیه اورالری فتح ایتدکده عربلر بلاد کلدانه سواد عراق تسمیه ایلدیلر . شمدی تکریتدن بصره‌یه قدر عراق عرب دینیلیور .

بابلك مداین مشهوره‌سی بابل ، ایس ، اورخـوه ، سیتا که ، کته‌سیفون ، سلوقیه شهرلریدر .

مملکت بابلك ملوك کلدانیدن مقدمکی وقوعات تاریخیه‌سنی قدمای مورخین خرافات ایله مزج ایتمشلردر . انجق نمرودبابل شهریني قبل‌الهجره (۳۲۶۲) سنه‌سنده‌تأسیس ایلدیکنی مورخلردن چوغی قبول ایلدکلرندن بابل وقایع تاریخیه‌سنه اووقتی مبدأ اتخاذ ایلدك .

— ٦ —

بابل مملکتی تاریخی

قبل‌الهجره

(۳۲٦۲ — ۱۱٦۰)

مورخلرك روایتلرینه نظراً بیرسوس تاریخنده خلقت عالمدن بدأ ایدرك مبدأ عالم ایله بیلوس اره‌سنده برطاقم وقوعات وحیوانات موهومه ذکر ایتدکدن صکره دیرکه « اولا بابلده بشقه بشقه اصللردن منشعب قبیله‌لر وار ایدی. شوقبیله‌لر کلدان بلادنده اقامت اوزره‌ایدیلر . بونلر بهائم کبی انتظامسز وخشونتلی برحالده یشامقده ایکن ابتدا اریژه (هند دکزی) دکزندن برحیوان هائل

چیقدی . شو حیوانه اوانس دینلیر ایدی . جسمی بالق کبی اولوب باشنك التنده برده انسان باشی وقویروغنك التنده ایکی انسان ایاغی وار ایدی . انسان کبی تکلم ایدر ایدی . صورتی حالا محفوظدر . اوانس کوندزلری انسانلر اره‌سنده کچیروب هیچ برشی یمز ایدی . خلقه علم ، ادب ، فنون عامه ، شهروهیکل بنای ، قیاس ارض ، اکین اکمك ، حاصلاتی نه صورتله حفظ ایتمك کبی انسانلرك تمدن وتعیشجه محتاج اولدقلری هر برشیئی تعلیم ایدر وزمان غروبده دکزه کیدرك کیجه‌لرینی دکزده کچیرر ایدی . بوندن صکره بوکا بکزر برحیوان دها ظهور ایتمکله شو حیوان طوفاندن مقدمکی پادشاهلرك اسملرینی بیان صره‌سنده درج اولنور . اوانس اصل ترکیب اشیایی یازوب خلقه اوکرتدی » .

بیروسوس بوندن صکره پادشاهلری ذکر ایدوب دیرکه « خلقت عالمدن طوفانه قدر اون پادشاه حکم ایلدی .

برنجیسی کلدانی الورسدر . مدتی (٤٣٢٠٠) سنه‌در .

آلورسه اباروس خلف اولدی . مدتی (١٠٨٠٠) سنه‌در .

اباروسی میلوس تعقیب ابتدی . میلوس پوتینبیلون شهرندندر . بابلده مدت حکومتی (٤٦٨٠٠) سنه‌در .

بوندن صکره امینون کلدانی بالی پادشاهی اولدی . مدتی (٤٣٢٠٠) سنه‌در. اریژه دکزندن چیقدیغی یوقاروده ذکر اولنان اوانس امینون زماننده ایدی .

امینونه امیغاروس خلف اولدی . بوده پوتینبیلون شهرندن اولوب مدتی (٦٤٨٠٠) سنه‌در .

امیغالورسی تعقیب ایدن دارنوسك مدتی (٢٦٠٠٠) سنه‌در . دارنوسك زماننده اریژه دکزندن درت حیوان خروج ایتدی . شکللری اوانسه مشابه ایدی .

دارنوسدن صکره ایدوراخوس پادشاه اولدی . مدتی (٤٦٨٠٠) سنه‌در . بونك وقتنده مقدمکیلره بکزربرحیوان چیقدیکه شوحیوانك ادی‌اودا کوسدر .

ایدوراخوسی امسینوس تعقیب و (٣٦٠٠٠) سنه حکومت ایتدی . امسینوس سکزنجی پادشاهدر .

بوندن صکره‌کی اویتارنسك مدتی (٢٨٨٠٠) سنه اولوب اویتارنسه اوغلی کسیوثرس خلف اولدی . مدتی (٦٤٨٠٠) سنه‌در .

کرونوس برروٴیاکوروب طوفان ظهوریله خلقك هلاك اولهجغنی کسیوثروسه خبر ویردیکندن کسیوثروس

بر کمی یاپدروب اقربا واصدقاسیله برابر کمی یه دخول واطعمه ، اشربه ، حیوانات دخی کمی یه ادخال ایتدی . کمینك طولی بش استاده وعرضی ایکی استاده ایدی . صکره طوفان ظهور ایلدی . طعاملری بتمکله کسیوثروس قوشلردن برینی طعام وکان بولق ایچون کوندردی . قوش بر شی بوله مدی . ایکنجی دفعه دونه رك ایاغنده چامور کورلدیکندن صو چکلدیکی اکلاشلدی . کمی ایله اراشدیروب قاره یه چتمکله کسیوثروس سجده کذار شکر اولدی . بابلده بتلره قربانلر کسلدی . کمینك چقدیغی بردخی ارمنیده کردویانه (کردستان) طاغلرندن بر طاغ ایدی » .

ایشته بیروسوسك خلقت عالمدن طوفانه قدر بابلده کی بیلوس هیکلی سجلاتندن الوب کتابنه درج ایلدیکی وقوعات تاریخیه دن منقول اولمق اوزره قدمای مورخینك نشر ایلدیکی سوزلر اقوال موهومهٔ مذکوره دن عبارتدر . قدمای مورخینك مبدأ عالمدن باشلایوب یورتدکلری تاریخلرك حالی بویله اولدیغندن تاریخ دورینه قدر کتب مقدسه دن وصکره ظهور ایدن اثار عتیقه دن بشقه مأخذه اعتبار اولنه مز .

بیروسوس دیرکه :

« طوفاندن صکره بابلده سکسان التی پادشاه حکومت ایلدی . بونلرك مدتلری اوتوز درت بیك سکسان سنه‌در. صکره زرداشتك لواسی التنده اولهرق مادیلر (پیشدادیان) بابلی فتح ایتدیلر » .

مادیلرك فتحندن صکره سکز پادشاه (۲۲٤) وعیلامدن اون ایکی پادشاه (٤۸) ، ملوك کلداندن قرق طقوز پادشاه (٤٥۸) ، عربدن طقوز پادشاه (۲٤٥) ، اثور ملوکندن قرق بش پادشاه (٥۲٦) سنه حکومت ایلدی » .

مادیلرك بدایت حکومتلرندن اثور ملوکنك نهایتنه قدر کوستریلان مدت (۱٥۰۱) سنه‌دن عبارت اولوب (۷۸۰) سنه دخی زمان انقطاع اعتبار ایدلدیکندن بو تقدیرجه مادی حکومتی ابتداسندن میلاده قدر کچن مدت ایکی بیك ایکیوز سکسان طقوز سنه اولمش اولور .

بابلده مادی حکومتنك مبدئی تاریخ جدیدك بدایتیدر . بیروسوس ازمنه جهتیله عائلهٔ مادیه‌یه قریب اولدیغندن اندن صکره یازدیغی تاریخه موهوم نظریله باقیله‌مز . بیروسوس مادیلرك بدایتیله طوفان ارده‌سنده کوستردیکی سکسان التی پادشاهه اوتوز درت بیك سکسان سنه مدت کوسترمش ایسه‌ده مادیلر وکلدانیلر ایله بابلك ملوك

متأخره‌سی اولان یوز اون بر پادشاهك مدتلرینه متعلق وقوعبولان تعدیلات ومقایسهٔ حسابیه‌یه نظراً هربرینه اون اوچ سنه مدت اصابت ایتمکله طوفاندن مادیلرك بابلی ضبط ایلدکلری زمانه قدر مرور ایدن ازمنه ملوکی حقنده دخی پویله برتعدیل حسابی اجرا اولنوب حاصلی ذکر اولنان (۲۲۸۹) سنه ایله برلشدیرلدکده طوفاندن میلاده قدر اولان مدتك (۳۴۱۳) سنه اولمسی لازم کلور . بوده صحته قریبجه‌در .

قدمای مورخینك ادوار تاریخیه ایله او دورلره یاقین کچمش زمان وقوعاتنه دائر ایراد ایلدکلری افادات عمومیه مستثنا اولمق اوزره دها مقدمکی ازمنه وقوعاتی حقنده کتابلری خرافات وموهومات ایله طولمش اولدیغندن شو فقدانئ مأخذ ضرورتندن طولایی بابل واثور مملکتلرینك اسکی زمان تاریخنه کلیاً مفقود نظریله باقیلیور ایدی . انکلتره دولتنك اسبق درسعادت سفیری لورد لایارد اوائل حالنده موصل طرفلرینه سیاحت وازمنهٔ قدیمه‌یه مخصوص اوق وچیوی شکلنده‌کی یازیلرك حلیله اثور ممالکنده‌کی خرابه‌لرده بولدیغی خطوط واثار عتیقه ومؤخراً فرانسه دولتنك موصل قونسلوسی موسیو بوتاو دها صکره‌لری

مستر رسام و سائر اوروپالی سیاحلرك بابل واثور بلادی خرابه‌لرندن چیقاردقلری یازیلی طوغله‌لر اثور وبابل دولتلر. ینك معلومات تاریخیه‌لرینی بردرجه‌یه قدر میدانه چیقاردی. اورد لایاردك اوخرابه‌لردن چیقاروب لوندره‌یه کوتور. دیکی یازیلی طوغله‌لر یان یانه یناشدیریلوبده بریره دیزلسه ایکی میل مربعی بر محل استیعاب ایدر. ذکر اولنان یازولردن برقاچ بیك سنه مقدمکی وقوعاته دائر خیلی مباحث تاریخیه ترجمه اولندی. شووقومات تاریخیه‌دن کتابمزده صردسیله بحث ایدیجکز. لکن شوا کتشافات هنوز مطلوبه موافق اوله‌جق بردرجه‌یه وارمامشدر. بوندن صکره وارمسی ملحوظدر.

مورخینك محققلری ایم اولی اخبارینك مضبوطیت وصحتنه اعتماد اولنامسی حقنده متفقدرلر. اخبار مذکوره‌جه کتب مقدسه‌ده اولانلرك تصدیقیله اکتفا ایلدیلر. صحایف تاریخده ابتدا ظهورایدن مملکت نمرود مملکتیدر. توراتده مذکور اولان بابل، اکد (آقد)، ارك، کلنه مدینه‌لری نمرودك مدینه‌لریدر. مبحوث عنه اولان نمرود نمرود بن کوش بن حام بن نوح اولوب اعقابنك هر بری نمرود لقبیله یاد اولنمشدر. لکن بونلرك وقایعنه دائر مورخلرك یازدقلری شیلر توراته موافق دکلدر.

بناءً عليه اورخامسدن مقدمكى ملوكك كيفيات واسملرى حقنده‌كى اخبارك وثوق واعتباره شايان اولهميه‌جغنى ثقات بيان ايديورلر . آثار عتيقه‌جه دخى اورخامس زماننده‌ن برى وقوعاته معلومات المشدر .

اورخامس نمرود بن كوشك اعقابندن اولوب بابلده حكومت ايدن نماده‌نك بدنجيسيدر . افتخار ايچون ابتدا اسمنى طاش اوزرينه يازديران بودر .

اورالكلدان مدينه‌سى خرابه‌لرى اره‌لرنده بولنان آثاردن مدينهٔ مذكورنك سورينى بنا ايدن واوراده بربيوك هرم يابديران اورخامس اولديغنى استفاده‌ايلديلر . اور شهرى مداين بابلدن اولوب بلاد كلدانك اقدمى اولديغنى نوراتنه مذكوردر . اور شهرينى ابتدا عاصمه اتخاذ ايدن اورخامسدر . اورخامس اورده وصفيره‌دكى ايكى هيكلى معبود نارده وبنبورده‌كيلرك برينى اله افلاك وديكرينى ام الالهه اعتقاد ايتدكلرى تلؤوثه نسبت ايتمشدر .

اورخامسدن صكره اوغلى ايلغى قيام وباباسنك اورده باشلاتديغى برهيكلى اتمام ايلدى . ايلغيدن صكره ساغركتياس پادشاه اولوب صفيره شهرينى دار الملك اتخاذ ايتدى . اوروپالولر صفيره خرابه‌لرنده مرمر-

دن بر بارداق بولدیلر • شو بارداغك اوزرنده (نارام سین) یازیلی ایدی •

نارام سین ساغر کتیاسك اعقابندندر • (سین) قمر معناسنه‌در •

بابل ملوك قدیمه‌سی اولان بنی کوش قمره عبادت ایتدکلرندن اسملرینه سین منضم اولانلرك جلهسی او ملوکدن واورخامسك اعقابندندر •

مادی پادشاهی میلاددن (۲۲۸۹) وهجرتدن (۲۹۱۱) سنه‌مقدم بابلی باخاصره فتح واهالیسی حقنده مظالم عظیمه ارتکاب ایلدی • اهالی صبر ایده‌مدیکندن چوغی ممالك سائره‌یه فرار واتجایه مجبور اولدیلر • یوقاروده اشارت اولندیغی اوزره بابلده مادی ملوکندن سکز پادشاه ایکیبوز یکرمی درت سنه حکم ایلمشلردر •

مادی ملوکندن صکره قبل‌المیلاد (۲۰۶۶) وقبل الهجره (۲۶۸۷) ده بابلی عنلام ملوکی ضبط ایتدیلر • ملوك عیلام اون ایکی پادشاه اولوب مدتلری (۴۸) سنه‌در • کدرلاعومر واربوك ملوك عیلامدن معدوددر • ملك سدوم ، ملك عموره ، ملك ادوم ، ملك صبوئیم ، ملك بالع (۱۲) سنه کدرلاعومرك اطاعتنده‌ثبات ایتدیلر ایسه‌ده اندن صکره اسار وشنعار وامم سائره ملوکیله

بالاتفاق عصيان ايتدكلرندن كدر لاعومر حرباً غالب ومظفر اولدى . كدرلاعومر حضرت ابراهيم عليه السلام افندمزله هم عصر اولوب نبى مشار اليه حضرتلرينك برادر زادهٔ عاليلرى حضرت لوط عليه السلام كدر لاعومرك ملوك مذكوره اله بالمحاربه غلبه سى صردسنده اخذ ايلديكى اسرا ايچنده ايدى . حضرت ابراهيم استماع بيوردقده حضرت لوطى يد اسارتدن تخليص بيورديلر . بنى عيلامدن صكره قبل الميلاد (٢٠١٥) وقبل الهجره (٢٦٣٧) ده كلدانيلر بابلى ضبط ايلشلردر .

بابلده حكومت ايدن ملوك كلدان اللى طقوز نفردر . مدتلرى (٤٥٨) سنه در . ملوك كلدانك بابلده شوكتلرى امتداد ايدرك دائرهٔ ملكلرى خارجنده بولنان امتلرك چوغنه غلبه ايلديلر . كلدان ملوكنك صيت كوس شهرت وشوكتلرى آفاقكير اولمقدن ناشى كندولرندن مقدمكى بابل دولتلرينك اسملرى اونوديلوب يالكز ملوك كلدان مشتهر اولدى .

كلدان ملوكنك اك ابتدا معروف اولانى اسمى داجون در . فتوحات وغزواتجه كثيرالوقايع اولوب امور سياسيه جه پك ايلروده ايدى .

اشوریلرله اردلرنده بیوك بیوك محاربه‌لر وقوعبولمشدر. اشوریلر مغلوب وتحت اطاعتنه داخل اولدیلر. داجونك زماننده عاصمهٔ مملکت بعضاً بلاد بابلدن اور وبعضاً بلاد اشوردن شرقات ایدی. فرانسزلرك کشف ایلدکلری اوانس هیکلی بونك بنا کرده‌سیدر. زماننده تبعه‌سی فوق‌العاده ثروت ونعمته نائل وعلوم وفنونده مترقی اولدیلر. داجونك زمان حکومتنك تاریخی مجهول ایسه‌ده تغلت فلاسره منسوب براثرده هیکل اوانسی تجدید ایتدیکنی وزمان تجدیدی بناسندن یدی‌یوز سنه صکره اولدیغنی یازمشدر. تغلت فلاسر ایسه میلاددن مقدمکی اون ایکنجی عصرده اولدیغنه نظراً اسمی داجونك زمانی میلاددن مقدمکی اون طقوزنجی عصرده اولمق لازم کلور.

اسمی داجوندن صکره کغون وشامس نامنده ایکی اوغلی برى دیکرینی تعقیب ایله مسندنشین حکومت اولمش ایسه‌ده هانکیسی مقدم اولدیغی مجهولدر.

داجونك اعقابندن همورابی‌نك دخی بیوك شهرتی اولوب کلدان ملوکی اره‌سنده آثار عتیقه یازیلرندن الك اول بونك اخبارینه دائر معلومات النمشدر. عاصمهٔ مملکتی اوالکلداندن بابلی شهرینه نقل ایدن همورابی‌در.

عاصمه اولوجهله نقل اولندقدن صكره بلده‌نك موارد واسباب ثروتی‌ده بابله انتقال ايلديكندن صكره‌لری اور شهری خراب اولمش : موقعی مغاره‌لردن بيلنيور .

بعضلری (اور) اورفه اولديغنی سويلمشلر ايسه‌ده صحيح دكلدر .

همورابی‌نك علو همتی مبانی وهياكل وقصور انشاسنه مصروف ايدی . اوروپا سياحلری همورابی‌نك ابنيه‌سنده بولدقلری طوغله اوزرنده شو عباره‌نك مألی يازيليدر :

« بن همورابی‌يم . انو وبيلك خالص دوستی‌يم . ومرودخ جبارك صدرينه انشراح ويرن شمس راعينك وليسی‌يم . بن الهه‌نك دوستی‌يم . كائنات اوزرينه متسلطم . آلهه بنی شو امتلر اوزرينه آمر ومالك تعين ايلدی »

همورابی بابلده بر بيوك قتال اچوب بر ديواره‌كی طوغله‌ده كندی لسانندن شو عباره‌نك مألی يازيليدر .

« بن بابلك مقتدر پادشاهی همورابی‌يم . اقطار اربعه‌نك زماملری بنم يد ضبطمده‌در . مرودخه مخالف اولانلرك قاهری‌يم . بين وبيل سومير واكد امتلرينك پادشاهلغنی بكا ويرديلر . اهل بابلك سبب سعادتی اولان نهری بن آچدم . سومير واكديلرك يرلرينه قدر يتيشوب

کمالیه‌جك مناهل اجرا ایلدم . نعمتلی چایرلرکزده احتیاجدن سالم اولهرق تعیش ایدکز . سزك یرکز محل سعادتدر دیو انره ندا ایتدم »

همورابیدن صکره سریرحکومت متعدد ملوکه انتقال ایدرك بونرك اسملرنده اشتباه وخبرلرنده تداخل اولد. یغندن بعضیسنی بعضیسندن تفریق درجهٔ تعذرده در . دولت کلدانیه شوملوکك زماننده انحطاطه یوز طوتوب قبل المیلاد (۱۶۶۵) دن (۱۶۵۹) تاریخنه‌قدر عساکر مصریه‌نك همومنه مقابله ایله اره‌لرنده پك‌چوق محاربه‌لر وقوع بولدی . بالاخره مصر فرعونی توتموزس سنهٔ مذکوره‌ده بالذات فراتی عبور ایله بابلی محاصره وفتح ایلدیکندن بابل بلادی توتموزسك دائرهٔ اطاعتنه داخل اولدی .

توتموزسك وفاتنه قدر کلدانیلر اطاعتده دوام اوزره ایدیلر . وفاتندن صکره خلفنه قارشو لوای مخالفت اچدقلرندن اوچنجی توتموزسك زماننه‌دکین حال بویله‌جریان ایلدی . اوچنجی توتموزس عسکرله کلدانیلر اوزرلرینه هجوم وبابلی محاصره ایله ضبط ایدوب اهالیسنی تأدیب واوزرلرینه اصحابندن برینی والی تعیین ایله مظفراً عودت ایتدی . اهالیٔ بابلك بودفعه‌کی اطاعتلردن میلادی

مقدمکی (١٣١٤) وهجرتدن مقدمکی (١٩٣٦) سنه‌یه قدر دوام ایلدی .

بابل اهالیسی فراعنهٔ مصرك تحت انقیادنده بولند. قلری مدتجه مصردن تعیین اولنان والیلرك اداره‌سی التنده بولنوب شووالیلر اداره‌جه نینوی وسنجار ملوکی کبی مستقل ایدیلر . ولاة مذکوره عرب طائفه‌سندن وهپسی طنوز نفردن عبارتدر . بونلر هرنقدر عربی الاصل ایسه‌لرده جزیرهٔ مابین‌النهرین دائره‌سنده ساکن عربلردنمی یوقسه سوریه وکنعانیون عربلرندنمیدرلر مجهول وفقط سونخ نام بته طاپدقلرینه نظراً سوریه عربلرندن اولمقری مظنوندر . بابلده حکومت ایدن عربلردن اوچ ملکك اسملری معروفدر . بونلردن برنجیسی (بورنبورباس) ، ایکنجیسی (کراهرداس)، اوچنجیسی (تزیبوکاس) در . بابل واثور اره‌لرنده‌کی محاربه‌لری آچان بونلردر . شو محاربه‌لر ملوك عربك تاریخ انفراضی اولان سنهٔ مذکوره‌یه قدر دوام واثوریلردن تملت سمدان سنهٔ مذکوره‌ده غلبه ایله بابلی مصریلرك ید حکملرندن تخلیص ایلدی .

تغلت سمدان بابلی ضبط ایتدکده اصحابندن برینی اورایه والی تعیین ایدرك میلاددن مقدمکی اون ایکنجی

عصرك اواسطنه قدر اثور ملوكنك تحت اداره‌سنده قالديلر ايسه‌ده اوصره‌ده كلدانيلردن بلاء دان ظهور ايتمكله جمع جنود واثوريلرله بالمحاربه بابلى ضبط ايتدى . مدينهٔ نينيور اطرافنده نينويت مرودخ سوريني ياپان بودر .

بلاء دان زمانندهاثورادار بلاء سرقيام ايدركاره‌لرنده خيلى قتال وقوع بولدى . هيچ برى غلبه ايده‌مكسزين ايكيسيده فوت اولدى .

وفاتلرنده بلاءدانك يرينه نبو خذ نصر (بختنصر) وادار بلاء سر يرينه اثورزيس قائم اولوب ايكيسنك‌دخى وفاتلرينه قدر اره‌لرنده فتن وفساد جريان ايلدى . تغلت فلاسردن بدأ ايله بابلده اثوريلردن قرق بش پادشاه (٥٢٦) سنه حكم ايتمشلردر . قبل‌الميلاد (١١٠٠) وقبل‌الهجره (١٧٢٢) تاريخنده كلدانى مرودخ دنياكى اثوريلر عليهنه قيام ايتدى ايسه‌ده اولوقت اثور پادشاهى بولنان تغلت فلاسر مرودخه غلبه ايتدى . اثور دولت اولى وبانيه‌سى وقايع وملوكى اثورمبحثنده تفصيل اولنه‌جقدر. ان‌شاءالله تعالى .

اثوريلردن صكره يعنى قبل‌الميلاد (٦٠٦) وقبل الهجره (١٢٢٨) ده ايكنجى بختنصر ، (٥٦١) ده

اویل مرودخ (۵۵۹) ده نریکلیسر بابل پادشاهی اولوب طقوز آی دخی نریکلیسرك اوغلی بلا یاریسروك واون یدی سنه نابونید بابلده حکمفرما اولدیغی حالده قبل المیلاد (۵۳۸) وقبل الهجره (۱۱۶۰) ده فرس پادشاهی قورش (کیخسرو) عساکر کثیره ایله هجوم ایدرك بابلی استیلا ونابونیدی قتل ایتدی .

بابلك شو استیلاسی برصورت غریبه‌ده ایدی . بابل قلعه‌سنك متانتی جهتله محاصره فائده ویرمدیکندن کیخسرو فرات نهرینی متعدد جدوللره افراز ایله صولرینی آیردقدنصکره مجرای اصلیده عسکرك دیزلرینه کلمه‌جك دره‌جه‌ده صو قالدی . ونابونیده دشمنك تدبیرندن غفلتله ترتیب ایلدیکی مجلس عشرتده عالم آبه طالمشکن مجرای نهردن هجوم ایدن عسکر بابلی ضبط ایلدی . بابل تمامیله استیلا ایدلمش اولدیغی حالده ضبطك غرابتندن ناشی اهالینك چوغی واقف اولهمامشدر .

تاریخ مذکوردن اعتباراً بابل مملکتی فرس دولتی النده قالوب ملوك فرسك صوکنجیسی اولان دارانك مغلوبیتندن صکره اسکندر یونانی یدینه کچدی . اسکندر بابلی مقر سلطنت ایتمکی مراد ایدوب اوتاریخلرده خلل .

پذیر اولان عمران سابقك اعاده‌سنده تصور ایتمشدی . چوق کچمکسزین وفات ایتمکله موفق اوله‌مدی .

اسکندرك وفاتندن صکره سلفکیه دولتنی تأسیس ایدن سلفکوس سلوقیه مدینه‌سنی بنا ایدوب مدینهٔ مذکوره‌نك بابله یدی کیلومترو یاقنلغی ودولت سلفکیه عاصمه اتخاذ ایدلمك افکاریله کلدانیلره رغماً بابلك سقوطنه براساس وضع ایدلدیکی جهتله سلوقیدنك جوارده وجودی حقیقةً بابلك سقوطنی موجب اولدی .

میلاددن (۱۲۷) وهجرتدن (۷۴۹) سنه مقدم اشکانیان دولتنك بابل حقنده کوستردیکی تجاوز شدید شهرك بربیوك قسمنی خراب ایدرك میلاددن (۲۶) وهجرتدن (۶۴۸) سنه اول بابلده‌کی معموریت پك تناقص ایتدی .

بابل اشکانیاندن ساسانیانه انتقال ایتمش اولدیغی حالده حضرت عمر رضی‌الله عنه افندمزك خلافت سنیه‌لرنده ممالك اسلامیه‌یه منضم اولمشدر .

بابل ملوك فرس یدینه کچدکدن صکره کرك انلره، کرك ملوك سائره‌یه تعلق ایدن وقوعات تاریخیه مباحث مخصوصه‌سنده یازیله‌جقدر ان‌شاءالله تعالی .

— ۷ —

بابلك مذهب وعوائد ومدنيتى

بابلك سكنهٔ قديمه‌سى اولان سومیری واكديلر صابئی دینده ایدیلر . شمس وقمر ایله سیارات خمسه‌یه وبونلرله برابر بعض مشاهیرك تمثالرینه وسائر اصنام موهومه‌یه عبادت ایدرلر ایدی . سیارات ابتدا بابل علماسی معرفتیله كشف اولنوب مؤخراً ینه علماء بابل بروج اثنی عشری كشف ایتدیلر . كواكب مذكوره‌نك دور وحركاتنده احوال دوریه وبشریه ایچون احكام وتأثیراته معتقد اولدقلرندن علم تنجیمی وضع ایلدیلر . بناءعلیه علم تنجیم كاهلرینك یدلرنده برسلاح كبی ایدی . علم تنجیم خدمهٔ دین اولان كهنه‌یه مخصوص علومدن اولمغله بونلر زمانلرینی مسائل فلسفیه‌دن بحث ایله امرار وعلم تنجیم ایله اشتهار ایدرك احكام واتصالات كواكبدن استنباط ایلدكلری اخبار واحوال مستقبله‌یی ملوك واهالی‌یه تبلیغ ایله جلب خیر ودفع شر ایچون ذبحلرله خلقه كویا تطهیر اعتقاد ایتدیریرلر ایدی . قوشلرك سیرندن ورؤیالرك تعبیرلرندن دخی بعض شیلر

استدلال ایدرك بوغازلدقلری قربانلرك اجوافنی تشریح وذبحلرك احشاوامعالرندن بعض احوال غیبیه کشف واخبار ایدرلر ایدی • بونلرنده جریان ایدن معارف مذکوره علوم ارثیه عد اولنه‌رق هیچ برکاهن کندی اولادندن بشقه کیسه‌یه سیر طیور کبی عرافت واحکام کواکبه متعلق تنجیم علملرینی تعلیم ایتمزلر ایدی • بناءً علی ذلك کهنه صنفی اهالیٔ سائره‌دن ممتاز وتکلیفات عومیه‌دن معاف ایلدیلر •

بابلده اهالیٔ قدیمهٔ کلدانیه عالمك ازلیٔ طبیعی اولدیغی وبدایت ونهایتی اولمدیغی اعتقادنده اولدقلری حالده فلسفه‌لرنده نظام وتدبیر ماده‌یی قضا وقره ودنیاده صورتمای مرآت وقوع اولان شئوناتك هپسنی تصادفه حمل ایله برابر هرشی الهلرینك امریله حصوله کلور اعتقادینه ذاهب ایدیلر •

کاهنلرك الك بیوك تعلیملری کواکب سیاره‌نك حرکتلرینه دائر ایدی • احکام کواکبدن عبارت اولان علم تنجیمی ذکر اولندیغی اوزره اوغلرندن بشقه اشخاصه تعلیم ایتمزلر ایدی •

کلدانیلرده کواکبك اعظمی زحل ایدی • بوکا کرونوس وهیلوس دخی دیرلر ایدی • زحل ایله سیارات

سائره‌نك طلوع وافولارندن ورنكلرندن استطلاع اخبار ايدوب فوطه ويغمورلردن وحرارتك شدتندن وقوبرقلى يلديزلر كسوف وخسوف وزلازلدن خبر ويرير ايدى. كواكب مذكوره‌نك اتحادن صورت طلوعلريله اتصالات وانظار درجات وبروجدن وتناظرلرندن دخى بلاد واهالى ايچون خير وشرك حدوثنى استدلال واخباره دوام اوزره ايديلر .

كلدانيلر زحل ، مشترى ، مريخ ، زهره ، عطارددن ماعدا اولق اوزره بونلرك التى‌سنه اوتوز كوكب دخى اعتبار ايدوب شو اوتوز كوكبى الهۀ مشيره عد ايتمش ونصفنى عوالم علويه‌ده ، ديكر نصفنى عوالم سفليه‌ده‌كى اماكنك رقباسى بيلوب هر اون كونده بركره كواكب مذكوره عوالم علويه‌دن عوالم سفليه‌يه رسول ارسالیله عوالم سفليه‌ده بولنان اندن مقدمكى مبعوثلرك ينه عوالم علويه‌يه جلبندن خالى اولمدقلرينه وشوحالك ازليتنه قائل اولمشلر ايدى .

علماء كلدان شمس برسنه‌ده ، قمر برآيده دورلرينى اكمال ايلديكى وسيارات سائره‌دن هر برينك صورت مختلفه‌ده دورانى وبعضلرى بعضلرندن سريع الحركه بولنديغنى بيلور وبونلرك موالید انسان وخير وشر

اکوانجه تأثیرات عظیمه‌لرینه معتقد اولورلر ایدی ۰

دائرةالبروج خارجنده دخی یکرمی درت عدد کوکب اولدیغنه و شو یلدزلرك نصفی شمالده ، دیکر نصفی جنوبده بولندیغنه قائل اولدقلری کبی بو یکرمی درت کوکبی قضاةالکون اعتبار ایتمشلر ایدی ۰

کرهٔ ارضی ایچی بوش برقایق کبی ظن ایدوب حادثات کونیه او قایغك ایچنده دوکلدیکنه دائر زعملرینی تأیید ایده‌جك بینات ارائه ایدرلر ایدی ۰

کلدانیلرك شو علمی نه وقت بولدقلری معلوم دکلدر ۰ کندولرینك ظنلرینه کوره ایسه رصد نجومك بدایتی (۴۷,۳۰۰) سنه مقدم ایمش ۰

بابل اهالیسنك اتخاذ ایتدکلری معبودلر شامس (شمس)، سین (قمر) ادار (زحل) ، مردوخ (مشتری)، نرجل (مریخ) ، استار (زهره) ، نبو (عطارد) اولوب زحلی معبود نار ، مشتری‌یی قاضیٔ اعظم ، مریخی الهالحروب ، زهره‌یی ملکهٔ انتصار والههٔ تولید ، عطاردی حکمت سامیه اعتبار ایدرلر ایدی ۰

کواکبدن بشقه‌دخی پك‌چوق معبودلری وارایدی ۰ رجال مشاهیردن بعضلرینی‌ده الهه صنفنه ادخال ایتمشلر ایدی ۰ بابلك اوائلنده هند دکزندن چیقمش دیدکلری

واوانس تسميه ايتدكلرى حيوان موهوم معبودلرينك اعاظمندن معدود اولدیغی کبی ملوك قدیمه‌لرندن بیلوسی عالمك مکونی والهاتك باباسی بیلورلر ایدی . (او) نامنده برصنملری‌ده وار ایدی‌که بوکا نورالهی وحکمت اطلاق ایدرلر ایدی . مزروعاتك خصب ورخاسنه تعلق ایدن مادهٔ لازمه‌یه مخصوص وانانتیس نامیله موسوم بر بتلری‌ده وار ایدی . بیلیت دیو یاد وام الهات والههٔ طبیعیهٔ کبری اعتقاد ایلدکلری صنم دخی معبودات مشهوره‌لرندن ایدی . اسامیٔ مختلفه ایله مذکور دها متعدد الهه‌لری وار ایدی .

بونلرك عبادتلرنجه فرض عد ایتدکلری شیلرك باشلوجه‌لری بتلره حیواتات ذبیحه‌لری وباغچه‌لرینك میوه‌لرندن وکندی صنعتلری اثارندن هدایا تقدیم ایلك اولوب اوائل حاللرنده انسان ذبیحه‌لریده تقدیم ایدرلر ایمش . کلدانیلرك عوائد مذهبیه‌لرینه متعلق مثلا نسالری هیکلده نفسنی غریبه اباحه ایتمك کبی بر طاقم چرکین وفنا حاللری‌ده وار ایدی .

کلدانیلرك علوم ومعارفجه شهرتلری ولسانلرینه مخصوص علم نحو ، لغت ، شریعت ، مراتب الهیه ، ادعیهٔ روحانیه ، تاریخ طبیعی ، علوم ریاضیه ، علوم فلکیه مباحث

ومسائلنی حاوی کتابلری وار ایدی . بیوك شهرلرنده علوم تدرسنه مخصوص مدرسه لری اولوب ایچلرنده ونوس ، نابوریانوس کبی خیلی عالملر ظهور ایتمشدر .

بری خط عبرانی . دیکری مسماری اولمق اوزره ایکی نوع یازولری وارایدی . خط مسماری چوی واوقه بکزر برطاقم حروفدن عبارتدر . صکره لری کشف اولنان اثار عتیقه اوزرلرنده کی یازولر مسماریدر .

بابل مملکتی اهالیسی پك زنکین ایدیلر . خزینهٔ دولته واردات یومیه برارتاب (اردب) راده لرنده ایدی که ارتاب فرسلره مخصوص کیله اولوب یونانیلرك مادمنی دیدکلری کیله دن اوچ شنك دها بیوك ایدی .

بلاد بابلده پك چوق یاغمور یاغمدیغندن مزروعاتجه یاغموردن پکده استفاده ایده مزلر ایدی . لکن فراتدن اراضیٔ مزروعه یه اول قدر جدوللر اچمشلر ایدی که یازموسملرنده نهرلرك صولری کاملاً اراضیٔ مزروعه یه جاری اولوب بصره کور فزینه برقطره بیله صوکیتمز ایدی . شوجدوللردن فرات ایله دجله اره سنده اولانلرك درونده کیلر یورر ایدی . اراضینك قوهٔ انباتیه سی ایسه تخمك برینه ایکی یوز وخصب اولدیغی سنه لرده اوچیوز قات حاصلات اعطا ایدر ایدی .

بابل حواليسنده هردرلو حبوبات . چويد . شكر قامشى . بهارات وميوه حصوله كلور ايدى .

معمارلق ورساملق فنلرنده اولان مهارتلرينى كشف اولنان آثار عتيقه كوستريور . منسوجاتلريده پك اعلا ايدى . معدن . جام . بلور كبى ايشلرده وعاج اوزرينه نقش وحكده ماهر ايديلر .

بابل مملكتى اهاليسنك مشروع اعتبار ايلدكلرى عوائد مخصوصه لرينك باشلوجه سى قزلرينى قوجه يه ويرمك ايچون اتخاذ ايتمش اولدقلرى قاعده ايدى : حدبلوغه رسيده اولان قزلرى اوقات معينه ده برميدان واسعه جمع ايله ابتدا الك كوزل اولانلرك و بعده حسن وجمالجه اوطاقك مادونده بولنانلرك هر برينى دلالر يدلرينه اعطا ومجتمع اولان كنجلرك حضورلرنده بيع من يزيده عرض ايدوب قيمتنى بولان قزلرى طالبلرينه صاتار ونقط تزويج شرطيله ويررلرايدى . بيعه قونلمدقجه بابل قزلرينى استديكنه تزويجه وشباندن هيچ برى استديكى قدرى المغه صلاحيتى حائز دكل ايدى . بعد المزايده رغباتى منقطع اولان قزلرى طالبلرندن قنغى برى تزويج ايده جكنى كفيل ايله تأمين ايدر ايسه اوب كوتورور وتأمين ايده مز ايسه اچمه سى رد اولنوب

قز کیرویه آلنور ایدی . مقتضای شریعتلری بویله ایدی.

عوائد مشروعه‌لرینك بری‌ده خسته‌لرینك تداویلری حقنده اتخاذ ایتمش اولدقلری معامله‌ایدی: برخانه‌خلقندن بری خسته اولور ایسه اوخسته یی اماکن عمومیه دن برینه کوتوروب میدانه قورلرا یدی . اورادن هرکیم کچر ایسه ـ خسته نك حال وعلتنی سؤال ایتمسی تکالیف مرعیه لرندن اولدیغندن ـ خسته نك علتنی استیضاح ایدر وخسته‌نك اقرباسی اوعلاجی یاپوب اوخسته یه ویرر ایدی .

بابل اهالیسی برقاچ طبقه‌یه منقسم ایدی که بعضیسی بعضیلرندن ممتاز ایدی. بونلردن عالملر برطبقه وکاهنلر ، ساحرلر بشقه بشقه طبقه ایدیلر .

اهالینك لباسلری صوفدن ایاقلرینه قدر اوزانمش برکوملك وبونك اوستنده ینه برکوملك . انك اوزرنده دخی بیاض صوفدن برخرقه وباشلرینه کیدکلری قلنسوه ایله ایاقلرنده‌کی نعلیندن عبارت ایدی . عطریات استعمالنه پك مراقلی ایدیلر .

هربریسنك پارمغنده برخاتم ویوررکن النده برعصا دخی بولنور وباشلرینه کل وزنبق کبی برچیچك طاقلر

ایدی. خاتملرینك اوزرلرنده صاحبلرینك کندی وبابالرینك والهه‌لرینك اسملری منقوش ایدی .

اهالئ مرقومه‌نك حرب آلتلری برزر، باشلرنده تونجدن معمول طاقیه شکلنده برمغفر . اوجلری صفحه‌لی تیمور دن برکوچوك حربه و برقارغی . برقیصه قلیج وبرقالقاندن عبارت ایدی .

بابل واثور اهالیلرندن بری دیکرندن اڤچه استدانه ایتسه مدیون نفسنی دائنك یاننده ترهین ایدر ایدی . بورجنی ادادن عاجز اولان مدیون دائنك عبد مملوکی اولور ایدی .

اهالئ مرقومه‌نك ثروت وغناسی متحمل اولانلر استدکلری قدر زوجات اتخاذ ایده‌بیلورلر ایدی. یادشا - هلرینك زوجه‌لرینی تکثیر ایتملری ایسه خصائص دولتدن معدود ایدی .

— ۸ —

اثوریا مملکتی جغرافیاسیله ارخیولوژیسی

اثور سام بن نوح علیه السلامك اوغلی اولوب طوفاندن صکره طوائف بشریه نك تفرقه‌سنده برجماعته رئیس اولدیغی حالده نمرودایله برابرارض شنعاره وتبلبل

السنه وقعه سندن صکره اسمیله شهرتیاب اولان قصعه‌یه هجرت ایدرك قبل المیلاد (۲۶۴۰) وقبل الهجره (۳۲۶۲) تاریخلرنده مدینهٔ نینوانك بناسنه مباشرت ایلدی. اوائناده نمرود بابل شهرینه وضع اساس ایدیوردی .

شوقطعه اثور نامئی الدینی وقت شمدی موصل ولایتنده واقع زاب صغیر نهریله جبل مقلوب ارەسنده‌کی بقعهٔ صغیره‌دن عبارت اولدیغی مظنوندر . بقعهٔ مذکوره‌نك بیوك پارچه‌سی دجله‌نك صول طرفنده ایدی . تدریجایله کنیشلیه‌رك دجله‌نك منبعندن قرب فراته‌قدر ممتد اولدی . معظم طولی شمال شرقیدن جانب غربی‌یه قدر بشیوز میلدن زیاده وعرضی اوچیوز اللی میلدن علی الاختلاف یوز میل قدر توسع ایتمشدر . مساحهٔ تربیعیه‌سی یوز بیك میل مربعیدن زیاده‌در .

قطعهٔ مذکوره‌نك حاوی اولدیغی بردوز صحرا عرض شمالینك اوتوزاوچ درجه یکرمی بش دقیقه‌سندن اوتوز یدی درجه یکرمی بش دقیقه‌سنه وطول غربینك اوتوز طقوز درجه یکرمی بش دقیقه‌سندن اوتوز اوچ درجه‌سنه قدر ممتددر . شوصحرا ایچنده سنجار وعبدالعزیز جبال صغیره‌سندن بشقه طاغلر یوقدر .

اثوریا قطعه‌سی ازمنهٔ قدیمه‌ده زراعت وحرائثله

معمور وسکنه‌سی غلبه‌لکلی اولدیغی موقعلرندن معلومدر. ذکر اولنان صحرانك برجهتنده یوز، دیکر جهتنده‌ایکی یوز قدر مدینه خرابه‌لری تعداد اولنمشدر. بعضلری تحری ایلدکده اثور دولتنك زمان عظمتندن قالمش پك چوق اثار عتیقه بولدیلر. شو کشفیات ومشهوداته نظراً اثوریا قطعه سنك حدود حقیقیه‌سی شرقاً عراق عجمه وغرباً نهر فراته وشمالاً منبع دجله‌یه وجنوباً قرب بغداده منتهیدر.

اثوریا مملکتنك هصب دینیلن ولایتندن بشقه‌سی توراتده مذکور دکلدر. هصب ولایتی نفس ادیابینه اولهجقدر. اسکی جغرافیالره باقلجه ادیابینه ولایتی جزیره‌ایله کردستان قطعه‌سندن مفرز بر دائره‌در. ملحقاتی نصیبیندن سنجاره واورادن اربلده واقع غوغامله صحراسنه قدر ممتداولوب بو دائره‌نك شمدی برقسمی دیاربکر و برقسمی موصل ولایتی داخلنده‌در.

استرابون وبطلمیوس کبی قدمای جغرافیین اثوریا مالکنی اثوراصلی، ابایتیده، ادیابینه، ارتاکینه، آرباختیس دولومینه، کالاخینه، ابلونیاتیده، ستاکینه، غرامیین نامله‌یله برطاقم ولایانه تقسیم ایلدیلر. بوولایتلرك چوغی اسامئ بلاد ایله مسمادر.

اربلیتیده اربیله وکالاخینه کالخه منسوبدر . لکن ادیابینه زاب صغیر وزاب کبیر نهرلرینه نسبت اولنمشدرکه شو ایکی نهر اوولایتك کردستان جهتنده کی اراضیسنی صولایان نهرلرك اك فائده لیسیدر .

اثور ممالکنك اك مشهور مدینه سی موصل قارشوسنده شمدی تل یونس وقیونجق دیویاد اولنان موقعده ایدی . کالخ الیوم نمرو دیو معروف اولان محلدر . ازمنهٔ قدیمه‌ده اثور والاسر یاخود ایلاسر دینیلن موقعه شمدی شرقات وراسن یاخود راسینا نام مدینه‌لرك موقعنه رأس العین دینیلور .

دیالا نهرینك دجله‌یه منصب اولدیغی محلده او بیس نامیله یاداولنور برمدینه‌ده وارایدی . اسکی جغرافیالرده سنغار وسنغارا وتوراتده شنغار دینیلن محل سنجاردر . عتیق جغرافیا کتابلرنده اثور ممالکندن پك چوق شهرلر اسملری ذکر اولنمش ایسه‌ده موقعلری مجهولدر .

اوروپالولرك اثور خرابه لرندن چیقاردقلری اثار عتیقه‌دن اکلاشیلیورکه اثور دولت قدیمه‌سنك ابتدای تشکلنده مقر حکومتلری جزیرهٔ مابین النهرینك خابور قطعه‌سنده واقع مذکور راسینا نام مدینه ایدی . مدینهٔ مذکوره خرابه‌لرندن رأس العین قصبه سنك یاریم ساعت

بعدنده الیوم محیطی بش کیلو مترو مقداری موجود وماعداسی نامشهوددر . اوخرابه ایچنده خانه‌لر وزقاقلر اثرلری وبعض خانه‌لرك یانلری ویکپاره طاشدن قپولری وصو صهرنجلری حالا طورر . خرابهٔ مذکوره خارجنده اولان محللرك نره‌سی قازلسه ابنیه اثری ظهور ایدر . راسینا سقوط ایتدکدن صکره اثور ملوکی عاصمه‌لرینی شمدی شرقات وازمنهٔ قدیمه‌ده ایلاسریاخود الاسر دینیلن مدینه‌یه نقل ایلدیلر . شومدینه‌نك موقعی نینوایه التمش میل مسافه‌در . غرباً فراته ، جنوباً بابل قطعه‌سنه اتصال ایدر . ایلاسر دخی سقوط ایتدکده نمرودە وبعده نینوایه نقل عاصمه ایدلدی . لوردلایاردك ایلاسر مدینه‌سی خرابه‌لرنده بولدیغی اوچ‌قطعه اسطوانهٔ خزقیه اوزرنده کی یازولر اثور دولت اولیه سنه عائد وبرنجی تغلت فلاسرك اخبارینی حاویدر . اوخرابه لرده بشقه یازیلر دخی بولندی. میلاددن (۱۱۳۰) سنه‌اولکی اخباری بیلدرر . دجله وفرات نهرلری اوزرلرنده اثور وبابل ناملریله‌ایکی متناظر حکومت اولدیغی ونیچه عصرلر دوام ایدوب صولت وقوت متناوباً برندن دیکرینه انتقال ایلدیکی ومیلاددن (۱۲۵۰) سنه اول اثور بر قوتلی مملکت متحده اولەرق برحکومتك تحت اداره سنده

بولندیغی وقبائل متفرقه محاربه‌لرده اوحکومتله متحداً حرکت ایلدکلری اویازولردن استفاده اولنمشدر .

اثور ممالکنك عظمتده اك مشهوری نینوی ایدی. بوشهری اثور بن‌سام بناایتدی . یوقاروده ذکراولندیغی اوزره تاریخ بناسی هجرتدن (۳۲۶۲) سنه‌مقدم کوستریلیور . هجرتدن مقدمکی یکرمی التنجی عصرده ونینو سك حکومتی زماننده بیوك شهرت بولدی . نینوانك مساحهٔ تربیعیه‌سی غایت واسع ایدی . شهر مذکورك شهرتی سخاریب (سناخریب) واعقابی زمانلرنده نینوسك وقتلرنده کی شهرتی کچدی . تاریخجه مصدق اولدیغی اوزره نینوی مداین اثوریه‌نك اك بیوکی اولان راسن شهرینك وبعده‌ایلاسروصکره نمرودشهرلرینك سقوطنده ملوك اثوریه‌نك دار املکی اولمشدر . نینوانك شهرت وعظمتی بردرجه یه بالغ اولدیکه اوعصرلرده بشقه شهرلر اودرجه یه بالغ اوله مامشیدی . اهالیسی حظوظ وتلذذات نفسانیه یه انهماك ایدنجه‌یه قدر ملکتلرینك عظمت وشهرتی دوام ایلدی . صکره‌لری لذایذ وملاهی ایله کثرت اشغالاری بابلیلرك غلبه‌سیله کندی تدمیرلرینی نتیجه ویردی . بناء علیه آخرالامر بابلیلر غلبه واموال واشیالرینك کافه‌سنی غصب ایله ملکتلرینی خراب ایتدیلر.

نينوانك موقعی نرەسی اولدیغنده مورخلرك سوزلری اختلافدن سالم دكلدر . اشهر اقوال هیردوتك دیدیكیدر . هیردوت دجله نك جانب شرقیسنده اولدیغنی كوستر . یورکه شهر موصلك قربنده وصویك اوبرجهتنده‌در .

نینوی ایکی دفعه خراب اولمشدر . برنجیسی هجرتدن (١٢٨٠) سنه مقدمدركه مخربی ماد حكمداری ارباسیس وبابل وكلدانی پرنسی بلیسیس ایدی .

اوصره ده اثور حكمداری بولنان ساردا ناپال مادیلرك هجومیله مغلوب اولوب نفسنی اولاد وعیال واشیاسیله برلكده احراق ایتدكدن صكره مادیلر شهری سراپا احراق وتخریب ایتدیلر . برمدت صكره اثوریلر استقلاللرینی اعاده ونینوایی تعمیر ایتمكله بنه سریر حكومت اورایه وضع اولندی . سناخریبك قیامنه قدر شومعموریت امتداد ایدوب انك زمانده نینوانك عزت وعظمتی اسكیدن زیاده اولدی . سناخریبك بعض اثارنده كندی لسانندن اولهرق « بن دار سلطنتم اولان نینوانك جمیع مبانیٔ عظمیه‌سنی اعاده وشوارع قدیمه‌سنی تجدید ایتدم . مقدما ظاریاپلمش یرلری توسیع ایلدم . مدینه خرابندن صكره كسب معموریت وكوتش كبی اكتساب لطافت ایلدی » دیه‌یازلمشدر .

نینوانك اورته‌سنده سناخریب ایله خلفلری برقصر عجیب یاپدرمشلر ایدی. شوقصر متانت و زینتجه احسن ابنیه ایدی. مدینهٔ نینوی احراز ایتدیکی شان و عزتله هجرتدن(۱۲٤۷) سنه اوله قدر دوام ایتدی. او تاریخده ملوك اثوریه‌یه خلف اولان ساراقك اداره‌سی سقوطه باشلایوب آخر حکومتی اولان هجرتك (۱۲۲۸) سنه مقدمنده ماد حکمدارلرندن کی اقسار و بابل حکمداری بختنصرك باباسی نابو بولاسر عسکرله هجوم و نینوایی تخریب ایتدیلر. بردها اعادهٔ معموریت ایده‌مدی.

انار عتیقه‌سی لسان حال ایله سویلیور که مدینهٔ نینوانك غرائب ابنیه‌سی ومعموریتنك عجائبی بر درجهٔ حیرتفزاده ایمش. نه چاره‌که قدمای مورخین تفصیلاتندن بحث ایتمدیلر. هجرتدن سکز عصر اوله قدر کچمش زمانك وقوعات تاریخیه‌سندن معلومات کافیه آلنه میور. نینوانك اخبارندن الك اول بحث ایدن یهودی بنیامین تودولوسدر. بنیامین تودولوس موصله کیتدکده موصلدن و کوردیکی ائرلردن بعض شیلر روایت ایلدی.

نینوانك موقعنده‌کی تپه‌نك محیطی (۲۲۷۲) و سور ائرینك غرب جهتی (۲۲٦٦) و شرق جهتی (۳۱۸۵) و شماله‌کی (۱۸۲۰) وجنوبده‌کی (۱۱۵۵) مترودر.

جهت غربیه‌سنك طولی اوزرنده بربرینی ولی ایدن ایکی سورك اثرلری حالا موجوددر .

اورالرده‌کی خرابه‌لری ابتدا فرانسه دولتنك موصل قونسلوسی موسیو بوتامیلادك (۱۸۴۳) سنه‌سنده قازوب انکلیز لورد لایارد دخی موسیو بوتادن التی سنه صکره حفر ایتدی . موسیو بوتانك حفری کیفیتی خرساباد بحثنده تفصیل اولنه‌جقدر .

لایارد حفرجه خیلی‌دقت ایتدی . جملهٔ کشفیاتندن بری سناخریبك قصریدر. او عصرلرده دنیاده بابل ابنیه‌سندن‌صکره سناخریبك‌قصرندن بیوك بنا یوقدی . قصرده اولان اوطه لردن بر اوطه نك طولی ایکی یوز قدم اولوب زینتی حیرتبخش عقول اوله‌جق درجه ده ایدی. برعجیب‌صیدکاه رسمی ودها نیچه تصاویروتمائیل غریبه ایله مزین ایدی . صورتلرك شکل و صنعتجه اکملی سناخریبك‌کندی تمثالی اولوب بوتمثالك برطرفنده بنی اسرائیلدن برطاقم رجال صورتلری وار ایدی. شو تمائیل شمدی لوندره موزه سنده‌در .

لورد لایارد کیتدکدن صکره فرانسه‌لی لوفتس کاوب میلادك (۱۸۵٤) سنه‌سنده برطاقم شیلر کشف ایتدی. بوجمله‌دن بری ساردانابال خامسك قصری ایدی که اثور

بانیبال دیو مشهور ایدی. لوقتس خیلی تحف شیلر بولوب بولدقلرینی پارسه کوندررکن دجله یه دوشدکلرندن بعض شیلر قورتاروب بارس موزه سنه کوندرمشدر. بونلرك ایچنده ساردانابالك صورتی وار ایدی که اوزرینه خط مسماری ایله اسمی یازیلی ایدی.

موصل انکلیز قونسلوسی مسترسام چند سنه مقدم نینواده برکشف اجرا ایتدی. بو کشفده سناخریب و اسارحادون قصرلرینك بقیه لرینی بولدی. شو بقایا ایچنده برطاقم معتبر یازیلر ومقدما کشف اولنان هیکل زهره ده کشفیات سابقه دن خارج بعض آثار مختلفه بولندی. کذلك اورالرده اندن اول حفر اولنمامش برتپه ده کشف اولنان بنوخذنصر (بختنصر) ك برقصرنده مینا ایله یالدزلی وخشب هندیدن معمول بر طاقم مصنع دیرکلر دخی بولنمشدر. مستر رسامك نینواده اولان کشفلرینك بری ده اثور زمانندہ کی بر مکتب عمومیدر. اثور بانیبالك زمان حکومتنه قدر اثوریلرك چوجقلری بابله کوندریلهرك اوراده تعلم و تدرس ایتدیریلور ایکن اثور بانیبال نینواده بر مکتب عمومی انشا و اطفال تبعه نك بابله کوندرلمکندن صرف نظرله تدریس و تربیه لرینی التزام ایلدی. بو مکتبده لسانلرینه مخصوص

نحو. لغت. تاریخ. فلکیات. تنجیم کبی علوم تدریس اولندیغی وائوریلرك شمدیکی انسیقلوپدیلره بکزرقاموسلری دخی کشف اولنان اثرلرندن استدلال اولنمشدر .

شمدی موضع نمرود دیلیلن مدینهٔ قدیمه دخی ائور خرابه‌لرینك مشهورلرندن اولوب شو موضع دجله‌نك جانب شرقیسنده‌در . موضع مذکوری بر دوز مسافه ولی ایدر . شو مسافه موصله طقوز کیلومترو قالنجه‌یه قدر ممتددر. شمدی طاغلرکبی یپغلمش انقاضی اره‌لرنده باشلرینی هوایه قالدرمش برطاقم ابنیه بقایاسی طورر . کورنلر رصدگاه ظن ایدرلر . بو خرابه‌لر اره لرنده ملوك ائوریه‌دن نیورکیین ایله اوغلی مرودخ مورابانك اسملرینی بولدیلر که بونلر پك اسکی شیلردر .

موضع مذکوری ابتدا حفر ایدن لورد لایارددر . (۱۸۴۹) سنهٔ میلادیه‌سنده حفر ایتدی . اوراده صنایع و نفوس غریبه‌یی و اشکال عجیبه‌یی حاوی بر طاقم قیمتدار اشیا و ملوك و اصنام صورتلری بولدی . بولدیغی تمائیلك بری نزر بال دیو ائوریلرجه معروف و میلاددن اون قرن مقدم ائورده حکومت ایدن ساردانابالله نسبت اولنیور . دیکری

اسار حاونك اوغلی انور بابیاله منسوبدر . بوده قبل المیلاد یدنجی قرن اواسطنده ایدی .

موضع مذکورده ایکی بیوك قصرخرابه‌سی واردرکه باقانلر اتقان صنعت وعظمتنه تعجب ایدرلر . بوقصرك ایکنجیسی برنجیسندن بیوك ورونق وزینتجه اندن دها مکملدر . قصرلرك ایکیسیده درلو درلو انسان صورتلرینی ولباس وحرکتلرینی . برطاقم صبدکاهلری ، عجیب عجیب معرکه‌لری . ملوك واصنام رسملرینی . ارسلان ایله‌سینك اره‌سنده نیجه نیجه حیوانلر تمثاللرینی ودوه‌لر واوکوزلر ودها چوق حیوانات شکللرینی حاویدر . شوقصرك عجایبی ذهنلره حیرت ویره‌جك درجه‌ده‌در . بونده‌کی صنعت ومهارت وغرائبه اوروپالولر شاشوب قالیورلر .

قصرده براوطه‌وار . اوزونلغی یوزقدمدر . ملاعب نسوانه مخصوص اولدیغی اکلاشیلیور .

موضع ثمروده بولنان بیوك وکوچوك اصنام وصورك هربری اغرب غرائب اولوب ایچلرنده انور بابیالك برمترو طولنده اياق اوزرنده طورر برتمثالی وارایدی . اوروپالولر اوراده اوچنجی بیلوسه منسوب ایکی تمثال دخی بولدیلر . اوزرلرنده سمورامیت یازیلی

ایدی . نینوسك سمیر امیس اسمیله معروف زوجه‌سی بودر .

بنه موضع نمروده بردیکیلی طاش اولوب اثور نزر بالك اوغلی اوچنجی سالمنا سار نصب واوزرنده کندی صورتیله برطاقم انسان وحیوان صورتلرینی نقش ایتدرمش وبعض فتوحاتی یازدرمشدی . بودیکیلی طاش مربع ومخروطی وبراینلی قاعده‌سی اولوب اوستی برنقطه‌یه منتهیدر .

اثور بلاد مشهوره سندن خرساباد نامیله برمدینه اولوب بوکا ساریوکین دینیلیر ایدی . موقعی کردستان قطعه سنده‌در . شمدی اوراده برکوچوك قریه واردر . فرانسه دولتنك اسبق موصل قونسلوسی موسیو بوتا میلادك (۱۸٤۳) سنه سنده خرسادی کشف ایتدی . بوتانك خرسابادده کی کشفیاتنك بری دردنجی سالمناسار زمانده ولی عهد اولان سارغونك قصریدر . بوقصرك اطرفنده برطاقم بنالر وار ایدی . شو بنالرك موقعی نینوانك شمال‌شرقیسنده واون التی کیلو مترو بعدنده‌در . ابنیه‌نك اورطه سنده بریوکسك محل وار . اوستی هر ضلعی ایکی یوز مترو طولند برسطح مربعدر .

سارغونك قصری شوسطحك اوستنده ایدی .

قصرك بولندیغی مرتفعجه محالك — هر جهتی (۱۹۰۰) مترو طولنده — بر سوری وار ایدی . قصرك بر بیوك قپوسی اولوب قپونك هر طرفنده باشی انسان باشی رسمنده مدهش اوکوز صورتی مرتسم و قپو نقوش و اشکال عجیبه و تصاویر غریبه ایله مزین ایدی . ایچ طرفدن قپونك یاننده براوزون نردبان واردرکه قصرك سطحنه چیقیلور ایدی . قصرك سطحی خیلی یوکسك و او حوالینك هر جهتنه ناظر ایدی . قصرك ایچ یوزنده کی نقوش و اشکال اوقدر لطافت . اوقدر حسن صنعتی جامع ایدی که او عصرلرك بنالرنده بوکا معادل بنا اولمدیغنی شمدیکی آثار عتیقه‌سی کوستریور . قصر ایله آنی ولی ایدن دائره‌نك حاوی اولدیغی محللر اوچ قسمدر :

برنجی قسم پادشاهه مخصوص بر دائره‌در . بو دائره‌نك بناسی طوغله‌دندر . داخلنده‌کی لطیف اوطه‌لرك بری یوز التی قدمدر . جمله سی نقوش لطیفه و صور عجیبه‌یی و التوندن . کموشدن، عاجدن درلو درلو اوانئ مصنعه و قلیچ . قالقان و اووقته مخصوص انواع اسلحه‌یی و پك چوق نادره‌لری شامل ایدی . دائره درونده بش اوطه دها وار ایدی . اوطه‌لرك دیوارلری

اوزرنده انسان. هیئت و حرکتلری مختلف بر طاقم حیوان ایله پادشاهلر. عسکرلر. معرکه‌لر و حصارلرك و فتوحاتك و برطاقم ارسلان اولدرن. قپلانلراوزرلرینه حمله ایدن بهادرلرك. دشمن علیهنده عسکر تجهیز ایدن محاربلرك . حیوانات بوغازلایان. بتلره سجده ایدن اشخاصك وقتال ایچون خروج ایدن عسکرلر. محاربه‌لرده مجروحاً حالت نزعه کلمش آدملر ومقتوللرك صورتلری و بوکبی نیچه‌نیچه صورعجیبه‌ومصنعه واردرکه بو صورتلر الحالةهذه الوان اصلیه‌لریله طوریور .

ایکنجی قسم ابنیه که کوچك بنانك شطرنده واقعدر. یردن یوکسلمش برمحل اوزرنده مبنیدرکه بنانك حرم دائره‌سی اولدیغی اکلاشیلیور . بو دائره ده اولان اوچ اوطه اول قدر مصنع . اول قدر مزین یاپلمش که بقایاسنه باقانلر پارمق ایصیریورلر . بو قسم ایله پادشاهه مخصوص دائره اره‌سنده بر یول اولوب شو یول یر آلتنده یاپلمشدی .

اوچنجی قسم که ایکنجی قسمك اتصالنده‌در . یوقاروده کوسترديکمز یوکسکجه محلك بشقه طرفنده واقعدر . ایکنجی قسم شکلنده‌در . شو اوچنجی قسمده خدم و حشمه مخصوص براوطه و اطرافنده کوله‌لره

مخصوص مساکن ودارالحشم ایله سرای اره‌سنده بر اوزون رواق وار ایدی . جمله‌سی اتقان و تزینات عجیبه ایله انشا قلنمشدی .

یوقاروده کوسترديکمز حرم دائره‌سنك یاننده ـ هرم شکلنده ـ بر طاقم خرابه‌لر واردرکه بوخرابه‌لر اثور پادشاهلرینك قبرلری اولدیغی روایت اولنیور . شو هرم یدی طبقه اوزرینه مبنی ایدی . التنده کی طبقه واسع و هر طبقه التنده کندن و اوست طبقه جمله‌سندن کوچك ایدی . هر بر طبقه‌نك رنکی دیکرینه بکزمز صورتله بویانمش . جمله‌سی اتساعجه بر برندن فرقلی ایسه‌ده ارتفاعجه قیاس واحد اوزره بنا اولنمشدی . طبقه لر اوستنده سکزنجی قات اولمق اوزره برده رصدخانه وار ایدی .

- ۹ -

اثور مملکت قدیمه‌سی تاریخی

قبل الهجره

۱۳۸۰ ۳۲٦۲)

اثور تاریخی حقنده یونان و فرس مورخلرینك یازدقلری سوزلرك چوغی خرافات و موهومات ایله

مخلوطدر . اثور میلاددن (٢٦٤٠) و هجرتدن (٣٢٦٢) سنه مقدم نینوایه وضع اساس ایتمش اولدیغنی مورخلرك چوغی قبول ایتمش اولدقلرینه نظراً وقوعات تاریخیه‌سی او زماندن باشلامق لازم کلور . فقط اسکی مورخلرك یازدقلری سوزلردن وقایع صحیحه استفاده اولنه‌میور .

شرقات شهری نینوادن و شمدی موضع نمرود دینیلن بلده، قدیمه‌دن مقدم اثور دولتنك مقر حکومتی ایدی . موضع مذکورك اسم مشهورینه و بلاد اثوریادن معدود اولان مه‌بین (نصیبین) وایدس (اورفه) شهر قدیملرینك بانیسی نمارده‌دن بری اولدیغی اکثر تواریخده کورلمسنه نظراً اثوریاده دولت اثوریه تشکل ایتمزدن مقدم اتوریا بلادینك جمله‌سی بابلده‌کی نماردہ دولتنه تابع اولدیغی اکلاشیلیور . شرقاتده بولنان اسطوانه‌لر برنجی تغلت فلاسرك اخبارینی حاویدر که زمانی هجرتدن (١٧٥٠) سنه مقدم اعتبار اولنیور .

دولت قدیمهٔ اثوریه‌نك مؤسسی (بیل‌سومیلی‌کابی) نامنده بر ذات اولوب عمود نسبده مؤسس دولت دیو تلقیب اولنمشدر . زمانی مجهولدر .

برنجی تغلت فلاسر زمانینه منسوب آثار عتیقه‌میانندہ‌کی لایحه‌ده اریاوول و اثور ادین نامنده ایکی ذاتك اسملری

مندرجدر . بونلر تغلت فلاسرك اسلافندن اولدقلری او لایحه‌دن اکلاشیلیور .

مورخلر دولت مشارالیها ملوکندن نینوس ایله زوجه‌سی سمیرامیسك قبل الهجره (۲۵۸۰) تاریخلرنده و اوغلی برنجی بیلوسك (۲۵٦۰) ده جالس سریر حکومت اولدقلرینی کوستریورلر . مورخلردن بعضلری موهوم و بعضلری ناموهوم عد ایتدکلری سمیرامیس اشبو نینوسك زوجه‌سیدر .

نینوسدن صکره زوجه‌سی سمیرامیس اثوریا ملکه‌سی بولندیغی حالده شو ایکیسنك اقتدار و اقداملریله دولت قدیمهٔ اثوریه خیلی عظمت و اتساع کسب ایتمش ایدی . فتوحاتلرینه متعلق وقوعاتدن بر درجه‌یه قدر مورخلر بحث ایلدیلر . یونان مورخلرینك سمیرامیسه نسبت ایلدکلری اثار عمرانیه بابل بختنده یازلدی . اثار مذکوره‌یی بعض مورخین میلاددن مقدمکی سکزنجی قرنك اوائلنده ومجرتدن مقدمکی اون بشنجی قرنك اواسطنده قیام ایدن بیلوسك زوجه‌سی سمیرامیسه نسبت ایدیورلر . اشبو سمیرامیس کشف اولنان اثار عتیقه میانندہ سمورامیت دیه کوستریلبور .

قدمای مورخیندن برطاقنك روایتلرینه نظراً نینوسك

زوجه‌سی سمیرامیس عسکرله بالذات کیدرك ارمنیه ملوکندن قارانه غلبه‌واورادن فلسطینه. مصره، حبشه‌یه عزیمتله استیلاسنی توسیع ایتدکدن صکره چین و حبشه بینندکی ممالکك جمله‌سنی دائرهٔ اطاعته ادخال ایلدی. لکن انفاً بیان اولندیغی اوزره اشبو برنجی سمیرامیسك زمانی قبل المیلاد (١٩٦٠) و قارانك ارمنیه حکومتی سریرینه‌جلوسی(١٧٧٠) تاریخلری اثناسنده کوستریلوب اره‌لرنده ایکی یوز سنه‌یه قریب زمان اولدیغندن یا وقعه‌ده یاخود تاریخلرده یکلشلق اولق لازم کلور.

سمیرامیس نامنه بر هند سفری دخی تاریخ کتابلرنده مذکوردر. شو سفری بعضلری برنجی و بعضلری ایکنجی سمیرامیسه نسبت ایدیورلر. لکن اکثریت اقوال برنجی سمیرامیسه نسبتنده‌در. سمیرامیس عساکر کلیه ایله هند ممالکنه هجوم ایلدیکندن هند پادشاهی حاضرلدیغی عسکرك بر مقدارینی میدان محاربه‌ده کوستروب طرفینك حین التقالرنده بوزغونلق ارائه ایتملری ایچون عسکره تعلیمات ویرمش ایدی. عسکر اولوجهله بوزغونلق کوستر ملریله برابر پوصوده‌کی عسکر خروج ایله ارقه‌دن و تعقیب اولنمقده اولان عسکر دونوب اوکدن سمیرامیسك

اردوسنی اورته‌یه الدیلر . وقوعبولان محاربه ده سمیرامیسك عسکری اقبح هزیمته کرفتار و کندوسی‌ده زخمدار اوله‌رق بیندیکی فرسك سرعت سیری سبب خلاصی اولمشدر .

نینوس وسمیرامیسه نسبت اولنان بلخ مملکتی فتوحاتی باقتریانه بحثنده ذکر اولنه‌جقدر .

سمیرامیسدن صکره اوغلی برنجی بیلوس هجرتدن (۲۵٦۰) سنه مقدم تخت حکومته اوطوروب (۲۵٤۱) سنه‌سنه دکین دوام ایلدیکنی و انی تعقیب ایدن نیناسك زمان حکومتی (۲٤۹۲) سنه‌سنه قدر ممتد اولدیغنی مورخلر یازیورلر . بونلر و خلفلری دیو تاریخ کتابلرنده اسملری محرر ساردانفول و داجون نامله‌رینه اولمق اوزره انارعتیقه‌میاننده هنوز اثرکوریله‌مامشدر .

قبل الهجره (۲۰٦۰) دن (۲۰٤۰) سنه‌سنه دکین اثور بیل نیس و (۲۰٤۰) دن (۲۰۲۰) یه قدر خلفی بوزور اثور و (۲۰۲۰) دن (۲۰۰۰) سنه‌سنه قدر خلفی اثور اوبلیت نام ذاتلرك اثور حکمدارلغنده بولندقلری تاریخلرده مذکور ایسه‌ده شرقات قلعه‌سنده بولنان اثار عتیقه میاننده بونلردن یالکز اثور اوبلیتك اسمی مذکوردر .

(٢٠٠٠) دن (١٩٨٠) سنه‌سنه قدر اثور اوبلیتك اوغلی بیلوس و (١٩٨٠) دن (١٩٦٠) ه دكین بیلوسك اوغلی بودیل. (١٠٦٠) دن (١٩٤٠) ه قدر بودیلك اوغلی وولوش. (١٩٤٠) دن (١٩٢٠) یه قدر وولوشك اوغلی برنجی سالماناسار اثوریاده پادشاهلق ایلدیلر. ملوك مشارالیهمك اسم و حكومتلری شرقات قلعه‌سنده بولنان اثار عتیقه ایچنده بولندیغی كبی سالمناساره مخصوص اولمق اوزره موضع نمروده بولنان اثار عتیقه‌دن دخی بونلرك عمود نسبده اولدقلری اكلاشلمشدر.

(١٩٢٠) دن (١٩٠٠) سبه‌سنه دكین برنجی تغلت‌نین حكومت ایلدی. سناخریب بابلی فتح ایتمزدن (٦٠٠) سنه مقدم تغلت‌نین بابلی فتح ایتمشدر.

بوندن صكره (١٨٥٠) دن (١٨٣٠) ه دكین كودور اوزور نامنده بر پادشاهك اسمی معلوم اولوب ایكیسنك میانده بولنمق لازم كلن بر حكمدارك اسمی مجهولدر. عمود نسبده بیل كودور اوزور نین بالازبرك سلفی اولدیغی كوسترلمشدر. نین‌بالازبرك حكومتی (١٨٣٠) دن (١٨١٠) سنه‌سنه قدردر.

(١٨١٠) دن (١٧٩٠) سنه‌سنه دكین بین بالازبرك

اوغلی برنجی اثوردایان ، (۱۷۹۰) دن (۱۷۷۰) ه قدر اثوردایانك اوغلی موتغجیل نیبو ، (۱۷۷۰) دن (۱۷۵۰) یه قدر انك اوغلی اثورریس ایلم ، (۱۸۵۰) دن (۱۷۳۰) ه قدر اثور ریس ایلمك اوغلی برنجی تغلت فلاسر ، (۱۷۳۰) دن (۱۷۱۰) ه قدر تغلت فلاسرك اوغلی اثور بیل کالا ، (۱۷۱۰) دن (۱۶۹۰) ه دکین اثوربیل کالانك قرنداشی برنجی شامس وول (شمسیهو) حکومت ایلدیلر .

اثور بیل نیسدن شمسیهویه کلنجه‌یه دکین اسملری بالاده محرر ملوکك هربری ایچون یکرمیشر سنه دن عبارت برر جیل اعتباریله تقریبی مدت کوسترلمشدر . نین بالا زیردن برنجی تغلت فلاسره قدر حکومت‌ایدن بش پادشاهك اسملری وقرابتلری تغلت فلاسره منسوب اثار مکتشفهٔ عتیقه میانده وموتغجیل نیبودن شمسیهویه دکین مذکور الاسامی بش پادشاه عمود نسبده ذکر اولنمدیغی کبی برنجی تغلت فلاسرك زمانی باویان نام موقعده بولنان اثار عتیقه‌دن استنباط اولنمشدر .

تواریخجه ارائه ایدیلان اجیال سائره‌یی تقریبی ونسبت صورتیله وضع ایلدیلر .

شمسیهو ایله ایکنجی اثور دایان ارهسنده اثورمازور

نامنده برپادشاه اولدیغی ایکنجی سالمنا ساره منسوب اولمق اوزره اثوریا خرابه لرندن چقاریلان برپازیدن اکلاشلمشدر .

یوقاروده مذکور الاسم برنجی تغلت فلاسر ـ اثار عتیقه‌دن مستخرج وقوعات خلاصه سنه نظراً ـ اعاظم ملوك اثوریه دن اولدیغی وبحر خزر وجبل لبنانه قدر غارت ایدرك عسکر له خیلی ممالکه غلبه ایلدیکی ومعا ـ صری بولنان پادشاهلر کندوسنه اطاعت ایدوب حتی مصر فرعونی تحصیل رضاسی ایچون برتمساح دخی اهدا ایتدیکی وبالمحاربه بابل پادشاهنه غالب کلدیکی اکلاشیلیور .

تغلت فلاسرك وفاتنده ممالك اثوریه دوچار فتن وفسادات اولدیغندن اثور دولتنك قوتنه ضعف کلدی . بروقت صکره اعیان دولتدن بیل کتیراسو نامنده برذات ظهور ایدرك اوصرده اثور حکمداری بولنان ذاتی خلع وتبدیل ایله عاصمهٔ مملکتی مدینهٔ اثور (شرقات) دن مدینهٔ نمرود نقل وتقویت دولته سعی ایتمشدر .

بوندن صکرا ایکنجی سالمناسار وخلفی اربین حکومت ایلدیلر . اربینه خلف اولان ایکنجی بیلوسك جلوسی قبل الهجره (۱۵۷۸) ده ظن اولنیور . بونك زمانده

اثور دولتی خیلی ترقی ایدرك ماد حکمدارینی اطاعت وجزیه‌یه ربط ایلمشدر .

ایکنجی بلوسدن صکره سریر حکومته ایکنجی تغلت فلاسر اوطوردی . تغلت فلاسر ثانی فتوحات وغزواته حریص ایدی . تشیید ابنیه‌جه اثاری معلوم دکلدر . اثور خرابه‌لرینی حفر ایدنلر بونك اثارندن بر طوغله بولدیلر . طوغله اوزرنده کی عباره نك مألی بودر :

« بن جمله امك اوزرینه مستولی اولان تغلت فلاسر نام پادشاه قوی الاقدارم . معموره‌ده بربیوك یوقدرکه بن اندن بیوك اولمیه‌یم . قلیجمله اقطار اربعه‌یه مالك اولدم . بیوك . کوچوك نه‌قدر ممالك وارایسه عسکرمله غزا ور بمه دشمن اولانلری قهر ایله برونلرینی یره سوردم » .

بوندن صکره ارمنستان وجزیرهٔ مابین‌النهرینده اثوره تابع اولمیان ممالکی استیلا ایلدیکنی وطائفه‌لرینی بشقه یرلره سوردیکنی ومصره غلبه‌سنی ، اقاصیٔ شرقدن اطراف مغربه قدر فتوحاتیله اورالردن اغتناماتنی ذکر ایتمشدر .

تغلت فلاسر ثانیدن صکره دولت اثوریه سریرینه

اوغلی اثور نزربال جلوس ایلدی . مدتی (۱۵۵۲) دن (۱۵۲۷) یه قدردر . اثور نزربال بنالر . هیکلر، قصرلر انشا سنه حریص ایدی . اثور نزربال موضع تمروده یلدزلری رصد ایچون برهرم بنا ایتمش واو جواردہ برهیکل دخی یاپدیروب ایچنده برتمثال اقامه ایله بوتمثالك اوستنه ترجمه‌سی اتیده محرر سوزلری یازدر . مشدر :

« بن مالك مظفریت ونائل مقصد اولان قصر اثورینك صاحبی اثور نزارم . شدتلی ارسلان کبی حربلرده صفوف اعدایی پیرتان واقطار ار بعه‌یه مالك اولان تغلت سمدانك اوغلی یم . اوده طوائف اثوریه اوزرینه متسلط پادشاه مظفر بیلوسك اوغلیدر . بن قلیجمله دجله‌نك منبعندن جبل لبنانك اطرافنه قدر ممتد اولان اقالیمه مالك اولدم » .

اثور نزربال ظالم وقان دوکمکه حریص وقلبنده مرحمتدن اثر نابود ایدی . محاربه‌ده اسیر ایتدیکی اشخاص قولاقلرینی . برونلرینی . اياقلرینی کسمك کبی معاملات شدیده کونستریر وکسدیکی اعضاء انسانیه‌یی جمع ایله بناء قائم کبی بر برینك اوزرینه دیزدیروب بونکله تلذذ ایدر ایدی .

اثور نزربال وفات ایتدکده اوغلی ایکنجی سالمناسار هجرتدن (۱۵۲۷) سنه مقدم دولت اثوریه تختی اوزرینه اوطوروب (۱۴۹۲) سنه سنه دکین حکومت ایتدی . بونك زماننده اثور دولتنك شان وعظمتی باباسنك زمانی کچمشدر . اعمالندن اولان اثار عتیقه اوزرنده شوعبارهنك مألی منقوشدر :

« تملکمك طقوزنجی سنهسی سکزنجی دفعه اولق اوزره فراتی کچدم . حدرئ شامینك اوغلی حمالی صخلینایی وفیکه حکمدارلرندن اونایکی پادشاهی قهر ایله خزینه لرینی وخیول وحیوانات سائرلرینی ضبط ایلدم . اونبنجی سنه یوز یکرمی بیك عسکرله چیقوب حمایی وبونکله برابر سکسان طقوز مدینه استیلا ایتدم . اون طقوزنجیسنه حدرینك خلیفهسی حزائیل اوزرینه خروج ایدوب بیك یوز یکرمی برعجله ودرتیور اتلو اسیر ایلدم . یکرمنجی سنه امانوس طاغلرینه کیدوب ارزلباندن جسرلری قطع ایله اثوره کتیردم . یکرمی سکزنجی سنه صور وصیدا وجبیل شهرلرینی بکاجزیه ویرمکه واسرائیل ملکی یاهویی بکاهدیه تقدیمنه مجبور ایتدم » .

ایکنجی سالمناسارك اثارندن یدیقدم طول ویکرمی

ایکی قراط عرضنده برطاش بولندی . بوطاش اوزرنده یکرمی یدی عدد محاربه سنك تاریخلری وصورتلری منقوشدرکه نقوشلری صنایع غریبه‌یی حاویدر . صور مذکوره درونده برانسان صورتی واردرکه متضرعانه برشکلده کوسترلمشدر . شو صورتك صاحبی بنی‌اسرائیل ملوکی یاهو اولدیغی ظن اولنیور .

سالفا ساردن صکره حکومت اثوریه ایکنجی شمسیهو دیو معروف اولان شامس ووله انتقال ایتدی . حکومتی (١٤٧٩) سنه سنه دکین ممتد اولمشدر . کوچوك برادری جاماسب باباسنك فتوحاتندن بعض محللری استیلا ایلدیکندن اره‌لرنده بش سنه مدب فتنه‌لر وبابل ونینواده فسادات متنوعه ظهور ایتمشدر .

اخرالامر فوز ونصرت شمسیهویه یوز کوسترووب ممالکی قرنداشی یدندن قورتاردی . بابل حکمداری بلتاریب دولت اثوریه‌یه تابع ایکن شمسیهو وقرنداشی میانه‌لرنده اختلاف وفتنه‌لرك جریان ایتدیکی زمانلرده فرصت بولوب دائرهٔ اطاعتدن خروج ایله اعلان عصیان ایلمشدی . شمسیهو اوفتنه‌لری باصدردقدن صکره قتال ایچون بلتاریب اوزرینه خروج ایدوب بابل اشرافی

قتل واهالیسندن یدی بیك نفوس نفی ایلدیکی بعض اثرلرك اوزرلرنده‌کی یازولردن استنباط اولنمشدر .

شمسیهو دن صکره اوغلی اوچنجی بیلوس اثور حکومتی تختی اوزرینه چیقدی . مدتی اون سنه‌در .

بونك زمانینده بابلجه فتنه‌لر تحدث واختلاف تکثر ایتدیکندن اصحاب مخالفتی دائرهٔ اطاعته ادخالدن عاجز قالدی . بابل ملوکی بناتندن برینی تزوج ایدر ایسه بابلی اطاعته یناشدیره جغنی بالملاحظه بنات مرقومه دن سمورامیتی تزوج ایتمشدر . اوچنجی بیلوسك اثارندن بر طوغله اوزرنده شومألده برعباره منقوشدر :

« بن بیلوسم . مدن واقالیمك وسوریا وفنیکه اره‌لر - نده‌کی وصور وصیدون وسامره وایدون وفلسطین حدودنده‌کی ممالکك جملهسنه خراج وضع ایتدم »

بیلوسه (۱۴۶۹) ده اوغلی اوچنجی سالمنا سار واکاده (۱۴۱۵) ده اوچنجی اثورداپان خلف اولدی. اثور دابانك وفاتنده ساردانا پال دولت اثوریه سریرینه اوطورمشدر . (۱۳۹۷)

ساردانا پال حظوظ نفسانیه سنی التزام ونسوان وملاهی ایله اشتغال ایتمکله قوای دولته ضعف کلی عارض اولدی . کلدانی بیلیز یس ایله ماد حکمداری

ارباسیس اتفاق ایدرك عسکرله نینوایه طوغری یوریدیلر . ساردانایال غفلتدن ایلوب عساکر کثیره تجهیز وبالذات محاربه یه قیام ایلدی ایسه ده منهزماً نینوایه فرار ومحاربلری تعقیب ایله نینوایی محاصره ایلدیلر . محاربه ومحاصره خیلی وقتلر دوام ایدرك ساردانابالك اسباب مقاومتی کاملاً مضمحل اولمغله برمحله اودون جمع ومالك اولدیغی خزائن وجواهر واشیایی اودونلرك اوزرینه وضع ایله اتشلیوب یاقدقدن صکره کندوسی ده نسوان واولادیله برابر اتش ایچنه کیروب محترق اولدی . محاربلر نینوایی بالاستلا اهالیسنی قتل ویغما وشهری سراپا احراق وتخریب ایتدیلر . بناءعلیه اثور دولت قدیمه‌سی منقرض اولدی (١٣٨٠) .

شو دولت قدیمه سریرینه جالس اولان ملوکك اوائلی حالا پردهٔ ریب واشتباه ارقه سنده‌در . ملوکنك اسامیسی وتواریخی اختلافات ایله مملو اولدیغی کبی اثار عتیقه اوزرلرنده کی یازولردن ترجمه ایدلمش اولان وقوعات واسامینك تاریخلری دخی تقریبی وضع اولنمش اولدیغندن کرك انسقلوپیدیلرده کرك تواریخ جدیده‌ده مندرج جدوللرك حاوی اولدقلری اسامی وتواریخ یکدیکره بکزه‌میور . بزم یازدیغمز اسامیٔ ملوك وتواریخ جلوس

دخی انلردن استنباط صورتیله اولدیغندن صحتنه تعهد اولنهمامسی ضروریدر . فقط اثار عتیقه‌یه مستند اولان وقایع اشتباهدن سالم اولدیغی ذکر اولنان دولت قدیمهٔ اثوریه نك انقراضی میلاددن (۷۵۸) وهجرتدن (۱۳۸۰) سنه مقدم اولدیغیده متحققدر .

بیلیزیس شوفتحی اکمال ایتدکدن صکره قبل‌المیلاد (۷٤۷) وقبل‌الهجره (۱۳٦۹) سنه سنه قدر اثوریاده اقامت وبلاد اثور اهالیسی کندوسنه اطاعت ایدرك او تاریخده وفات ایتدی .

اشبو بیلیزیس اثار اثوریه ارهسنده فول اسمیله مذکور اولوب اسکی اثور حکمدارلری سلاله لرندن بریسیدر .

— ۱۰ —

اثور دولت اخیره‌سی

قبل‌الهجر

(۱۲۲۸ — ۱۳٦۹)

فولك وفاتندن صکره اثور یلردن اوچنجی تغلت فلاسر ظهور ایدرك درت سنه قدر بابل اهالیسیله

محاربه ومحجرتدن (۱۳۶۵) سنه مقدم بابله غلبه ايتمشدر. تغلت فلاسر اقدام وجسارتله متصف ايدى . نائل اولديغى مظفريتله كسب شهرت ونفسنى نينوس ثانى ديو تلقيب ايدى .

اثورك منهدم اولان بنيان دولتنى تعميره موفق اولوب ممالك اثوريه دن بابل حكومتنك استيلا ايلديكى يرلرى استرداده واقطار شاميه نك جهت شماليه سنه طوغرى توسيع ملكه چالشدى . ايكنجى سنه ارمنه حواليسنده‌كى بلادى استيلا وارمنيلردن پك‌چوق نفوسى جزيرهٔ مابين‌النهرين واثور بلادينه اجلا ايلدى . بنى اسرائيل حكمدارى فاقح ودمشق پادشاهى رصين ويهودا ملكى احاز ايله محاربه‌لر ايدرك احاز تصادف ايلديكى مضايقهٔ شديده دن ناشى تغلت فلاسره دخالت وتضرعله چوق مالل اعطا ايتديكندن تغلت فلاسر اورايى ترك وكيدرك دمشقى استيلا ايتدى .

دمشق حكمداوى رصينى طوتوب اولدردى . بو ايشى بتوردكدن صكره فلسطينه عزيمتله فقحى اعدام ومملكتى ضبط ايلدى. حوالئ مذكوره‌يى ضرباً وقهراً دائرهٔ اطاعتنه صوقوب اعاليسنك چوغنى اثور حواليسنه نفى ايتدى .

صکره تکرار ملك احاز اوزرینه یورویوب مقاتله وبو دفعه‌ده اموال کثیره اخذیله عقد متارکه ایلدی . قبل‌الهجره (۱۳۵۶) سنه‌سنده مشرق طرفلرینه توجهله هرنه‌محله واردی ایسه اهالیسنه اذاقهٔ زهر بلا ایدرك (۱۳۴۹)ده کندوسیده زهرابهٔ مماتی ایچدی .

دردنجی تغلت فلاسر فوت اولدقده دردنجی سالمناسار سریر ملکه اوطوروب اسرائیل ملکی هوشعی سامره‌ده جزیه‌یه ربط ایتمش اولدیغی حالده هوشع مؤخراً تأدیه‌ده مخالفت ومصردن استمداد ایتدیکندن سالمناسار بالمحاربه هوشعی اسیر و حبس واوچ سنه محاصره ایله سامره‌یی ضبط ایدوب اسرائیللرك بر طاقمی خابور طرفنه اجلا ایتدی . سالمنا سارك غلبهٔ شدیده‌سی اوزرینه ایکیوز یتمش سنه‌دنبری حکمفرما اولان بنی اسرائیل دولتی منقرض اولدی . سالمناسار (۱۳۴۳)ده وفات‌ایدوب کندویه‌خلف اولهجق اولادی بولنمدیغندن محاربه‌لرده سرعسکری بولنان ساریوکین (سارغون) ائور دولتی سریرینه اوطوردی .

سارغون غایت شجیع و بهادر ایدی . سالمنا سارك اکثر مونقیاتی بونك همتیله‌در . ساردانابالك سقوطیله کلدانیلرك یدلرینه کچمش اولان ممالکی بالاسترداد مابین

النهرين بلادينك جملهسنى استيلا وارمنستان ، مصر ، قبرس ممالكنى دائرهٔ اطاعتنه ادخال ايتمشدر . قبرسده بربيوك طاش ديكمرك اوزرينه صورتنى وتاريخ استيلا - سنى نقش ايتدردى . بوطاش اليوم برلين شهرنده در . سارغون هر برمحاربهده مظفريت وفتوحاته مظهر اولوب فقط صور شهرينى محاصره ايلدكده زمان محاصره پك چوق وقتلر اوزامقدن ناشى عسكرينك ذخاير وعلفى توكنمكله خائب وخاسر ارلهرق عودت ايلمشدر . سارغونك بعض فتوحاتى كندى لساننندن اولمق اوزره خرساباد ديوارلرينك اوزرلرنده يازلمش اولديغندن ترجمهسى بودر :

« بنم ملكى استيلا ايديشم كسوف تام كونده در (١٩ اذار قبل الميلاد ٧٢١ وقبل الهجره ١٣٤٣) . عيلام پادشاهى كمباتيغازى مقهور وصكره سامرهيى محاصره وضبط ايتدم . اهاليسندن (٢٧٢٨٢) نفوسى نفى ايلدم . غزه ملكى هانون ومصر ملكى فرعون بكا مخالفت كوستردىلر . بونلرك اوزرلرينه نازل اولوب ارض رافياده حرب ايتدم . اقبح هزيمتله منهزم اولديلر . اندن صكره مصر ملكى فرعون وعرب ملكى شمس وصابئه ملكى يطعمير اوزرلرينه التوندن . عقاقيردن .

آت، دوه، اوکوزلردن خراج وضع ایلدم . حماده عبید الممالك دمشاق و سامره اهالیسنی بنم علیهمده بولنمغه تحریص ایتمشدی . عسکرمله خارخار (کرکر) ه قارشو یورپوب بینمزده وقایع هائله یوز کوستردی . شو وقایعك نهایتی آنك مغلو بیتنی منتج اولوب مدینه‌سنی، سورینی و سائر ابنیه‌سنی هدم و تخریب ایدی ویردم . خراب اولان ابنیه‌نك انقاضی یکدیکری اوزرینه یغلمش طاشلره دوندی . جماعتلرینك بیوکلرینی اولدردم. پادشا . هلرینی طوتدروب بدننـدن دریسـنی یوزدردم . وان حوالیسی بنم ممالکمدن معدود ایکن ارتز اولدکدن صکره اهالی اوغلی اسایه بیعت ایتمشلر ایدی . اسا ایله ارمنی اورساما اسکی استقلاللرینی اعاده ایچون بینلرنده کیزلی اتفاق و محالفه عقد ایتدکلرندن عساکر اثوریه‌مله اوزرینـه واروب قلعه‌لرینی یقدم . او خائن حکمداری (ارمنسـتان حکمدارینی) طوتوب دریسنی یوزدردم . هپسنی سلطنتمه خضوع ایتدردم ، اسـوط حکمداری ازوری بنم مشغولیتلرم صره‌سنده فرصت بولوب بکاجزیه ویرمامکه قالقشدی. شهرلرینی تخریب و بتلرینی، قاریلرینی اوغللرینی ، کندوسنه متعلق اولانلری قهر ایله تذلیل ایلدم . صـکره قلبمه مرحمت کلدی . بیقدیغم یرلرك

معموریتی اعاده و مشرق طرفلرندن نفی ایتدیکم طائفه‌لری اوراده اسکان ایله سرعسکر لرمدن برینی اوزرلرینه نصب و انلری اثوریلر عدادینه ادخال ایتدم . »

یو بحثلردن صکره (۱۳۳۱) تاریخنده برقاچ مظفریتی و الدینی غنائمی و ساردانا پالك انتقامنی المق مقصدیله دور یاقین شهرینی یعقوب اهالیسنی تدمیر ایتدیکنی و قبرس پادشاهنك ویردیکی هدیه‌لری و سائر محاربه‌لرینی ذکر ایتمشدر .

سارغون (۱۳۳۳) سنه‌سنده مدینهٔ نینوایه معادل اولمق اوزره دور ـ ساریوکین (خرساباد) شهرینی بنایه مباشرتله (۱۳۲۸) سنه‌سی تشرین اولنك یکرمی ایکنجی کونی بنایه ختام ویردی .

سارغون محاربه‌لرله مشغول بولندینی وقتلرده علامیلر و بابلیلر فرصت بوله‌رق دولت اثوریه مخالفلریله عقد اتحاد ایتدکلرندن سارغون مخالفین مرقومه‌یی تنکیل ایتدکدن صکره سهول کلدانیه‌ده علامیلر اوزرلرینه هجوم و عسکرلرینی کسر و پریشان ایتدیکی کبی بابله طوغری یوریوب مرودخ بلادانی اسیر و ممالکنی تسخیر ایتمشدی. بوندن صکره دمشق وسواحل طرفلرنده محاربه‌لره دوام ایتمکده ایکن مرودخ بلادان اغتنام

قرصتله مملکتنه رجوع و اظهار عصیان ایلدی . اثورپا اهالیسی ایسه سارغوندن نفرتله بیلرنده قتانی قرارلشدرمدقلرندن مقرینه عودت ایلدیکی صرده سارغونی اعدام ایلدیلر .

موسیو پلاس واسطه‌سیله خرساباد خرابه‌لرندن چیقارلمش و موسیو اوپر واسطه‌سیله فرانسزجه‌یه ترجمه ایدلمش اولان آثار عتیقه‌یی حاوی کونیفورم تاریخنك اون برنجی صحیفه‌سنده ـ رولنسون واسطه‌سیله اخراج ویازولری ترجمه ایدلمش اولان آثار عتیقه ایچنده اوزرینه (٦۹) وقمی موضوع برپارچه‌ده نقش ایدیلن یازولره نظراً قبل المیلاد (۷۰۵) نیسانك التنجی کونی خرسابادك حصارلری تقدیس ایلدیکی وسنهٔ مذکوره‌یی تعقیب ایدن (۷۰٤) سنه‌سی اغستوسنك اون ایکیسنده وآمد (دیاربکر) والیسی پاخاربیلك حکومتی اثناسنده سارغون مقتول اولوب اوغلی سناخریب باباسنك تختنه جلوس ایلدیکی استنباط اولدیغنه دائر ـ بر حاشیه مندرجدر .

مذکور آمد شهری مدین بن ابراهیم علیه السلام اولادندن (آمد) بن البلندی نام ذاتك اسمیله تسمیه قلندیغنی محمد بن سهلدن روایةً یاقوت معجمنده بیان ایتمشدر . بو تقدیرجه آمد شهری حضرت ابراهیم علیه

اسلامك زمان عاليلرينه قريب بر وقتده تأسيس اولنمش اولديغى روايت مذكوره‌دن استفاده اولنيور .

ارمنى تاريخ و جغرافيالرنده و سائر بعض تاريخلرده ديار بكرك نام قديمى (ديقرانكرد) اولديغنه دائر مندرج اولان بحثلر روايت وحاشيهٔ مذكوره‌يه نظراً مجروحدر . زيرا ديقرانكردك مؤسسى دينيلان ارمنستان ملوكندن ديقرانك جلوسى قبل الهجره (١١٨٧) تاريخنده اولوب آمد حقنده معجمك روايتى شهرك بناسى هجرتدن (٢٤٠٠) سنه‌دن زياده مقدم اولديغنى كوسترمسى و باخر بيلك بيله ديقراندن يوز قرق سنه مقدم اثور دولتى طرفندن آمده والى بولنمسى ديقران كرد شهرى آمددن بشقه بر شهر ايدوكنى اثبات ايدر .

كلهلم صدده : سارغونك وفاتنده سناخريب اثور دولتى سريرينه جلوس ايدرك ايامنده بيوك بيوك ايشلره دونق اولمشدر . كثير المغازى وعطلتلى بر پادشاه ايدى . عظماء ملوك حوزهٔ حكومتنده محمى ايديلر . نفسنى بر يوزينك پادشاهى ديو تلقيب ايتمشدى . سناخريبك اثوريا خرابه‌لرنده كندى لسانندن يازلمش اولديغى حالده اوروپالولرك اخراج و كونيفوره تاريخنه درج ايتدكلرى وقوعاتنك ترجمه‌سى وجه آتى اوزره‌در .

« بنم برنجی غزام بابل حکمداری مرودخ بلأدان ایله عیلام عسکرلری اوزرینه وقوعبولدی . کیش نام موقعده محاربه اولنوب اوزامقسزین قتاله نهایت کلدی . بابل حکمداری المدن قاچوب قلعه‌لرینك بریسنه التجا ایتدیکندن اوزرینه یوریوب سبی وقتل ایله اتلرینی، سلاحلرینی، خزینه‌لرینی، ذخیره‌لرینی اغتنام ایتدم . بو غنائم ایچنده التوندن، کومشدن . ذی قیمت آوانی و پادشاهلره مخصوص ملابس کثیره وار ایدی . بوندن صکره آدملرمدن بعضلرینی کوندروب بابل حکمدارینك عورتی وسائر متعلقاتی خادم وطواشیلریله برابر دردست ایتدردم . عسکرینك بقیه‌سنی اسیرایدوب کوله دیو صاتدم . بعده ربم اثورك امداد و حولیله کلدان ممالکندن یمش طقوز بیوك شهر و یوز یکرمی قریه‌یی بالمحاصره ضبط ایلدم . مالرینی اغتنام و ذکور و نسوانی اسیر ایدرك ارککلرینی کوله و قاریلرینی جاریه دیو فروخت ایدی ویردم . »

سناخریب بوندن صکره ماد، ارمنستان، پاینه، فرس کوماجینه بلادی اوزرلرینه وقوعبولان ایکنجی غزاسنی وصف ایدوب اوچنجی غزوه‌سنی توصیفده دیر که :

« یوزمی شامه چویردم، شامده ایلولی نامنده عزمی

کوشك. بطشی ضعیف بر پادشاه وار ایدی. بنم قورقوم قلبنی استیلا ایتمش ایدی. مقدمك خبرینی المسیله برابر ملکنی و النده هرنه وار ایسه جمله‌سنی ترك ایله جزایر بحردن برجزیره‌یه قاچدی. بیوك صیدا وکوچوك صیدا شهرلرینی و بونلره تابع یرلری. هیکالری. قلعه‌لری تسخیر ایتدکدن صکره ایبوبیلی اورالرك خراجنی طوپلامغه مأمور تعیین وعودت ایتدم. بو وقوعاتی متعاقباً صیدالی اینوبیل. اروادلی عبذلیت. اسوطلی میطتی. عمونلی بادول. موابلی شمس ناداب. ادوملی مولك رام و سائر فنیکه حکمدارلری هدیه لرله بکا مقرب اولمغه و رضامی تحصیله چالشدیلر. لکن عسقلانلی صدقا کبر مسلکنه ذهاب ایله بکا عصیان کوستردی. عسکرله اوزرینه هجوم ایدوب صدقایی طوتدم. کندوسنك و باباسنك بتلرینی پارچه پارچه ایتدم. بوصرده میغرونك بیوکلری — بکا مطیع اولان — حکمدارلرینی بادیی اولدرمك ایچون بینلرنده قرار و یروب بادیی دردست و یهودا ملکی حزقیایه تسلیم ایتدیلر. میغرون اهالیسی بنمله آره لرنده حرب ظهور ایده مصر وحبشه حکمدارلرینك مظاهرتلرینه طسعکار ایدیلر. عسکرلرینی طوپلایوب میدان محاربه‌یه ایندیلر. ایلسیکا بقعه‌سنده قتال وقوعبولدی.

غلبه بکا وهزیمت انلره پوز کوسترردی . عسکرلرینی بوزوب تارمار ایتدم . حساپسز مالللرینی اغتنام ایلدم . یونلر بوزیلوب اوکمدن طاغلدقدن صکره مصرلی میروی و اوغلی اوقلرمله اقبح هزیمته دوچار اولدیلر . حامیلری مقتول اولدی . تلیچمك آغزینی میغرونه چویردم . بیوکلرینی اولدردم . فتنه ایدنلری طوتوب کوله دیو صاتدم . بادینك کوندرلسنی اورشایمه خبر کوندروب جلب و ملکنه اعاده ایتدم . سایه‌مده واروب اقامت ایلدی. زیرا بکا یقین کلشدی که بادی رأینده طوغری ایدی . او ملوکك ایشلری بوندن عبارتدر .

اما حزقیا کندی نفسنه متعلق ایشلری بیودوب اطاعتمدن امتناع و شدت مقدرتمی استخفاف ایله بکا کبر کوستردی. حزقیانك النده قرق درت شهر وسورلرینك اوزرلرنده یك چوق یوکسك برجلروار ایدی. چکرکه‌لر کبی کثرت اوزره طاغیلان عسکرلرمی سوق ایدرك او شهرلرك اطرافنده چادرلر قوردم . مترسلر یاپدیروب محاصره آتلرینی وضع ایتدم . عنف و ثبات عزم ایله انلری اورمغه دوام ایدوب بلاتك آجیلرینی. مضایقه‌نك اشدینی انلره طاتدردم . مملکتلرینی آلوب قلیجمله ایچریلرینه کیردم . النده هیچ بر شی براقیوب هپسنی

الدم . بنم شوکتحم بربیوك فتح اولدی که شمدی یه دکین کچمش زمانلرده مثلی ایشیدلمش شیلردن دکل . انلردن اسیر ایتدیکم کباروصغار، ذکور ونسوان واغتنام ایلدیکم انلر ، اشکلر ، قاطرلر ، دوه‌لر، اوکوزلر وسائر حیوانات لایعد ولایحصادر . بونلرك جمله‌سنی اتوریایه سوق ایتدم . بوندن‌صکره یوزمی‌حز قیانك دار الملکی اولان اورشلیمه چویردم . سرچه‌بی قفسده حبس ایدرکبی کندوسنی اورشلیم ایچنده حبس ایلدم . مدینهٔ اورشلیمده برجلر بنا ایتدیروب ادملریمی سورك اطرافنه یایدم‌که برکیمسه شهردن چقارایسه یقه‌لیوب طوته‌لر . اواثناده فلسطینده فتح‌ایتدیکم مدینه‌لره اتباعمدن والیلرتعیین‌ایتدم. بووالیلر اسوط حکمداری‌میدتی . میغرون‌حکمداری‌بادی ، غزه حکمداری اسمابیل ایدی .

حز قیانك ایشنه کلنجه وقتا که بنم شدتمی کوردی قورقوسندن قاچه‌جق یری طارلاشوب ثباته ده قدرتی قالمدیغندن ایستدیکم اموالدن اوزرلرینه ویرکو وضع ایتمك اوزره مصالحه یه طالب اولوب رسوللرینی یانمه کوندردی . نینوایه کلدیلر . اوتوز وزنه التون ، درتیوز وزنه کومش ومعادن ثمینه ، ذی‌قیمت طاشلر، انجو ، بیوك یاقوت ، سلطنته مخصوص سریرلر ، خالص کهربا ، آت

ایرلری، دکز اوکوزی دریلری. اخشاب متنوعه: ابنوس. کوزل جاریه‌لر، کوله‌لر وچوق هدیه‌لر کتوروب اوکمه قویدیلر . »

سناخریب اثنای محاربه ومحاصره ده اولان وقوعاتی بیان ایدیورایسه‌ده نه سبب دن اورشلیملك محاصره سنی فسخ ونینوایه عودت ایتدیکنی یازمیور . حالبوکه توراتك مندرجاتنه نظراً اثنای محاصره ده حضرت شعیا علیه‌السلامك دعاسی سببیله من‌طرف‌الله ایچلرینه طاعون دوشه‌رك برکیجه ایچنده یوز سکسان بشبیك نفر عسکری فوت اولوب صباحلین امواتك جثه‌لرینی میدانده کوردی ومصر طرفنده براقدیغی عسکرلرك اسلحه‌لری قایشلرینی وبایلرینك کریشلرینی فاره‌لر کمیروب استعماله یارایه جق صورتدن چقارمقله انلرده مصر عسکرینه قارشو بوزلدیلر . شومصیبتلر اوزرینه ارتق سناخریب اورشلیم طرفلرنده قالمغه جرائت ایده مدیکندن نینوایه رجعت ایلدی . عظمت مغرورانه‌سی اول ایکی هزیمت معنویه‌یی یازمغه مانع اولمشدر .

سناخریب مقدما بابلی استیلا ایلدکده بیلبوس نامنده برینی اورایه والی تعیین ایتمشیدی . اورشلیمده تصادف ایتدیکی نکبت اوزرینه مرودخ بلاءدان فرصت بوله رق

مملکتی تکرار اله کتورمك ایچون جمعیتله بابل اوزرینه کیتدی . اهالی ممنوناً استقبال ایلدکلرندن سناخریبك اوراده والیسی بولنان بیلبوسك دائره اطاعتندن چیقدیلر. بوحادثه سناخریبك مسموعی اولدقده جنود عظیمه ایله هجوم ایدرك قتلده پك ایلرو واردی . مرودخ بلادن مغلوباً فرار ایلدی. اندن صکره نام وشانی معلوم اولمدی. ناخریب بابل حکومتنه اوغلی اثورنادینی تعیین ایتدی.

بوندن صکره مشرق طرفلرینه هجوم ایدرك بیوك بیوك فتوحاته وثیجه نیجه قلاع ومداین فتحنه موفق اولمشدر. بلاد وممالك خیلی وقت محاربه دن خالی قلوب انظار عامه ده سناخریبك هیبتی تقرر ایلدی .

بوائناده مدینهٔ نینوانك تجدیدینه شروع ایله معمار ونجار ونقاشلردن پك چوق اوستهلر کتوردوب نینوایی بر صورتله تجدید و تزیین ایلدی که اسکی حالنی بیله کچدی .

(۱۳۱۵) ده اثورنادین وفات ایتدیکندن سناخریب ارجیلی و براز صکره اودخی فوت اولمغله مزیزی مرودخی بابله والی نصب ایلدی . مزیزی مرودخ بابلی الاصلدر . بونك زمانننده بابلجه اسباب فساد ازدیاد بولمشدر . سناخریب ازاله فساده شدتله قیام ایدرك

اهالیٔ بابل عیلام حکمداری کدرنا کنتادن استمداد ایتدیلر . کدرکنتا کایتلی عسکر واسلحه کوندردی ایسه ده سناخریبك محاربه‌لرنده منهزم وبیشرو اهالی اولان سوزوب اسارته کرفتار اولدی . سناخریب عیلام حکمدارندن اخذ انتقام ایتمکه قیام وصدمات عظیمه ایله کدرنا کنتایی استیصال ایلدی . مداین کلدا . نینوه‌نك قرقدن زیاده سی دست استیلاسنه دوشدی . شو مظفریتی حاوی اولمق اوزره سناخریبك لساندن محرر یازولمش مألی وجه آتی اوزره‌در :

« انقلردن آتشلی دومان پارلایوب یرایله کوك‌ارەسنی طولدردی . اول دومنك بلوتلر کبی اچیلان کثافتی طرف طرف یایلدی . یانان آتشلرك علولری رعد کبی شعله‌لر کوستردی . کدرنا کنتا بنم مقدم شدتمه یاقن کلدکده قورقوسندن شعاع کبی عصمه‌سنه طوغری اوچی ویردی . عاصمه‌سنه یاقن واردیغمده بنم شدتله اسمکده اولان روزکارم اکا طوغری اسمسیله برابر قچوب ممالکنك انتهاسنده کیزلندی . مدینه سنی محاصره ایله شدت واخذینی تصمیم ایتدم . . . »

سناخریب شو اثرنده نتیجهٔ وقوعاتی یازمیور . حالبوکه ادلهٔ نجومیه ده سو عاقبتنه دائر بعض احکامه

کسب اطلاع ایتدیکندن محاصره یی قالدیروب الله کچن غنائمله بالاکتفا ینوایه عودت ایلدی . کدرنا کنتا فرارندن اوچ ماه صکره وفات ایدوب یرینه قرنداشی اومان کچدیکنی سناخریبک محبوسی بولنان سوزوب خبر الدقده اومان ایله مناسبت ومعارفه سنه استناداً برتقریب ایله فرار واومانك یانینه عزیمت ایتمکله ایکیسی برلکده عسکر جمع ایدوب بابلی استیلا ایدی ویردیلر.سناخریب بودفعه ده بابله هجوم وجمعیتلرینی استیصال ایلدی ایسه ده سوزوب واومان عیلامه قاچدقلرندن هیچ برینی طوتهمدی .

سنا خریب غایت ظالم وقتال وخونریزبی بالکایدی . قتل ایلدیکی نفوس انسانیه حساب قبول ایدر شی دکلدر . سیئاتنه مجازات معنویه اونق اوزره (۱۳۰۳) ده ایکی بیوك اوغلی کندوسنی اولدوروب ارمنستانه فرار ایلدیلر . سناخریب مقتول اولدقده کوچوك اوغلی اسار حادون دولت اثوریه تختنه اوطوردی .

ملوك اثوریه نك اك بیوکی اسار حادوندر . جلوسندن صکره خلیج عجم ایله جبال ارمنیه وبحر متوسط اره سنده کی محللرك جمله سنه عسکرله یوریوب مظفر اولدی . شرقده مادیلرله محاربه ایدرك غربده قبرس

حوالیسنه وجنوبده مصر وحبشه یه قدر نفوذینی یورتمشدر. امرینی انفاذ ودائرهٔ اطاعتنه ادخال ایلدیکی محللردن بعضلرینك اسملرینی بیله باباسی ایشتمامشدی. اسلافی زمانلرنده بابل حوالیسی فتنه واختلالدن خالی قالمامشکن اسارخادون اقدامنی مرودخ بلاء دان اولان استحصال خضوع ورضالرینه صرف ایله بومقصدینه موفق اولدی. دولتنده کندی زمانندهکین جریان ایدن ادارهٔ ملکیه یی تغییر ایله ممالکنی ولایاته تقسیم ایتمش وبابل شهرینی نینوی کبی عاصمهٔ دولت اتخاذ ایله نامنی اثور وبابل پادشاهی دیوسویلتمشدر. بعضاً بابلده وبعضا نینواده بولنور ایدی. مدت سلطنتنك چوغنی بابلده وبعضیسنی نینواده کچوردی. جملهنك خسنودی وحسن توجهلرینی قازانمشدر.

یهودا ملکی منسی تهمت جنایتله عسکری جانبندن طوتیلوب مقیداً حضورینه کتورلدیکندن عزو اولنان تهمتدن برائت ذمتنی اکلادینی جهتله منسی یی حکومتنه اعاده ایلدی. مقتضای حلمی اولق اوزره خلیج عجم طرفلرندهکی دائرهنك حکومتنی مرودخ بلاءدانك اوغلرندن برینه اعطا ایتمشدر.

اسار حادونك تشیید ابنیهجه شهرتی اولوب بابلده

انشا ایتدرمش اولدیغی قصر دن بشقه اماکن سائره‌ده دخی اوچ عدد قصر یاپدرمش و زمانمنه منسوب آثار مکتشفه‌دن اکلاشلدیغی اوزره انورده ومابین النهرین بلادنده اوتوز قدر هیکل بنا ایلمشدر . هیکللر التون وکومش ایله یالدزلی ایدی . لوردلایارد موضع نمرودده‌کی قصرینی حفرایله کشف ایلدکده قصرمذکوری هندسه و انساعجه ملوك سائرەنك آثار عمرانیه‌سنه مرجح بولمشدر . قصر مذکورده‌کی قاعه‌نك طولی (۲۲۰) وعرضی (۱۰۰) قدمدر . بونی برطاقم قنادلی تماثیل وباشلری انسان کبی ارسلان وسائر حیوانات تمثالیله تزیین ایتمشدی . زمانمنه منسوب تاریخ اولدیغندن آثار محفوره‌دن استنباط اولنان وقوعاتندن بشقه معلومات النه‌مامشدر . وفاتی قبل الهجره (۱۲۹۰) تاریخنده‌در .

اسارحادوندن صکره اوغلی بشنجی تغلت نلاسر تخت حکومته اوطوردی . بابل ملکی ساوسد وخینوس بونك زمانده کسب استقلال ایتمشدر . تغلت نلاسر (۱۲۸۲) ده فوت اولنغله یرینه قرنداشی اثور بانیبال جلوس ایلدی . بونکده زمانی محاربه‌لرله کچدی . سوس حکمداری تیومانه غلبه و برکوزل سرای بنا ایتمشدر .

اثور بابیال (۱۲۷۰) ده وفات ایدوب برنجی بختصر جالس سریر حکومت اولدی. بختصر بابلی ضبط ایله نابو بولاسری اورایه والی تعیین ایلدی . ماد حکمداری نرا ارت اوزرینه هجوم ایدوب راغو صحراسنده بالمحاربه مادیلره غلبه ونرا ارتی اسیر وقتل ایله مادولایتنی تخریب ایتدی . نهرنراتك غرب طرفنده کی اقوام محاربه ده عسکره معاونت ایتمامشلر ایدی . بختصر سرعسکر ترندن حولونرون قوماندهسیله اقوام مذکوره اوزرینه یوز یکرمی بیك پیاده واون ایکی بیك سواری عسکر کوندرمش اولدیغی خالده حولونرون تبول قلعهسنی محاصره ایلدیکی صرده بودیت نامنده برحسنا یهودی قزی کندوسنی بالاغفال سرخوش ایتدکدن صکره قتل ایتمکله عساکر انوریه بوکا کسب وقوف ایلدکده محاصرهیی براغوب رجعت ایلدیلر .

حکمدار مقتول نرا ارتك اوغلی کی اقسار ایله اتفاق ایدرك اوغلی ایکنجی بختصره کی اقسارك قزینی بالتزویج عقد قرابت و ایکیسی برلکده نینوایه هجوم ایتدیلر . برنجی بختصر بونلرك محاربه لرنده مغلوب و مقتول اولدی .

برنجی بختصر اولدکده اوغلی ساراق (ساردانابال)

تخت حکمداری یه اوطوردی ایسه ده بابلده مسند نشین حکومت اولان نابو بولاسرك اوغلی ایکنجی بختنصر ایله مادحکمداری کی اقسار سار داناپال اوزرینه یوریوب سار دانا پالك تجهیز وسوق ایلدیکی عسکر طوماناتی دشمنله مقاتله ایده جکی یرده اتحاد کوستر دیکی سار دانا پالك مسموعی اولدقده قهرندن کندی کندیسنی اولدردی (۱۲۲۸) . بونك وفاتیله اثوردولت اخیره سی منقرض اولوب ممالك اثوریه بابلده تشکل ایدن دولت جدیده نك دست استیلاسنه کچمشدر .

— ۱۱ —

اثوریلرك مذهب وعوائد ومدنیت

سائره لری

دیانت اثوریه کواکب سیاره دن هربرینی تألیه ایله انلره وبعض اصنامه عبادتدن عبارت ایدی . ایچلرندن پك چوق اشخاص دخی افرادرجالدن بعضلرینی تألیه ایتمشلردر . اصنام اثوریه جمله سندن اولهرق انسان صورتنده وارقه سی بالق شکلنده (نین) وباشی چایلاق وجثه سی انسان رسمنده (نسروخ) . باشی انسان ، کوده سی ارسلان

رسمنده (نرغال) نامله معروف اوچ‌عدد بتلری وشو صکره کی ایکی صنمك قنادلری وار ایدی . کذلك سمیرامیسی‌دخی تألیه ایدرك مزبوره‌یه منسوب کوکرچین شکنده برصنمه‌ده طاپارلرایدی . معبود اتخاذ اینکلری اصنامه وسیاراته مخصوص هیکللر یاپمشلر هر برنده بر صنم اقامه‌سیله مشتری‌یه (بلت) ونبتونه (ملنه) نامله‌رینی ویروب معبود اتخاذ ایلمشلر ایدی . بونلری برصنف اتخاذایدوب ایکنجی صنف‌دخی(شامس) شمس و (سین) قمر و (ابوا) هوا ایدی . دیکر اصنافه مخصوص بشقه برصنف دخی اولوب بوده معبودات خمسه لرندن عبارت ایدی‌که (نینیب) زحل و (مرودخ) مشتری و (نرغال) مریخ ، (ایشتار) زهره ، (نیبو) عطارد ایدی . بونلره مخصوص اصنامك هر برینی برشیئه تخصیص ومحافظه ایتمشلر ایدی .

اثور دولتی دائرهٔ ملکیه سی اوللری برطاقم ممالك صغیره‌یه منقسم اولوب شو ممالکك جمله‌سی اثور ملوکنه منقاد ایدیلر . اوزرلرنده کی تکلیف جزیه اعطاسندن عبارت ایدی . لکن شو ادارهٔ سیاسیه‌دن صکره لری بعض مرتبه فنالق حاصل اولمغله دوائر صغیره ده بولنان

حکمدارلرك هر بری فرصت بولدقجه استقلال سوداسنه دوشدی .

بویوزدن ممالك اثوریه‌ده پك‌چوق فتنه‌لر ومحاربه‌لر وقوعبولوب بالاخره ممالك صغیره حکمدارلری امور سیاسیه‌جه استقلال سوداسنه دوشه‌جك معاملاتدن تجرید ایدلدیلر. اثورپادشاهلری ممالك اثوریه‌نك حکمدارسیاسیسی اولدقلری کبی ریاست دینیه لری ده عموم تبعه‌یه قبول ایتدیرلدی. بناءً علیه بین‌الاهالی ملوك مشار الیهم نواب الهه اعتقاد اولنوب اجرا آت سیاسیه لر ینی الهه لری طرفلرندن مأموریتلرینه حمل ایدرلر ایدی .

اثور پادشاهلرینك مابین طاقلری صنفلره منقسم وبرنجی خدمت طواشیلره مخصوص ایدی . شوطواشیلرك کندی جنسلرندن برر رئیسلری وار ایدی . رئیس مرقوم هم طواشیلره. هم‌ده سائر مابین طاقلرینه ناظر وآمرایدی . دائرهٔ داخلیهٔ دولت مأمورلرینك اك بیوك وظیفه‌لری قصرك محافظه‌سی ایدی .

ملوك مشار الیهمك وزرالرندن مرکب برر مجلس مخصوصلری وار ایدی که شو مجلس امور مهمه نك مذاکره واداره سیله وظیفه دار ایدی . :

مقاطعات مملکتك دخی بشقه‌چه والیلری وضابطلری

وسیاسیات مدینه ایچون قاضیلری وجنایاته باقمق ایچون محاکم مخصوصه لری وار ایدی . شو محاکمك معاملاتی اوروپانك انکیزیسیون محکمهٔ عتیقه‌لری کبی مظالم عظیمه دن عبارت ایدی .

اثور طائفه سنك اصلنده اولان اتفاق جمله سنك اقوام‌سامیه‌دن ولغتلری عرب وعبرانی لغتلرینك اخواتندن اولمسنده‌درکه شو اوچ لسانك اکثر الفاظی یکدیکرینه مشابهدر .

علوم ومعارفك بعضلرنجه اثوریلرك مأخذلری بابل کهنه‌سی اولدیغی حالده انلره تقدم ایدنلری کبی مللسائره‌نك دخی چوغنی کچدیلر . شمدیکی انسقلوپیدیلر مثلاوقاموس عمومیلری وکندی لسانلرینه مخصوص صرف نحو ، لغت علملریله‌هیئت‌وطب کبی علومك تدرسی ایچون مکتب عمومیلری وار ایدی .

طائفهٔ اثوریه صنایعجه بنا ، رسم ، نقش ، عاج ، زجاج، خزف ، منسوجات. تزینات لباسیه وانواع اثاث بیتیه معمولاتنده سائر امم شرقیه‌یه معادل و بلکه هپسنه فائق ایدیلر .

اوچنجی فصل

بلاد فرس جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی

بلادفرس جغرافیه‌سی . پیشدادیان دولتی . ماد دولتی . اشکانیان دولتی . ساسانیان دولتی . فرسلرك عوائد ومذهب ومدنیتلری

— ۱۲ —

فرس قطعه‌سی جغرافیاسی

بلاد فرس (بلادفارس) دیمکدر . بلاد مذکوره فارس غربی وفارس شرقی نامله ایکیه منقسمدر .

فارس غربی — بوکا مملکت ایران دخی دینیلور . مملکت مرقومه شمالاً ارمنیه . کرجستان . بحر خزر ، بعض بلاد تاتار وشرقاً بلوخستان . وجنوباً بحر هند ، خلیج فارس وغرباً ینه خلیج فارس ، عراق عرب ، کردستان . بعض بلاد جزیره ایله محدود اولوب (۵۰۰,۰۰۰) میل مربعی مسافه‌یی و (۱۲,۰۰۰,۰۰۰) نفوسی حاویدر . شو مملکت بروجه آتی سکز قسمدر :

(۱) اذربیجان — شو قسمی ارمنستان وکرجستان وجزیره دائره‌لری ولی ایدر .

(۲) گیلان — بو دائره نك غربنده اذربیجان وشرقنده بحر خزر واقع اولمشدر .

(۳) مازندران — گیلانك شرقنده وبحر خزرك جنوبنده‌در .

(٤) بلاد جبل — بوکا عراق عجم دخی دینیلور . اذربیجان ومازندرانك جهت جنوبیه‌لرنده‌در .

(٥) خوزستان — عراق عربك جهت شرقیه‌سنده‌در . بوکا شوشانه دینیلور ایدی .

(٦) مملکت فارس — خلیج فارسك شمال شرقیسنده‌در .

(۷) کرمان — فارس وبلوخستان وافغانستان اره‌لرنده‌در . خلیج فارس وبحر هندك بعض محللرینی ولی ایدر .

(۸) خراسان — شمالاً بلاد تاتار . شرقاً افغانستان جنوباً کرمان وفارس وبلاد جبل ومازندران ایله محدوددر .

فارس غربی دائره‌سی سطح بحر دن بك یوکسك اولوب سلسله‌لری . واسع صحرالری . بعض بحیره‌لری

واون درت انهاری حاویدر . خوی ، تبریز ، طهران ، اصفهان ، کاشان ، نیشا بور شهرلری اودائره‌نك مدائن مشهوره سندندر .

فارس شرقی — شو دائره شمالاً باخ ، شرقاً چین وهند ، جنوباً بحر هند ، غرباً کرمان وخراسان ایله محدود اولوب هرات ، سجستان ، بلوجستان ناملری ایله درت قسمدر .

هرات دائرهٔ مذکوره‌نك شمال غربیسنده افغانستان شمالنده ، سجستان غربنده ، بلوجستان جنوبنده‌در . شو دائره‌نك مساحه‌سی التی یوزبیك میل مربعیدر .

هرات مملکتی خوارزم صحراسنه اتصال ایدر . اورالرده قونر کوچر ترکمان قبیله‌لری ساکندر . صحرای مذکوره‌نك جبال جنوبیه‌سی سلسله لرنده کوزل دره‌لر واردر . ازمنهٔ قدیمه‌ده معمور ومقبول شهرلری حاوی ایکن هپسی خراب اولدی . سلسلهٔ مذکوره غرب جهتندن هراته وهراتدن کابل نواحیسنده واقع قهستانه قدر ممتددر ، سلسله نك کابل جهتی کوزل پکارلری ، لطیف دره‌لری ، لذیذ میوه اغاجلرینی شاملدر .

هرات مملکتنك وقتیله شهرستان ، مروالشاهجان مروالروذ ، یادغیس کبی خیلی مداین مشهوره سی وار

ایدی . شمدی هپسی خرابدر. .مدینهٔ هرات کوزل بر بقعه‌ده واقعدر که اطرافنی طاغلر احاطه ایتمشدر .

سجستان دائره‌سنك غرب جهتنده کرمان اووه‌لری شمالنده هرات. شرقنده افغانستان: جنو بنده بلوخستان واقعدر . شو قطعه‌ده زرنج نامیله بر بحیره اولوب محیطی یوز اللی میلدر . وسط بحیره‌ده برجزیره وشو جزیره‌ده بر خراب قلعه واردر . اطرافنده بر طاقم صورتلری چرکین. جسملری چپلاق وحشیلر ساکندرلر. سجستان دائره‌سنك مساحه‌سی (۲۵۰۰۰۰) میل مربعدر . درونده چوق خرابه شهرلر واردر .

افغانستان دائره‌سی جنو بدن بلوخستان. شرقدن نهرهند. غربدن سجستان وهرات. شمالدن هرات وجبال هند قوش ایله محدود درکه جبال مذکوره باخ ایله افغانستان بینی فصل ایدر . مساحه‌سی یوز اللی بیك میل مربعدر. جهات شمالیه‌سنده یوکسك طاغلر. درین دره‌لر. منبت اووه‌لر اولوب انهاری کثرت و محصولاتی وفرت اوزره‌در . مداین مشهوره‌سی قندهار. کابل. پشاور، غزنه شهرلریدر .

بلوخستان دائره‌سی جنو بدن بحر هند، شرقدن سند. شمالدن افغانستان و سجستان. غربدن کرمان

ولورستان ايله محدوددر ، مساحه سى يوز قرق التى بيك ميل مربعيدر . عربلر بوكا سند اطلاق ايدرلر ايدى . شمدى شرق جهتنده انى ولى ايدن محللره سند دينيلور . بلوخستان مملكتى كوهستان ، مكران ، بلاد لص ، مفازه اقسامنه منقسمدر . كوهستان او مملكت دائره سنك شمال غربيسنده ، مكران جنوبنده ، بلادلص جنوب شرقيسنده ، مفازه شمالنده وسجستان حدودنده در ، جملهسى قبائل مختلفه رؤساسنك يدلرنده در .

ايران نام اصليسى ازمنهٔ قديمه ده ، اثور ، مادى ، پارث ، فارس ، عراقيا بلادينه اطلاق اولنور ايدى . وعراق ، فارس ، خراسان بلادينه ايران شهرى دينيلور ايدى .

فرسلرجه بلاد ايران ار فخشد بن سام بن نوح عليه السلامدر ، بناء عليه بلادايران (بلادارفخشد) ديمكدر . عربلر ايران لفظنى تعريب ايله عراق ديديلر .

ملوك فرسك برنجى طبقهسنى اولان پيشداديان دولتى پادشاهلرندن طمهورث اكابر دولتندن خراسان ، سجستان كرمان ، مكران ، اصفهان ، جيلان (كيلان) ، اذربيجان سندان ، جرجان ، ارمنان اسملريله موسوم اون ذات انتخاب ايدرك ملكنك هرپارچه سنى بونلردن برينه

اقطاع ایتدیکندن هر بر یسنك النده اولان مملکت نامنه نسبتله مشتهر اولدیغنی فرس مورخلری یازیورلر . بناءً علیه پیشدادیان دولتی زماننده ممالك ایران بروجه مذکور اون دائره اولمق اوزره اداره اولنمش دیمك اولور . الهدة علی الراوی .

ملوك فرسك ایکنجی طبقه‌سی اولان کیانیان که ماد دینیایور شو دولتك ملوکندن قورش (کیخسرو) ممالکنی ایران دائره سندن خارجه توسیع ایله قطعات سائره‌دن دخی چوق یرلر استیلا ایلدیکندن یدنده‌کی یرلری یوز یکرمی ولایات صغیره‌یه تقسیم ایتمشدی . برنجی دارا اونقسیمی لغو ایله ممالك ایرانیه‌یی بروجه آتی یکرمی بیوك ولایته تقسیم ایلدی :

(۱) لیدیا ، پیسیدیا
(۲) قاریا ، لیکیا ، پامفلیا
(۳) فروغیا ، قبادوقیا ، پافلاغونیا
(٤) کیلیکیا ، شمالی سوریه
(٥) جنوبیٔ سوریه
(٦) مصر
(۷) ماوراء نهر
(۸) شوشانه

(٩) بابل ، اثور
(١٠) ماد (ميديا)
(١١) بحر خزرك ساحل جنوبيسى
(١٢) باقتريانه (باخ)
(١٣) ارمنستان
(١٤) درنجيان ، كرمان
(١٥) بلاد ساقه
(١٦) صغديانه ، اريانه ، خوارزم ، پارث
(١٧) كلخيده
(١٨) بانيه ، ايمبريا
(١٩) پونتوس
(١٠) راخوسيا ، هندفارسى

دوائر مذكوره — وقايع تاريخيه‌لرندن معلوم‌اولدقجه — اشكانيان وساسانيان دولتلرى زمانلرنده پك چوق تبدلاته تصادف ايتمشدر .

— ١٣ —

پيشداديان دولتى

قبل الهجره

(٣٨٢٥ ؟ — ١٣٥٥)

قرس مورخلرينك زعملرينه نظراً پيشداديان دولتنك

ظهوری هجرتدن (۳۸۲۵) سنه مقدمدر . مورخین مرقومه شو دولتك ملوکنی کیومرث ، هوشنك ، طمهورث ، جمشید ، بوراسب (ضحاك) ، افریدون ، منوچهر ، افراسیاب ، زوم ، کرشاسب نامله‌ر یله اون ملوکدن عبارت کوستروب بونلره (۲٤۷۰) سنه‌راده‌لرنده مدت ویریور .

ازمنهٔ قدیمه‌ده پیشدادیان نامیله بردولتك پك چوق زمان حکومت ایندیکی وایچلرنده او اسملرله حکمدارلر بولندیغی متواتر اولدیغندن شو دولتك ومذکور الاسامی ملوکك حکومتلری انکار قبول ایدر شی دکل ایسه‌ده مورخلرك پیشدادیان وقایعنه دائردرج صحائف ایلدکلری سوزلرك بعضلرینی ذهن تصدیق ایده میور . کتب مقدسه‌ده مندرج ذواتك طول عمرلری حقنده‌کی روایات مقدسه مستثنا اولمق اوزره مورخلرك اثار مقدسه دن معدود اولمیان سوزلرینك تصدیقنه میل اولنه‌مز .

طمهورثله افراسیاب اره‌سنده‌کی درت‌پادشاهه تواریخ اصحابنك کوستر دکلری مدت (۲۳۳٦) سنه اولوب شومدت ایسه هیچ برصورتله شایان قبول عداولنه‌میور . بناء علیه دولت مشارالیها ملوکندن مذکور درت ذات اره‌لرنده پك چوغنك اسم وتاریخلری غائب اولمشکن

عجم مورخلری اسامیسی غائب اولان ملوکك مدت سلطنتلرینی بولدقلری اسملره علاوه ایتمش اوله جقلری بی اشتباهدر .

فرس مورخلرینك روایتلرینه نظراً پیشدادیان دولتنك مؤسسی کیومرث کامر بن یافث بن نوح علیه السلامك اوغلی اولوب طوفانده برحیات اولدیغی حالده طبرستانده واقع دبراوند طاغنده عزلت و بعده فارس حوالیسنه کیتمکله اوراده جمعیتی تکثر ایتمش وشوکت وقوته مالك اولهرق مدینهلر وقلعهلر یاپمشدر .

پیشدادیان ملوکندن هوشنك هندی وطمهورث بابلی استیلا ایتمشدر . پیشدادیان دولتی براره لق بابلی ضبط ایله عیلامیلرك استیلاسنه قدر امتدادایدن (۲۲٤) سنه مدت بابل مملکتی اللرنده قالمش اولدیغنه دائر بیروسوسك روایتی بابل بحثنده ذکر اولندی .

طمهورثك برادری جمشید سلطنتی قوت وشوکتی ازدیاد بولدقدن صکره کفران نعمته سوء سیرت ارتکاب ایتدیکندن بیوراسب ظهور ایله جمشیدی قتل وملکی النمدن نزع ایلدی . عرب مورخلرینك ضحاك دیدکلری پادشاه بیور اسبدر . بعض روایتجه بابلی استیلاسی ایدن بودر .

بیوراسبك مظالمی تکثر ایتدیکندن اصفهان اهالیسندن واحد ناسدن دمیرجی کاوه عصاسنه دریدن بر بایراق یاغلایوب خلقی خروجه بالتحریك باشنه طوپلانان جمعیتله ضحاکی اعدام وملوك فرس خاندانزاده لرندن افریدونی تخت دولته اجلاس ایتدی .

پیشدادیان ملوکی اره لرنده اسمی مذکور اولانلردن زوهرك منبی عجمستانده واقع زاب نهرینی حفر ایلدیکی مرویدر .

دولت مشارالیهانك مدت سلطنتی کرشاسبك وفاتیله منتهی ومنقرض اولوب اندن صکره ملوك فرسك ایکنجی طبقه سی اولان کیانیان دولتی تشکل ایتمشدر. مورخلرك روایتلرینه باقلنجه پیشدادیان دولتنك انقراضی هجرتدن (۱۳۵۵) سنه مقدمدر . پیشداد لفظی فارسیجه برنجی عادل دیمکدر .

شودولته اسناد اولنان (۱٤۷۰) سنه مدت اون نفر ملوکه نسبت ایدلمش ایسه ده او عصرلر ده کی ملوك سائره افرادینك مدت حکومتلریله مقایسه اولندیغی حالده هر پادشاهه اون بشدن یکرمی سنه یه قدر مدت ویریله بیله جکندن دولت مشار الیها اویله اون ذاته منحصر اولهمیوب یوز یکرمیدن زیاده اولمق اقتضا ایدر . لکن

تاریخ زمان جهتیله اسملری غائر اولمش وبدایتلری تاریخی مشکوك بولنمشدر .

— ١٤ —

ماد (کیانیان) دولتی

قبل الهجره

(۹۵۲ — ۱۳۵۵)

ماد یاخود میدیا مملکتی الیوم اذربیجان دیومعروف وبحر خزرك جنوب بتدن کابله قدر ممتد اولان قطعه در . شوقطعه اوزر دولتلك دائرهٔ حکمنده ایکن اثور مبحثده تفصیل اولندیغی اوزره ماد قومی کیاسندن ارباسیس اثور دولت قدیمه‌سی حکمدار اخیری ساردانپالك سرعسکری اولدیغی حالده کلدانی بیلیزیس ایله بالاتفاق دولت متبوعه سنی محو ایتدکدن صکره ماد قطعه‌سی اثوریادن ایریلوب ارباسیسك حکومتنه تابع اولمشدر .

ارباسیس یکرمی سنه ماد حکمدار لغنده بولنوب وفاتنده امور مملکت رؤسای قبائل یدنده قالدیغندن ایچلرندن اوروپاولرجه دیژوسیس وتوارخ شرقیه‌جه کیقباد دینیلن ذات مسند حکمداریه اوطوردلدی .

اشبو کیقباد پیشدادیان شهزاده لرندن اولوب نسبی

دردنجی بطنده منوجهره واصل اولور . جلوسی متعاقباً پیشدادیان حکمداراخیری بولنان زومرك وفاتیله دولت مشار الیهانك انقراضی وقوعبولدیغندن ممالك پیشدادیه دخی اذر بیجانه منضم اولمغله قبل الهجره (۱۳۵۵) سنه‌سنده کیقباد ماد دینیلان کیانیان دولتی تشکیلی وتأسیس ایلدی .

کیقباد حکیم‌وعاقل ایدی.اقباتان (همدان) مدینه‌سنی بنا ایدرك اوراسنی عاصمه اتخاذ والی اوچ سنه سلطنت ایتدکدن‌صکره وفات ایتدی (۱۳۰۲)

کیقباددن صکره اوغلی فرا ارت (ایکنجی کیقباد) تخت حکومته اوطوروب اثور مبحثنده کوسترلدیکی اوزره اثور دولت اخیره‌سی حکمدارلرندن برنجی بختنصرك عسکریله راغوه ده حرب ایدرکن مقتول اولدی (۱۲۵۲) .

ایکنجی کیقباددن صکره اوغلی کی اقسار قرق بش سنه حکومت ایدوب (۱۲۰۷) سنه‌سنده وفات‌ایلدی . کی اقسارك نابوبولاسرله برلشوب اثور دولت اخیره‌سنی محو ایتدکلری اثور دولتی مبحثنده ذکر اولندی .

کی اقساردن صکره اوغلی استیاژ سریر حکومته جلوس ایتدی . استیاژ قزی منداتی حمایه سنده کی

فارس حکمداری تامپوزسه تزویج ایتمشدی . برکیجه رؤیاده ـ کندی باغنده بولنان اوزوم اغاجلری قزی مندانك قصرندن چیقوب دالمری ممتد واتالیم اسیانك جمله‌سنه سایه انداز اولمش ایدوکنی ـ کوردیکندن اویقودن اویاندقده جلب ایتدیکی معبرلر رؤیا حکمنجه قریباً مندانك برارکاك چوجغی دنیایه کله‌جکنی وممالك اسیانك جمله‌سنی استیلا ایده‌جکنی بیان ایلدیلر. استیاژ بو تعبیردن متأثر اوله‌رق قزینی فارسدن جلب وبر اوطه‌ده حبس ایتدی . برقاچ ماه کچدکده مندان براوغلان چوجغی طوغردیغندن استیاژ چوجغی اعدام و اخفایه مأمور ایتدیکی وزیری ارباغوس بویله جنایت فجیعه‌یی کندی الیله اجرا ایده‌مدیکندن چوجغی مترارات نامنده برچوبانه اعطا وشو فاجعه‌نك اجراسنی اکا امر و حواله ایلدی . مترارات چوجغی اوینه کوتوروب زوجه‌سی سباقویه کمال تأثرله صورت مأموریتنی اخاده ایلدکده سباقو تصادفاً اوکسون برمیت چوجق طوغرمش اولدیغندن بونك یرینه مندانك اوغلی قویوب مولود میتك برطاغه اتلمسنی وامری یرینه کتورلدیکنك ارباغوسه بیلدیرلمسنی تنسیب ایتدی . مترارات اویله یاپوب امری اجرا اولندیغنی ارباغوسه تبلیغ ایلدی .

ارباغوس آدم کوندروب چوجغك مقتولیتنی بعدالتحقیق جسدینی دفن ایتدردی .

مندانك مترارات خانه‌سنده قالان طفل صغیرینی مترارات قورش تسمیه ایله تربیه‌یه باشلادی . قورش بیودکجه ناصیه‌سنده آثار اصالت واستعداد کورینوب اون یاشنه کیردکده قربه چوجقلربله اویناركن چوجقلر بالاتفاق قورشی کندولرینه حکمدار انتخاب ایلدیلر . قورش کندوسنك و چوجقلرك ملاعبه‌لرینه مخصوص بعض قانون وقواعد وضع ایدوب شو قانون وقواعدی چوجقلرده قبول ایتدردی . حین ملاعبه‌ده مخالف یولنان چوجقلری اوقانون اوزره تأدیب وانلرکده هربری قورشك امر وتأدیبنه اطاعت ایدر ایدی .

ماداشرافندن برذاتك سکزاون باشنده براوغلی برکون اوقریه‌ده بولنوب چوجقلرك اویونده قارشدیغنده ملعبه‌ده قورشك قانونه مخالف برحرکت کوسترمکله قورش چوجغی طوتدروب کندی قانونی اوزره دوکدردی . صبیٔ مرقوم اغلابه‌رق شهره عودتله قورشك کندوسنی دوکدردیکنی باباسنه سویلدکده باباسی چوجغی استیاژه کوتوروب طایاق ارلرینی ارانه وبر چوبان اوغلنك بویله برحرکتندن متأسف اولدیغنی بیان ایتدی . استیاژ مترارات

ایله قورشی حضورینه کتوردوب مؤاخذه یه باشلادقده قورش « اقدم . چوجقلرینی کندولره حکمدار انتخاب ایله یایدیغم قانونی قبول ایتمشلردر .. او چوجق اویون اویناركن ایچمزه قاریشوب قانونمه مغایر حرکتده بولندیغی ایچون حقنده عدالته کوره حرکتله قانونمی اجرا ایتدم. اکر کناه ایشلمش ایسه‌م ایشته حضوریکزده طوریورم ـ حقمده ایستدیکز تربیه‌یی اجرا ایده بیلورسکز » دیمسیله برابر بویله اون یاشنده برچوبان اوغلنك بر پادشاه حضورنده الـ بیوك وزیرك بیله جرأت ایده‌میه‌جکی حرکت واقعهٔ سربستانه‌ده بولنمسندن و خصوصیله بوحرکت واقعه‌یی حکومت سیاسیه‌یه توفیق ایتمسندن استیاژ استغراب ایدرك دقتله چوجغك یوزینه باقدقده سیماسنی قزی مندانك سیماسنه ومندانك چوجق طوغرـ دیغی زمانی خیال ایتدکده قورشك بولندیغی سنه موافق کوردیکندن براز وقت توقف وتفکردن صکره قورشی حرصسرایه کوندردی . چوبان متراراتی استنطاق ایلدکده حقیقت حال اکلاشلمغله متراراتی مؤاخذه دن صرف نظر ایتدی ایسه‌ده ارباغوسه اضمار غیظ ایلدیکندن انی جلبله لدی الاستنطاق ارباغوس چوجغی کندی اولدرمیوب قتل ایچون چوبانه ویردیکنی سویلدی ـ

استیاژ حاصل اولان حدتی کتم وار باغوسه « اووقعه‌دن صکره قزم بنی مؤاخذه ایتمکله بن‌ده نادم اولمشدم. شمدی ممنون اولوب چوجغی حرمه کوندردم ایکیسی برلکده اوینامق‌اوزره اوغلکی دخی‌یانه کوندر» دیوب اقشام برابر طعام ایتمکده ارباغوسی دعوت ایتدی . ارباغوس اون اوچ یاشنده کی اوغلنی قورشك یانه کوندردی .

استیاژ ارباغوسك اوغلنی بوغاز لاتدیروب خندن برطاقم اطعمه ترتیب واقشام ارباغوس کلدکده ترتیب ایتدردیکی سفره‌ده اوطعاملری ارباغوسه یدردکدن صکره چوجغك بقیهٔ اعضاسنی ارباغوسه ویروب قورشی غافل مقرحکومتنده بولنان بابا واناسنك یانه ارسال ایتدی . ارباغوس ـ ایچدیکی زهرابهٔ مصیبتك آجیسی تحمل‌قبول ایدرشی دکل ایسه‌ده ـ تجلدله‌حزنی کتم ایدوب درونده حاصل اولان شدت تأثر نفس بنفس ارتمقله وجودی استیاژ علیهنده برسیف انتقامه دوندی .

ارباغوس استیاژك اضمحلا لنی بالالتزام برمدت شو افکار ایله وقت کچوردکدن صکره قورشك سن صباوتی کچوب شان وعظمتی زمانی کلدیکندن ارباغوس داخلاً استیاژك وزراسنی برر صورتله اغفال وکیزلی

محاربه لرله قورشی دخی تحریك ایدرك فرس ومادیلر میانه‌لرنده آچیلان محاربه‌ده فرس قوماندانلغنی یداقتدارینه المش اولان قورش ایکی طرفدن مظاهرت کورمکله استیاژ مغلوب وقورشك یدینه اسیر اولدی (۱۱۷۲) .

استیاژ سلطنتنك اوتوز بشنجی سنه سی حکومت النده چقوب قورشك امریله محبوس اولدیغندن الی وفاته محبسده قالدی .

استیاژك وفاتنده ماد سریر حکومتنه اوغلی کی اقسار جلوس ایدوب کی اقسار قورشك دایی‌سی وقورش فرس حکمداری اولدیغی حالده ماد وفرس ممالکنده قورشك اوامری نافذایدی . کی اقسارك وفاتنده ممالکنی اووقت بابلده حکمدار اولان نابونید ضبط ایلدی ایسه ده بابل مبحثنك نهایتنده بیان اولندیغی اوزره قورش عسکرله هجوم ونابونیدی قتل ایدرك فرس وماد وبابل حکومتنی توحید ایتدی (۱۱۶۰) .

استیاژ ، ارباغوس ، قورش اسملری غرب مورخلرینك کتابلرنده بو وجهله مذکور اولوب تواریخ شرقیه ده استیاژ (کیکاوس) ، ارباغوس (رستم) ، قورش (کیخسرو) در .

شرق مورخلرینك بونلره متعلق افاداتی غرب

مورخلرینك یازدقلرینه موافق اولیوب شرق تاریخلرنده کیخسرو سیاوشك ، سیاوش کیکاوسك اوغلی اولدیغی وسیاوشك باباسنك حیاتنده افراسیاب طرفندن قتل اولنمغله کیکاوسدن صکره یرینه حفیدی کیخسر وجلوس ایلدیکی کوستریلیور .

کیخسرو وقایعنده مظفر اولوب مابین النهرین ، ارمنیه، سوریه، اسیای صغری قطعه لرنده بولنان ممالك و بلدانك هپسی وبلاد عربك بعضیسی دائرهٔ اطاعت وسلطنته داخل اولمشدر . عساکر کثیره ایله دجله وفرات نهرلرینی کچوب خوزستان، عراق عرب اقلیملرینی معسکر ایتدی . لیدیا مملکتنی ضبط ایدرك اسیانك هرطرفنه حکم ونفوذی یوریدی .

لکن چوق کره اقبالده دوام اولمدیغندن بحر خزر طرفلرنده بولنان اسکیت قبیله‌سی ملکه‌سی تومیریس ایله تزوج مراد ایدرك تومیریسك جواب ردویرمسی اوزرینه کیخسرو عسکرله ملکنه یوریدکده تومیریس مقابله یه قیام وارد‌لرنده وقوعبولان محاربه‌ده تومیریسك اوغلی مقتولاً وفات ایتمکله بالاخره تومیریس غلبه وکیخسروی اسیر ایتدکدن صکره باشنی کسدیروب « خونخوارلقله متلذذ اولدینك ایچون استدیکك قدر قان ایچ » دیه رك

سر مقطوعنی قان ایله مملو بر طلوم ایچنه القا ایتدردی .
(۱۱۵۰) .

کیخسرو اخیمنی قبیله سنه منسوب اولدیغندن کیانیانه اخیمنیین دخی دینیلیرز .

کیخسرودن صکره اوغلی قامبوز (کیکاوس) تخت کیانیانه اوطوردی . کیکاوس مصری استیلا یه قیام ایدرك اوتاریخده اهالی مصر کاب وکدیلری تقدیس ایدر اولدقلرندن مصرك بعض شهرلرینی محاصره ایلدیکی صرده بك چوق کلب وکدی جمع ایله عسکرینك اوکنه سوروب عسکری الرك ارقه سندن یورتدی . مصر عسکری اوحیوانلره طوقنور خوفیله اوق آته مدیلر . کیکاوس عسکرینی ایلرولدوب مقاومت کورمکسزین محاصره ایلدیکی شهرلری استیلا ایلدی . کیکاوس مصرك هرطرفنی ضبط ایتدکدن صکره ملوك مصرك مدفون اولدقلری هابس نام مدینه ده دفن ایله مومیا ایدلش اولان امانیسك جثه سنی چقاروب آتشه آتدردی واهالی حقنده مظالم وتعذیباتك اشنعی اجرا ایلدی . کیکاوس اخلاق ذمیمه ایله موصوف وخونریز اولدیغندن حوالی مصریه یی اتش ظلم ایله یاقوب کیدیور ایدی .

مصره کیتدیکی وقت دار الملکنه توکیل ایتدیکی

باتیرنیب نام کمسه کیکاوسك کوچوك برادری پارتیانی خفیاً اعدام ایتدردیکنه واقف اولدیغندن پارتیایه مشابهت تامه‌سی بولنان کندی قرنداشنی حیله ایله تخت حکومته اوطورتمق تصور وکیکاوسك سیئات وظالمی اوزرینه بوفکری میدانه قومسیله برابر عموم اهالیدن موافقته استعداد حسن ایتمکله قرنداشی پارتیا دیو تخت حکومته اوطورتدی .

بوکیفیت کیکاوسك مسموعی اولدقده هرقدرقرندا - شنك مقتولیتنی اعلان ایتدی ایسه‌ده کمسه‌یی ایناندیرمدی . پارتیانك واسطهٔ قتلی اولان پراقزسب قور قوسندن برشی دیه‌مدیکی جهتله حکومتك الدن کندیکنی کیکاوس اکلایوب اواره‌لق بولندینی سوریه حوالیسندن سرعتله عودت ایدرکن اثنای راهده آتدن دوشه‌رك خنجری یوکرینه باتغه مجروحاً فوت اولدی (۱۱۴۳) .

ساخته پارتیا یدی ماه حکومت ایتدکدن صکره ساخته کارلغی شایع ومتحقق اولدیغندن کبرای فرس جمعیتله اوزرینه واروب مرقومی قتل واعدام ایتدیلر .

بوندن صکره اعیان فرسدن سلطنته لیاقتی اولان اتنی کمسه اتلی اولق اوزره چاره کیدوب ابتدا هرکیمك آتی کیشنر ایسه انك سلطنته قبولنی قرار اشدردیلر .

ایچلرندن وسلالهٔ حکمداریدن فارس والیسی کشتاسبك اوغلی دارا اسنی اوکیجه آج براقمسنی و چایرده مجتمع اولهجقلری یره حیوانك خوشلانه جغنی اوت وصمغ ایتمسنی سایسه تعلیم ایلدیکندن سایس اویله یابدی . ایکنجی کون التیسی برلکده راکبا چایره توجه وعزیمت ایلدکلرنده الی اول دارانك آتی کشنمکله سلطنتی قبول وتخت کیانیانه اجلاس ایدلدی (۱۱۴۳)

برنجی دارا ملکی دست تملکنه الدینی وقت سائرلرینك ایادی اقتدارلریله توسع ایتمش بردائرهٔ جسیمه بولدیغندن ممالکنی یکرمی ایالته تقسیم ایدرك موارد ومنابع ثروتنی تأسیس وتوفیر ایچون بلاد فرس ایله ممالك سائرهنك تجارتلرینه متعلق مناسباتی خیلی توسیع ایلدی . بابل اهالیسی بتکرار تمرد و عصیان ایتمش اولدقلری حالده قوهٔ عسکریه ایله بابلی استیلایه تشبث ایدرك برمدت محاصره دن صکره سرعسکرلرندن زوبیر برکسون کندی قولاغنی قطع ایله مجروحاً بابله عزیمت ودارایه بابل حقندهکی شدتنك اصلاحنه دائر ایتدیکی نصایحه مقابل قولاغنی کسمك کبی معاملهٔ ظالمانهیه تصادف ایتدیکندن بحثله بطریق المواضعه بابلدن استغفاله ایتدکده بابل اهالیسی زوبیره بالاعتماد قوهٔ عسکریهلرینك

قوماندانی کندوسنه تفویض ایلدیلر . زوبیر عسکری بابل علیهنده استعمال ایله شهرك دارا طرفندن استیلاسنه خدمت ودارا یه بابلی استیلا ایتدی .

دارا کیخسروی قتل‌ایدن اسکیت قبائلندن ماشزت قبیله‌سی اوزرینه کیدوب محاربه‌لرده بولندی ایسه‌ده منهزماً عودت ایلدی . بوندن صکره هنده هجوم ایله هندستانك بعض محالرینی تسخیر ومؤخراً یونان اوزرینه عسکر سوق ایدرك عسکرك انهزامندن ناشی یونانلولرله بر بیوك محاربه‌ده بولنمق اوزره کایتلو عسکر جمعیله مشغول ایکن وفاتی وقوعبولدی (۱۱۰۷) .

داراذن صکره اوغلی اکزرکسیس (سرخس) سریر حکمرانیه جلوس ایدوب دیار مصره عسکر سوقیله عصیان ایدنلر حتلرنده بیوك شدت کوستردی . مصر ایشنی بتوردکدن صکره یونان ایله محاربه ایچون ایکی ملیون پیاده (چوق مالفه‌لی کوریولر) وخیلی سواری جمع ایله دردینه (چناق قلعه) بوغازندن کچمك وبوغازده‌کی معبره کوپری قورمق ایچون کایتلی دوبه استسحاب ایدرك بوغازدن کچرایکن دکزده هیجان کورندیکندن بحرك کندوسنه رعایت ایتامسندن ناشی غضبلنوب دکزه ضرب اولنمسنی عسکره امر ایلدی .

ذکر ایسه ایادیٔ امواج ایله کوپری‌یی پارچه پارچه ایده‌جك درجه‌ده شدت کوستردیکندن تلفات کثیره ومشقت عظیمه ایله عسکری کچیره‌بیلدی . اسپارته واتنه‌لولر هرنقدر عسکرجه ضعیف ایسه‌لرده سرخسه مقاومت‌شدیده کوستردیلر. لکن سرخس یونانك‌مداین سائره‌سنی حرباً استیلا ایلدی . سرخس لیقوموستوس معبرینه یتشدکده اسپارته قرالی لیونیداس التی بیك مقاتل ایله قارشو چیتوب حرب شدیده دوام وفرسلردن یتمش‌بیك قدرعسکری اعدام ایتمکله شو تلفات عظیمه‌یه و سرخسك عسکری اولدرلمکله توکنور شی اولمدیغنه نظراً لیونیداسك عسکری وخامت انجامدن قورقه‌رق هر بری بر طرفه فرار ایدوب قوهٔ موجوده سی اوچیوز نفره تنزل ایلدیکندن کرك لیونیداس . کرك رفاقتنده‌کی نفرات حرب ایده ایده تلف ومضمحل اولدیلر .

سرخسك یونانجه غلبه‌سی ممتد اولیوب کیلرینك چوغی منکسر و عسکری بالاخره منهزم اولدیغه شو انهزامدن صکره بلاد فرسه رجعت ایلدی ایسه‌ده وصولندن عموجه‌سی وکندی محافظلرینك رئیسی بولنان ارتبانس (اردوان) جانبندن بو ایشه تعیین اولنان

بوطواشی سرخسی قتل ایدوب اوغلی ارکز رسیس (برنجی اردشیر) جالس تخت کیانیان اولدی (۱۰۸۶).

اردشیر جلوس ایتدکده باباسنك قتلنی قرنداشی دارادن بیلدرك ابتدا آنی وعکره طوغریسنی اوکرتمیله اردوان ایله طواشی‌یی ومتعاقباً دعوای سلطنته قیام ایدن دیکر قرنداشی کشتاسبی دخی اعدام ایلدی. وبعض اصلاحات داخلیه اجرا ایتدی. لکن اسپارته‌لولر علیهلرنده وقوعبولان حرکتنده موفق اولهمدیغندن دولتنه مضر برمعاهده قبول و تصدیق و جلوسنك قرقنجی سنه‌سی وفات ایتمشدر (۱۰۴۶).

اردشیردن عکره جلوس ایدن ایکنجی ارکزرکسیس (سرخس) ك مدتی ممتد اولیوب جلوسندن صکره ایکی آی حکومت ایلدکده برادری صغدیان قتل ایله سلطنتی اغتصاب و آنی‌ده یدی ماه صکره دیکر برادری ایکنجی دارا اولدیروب حکومتی ضبط ایلدی.

ایکنجی دارا مصر ولیدیا و میدیا طرفلرنده ظهور ایدن اختلالاری ازاله ایله بادیلرینی تأدیب واتنه‌لولر علیهلرنده لاقدومونیه‌لولر ایله عقد اتفاق ایدرك اتنه‌لولرله حرب ایدن اسپارته‌لولره معاونت واو بهانه ایله سواحلی ضبط ایتدی. جلوسنك یکرمنجی سنه‌سی

فوت اولمغله تخت کیانیـیه اوغلی ایکنجی اردشـیر اوطوردی (١٠٢٥) .

اردشیر ثانینك جلوسنده برادری و اناطولی والیسی اولوب ادعای سلطنته قیام ایدن کیخسرو اوزرینه عسکر سـوقیله بابل جوارنده واقع قوناقسسه نام محلده تلاقی طرفین وقوعبولدیغندن محاربه ده کیخسرو مقتول اولدی . مؤخراً یونانلولر اوزرلرینه عساکر کلیه سوق وکندوسی بالذات برغمه جمهوریتی محاصره ایلدیکندن اسپارته حکومتنك برغمه یه امداد ایچون کوندردیکی عسکر مغلوب اولدی ایسه ده اسـپارته حکمداری ارژیلاس بر اردو ایله اسـیابه کچه رك اردشیری بوزدی . اردشـیر یونانك بعض ممالکنی تحریك ایله ارژیلاس علیهنه قیام ایتدیروب اسپارته لولر بعض مرتبه مغلوبیته تصادف ایتدکلرندن اردشیر ثانی او مغلوبیتدن بالاسـتفاده برنجی اردشـیر زمانینده اسـپارته لولر له منعقد معـاهدهٔ مضرونك فسخیله یکی بر معاهدهٔ نافعه عقدینه موفق اولدی . قبل الهجره (٩٨١) ده فوت اولوب اوغـلی اوخوس جـلوس ایله اوچنجی اردشیر نامنی آلدی .

اوچنجی اردشیر (٩٦٠) ده خادم اغاسی باغواسك غدریله مقتول اولمغله کوچوك اوغلی آرساق (ارشك)

جلوس ایتدی ایسه ده باغواس آنی دخی اولدوروب دارای ثانی سلالدسندن اوچنجی دارا تخت حکمداری یه اوطوردی (۹۵۸) .

اوچنجی دارا جلوس ایلدیکی وقت عنان سلطنتی باغواسك ید حکمنده بولوب ایکی پادشاهی یونان براردرهانك دائرهٔ محکومیتنده بولنمغی چکه مدیکندن ازالهسنی تصور ایدرکن باغواس کندی سوء عاقبتنی استدلال وبونی ده سافلرینك یانه کوندرمکی تصور ایدیور ایدی . دارا دها اول ظاورانوب باغواسی تسمیم ایله وجودینی اورطه‌دن قالدردی .

بوندن صکره اسیا قطعه سنك هر طرفنی دائرهٔ اطاعته ادخال ایدوب شعشعهٔ حکومت ونفوذینی طرف طرف نشر ایلدی ایسه ده شو دولتك تشکلندن بری یونانیلرك تصادف ایتمش اولدقلری فلاکت پای آسایش وراحتلرینه زنجیر بلا کبی ایلشمش اولدیغندن ارکان ورؤسای یونان اوزنجیری قیرمغی وکیانیان دولتی اورطه دن قالدرمغی قرارلشدیروب اقتدارینه اعتماد ایتدکلری ماکدونیا حکمداری فیلیپك لوای بسالتی التنده بولنان نرسه هجوم ایتمکی تنسیب وکیفیتی فلیپه تحریر

ایتدیلر. لکن کوندردکلری خبرك وصولندن مقدم فایپ وفات ایلدیکندن یرینه اوغلی اسکندری بالاقامه لوای ریاستی التنه طوپلاتدیلر.

اسکندر یکرمی یاشنده اولدیغی حالده کیانیان دولتی عایهنده حرب ایچون مجتمع اولان اردونك قوماندانلغنی یداقتدار وبسالتنه الوب قبل الهجره (۹۵۶) سنه‌سنده اوتوز بشبیك موجودلی براردوایله چناق قلعه بوغازینی کچدی. غانیقوس نهری قربنده مصادف اولدیغی فرس عسکریله محاربه و غایه‌دن صکره دارانك اکثر ممالکنی استیلا ایلدیکی کبی بایلده مجتمع فرس عسکری ایاس قصبه‌سی قربنده اسکندرك عسکرینه تصادفله بالمحاربه اقبح هزیمته دوچار ودارانك والده وزوجه‌سیله اوغلی وقزلری اسکندرك یداسارتنه کرفتار اولدقلرندن اسکندر دارانك فاملیاسی حقنده حرمت ورعایت مکمله اجراسیله برابر دارانك ممالکنی ضبط ایده‌ایده مابین النهرین بلادینه طوغری یوریدی.

انصوکره کی مصادمه‌لری اولان اربیله تابع غوغامله صحراسنده‌کی محاربه‌ده دارانك قوهٔ موجوده‌سی مضمحل اولمغله کندوسی میدیا طرفلرینه فرار ایلدی. فرات وبحر سفید اره‌سنده‌کی ممالکنی اسکندره ترك ایله

ممالك سائره‌سنك مساعدةً یدنده براقلمسنی بالمخابره رجا ایتدی ایسه‌ده اسکندر قبول ایتیوب اوصره‌ده فرس حکومتنی ضبط وتقسیم ایچون بعض امراسی دارایی جرح وایاقلرینی برالتون زنجیر ایله بند ایتدکدن صکره آرابه ایله یول اورته‌سنده براغوب کیتمشلر ایدی .

اسکندرك مغرزه لرندن بری تصادفله الوب اسکندرك یانه کوتوررکن دارا دولت وممالکنك الندن چیقمسنه و حیاتنك انقطاعه تقربنه تعلق ایدن تحسر عظیمنی نظر ملاحظه سی اوکنه کتوروب بو اجی‌یه و جودینك جربحه‌لرندن وایاقلرنده‌کی زنجیردن نشأت ایدن عذاب دخی منضم اولدیغندن آه و فغانی ضبط ایده‌مامکه وحزین حزین اغلامغه باشلادی . شوحال جکر سوز آرابه یانده بولنان بر سواری نفرینه تأثیر ایدوب نفر مرقومك یورکی چاکچاك اولدیغی حالده دارانك یانه یاناشدی . دارا سواریدن برصو ایستدکده سواری زرهنك مغفرینه صو طولدروب دارایه ایچوردی . دارا سوارینك النی الله الوب « ای حمیتلی عسکر ! بنم شوصوك نفسمده اغزمدن چقان سوزلرك ضایع اولمیه‌جغنه سنك کبی بر مروتلی عسکره تصادف ایدیشم بکا بیوك

تسلیدر . صوك نفسم تقرب ایتمکله بن اولدکدن صکره اسکندره کیدوب والده وزوجه‌م ایله‌چوجقلرمه‌مرحمت والتفات ایلدیکی ایچون کندوسندن ممنون و متشکر اولدیغمی و بختمك اقتضا ایلدیکی شو نلاکنمدن‌طولایی کندی علیهنده هیچ برسوز سویلمکه صلاحیتم اولیوب شوکت و اجلالنك ممدود و هر حالنك مسعود اولمسی ایچون دعا ایلدیکمی و الك الله طوقوندیغنی اسکندره سویله » دیوب روحنی قابض‌الارواحه تسلیم ایلدی .

دارانك وفاتی متعاقب اسکندر اورایه ورود و سواری کیدرك دارانك سوزلرینی تبلیغ ایلدیکندن اسکندر جنازه نك یانه واروب درت یوز سنه‌دن بری سطوت و مهابتی دنیایی طولدرمش اولان بر دولت معظمه‌نك انقراضیله برابر از وقت مقدم صیت‌عظمتی دهشت انداز جهان اولان دارانك بالاخره تصادف ایلدیکی ذل و نکبت سلطنت دنیانك نتیجه‌سنی کوزی اوکنده تجسم ایتدرمکله پو حال عبرت اشتمالك مستلزم اولدیغی تأثیرعظیم درونی منبع حزن واسف ایلدیکندن کوزلرندن دموع تأسف آقیدوب نظرینی جنازه‌یه احاله ایله « ای جهانك سیدی . سنی بویله کورمکه منتظر دکل ایدم » دیه‌رك اوزرنده‌کی عسکر لباسنی چیقاروب

جنازه‌نك اوستنه اورتدی وبربیوك جنازه‌الایی ترتیب ایتدیروب کانبدینی تعظیمات فائقه ایله شیراز جوارنده‌کی عجم پادشاهلرینه مخصوص قبرستانه بالارسل اورادہ دفن ایتدردی .

تواریخ غربیه‌ده مادعنوانیله مذکور اولان کیانیان دولتنك تشکلی بروجه مذکور قبل‌الهجره (۱۳۵۵) سنه‌سنده ودارانك وفاتیله دولت مشار الیهانك انقراضی (۹۵۲) سنه‌سنده ازلدیغندن مدتلری (٤٠٣) سنه‌در.

— ۱۵ —

اشکانیان دولتی

قبل الهجره

(۳۹۷ — ۸۷۷)

اشکانیان دولتی ملوك فرسك اوچنجی طبقه‌سیدر . ازمنهٔ قدیمه‌ده خراسانك جهت غربیه‌سنده بحرخزر قدر ممتداولان ایران قطعهٔ شمالیه‌سنه یونانیلر (پارثیا) اطلاق ایدرلر ایدی . اشکانیان دولتنی تأسیس ایدن ارسق (ارشك) اوقطعه‌ده واقع طبرستان طرفلرنده دولت سلفکیه علیهنه قیام ایلدیکندن اشکانیانه (پارثیالیلر) دینلدی .

ارشکی بعضلری اوچنجی دارانك اولادندن بعضیسی اکابرفرسدن برذات ، بعضلری دولت سلفکیه ملوکندن انتیوخسك خدمت عسکریه‌سندن نشأت ایتمش برتورانلی اولق اوزره روایت ایدرلر . حقنده دها بشقه روایتلرده واردر .

علی اختلاف الاقوال طبرستان طرفلرنده ایکن انتیوخسه ضعف کلدکده شو فرصتدن استفاده وپارثیا قطعه‌سنی ضبط ایله سلفکیه دولتی علیهنه اعلان عصیان ایلدی . فرسلرك قانلرینی دوکمش ودولتلرینی محو ایله قومیتلرینی اوج حاکیتدن خضیض محکومیته دوشورمش اولان اسکندریونانینك سرعسکرلرندن معدود سلفکوسه نسبت اولنان دولته تابعیتله اودولتك بویندوروغی التنده یاشامغی فرسلر دائرهٔ حقارت واسارتده یاشامقدن فرق ایدهمدیلر . بناءً علیه ارشکك دولت سلفکیه علیهنده کوستردیکی عصیانی ایرانیلر ومتحدلری السنهٔ ممنونیتله القشلایوب طاقم طاقم ارشکك لوای عصیانی التنه طوپلاندیلر . ارشك سلفکیلرله وقوعبولان محاربه‌ده غالب وانتیوخس مغلوب اولدی . قبل الهجره (۸۷۷) سنه‌سنده رؤسای ایران ارشکك سلطنتی قبول واشکانیان دولتی تأسس ایتمکله (دامغان) شهری عاصمهٔ مملکت

اتخاذ اولندی . و (۸۷۰) ده سلفکیلرله وقوعبولان محاربه‌ده ارشك مقتول اولوب برادری تیرداد یرینه کچدی .

اوصره‌ده انتیوخس هراقس ایله ایکنجی سلفکوس قالینیقوس اردلرنده یوزکوسترن اختلافدن تیرداد استفاده وکرکان (جرجان) ومیدیاولایتلرینی ضبط ایدوب وقوعبولان محاربه ده قالینیقوس مغلوب اولدی . بونك اوزرینه اشکانیان دولتنك استقلالی برقات دها ارتدی .

تیرداد (۸۳۸) ده وفات ایدوب اوغلی اردوان اشکانیان دولتی سریرینه اوطوردی .

اردان قوتنی تزیید وملکنی توسیع ایله اوغراشور ایکن اوچنجی انتیوخس عسکر جمعیله اردوان اوزرینه یوریدی . لکن اوصره ده حس ایتدیکی بعض مخاطره محاربه یه کیرشمسنه مانع اولدیغندن اشکانیان دولتنك حکومتنی تصدیق ایتمشدر .

اردوان (۸۱۹) ده فوت‌اولوب اوغلی فریاپاتئوس مسند حکومته جلوس ایلدی .

فریاپاتئوس اون بش سنه سلطنت ایتدکدن صکره وفات ایدوب یرینه کچن اوغلی برنجی فرهاد یکرمی بش‌سنه مسند حکومتده بولنمشدر . مازندران قطعه‌سی

بونك فتوحاتندندر . برادری مهردادی ولی‌عهد ایتمکله فرهادك وفاتنده مهرداد تخت حکومته اوطوردی . (۷۷۹) .

بابل وهمدان وماد وجزیرهٔ مابین‌النهرین و بخارا بونك فتوحاتندندر. سلفکیه پادشاهلرندن دیمتریوسی حرباً اسیر وهند طرفلرینه قدر نشر لوای سطوت ایتدی. شو مظفریت اوزرینه شهنشاه عنوانی المشدر .

مهرداد (۷۶۱) ده وفات ایتمکله اوغلی ایکنجی فرهادیرینه کچدی. فرهاد ظاهردهسلفکیلره رعایت وکیزلیجه اهانت اوزره ایدی. اواره‌لق بابل وماد ولایتلری خلقی فرهادله معاملاتندن نفرت کوسترد کلرندن یدنجی انتیوخس ایله محاربه‌ده مغلوب اولدی . فرهاد سلفکیلر اره‌لرینه اختلاف دوشورمك ایچون یانده موقوف بولنان دیمتریوسی صالیورمکله دیمتریوس ایله انتیوخس اره‌لرنده ظهور ایدن اختلافدن بالاستفاده انتیوخسك اردوسنی بوزوب کندوسنی هلاك ایتدی . لکن بونی متعاقب عسکری اره‌سنده اختلاف داخلی تحدث ایتدیکندن اختلافی تسکینه چالیشور ایکن مقتول اولمشدر (۷۴۹)

ایکنجی فرهادك وفاتنده فریا پاتوسك اوغلی ایکنجی اردوان جلوس ایدوب بونك زمانلرنده تورانیلر حکومته

غلبه ایتدکارندن اردوان بخاراطرفلرنده تورانیلرله حرب ایدرکن مجروحاً وفات ایلدی) ۷۴۵) .

اردوانك یرینه اوغلی مهرداد ثانی اوطوردی . مهرداد ثانی تورانیلره ومنعاقباً ارمنستان حکمداری دیقرانه غلبه ایدوب رهن اولمق اوزره یانده بولنان دیقرانك اوغلی ایکنجی دیقرانی ارمنستان حکومتی سر یرینه بالاقامه ارمنستانك بعض اراضیسنی کندی ممالنه ضم ایلدی . وفاتنده اولادی اولمدیغندن آچیلان اختلاف اوزرینه امرادن منوجهر غلبه ونخت اشکانیانه جلوس ایتدی . (۷۰۸) .

منوجهرك سلطنتی امرانك اختلافاتندن تولد ایتمش برنتیجه اولق جهتیله زمانده اشکانیان دولتنك قوتنه ضعف طریی عارض اولدیغندن ارمنستان حکمداری ایکنجی دیقران بوضعفدن بالاستاده مقدمجه اشکانیان دولتنه ترك ایتمش اولدیغی اراضی یی کیری الدقدن بشقه بابل . میدیا . جزیرهٔ مابین النهرین قطعه لرندن بعض محالری ضبط ایتمشدر .

(۶۹۹) ده منوجهر فوت اولوب یرینه سلالهٔ اشکانیاندن سنادرخ وانك ده وفاتیله (۶۹۲) ده اوغلی فرهاد ثالث جلوس ایلدی .

فرهاد ثالث ارمنستان حکومتیله رومل اردلرنده وقوعبولان محاربهلردن استفاده ایله ملکنه نظام ویروب تزیینده ارمنستان حکمداری دیقرانك اوغلنه تزویج وروما سر عسکری لوکیللاس ایله دولتله نافع بر معاهده عقد ایلدی .

دیقرانك مشاهده اولنان بعض حیاتی اوزرینه سوق عسکرله مقدما ارمنستان حکومتی یدینه کچمش اولان بعض بلادی استرداده دخی فرهاد ثالث موفق اولمشدر .

فرهاد ثالثك اوغلی مهرداد ثالث باباسی فرهادی قتل ایله اشکانیان حکومتی سربرینه اوطوردی (٦٨٢)

لکن مهرداد ثالثك باباسنك قاتیله تلویث ایتمش اولدیغی دامن ناموس حکومتی تمیز لمکه موفق اولهمیوب آچیلان محاربات داخیه نك برنده مقتول اولمغله فرهاد ثالث دیکر اوغلی هوردجلوس ایتدی (٦٧٧) .

هورد جلوسندن برسنه صکره سر عسکری سورنایی روما حکومت جمهوریه سنك حران وجزیرهٔ مابین - النهرین طرفلرینه سوق ایلدیکی اردو قوماندانی قره زوس اوزرینه بالارسال غلبه وجریان ایدن محاربه ده قره زوس مقتولاً وفات ایلدی .

اوائنادەروماجه براختلال داخلی تحدث ایلدیکندن هورد شو اختلالدن استفاده ایدرك اناطولینك بعض محللرینی ضبط ایله انطاکیه طرفلرینه‌ده عسکر ادخال ایلدی . لکن عاصی صوبی ایله فرات اره‌سنده رومللره وقوعبولان محاربه ده مغلوب اولوب شریك حکومت اتخاذ ایلدیکی اوغلی دردنجی فرهاد برادرلرینی قتل ایلدیکندن هورد بو آجیدن متأثراً فوت اولمشدر (٦٥٩) .

دردنجی فرهاد باباسندن صکره اشکانیان سلطنتنی ضبط ایتدی . روم ایمپراطوری طرفندن کندوسنه اهدا اولنمش اولان ایتالیالی برجاریه‌یی تزوج ایتمشدی . مزبور‌ه‌دن متولد اوغلی بشنجی فرهاد باباسنی قتل ایله اشکانیان حکومتی سریرینه اوطوردی (٦٢٢) .

لکن بویله بابا وقرنداشلرینی قتل ایدن وایتالیالی قزك سلاله‌سندن کلانلرك ارتق انظار تبعه‌ده اعتبارلری قالمدیغی جهتله بشنجی فرهاد آزوقده خلع اولنه‌رق اوفروع خارجندەکی سلاله‌دن ایکنجی هورد اشکانیان پادشاهلغنه قبول اولندی ایسه‌ده بوده بد اخلاق ظهور ایتمکله برضیافتده ایکن اهالی طرفندن قتل وفرهاد رابعك

رهن ظربقیله رومادہ بولنان اوغلی ونون کتوردیلوب سریر سلطنته اجلاس ایدلدی (٦١٩) .

ونون رومادہ بولندینی مدتجه اطوار ایرانیه‌یی غائب ومشوار رومانی ایله اتصاف ایتمشدی . سلطنته کچدکدن صکره بوحالی اکلاشلمغله اهالینك بعضلری ماد حکمداری اوچنجی اردوانی قیامه‌تحریص ایلدیلر . اردوان ایله ونون اره‌رنده محاربه‌لر وقوع بولدی . عاقبت اردوان غلبه و کته‌سیفون (مداین) شهرینه کیدوب حکومتی ضبط ایتدی (٦٠٤) .

استطراد ـ (کته‌سیفون) مداین‌دیالان شهراولوب بو تاریخده شهر اطلاق اولنه‌جق درجه‌ده معمور دکل ایدی . معموریتی درجهٔ لایقه ده اکمال ایدن آتیده اسمی ذکر اولنه‌جق اولان واردانس . واردانس صکره پاقور اتمامنه چالیشوب اطرافنه برمتین سور ودرونندہ خیلی ابنیه یاپدردی . شهر مذکورك موقعی نهردجله‌نك یانندہ‌در. معموریت وازدیاد شهرتنه سبب بابل ومتعاقباً سلفکیان دولتلرینك سقوطی ایدی . اشکانیان پادشاهلرینك هر بری شهر مذکورك سلفی زمانندہ‌اولان معموریتی تزییده‌سعی ایدوب بالاخره روملرك هجوم ومعامله‌لات مخربانه‌لریله خراب اولدی . بقایاسی

الیوم بغداده التی ساعت مسافده و دجله نهرینك بر میل قدر صول جهتنده موجوددر .

کلهلم صدده : ونون ارمنستان حکومتی ضبط ایتدکدن صکره اردوانك تحریکیله ارمنیلرك استقلالنه تصادف ایدوب روم ایمپراطورندن استمداد ایلدی ایسه ده معاونت کوره مدیکندن رومالولر طرفلرندن سوریه والیسی اولان سیلوئوسه التجا ایتدی. اردوان اوغلی هوردی ارمنستان تختنه اوطورتدی . لکن هورد رومالولرك تهدیداتیله ارمنیه حکومتندن چکیلوب ارمنستان رومالولرك یداستیلالرینه کچدیکندن اردوان فرس دولتنك رومللر یدلرینه کچمش اولان بعض مستملکاتیله ونونك سیلوئوسه التجاسنده رومالولر ده قالان نقودینك استردادی دعواسنه قیام ایتمسندن طولایی فرسك بیوکلری برغائلهٔ خارجیه طهورندن احترازاً اردوانی خلع ودردنجی فرهادك روماده بولنان اوغلی تیردادی کتوروب اجلاس ایلدیلر (۵۸۶) .

ایمپراطور قالیکولا نك زمانسنده اوچنجی اردوان تبصبص وتملقله تحصیل موافقت وینه اشکانیان تختنه جلوس ایله برابر ارمنستانی ممالك اشکانیانه ضم ایتدی

(٥٨٦) . صكره حقنده تحدث ايدن نفرت عموميه اوزرينه فرس امالیسی دائرهٔ اطاعتندن خروج واشكنيان خاندانلرندن سينامه بيعت ايلديلر .

اردوان خلع اولندقده كردستان قطعه سنده واقع اديابينه حاكمی وكندوسنك خرجكذاری ايساته التجا وايساتك ترفيق ايتديكی عسكرلرله سينامی قاچيروب اوچنجی دفعه اولمق اوزره اشكنيان حكومتی ضبط ايله براز صكره وفات ايلدی (٥٨١) .

بوندن صكره اردوانك بيوك اوغلی قودرز طوررکن اكابر فرسك اتفاقيله واردان اجلاس اولندی . واردانك اجلاسی شجاعتله اتصافی ايچون ايدی . قودرز ايسه دعوای سلطنته قيام ايله داخلی براختلال چيقاردی . واردانك اخلاق حميده ايله متصف اولمدينی جلوسندن صكره اكلاشلمديغندن قودرزك اجلاس اولنمامسنه بعض طرفدن ندامت كوسترلدی . بوصرده قودرز تحصيل سلطنت اميديله طوپلادينی عسكری بالاستصحاب واردانك اوزرينه هجوم ايلدی ايسه ده واردان بالمقابله غلبه ايدرك قودرزی دشت قيچاقه قاچيردی . لكن خلق واردندن خوشلانمدقلری جهتله برکون شكارده ايكن واردانی ياقه ليوب اولدرديلر (٥٧٥) .

قودرز واردانذن صکره تخت اشکانیانه جلوس ایتدی. بوده جلوسندن صکره سوءسیرت کوستر دیکندن اهالی ونونك رومانه بولنان اوغلی دردنجی مهردادی جلب واجلاس ایتدیلر ایسه ده اوده برطاقم فسدهنك سوزلرینه اویوب ظلمه باشلادیغندن قودرز اغتنام فرصتله طوپلادیغی عونهسنی استصحاب ومهرداد علیهنه قیام ایلدی. ازبل قربنده وقوع بولان محاربهده مهرداد مقتول اولوب قودرز تکرار جلوس ایله مهر دادك قولاقلرینی رومایه کوندردی (۵۷٤) .

قودرز (۵۷۲) ده وفات ایدوب سلالهٔ اشکانیاندن بلاش تخت حکومته جلوس ایتدی . بوده اخلقك حسن قبولنه مظهر اولهمدیغندن متعاقباً خلع ایلهایکنجی ونون جلوس ایتدیرلدی (۵۷۲) .

ایکنجی ونون ایکی سنه صکره فوت اولوب یرینه ایکنجی بلاش کچدی. بلاش برادری تیردادی ارمنستانه وفیروزی میدیایه حکمدار نصب ایتمکن رومالولر اشکانیانك ارمنستانه مداخله سنی قبول ایتیوب طرفین حربه قیام ایتدیلر ایسهده هیچ بری دیکرینه غلبه ایدهمدی . تیردادك بالذات رومایه کیدوب ایمپراطور

نرونك حضورنده ارمنستان حکمدارلغی رسم تتوجنك اجراسنی قرارلشدردقلرندن اویله یاپلدی .

ایکنجی بلاش وفات ایدوب یرینه دردنجی اردوان سریر حکومته جالس اولدی (۵۳۰) .

بلاشك جلوسی عقیبنده رومالولرله آره‌لرینه برودت دوشدیکندن اردوان نروا نام ساخته‌کار بر خارجی یه امداد ایله ایپراطوری قورقتمق ایسته‌مش اولدیغی حالده جلوسندن برسنه کچدکده فوت اولدی (۵۲۰) .

اردواندن صکره پاقور (فیروز) جلوس ایتدی . سلفنك رومالولرحقلرنده‌کی خصومتی بوکا موروث اولوب ایپراطور دومیانوس ایله حرب ایتمکده اولان طاغستان پادشاهی ولیبال ایله بالاتحاد اوغلی اقسداری ارمنستانه حکمدار نصب ایلدی . دیکر اوغلنی ده ولی‌عهد ایتمك ایستدی ایسه‌ده موفق اولهمقسزین وفات ایدرك اشکانیان سلاله سندن خسرو اوطوردی (۵۱۵) .

خسرو اقسداری ارمنستان حکمدارلغندن عزل و برادری پارتامسری نصب ایلدی . اقسدار ایپراطور نرونه التجا ایله رومادن اعانه اولنان عسکری الوب ممالك فرسه هجوم وخسروی طرد ایله تخت اشکانیانه اوطوردی . لکن متعاقباً رومایه کیدر ایکن کیلیکیاده

وفات ایتمکله خسرو فرصت بولوب تکرار سلطنت اشکانیانی الله کچوردی . چوق کچمدن خسرو دخی فوت اولدی (۵۱۱) .

خسرودن صکره اوچنجی بلاش و انك وفتیله دردنجی بلاش جلوس ایلدی (۴۷۲) .

دردنجی بلاش رومانك تصدیقیله ارمنستان حکمداری بولنان سهموسی طرد و قوهٔ عسکریه ایله اقرباسندن خسروی یرینه نصب ایتدی . بوسببدن ناشی رومالولرله بلاش اره‌لرنده حرب آچیلوب بلاش ابتدا غالب وصکره مغلوب اولدیغندن رومالولر مداین شهرینه قدر هجوم ویغما و اشکانیان تختنه سلاله‌دن خارج اردوان نامنده برینی اجلاس ایتدیلر (۴۳۰) . برسنه کچمکسزین بلاش رابع اردوانی طرد ایله سلطنت اشکانیانی بتکرار ضبط ایتدی ایسه‌ده متعاقباً فوت اولدی (۴۳۰) .

بوندن صکره ایکنجی پاقور جلوس ایدوب اکاده یشنجی بلاش خلف اولدی (۴۱۳) .

یشنجی بلاش رومالولرله حربه‌قیام ایتمکله رومالولر غلبه‌وبودفعه‌مداین شهرینه یورویوب یغما ایلدیلر (۴۰۶).

یشنجی بلاشدن صکره التنجی بلاش جلوس ایلدی

ایسه‌ده برادری بشنجی اردوان علیهنه قیام ایدرك ممالك اشکانیانك ایالات شمالیه‌سی اردوان یدنده قالدی. برخاندان دولت بینده انقسام ملکك حدودنی قوتك تنقیصنی موجب و اختلاف ایسه علامت انقراض اولدیغندن شو انقسامی متعاقب اردشیر بن بابك ظهور ایتمکله دولت اشکانیانی امحا و ساسانیان دولتنی تأسیس ایتمشدر (٣٩٦) . اشکانیان دولتنك مدتی (٤٨٢) سنه‌در .

— ١٦ —

ساسانیان دولتی

قبل الهجره بعد الهجره

(٢٩ — ٣٩٦)

ساسانیان دولتی ملوك فرسك دردنجی طبقه‌سیدر. اشکانیان دولتنك ضعف و قوتلرنده متصادف اولدیغی ضعفدن استفاده ایدن اصحاب قلب ملوك طوائف تشکیل کیروب هر بریسی ممالك اشکانیه‌نك برجهتنی ید استبدادینه آلمش و دولت مشار الیهانك حکمدار اخیری بولنان اردوان بولرك رئیسی بولنمشیدی. ساسان صغیر اولادندن

اردشیر بن بابك نامنده بر چوجق شو ملوك طوائفدن اصطخر حکومتی ضبط ایتمش اولان ذاتك داراب کرد ولایته والی تعیین ایلدیکی سری نام ذاتك زیر تربیه سنده اتدی. اردشیر سن رشده بالغ اولدیغی صرده سری وفات ایتمکله یرینه اصطخردن بشقه والی تعیین وارسال اولندیغندن اردشیر دارب کرد اعمالندن خوبانان نام محله کیدرك سلسلهٔ نسبنی کیانیان دولتی موکنه اسناد ایله سلطنت فرسه استحقاقنی ادعا وباشنه طوپلانان عسکرله ممالك فرسك ولایات جنوبیه سنی استیلا ایتدی.

اردوان بعض مرتبه تهدیدانه تشبث ایتدکده اردشیر دکیوب عسکرله ممالك مذکوره نك ولایات شمالیه سنیده ضبطه قیام ایلدیکندن طوائف ملوکك مظالمندن اوصانمش اولان اهالی طاقم طاقم اردشیره بیعت ایلدیلر.

اردوان شو بلای ناکهظهوری بر طرف ایتمك ایچون عساکر کلیه ایله اردشیر اوزرینه یوریدی ایسه‌ده اشکانیانك مقر حکومتی اولان ری شهری اوکنده تلاقیٔ طرفین وقوعیله بالمحاربه اردوان مقتول وعسکری منهزم اولدی.

شو غلبه‌نك تاریخی اولان بعد المیلاد (۲۲۶) وقبل الهجره (۳۹۶) سنه‌سنده اردشیر بن بابك دولت

ساسانیه حکمدارلغنی بالتأسیس استقلالنی اعلان ایتدی .

اردشیر بن بابك اردوانك وممالك اشکانیه‌یی ایادیٔ انقسامه دوشوره‌مش اولان اصحاب تغلبك اللرنده بولنان بلادك جمله‌سنی استیلا و تغلب ایدنلری ازاله وافنا ایتدکدن صکره بلاد رومه تجاوز ایدرك وقتیله کیانیان دولتنك آسیاده متصرف اولدیغی ممالکدن رومالولرك یدلرینه کچمش اولان بلادك هپسی کندوسنه عائد اولدیغنی بالادعا شو مقصدینی ترویج ایچون درتیوز نفردن مرکب بر هیئت مبعوثه انتخاب ایتمکله مبعوثان کیدرك او ادعایی درمیان ایتدکلرنده ایمپراطور اسکندر سویروس شوطلبك ردیله برابر عساکر کلیه استصحاب واردشیر اوزرینه هجوم ایلدی . ایکی عسکر یکدیکریله محاربه ایدرك اسکندر غالب و اردشیر مغلوب اولدی (٣٨٩) .

بو غلبه اوزرینه اسکندر جزیرهٔ مابین‌النهرین قطعه‌سنده بولنان بلادی ید استیلاسنه آلمشدر .

اردشیر شو آجیی یوته میوب قوتنی درجهٔ کافیه‌یه ابلاغ وبعده رومللرله محاربه ایتمك ایچون خیلی وقتلر تدارکات حربیه ایله اشتغال ایلدی ایسه‌ده قضاء مافاته موفق اوله‌مقسزین وفات ایلدی (٣٨٢) .

اردشیرك وفاتنده اوغلی برنجی شابور مسند نشین سلطنت اولوب جلوسیله برابر ادارهٔ ملکیه‌نك تنظیم واصلاحنه اهتمام ویدنده بولنان حیره حوالیسنه ملوك عربدن بنی‌الخمیین دینیلان منازره‌نك جدی عمرو بن عدی‌یی والی تعیین ایتدیکندن اوزمانه قدرحیره وجزیره طرفلرنده‌کی عربلر اقطار ممالکه دست‌خساری اطاله‌دن خالی‌دکل ایکن عمروك حکومتندن صکره عربلرك فسادی برطرف وممالك فرسك اطرافنه دکین جهات متعدده‌ده موجود قبائلك جمله‌سی شابورك تحت اطاعتنه داخل اولمشدر .

شابور جزیرهٔ مابین‌النهرین بلادندن روملرلدن بولنان ممالکه هجوم ایلدیکندن ایمپراطور غوردیین مدیر امور حکومت اولان فلیب ایله برابر عساکر کثیره بالاستصحاب جزیرهٔ مذکوره‌یه عزیمتله طرفینك مصادمه‌سی صره‌سنده فلیب غوردیینی قتل وایمپراطورلغی غصب ایتمش اولدیغی حالده شابوره غلبه ایده‌مدیکندن جزیره‌یی کاملاً دولت ساسانیه‌یه ترك ایله عودت ایتدی (۳۷۸) .

شابور بوندن صکره ارمنستانه کیدرك اشکانیان سلاله‌سندن اولزاده بولنان خسروی اعدام وارمنستانی

ضبط ایله رومالولر یدلرنده‌کی حمص وانطاکیه‌یده استیلا ایلدیکی جهتله او صره‌ده روم ایمپراطوری بولنان وانیریان عسکرله بالهجوم جزیرهٔ مذکوره‌یی استیلا ایلدی ایسه‌ده اورفه قربنده وقوعبولان محاربه‌ده مغلوب واسیر اولدیغندن برمدت اسیراً محقر ومعذب اولدقدن صکره شابورك امریله دریمی یوزدیرلوب اتشکدهٔ فرسه تعلیق اولندی .

شابور بوندن صکره کیلیکیا وسوریه وقیصریه‌یی یغما وتخریب ایله مشغول ایکن رومله منسوب تدمر حاکمی وعرب شیخی اذینه بن سمیدع فرات قربنده باتحاربه شابوره غلبه ایلدیکندن شابور مغلوباً فرار وبو هزیمتك اجیسنی چیقارمغه موفق اولدمقدن وفات ایتدی (۳۵۱) . نیشابور شهری شابورك دار الملکی ایدی .

شابورك وفاتنده اوغلی هرمز پادشاه وبر بچق سنه صکره فوت اولوب اوغلی برنجی بهرام سریر حکومته اوطوردی . مانیٔ زندیق بونك زمانده ظهور ایتدیکندن بهرام ابتدا مانینك مذهبنی قبول وصکره نکول ایله انی اعدام ایتمشدر . عمرو بن عدی بهرام زمانده فوت اولدیغندن اوغلی امرؤ القیس یرینه تعیین اولنمغله دیار

ربیعه و دیار مضر و سائر بادیهٔ عراق وحجازده بولنان عربلرك هپسی امرؤ القیسه اطاعت ایلدیلر .

بهرامك وفاتنده اوغلی بهرام ثانی جلوس ایلدی (۳٤٦) . بهرام جلوسنده براز مدت صکره اوقاتنی عیش وعشرته وذوق وسفاهته حصر ایلدیکندن نظام اداره دوچار خلل وامور دولت معطل اولدی .

بونك زمانتده روم ایمپراووری قاروس دولت ساسانیه علیهنه اعلان حرب ایدرك عسکرله جزیرهٔمابین النهرین بلادینه هجوم وکته سیفون وسلفکیه (ساوقیه) شهرلرینی ضبط ایتمشدر .

بهرام ثانی برکون شکارده ایکن برویرانه اوکنده اوطوروب اوراده اوتمکده اولان ایکی بایقوشك صدالرینی ایشیدهیور ایدی . یانینده بولنان قراناسندن ریسنه « شوقوشلرك لسانلرینی بیلور برآدم یولنسهده نه سویلدکلرینی بزهخبرویرسه ایدی » دیدکده قرینی « قوشلرك سویلدکلرینی بن اکلهیورم . امر ایدرایسهکز سوزلرینی ترجمه ایدهیم » سویلدی . بهام « سویله بقالم » دیمکله قرینی « بونلرك بریسی ارکك دیکری دیشیدر . بربریله ازدواج ایتمك ایستیورلر . دیشی قوش ارککدن جهازاولهرق یکرمیعددخرابهشهر طلبایدییور. ارکك

قوش انك طلبنه مقابل اكر بهرامك مدت سلطنتی اوزار ایسه سکا یکرمی دکل یوز خرابه شهر ویره بیلورم » دیبوز » دیدیکندن بهرامه مبتلا اولدیغی غفلتدن انتباه کلمکله او کوندن صکره ذوقیاب ولهویاتی ترك ایله مهام سلطنتی دست اعتنایه آلدی . عدالت وهمتیله ممالکی معمور وزیردستانی علی العموم اداره سندن خشنود اولدی . مقدمجه روملرك ضبط ایتدکلری بلادی بالاسترداد روم حمایه سنده بولنان ارمنستان حکمداری تیرداتی طرد ایله سوریه یی ده تهدیده باشلادی ایسه ده فوت اولدقده یرینه اوغلی اوچنجی بهرام تخت حکمداری یه جلوس ایلدی (۳۲۹) .

بهرام ثالث شهنشاه عنوانی احراز ایتمش ایسه ده جلوسندن بر سنه صکره فوت و یرینه اوغلی نرسی پادشاه اولدی (۳۲۸) .

بونك زمانینده قیصر غالیریوس اردوایله ممالك فرسه هجوم ایدرك ابتدا مغلوب و صکره غالب اولمغله نرسی مابین النهرین وقوقاس طاغی اتصالنده کی ابیریا وارمنستان قطعه لری برابر اولدیغی حالده دجله نك جانب شرقیسنده کی ایالتلری ده ملوه ترك ایتدی . و نرسینك وفاتنده یرینه اوغلی ایکنجی هرمز اوطوردی (۳۱۹) .

ایکنجی هرمز جلوسندن یدی سنه صکره فوت اولوب اولادی اولمدیغندن زوجه‌سی حامله اولمق جهتیله رؤسای فرس حمل مذکوره انتظار و براوغلان چوجق تولد ایتمکله شابور بالتسمیه حکمدار اتخاذ ایتدیلر (۳۱۲).

شابور سن رشده بالغ اولنجه یه دکین امور سلطنت وصایتله اداره اولندی. خال صباوتنده عراق وجزیره‌ده تولنان عربلرك طرفندن وروملردیکر طرفدن بلادساسانیه یی یغماده مبالغه کوستردیلر.

شابور اون التی یاشنه کیردکده زمام اداره یی ید اقتدارینه آلوب بلاد بحرین و دیار ربیعه طرفلرینی پایمال خیول خسار ایدن بنی تغلب و بنی بکر و سائر قبائل عربانی ضرب و تنکیله اهتمام و دردست ایتدیکی عربلرك اوموزلرینی خلع ایلدی. بونك ایچون ذو الاکتاف دیه ملقب اولمشدر.

شابور عربلرك چولده مدار جولان وتعیشلری اولان قویولری طولدیروب حوالیٔ عراقیه‌یی اضرار ایدن عربلری انبار و کرخ و سوس طرفلرینه تبعید ایتدی. روم بلادینه هجوم ایله بعض محللری ده استیلا ایتمشدر. سنجار حوالیسنده وقوعبولان محاربه‌ده رومللری بوزوب نصیبینی دخی محاصره ایتدی ایسه‌ده آله‌مدی.

قیصر ایکنجی قسطنطین شابورك تجاوزاتی منع ایچون بالذات کیدرك خیلی محاربه‌لرده بولنمش اولدیغی حالده غلبه ایده‌مدی قسطنطیندن صکره قیصر یولیانوس عربلری دخی دائرهٔ اتحادینه‌الدرق کلیتلو عسکرله شابور اوزرینه هجوم وغلبه ایتمکله موصله تسدر استیلا ایتدی . مؤخراً شابورك برطرفدن تدارکات عظیمه‌یه تشبث ودیکر طرفدن ضرردیده اولان اهالینك رومیلردن تضمینات ادعاسنه قیام عمومیلری ایشی پك چوق اوزاده‌جغنی کوستروب یولیانوسك ایسه مرکز دولتجه مسموع اولان فسادات ازالهسیچون اوزون‌اوزادی یه فرسلره اوغراشه‌جق وقتی قاندیغندن نصیبین شهری ایله‌جزیره‌نك اندن اشاغیسی فرسلرك و آمدشهری رومیلرك یدلرنده قالمق ونصیبین وحوالیسندهکی رومیلر دیربکره نقل واسکان ایدلمك اوزره عقد مصالحه ایلدیلر . یولیانوس عودت ایدرکن شابور موصلدن نصیبینه قدر بالتشییع شروط مصالحه ایفا ایدلمشدر .

یولیانوس عودت ایتدکدن صکره شابورینه راحت طورمیوب عسکرله بالهجوم آمدشهرینی تخریب ویغما ایتمکله رومیلر کلیتلو عسکرله جزیره قطعه‌سنه کیدوب مدافعه قدر ضبط ایتمش اولدقلری حالده شابور بالمدافعه-

غلبه و روم عسکرینی منهزم و پریشان ایلدکدن صکره ترسی زمانده رومارك آتش اولدقلری یرلرك اعاده‌سنه اصرار ایدرك ممالك رومدن اون بش‌قدر قلعه ضبط ایندی . اون‌التی یاشنده اخر عمرینه قدر طرف طرف بسالتی تشهیر ودولتنك‌قوتنی انظار عامه‌یه ارائه ایله‌بعده وفات ایندی (۲۴۲) .

ولادت جلیله حضرت پیغمبری لیلهٔ مسعوده‌سنده منشق اولان ایوان کسری شابورك بنا کرده‌سیدر . کسری ساسانیان‌ملوکنك‌لقبلریدرکه بونلره اکاسرهٔ فرس واکاسرهٔ عجم دخی دیرلر .

نهامل عرب امرؤالقیس بن عمرو شابورك زمانده وفات ایدکدن یرینه اوغلی عمر و عربلر اوزرینه عامل تعیین اولنمشدر .

شابورك وفاتنده اوغلی صغیر اولمغله برمدت امور حکومت نیابت صورتیله اداره اولنوب اوغلی اوچنجی شابور درت سنه صکره تخت حکومته اجلاس ایدلدی (۲۳۸) .

بوده زمانی صیدوشکار ایله امرار وشو حالده اصرار ایله وفات ایدوب یرینه قرنداشی دردنجی بهرام جالس اولدی بهرام دخی هوا و هوسندن بشقه

برشیئه باقدیغندن زماننده فائده‌لی بر ایش کورلمکسزین مقتول ویرینه اوغلی یزدجرد حکمدار اولدی (۲۳۲).

یزدجرد روملرله منازعه چیقارمقسزین امورینی اداره و ملکنده خرستیانلغی محافظه ایلدی. لکن تبعه‌سی حقنده تحمل اولنه‌میه‌جق درجه‌ده ظلم کوسترمکندن روملرك تطییب قلوبنی التزام افکاریله اختیار ایلدیکی معاملات دلنوازانه حقنده‌کی نفرت عمومیه‌یی منع ایده مدی وبراسبك دیمه‌سیله فوت اولوب برادری بهرام کور پادشاه اولدی (۲۰۲).

پدری حیاتده ایکن بهرام کوری تربیه ایچون آل منذردن حیره‌ملکی نعمانك یانه کوندرمشدی. فرسلر یزدجرددن دلکیر اولدقلری کبی بهرامك دخی عرب تربیه‌سیله بیوديکی ایچون جلوسنه راضی اولمدقلرندن اردشیر اولادندن کسرایی سریر حکومته اوطورتدیلر. بهرام ایسه شجاعتله متصف و اقتداری اسلافنه غالب اولدیغندن نعمانك ترفیق ایتدیکی اوتوز بیك عرب آتلوسیله دارالملکه هجوم ایلدکده هم تهدید، هم حسن تدبیرایله عظمای فرسه‌سلطنتی قبول ایتدردی.

بهرام جلوسندن صکره ممالکنی تمامیله دائره ضباطه ادخال و عسکرله هنده قدر عزیمتله هند پادشاهنك

مقابله‌یه کوندردیکی عسکری پریشان واستیصال ایلدی. هند پادشاهی قزینی بهرامه تزویج ایله بلایی اوزرندن دفع ایتمکله بهرام هنددن دوندکده روم ایمپراطوری ثیودوسیوس علیهنه اعلان حرب ایلدیکندن روملره غلبه‌وارمنستان شرقی‌دائره‌سنی ضبط واستیلا ایتمشدر.

بهرام صید وشکارده اولدیغی حالده اسبی برباتاقلغه ایلیشوب چیقمسی ممکن اولمدیغندن وفات واوغلی یزدجرد ثانی جلوس ایلدی (۱۸۲).

یزدجرد نصرانیلره آتش پرستلکی تکلیف ایله بیوك بیوك شدتلر کوسترديکندن ارمنیلر برعظیم اختلال چیقارمغله تکلیفندن صرف نظر ایامشدر. یزدجردفوت اولدقده کوچوك اوغلی هرمز جلوس ایتدی (۱۶۵).

سلطنت یزدجردك اوغلی فیروزك حقی ایکن هرمزك ید ضبطنه کچمسی فیروزی استیفای حقوقه مجبور ایتدیکندن فیروز ترك خاقانی خوشنواز جانبندن بالاستمداد الدینی عسکرله هرمز اوزرینه هجوم ایتمکله ری شهر اوکنده جریان ایدن محاربه‌ده غلبه وهرمزی قتل ایله حکومت موروثه‌سنی ضبط ایلدی. هرمزك حکومتی برسنه‌یی طولدرمامشدر.

فیروز بعدالجلوس روملرله محاربه ایدرك برمصالحهٔ

نافعه‌یه موفق اولدی . لکن جنوبی خاقان ترکك اعانه‌سیله اولدیغی ایچون ممالك فرسوده ترکلرك نفوذی فرسلرك تحمل ایده‌میه‌جکلری بر درجه‌یه واردقدن بشقه ترکلر خراسان طرفلرنده بعض محلری دخی استیلا ایلدکلرندن فیروز خوشنواز ایله بوزوشوب علیهنده محاربه‌یه قیام ایتدی ایسه‌ده عسکر منهزم وکندوسی اسیر اولدی . خشنواز فیروزی بعض شرائط ایله اطلاق ایتمش اولدیغی حالده فیروز بتکرار عسکر جمعیله خشنوازاوزرینه یوریدی . محاربه‌ده مقتول واولاد وعیالی اسیر اولمشدر . فیروزك مقتولیتندن صکره سجستان والیسی سرخدایك اعانه‌سیله بلاش بن فیروز سریر حکمداری یه‌جلوس ایلدی (١٣٤) .

بلاشك کوچك برادری قباد خاقان ترکدن بالاستعانه اعنی قوهٔ عسکریه ایله قرنداشنك اوزرینه کلمکده ایکن نیشابوره وصولنده‌وفاتی خبرینی الدیغندن مدائنه کیدرك تخت حکومته اوتوردی (١٣١) .

فیادمزدك نام زندیقك مذهبی قبول ایتمکله جلوسنك یدنجی سنه‌سی خلع وقرداشی جاماسب اجلاس ایلدی (١٣٤) .

لکن مخلوعیتنك دردنجی سنه‌سی رؤسای فرسدن

زرمهرك همتیله بتکرار جلوس ایلمشدر (۱۲۰) .

بودفعه‌کی جلوسنده مزدکه منسوب مذهب اصحابنك سعیتله زرمهری اولدرمکدن خلع ایله حبس اولندی . وهیاطله پادشاهنك معاونتی ایله اوچنجی دفعه اولق اوزره بتکرار جلوس ایتدی (۱۱۹) .

قباد شوجوسندن صکره آمدشهری حفنده کوستردیکی شجاعات عظیمه روم دولتی بحثنده تفصیل اولنجقدر ان شاءالله تعالی .

قباد بروقت صکره‌دری قربنده برمحاربه داخلیه‌ده وفات ایدوب اوغلی نوشیروان پادشاه فرس اولدی (۹۱) . قبادك اوچ دفعه اولان مدت سلطنتی قرق سنه ومدت مذکوره داخلنده اولق اوزره برادری جاماسبك ایکی دفعه حکومتی سکرسنه‌در .

نوشیروانك جلوسی حدائث سنه مصادف اولمغله بدایتنده الحیه مذهبنك موجدی اولان مزدکی قتل ایتمشدر . رومیلرله وقوع بولان محاربه‌لری روم دولتی بحثنده یازیله‌جقدر .

نوشیروانك مدت حکومتده کوستردیکی عدالت وحسن سیاست حالا ممدوحیتله اشتهارینی موجب

اولمشدر. ملوك فرك حسن سيرتله اك مقبول پادشاهی شو ذاتدر .

ناقل نور نبوت اولان والد ماجد رسالتپناهی عبدالله بن عبد المطلب حضرتلرینك ولادتلری نوشیروانك جلوسندن یکرمی درت و ذات عالیٔ حضرت پیغمبری اندمزك ولادت جلیلهٔ اشقبتلری فرق ایکی سنه صکره در.

نوشیروانك زمان حکومتنده ولادت نبویه وظهور شوکت اسلامیه یه دلالت ایتمك اوزره موبدانك کوردیکی رؤیا و انشقاق طاق کسری کبی وقوعه کلان علامات غریبه ولادت علیهٔ رسالتپناهی مبحثنده تفصیل اولنه جقدر انشاء الله تعالی .

نوشیروانك وفاتنده اوغلی هرمز جلوس ایتدی (٤٣) .

دردنجی هرمز زماننده عربلر، ترکلر فرس دولتی علیهنه اعلان حرب ایدرك تضییقات عظیمه کوستردیلر. سرعسکر بهرام چوبین نام بهادرك غیرت و بسالتیله فرسلر ترکلره غلبه ایتمش اولدیغی حالده بهرام حقنده رقباسنك کوسترد کلری معاملات منافقانه اوزرینه هرمزله آرهلرنده خصومت قپوسی آچلدیغندن بهرام عظماء فرسك اتفاقلرینی دخی تحصیل ایتمکله هرمزك کوزلرینه میل

چکوب کندیسنی خلع و حبس ایله اوغلی خسرو پرویزی جلوس ایتدیردیلر (۳۳) .

خسرو پرویز جلوس ایتدکدن صکره بهرامك امور حکومتجه اولان غلبهٔ نفوذینی چکمدیکندن طرفین جمع ایتدکلری عسکرله نهروان قربنده بالمحاربه خسرو پرویز بوزلمغله بلکه پدری جلوس ایتدیریلور ملاحظه‌سیله باسیر سریع مدائنه عزیمت و بباسنی بالاعدام فراتی عبور ایدرك روم ایمپراطوری موریسه دخالت ایلدی . بهرام چوبین خسروی قاچیردقده تخت سلطنته کندوسی اوطوردی .

ایمپراطور موریس هرمزك رأس العین محاربه‌سنده انهزامندن صکره عند المصالحه تعهد ایتمش اولدیغی ویرکویی ویرمك شرطیله بالمقابله خسروه التمش بیك عسکر ترفیق و قرینه‌ده تزویج ایلدی. خسرو شوقوتله ممالك فرسه طوغری یوریدکده بهرام چوبین قارشو طوره‌میوب جلوسنك ایکنجی سنه‌سی ترکستانه فرار و خسرو پرویز تکرار تخت حکومته جلوس ایتدی .

ایمپراطور موریس مقتول و یرینه فوقاس جانس اولدقده خسروك قاین برادری و موریسك اوغلی خسرودن استعانه ایتمکله خسرو عسکرله ممالك رومی

پایمال ایده ایده کیدرك استانبولی محاصره ایلدی ایسه ده اهالیسی کرك موریسك اوغلنی کرك فوقانی ایمپراطور لغه قبول ایده میه جکلری جواب قطعیسنی ویروب هرقنی جلوس ایتدیردیلر. خسرو بوکا حدتله انطاکیه. قدس، سوریه شهرلرینی بالاستیلا اورالرده کی خرستیانلر حقلرنده قتل عام وقبر مسیحی احراق ایله کلیسالری تخریب رصایی تخت ایدرك مدینه عودت ایلدی. بو معاملات ایلهده قانع اولمیوب رومایه متعلق اولان مصر طرفلرینه ده بر بیوك اردو سوق ایدرك طرابلس وبلاد نوبه یی غصبا ایتدیردی.

خسرو پرویزك معاملات وتجاوزات مذکوره سی اوزرینه ایمپراطور هرقل جمع ایتدیکی عسکرله بلاد فرسه هجوم ایدوب نصیبین شهرینی تضییق وخسرو پرویزك سوق ایلدیکی عسکری بوزوب پریشان ایتدیکی وخسرو ایسه بو مغلوبیته تحمل ایده مدیکی جهتله دولت ساسانیه یه تابع اولان خراسان پادشاهی شهرازاد نام بهادری جلب وسر عسکر تعیین ایله رومایه اوزرینه کوندردی. شهرازاد کیدرك رومایی تارمار وقسطنطینیه یه قدر تعقیب ایله راست کلدیکی بلاد رومی تخریب ایتمکله رومایه اهل کتاب ونرسلر مجوسی اونقدن ناشی فرسلرك

شو غلبه‌سی اوزرینه خذلة قریش ممنون واهل اسلام مکدر اولدقلرندن (الم غلبت الروم) آیت کریمه‌سیله جنده سنه صکره رومیلر فرسلره غلبه ایده‌جکلری بشیر بیورلدی. یدی سنه صکره رومیلر بتکرار فرسلر اوزرلرینه هجوم ایدرك مغلوبیت سابقه‌نك اجیسنی اونوتدیره‌جق درجه‌ده بر غلبهٔ عظیمه‌یه موفق اولوب تکریتدن تصیینه قدر اولان محللری فرسلرك یدلرندن الدیلر.

خسرو پرویز ظالم وغدار ومحبسنده قرق بیکه قریب محبوس وار ایدی. مدت حکومتنده بغیرحق اون بشبیکدن زیاده آدم اولدرمشدر. نهایت حکومتنده احداث ایدن اختلال داخلی ارده‌سنده مقتول اولوب اوغلی شیرویه جلوس ایتدیرلدی (بعد الهجره ۷).

خسرو حیاتنده هردرلو ثروت ونعمته مظهر اولمش وشعرانك عشقده مثل عد ایدکلری فرهاد معشوقه‌سی شیرینی تزوج ایتمکله قصر شیرینی بونك نامنه بنا ایتدرمشدر. فخر عالم علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلری معاصر بولنان ملوکی دین اسلامه دعوت بیوردقلری صرده خسروده نامهٔ همایون اصدار بیوردقلرندن خسرو نامهٔ پیغمبریی شق ایتمکله کیفیت ذات عالی رسالتپناهی‌یه خبر ویرلدکده (الهم مزقه کل

ممزق) بیورلدی . کرك خسرو، کرك اخلافنك اوراق نفوذ و استقلالاری پارچه پارچه اولوب آز وقت ایچنده دولتلری مضمحل اولمشدر . کیفیتلری قرون وسطی تاریخی حاوی اولان ایکنجی کتابده تفصیل اولنه‌جقدر انشاء الله تعالی .

شیرویه رومللره عقد صلح ایدوب باباسنك روملردن آلمش اولدیغی الویه و اسرا ایله صلیبی قیصر هرقله اعاده ایلدی .

شیرویه جلوسنك طقوزنجی آینده طاعوندن فوت اولدیغندن اوغلی اردشیر نام طفل صغیر اجلاس ایدلمش اولدیغی حالده روم جهتی سرعسکری شهرازاد او آره‌لق آچیلان اختلال خارجیدن بالاستفاده اردشیری جلوسنك آلتنجی آینده قتل ایدرك قرق‌کون قدر حکومتی استیلا ایتدی ایسه‌ده خسرو پرویزك قزی بوران‌دختك تشویقیله اولدوریلوب بوران دخت اجلاس ایدلدی .

بوده جلوسندن التی آی کچدکده فوت و یرینه جلوس ایدن سلالهٔ اکاسره‌دن خشنشید برماه صکره مقتول اولوب خسروك دیکر قزی ازرمیدخت جلوس ایتدی . ازرمیدخت کندوسنه عاشق اولان فرخ‌هرمزی اولدردیکندن جلوسندن بر آی صکره مقتولك اوغلی

رستم عسکرله مداینه هجوم و ازرمیدختی اعدام ابتدی.

انك یرینه جلوس ایدن نوشیروان احفادندن فیروز بر قاچ کون ایچنده مقتول و خسرو پرویز اولادندن فرخزاد خسرو حکمدار اولدقده اصطخرده مختفی اوچنجی یزدجرد خروج و هجوم ایله تخت ساسانیانه اوطوردی (بعد الهجره ۱۰) .

یزدجردك جلوسندن اوچ سنه صکره حضرت عمر رضی الله عنه افندمزك خلافت سنیه‌لری زماننده ممالك فرس مجاهدین اسلامك همت شجیعانه‌لریله ضبط اولنمغه باشلانوب حضرت عمرك شهادتی متعاقب یزدجرد اختلاس فرصتله بلاد فرسك بعضلرینی نزعه قیام ایلدی ایسه‌ده هجرتك یکرمی طقوزنجی سنه‌سی بلاد فرسك هپسی ممالك اسلامیه‌یه منضم اولدی .

یزدجرد ممالکنك جمله‌سی النمدن منتزع و فرس دولتی منقرض اولدقدن صکره فرار ومروده بر دکرمنجینك خانه‌سنده اختفا ایتمشدی . هجرتك اوتوز برنجی سنه‌سی دکرمنجی البسه‌سنه طمعاً کندوسنی اولدوروب سلالهٔ ساسانیان منقرض اولمشدر .

١٧

فرسلرك عوائد ومذهب ومدنيتى

عوائد — اسكى فرسلر سخاوت ، سرعت تأثر وذكاوت ، قتالده بأس وشدت ايله متصف ايديلر . مع مافيه بيوكلرينه اول قدر مداهنه ايدرلر ايدى كه شو مداهنه هر بريسنى رئيسنك عبد مملوكى درجه‌سنه واردرمشيدى . كيخسروك زمانندن قدر تذلل وتملقلرى بو صورتله جارى ومأكولات وملبوساتلرى تكلفدن ازاده وعارى ايدى . اندن صكره تذلل وتملقلرى خود-بينلكه . البسه‌لرى اقمشهٔ حريريه ، عقود وسلاسل ذهبيه وحليات فاخره‌يه ، ومأكولات بيتيه‌لرى نفايسه تبدل يله برابر متعدد نسوان وجوارى استفراش واستخدام ايلديلر . لواطه‌يده اسكى يونانيلردن اوكرندىلر .

فرسلر شو تكلفاته الشدقدنصكره اتصاف ايلدكلرى غرور وبخوت محاربه‌لرده هر نقدر بطش وشدتلرينى موجب اولدى ايسه‌ده عوائد قديمه‌لرندەكى ساده‌لكلرك فقدانى جهتيله ثباتلرى ساده‌لك حاللرنده اولديغى كبى قاليوب محاربلرنده مقاومته دوام حس ايلدكلرنده جمعيت عسكريه‌لرى طاغيلور ايدى . بالاخره يونانيلرك از عسكر-

نرده قارشو بیوك بیوك اردولری تارمار اولدیغی تاریخلرندن معلومدر .

اسکی فرسلر پادشاهرینی شمس وقمرك قرنداشی بیلورلر ایدی . ملوکه رعایتلری ایسه سجده ایده‌جك درجه‌ده ایدی . تبعه‌نك هیچ بریسی مستثنا اولمقسزین جمیعی پادشاهرینك عینی عدا اولنورلر ایدی .

انسانلری تطویش ایله حرم دائره‌لرنده طواشی استخدامی ابتدا فرس پادشاهلرنده وقوعبولدی .

فرسلرجه کونلرك اك مبارکی یوم ولادتلری ایدی . بوندن کوره بر سنه‌نوك ابتدا‌سنه زمانی اولانلر اسه دوه‌ء اوکوزکی بیوك اوغتیادن دکل ایسه کوچوك حیوانلر یاپلوب هر کس حالنه کوره احتفال وضیافت ترتیب ایدر ایدی .

انسانلرك کوره‌جکلری برمحلده توکورمك وقتی بول ایتمك فرسلرجه مناهی ومحرماتدن معدود ایدی . یولده بربرلرینه راست کلدکلری وقت نسب وشرافتجه اقران اولانلر یکدیکرینه تعظیم وتمنالری زمانه اسه یناقلرینی اویرلر ایدی . منزله جهتیله پك دون اولانلر بیوکلره تصادف ایتدکلرنده دیزلری اوزرینه یره چوکوب تعظیم کوسترلر ایدی .

فرس عائله‌لرندن اولادی چوق اولانلر نظردولتده مقبول ومحترم ایدیلر. بوطاقملر هرسنه پادشاهلرینك احسانلرینه مظهر اولورلر ایدی. اوغلاری بش یاشنه واردقده اخلاقلرینك تهذیب وجرأتلرینك تزییدینی موجب اوله‌جق صورتده تربیه ایدیلور ویکرمی یاشنه واردقلرنده آته‌بنك. اوق آتمق. یالان سویلمامك مثللی احوال ایله مزیت اکتساب ایتمسنه سعی اولنور ایدی. شاید اوغللری چوجق ایکن وفات ایدر ایسه بابالری انسیت متمادیه دن تأثر وحزنه تصادف ایتمامك ایچون هیچ بر چوجق سن بلوغه وارمدقچه بابا سنه کوسترلمز ایدی. شو مدت ظرفنده هردرلو تربیه‌لری نسوانه عائد ایدی.

اپشامسی ممنوع اولان شیلرك اسکی فرسلرجه تکلمی دخی ممنوع ایدی. یالانده معیاتك التبیوکی یالان سویلمك واندن صکره استقراض ایتمك ایدی. برشخصده جذام، یاخود برص علتلرندن برینك ظهوری شمسك ضدی اولان وزری ارتکابندن نشأت ایدر اعتقادنده ایدیلر. اوعلتلردن بری ایله معلول شخصی مدینه لرینه دخولدن منع وانکله الفت وانسیتی قطع ایله مملکتلرنده بولنان غربان دن برنده اویله برعلت ظهور ایتسه درحال طرد وتبعید ایدرلر ایدی.

فرسلرك شایان عبادت کوردکلری انهاره توکورمك وبول ایتمك واللریله صو آلوب اغتسال ایلمك اعتقادلرنده حرام ایدی .

اموات حقلرنده کی معاملهلرینك چوغی مجهولدر. فقط جنازه لری قوشلره تنقید ایله کلبلره ایصرتدقلری وبومعاملهیی بعدالاجرا موتانك جسدینی بال مومی ایله طلا ایدوب بعده دفن ایتدکلری معلومدر. فرسلرقارنجه لری ، یلانلری ، مضر بوجکلرله حیوانلری اولدرمکله مفتخر ایدیلر .

مذهب — اهل اسلامك بلاد فرسی فتح ایتدکلری زمانهقدر فرسلر مجوسی ایدیلر . شو مذهبك واضع اصلیسی منوجهر واعتقادلرینه کوره مهذب زرداشت (یاخود زرادشت) ایدی . مذهب مذکور اصحابی زمانك واجب الوجود وغیر محدود اولدیغنه وهرشیدن مقدم برعلت اولایه معتقد ایدیلر . شو علتدن خیر وشر دینلان ایکی علتك اشتقاقنه قائل اولوب خیره (اورمزد) وشره (اهرمن) اطلاق ایلدیلر . اورمزدی مصدر خیر . اهرمنی مصدر شر اتخاذ ایدرلر ایدی . بعضاً شو ایکی علتك بری دیکرینی ناقض اولور وعلت خیر ارواح صالحه وبشر ایله بهائم نافعهیی ، علت شر ارواح شریره وحیوانات

مضرمنی خلق ایدر دیو اعتقاد ایدرلر اورمزدی نوره، اهرمنی ظلامه تشبیه ایتمشلر ایدی . ساحهٔ کون ومکانی شو ایکی علت اراسنده معرکهٔ قتال ونزاع اعتبار ایدوب علتلرك بریسنه منسوب اولانلر بعضاً دیکرینه غالب کلور دیرلر ایدی .

انسانك اولمدکدن صکره سعادت وشقاوتنی وشو سعادت وشقاوت حیاتده‌کی مکسوبات فعلیه‌لرندن نشئت ایده‌جکنی وسعید اولانلرك نعم اخرویه ایله متنعم . اشقیانك معادن مذوبه اتشلری ایچنده معذب اولهجقلرینی قبول ایدرلر ایدی .

انسان قوهٔ جسدیه‌سیله ارواح شریره‌یه مقاومت ایده‌جکنه وعمل خیرده شدت عزمت لزومنه معتقد اولوب ماللرینك عشر وزکاتنی ادا ایتمك ، خدمهٔ دینی محترم طوتمق ، حیوانات مضرمنی اولدرمك مقتضیای مذهبلری ایدی .

زرداشتك قانونی حکمنجه ذوی القربی اولانلردن ازدواج ایتملری لازم عد اولنور ایدی . مال وثروتلرینك تفرقدن محافظه‌سی ایچون غربادن قز المقدن ممنوع ایدیلر . قرنداش قز قرنداشنی ، باباقزینی ، اوغلی اناسنی استفراش

ایله بیلور ایدی . و عدات قبیحه‌نی صکره‌لری تعدیل ایتمشلردر .

مذهبلرنده مهذب عد ایتدکلری زرداشته منسوب واقتباس یاخود تشتات نامیله موهوم اون ایکی مجلد کتابلری وشو کتابلرك زند نامیله بر تفسیری وار ایدی. عربلر زندیق لفظنی بوندن اخذ ایلدیلر .

علت اولی اولان اله واحد بریسی نور. دیکری ظلمت اولمق اوزره ایکی ملاك خلق ایلدیکی وساحهٔ عنده طبیعت محوفدن صدور ایدن شرور اجسامدن صادر اولان کولکه کبی اولوب شرور مذکوره اموالدن دخی ارینه‌میه‌جغی وملاك شرور بعد اموت اصحابیله برابر ظلمت وعذابده، ملاك نور اتباعیله برلکده مقام نور وسعادتده مخلد اوله‌جغلر عقیده‌سی کتاب مذکور مندرجاتندندر .

زرداشتدن مقام مجوسیلرك هیکلری یوغیدی. طاغلر. تپه‌لر اوزرلرنده واغاچلر ارالرنده کونشه واتشه طاپارلر ایدی . اعتقادلرنده الهك مسکنی افتاب ونور حرارت ونورجه افتابه مشابه اولدیغی ایچون بلوتلی ویغموریلی زمانلرده مزاج فلك عبادتلرینه مانع اولدیغی مقصدیله زرداشتك امری اوزره هیکلر بنا وایجاد وشو هیکلرده

هیچ بروقت سوندرلمامك وسونمامك اوزره آتشلر ایقاد ایلدیلر .

نمازلری اوچ وقته منحصر ایدی که بری شمسك طلوعنده ، دیکری زوالنده ، بری ده غروبنده ایدی .

مقتدای مذهب عد ایتدکلری متنوجهر سمایه صعود ایدرك نظر الهی ایله محفوظ اولمق اوزره بر سحابهٔ لامعه درونده تمکن ایلدیکی ظننده ایدیلر . قبلهٔ عبادت اتخاذ ایلدکلری آتشی منوجهر زمانندن بری مقدس عد ایدرك هروقت اخمادینه دوام ایله انطفادن محافظه ده بولنورلرایدی . شمسك طلوعنده مذهبلری حکمنجه شمسه سجده ایدرکن قارشولرنده آتش بولنمسی فرسلرجه وجوباتدن وقبله لری اولان آتشی آغزلریله اوفلهمك ریلپازه قوللانمق ونفسلری آتشك سونمسنه سبب اولمامق ایچون خدمهٔ دینلری نقابسز آتش اوکنه وارمق ممنوعاتدن ایدی . شو آتشلرده استعمال ایلدکلری اودونلرك غایت پاك وقبوقلرینك صویلمش اولمسی شرط معتبر ایدی . شاید هیاکلك برنده کی مقدس آتش سونر ایسه دیکر هیکلده کی مقدس آتشلردن تکرار ایقاد اولنمسی واجب اولوب اعتیادی اولان آتشلردن

آتشکده‌لره جلب نارایتملری وانکله هیکلده آتش مقدس ایقادی جائز دکل ایدی .

بری اعتدال ربیعی ، دیکری اعتدال خریفی یه مخصوص ایکی بیراملری وار ایدی که برنجیسنه نوروز ودیکرینه مهرجان(خریف)تسمیه وزرداشتی منوجهر نسلندن وانبیادن عد ایدرلر ایدی. مذهب مذکور هند مجوسیلرینه فرسلردن انتقال ایلدی .

علوم ومعارف ـ فرسلر علوم ومعارفجه کلدانیلرك وارثلری ایدی. انلرده اولان علوم تمامیله یونلره منتقل اولمشدر .

شو علوم ایله برابر فرائض دینیه وشرایع سیاسیه وادبیه‌لرینه مخصوص بشقه‌جه کتابلری وموسیقیده ،شعرده علوم طبیعیه‌ده ، طب وهندسه‌ده مهارتلری وارایدی .

صنایع ـ اسکی فرسلرك صنعتلری اکنجیلك‌واوزوم باغلری، زیتون، انجیر اغاجلری کبی میوه باغچه‌لری غرس ایله معمارلق ، درزیلك ، مطلا البسه اعمالی، نساجت، قیومجیلق وازهار واشجار تصویری مثللو ایشلر دن عبارت ایدی .

لغات ـ فرسلرك اسکی لسانلری زندیه ایدی که زرداشتك کتابی بو لغتله یازلمش ایدی . شو لسان

سنسکریت لغاتندن معدوددر . لسان مذکور یانلرنده مقدس اولمق بر اهمیت هند آلرنده حالا باقی واستعمال ایلدکلری فارسیٔ قدیم لسانی لغات اریه و سامیه‌دن خلو ضدر. لکن شمدیکی فارسی لسانی ساسانیلرزمانلرندن بری مستعمل اولوب لسان مذکوره صکره‌لری پك چوق الفاظ غریبه قاریشمشدر .

برنجی جلدك صوکی

فهرست

صحیفه

(مقدمه)

٤ علم تاریخ مدنی
١٥ جغرافیایه متعلق معلومات
٢٢ ژئولوژی ٤١ ارخیولوژی
٤٨ جنس بشرك انقسامی
٥٤ طوائف بشرك یریوزنده صورت انتشاری
٦٠ جنس بشرك لغات جهتیله تقسیماتی
٦٦ تواریخ مستعمله حقنده معلومات اجمالیه

(برنجی کتاب)

٧٤ خلقت عالم ٧٧ جان قومی وابلیس
٧٨ خلق ادم (ع م)
٨٠ هبوط ادم ٨٢ قابیل وهابیل
٨٣ وفات ادم وحوا ٨٤ شیث (ع م)
٨٥ ادریس (ع م) ٨٦ نوح (ع م)
٨٨ طوفان نوح ٩٠ تبلبل السنه
٩٢ هود (ع م) ٩٣ صالح (ع م)
٩٧ ابراهیم (ع م)
١٠٣ لوط (ع م)
١٠٥ اسماعیل (ع م)
١٠٧ اسحق (ع م)
١٠٨ یعقوب ویوسف (ع م)
١٢١ خضر (ع م)
١٢٢ ایوب وذوالکفل (ع م)
١٢٥ شعیب (ع م)

صحیفه

۱۲۷ موسی وهرون (ع م)
۱۳۰ یوشع (ع م) وبنی اسرائیلك حکام دوری
۱۴۰ شموئل (ع م) ۱۴۲ ملوك بنی اسرائیل دوری
۱۴۲ طالوت ۱۴۵ داود (ع م)
۱۴۶ سلیمان (ع م) ۱۴۸ یهوداحکومتی
۱۵۰ بنی داوددن ایرلمش اولان بنی اسرائیل حکومتی
۱۵۲ الیاس والیسع (ع م)
۱۵۳ ملوك بنی اسرائیلك بقیهٔ احوالی
۱۵۵ یهودا حکومتنك بقیهٔ احوالی
۱۵۹ یونس (ع م)
۱۶۱ زکریا ویحیی وعیسی (ع م)
(ایکنجی قسم اسیا)
۱۶۶ اسیا قطعه‌سی جغرافیاسی ۱۷۳ اسیای قدیمه
۱۷۶ میسوپوتامیا وصوبوطاقی جغرافیاسی
۱۸۷ بابل مملکتی جغرافیه‌سیایله ارخیولوژیسی
۲۰۳ بابل مملکتی تاریخی
۲۲۰ بابلك مذهب وعوائد ومدنیتی
۲۲۸ اثوریا جغرافیاسیله ارخیولوژیسی
۲۴۳ اثور مملکت قدیمه‌سی تاریخی
۲۵۷ اثور دولت اخیره‌سی
۲۷۶ اثور یلرك مذهب وعوائد ومدنیت سائره لری
۲۸۰ فرس قطعه‌سی جغرافیاسی
۲۸۶ پیشدادیان دولتی ۲۹۰ ماد دولتی
۳۰۹ اشکانیان دولتی ۳۲۲ ساسانیان دولتی
۳۴۲ اسکی فرسلرك عوائد ومدنیت ومذهبلری

مرآت الاعتبار

مؤلفی

دیار بکرلی سعید پاشا

ایکنجی جلد

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

استانبول

(قره‌بت و قصبار) مطبعه‌سی - باب عالی جاده‌سنده نومرو ۲۵

۱۳۰۴

درنجی فصل

هند جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی
هند جغرافیاسی . هند تاریخی . هند مدنیتی

— ۱۸ —

هند بلادی جغرافیاسی

هند بلادی ایکی قسم اولوب بر قسمنه هندستان دیکر قسمنه هند چینی دینلور .

هندستان ـ اسیانك قسم شرقیسنده واقع برقطعه در . شمالاً همالایا سلسله‌سی، شرقاً یه سلسلهٔ مذکوره ایله برهم بوترا نهری و بنغاله کورفزی ، جنوباً بحرهند غرباً یه بحر هند ونهر سندایله محدوددر . جهت شمالیه ده واقع همالایا سلسله‌سی هندستان ایله تیبت بلادینی فاصلدر . شمالیٔ کشمیردن جنوبه میل ایله طول شرقینك طقسان ایکی درجه‌سندن برهم بوترا نهرینه قدر امتدادایدر .

هندستانك معظم طولی (۱۶۲۰) ؛ معظم عرضی (۱۴۰۰) میل جغرافیدر . مساحه‌سی (۱۱۰۰۰۰) میل مربعی اولوب (۱۵۰۰۰۰۰۰) نفوسی حاویدر .

هندستان طاغلرندن همالایا جبالنك سطح بحردن ارتفاعی (۲۹۰۰۰) قدم ، یاخود ۹۰۰۰ مترو رادەلرنده‌در . روی زمینده بوندن یوکسك طاغ یوقدر . (۲۲۶) میل مسافه‌دن کورینور . جبل مذکورك (۱۲۰۰) قدم ارتفاعنه قدر پلوط و صنوبر اغاجلری نابت اولوب (۹۵۰۰) قدم اتفاعنه دکین

اوزرنده اهالی مسکوندر . شو طاغده التون ، باقر ، تیمور ، مقناطیس ، طوز ، جص ، کبریت انتیمون معدنلری بولنور . اوزرنده هیچ بر وقت قار اکسیك اولمز .

الغات غربیه سلسله‌سی هندستانك جنوبنده‌در . شو سلسله بشبیکدن التی بیك قدمه قدر مرتفعدر . بحر ایله اراسی یتمش درت میلدر .

الغات شرقیه سلسله‌سی عرض شمالیدن اون برنجی واون التنجی درجه‌لر ارالرنده واقعدر . ارتفاعی اوچبیك قدمدر . سلسلهٔ غربیه سلسلهٔ شرقیه‌دن یوکسك اولدیغی ایچون صولرك چوغی شرق جهتنه جریان ایدر . شو ایکی سلسله‌نك بینی عرض شمالینك اون برنجی درجه‌سنده واقع تیلغیری طاغلری وصل ایدر . تیلغیری طاغلرینك بعضیسی (۶۰۰۰) قدم ارتفاعنده‌در .

هند بلادینك انهاری پك واسع واوزون ودرین وجریانلری بطی اولوب اکثرینك درونده سفینه‌لر استعمال اولنه بیلور .

انهار مذکوره‌نك بریسی هند نهریدر . بوکا سند دخی دینلور . مغربی جهت شمالیه‌ده واقع همالایا جبالندن طول شرقینك سکسان درجه اللی دقیقه وعرض شمالینك اوتوز بر درجه یکرمی ایکی دقیقه سنده‌در . ابتدا طاغلر ارالرندن شمال غربی‌یه طوغری اقه‌رق جنوب غربی‌یه میل ایله کابل وافغانستان حوالیسنده جاری نهرلرله براشدکدن ومتعدد فرقه اولدقدن صکره بحر هنده دوکیلور .

هنده واقع کنك (غانژ) نهری هندیلر ارالرنده کونکادیو معروقدر . نهر مذکورك مخرجی همالایا جبالنده یتمش طقوز درجه طول واوتوز ایکی درجه اوتوز بر دقیقه عرض شمالیده واقع بر محلده‌در . قارلی دره‌لردن جریان ایدرك غربه و صکره جنوبه ، بعده شرقئ جنوبه میل ایله جبال مجاوره‌دن کلان نهرلر ونهیره‌لرله برلشوب هردوار والله اباد ارالرندن مرور ایدر . الله اباد شهری جوارنده جمعه نهری دخی قاریشه‌رق عرضی اوچ میله وبحردن اوچ میل بعدنده عمقی اوچیوز قدمه بالغ اولدیغی حالده بحره ایکیوز یکرمی میل مسافه تقرب ایتدکده ایکی قسمه ایریلور . هوجلی دینلان کوچك قسمی قالکوته شهری جوارندن وبیوك قسمی جهت اصلیه‌سی اوزرندن کچوب بنکاله کورفزینه منصب اولورلر . شو ایکی نهرك ارالرنده‌کی بقعه (دلته) حرفی ﻙ شکل مثلثیده اولدیغندن یونانیلر بقعهٔ مذکوره‌یه دلته نامنی ویردیلر .

برهم‌پوترا نهرینك مخرجی همالایا طاغلرینك شمال جهتنده وتبیت بلادنده‌در . نهر مذکور ابتدا شرقه وصکره جنوب غربیه و بعده جنوبه دونه‌رك بحره یتشمزدن مقدم غانژ نهرینه دوکیلور .

صون نهرینك مخرجی اواسط بلاددده‌در . شمال شرقیه جاری وبطنه مدینه‌سی قربنده نهر غانژه منصب اولور .

نربده نهرینك مخرجی صون نهرینك قربنده‌در . غربه جریان

وجنوبه میل ایله یدی یوز اللی میل مسافه قطع ایتدکدن صکره قبای کورفزینه دوکیلور .

سودات نهرینك منصبی نربده نهرینك قرینه‌درکه شو نهرك طول جریانیسی درتیوز التمش میلدر .

قودوری نهرینك مخرجی الغات غربیه جوارنده‌در . شرقه صکره جنوب شرقیه اقه‌رق (۸۵۰) میل مسافه قطع ایله بغداد کورفزینه دوکیلور .

الغات غربیه جوارندن کویشنه نامیله موسوم بر نهر ده چقار . شو نهر (۶۵۰) میل مقداری شرقه طوغری جریان ایله بغداد کورفزینه منصب اولور . بونك جنوبنده بنار نهری جاریدر . بونکده طول جریانیسی (۳۵۰) میلدر .

هندستانده دها چوق نهرلرده واردر . بیانه لزوم کوریله‌مدی .

بلاد مذکوره‌ده شایان بیان اوله‌جق بحیره‌لر یوقدر .

هندستانك هواسی مختلفدر . طاغلره ونهرلره یاقن برلرده روزکارلر نیساندن تشرین اوله قدر جنوب غربیدن ، بعده جنوب شرقیدن اسوب اواسط نیسانده یغمورلر جهات غربیه‌ده وکوز موسمندن صکره جهات شرقیه‌ده یاغارلر . صولرك ، اوتلرك ، حرارت شمسدن حاصل بخارلرك کثرتندن حالر ، معده وجکر و قولنج علتلری تکثر ایدرك اهالی پك چوق اضطرابه دوچار اولورلر . امراضك اشتدادی تشرین ثانیه‌در .

هندستانك محصولاتی پك چوقدر . علم نباتات اصحابی او قطعه‌ده سكز بيك نوع نباتات واشجار بولمشلردر . محصولاتی حنطه ، شعير وحبوبات سائره ، شكر قامشی ، پاموق ، توتون ، توت ، نارجيل ، خرما ، خيزران ، بادم ، اوزوم ، تمر هندی ، ليمون ، پورتقال ، هندستان جوزی ، صندل ، فلفل ، خشخاش ، چويت وسائر شيلردن عبارتدر . هندستانه مخصوص بنيان دنيلان اغاج پك بيوك اولور . دالاری چوق يری طولدرر .

هندستان بلادنده آت ، اوكوز ، جاموس ، قيون ، دوه ، فيل ، كركدان ، طاوس ، طوطی وسائر درلو درلو حيوانلر وقوشلر والماس وياقوت طاشلری كبی احجار ثمينه وكوش وباقر وتيمور وسائر انواع معادن بولنور .

هندستانك بلاد مشهوره‌لرينك باشلوجه‌لری اتيده‌كی شهرلردر .

كشمير شهرينك موقعی شمال غربی جهتنده‌در . شال معمولاتی مشهوردر . لاهور شهری كشميرك جنوبنده وهند نهرينه دو كيلان بر نهرك دوكيلديكی يرده واقعدر . ملتان قصبه‌سی لاهورك جانب غربيسنده‌در . شو قصبه‌ده ايپكدن كوزل شيلر نسج اولنور . سودات شهری بونام ايله ياد اولنان نهرك اوزرنده‌در . التی ميل محيطنده بر سوری واردر . دنيانك پك اسكی شهرلرندندر . هندستان شهرلرينك مشهورلرندن بريسيده

احمدابادر . یوز بیك نفوسی حاویدر . شهر مذکورده بیك قدر جامع شریف بولنـدیغی روایت اولنـهیور . یوز بیك نفوسی شـامل دلیشهری چنه نهری کـنارنده و برتپه اوزرنده‌در . اطرافنـده‌کی سورك محیطی یدی میلدر . ابنیهٔ فاخره وجوامع ومساجد کثیره‌یی حاویدر . درونده ایکیوز قرق قدم ارتفاعنده بر مناره واردر . الله اباد مدینه‌سی جنه نهرینك غائز نهرینه قارشـدیغی یرده‌در . یکرمی بیك نفوسی شـاملدر . براهمه دنیلان بنارس شهری غائز نهری اوزرنده‌در . درونده چوق هیکللر موجوددر . شهر مذکور هندیلرجه مقدس عد اولنور . اورادهوفات‌ایدن عذاب کورمز اعتقادنده . درلر . بطئه مدینه‌سی قالکوته‌نك شمال غربیسنده ودرتیوز میل بعدنده‌در . تجارت واسعه‌یی حائز اوچیوز بیك نفوسی حاویدر . قالکوته شهری هوجلی نهری اوزرنده وبحره یوز میل مسافه‌ده واقعدر . اوچیوز بیك نفوسی شامل اولوب انکلیزلرك والیسی اورادہ اوطورر . بومبای شهری فیل جزیره‌سی قربنده واقع ویوز یتمش بیك نفوسی شاملدر . هندستانده دها پك چوق شهرلر وقصبه‌لر وار ایسه‌ده بونلرك ذکرینه اکتفا اولندی .

هند چینی — شوقطعه شمال چینك احاطه ایتدیکی اراضی در . هندستانك و برهماپوترا نهرینك ایکی طرفنده واقع بر قسمدن عبارت اولوب شمالدن چین ، شرقدن چین دکزی ، جنوبدن بحر چین ایله مالاقه بوغازی . غربدن بنغاله ایله محدوددر .

طول شرقینك طقسان ایکی ویوز یدی درجه‌لریله عرض شمالینك یدی ویکرمی التی درجه‌لری بینده‌در .

هند چینی قطعه‌سی بورما . سیام . قوشین‌چین ناملریله اوچ بیوك قسمی شاملدر . هپسی شدید الحراره‌در . شو قطعه درونده واسع محصولدار اووه‌لر واردرکه شو اووه‌لری تیبت بلادندن متوازیاً ممتد اولان سلسله‌لر قطع ایدرلر . جبال مذکوره‌ده پك چوق اغاجلرواردر . اهالیسی ازدر . سقمونیا ، جوز ، کاقور ، تمرهندی ، نارجیل ، نار ، خیرزان اورالردن جلب اولنور . میوه‌لری هندستاندن چوقدر .

حیواناتی: فیل ، کرکدان ، ایو ، کرپی . اوکوز ، جاموس ، درلو درلو مایمونلر ، طاوشان ، تیلکی جیلان وسائر انواعدن عبارت اولوب آت ، اوکوز ، کچی ، از بولنور . اورالرده قیون هیچ یوقدر .

بورما مملکتی شرقاً چین وقوشین وسیام ، جنوباً سیام ومالاقه وبحر غرباً کذلك بحر وبنغاله ایله محدوددر .

اراضیسی پك کوزلدر . درونده نهرلر شمالدن جنوبه طوغری اقارلر . سینان وسالوان نهرلری انلردن معدوددرلر . شو نهرلر تیبت طاغلرندن چقارلر . بورما مملکتنده التون ، کوش وسائر معادن بولنور . اهالیسی اوچ بچق ملیون نفوسدر . هپسی موتالرینی احراق ایدرلر . مداین مشهوره‌سی افا ، بیکو ، رانکو شهرلریدر . افا مملکت مذکوره‌نك عاصمه‌سیدر .

سیام مملکتی غرب وشمالدن بورما، شرقدن قوشین چین، جنوبدن سیام کورفزی ومالاقه شعبه جزیره سیله محدوددر. مساحه‌سی (۲۵۰,۰۰۰) میل مربعی وسکانی بش ملیون نفوسدر. مینام نهری شو قطعه‌ده جریان ایدر. نهر مذکور لاوس جبالندن چیقوب سیام کورفزینه دوکیلور. کورفزه قریب محالرده‌کی عرضی بر میلدر. سیام بلادینك هواسی پك صیجاقدر. وطپراغی منبتدر. مداین مشهورمندن بریسی مینام نهری اوزرنده واقع یوثیه شهریدر. شهر مذکورده اوچیوز قدر هیکل واردره بریسیده بنکوك شهریدر. بوده نهر مذکورك اوزرنده‌در.

لاوس مملکتی شمالدن چین، شرقدن تونکین وقوشین‌چین جنوبدن قمبودیا، غربدن سیام وبورما ایله محدوددر.

قوشین چین قطعه‌سی عرض شمالینك سکز ویدی وطول شرقینك یوز اوچ ویوز یدی درجه‌لری ارالرنده‌در. یوز سکسان میل مقداری امتداد ایدر. تونکین شهری شمال جهتنده وقمبودیانك جنوبنده در. هواسی ومواصلی بورما وسیامه غالبدر شو قطعه ده التون وکوش معدنلری بولنور. اهالیسی اون طقوز ملیوندن زیاده‌در.

تونکین بلادی اون یدی وویکرمی اوچ درجه عرض شمالی، یوز بر ویوز سکز درجه طول شرقی بینده واقع بر دائره‌در. شمالدن چین، شرقدن بحر، غربدن لاوس، جنوبدن قوشین‌چین ایله محدوددر. شو دائره اون بر قسمه منقسمدر.

اقسام مذکوره‌ده اون سکز مدینه وار . الك مشهوری ساتوکی نهری اوزرنده‌کی کیهو شهریدر . بونکله بحر آره‌سنده‌کی مسافه یوز میلدر .

قبودیا بلادی تونکین خلیجی ایله سیام ارالرنده اولوب بر ملیون نفوسی حاویدر . بلاد تیبتدن خروج وفرقه‌لره انشعاب ایله بحره منصب اولان قبودیانهرینك طول جریانیسی (۱۸۰۰) میل اولوب نهر مذکور قبودیا نواحیسندن جریان ایدر . بلاد مشهوره‌سندن سیکون شهری یوز سکسان بیك نفوسی شاملدر .

— ۱۹ —

هندك قرون اولی تاریخی

هندك اهالیٔ قدیمه‌سی ماجوج نسلندن اولدیغی ظن اولنه‌یور . فقط هنده متعلق تواریخ ملل قدیمهٔ سائره تواریخنك هپسندن زیاده خرافات ایله مملو ودولت وپادشاهلرینك وقایع قدیمه‌لری مجهولدر .

براهمهٔ هندك کتابلرنده موهوماتدن عد اولنه‌جق روایتلری ارالرنده طائفهٔ بشرك تمدنلری بر قاچ یوز بیك سنه‌لردن برو کوستریلیور . قدمای هند شمس وقمرك اوغللری دیه‌رك ایکی عائله‌نك حکومتنده قائل اولوب حتی شو عائله‌لردن یتمش قدر بطن ظهور ایتمش اعتقادیله پك چوق حکمداران موهومه‌دن دخی بحث ایلدیلر . بحثلری ایچنده نه اعتماده شایان وقوعات ، نه‌ده اهمیتی حائز روایات کوریله بیلور . هپسی افسانه قبیلیدن معدود در .

وکذلك طوفاندن صکره برهمن نامنده بر کیسه هندستانده بر دولت تشکیل ایتدیکی وشو دولت ملوکندن یدی کیسه طقوز یوز سنه قدر حکومت ایتدکلری بعض تاریخلرده کوریلیور . وملوك مرقومه‌نك اسملری برهمن ، ناهود ، داماں ، فور ، دستم ، بیت ، کورش واسکندرك محاربه ایتدیکی پادشاهك اسمی دستم اولدیغی دخی کوسترلیور . حالبوکه هندستانده اسکندرله محاربه‌یه ایدن حکمدار پورس نامنده بر ذات اولوب اسکندرله محاربه‌سنی پنجابده وقوع بولمشدر . مع مافیه یدی کیسه‌نك طقوز یوز سنه حکومت ایتمسیده احتمالات علیه‌دن بعیددر . بودولته مؤسس کوستردکلری برهمن هندلیلرك ویدا دینلان کتب مقدسه‌لرینك مؤلفی دیوباد ایتدکلری برهما اوله‌جقدن اشخاص سائره دخی حکمای هنددن بر ذات اولمسی ملحوظ ویاخود سائر هندتاریخلرینك حکایه‌لری کبی بوده موهوماتدن معدوددر .

مورخلرك اولدقچه صحته قریب روایتلرینه نظراً هندستانك مسکونیتی پك اسکی اولوب غائز نهرینك ایکی طرفنده واقع مملکتلر شمدیکی سیاه هندولرك اجدادلری اولان اقوام ایله هجرتدن (۲۰۰۰) سنه مقدم معمور ایمش .

ممالك هندیه‌نك ازمنهٔ قدیمه‌ده ثروت ویسارلری اقوام سائره‌دن زیاده اولدیغندن دول قدیمه استیلاسنه طمع ایدرك قبل الهجره یکرمنجی عصرده فراعنهٔ مصر وخصوصیله فرعون

سیزوستریس عسکرله هندستانی ضبطه قیام ایتمشدر. اثوریلردن سمیرامیس عسکرله هندستانه قدر کیتمش و اثوریلر بخشده کوسترلدیکی اوزره هندلیلرك خدعهٔ حربیه سندطوتیلوب منهزماً بابله دونمشدر.

کیانیان ملوکندن کیخسرو هندستانی ضبط ایچون خیلی اوغراشدی ایسه ده فتح ایده میوب اخلافندن دارا قوهٔ حربیه ایله هندك بعض محللرینی استملاك ایلدی.

اسکندر یونانی کیانیان دولتنی محو ایتدکدنصکره یوزیکرمی بیك عسکرله هندستانه کیدرك چوق یرلری ضبط ایتمش وها ایلرو یورمك ایستمش ایسه ده مسافه نك اوزاقلغی جهتیله عسکری موافقت ایتمدکلرندن عودت ایتمشدر.

سلفکیه دولتنك مؤسسی سلفکوس سوریه حوالیسنی استملاك ایتدکدنصکره قبل الهجره (۹۲۰) تاریخلرنده هندستانك برقسمنی استیلا ایلدی. سلفکوسدن صکره اسلافندن انتیوخس هندستان علیهنه قیام ایدرك اهالیسنی جزیه یه ربط ایتمشدی. ایرانك شرق طرفندهکی اهالی سلفکیه دولتنك بیوندیغی التندن چقمغی ارزو ایدرك ارشك اشکانیان دولتنی تأسیس ایلدکدن صکره هندستانك بعض محللری دخی اشکانیانه اتباع ایلدیلر.

دولت مشار الیها قبل الهجره (۷۵۰) تاریخنده مغول طائفه سنه قارشو بعض مرتبه انهزامه تصادف ایتکله هندلیلر ارتق اجنبی دولتلره اتباعدن سالم اولوب یرلودن (راچه)

نامیله انتخاب ایتدکلری ولاة مستقله‌نك حکومتلرینه تابع اولدیلر . هر والی مملکت مستقله‌سنده برر پادشاه کبی حکومتنی یورتدی .

هجرتدن (٦٧٠) سنه مقدم رومالولر مصری استیلا ایتدکدنصکره منبع ثروت اولان هندستانك استیلاسی حرصنه دوشمشلر ایدی . لکن اشکانیان دولتی رومالولرله هندستان ارالرنده سد حائل اولمغله موفق اوله‌مدیلر.

اشکانیان پادشاهلری بعض کره سند صحراسنه قدراچیلوب هندستان حکمدارلغی عنوانی نامله‌رینه علاوه ایتدیلر ایسه ده اعمال نفوذه مقتدر اوله‌مدقلرندن یرلو راچه‌لر استدکلری کبی حکومتلرینی اجرا ایده‌یورلر ایدی .

دور اسلامه قدر هندستان قطعه‌سی حقیله اجانب استیلا - سندن سالم قالوب دولت امویه زماننده بعض محالری ممالك اسلامیه‌یه منضم ودها صکره‌لری اورالرده حکومت اسلامیه دها زیاده متوسع اولمشدرکه کیفیتلری قرون وسطایی حاوی اولان کتاب ثانیده تفصیل اولنه‌جقدر ان‌شاالله تعالی .

— ۲۰ —

هند مدنیت ومذهب ومعارفی

هندستانك اهالئ اصلیه‌سی براهمه ، عسکری ، تجار وزراع ، عمال واصحاب صنایع اولمق اوزره‌درت قسمه منقسم اولوب براهمه دینلان کاهنلر برنجی، اصحاب حکومت ایکنجی قسمدن ایدیلر .

درد نجی قسم دخی صنایع وعمل جهتیله اقسام عدیده یه منقسم اولمشلردر . براهمه وعسکری طاقملرندن هربرکیمسه صنفنك مادونده اولان ایشلرله اشتغال مراد ایتدیکی حالده بوصورتی اختیار ایده بیلور ایدی. بناءً علیه دائرهٔ امتیازحال قدیمده قالیوب اصنافك یکدیکریله اختلاط وازدواجندن صنوف متعدده منشعب اولدی . اومقوله اختلاطی قبول ایدنلره براهمه یه حقارت نظریله باقارلر ایدی.

هندلیلر هرنقدر ازمنهٔ قدیمده اجانبك حکمی التنده دوام ایتمه رك استیلایه تصادف ایتدکجه او استیلایی ازاله وکندی استقلالارینی استحصال ایتمشلر ایسه ده موطنلری مورد ثروت ومنابع تجارت اولدیغندن مصریلر ، اثوریلر ، فنیکه لولر کبی قدمای اقوام ایله هر وقت بینلرنده باب تجارت آچق ایدی . اسکندرك استیلاسی زمانلرنده یونانیلر اورالره اچیلوب اخلاق وعادات واداب عمومیه لرینه دائر خیلی شیلر اوکرندیلر .

اسکندرك ایامنده بین الاهالی جاری اولان تقسیم اصولی مرعی ایدی. برهمنلر ایسه هرصنفك ممتازی اولوب اوزمانلرده کی اصول تقسیم مصرلیلر ارالرنده جاری اولان اصوله پك زیاده مشابه اولدیغندن یونانیلر هندلیلری مصرقبطیلرندن اورالره انتقال ایتمش برقوم اولمق ظننده بولندیلر . ظن مذکور اومنشأدن نشئت ایتمکله هندلیلرك مصرقبطیلرندن اولدقلری بعض تاریخلره درج واملا اولندی .

هندستانده‌کی بیوك شهرلرك هر بریسی برتجارتگاه ایدی . اهالی عمومیت‌صورتیله اداره وتعیشجه اینکی‌صنف‌عداولنه‌رق برنجی صنف تجـارتله مألوف اولان بلاد متمدنه وایکنجیسی زراعتله مشـغول قرا اهـالیسی ایدیلر . شهرلرده برهمنلرك نفوذلری عمومه جاری اولدیغی کبی هرقریه‌ده رئیس اولق اوزره بر برهمن وامور سائره ایچون برده ضابطه مأموری، صو ناظری، مکتب خواجه‌سی ، تیمورجی ، دولکر وسـائر بو مثللو ادملر بولنور ایدی .

لکن ولاة مستقله اولان راجه‌لرك هر بریسی کـندی دائره‌سنده بر حکمدار مستقل ایدی. بونلر کندی مملکتلرینك اك بیوك شهرلرنده اقامت و برهمنلرك معـاونتلریله حکومت ایدرلر ایدی. برهمنلردن مرکب محـاکمك ریاستی و محـاربه وقوعنده عسـکر قوماندانلغی راجه‌لره عائد وظـایفدن ایدی راجه‌لردن هربریسنك زیر دسـتنده اولان محلارده راجه‌دن برقریه مأمورلرینه قدر درجه درجه امتیاز واوامر ونواهی حقلرنده مناسبت وارتبـاط موجود ایدی . قریه‌لر مافوقنده برده نواحی اداره‌لری وار ایدی.

علوم ومعارف ـ هندلیلر علوم ومعارفجه ممتاز ایدیلر . لکن ریاضیات وطبیعیـاتده ماهر اولدقلری حالده کرهٔ ارض برسطح بسیط واورطه‌سـنده برجبل عظیم اولدیغی ویلدزلر اوجبلك اطرافنده دوندکلری اعتقادنده بولندقلرندن بواعتقـاد اوزرینه‌پك چوق خرافاته قائل اولدیلر. بوحالارله برابراجسام

سماویه‌نك حساباتنده اول قدر مهارتلری وارایدی که حسابات زیجیه‌ده خطالری پك نادر ایدی .

هنـدیلر شعر و فلسـفه‌یه زیاده مائل ایدیلر . ملوك فرس کتابلرندن خیلی شیلر فارسی لسانه ترجمه ایتدیردیلر . یونان حکماسی‌ده هند حکماسندن استفاده‌یه رغبت ایتمشلردر . ارقام هندیه‌نك موجدی هندلیلردر . عربلر انلردن اخذایلدیلر . هجرتدن مقدم کی (١٢٠٠) تاریخلرنده صصه نامنده بر حکیم هندستانده سطرنج اویونی ایجاد ایتمشدر .

صنایع — هندلرك صنایعجه بد طولی ومهارت کلیه‌لری اولوب عاج ایله مزین مائده‌لر ، مرصع شیلر ، التونه وکموشه متعلق نادره‌لر ، زجاج واوانی معمولاتی ، شال منسوجاتی مشهوردر .

مذاهب — اسکی هندلیلر برهمنلری وسائط توسل عد ایدرك کنه وحقیقتی نا معلوم وهر یرده حاضر وموجود بر قادر مطلق طانیرلر ایدی . او قادر مطلق کافهٔ اشیانك خالق وحافظی وسائر وسائطی اکا وصولك وسائلی بیلورلر ایدی . مع مافیه قادر مطلق بر عقل کل درکه هر شیئك مبدئی اولوب بحر محیطده قاعد اولدیغی حالده یرلره وکوکلره امر وارادهسی مؤثر وهوا کبی عالمك درونده سائر ایدوکنی واکا وصول حظوظ نفسانیه‌دن اتقایه متوقف اولدیغنی اعتقاد ایدرلر ایدی . هند قدماسنك اساس دیانت وعقیده‌لری بوندن عبارت ایتمش صکره‌لری او اعتقادی غائب ایدرك یونانیلر ، مصریلر ، اثوریلر کبی پت‌پرستلکه ذاهب اولدیلر .

بونلر پت پرستلکه دوکلدکدن صکره زعملرنجه برهما ویشنو ، سیوا نامله اوچ الهه‌یه اعتبار ایدرك برهمایه خالق، ویشنویه حافظ ، سیوایه مهلك دیدیلر . شو اوچ الهه‌لرینك هر بریسنه اوصاف واشکال مخصوصه اعطاسیله برهمانك درت وزی ودرت الی اولدیغنی وبرنجی النده ویدا دیدکلری کتاب مقدسلری، ایکنجی النده بر چنکال ، اوچنجیسنده بر سبحه ، دردنجیسنده برصوقابی بولندیغنی وویشنونك دخی درت الی اولمق اوزره برنجی النده بربوری، ایکنجیسنده دوندکچه ایچندن آتش چقار بر حلقه ، اوچنجیسنده بر قلیچ ، دردنجیسنده بر قاره ونجه دالی اولدیغنی وسیوانك کذلك درت الی اوله‌رق برنجیسنده بر چوکان ، ایکنجیسنده کنهکارلری باغلامق ایچون بر ایپ اولوب ایکی الی خالی ایدوکنی اعتقاد وشو اشکال ایله تمثالرینی یاپوب بتخانه‌یه وضع ایله هر بریسنی معبود اتخاذ ایتدیلر .

بونلردن بشقه الهه‌لرینك پادشاهی اولمق اوزره بر چوله دها اعتبار ایتمشلردر . بوده فیل اوزرنده اولدیغی حالده دشمنلریله مقاتله ایتمکده بولندیغی عقیده‌سنی مرتکب اولمقله وجودینه منتشر اولمق اوزره ملك الالهات دیدکلری موهوم مذکورك بیك عدد کوزی اولدیغی اعتقادینه ذاهب اولدیلر .

هندلیلردن بعض قبیله‌لر موتالرینی احراق ایتملری وبر

زوجه‌نك زوجی وفات ایدر ایسه زوجه بیده انکله برابر یاقلری مقتضای دیانتلریدر .

اقوام هندیه‌نك ذکر ایتدیکمز مذهبلرندن بشقه بودالری دخی اولغله شو بودالرك ویردکلری تعلیماتلر یانلرنده مقدس ایدی . بودا هجرتدن مقدم کی یکرمی یدنجی عصرده تولد ایتش برهند شهزاده‌سنك اسمی اولوب مرقوم سلطنته عدم اعتبار وهندیلری بت پرستلکه سوق ایله برطاقم تعلیمات ترتیب ایتمشدر . صکره ارالرنده هربر حکیم وعاقله بودا اطلاق اولندی . بنارس شهرینك مقدس اولمسی واورادہ وفات ایدنلرك عذابدن سالم اوله‌جغی اعتقادی بوذاتك شهر مذکورده ظهوری ایچوندر . معبدلرنده بودالرك یالدزلی ومصنع تمثالری اولغله شو تمثالر معبودلرندن معدوددرلر .

دین مبین اسلامك ظهورندن صکره شعشعهٔ دیانت هندستانه ده منتشر اولغله هندیلرك پك جوغی مسلمان اولمشلردر . ملت اسلامدن معدود اولیانلر مذاهب مذکوره‌یه دوام ایدیورلر .

لغات ـ هندستانده اون قدر لغت وار در . هپسی بر اصلدن منشعبدر . لغت اصلیه‌لری سنسکریتدر شمدی بینلرنده لغت مذکوره ایله تکلم اولنمز . لکن علوم وکتب دینیه‌لری شولغت اوزره محرردر . الیوم هنده مستعمل اولان لسان عرب واسکی فرس لسانی اولوب اصل هندلیلرك لغتلریله مخلوطدره

بشنجی فصل

— چین جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی —
چین جغرافیاسی. چین تاریخی. چین مدنیتی.

— ۲۱ —

چین بلادی جغرافیاسی

چین مملکتی شمالدن بلاد سیبریا وشرقدن سنغالیین بوغازی، یاپونیا دکزی، بحر اصفر وجنوبدن چین دکزی، تونکین کورفزی، هند چینی، هندستان وغربدن یه هندستان، افغانستان، بلاد تاتار ایله محدود اولوب عرض شمالینك یکرمی التی وطول شرقینك یتمش درت ویوز قرق بش درجه‌لری ارالرنده واقعدر.

چینك مساحه‌سی (۵۳۰۰۰۰۰) میل مربعی ومحیطی (۱۲۵۵۰) وحد شمالیسنك طولی (۳۳۰۰) ونهر امورك مصبندن هانیان جزیره‌سنه قدر طولی (۳۳۵۰) میل اولوب (٤۰۰۰۰۰۰۰) نفوسی حاویدر.

چین اراضئ واسعه‌سی (۱) شمال شرقی جهتنده واقع منشویه، (۲) اون سکز مقاطعه (۳) مغول وایلی وتیبت کبی بلاد متجاوره‌دن ترکستان وافغانستان حدودینه قدر ممتد املاك مضافه‌دز.

شو بیوك مملکت بر طاقم اوزون ویوکسك سلاسل جبال

ایله محاطدر . بونکله بلاد متجاوره بینی شو سلسله‌لر فصل ایدر سلاسل مذکوره‌یی دخی بشقه‌جه سلسله‌لر قاطعدرلر .

ذکر اولان جبالك بریسی التائی طاغلریدر . شو طاغلر امور نهرینك بحره دوکلدیکی یردن بدأ ایله شمال جهتنده ممتد سلسله‌لردر . مصب مذکوردن غربه دونه‌رك (۲۵۰۰) میل مسافه امتداد ایتمشدر . معدل ارتفاعی (۷۰۰۰) قدمدر . جبال مذکوره‌نك چوغی عرض شمالینك قرق یدی والی ایکی درجه‌لری میانده واقعدر .

چین وبدخشان ارالرینی بلور طاغی سلسله‌سی فصل‌ایدر . بو طاغدن دخی بر طاقم شعبه‌لر جهت جنوبیه‌یه طوغری ممتد اولوب تیبت حدودنجه هند ایله چین اراسنی فاصل اولان همالایا طاغلرینه قدر امتداد ایله جنوب شرقیده بورما بلادینه محاذی اولنجه‌یه دکین منعطف اولمشدر . بلاد تیبتدن بورما وسیام دائره‌لرینه دکین بعض انهارجاریه جبال مرقومه‌یی خرق‌ایدرلر . وشعبه‌لرینك بعضیلریده چین وتونکین ارالرنده‌کی بحره قدر کیدرلر .

دکز اطرافنده بشقه سلسله‌لر دخی واردر . بونلر قوریا شبه جزیره‌سندن امور نهرینك بحره دوکلدیکی یره دك امتداد ایتمشلردر .

اواسط بلادی خرق ایدن سلسله‌لرك بعضیلرینه چین اهالیسی تین شان (جبال سماویه) اطلاق ایدرلر . شو سلسله‌لرك

برنجیسی طرف شمالیده وبلور طاغنده واقعدر . عرض شمالینك دردنجی درجه سندن جنوب شرقینك یمش التی و طقوز درجه لرینه وارنجه یه دکین امتدادایله ایلی مقاطعه سنی شمالی وجنوبی قسملرینه ایررلر .

سلاسل مذکوره نك بریسیده نان شان سلسله لریدر . بوده عرض شمالینك اوتوز التی درجه سندن امتداده باشلایوب تیبت وقوبی صحراسی اراسنی فاصلدر .

بونلردن بشقه مملکتك اورطه سندن مرور ایدر چوق سلسله لر وشعبه لر واردر .

چین مملکتی وسطنده بولنان قوبی صحراستك طولی (۱۸۰۰) وعرضی (۳۵۰) یاخود (٤۰۰) میل اولوب مساحه سی (۱۲۰۰۰۰۰) میل مربعیدر .

چین بلادی انهارینك بریسی نهر اصفردر . او مملکت اهالیسی بوکا هوانهو دیرلر . مخرجی دیان اووه سنده وعرض شمالینك اوتوز بش وطول شرقینك طقسان التی درجه سنده واقعدر . اورادن نبعان واوتوز میل قدر جنوبه طوغری جریان ایدرك شمال شرقیه وبعده شماله دونر . ودرتیوزاوتوزمیل مقداری قطع مسافه ایتدکدن وشرقه وبعده جنوبه میل ایله (۵۰۰) میل واندن شرقه دونوب (٦۵۰) میل قدر اقدقدن صکره بحر اصفره دوکیلور . مجراسی صاری طپراقدن عبادت اولدیغی ایچون نهر اصفر نامیله شهرت ویرمشدر . نهر مذکورده غربدن وای ولو نهرلری وانهار سائره دوکیلورلر .

چینده بولنان نهر کبیر که چین اهالیسی عندلرنده ناقیان دیو مشهوردر . تیبت نواحیسندن جریان ایدن انهار کثیره‌دن ترکب ایدر . طول شرقینك طقسان طقوزدرجه‌سندن جریانه باشلایوب عرض شمالینك اوتوز ایکی درجه‌سنده بحر اصفره دوکیلور . طول جریانیسی اوچبیك میلدر . نهر مذکور چین مملکتنك اورطه‌سندن کچدیکی ایچون منطقهٔ چین دیو یاد اولنور .

مدینهٔ کنتونده چین دکزینه دوکیلان کان کیان وبعضاً شوکیان ناملریله معروف نهرك طول جریانیسی (۷۰۰) میلدر. یکین جانبنده نهر اصفره دوکیلور .

بیهو نهری ایله سیریادن چیقه‌رق سفالیان بوغازینه منصب اولان امور نهری دخی چین انهارندندرلر .

چین بحیره‌لرینك بریسی تتیهو بحیره‌سیدر . هونان مقاطعه‌سنده واقع ومحیطی (۲۲۰) میلدر . بریسیده شرق جانبنده‌کی بویان بحیره‌سیدر . شو ایکی بحیره‌نك نواحیلرنده پك چوق کوللر اولدیغندن چین اهالیسی او ناحیه‌لره ارض بحیرات تسمیه ایتمشلردر. نهر اصفر ایله نهر کبیر اره‌سنده نسیهو ومنشویه‌ده هنقای وهودون ناملریله برر بحیره اولوب بونلردن بشقه بعض کوللرده واردر.

بلاد چینده‌کی غرایبدن بریسی سور مشهوردر . سور مذکور چین بلاد اصلیه‌سیله مغول بلادینی فصل ایدر . قبائل شمالیه‌نك تجاوزلرینی منع ایچون ازمنهٔ قدیمه‌ده بنا اولنمشدر . مبدئی بحر عنـدنده وعرض شمالینك قرق درجه ودرت دقیقه وطول

شرقینك یوز یکرمی درجه وایکی دقیقه‌سنده‌در . یوز اون بر بچق درجه طول واوتوز طقوز بچق درجه عرضنده نهراصفره ملاقی اولور . طولی (۱۲۵۰) میلدر . طاش وطوغله‌دن وبعض محلاری کرپیچدن مبنی‌در . اشاغیسنك سمکی یکرمی‌بش قدمدر . اوزرنده‌کی قرمیددن مبنی برجلرك بعضیلری قرق قدم ارتفاعنده‌در .

شمدیکی حالده اکثری خراب ونظر اعتباردن ساقطدر .

چین مملکتنده‌کی اشیاء معتبره‌نك بریسیده بر بیوك جدولدرکه طولی (۶۵۰) میل اولوب مبدئی عرض شمالینك اوتوز یدی وطول شرقینك یوز اون التی درجه‌سنده وپکین شهری منتهاسنك قربنده‌در . جدول مذکور نقلیاتی تسهیل ایچون صورت مخصوصه‌ده کشاد ایدلمشدر .

چین قطعه‌سنك هواسی اکثریا معتدلدر .

مملکت مذکوره بلاد مشهوره‌سنك بریسی نانکین شهریدر . شهر مذکور مقدملری چین دولتنك عاصمه‌سی ایدی . صکره‌لری تخت حکومتك اورادن قالدیرلمسی عظمت سابقه‌سندن دوشمسنه بادی اولدی . اهالیسی بشیوزبیك نفوسدر . نانکین شهرینك ابنیهٔ غریبه‌سندن معدود بر بیوك برج واردر . شو برجی چین پادشاهلرندن برینی اون طقوز سنه مدتده طوغله‌دن انشا ایتدردی . بناسی اتقان صنعتی حاویدر . محیطی درونده درجه‌لر واردر . طیش یوزی خزف چینی ایله مزیندر .

بلاد مشهوره‌سنك بريسيده پكين شهريدر . شهر مذكور اليوم چين دولتنك دارالملكيدر. عدد اهاليسى ايكى مليوندر. پكين شهرينك شكلى مستطيل اولوب اطرافنى بر بيوك سور احاطه ايتمشدر. شو سورك ارتفاعى يوزوعرضى اوتوز قدمدر حارسلر اوزرنده اتلى اوله‌رق دور ايله امر حراسته دوام ايدرلر . اطرافنده اون ايكى قپو واردر. شهر جنوبى وشمالى قسملرينه منقسم اولوب مساكن عامه‌نك چوغى قسم جنوبيده‌در. حكمدارك سرايى وباغ وباغچه‌لرى قسم شماليده واقعدر . شو باغلر وباغچه‌لر بهجت ولطافتى حائزدر . بنه قسم مذكورده بعض مصنع كوللر وكوللرك اطرافنده درلو درلو چيچكلر موجوددر .

چين بلاد مشهوره‌سنك بريسيده سفنغو شهريدر پكيندن صكره اتساع ولطافتجه اك مقبول شهر اودر .

چينده جص، بلور، مقناطيس، جيوه ، كوش معدنلرى والماس، زمرد، ياقوت كبى احجار ثمينه بولنور. كافور ،عود، چاى اناجلرى پك چوقدر. چاى محصولاتى سنده اوچ دفعه دوشوريلوب خفيف آتش يانده قوريدلدقدن صكره پيراقلرى بوكيلور. وقلايدن معمول صندقلره وضع ايله صاتلمق ايچون هرطرفه كوندريلور . چيندن سنوى ايكى مليون اوقه چاى خارجه چقارلديغى مرويدر. چينده‌كى قيمتلى محصولاتك بريسيده ايكدر. ايپك بوجكلرينك تربيه‌سنه پك زياده اعتنا وخارجه‌ده خيلى شى فروخت ايدرلر .

چین تاریخی

قبل الهجر (۳۲۰۰ـ۵)

چین مملکتی ممالك دنیانك اك اسکیلرندندر . دولتلرینك مؤسس اصلیسی مورخلرجه اختلاف اوزره‌در . چونغی‌فوهی نامنده برکیسه اولدیغنی ظن ایده‌یورلر . بعض مورخلر چین اهالیسنك مصر قبطیلرندن اولدقلرینی ومصرك معمور یتندن صکره بعض اقوام اورالره هجرتله توطن ایلدکلرینی زعم ایلدیلر .

چینك بدایت معموریتندن بروسبقت ایدن درتیك سنه‌دن زیاده مدتده اوراجه یکرمی ایکی‌عائلهٔ دولتك حکومت ایتمش اولدقلری مرویدر .

چین تاریخی تواریخ دنیانك اسقمی عد اولنان تاریخلردن معدوددر . تاریخ مذکورك متضمن اولدیغی‌خرافات وحکایات موهومه دائرهٔ تصدیقه تقریب اولنه‌مز . مع مافیه ملوك قدیمه‌سنك قبل الهجره (۱۷۸۸) سنه‌سنه دکین سبقت ایدن زمانه متعلق وقایع تاریخیه‌لری ایچنده ذکر واستفاده‌یه متعلق هیچ برشی یوقدر .

چینلولر دولتلرینك بدایت تشکلنی یوز بیك سنه‌دن زیاده اعتبار ایده‌یورلر . حالبوکه هبوط ادم ایله هجرتك اراسنده‌کی مدت اولدقچه قبوله شایان اولان روایتجه (۶۲۱۶) سنه‌در .

چینلولرك اویله اعتبارلری یاخرافاتدن یاخود سنه‌لری بزم سنه‌لره مساوی اولمامسندن ناشی‌در .

مووخلرك بر طاقمی چین اقوامنی اولاد یافتدن ماجوجه نسبت ایده‌یورلر. و مقبل السنه تاریخی اولان قبل الهجره (٣٣٠٤) سنه‌سندن صکره بنی نوحك روی زمینه تفرقلرنده ماجوجك اولادی دخی چین طرفلرینه کیدرك اوراده توطن ایتمشلردر » دیورلر .

چینلولرك و قایع تاریخیه‌لرینه نظراً نوع بشرك تفرق ایلدکاری تاریخ مذکوره قریب زمانلرده ظهور ایدن فوهی چین اهالیسی ایچون بعض قوانین وضع ایتمش وتینی نامنده بریسیده اکا خلف اولمشدر. فوهیدن هیبا نام حکمدارزمانده قدرالتی ذات‌چین مملکتنی اداره ایتدیکی وچینك ازمنهٔ تاریخیه‌سی هوانغ‌اتی نام ذاتدن بدأ ایلدیکی مرویدر .

هوانغ‌اتی زمانی هجرتدن (٣٢٠٠) سنه مقدم اولدیغی تاریخلرده کوریله‌یور . ابوالفدانك سبعینیه دنیلان تورات یونانیه‌دن استنباط ایلدیکی تبلبل السنه تاریخیله فوهی اراسنده خیلی زمان‌واردر . فوهینك زمانی دیوکوستریلان قبل الهجره (٣٦٠٠) سنه‌سی تبلبل السنه‌دن مقدم اولمق لازم کلور . بو ایسه تاریخ عمومی اساسنه مغایردر . مع مافیه جنس بشرك بدایت انتشاری تاریخی ذاتاً مشکوك اولدیغندن بزم دور تاریخدن مقدمکی ازمنه وقوعاتیچون سنه تصریحیله وضع ایلدیکمز تاریخلر مورخلرك افاداتنه اتباعاً براعتبارایدر .

القول علی زعمهم قبل الهجره (۳٤٦۰) ده فوهی یه خلف اولان نیتی چینلولره معلم اولمش و (۳۲۰۰) ده هوانغ‌آتی نامنده بریسی چین حکومتنی اداره‌یه باشلایوب چینك ازمنهٔ تاریخیه‌سی بوندن بدأ ایتمشدر . هوانغ‌آتی دن صکره یااو ظهور ایدرك بونك زمانته مصادف (۲۹۳۰) تاریخنده چین حوالیسنده بر صو طغیانی یوز کوسترمش و یااو یه خلف اولان شون سیاسیات وتدبیر منزل حقنده بعض قواعد وضع ایتمش ایمش .

هیبا عائله‌سی — قبل‌الهجره (۲۸۱۹) ده تشکیل حکومت ایدوب حکومت مذکوره‌نك مؤسسی بونام ذاتدر . بونك تاریخ جلوسنه قدر چین حکمداری انتخاب ایله تعیین اولنور ایکن بو وراثت قاعده‌سنی وضع ایلدی . چین حکومتی (۲۳۸۸) تاریخنه دکین شو عائله‌نك ایادیٔ اداره‌لرنده قالوب او تاریخده چینغ‌تانغ عائلهٔ حکومتی ظهور ایتمشدر .

چینغ تانغ حکومتی — شو حکومتك مؤسسی شانغ‌در . بعض امارتلرله بالاتفاق هیبا حکومتنی امحا وعائله‌سنه منسوب اولمق اوزره چینغ‌تانغ حکومتنی تأسیس ایلدی . شانغ سلاله‌سندن کلان صوك حکمدار مظالم ارتکاب ایتدیکندن چه‌ئو بکلرندن فا نامنده بر ذات خروج ایدرك شانغ خاندانه‌غلبه وچه‌ئو عائله‌سی حکومتنی تأسیس ایتدی (۱۷٤٤) .

چه‌ئو حکومتی — شو عائله زمانده اصول مالکانه تأسس

ایتمکله تعدد ایدن اداره‌لر ارالرنده اوزون اوزون محاربه‌لر وقوعبولدی · چه‌ئو عائله‌سی (۷۶۱) سنه‌سنه قدردوام ایتمشدر · شو خاندان (۱۶۲۲) سنه‌سنده جلوس ایدن تشین صید وشکاره حریص اولوب وقتنی باغچه‌لرده، صیدکاهلرده کچیرر وصیده تصادف ایتسه اله کتورنجه‌یه قدر ارقه‌سنی براقمز ایدی · شکارده یانه الدیغی اتباع راست کلدکلری مزروعاتی خراب ایدرکن کندوسی منع ایچون انلره لقردی بیله سویلز ایدی · وزراء دولتی مملکتی الندن قورتارمق ایچون اتفاق ایدرك صید طلبیله کچه‌جکی بر بیوك نهرده دیبندن قرلمش بر قایق حاضرلدیلر · تشین اتباعیله شو قایغه بینوب صویك اورطه‌سنه واردقده قایغك تخته‌لری ایرلمغله یانده اولانلرله برابر نهره دوشوب غریق اولدیلر ·

شو دولتك زمانده قونفوقیوس نامنده بر حکیم ظهور ایدرك دین واداب وسیاسته دائر کتابلر یازمش وچین وقایع تاریخیه‌سنك اولدقجه مضبوطیتیله حکومتك انتظام اداره‌سنه شو ذاتك آثاری سبب اولمشدر · قونفوقیوسك ولادتی هجرتدن (۱۱۷۰) سنه مقدم در · مورخ هیرودوت ایله معصر اولد- یغندن مورخلر بونلرك هر بریسنی ابوالتواریخ دیو یاد ایده‌یورلر ·

حکومت مذکوره‌نك مظالمی نفرت عمومیه‌یی موجب اولمغله حکمدار اخیر نانواغی توابعندن بریسی سرایده حبس ایله حکومتی ید اغتصابنه الدی · عائلهٔ مذکوره‌دن جوانغ سیانغ وانغك

اوغلی شهواناغتی خروج وحکومتی ضبط ایله بر دولت مستقله تشکیل ایتدی (۸٦۱) ٠

شهوانغتی عائله‌سی ـ شو ذات جلوس ایتدکده تاتارلرك هجومندن محافظه ایچون مشهور چین سور عظیمی بنایه باشلایوب اون سنه‌ده اکمال ایتمشدر ٠ شو سورك ختامندن صکره انشاسنده کوسترديکی همت نفسنه عجب ویرمکله بویله بر اثر ایله ملوك سابقه‌یه تقدمیله مفتخر اولدی ٠ بناءً علیه اسلافنك اثارینی محایه چالشوب مورخلری اعدام وقیود مملکتی اتلاف ایدی‌ویردی ٠ حکمدار مشار الیه طاغلری دله‌رك یولار انشا وقنالر کشاد ایتدیرمش وهیونغ‌نو دنیلان طائفه ایله اقوام‌وحشیه‌نك چوغنی حرباً چین حوالیسندن طرد ایتمشدر ٠ (۸۳۲) سنه‌سنده شهوانغتی فوت اولوب اوغلی یرینه کچمش اولدیغی حالده‌وفاتیله حکومتی منقرض اولمغله‌خان حکومتی تشکل ایتدی (۸۲٤)

خان دولتی ـ شو دولت (۷۲٤)دن (۳۵۸) سنه‌سنه قدر ممتد اولمشدر ٠ مؤسسی لیویانغ نام ذاتدر٠ مشار الیه هیونغ‌نو قبیله‌سی ایله محاربه‌لر ایدرك غلبه وسریر حکومته جلوس ایلدی ٠ خلقی معارفه تشویق وقونفوسیوسك اثارینی جمع ایله معارفه وعمران مملکته متعلق اثار کثیره میدانه قومشدر ٠ دولت مذکوره‌نك اکثر اوقاتی تاتارلرله محاربه‌یه مصروف ایدی بو طاقدن (۷٦۲) تاریخنده سریر حکومته جلوس‌ایدن واتی‌خفت احوال وملاهی‌ایله مألوف اولدیغندن حظوظ نفسانیه‌سنی محافظه

ایچون معاجین ومقویات استعمالنه حریص اولدیغی حالده حیاتی محافظه ایده‌میوب وفات ایتدی بوندن صکره جلوس ایدن ذات تاریخ مطالعه‌سی ودرس التزامیله مشغول اولوب ادارهٔ سیاسیه‌یه باقدیغندن وزیرینك مباشرتیله اهالی اوزرینه هجوم ایلدیلر . کتبخانه‌ده درس ایله مشغول ایکن هجومدن خبر الوب مسلحاً طشره چیقدی ایسه‌ده مقابله‌یه مقتدر اولهمیه‌جغنی اکلامقله عودت وکتبخانهٔ احراق ایتدی شو صره‌ده قرق بیك جلد قدر کتاب یانمشدر . حریق اثناسنده اهالی کندوسنی طوتوب اولدیردیلر .

(٥٤٢) ده چینلولر عسکرسوقیله کاشغری ضبط ایتمشلردر . (٥٤٠) ده خاقان چین هوتی باش بالق واویغور ولایتلری ایله سائر بعض خانلقلری تحت تابعیته الدی بوندن صکره چین دولتی بحر حزره قدر حکومتلرینی یورتدیلر (٥٠٠) دن (٤٠٠) تاریخلرینه قدر چین وروم‌الولر ارالرنده تجارت ومعاملهٔ داد وستد جریان ایلدی اوتاریخلردن صکره چین دولتی بحر محیط شرقی‌یه دکین تجاوزینی ارتمشدر .

خان دولتنك حکمدار اخیری هیاتی زماننده طواشیلرك ازدیاد نفوذلرندن نفرت عمومیه یوزکوسترمکندن وقوعبولان مخالفت وعصیان دولت مشار الیهانك انقراضنه قدر ممتد اولدی .

تسین حکومتی — خان دولتنه خلف اولمشدر بوحکومتك

مؤسسی واتی نام ذاتدر حرکات استیدادیه ایله دولت سابقه‌یی احیا وعائله‌سنه‌منسوب اولان تشین‌دولتنی تأسیس ایتدی (۳۵۸)

حکومت مذکوره‌ده سؤ اداره‌دن ناشی انتظام بوزیلوب تسین دولتی منقرض اولدی (۲۰۲) . بوندن صکره تشکل ایدن سونغ حکومتی (۱۴۲) وبوکاده خلف اولان چی حکومتی (۱۲۰) ده وبعده ظهور ایدن لیانغ حکومتی (٦٥) ده وانی تعقیب ایدن تشین حکومتی هجرتدن بش سنه مقدم منقرض اولدیلر .

تشین دولتی حکمدارلرندن‌سوین نفسی ایچون بیوك‌وپك مصنع برقصر انشا ایتدرمشدر .

— ۲۳ —

چین مدنیتی ومذاهب وعوائدی

چین اهالیسك قبل الهجره (۸۷۰) تاریخلرینه قدر سبقت ایدن وقایع مدینه‌لری‌ایچنده فوهینك آثارندن بشقه شایان ذکر عد اولنه‌جق برشی یوقدر . فوهی اهالی‌یه مواشی تربیه‌سنی تعلیم ایله زواج ومعاشرت جیرانیه وتدبیر منزل کبی مواده دائر بعض‌قواعدوضع ایلدی. چینلولر اوتاریخده هیروغلیف دیللان کتابتی استعمال وفوهی‌یه علامت اولمق اوزره بریلان جثه‌سنه مقرون انسان باشی رسم ایدرلر ایدی. ایچلرینه ابتدا زراعت صنعتنی ادخال ایدن شخصك علامتی اوکوز جثه‌سنه مقرون انسان باشی ایدی .

چین اهالیسی مقدملری فوهی‌یی مقدس عد ایتدکاری کبی نامنه اولان رعایتلری حالا باقیدر . چه‌ئو دولتی زماننده چینلولردن معتبر فیلسوفلر ظهور ایتمشدر . ابتدا کی فیسوفلری قونفوقیوسدر . تألیفاتی یانلرنده پك معتبردر . شو تألیفاتی اساس دیانت واداب اتخاذ ایلمشلردر .

چین ملوکندن یوقاروده مذکور الاسم شهوانفتی نك بنا ایتمش اولدیغی سور عظیم دنیانك عجایب سبعندن عد اولنه‌یور . مملکتك سیاستی ایجابنجه سور مذکور صکره‌لری هیئت اصلیه‌سنده قالمیوب بالدفعات هدم وتجدید اولندی .

تشین دولتی حکمدارلرندن سقوینك پادرمش اولدیغی قصر حقنده مورخلر چوق توصیفاتده بولنه‌یورلر . قصر مذکور فوق العاده تزیینات واتقان صنعتی حاوی ایمش . دیوارلری التون صویی ایله یلدزلنمش واقمشهٔ نفیسه واشیای فاخره ایله تفریش اولنمش ایمش . حکمدار مشار الیه وفات ایتدکدنصکره یرینه کچن اوغلی باباسنك وفاتنه قدر قصر مذکوری کورمامشیدی . باباسی وفات ایتدکده قصره کیرمسیله برابر لطافت وتزیینات کندوسنه دهشت کلمش اولدیغندن « شو قصر ملوکك عقولنی افساد ایله کبر وعجبنی ارتره‌جق شیدر » دیه‌رك بالاحراق تخریب ایتدردی .

چین اهالیسنك صاچلری سیاه ، بکزلری صاری ، کوزلری کوچوکدر . چوغی اوزون کوملك کیوب بلرینه ایکدن

قوشاق باغلرلر . یانلرنده بچاق وخنجر بولنور . جله سی حیله کارلغه مائلدرلر . بینلرنده برطاقم عوائد قبیحه واردر که ایشیدنلرك معده لری بولانیر . فاره کبی پیس حیوانلری یرلر . اولادلرینی اداره دن عاجز اولانلر نهره آتارلر . عادتلری بویله اولدیغندن کرك حکومت کرك اهالی اولادلرینی نهره اتانلره تعرض ایتمزلر . ابوینك اولاده شفقتلری یوقدر . اولاد ایسه بالعکس ابوینه اولقدر شفیق ومحب اولورلر که انلرك راحتلری ایچون نفسلرینه هر درلو مشقتی جلب ایله ممنون اولورلر .

چین اهالیسندن اولادینی تزویج مراد ایدنلر عروس وعروسه نك طالع ولادتلرینی یوقلایوب طالعلرنده موافقت کورمدکجه اولندرمامله ری عوائدمألوفه لرندندر موافقت کور . دکلرنده جواهر نفیسه ایله قزی استمکه آدم کوندررلر . زفاف کونی عروسك خانه سنده بر چادر قوروب شو چادرك زمینده بغدای سرپرلر . اصحاب معارف دعوت اولنور . کلوب رتبه لری صره سنجه او چادرده اوطوردقدن صکره عروس ایله برلکده یولده بغدای وآرپه سرپه سرپه عروسه نك بولندیغی خانه یه کیدرلر . ایکیسنی بر محلده اوطوردوب هر بریسنه چای وحلویات اعطاسیله عودت ایدرلر .

چینلیلر باشلرینی تراش ایدوب اورطه سنده برمقدار صاچ براغیرلر . قزلرك ایاقلری پك کوچوك اولمسی یانلرنده مقبول اولدیغندن قزلر هنوز چوجق ایکن ایاقلرینه تیموردن قالب

چكوروب بيونجه‌يه قدر شو قالبى چيقارمزلر . بيودكده اياقلرى كوچوك قالير .

مذاهب — چين اهاليسى پت پرستدرلر . پت پرستلكلريله برابر بر الهك وجودينه معتقد اولوب كواكب سماويه‌يه تقرب ايچون اوثانه‌ده ذبحيه عرض ايدرلر . بلاد چينده‌كى وثنى مذهبنك الك بيوكى (بوداوى)در . شو مذهبى هندليلردن اخذ ايلديلر . بوذاتك كيم اولديغى هند مبحثنده يازلدى . چينليلر او مذهبى هندليلردن الدقدن صكره ايچلرنده بشقه درلو فرعلر ظهور ايدوب فروع مذكوره ياپونيا وسيام كبى بلاد متجاوره‌يه منتشر اولدى . بناءً عليه او حواليده اليوم بوداوى وفروعنه منتسب اولانلرك مقدادى (٣٧٢) مليون نفوس اولديغى روايت اولنيور . بودايى اهالى عبادت ايتدكلرى الهه‌لرينك رئيسى عد ايدرلر .

بوداويلرك بودايه منسوب كتابلرى اون ايكى فصلى شامل در . فصول مذكوره مندرجاتى بودا تخليص عالم ايچون دردنجى كوكده اولديغنه وشمس قبيلندن بولنديغنه وعقايد مخصوصهٔ سائره‌لرينه متعلق افادات وحكايتدن عبارتدر . چينليلرك كاهنلرينه مخصوص اصطلاحلرى ومذهبلرينه مخصوص جعيتلرى واردر . شو جعيتلرده كاهنلر البسهٔ خصوصيه كيوب بوينارينه سبحه‌لر طاقارلر . والارينه چاكار ودفلر الوب شمعه‌لر ايقاديله هيكلرى طواف ايدرلر .

بوداوی مذهبنك اساسی ارواح بشر وحیواناتك علی العموم مادهٔ واحده‌دن نشئت ایتمك جهتیله خلودینه ، شو ارواحك اولدکدنصکره قابل ثواب وعقاب اولدقلرینه ، انسانلر سعادت ابدیه‌جه استحقاقلرینه کوره متفاوت اوله‌جقلرینه ، بونلره مخصوص وچوکو راکف نامیله موسوم اولان دارالسعاده‌نك رئیسی امیدا شفاعت ایتمکله کیمسه‌نك خطاسی عفو اولنمیه‌جغنه، امیدانك شفاعتی ایسه تقوایه وناموسلرینی محافظه‌یه خدمتله حصوله کله‌جکنه اعتقاددن ونوامیس مذکوره (۱) ذی‌حیات اولان مخلوقی اولدرمامك ، (۲) سرقت ، (۳) زنا ، (٤) یلان ارتکاب ایتمامك ، (٥) شدیدالتأثیر اولان مسکراتی ایچمامك اوزره منهیاته دائر وصایای خمسه‌دن عبارتدر .

نوامیس مزبوره‌یه مخالفت وکناه ارتکاب ایدنلر او دار السعاده‌یه دخولدن محروم عد اولنوب بلکه معذب اولمق‌اوزره دسیحوکف نامیله موسوم دارالشقاوه‌یه ادخال اولنه‌جقلری ودنیاجه ذبایح ایله اوثانه تقرب ایدنلر بعدالموت بر مدت دسیحوکفده معذب اولدقدنصکره رئیسی سبیللرینی تخلیه ایدرك عذابخانه‌دن قورتیلان ارواح یلان ، قوربغه ، قوش ، بالق ، حمار ، فرس ، ارسلان کبی حیواناتك جسدلرینه صوقیلوب بریسندن دیکرینه انتقال ایله دفعهٔ ثانیه اولمق اوزره بر انسان جسدینه حلول ایتدکدن‌صکره اکر صلاح وتقوی یولنده کیدر ایسه بعدالوفات دارالسعاده‌یه وکتمز ایسه ینه دارالشقاوه‌یه داخل اوله‌جقلری اعتقادات مذهبیه‌لری جمله‌سندندر .

« انسانك اصلی روح سماوی ایکن اجساد بشریه شو عالمك صوینی ایچدکلرنده شهوات ایله اتصاف عارضه سنه مصادف اولمش ومیل دنیا وسائر اوصاف ذمیمه اندن نشئت ایتمشدر » دیو اعتقاد ایدرلر ·

بودا مذهبندن لاماوی ، بورمی ، غدامی ، فوی فرعلری تشعب ایلدی ·

لاماوی فرعی تیبت شهری اهالیسندن شهر مذکورده حکمدارلق ایتمش لاما نامنده بر شخصدن ظهور ایتمشدر · اندس نهرینك منبعندن حدود چینه داخل بعض محلرده قدر ممتد اولان مواقعده کی التی ملیون اهالی عموماً شو فرعه منسوبدرلر · بو مذهبك اصحابی اله واحده وحنت وجهنمه وروح جسدندن چیقمسنی متعاقب جسد آخره حلول ایدوب بالاخره ثواب ویا عقابه تصادف ایده جکنه معتقد درلر · لامانك ولادتی تاریخ هجرتدن (١٦٤٨) سنه مقدمدر · مذهبنه منسوب اولانلر مرقومك اله متجسد اولدیغنی وموت کورمیوب یته عودت ایتمك اوزره غیبوبت ایتدیکنی اعتقاد ایدرلر ·

بورمی فرعی هند بلادندن بورما نام مملکتدن ظهور ایدرك چینه منتشر اولدی · اوچ ملیون نفوس بو مذهبده در · بونلر نکاح ایله یالکز بر زوجه اله بیلوب استدکاری قدر جواری استفراش ایده بیلورلر · وبراهمه کبی موتالرینی احراق ایتدکدن صکره کوللرینی دفن ایدرلر ·

غدامی فرعی غداما نامیله یاد ایتدکاری الهه‌لرینه منسوبدر فرع مذکور اصحابی تناسخه قائل اولوب هر نوع حیوانی بی بر کوملك اعتبار وانسانك الك صوك کی کوملکی بیاض فیل اولدیغنی وسیام اهالیسی هر بر بیاض حیوانده اموات انسانیه‌دن بریسنك روحی بولندیغنی وپادشاهلرك روحلری بیاض فیللره حلول ایلدکلرینی اعتقاد ایدرلر .

فوی فرعی مذهبنك هجرتدن (٦٧٤) سنه مقدم چین حکمداری بولنان فوه ایجاد ایتمشدر . شو مذهب اصحابی فوه‌یه الوهیت اسنادیله ناسی کناهلرندن تخلیص ایده‌جکنه معتقددرلر .

بودا مذهبندن بشقه چینده برده سینتوی مذهبی واردرکه شو مذهبك مصدری اوقیانوس محیطده وچینك جهت شرقیه‌سنده‌کی یاپونیا مملکتی اولوب اللی‌ملیون اهالی بو مذهبده‌درلر . یاپونیاده امور ادیان قیود اعتراضدن ازاده‌در . حکمدارلرینك حقوقنه دوقنمدقچه هر کیم نه مذهبده اولور ایسه اولسون تعرض اولنمز . بونلرده برطاقم اصنامه عبادت واصنام مذکوره‌یی شمسه وعناصره نسبت ایدرلر .

چینلیلر حکمدارلرینی سمانك او علی مملکتلرینی ممالك سماویه عد ایدرلر . دور اسلامده چینلیلرك بعضیلری دین اسلامی قبول ایتمشلردر .

لغات — چینلیلرك تکلم ایلدکاری لغات دنیانك پك اسکیلرندندر . ایچلرنده بعض تغیرات وار ایسه‌ده چوغی اصلنی دکشمامشدر .

کتابت ومعارف — چینلیلر یازویی یوقاریدن اشاغی یه طوغری یازارلر . اقوام سائره کبی حروف هجالری اولیوب هر کلمه ، یاخود هر جمله ایچون بر علامت مخصوصه لری اولدیغندن شو علامتلر یکرمی بشیبك قدر اشارتلردر . علامات قدیمه دن الیوم متروك اولانلر حساب اولنسه قرق بش یکه قریب اولورکه قرائت وکتابته اقتدار علامات مذکوره نك هپسنی حفظه موقوف اولدیغندن شو مشکلات عظیمه اوزرینه بیکلرجه نفوس ایچنده انجق بر اوقور یازار بولنه بیلور . علوم ومعارفلری فلکیات ، تنجیم ، هندسه ، طب ، معلومات مذهبیه وادبیه دن عبارت اولوب قرائت وکتابلرینك مشکلات فوق العاده سی وممالك سائره ایله عدم اختلاطلری جهتیله علوم ومعارفلری ازمنهٔ قدیمه ده کی درجه سندن ایلرویه کیده مامشدر . شو عدم اختلاطدن ناشی دنیاده کندولرندن معلوماتلی ، کندولرندن متمدن اهالی یوقدر ظننده درلر .

صنایع — اوروپا اهالیسی تمدندن بی نصیب اولدقلری ازمان قدیمه ده چینلیلر متمدن ایدیلر . صنعت فغفوری اورادن انتشار ایدرك بشقه محللرده دخی صنعت مذکوره معمولاتی مخرج اصلیسنه نسبتله چینی دیو مشتهر اولمشدر . تاریخ میلاددن مقدم چینلیلر پوصله یی ، صنعت طباعتی وباروت اعمالنی بولمشلردر . لکن مخترعات واقعه لری ترقی ایده میوب حال اصلیسنده قالدی ، طباعت صنعتی شمدیکی کبی حروف مصوغه ایله اولیوب باصه جقلری

کتابك هر صحیفه‌سی ایچون اخشابدن بر قالب اعمال وحکیله استدکاری کتابلری طبع ایدرلر ایدی نقوش وتصاویر صنعتلری وتوت اغاجی قبوغندن ، پاموقدن ، قنابدن ، صمانلدن ، کاغد اعمالی چینلیلرجه من القدیم معروف وجاری ایدی . بعض صنایعده اغاج اوزرینه نقوش ایشلمکده وایپکدن اقمشه ، کتان، چوقه ، بساط اعمالنده ماهر بولنمشلردر .

زراعت — چینلیلرك مملکتلری محصولاتندن بشقه اولمق اوزره خارجدن بر شی جلب ایتمکه احتیاجلری یوقدر . یرلری غایت منبت وهر شی یتشدیرمکه مستعددر . کندولری دخی اصحاب مساعی وغیرتدن اولدقلرندن هر یرلری زراعت وفلاحتله معمورلردر .

حتی بالاهتمام یوکسك طاغلری دخی اووه کبی قابل زراعت اوله‌جق شکله قومش وطپراغنی محافظه ایچون اطرافنه یوکسك دیوار چکمشلردر . امر زراعتده اعتنای عظیملری اولدیغندن نمونهٔ امتثال اولمق اوزره حکمدارلری سنده بر کره سرایندن چیقوب بودانك تمثالنه سجده ایتدکدن صکره اوزرنده‌کی لباس ملوکانه‌یی اخراج وزراعته مخصوص لباس اکتسا ایله مزین ایکی اوکوز اوکنه الور . وزمینی حراثت ایدر .

مملکتلرنده صولرك کثرتی جهتیله ایجاد ایتمش اولدقلری طلومبالرله صولری دیله‌دکاری یرلره یغمورکبی دوکرلر.

تجارت — چینلولرك تجارتاری پك وسعتلیدر . بعض

اسکله‌لرده اول قدر سفاین بولنورکه اوزاقدن باقانلر دکز اوزرنده اغاجلری بری برینه چکمش اورمان ظن ایدرلر . نقلیات ومزروعات ایچون جدوللری پك چوقدر. تجاریه‌لری بحرونهرلر واسطه‌لریله اولدیغندن یوللر یاپمغه اعتنا ایتمامشلردر .

التنجی فصل

سوریا (سوریه) جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی

سوریا جغرافیاسی. فنیکه‌لولر . سلفکیه دولتی. بنی اسرائیل احوال اخیره‌سی . بنی اسمونیا (بنی حشمنای) حکومتی. هرادسه حکومتی. تدمر. بعلبك.

— ٢٤ —

سوریا جغرافیاسی

سوریا قطعه‌سی شمالاً اسیای صغری، شرقاً فرات وبادیهٔ عرب، جنوباً بلاد عربك تیه بنی اسرائیل دنیلان پارچه‌سی، غرباً بحر سفید ایله محدوددر . شوممکنت ازمنهٔ قدیمه‌ده بریسی سوریا، دیکری فلسطین نامله ایکی یه منقسم ایدی. رومانیلرك استیلالرنده ایکی قسمده سوریا واهل اسلامك ضبطنده بر الشام اطلاق اولندی . شام تسمیه‌سی حقنده روایات عدیده واردر. الك طوغریسی کعبهٔ معظمه‌نك صول جهتنده واقع اولدیغی ایچوندر .

سوریا قطعه‌سنی شمالدن جنوبه طوغری سلاسل جبال خرق ایدر . سلاسل مذکوره‌نك بریسی لکام سلسله‌سی در . شو سلسله عاصی صوینه قدر اوزانمشدر . عاصی صوینك جنوبنده جبل اقرع نامیله معروف بر یوکسك طاغ واردر . اورادن جنوبه طوغری برسلسله اچیلوب قلعة الحسن ودیرالحمیرا وادیلرینه قدر ممتد اولور . نصیریه طاغلری شو سلسله‌دن عبارتدر . موقع مذکوردن جبل لبنان ابتدا ایدرك شقیف قلعه‌سی نواحیسنه قدر کیدر . جبل مذکورك طرابلس شام اوزرنده واقع فم المیزاب نام محلده‌کی ارتفاعی (١١٠٠٠) قدمدر . اورادن جبل عامله سلسله‌سی بدأ ایدوب صفد وناصره‌یه قدر امتداد ایدر . آندن صکره شرقاً نابلس نواحیسنه وناصره‌نك جنوب جهتنه انحراف کوسترر . مرج ابن عامر دنیلان اووه جبال مذکوره ایله قارمل طاغنك اراسنی فاصلدر . طور طاغی مذکور اووه‌نك انتهاسنده‌در . قطعهٔ مذکوره‌ده بشقه طاغلر دخی واردر .

سوریاده حلب، عاصی، ابی، دامور، اردن، لیتانی، بردی، عفرین نهرلری وسائر انهار ونهیرات جریان ایدر .

قطعهٔ مرقومه‌نك حاوی اولدیغی بحیره‌لردن بریسی انطاکیه‌نك شمال شرقیسنده واقع انطاکیه بحیره‌سی در . نهر اسود ونهر عفرین شو بحیره‌یه دوکیلورلر . بر یسیده افامیا بحیره‌سی در . بوده جانك ناحیهٔ شمالیه‌سنده‌در . بحیرهٔ مرج دمشقك جنوب

شرقیسنده‌در . سوریاده دها بشقه بحیره‌لر دخی واردر که هپسنك بیوکی طبریه بحیره‌سی‌در. نهر اردن شو بحیره‌نك جهت جنوبیه‌سندن چیقار . بحیرات مذکوره‌دن معدود بحیرهٔ لوط اسیا مبحثنده ذکر اولندی .

سوریانك هواسی موقعنه نسبتله مختلفدر. جبال جهتلرنده‌کی هوالری کوزلدر. قطعهٔ مذکوره‌ده دوه، جاموس، جیلان، تیلکی، قپلان، آیی وسائر حیوانات وهرنوع اشجار ومحصولات وکوش وقلای معدنلری واردر .

سوریانك باشلوجه شهرلری دمشق ، حلب، اورشلیم (قدس شریف) ، انطاکیه ، حما ، حمص ، لاذقیه ، بیروت صیدا ، صور ، عکا، نابلس ، طرابلس شام ، حبرون شهرلری اولوب بلاد مشهورهٔ قدیمه‌سندن تدمر وبعلبك مثللی خراب شهرلرك آثار عتیقه‌لری موجوددر .

قطعهٔ مذکورهنك حاوی اولدیغی اراضی وبقاع ازمنهٔ قدیمه‌ده ارض کنعان، فنیکه ، ارض بنی اسرائیل کبی اسامیٔ مختلفه ایله یاد اولنمشدر . ابراهیم علیه السلام زمانده فلسطین دائره‌سی بنی کنعان قبائلی میانه‌لرنده منقسم ایدی. فنیکه‌لولر، فنزیلر ، قدمونیلر نهر اردنك اراضیٔ شرقیه‌سنده وحثیلر ، فرزیلر ، یوسیلر ، اموریلر نهر مذکورك غرب طرفنده واقع اراضینك جهت مرتفعهٔ جنوبیه‌سنده ساکن ایدیلر. سوریانك اقوام اصلیه‌سی اولان کنعانیلرك موطنلری اواسط بلاددہ

واقع اولوب بونلر ساحل بحردن نهر اردنه قدر یایلمشلردر . جرجاشی اقوامی طبریه بحیره‌سنك شرق جانبنده وحوی وجبلی طائفه‌لری لبنانك طرف جنوبیسنده ساکن اولمشلر ایدی .

حضرت موسی علیه السلام زمانده بنی اسرائیل بلاد کنعانه دخول مقصدیله اقوام متوطنه‌سنه یاقین واردیلر ایسه‌ده بنی مشار الیهك وفاتنه قدر ارالرنده حادثه ظهور ایتمدی . اوتاریخلرده نهر اردنك شرق طرفنده‌کی اوچ اراضی اسامیٔ مختلفه ایله معروف ایدی . شوراضینك بریسی بحیرهٔ طبریه‌نك شمالنده واقع باشان و دیکری وسطده بولنان جلعاد و بریسیده بحیرهٔ لوطك جنوب شرقیسنده‌کی مواب اراضیسی ایدی . بنی اسرائیل بلاد مذکوره یی استیلا ایتدکدن صوکره اسباط موجوده اورالری قرعه ایله میانه‌لرنده تقسیم ایتدیلر . یهودا ، بنیامین ، شمعون ، دان سبطلرینه اراضیٔ جنوبیه اصابت ایتدی . شو دائره‌ده مؤخراً یهودا دولتی تشکل ایتمشدر که تفصیلی تاریخ مقدس بحثنده سبقت ایلدی . افرایم ایله یساکر سبطلرینه ومنسی سبطنك بر نصفنه سامره دیو معروف اولان اراضیٔ متوسطه وزبولون ، نفتالی ، اشیر سبطلرینه‌ده صکره‌لری جلیل دیو اشتهار ایدن اراضیٔ شمالیه وراوبین وجاد سبطلریله منسینك دیکر نصفنه باشان و جلعاد اراضیلرندن نهر اردنك معبرنده واقع محللر حصه اصابت ایتمشیدی . بنی اسرائیل ویهودا اسباط ودولتلرینه متعلق وقوعات قدیمه تاریخ مقدس بحثنده

تفصيل اولندیغی کبی سوریا اقوام سائرهسی ایله او دولتلرك انقراضلرندن صکره اولان بقیهٔ و قوعات شو فصلده بیان اولنه جقدر ٠

— ٢٥ —

فنیکه لولر

فنیکه لولر بوندن درت بیك سنه اول شرق حوالیسندن بحر سفیدك سواحل شامیه سنه عزیمت ایدرك نهر اردنك اراضیٔ شرقیه سنه یایلش واورالری اعمار ایلش اولدقلری معلوم ایسه ده شرقك نقوله بلادندن کلدکلری وحین هجرتلرنده نقدار غلبه لکلری اولدیغی مجهولدر ٠ شوقدر که قارمل جبلندن عاصی صوینك دکزه دوکلدیکی محله قدر ممتد اولان یرلرده توطنله مدینه لر وقلعه لر یاپدقلری ومعارف وصنایعجه ترقی ایدرك اقطار عالمك قبائل سائرهسندن زیاده کسب ثروت وشهرت ایتدکلری تواریخجه ثابتدر ٠

فنیکه لیلرك کنعانیلر دیو شهرتیاب اولملرینه باقلنجه نسللری نوح علیه السلامك حفیدی کنعان بن حامه منسوب اولمق لازم کلور ٠ فنیکه لیلر دیو شهرت ویرملری اول وقتلر دیارلرنده خرمالقلرك کثرتندن ناشیدر ٠ یونان لسانده فنیکس خرمایه اطلاق اولنوب فنیکه حوالیسندن صاتلق ایچون یونانستانه کثرت اوزره خرما کوندرلمسی یونانیلرجه او نام ایله شهرتلرینی موجب ونام مذکور صکره اقطار عالمه شایع اولمشدر ٠

فنیکه‌لیلر تمدن جهتیله شعوب امملك اعاظمندن معدود ایدیلر . تجارت وثروتجه بر مرتبهٔ عالیه‌یه واصل اولمشلر ایدی که کوش یانلرنده قورشون کبی مبذول ایدی . بین‌الاقوام ابتدا کمی انشاسیله بحراً سیاحت وتجارت ایدن بونلردر . تجارت بحریه بونلره منحصر کبی ایدی . غلبه‌لکلری بولندقلری قطعه‌نك اقامتلرینه کفایت ایده‌میه‌جکی بر درجه‌یه وارمقله حکمدارلری توطن‌واعمارایچون مواقع بعیده‌یه طاقم طاقم جمعیتلر کوندردیلر . صنعت واثرلرینك ممالك سائره‌یه انتشاریله معارفلرینك اشتهاری بوندن نشئت ایلدی . یونانیلر ورومانیلر وسائر اقوام کتابتی وبعض معارفی شو طائفه‌دن اخذ ایتمشلردر .

صیدون (صیدا) شهری فنیکه‌لیلرك حدود شمالیه‌لری وغزه شهری حدود جنوبیه‌لری انتهاسنده ایدی بونلردن پك چوق عائله‌لر فلسطین نواحیٔ جنوبیه‌سنك ایچ طرفنه طوغری اچیلوب جبال یهودیه وسهول مجاوره ایله لوط بحیره‌سی واردن طرفلرنده ساکن اولدیلر . صیدا شهرینی قبل‌الهجره (٢٤٢٦) تاریخلرنده بنا ایتمشلر . شهر مذکورك بناسندن اوچ قرن صکره فراعنهٔ مصردن سیزوستریس فنیکه بلادینی استیلا ایتمش وفتوحاتنی طاشلر اوزرینه یازدرمشدر . بنی اسرائیل ایله محاربه‌لری وقوعنه قدر اورالردن ایرلمدیلر . یوشع بن نون علیه‌السلام ضبط ایتدیکی برلرده فنیکه‌لیلری طرد ودیارلرنده بنی اسرائیلی اسکان ایلدی .

فلسطین اهالیسی حضرت ابراهیم علیه‌السلام افندمزك

زمان سعادتلرنده ودها مقدملری فلسطینك جهت جنوبیه سنده کی فنیکه لیلرله چوق اوغراشدیلر . اخر الامر اورالردن فنیکه لیلری طرد ایتدکلرندن مطرودلر تدریج ایله شمال طرفلرینه چکیله رك جبل قارمل یانده ساکن اولمشلر ایدی.

شو طائفه نك پارلاق وقتلرنده مملکتلرینك عاصمه سی صیدون (صیدا) ایدی . صیدونك شمالنده کی فنیکه لیلر قبائل سائره لری کبی زنکین دکللر ایدی .

مملکتلرینك جهت شرقیه سنده کی طاقلری دکزدن یکرمی اوتوز میل قدر اچیله بیلمشلردر . فنیکه لیلرك متوطن اولدقلری بقعه طارجه اولدیغی حالده شهرلرینك هپسنی شو بقعه ده یاپدیلر . لکن مدینه لرندن چوغنك اسامی قدیمه سی اونودلمشدر . یونانیلرك تسمیه ایلدکلری طرابلس ولاذقیه کبی نامله شایع ومشتهر اولدی .

مداین مذکوره نك اعظمی وتجارتجه اقواسی صور شهری ایدی . حکمدارلرندن حضرت سلیمان علیه السلام ایله معاصر ومعاهد اولان حیرام کبی بعضیلرینك اسملری معلوم اولوب چوغی مجهولدر .

فنیکه لیلرك هپسی بر حکمداره تابع اولمیوب هر شهرده بر حکمدار اولدیغی حالده جمله سی صیداده بولنان بر مجلس عمومینك احکامنه تابع ومطیع ایدیلر . حکمدارلر ایسه اشراف وکهنه نك سطوتلرندن ناشی اداره لرنده مستقل دکللر ایدی .

فنیکه لیلری او درجه تقدم وشهرته ایصال ایدن اسباب

اولا دکز سواحلنده بولنملری واو ساحللرده کی اسکله لرك کثرتی، ثانیاً ایم مجاورهنك تجارتجه انلره همپا اولهماملرندن اوتوری ثروت وغنالرینك جلهدن زیاده اولمسی ، ثالثاً زراعت ایچون اراضیلرینك قابلی ایدی . معلومدرکه اراضیسی وسعتلی اولان یرلرده کی اهالی هر شیدن زیاده اکین اکمکله واکیلهجك یرلری اهالینك غلبهلکیله متناسب اولهجق رزجهدن نقصان اولور ایسه تجارت وصنعتله اشتغال ایدرلر . محصولات ارضیهدن حبوباتك هر طرفه نقلیله اثماندن اولنهجق استفاده نقلیاتك مصرف وصعوبتیله موازنه اولندیغی واهالیسنی اداره به کافی اولیان محللر لوازم معیشتلرینی یقین یرلردن جلب ایده بیلوب اوزاق محللره احتیاجلری همجوارلریله برابر قحطه تصادفلرینه متوقف بولندیغی جهتیله زراعتك فائدهسی هیچ بر وقت صنعت وتجارتله قیاس قبول ایدهمیه جکندن فنیکهلیلرك قلت اراضیلری تجارت وصنعتله اشتغال مقادیلرینی موجب اولمش وشو حال ایسه فنیکهلیلری ثروتجه اقوام سائرهنك بنشه مدکلری برمرتبه یه چیقارمشیدی . بناءً علیه بونلرك تجارت ایچون کیتمدکلری یرلر قالمامشدر. جبل طارقه، بلاد انکلیزه، اثوریایه، بابله، هندستانه، مصره ، یونانه وسائر محللره کیدهرك تجارتلری سایه سنده مملکتلرینی مورد ثروت وغنا ایلدیلر .

فلسطین حبوبات ، زیت ، شرابی وبابل پموق، اپك، یوك ، کتانی وقرتاجنه آلتونی ، کموشی ، معادن نفیسهیی وروس

ویونان بلادی باقر وانواع معادن ثقیله‌یی وقبادوقیا واسیای صغراده‌کی سائر بلاد آت وانواع مواشی‌یی وهنـد وعرب جواهرك انواعیله انجویی ، عطریات ، بهارات وسائر شیلری فنیکه‌لیلرك مملکتلرینه طولدروب فنیکه‌لیلر ایسه صنایع قوتیله اشیای مذکوره‌دن اوزرلرینه اوجوزبها ایله مال اولان شیلری هر محلك رغبتنه کوره اعمال وطرز اخره تحویل ایله لاجل التجاره ممالك سائره‌یه کوتوروب صاتارلر وبره بر قاچ مثلی فوائد استحصال ایدرلرایدی. بزم ممالکمزه نسبتله اوروپالیلرکبی ایدیلر.

شو وسائط غنا صور شهرینی بر مرتبهٔ فائقه‌یه ایصال ایتدیکندن او تاریخلرده صورام البلاد عد اولنور ایدی . لکن سکنه واهالینك او قطعه‌ده بارینه‌میه‌جق درجه‌ده چوغالمقلری مملکتلرینه صفه‌مامارینی موجب اولدیغندن اکثریسی بشقه‌یرلره طاغلمغه مجبور اولدیلر .

بناءً علی ذلك متفرق اولانلر کندکلری محللرده بعض مداین انشا ایتمشلردر . شو مداینك مشهوری افریقا قطعه‌سنده واقع قرتاجنه شهری ایدی .

صور شهری ایسه عظمتندن دوشمیوب اثور پادشاهلرندن سالمناسار هجرتدن (١٢٧٦) سنه مقدم شهر مذکوری بش سنه مدت محاصره ایتمش اولدیغی حالده الهمدی .

(١١٩٤) تاریخنده بابل پادشاهی بختنصر فنیکه‌لیلرك نقدر مملکتلری وار ایسه هپسنی ضبط ایدرك یالکز صور

شهرینی اوچ سنه محاصره ایتمشیکن فتح ایده‌مدی ایسه‌ده عاقبت اهالیسی بختنصرك دائرهٔ اطاعتنه کیرمکه مجبور اولدیلر .

بوندن صکره کیانیا پادشاهی کیخسرو اورالری استیلا ایتمکله اهالیسنك چوغی قرتاجنه طرفلرینه هجرت ایلدیلر . شو مهاجرت قبل‌الهجره (٩٥٤) تاریخنه قدر دوام ایتدی . او تاریخلرده اسکندر یونانی فنیکه‌لیلرك جمله بلادینی یدی آی ظرفنده استیلا ایتمش وچوق برلری یقوب اله کتوردیکی اهالی‌یی کوله وجاریه دیو صاتمشدر .

اندن صکره فنیکه بلادی ضعف وسقوط کلی‌یه مبتلا اولهرق اسکندرك اخلافندن مصرده تشکل ایدن بطالمه دولتنه انقیاد ایلدیلر . وهجرتدن (٦٨٧) سنه مقدم رومالیلرك ایادیٔ استیلالرینه کچدیلر . شو انقلاب وسقوط متمادی کتدکجه حکمنی شدتلندرمکله دنیانك مطمح انظار عمومیه‌سی اولان قوس قوجه برجمعیت عظیمهٔ متمدنه‌نك اعصار کثیره‌ظرفنده وجوده کتورمش اولدقلری نیجه نیجه بلاد معظمه آثار اندراس ایله خرابه زاره انقلاب وبر وقت عالم عمرانك الك پارلاق دائره‌سی ایکن عاقبت خراب ویباب اولوب کتدی . سبحان من لایزول ملکه .

طائفهٔ مرقومه التوندن کوشدن حلیات وسائر هر درلو نوادر نفیسه اعمال ومعادن ؛ عاج ؛ اجناس اقمشه‌یه زینت ونقوش غریبه اعطا ایدرلر ایدی . ابتدا شیشه‌یی ایجاد ایدن بونلردر . حروف کتابتی فنیکه حکمدارلرندن قادموس نامنده

بر ذاتك اوغلی ایجاد ایدوب اقوام سائره فنیکه‌لیلردن اخذ ایتدیلر . تکلم ایلدکلری لسان عبرانی ایدی .

فنیکه‌لیلر کواکب واصنامه طاپارلر ایدی . معبود اتخاذ ایتدکلری شیلردن بریسی باقردن معمول وبعل دیو موسوم بر پت ایدی . شو پتك باشی بوزاغی باشی کبی اولوب ملوکه مخصوص بر مجوهر تاج ایله مکلل ایدی . کوچوك چوجقلردن بعضیلرینی قرابین بشریه دیو او صنمك ایلرویه طوغری اوزاتمش وآتشله قزدیرلمش اولان قوللری اوزرینه قورلر وچوجقلر اتشك شدتندن یانوب تلف اولورلر ایدی .

— ٢٦ —

سلفکیه دولتی

قبل الهجره

(٩٣٤ — ٦٧٨)

اسکندر یونانی قبل الهجره (٩٤٥) سنه‌سنده وفات ایدوب حین وفاتنده یرینه کیمك حکمدار اولمه‌جغنی وصیت ایتمامشیدی . ممالکی سرعسکرلری ارالرنده تقسیم اولندیغی صره‌ده مدیا وبابل بلادی سلفکوسه حصه دوشدی ایسه‌ده اسیای صغراده کسب استقلال ایتمش اولان وینه اسکندرك سرعسکرلرندن معدود بولنان انتیغونوس قپادوقیا والیسی اومنس ایله بالمحاربه غلبه وقپادوقیایی ضبط ایتدکدن صکره سلفکوس دخی دائرهٔ اطاعتنه المغه قیام ایلدکده سلفکوس مخالفت کوسترمدی . لکن انتیغونوسك قوتنه مقابله ایده‌جك اقتداری اولمدیغی بیلدیکندن مصر جانبنه

فرار واوراده حکومت ایتمکده بولنان برنجی بطلیوسك بر اردوسنه غلبه ایتدی . شو وقوعاتی متعاقب انتیغونوس امراء سائره ایله محاربه یه طوتشدیغی جهتله سلفکوس وقتك قاریشقلغندن بالاستفاده بطلیوسك ترفیق ایتدیکی عسکرله بابله عزیمت وقبل الهجره (٩٣٤) سنه‌سنده سلفکیه دولتنی تشکیل ایتمکله سنهٔ مذکوره تاریخ سلفکینك ابتداسی اعتبار اولندی .

سلفکوس بابلده استقلالنی اعلان ایتدکدن صکره اثوریا ، مدیا ، فارس ، اسیای علیا دائره‌لرینی‌ده تسخیر ایدرك التی یوز بیك عسکرله هندستانه یوریدی . هندستان حکمدارلرندن ساندرقوتوس شو قوته مقابله ایده‌میه‌جکنی بیلدیکندن بعض مرتبه فداکارلق اختیاریله مصالحه یه موفق اولمغله سلفکوس هندستاندن عودت ایتدکدن صکره بعض امرا ایله بالاتفاق انتیغونوس اوزرینه هجوم ایلدیلر . ایپسوس نام محلده باالمحاربه انتیغونوس مغلوب ومقتول اولمغله یدنده‌کی ممالك امرا طرفلرندن انقسامه وضع ایدلدکده بحر اسودن هندستانده واقع لاندوس نهرینه قدر ممتد اولان یرلر سلفکوسك یدنده قالدی (٩٢٣)

شو قوت وغلبه‌نك اقتضاسی اولمق‌اوزره سوریا، فریکیا، کردستان ، مابین‌النهرین بلادی کاملاً سلفکوسك دائرهٔ حکومتنه داخل اولوب هر بر محاربه‌ده قزاندیغی مظفریت وغلبه اوزرینه یونانیجه غالب معناسنه اولان نیقاتور عنوانی الدی .

مصر حکمداری برنجی بطلیوس سوتیرك اوغلی سرانوس

اخلاق فاسده‌سندن ناشی باباسی طرفندن طرد اولندیغی جهتله اقرباسندن ماکدونیا حکمداری بولنان لیزماقه وحس ایلدیکی سوء نیت اوزرینه اورادن فرار ایله‌سلفکوسه التجا ایتمشیدی . لیزماقك ماکدونیا اهالیسی حقنده‌کی مظالم شدیده‌سنی سلفکوسه بیان ایتمکله سلفکوس هم صلهٔ رحم ایتمك همده وطننی مظالمدن قورتارمق آرزوسیله عساکر کافیه استصحاب وروم ایلی طرفنه عزیمتله بالمحاربه لیزماقك اردولری بوزولدیغندن ماکدونیا بلادی دخی سلفکوسك ممالکنه منضم ولیزماق مقتول اولدی. (٩٠٤)

بوندن صکره سر اونوس سلفکوسی باباسی بطلیموس علیهنده بولنمغه تحریك ایتمکله چالشدی ایسه‌ده بینلرنده اولان حقوق قدیمه یه وعلی‌الخصوص نائل اولدیغی سعادت انك معاونتیله حصوله کلدیکنه نظراً اویله دنائتی قبول ایده‌میه‌جکنی سلفکوس سراونوسه سویلمسندن سراونوس دلکیرومنفعل اولمغله سلفکوس سلانیك کورفزنده واقع لیزماخوسیا شهرنده مذهبی اولان پت پرستلك آیینی اوزره تماثیله قربان رسمنی اجرا ایدرکن سراونوس بغتةً بچاقله ارقه‌سندن اوروب سلفکوسی قتل وپیدا ایتمش اولدیغی طرافدارلرینك اعانه‌سیله ماکدونیا حکومتنی ضبط ایلدی (٩٠٣)

برغمه حکمداری فیلتروس اکچه صرفیله سلفکوسك جنازه‌سنی ماکدونیادن جلب وعادتلری اوزره ترتیب ایلدکدن الای حضورنده بالاحراق انتیوخسه ارسال ایدوب سلفکوس نامنه اولمق اوزره انشا اولنان بتخانه‌یه وضع اولندی .

سلفکوس اعمار بلاده ساعی ایدی . التمش قدر شهر بنا ایتمشدر . بو شهرلرك مشهوروجسیمی بابل جوارنده کی سلفکیه در . سلفکیه شهرینك شهرتی سلوقیه در . موقعی دجله نك صاغنده وکتهسیفون (مداین) شهرینك قارشوسنده در . ارالرینی دجله نهری فصل ایدر . معمور ایکن هر درلو عزت ولطافتی ویوك صنعتکاهلری شامل واطرافی سور ایله محاط ایدی . شهر مذکوره اوچ بیك بشیوز ذراع محلدن لاس نهری جریان ایدرك دجله یه منصب اولور . لاس نهریله ترعهٔ سقلاویه دیو معروف نهر عیسانك اراسی بیك بشیوز ذراعدر . سلوقیه شهری اشکانیان دولتی زمانده پك پارلاق اولوب حاوی اولدیغی نفوس التی یوز بیکه وارمشیدی . روملر سلوقیه یی استیلا ایتدکلری وقت دونده موجود خزائن وغنائمك هپسنی رومایه کوتوردیلر . اپولونك برصنمی منقولات ایچنده ایدی . او صره ده عسکری طاقندن بعضیلری اوراده بر منفذ کوردکلرندن درونده خزینه وار ظنیله قازدقلرنده بر فنا قوقو منتشر اولهرق بر عظیم وباتحدث ایتمکله فرس بلادی حدودندن غالیایه واو تاریخدن فرس پادشاهی فیروزك زمانده قدر ممتد اولوب چوقی انسان تلف اولدی . کهلم صدده .

سلفکوس وفات ایتدکدن صکره اوغلی برنجی انتیوخس سوتیرجالس سریر حکمداری اولدی . انتیوخس مدت حکومتنده خیلی محاربه لرده بولنوب یالکز بر محاربه قازانه بیلمشدر .

اليوم اركلى دنيلان هراقليا اهاليسنى دائرهٔ اطاعتنه ادخال ايچون حركات عسكريه يه تشبث ايلدى ايسه ده بثينيا (خداوندكار) حكمدارى زيبوتس عسكرله هراقليا اهاليسنه ياردم ايدوب وقوعبولان محاربه ده انتيوخسك عسكرى يوزولدى · مصر حكمدارى بطليوس فيلادلفوس باباسى بطليوس لاغوس ايله سلفكوسك بر معاهده سى حكمنجه مصرله دمشق آراسنده كى اراضينك كندوسنه تركنى ادعايه قيام ايدرك بو يوزدن اچيلان محاربه انتيوخس عسكرينك مغلوبيتنى ودمشقك الدن چيقمسنى نتيجه ويردى · او ارالق ماكدونيا حكمدارينك فرانسه اهالئ قديمه سندن غال (غول) طائفه سيله بر محاربه ده مقتوليتندن ناشى انتيوخس ماكدونيايى استيلا ايتمك ايچون روم ايلى طرفنه عسكر كوندردى ايسه ده ماكدونيا حكومتنى ضبطه قيام ايدن تراقيا حكمدارى انتيغونوسك سوق ايلديكى عسكره قارشى منهزم اولدى · غال طائفه سى كليتلى عسكرله اناطولى يه چكوب انتيوخسك ممالكندن بعض محللرى پازدهٔ خيول خسار ويغما ايلديلر · انتيوخس بونلرك اوزرلرينه بر جسيم اردو ترتيب ايلدى ايسه ده غال طائفه سنك كثرتى جهتيله محاربه يه جسارت ايده مامش اولديغى حالده قوماندانلرندن ثئودوس بر طاقم فيللرى عسكرك اوكنده دشمنك عربه وسواريلرى اوزرلرينه يورتديكندن عربه وسواريلرك حيوانلرى مألوف اولمدقلرى حيوانات مدهشه يى كورملريله برابر اوركوب كيرويه رجعت وغال اردوسنك پياده لرينى پايمال

ایتلرینی متعاقب انتیوخسك عسکری بالهجوم غال عسکرینك چوغی مقتول وفراریلری کرفتار اسارت اولدیلر (۸۹۷)

انتیوخس اولوقته قدر وقوعبولان محاربه‌لرده غلبه یوزی کورمامشیکن شو غلبهٔ عظیمه‌دن طولایی عسکرنده تمایان اولان فرح وشادمانی‌یه مقابل فیلارك سایه‌سنده قازاندیغی غلبه‌نك محجوبیتنی هیچ بر وقت اونوده‌میه‌جغنی سویلدی · شو محاربه‌ده‌کی غلبه فیلاردن نشئت ایتمکله سکه‌لره فیل رسملری علاوه ایدلدی ·

انتیوخس بو غلبه‌دن صکره بعض مرتبه شان واعتباره مظهر اولدیغندن بطلیوس فیلادلفوسك مقدمجه المش اولدیغی دمشق شهرینی استرداده موفق اولدی ایسه‌ده بوندن صکره برغمده اعلان عصیان ایدن اومنس اوزرینه سوق ایلدیکی عسکر افسوس قربنده بالمحاربه مغلوب وکندوسیده (۸۸۲) سنه‌سنده فوت اولمشدر ·

انتیوخس تئوس باباسی انتیوخس سوتیرك وفاتنده دولت سلفکیه سریرینه اوطوردی · براز وقت کندی حظوظ نفسانیه‌سنی التزام ایلدیکندن نفوذی خیلی تنزل وصکره ادارهٔ اموره بالذات قیام ایدرك وبرنجی سلفکوسك قره‌دکز بوغازنده‌کی حقوقنی اعاده ایچون عسکر ودونمایله کیدرك بیزانتیون شهرینی محاصره ایلدی ایسه‌ده تراقیا طرفلرندن اوزرینه دشمن هجوم ایلدیکی جهتله محاصره‌یی براقوب روم ایلینك طرف غربیسنه توجه ایتدی وعسکرله سیبسلا شهرینی تحت محاصره‌یه الدی · ماکدونیا

وثراقيا حكومتلرى برنجى سلفكوسك وفاتندن صكره سلفكيه دولتى اداره‌سندن ايريلوب ادارهٔ مستقله تشكيل ايلمشلر ايسه‌ده شو اداره ظرفنده غال طائفه‌سنك او حكومتلر اهاليسنى حرباً تضييقه دوامدن خالى اولمامسى ثراقيالولرى دولت سلفكيه‌يه اولان ارتبات قديملرينى اعاده‌ارزوسنه‌دوشورديكندن اشرافنك انتيوخس تئوسه دخالتلرى سيبسلا شهرى اهاليسنك اتباعنى موجب اولمغله شهرى انتيوخسه تسليم ايلديلر .

بوندن صكره ميلتوس شهرينى منفور اهالى اولان تيرخوس يدندن الديغندن اهالى اله معناسنه اولان تئوس لفظنى نامنه علاوه ايتمشلردر .

انتيوخس تئوس او ايشلرله ارغراشور ايكن فراتك شرق طرفنده بولنان اهالى دائرهٔ اطاعتدن چيقوب برنجى ارشكه بيعت ايتدكلرينى بالاستخبار اصلاحات ايچون عراق طرفنه توجه ايدوب هم زوجه‌سى همده همشيره‌سى اولديغى حالده مقدمجه اوغللرى سلفكوس وانتيوخس ايله طرد ونفى ايتمش اولديغى لاوذكسى جلب وديكر زوجه‌سى ورنكسى يكى طوغمش اوغليله انطاكيه‌ده اقامه ايلدى . لاوذكس ايسه كورديكى حقارتك انتقامنى الق ايچون وصولندن صكره ساروس طرفلرنده طرفلرنده انتيوخس تئوسى بالتسميم بعض دسايس ايله بيوك اوغلى سلفكوس قالينيقوسه اخذ بيعت وحكومتى ضبط ايدوب انطاكيه‌يه عزيمتله انتيوخسك ديكر زوجه‌سى ورنكيسك اوغلنى ومؤخراً ورنكيسى قتل ايتديرمشدر .

رنکیس مصر حکمداری بطلیوس اورکتورسك همشیره‌سی اولدیغندن اورکتوس بووقعه‌یی ایشتدکده عسکرله بالهجوم سلفکیه دولتنه تابع اولان ممالکی ضبط ولاوذکسی قتل ایدوب فقط لاوذکسك کوچوك اوغلی انتیوخس طفل معصوم اولمقدن باشی اناسنك جنایتنده ذی مدخل اولمدیغندن انی ایچ ایل حوالیسنه حکمدار وقسانتیوس نامنده بریسنی برالشامه والی نصب ایله (۸۶۵) سنه‌سنده مصره عودت ایلدی .

بو وقوعات اوزرینه فراتك شرق طرفلرندهکی ممالك بردن بره دولت سلفکیه‌نك یدندن چقوب باقتریانه (بلخ) وحوالیسی انتیوخس تئوسك اوراده‌والیسی بولنان ثیودوتسك وعراق اسیا دینسك وکرکان ارشکك وارمنستان ارسامیسك ایادیٔ ضبط واستقلالارنده قالمشدر (۸۶۵)

اورکتوس ممالك سلفکیه‌یه عزیمتله کالای ادارهٔ دولتی پارچه پارچه ایتدیکی صره‌ده لاوذکوسك بیوك اوغلی سلفکوس قالینیقوس اناطولی طرفلرینه قاچشیدی . بطلیوس اورکتوس عودت ایتدکدن صکره ممالك موروثه‌سنی الهکتورمك ایچون یولنی بولوب روما حکومتی بیوك مجلسنه مراجعتله استعانه ایلدی . رومادن جواب ملایم الدیغی کبی اقراباسندن قپادوقیا حکمدارینك دخی مظاهرتنه مظهر اولدیغی جهتله جمع ایتدیکی عسکرله خدمتنه تعیین اولنان دونمایه بینوب ممالکنه طوغری کیدرکن برشدتلی فورطنه‌یه تصادفله دونمانك غرق و شکست اولدیغندن کندوسی برقاچ آدمله قورتیله بیلمشدر .

اناطولی وبرالشام ولایتلرینك حکومت مصریه علیهنده بولنان اهالیلری طرفلرندن و قوعبولان اعانه ایله قالینیقوس برالشام والیسی قسانتیوسك اوزرینه هجوم ایلدی ایسه‌ده مغلوب اولدی .

قالینیقوس برادری انتیوخس هراقسی ایله اتفاق ایتمکی تصور ایدرك اناطولی حکمدارلغی هراقسده قالمق اوزره ممالك موروثه‌لرینه اجنبیلر یدندن استردادی ایچون معاونت ایستدیکندن هراقس موافقت ومعاونت کوستردیکی واکثر محللرك سلفکیلره میللری جهتیله مصر حکومتی بربیوك غائله‌دن احترازاً مصالحه‌یه میل ایدرك ممالك مذکوره‌نك اناطولی وبرالشام قسملری ینه سلفکیه حکومتنه اتباع ایلدیلر .

هراقس هنوز مراهق حکمنده ایکن بسالت فطریه‌سی کندوسنی استقلال وتوسیع ملك افکارینه دوشوروب شرتله اتصافی دخی راحت طورمامسنی ایجاب ایده‌یور ایدی . بناءً علی ذلك کندوسی قالینیقوسك وقالینیقوس دخی انك اضمحلالنی تصور ایده ایده ارالرنده‌کی خصومت مخفیه اچغه اورمغله هر بریسی ملوك متجاوره‌نك بر طاقمندن استمداد وجمع ایتدکلری اردولر ایله انقره اراضیسنده برشدتلی محاربه ایتدیلر . قالینیقوسك عسکری بوزلدی . متعاقباً انتیوخس هراقسك عسکری اراسنده اختلال ظهور ایلدیکندن مجبوراً قالینیقوس ایله صلحی قبول ایدوب قالینیقوس بو مصالحه‌دن صکره اشکانیان

تحت اطاعته اولمق اوزره عسکرله فراتی کچدی ایسه ده محاربه‌ده مغلوب اولدی . بونك عقیبنده هراقسك تحریکیله انطاکیه‌ده اختلال اثری باش کوسترديکندن قالینیقوس عسکرله اورایه کتدکده فسادك مرتبه‌سی اولان همشیره‌سی استراتونیکس بلا مقابله سلفکیه‌یه طوغری چکلدی .

بونك اوزرینه قالینیقوسك هراقس ایله اره‌لرنده‌کی خصومت تجدد وامتداد ایتمکله بالاخره قالینیقوس هراقس ایله میسوپوتامیاده محاربه ایدرکن هراقس مغلوب اوله‌رق کردستان طاغلرینه قاچمشدر . اوصره‌ده قالینیقوسك تعقیب ایدن بعض عسکرینی تلف ایلدی . لکن اعادهٔ حکومت ایده‌جك اقتداری قالمدیغندن هیچ برتجاوز وحرکتندن استفاده‌یه‌موفق اولمقسزین ثراقیایه توجه ایدوب (۸۴۸) سنه‌سنده مقتول اولدی .

سلفکوس قالینیقوس قوتنی ارتق اشکانیان علیهنده بالاستعمال ایکنجی ارشك تیرداد ایله وقوعبولان محاربه‌ده مغلوب واسیر اولمش وصکره اسارتدن قورتلمش ایسه‌ده (۸۴۷) سنه‌سنده وفات ایتمشدر .

قالینیقوسك وفاتنده بیوك اوغلی اوچنجی سلفکوس سر اونوس مسندنشین سلطنت اولوب جلوسنی متعاقب ملکنه نافع ایشلره تشبث ایلدی ایسه‌ده اناطولیده واقع فریکیا ایالتنه کتدکده عسکری میانه‌لرنده تحدث ایدن فساد اوزرینه رؤسای عسکردن بعضیلری واسطه‌لریله بالتسمیم (۸۴۴) ده فوت اولدی .

بوندنصکره برادری اوچنجی انتیوخس اون بش یاشنده پادشاه سلفکیان اولدی . اولوقته قدر سلفکیه دولتی درجهٔ انقراضه تقرب ایتمشیدی . مجددی شو انتیوخسدر . بو ذات ملوك سلفکیه ایچنده کثیر الوقوعات وغیرت وبسالتله مشهور برذاتدر . جلوسنده برادرلرندن مولونی مدیا واسکندری فارس ولایتلرینه والی تعیین ایلمشیدی . انتیوخسی بالاستحقاف اعلان استقلال ایلدیلر . انیتوخس بالاخره ، ایکیسنه ده حرباً غلبه ایتمکله هربریسی حین مغلوبیتنده سؤعاقبتلرینی بالملاحظه انتحار ایتمشلردر .

انیتوخس بدایت جلوسنده مصر علیهنه قیام ایلمش اولدیغی حالده مولون واسکندرك غائله لری اومسئه یی تأخیره سبب اولمشیدی . بونلر اورطه دن قالدرلدقدن وعراق شهرلرنده کی عصیان ازاله ایله بعض اصلاحات داخلیه وخارجیه دن صکره مصر حکمداری بطلیوس علیهنه ده قیام ایلدی ایسه ده ابتدا غالب وصکره مغلوب اولدی .

مؤخراً داخل ملکده تفرد ایدن عم زاده سی اخئوسی ازاله وسائر بعض فنالقلری اصلاح ایلدی . فسادات داخلیه بردرجه یه قدر بر طرف ایدیلوب غوائل جاریه کسب خفت ایلدیکندن سلفکیه دولتی اداره سندن افتراق واستقلالنی دردست ایتمش اولان اشکانیان حکومتنی محو ایتمك مقصدیله یوزبیك عسکر جمع ایدرك اشکانیان اوزرینه یوریدی .

لکن حس ایتدیکی مخاطره اوزرینه محاربه‌یه جرأت ایده‌مه‌یوب (٨٣٠) تاریخنده اشکانیان حکومتنك حقوقنی تصدیق ایتدی . وکذلك باقتریانه طرفنده استقلال اوزره حکمفرما افتیدموس ایله اچدیغی باب محاربه‌یی مطلوبنه موافق اوله‌جق صورتده قپامغه موفق اوله‌مدیغندن انکله‌ده مصالحه‌یه مجبور اولدی (٨٢٨) .

بو صره‌ده انیتوخس مصر حکمداری بولنان بطلیموس اپیفانسك صغر سنندن متولد اختلالدن بالاستفاده ممالکندن مقدما افتراق ومصره التحاق ایتمش اولان کیلی سیریا وفلسطین مملکتلرینی (٨٢٤) ده تسخیر ایلمش اولدیغی حالده مصر اداره‌سنه مربوط کلیکیا وقاریا مملکتلرینی دخی تسخیر ایچون برالشامدن اوزاقلاشدقده اپیفانسك کیلی سریا ایله فلسطینی ضبط ایتدیکنی ایشتمکله کیدرك بتکرار استیلا ایتدی .

انتیوخس وقوعات مذکوره اوزرینه خیلی تنفذ ایتمش اولدیغندن افکار استیلائیه‌یی نفس بنفس ارتیرمقده بولنان روما جمهوریتی انیتوخسك نفوذ وترقیٔ شاننی چکه‌میه‌رك بینلرنده منازعه تحدث ایلدی . شو منازعه امتداد ایده ایده محاربه‌یی نتیجه‌ویردیکندن (٨١٢) ده قوردر بندنده انیتوخسله رومالولر برشدتلی محاربه‌یه طوتیلوب انیتوخس مجروح وعسکری منهزم اولمغله بر اغر معاهده تصدیق ایتمشدرکه شو معاهده حکمنجه استانکوی و ردوس قارشولرندن حکاری طاغلرینه قدر ممتد اولان محللرك چوغنی ترك وکلیتلو تضمین اعطا ایلدی .

انیتوخسك تصادف ایتدیکی مصائب اوزرینه سوریا و میسو - پوتامیا ایله ایران ممالکندن بعض محلر الندہ قالوب مقدمجه اعلان عصیان ایدن بلخ و پارثیادہ حکومت کسب استقلال ایتدی . وشو فلاکتك دولتجه ایجاب ایلدیکی ضرورت عظیمهٔ مالیه اوزرینه انیتوخس (۸۰۹) تاریخنده لورستان قطعه سنده واقع اولوب المابیت دینلان بو معبدك موجودات ثمینه سنی غصب ایلدیکی صره ده اهالیٔ مملکتك هجومیله مقتول اولدی .

انیتوخس وفات ایتدکده یرینه اوغلی سلفکوس فیلوپاتروس جلوس ایلدی . باباسنك تصادف ایلدیکی مصائب وهزیمتك مشکلاتی بونك زمانده حکم یوریدوب رومالولرك تجاوزاتی برالشامه تقرب ایده جك درجه ده ایلرولدی . ممتد اولان اون ایکی سنه مدت حکومتنده هیچ بر ایشه موفق اوله مامش اولدیغی حالده (۷۹۷) تاریخنده وزیری ایلرو ذوروس نام شخصك غدریله مقتول اولوب سلفکیه حکومتی ایلرو ذوروسك ید اغتصابنه کچدی .

او چنجی انیتوخس روما حکومتی ایله عقد مصالحه ایلدیکی وقت کوچوك اوغلی انیتوخس اپیفانسی رهن طریقیله رومایه کوندرمش ایدی . تاریخ مذکوره جلبنه تشبث اولنوب اپیفانس انطاکیه یه متوجهاً آتنه یه کلدکده حکومتی ایلرو ذوروسك غصب ایلدیکنی ایشتمکله باسیر سریع عزیمت واناطولی حکمدارلرندن اتالوس و اومنسك اعانه لریله تحت موروثنه جلوس ایلدی . (۷۹۷) .

انیتوخس اپیفانس مصر حکومتی ایله خیلی محاربه‌لر ایدرك اقداماتی حسن نتیجه استحصال ایده‌جك درجه‌یه قدر ایلرو کوتورمش ایسه‌ده رومالولرك منعیله مقصدینه ظفریاب اوله‌مدی. وحوالیٔ عراقیه‌یه کیدرکن مبتلا اولدیغی فرط عشرتك سوء تأثیرینه تصادفله اثنای راهده وفات ایتدی . (٧٧٦)

اپیفانسك یرینه اوغلی انیتوخس افپاتور جالس اولدی . افپاتور جلوس ایدرکن طقوز یاشنده ایدی . باباسی حیاتنده افپاتوره وصی تعیین ایتمش اولدیغی رؤسای دولتدن فیلپوس امور وصایتی اداره‌یه قیام ایتدی ایسه‌ده وکلادن لیسیاس جبراً وصایتی النمدن الوب فیلپوسی ایرانه قاچردی . ادارهٔ داخلیه بعض مرتبه مشکلاته تصادفله جریان ایلدیکی صره‌ده روما حکومتی معاهدهٔ سابقه موجبنجه سلفکیه دولتنك مهمات حربیه‌سنی تقلیل دعواسنی اورطه‌یه اتوب کوندردکلری مأمورلر معرفتیله بودعوایی انطاکیه‌ده‌یورتمکه اصرار ایدرکن اهالی او دعوادن استلزام خشونت وحدت ایلدکلرندن بالهجوم روما مأمورلرندن بریسنی اولدردیلر . بو ماده روما حکومتی ایله انیتوخس افپاتور ارالرنده خیلی مناقشه‌یی موجب اولوب روما حکومتی بعض تحقیقات ایچون شام طرفلرینه مأمورلر کوندردکده اوته‌دنبرو دعوای سلطنتله اوغراشمقده‌بولنان فیلوپاتروسك اوغلی دیمتریوس سوتیر برالشامه عزیمت وانیتوخس افپاتوری اولدروب اهالینك قبولیله حکومت سلفکیه تختنه جلوس ایلدی .

دیمتریوس مدت حکومتنده اهالیی بعض ظلمه یدلرندن قورتاردیغندن بین العموم مظهر مقبولیت اولمش ایسه ده بونك حکومتی روما جمهوریتنك مرضیسنه موافق اولمامقدن ناشی او صره ده سلالهٔ حکمداریدن اولدیغنی ادعا ایله بر فساد قپوسی اچش اولان الکساندروس نامنده مجهول الاحوال بر شخصك او حرکتی رومانك افکارینه اویغون کورینه رك الکساندروسك سلفکیه حکمدارلغی روماجه تصدیق اولندی ٠

الکساندروس بعض حکمدارلرك معاونت عسکریه لریله بالهجوم دیمتریوسی قتل و (۷۷۱) تاریخنده حکومت سلفکیه یی ضبط ایتمشدر ٠

مقتول دیمتریوس سوتیرك اوغلی ایکنجی دیمتریوس اوچ سنه صکره اهالینك اتحاد و اجتماعیله مسند نشین حکومت اولوب الکساندروس فرار ایلدیکندن تعقیب ایله دردست و قتل ایدلدی٠ لکن ایکنجی دیمتریوس استخدام ایلدیکی باش وکیله مفتون واوده افکار سیاسیه جه بی وقوف اولدیغندن بونلرك مرضیٔ عمومه موافق اولمیه جق صورتله التزام ایلدکلری اداره دن متولد سوء معاملات حکومتدن امنیت عمومیه یی سلب ایتمکله مقر سلطنت اولان انطاکیه شهرنده بر فساد عظیم تحدث ایدوب دیمتریوس وزیر بی اقتدارك رأی جاهلانه سیله اهالینك اسلحه سنی طوپلامغه تشبث ایلدی٠ شو تشبثی متعاقب یوز بیکدن زیاده اهالی سلاح التنه طوپلانوب لوای عصیانی آچدیلر٠ قدس حکمداری بولنان

یوناندن بالاستمداد جلب اولنان عسکر دیمتریوسی تخلیص وانطاکیه‌جه قتل واحراق ویغماده افراطی التزام ایتدکلرندن اهالی بردن بره تنفر ایدوب الکساندروس زماننده عراق حوالیسنه قاچیرلمش اولان انتیوخس ثئوس نام صبی‌یی تخت سلطنته اوطورتمق اوزره جلب و اجلاس ایتدیلر. دیمتریوس مقاومته مقتدر اولهمدیغندن (٧٦٦)ده سلفکیه قلعهسنه فرار و التجا ایلدی.

انتیوخس ثئوس مقرسلطنت اولان انطاکیه شهرینی ضبط ایله دیمتریوسك النده سلفکیه و برالشامك بعض بلادی قالدی.

بوصرهده کسب نفوذ ایدن تریفون نامنده برمتغلب تکثیر جمعیتله قدس حکمداری یوناثانه غلبه وبالاخره انتیوخس ثئوسی قتل ایله دیمتریوسدن غصب اولنان ممالکده استقلالنی اعلان ایلدی.

فسادات مذکوز ممالك سلفکیه‌ده احکامنی یوریدرکن اشکانیان دولتی تجاوزله فرات نهرینك جزیره جهتنده ودیمتریوس یدنده بولنان بلاده مسلط اولدیغندن (٧٦٤) تاریخنده اشکانیان ملوکندن مهرداد ایله وقوعبولان محاربه‌ده مغلوب و اسیر اولغله سلفکیه دولتنك ممالك شرقیه‌سندن بعض محالر وجزیرهٔ مابین النهرین بلادی اشکانیان دولتی یدینه کچدی.

مهرداد ید اسارتنده بولنان دیمتریوس حقنده حرمت ورعایت و قزی رودکنی دخی اکا تزویج ایلدی. دیمتریوسك اسارتندن صکره

سلفکیه حکومتی اسکی زوجه‌سی قیلوپاترانك یدنده قالمشیدی. مزبوره دیمتریوسك برادری انتیوخس اورکتیس ایله تزوج ایدرك ایکیسی برلکده عسکرله تریفون اوزرینه کیتدیلر. تریفون اثنای حربده مقتول اولمغله غائله‌سی برطرف اولدی (٧٦١).

انتیوخس اورکتیس بوندن صکره یهود ملکی سیمونه حرباً غلبه و غالبانه عقد مصالحه ایتمشدر. بوغائله‌لر ازاله ایدلدکده بابل و مدیا اهالیسی ویهود ملکی ایله بالاتفاق سکسان بیك موجودلی بر اردو ایله اشکانیان اوزرینه هجوم ایلدی. ابتدا اشکانیان اردوسنه غلبهٔ شدیده کوسترمشیکن عسکری اراسنده ظهور ایدن مناسبتسزلکلره اوصره‌ده اشکانیان پادشاهی بولنان فرهاد ثانینك تحریکاتیله منضم اولدیغندن لاابالیانه صورتله اوتده بروده متفرق بولنان برالشام اردوسنه اهالی بغتةً هجوم ایلدیلر. اردوی مذکور اضمحلاله دوچار وانتیوخس اورکتیس مقتول اولوب جنازه‌سی برالشامه کوندرلدی.

دیمتریوس اسارتدن قورتیلوب دیارینه عزیمت و یه ضبط حکومت ایتدکدن صکره بطالمه خکمدارلرینه قرابت ادعاسیله خروج وتدارك ایلدیکی عسکرله برالشامه هجوم ایدن اسکندریه‌لی تاجرزاده الکساندروس زیبیناس ایله محاربه‌ده مغلوب اولدیغندن زوجهٔ سابقه‌سی قیلوپاترانك یدنده بولنان تمایس (عکا) قلعه‌سنه التجا ایلدی.

لکن اشکانیان دولتی اسارتنده ایکن رودکنی تزوج ایتمندن

ضولایی قیلوپاترا دیمتریوسه عظیم غیظ اضمار ایتدیکندن التجاسنی ردایتمکله دیمتریوس جبل‌طور طرفلرینه فرار واوراده مقتولاً وفات ایتدی (٧٤٧) .

بوندن صکره قیلوپاترا الکساندر زیپیناس ایله عقد صلح ایدرك برالشام ممالکنی بینلرنده تقسیم ایلدیلر . قیلوپاترا اوغلی سلفکوسی تخت حکومته اوتورتمش اولدیغی حالده دیمتریوس حقده ارتکاب ایتدیکی اهانت اوزرینه اوغلندن امین اولمدیغندن سلفکوسی بالاعدام استقلال ایله داعیهٔ حکومتی التزام ایتدی. برالشام اهالیسی ایسه نسوانك حکومتلرندن خوشلانمدقلرندن قیلوپاترانك اطنده اقامت اوزره بولنان دیکر اوغلی انتیوخس اپیفانس غریبوسی جلب ایله سریر حکومته اوطورتدیلر .

قیلوپاترا زیپیناسك غائله‌سنی انتیوخس واسطه‌سیله دفع ایتدکدن صکره بونکده اعدامنی تصور ایدوب اوصره‌ده زیپیناس تدارکات ثروت افکاریله بتخانه‌لرك اشیاسنی غصب ایدرکن مقتول وغائله‌سی بالطبع زائل اولدیغندن غریبوس اناسنك مداخلاتنی رد ایله زمام حکومتی ید استقلالنه المسی قیلوپاترانك مضمری اولان سوء قصدی تعجیله بادی اولوب مزبوره ترتیب ایلدیکی شربت مسمومه‌یی اوغلنه ایچورمك استدکده غریبوس دها مقدم سوء قصدی حس ایتدیکی جهتله « والده هله ابتدا شربتك بر مقدارینی سن ایچ باقهیم » دیمکله ناچارو ناخواه شربتی ایچه‌رك قازدیغی قویه سقوط ایله فوت اولدی (٨٤٤) .

انتيوخس غريبوس اناسنك مكرندن قورتلدقدن صكره مزبوره‌نك زوج اخيرى انتيوخس اوركتيسدن حاصل اولمش اولان قرنداشى انتيوخس كزيقينوس ايله ارالرينه رقابت دوشمشدر · بناء على ذلك ميانه‌لرنده تحدث ايدن محاربه‌ده كزيقينوس ابتدا مغلوب وصكره تجهيز ايتديكى ازدوبى بالاستصحاب بتكرار وقوعبولان محاربه‌ده غالب اولدى (٧٣٤) ·

كزيقينوس برادرينه غلبه‌دن صكره بر سنه مدت استقلال ايله بر الشامده حكومت ايلدى · مؤخراً برادريله اويوشوب سيريا وفنيكه سنجاقلرى كندوسنه والويهٔ سائره برادرينه اولمق اوزره ممالكى تقسيم ايلديلر ·

بر مدت شو اداره دوام ايتمشيكن صكره بعض اسبابدن طولايى ارالرنده خصومت بوز كوسترديكندن يكديكريله محاربه‌لره قيام ايلدكلرى صره‌ده غريبوس اتباعندن بريسنك غدريله مقتول اولدى (٧٢٣) ·

غريبوس وفات ايتدكده اوغللرى ميانه‌لرنده حاصل اولان اختلافدن كزيقينوس استفاده افكارينه ذهاب وبوامل اوزرينه محاربه‌يه شتاب ايتمش اولديغى حالده نائل مقصد اوله‌مقسزين غريبوسك اوغلى سلفكوسك النده مقتول اولمشدر (٧١٩) ·

بوندن صكره غريبوس وكزيقينوسك اوغللرى ارالرنده خصومت وعداوت دوام ايدى ويردى · سلفكيه عائله‌سى ميانه‌لرنده اچلمش اولان باب فساد كتدكجه مستعد انساع

وادرهٔ دولت کرمتار انواع اختلاف ونزاع اولدیغندن استیلا افکاریله اوته‌ده فرصت کوزتمکده اولان روما حکومتی ایش قوامه قریت اولدیغنی حس ایدوب اول افکاری ارترمغه باشلادی ·

شو اختلالك آثار مضرهسی باباللردن اوغلاره منتقل اولمش ایدوکندن کزیقینوسك اوغلی اوزبوس و غریبوسك اوغلی سلفکوس یکدیکریله محاربه‌یه طوتشدیلر · سلفکوس مغلوباً فرار ایلدی · اوزبوس علیهنده یکیدن بر اردو تدارکیچون کیلیکیا اهالیسنه تحمللرندن زیاده ویرکو تحمیل وتحصیله تشبث ایتمسی عمومك بغض وقیامنی موجب اولدیغندن اهالی بالهجوم سرایینی کندوسیله برابر احراق بالنار ایدی ویردیلر (٧١٥) ·

سلفکوسدن صکره کوچوك برادرلری اونجی انتیوخس ایله فیلیپوس اختلالك تکثیر ایتدیکی سرسریلری باشلرینه طوپلایوب بونلردن مرکب برارد وتجهیز وکیلیکیالولر اوزرینه سوق ایله مظالم واغتصاباتك هر نوعنی ارتکاب ایدهایده یوزلرینی اوزبوس ایله محاربه‌یه چویردیلر · اوزبوس (عاصی صوبی) جوارنده بالمحاربه دوچار انهزام اولوب انتیوخس نهر مذکورده غریقاً وفات وفیلیپوس برازعسکرله فرار ایلدی (٧١٤) ·

اوزبوس بوندنصکره فیلیپوسك مقصدینی التزام ایتمش ایسه‌ده

حکومتنه عارض اولان ضعف اومقصدك حصولنه مانع اولدیغندن بطالهٔ مصرعائله‌سندن غریبوسك زوجه‌سی ایکن بعد وفاته طول قالمش وبعض محللری یداستیلاسنه المش اولان سلنا ایله تزوج آرزوسنده بولنمقدن ناشی اوزبوسه موافقت کوسترمدکدن بشقه غریبوسك کوچوك اوغلی دیمتریوسی براز عسکرله برالشامه کیروب دعوای حکومته قیام ایتدردی .

سلفکیه دولتنك بوکبی نفاق وشقاقه تصادفی حکمدارك غفلت وسوء معاملاتی روما حکومتنك مقصد استیلاکارانه‌سنه بر شاهراه اچش اولدیغی جالده برالشامك امور داخلیه‌سنه مداخله‌یه باشلایان ارشاکیان حکومتی او حوالیه عسکر سوقیله دیمتریوسی دائرهٔ اسارته القا وغریبوسك اك کوچوك اوغلی اون ایکنجی انتیوخس دیونیسیوسی سریر حکومته اجلاس ایتدی .

برالشام اهالیسی وقوعات مذکوره‌دن متأسف وسلفکیه عائله‌سندن متنفر اولدقلرندن او عائله‌یه‌منسوب اولانلری‌طرد ایله مملکتلرینی ارشاکیان حکومداری دیقرانه تسلیم ایلدیلر(۷۰۵) .

برالشام حکومتی‌اون درت سنه مدت ارشاکیان دولتنك ید استیلاسنده قالدی ایسه‌ده اهالینك بر طاقمی ینه سلفکیان سلاله‌سنی آرزو ایدرك اون اوچنجی انتیوخسی جلب ایله اپیفانس فالینیقوس لقبیله‌بالتلقیب سریر حکومته اوطورتدیلر .

قالینیقوس درت سنه مدت حکومت ایتدکدن صکره روما سر عسکری پومپه پونتوس مؤخراً کردستان طرفلرنده غلبه وروی استیلایی برالشامه توجیه ایلدیکندن قالینیقوس مدافعه‌یه مقتدر اوله‌میوب برالشام رومالولرك دائرهٔ حکومتلرینه داخل وسلفکیه دولتی کلیاً منقرض ومضمحل اولدی (۶۸۷) ·

مدت حکومتلری (۲۴۷) سنه در ·

— ۲۷ —

بنی اسرائیلك بابل اسارتندن قورتیلوب اورشلیمه عزیمتلرندن بنی حشمنای دنیلان بنی اسمونیا حکومتنك تشکلنه قدر سبقت ایدن وقوعات

قبل الهجره

(۱۱۵۸ — ۷۸۶)

بابل حکمداری بختنصر اورشلیمی تخریب وبنی اسرائیلی بابل حوالیسنه نفی وتغریب ایتمش اولدیغی حالده کیانیان ملوکندن کیخسرو قبل الهجره (۱۱۵۸) سنه‌سنده بنی اسرائیلی وطن قدیملرینه اعاده ایلدیکی وعودتلرندن صکره حضرت عزیر علیه السلام طائفهٔ مذکوره علماسنی جمع ایله تورات شریف نسخه‌لرینی یازدروب نشر ایتدردیکی تاریخ مقدس بحثنده بیان اولنمشدی ·

بنی اسرائیل عبید وجواریدن ماعدا اولق اوزره (۴۲۳۶۰) نفسدن عبارت اولدقلری حالده اورشلیمه عودت وایکی سنه صکره هیکلك تأسیسنه مباشرت ایلدیلر · امر بنا کیخسروك

زمانده ارتحشستا (اکزرسیس بن دارای اول) زمانه دکین ممتد اولمشدر. طائفهٔ یهود هیکلك بناسنده مصرفجه ضرورتله تصادف ایتدکلرندن اکزرسیس معاونت نقدیه‌ده بولندیغی کبی نهرك مروریه رسمی‌ده شو بنایه صرف ایتملری ایچون امر اعطا ایلدی.

فرس دولتی طرفندن بنی اسرائیلك ادارهٔ امورلرینه نحمیا بن حکلیا تعیین اولنمش ایدی. نحمیانك وفاتندن صکره اورشلیمه والی تعیین ایدلیوب امور سیاسیه‌لری ایچلرنده‌کی بیوك حبره تفویض وشام والیلری انلره مرجع ارائه اولندی. اسکندر یونانینك تاریخ استیلاسی اولان (٩٥٤) سنه‌سنه قدر حال بویله جریان ایلدی. اسکندر صور وغزه‌یی بعدالاستیلا اورشلیمی تخریب ایتمکی مراد ایلدکده حبر اعظم رؤسای بنی اسرائیل ایله اسکندری استقبال وعرض اطاعت ایتدکلرندن اسکندر نیتندن فراغتله طائفهٔ یهود حقلرنده حرمت وجله‌سنه اعطای حریتله برابر مقتضای شریعتلری اوزره یدی سنه‌ده بر دفعه خراجدن معافیتلرینی‌ده قبول ایتدی. اسکندرك اورشلیمه حین عزیمتنده اوراده موجود یهودیلر (١٢٠٠٠٠) نفوس ایدیلر. (٩٤٢)ده اورشلیمی مصر حکمداری بطلیموس سوتیر استیلا ایدرك یهودیلردن خیلی نفوس مصر وشمالی افریقا طرفلرینه کوندردی.

بوندن صوکره انتیغونوس ایله بطلیموس ارالرنده محاربه

اچیلوب (۹۳۶) ده اورشلیمی انتیغونوس استیلا ایتدی ایسه ده بر سنه صکره بتکرار بطلیوس ضبط ایدرك یوز سنه دن زیاده مدت اورشلیم بطالله یدلرنده قالدی ·

بطلیوس سوتیرك اوغلی فیلادلفوس (۹۰۷) سنه سنده یتمش نفر علمای یهودی جمع ایله توراتی لسان یونانیه ترجمه ایتدرمشدر · ترجمهٔ سبعینه دیو معروف اولان تورات شو نسخهٔ مترجمه در ·

بنی اسرائیل طائفه سی بطالمهٔ مصرك زیراداره لرنده قالدقجه زمانلرینك بر بیوك قسمنی اسایش بال وسعادت حال ایله کچیردیلر ایسه ده اورشلیك بحسب الموقع سوریا قطعه سی بلادندن معدودیتی جهتیله سلفکیه دولتی حکمدارلرینك اورایه نظر انداز استیلا اولمری یهودیلرك ارالرنده کی راحتلرینی بوزوب سلفکیلرك مضرتلرندن سلامتلرینی ارادهلری صرمده بطالمهٔنك حقیله رضالرینی استحصاله موفق اوله مدقلرندن ایکی بلا اراسنده معذب اولمغه باشلادیلر · بناء علیه وقتیله کچوردکاری زمان اسایش بر عذاب الیمه مبدل اولوب ارض فلسطینده بولنان یهودیلر ایسه ابنای جنسلرینه انظار حقارتی عطف ایتمکه باشلایان بطالمهٔنك ارتق تحت اطاعتلرنده قالمقدن خوشنود اوله مدیلر فرصت بولدقجه طاقم طاقم دولت سلفکیه ممالکنه چکلدیلر ·

(۸۲۰) تاریخنده اوچنجی انتیوخس فلسطین وفنیکه یی بطلیوس اپیفانس یدندن المغله طائفهٔ یهودانن صکره دولت سلفکیه تبعیتنده قالدی ·

یهودیلر بطانه حکومتنه تابع اولدقلری مدتجه امور سیاسیه‌لری نواحیجه بر مجلس منتخبك آراسنه ومجلسلر دخی اورشلیمده بولنـان الك بیوك مجلسه مربوط ایدی . مع مافیه رئیس کهنونت عنـوانیله بر حبر اعظملریده وار ایدی که هم مصالح دنیویه همده امور روحانیه‌لرینه مداخله صلاحیتنی حائز ایدی . سلفکیه حکومتنـه مربوطیتلرندن صکره کهنونت ریاستی رقبایه تصادفله حکمدارلره مأکل رشوت اولدی . شو ماده کرك حکومته کرك ملتلرینه قارشو بیوك بیوك اختلافك حدوثنه سبب اولمشدر .

(۷۹۷) تاریخنده انتیوخس اپیفانس سلفکیه حکمداری اولدقده یهودیلرك کهنونت ریاستی بیعمن یزیده وضع اولندیغندن حبر اعظم منلاوسك برادری یاسون اوچیوز وزنه کوش رشوت اعطاسیله ریاست مذکوره‌یی اشترا وانتیوخسی ارضا ایچون درلو درلو فنالقلر ارتکاب ایلدی . بیت مقدس خدماتنده اهمال ویونانه مخصوص العاب وعوائدی اورشلیمه ادخال ایتمکله انیتوخس اورشلیمه لدی العزیمه جله‌طرفندن مظهر احترام اولدیغی صرده حبر اعظم سـابق منلاوس یاسـونك ویردیکی کوشـدن زیاده رشوت اعطا ایده‌جکنی انیتوخسه وعد ایلدیکندن شـو وعدایله بتکرار استحصـال ریاست ایلدی . لکن انیتوخس اورادن فنیکیه کتدکده وعدینی ایفـاده تخلف کوسترديکندن عزل ویرینه لیزماخوس نامنده بریسی کهنونت

ریاستنه نصب اولنمنی متعاقب انتیوخسله مصر اراسنده محاربه یوز کوستروب یاسون انتیوخسك غائله‌سندن انتهاز فرصت وتدارك ایتدیکی جعیتله اورشلیمه یوریوب بعض قلعه تصدی ایتدکدن صکره عمونیلرك بلادینه طوغری کتدی .

بوخبر انتیوخسه بالغ اولدقده مصر حوالیسندن طوغ‌ـ یجه اورشلیمه کیدرك اهالی جانبندن کوردیکی مخالفت اوزرینه عسکرله شهره دخول ومنلاوسك دلالتی ایله اهالیدن پك چوق اشخاص قتل ایتدکدنصکره بیت‌المقدسك موجوداتنی بالاغتصاب کلیتلو ذکور وانامی دخی تحت اسارته الدی . واورشلیمه فیلیپوس نامنده بریسنی والی تعیین ایله انطاکیه‌یه عزیمت ایلدی (۷۹۲) .

فیلیپوس ایسه اهالی حقنده انیتوخسدن زیاده مظالم ارتکاب ایتدیکندن ایکی سنه قدر اهالی متحمل اولهبیلدیلر ایسه‌ده ایش درجهٔ تحملی کچمکله ارالرنده غایان اولان منازعه اوزرینه انتیوخسك ابولونیوس نام قوماندان رفاقتیله سوق ایلدیکی عسکر اهالینك اضمحلالنه قدر تجاوز وشهری احراق بالنار ایدرك الارینه کچن یهودیلرك کیمینی قتل کیمینی اسیر ایلدکدن بشقه یهودیلری بیت المقدسده عبادت ویوم‌سبته رعایتدن منع ایله برابر احراق ایلدیکی مذبحك یرینه بنا ایتدـ ردیکی هیکل مشتریده پت‌پرستلکه اجبار وبهر کون مذبحده بر خنزیر قربان بوغازلمرینه اصرار ایلدی . بو خصومت

ومنازعه امتدادايدوب يهوديلرله يونانيلرك ارتق ارالرنده التيام حصولى درجهٔ استحاله يه وارمش اولديغندن كهنونت عائله سندن واصحاب غيرت وحميتدن متاثيا نام ذات اچقدن اچغه سلفكيه دولتى مأمورلرى عليهنه قيام ايله يونان مذهبنى ترويج ايتمكده بولنان بريونان ضابطنى اوروب اولدردى . بو ماده بر اختلال عمومى حدوثنه جسارت ويرمش واثناى اختلالده متاثيا بر اردو تشكيل ايدرك وفاته قدر سلفكيه مامورين وعسكريله محاربه يه دوام ايتمشدر . متاثيانك شو حركتى بر يهودى حكومتى تشكلنه سبب اولوب نسلندن بر حكومت مخصوصه تأسيس ايلدى .

— ٢٨ —

بنى اسمونيا {حشمناى} حكومتى

قبل الهجره

(٧٨٦ - ٦٦١)

متاثيا اسمونيا فاملياسندن اولديغندن نسلندن مؤسس اولان حكومت اونام ايله ياد اولنوب صكزه تحريفه تصادفله حشمناى دينلدى .

متاثيا وفات ايتدكده رفاقتيله محاربه ايدن اردونك قوماندانلغنى اوغلى يهودا مقابى درعهده ايدرك بنى اسرائيلك امر حكومتنى دخى يد اقتدارينه المشدر (٧٨٦)

مقابى وعسكرينك غيرت و جسارتلرى انتيوخسك اردوسنه

غلبه‌لرینی موجب اولدیغی کبی سلفکیه دولتنه تابع صور شهرینی دخی تحت محاصره‌یه الدیلر . اوصرده حکمدار بولنان انتیوخسك اوغلی افپاتوریوز بیك پیاده ویکرمی بیك سواری ایله مقابی اردوسنه هجوم ایدرك مقابی مدافعه ایچون محاصره‌یی رفع و دشمنه ایلدی ایسه‌ده دشمنك کثرتی جهتیله مقابله ممکن اولهمیه‌جغنی طوغری توجه حس ایلدیکندن اورشلیه چکیلدرك اورادہ تحصن ایتدی . افپاتور خیلی وقت مقابی ایله عسکرینی محاصره‌یه دوام ایتمکله یهودیلرك مضایقه‌لری پك اشوری مشتد اولدی . او اثناده انطاکیه‌ده اختلال ظهور ایتمسی افپاتورك نظر اهمیتنی او جهته حصر ایتمسنه بادی اولمغله ضروری مقابی ایله بالمصالحه هر درلو ایشلرینی اجراده مأذون اولمارینی قبول وشو مصالحه اوزرینه هیکله دخول ایله سورك هدمنی امر ایدرك انطاکیه‌یه عودت ایتمشدر (۷۷۶) .

افپاتوردن صکره جلوس ایدن دیمتریوس مقدمابنی اسرائیلدن افتراق وانطاکیه‌یه عزیمت ایتمش اولان القیمی اورشلیم والیکنه بالتعیین پاخیدوس نام قوماندان رفاقتنده ویردیکی عسکره القیمی ترفیق واورشلیمه ارسال ایلدی ایسه‌ده یهودیلر قبول ایتمدیلر . بناء علیه ارالرنده خیلی محاربه وقوعبولدی . دیمتریوس قوماندان نیقانور معیتیله براردو دها سوق ایتمش اولدیغی حالده نیقانور مقابی ایله حرب ایدرکن مقتول اولدی . دیمتریوس ینه پاخیدوس قوماندامیله یهودیلر اوزرلرینه براردو

چقاروب مقابی ایله کندوسنه تابع اولان یهودیلرك ایسه برده سلفکیه دولتنك دائرهٔ اطاعتنه کیرمك احتمالی قالمدیغندن مقابی او ارالق نظر استیلایی سوریا حوالیسنه عطف ایتمکده اولان روما حکومتنه مراجعت وطلب اتفاق ومعاونت ایتدکده رومالولر مع المنونیه شو اتفاقی قبول ایلدیلر . روما حکومتی یهودیلره اذادن کف ید اولنمسنی حاوی دیمتریوسه یازمش اولدیغی تحریرات واصل اولمزدن مقدم مقابی پاخیدوسك رفاقتندهکی اردو ایله حرب ایدرکن مقتول اولوب پاخیدوس اورشلیمی ضبط ایتمکله القیمی والیلکله اوراده اقامه ایلدی . پاخیدوس یهودیلر حقلرنده پك اشتوری ظلمره تصدی ایله ینه پت پر ستلك ایینی اجرایه اسرار ایلدیکندن چوغی صحرالره طاغلدیلر . بو اثناده القیمس فوت اولوب روما حکومتی بنی اسرائیله معاونتی بالالتزام مقابینك اوغلی یوناثانی بنی اسرائیل حکومتنه تعیین ایتدردی (٧٧٥) .

یوناثانك اثنای حکومتنده یونانیلر یهودیلری ینه راحت براقمقلرندن پاخیدوس ایله ارالرنده محاربهلر دوام ایلدی . بالاخره پاخیدوس اورشلیم رؤساسنك اوغلرندن بعضیلرینی رهن صورتیله قلعهده توقیف وقلعه محافظهسنی یونانیلره تودیع ایله انطاکیهیه عزیمت ایتمش اولدیغی حالده یوناثان ایله سلفکیلر ارالرنده بتکرار باب محاربه اچلدی . بو محاربهنك قوماندانی پاخیدوس رفاقتندهکی عسکر فنا صورتله مهزم

اولغله بعض شروط ایله بالمصالحه باب محاربه قپادلمشدر . بدایت مصالحه‌دن یدی سنه نهایتنه دکین حربه سکونت کلمش ایسه‌ده رهن اولمق اوزره یونانیلرك یدلرنده بولنان ابنا رؤسا کاکان موقوف وقلعه‌نك محافظه‌سی یونان محافظلرینه مخصوص ایدی . دیمتریوسك اوغلی ایکنجی دیمتریوس جلوس ایتدکدن صکره انطاکیه‌ده ظهور ایدن اختلال شدیدی تسکین ایچون یوناثان ایله عقد اتفاقه رغبت کوسترديکندن یونانیلرك مقدما رهن اولهرق توقیف ایتمش اولدقلری ابناء رؤسا مقدمهٔ مساعدات اولمق اوزره دیمتریوسك امری ایله عائلهلرینه تسلیم ویوناثان طرفندن سوق اولنان عسکر واسطه‌سیله دیمتریوس تهلکه‌دن تخلیص اولنمغله دیمتریوس یوناثان حقنده مساعدات عامیه اجرا وشو مساعداتك جله‌سندن معدود اولمق اوزره اورشلیم حدود ودائره‌سنده مسکون یهودیلرك جله‌سنی جزیه وعشردن عفو ایله برابر قلعه‌نك محافظه‌سیچون استدکاری اشخاصك تعیین واقامه‌لری کندولرینه بالتفویض هیکلك انفاق واداره‌سنه تلمایس (عکا) قلعه‌سی وارداتنی تخصیص ایلدی . بونك اوزرینه اورشلیم اهالیسنك حالاری کسب انتظام و یوناثانك حکومتی استلزام رونق ونظام ایدرك (۷۶۶) سنه‌سنه قدر حال بویله جریان ایتمشدر .

سنهٔ مذکوره‌دن صکره یوناثان روما حکومتیله تجدید معاهده‌یه دخی موفق اولدی ایسه‌ده متعاقباً احاد ناسدن

تريفون نامنده بر شخصك سؤ قصديله مقتول وشعب بنى اسرئيل رياستنه متاثيانك سلالهسندن سيمون (سمعان) نامنده بر ذات موصول اولدى(٧٦٤) ٠

اورشليم قلعهسى اراصره مهاجه وشهرى استيلا ايدن اجانبك موقع تحصنلرى اولديغندن بو محذور متمادىيى ازاله مقصديله سمعان اهالىيى اوج سنه مدتله بالاستخدام قلعهيى هدم ايتدردى ٠ مدت ولايتده يونانيلرله دخى تجديد معاهده ايلديكندن دور حكومتى يهوديلرك الك پارلاق زمانى اولمشدر ٠

بو حال سعادت اشتمال (٧٥٧) سنهسنه قدر ممتد اولوب او اثناده سمعان دامادى تلماىك مكديله مقتول اولديغندن اوغلى هرقانوس خلف حكومتى اولدى ٠

هرقانوسك زمانده سلفكيه حكومتى يه يهوديلر حقلرنده تجاوزاته باشلامشدر ٠ هرقانوس بالمدافعه تحدث ايدن محاربه ـ لرده غلبه وسوريانك بعض محلاريندهده استيلا ايدرك غايزم طاغندهكى بتخانهيى تخريب وامحا ايدى ويردى ٠ لكن اواخر حكومتنده صادوقيلرك مذهبلرينه ميل ايتمسى فريسيلره قارشو سقوط اعتبارينه بادى اولديغندن اداره‌سنك نهايتى بدايته موافق اولمديغى حالده (٧٢٩) تاريخنده وفات ومسندى اوغلى اريستوبولسه انتقال ايلدى ٠

اریستوپولس بر سنه مقداری اجرای ولایت ایده‌یلوب (۷۲۸) ده فوت وبرادری اسکندرجانیوس کندوسنه خلف ایلدی .

اسکندر جانیوس اورشلیم خارجنده بعض محاربه‌لرده بولنوب (۷۱۷) سنه‌سنده فریسیلر وصادوقیلر ارالرنده ظهور ایدن مخاصمه‌لرده صادوقیلره میل ایتدیکندن سنهٔ مذکوره‌ده واقع بیرام کونی فریسیلر حین غضبلرنده‌کی عادت جاریه‌لری اوزره اسکندر جانیوسك اوزرینه لیمونلر آتمقله حقارت وحقنده شتوم غلیظه‌یه جسارت کوستردیلر. بناءً علی ذلك اسکندرك امریله طرفدارلری فریسیلره بالهجوم بینلرنده تحدث ایدن مقاتله‌ده فریسیلردن التی بیك اشخاص اعدام اولندی . شو حادثه فریسیلرله صادوقیلر میانه‌لرنده‌کی اعداوتی یردن تشدید ایدرك بوندن صکره میانه‌لرنده التی سنه مدت محاربه‌لر امتداد ایتمشدرکه محاربات مذکوره‌ده فریسیلرك مقتولاری الی بیك نفره بالغ اولمشدر .

وقوعات مزبوره اوزرینه فریسیلر سوریا حکومتنه مراجعتله استغاثه‌ده بولندیلر . سوریادن سوق اولنان عسکر معاونه اورشلیم قربنده بالمحاربه اسکندر جانیوس مغلوباً طاغلره التجا ایتدکدنصکره جمعیتنه خیلی یهودی دخی التحاق ایتدیکندن سوریا عسکری خوفه ذهاب ایله رجعت ایدوب

اسکندر اورشلیمه دخول ومخالفلرندن سکزیوز قدر اشخاصك نسوان واطفالنی کوزلری اوکنده ذبح ایتدردکدنصکره کندیلرینی ده اعدام ایلدی. بونکلهده قناعت ایتیوب (۷۰۱) سنه‌سنه قدر اجرای مظالمه دوام وسنهٔ مذکوره‌ده اردنك شرق جهتنده واقع رجابا قلعه‌سنی محاصره ایله مشغول ایکن وفات ایتمشدر .

اسکندرك وفاتنده زمام حکومتی زوجه‌سی اسکندره یداستقلالنه الوب اسکندره ایسه ذاتاً فریسیلرك طرفداری اولدیغندن بیوك اوغلی ایکنجی هرقانوس کهنه‌یه رئیس وکوچوك اوغلی اریستوبولس عسکره قوماندان اولدیغی حالده فریسیلرایله بالاتفاق سل سیف انتقام وصادوقیلرك چوغنی اعدام ایلدیلر. شوانتصارات فریسیارهٔ بادیٔ حیات اولمش واسکندره (۶۹۲) سنه‌سنده فوت اولدقده اوغللری هرقانوس واریستوبولس ارالرنده خصومت تحدث ایتمشدر . نهایت الامر ارالرینه مصلحون توسطیله هرقانوس کندی املاکی امورینی بالالتزام امرار زندکانی ایتمك وارستوبولس یهودیلر اوزرلرینه حکمدار اولمق اوزره میانه‌لرنده صلح انعقادو (۶۹۱) سنه‌سنده اریستوبولس مسند حکومته جلوس ایلدی .

لکن شو مصالحه امتداد ایتمه‌رك هرقانوس ملك العرب حرثدن بالاستعانه الدیغی قوتله اریستوبولس اوزرینه اعلان حرب ایلدیکندن اریستوبولس مقاومته مقتدر اولهمامقدن

تاشی اورشلیمه عودتله هیکله دخول ایتمش و هرقانوس رومالی سر عسکرلرندن پومپه‌نك سوق ایلدیکی عسکرك قوماندانی سقورسك مداخله‌سنه‌قدر اریستوبولسی تحت محاصره‌یه المشدر.

(۶۸۷)ده ابتدا سقورس اورشلیمه ومتعاقباً پومپه شامه عزیمت ایلدکده هرقانوس ایله اریستوبولس تقاضا ایچون پومپه‌نك یانه کتدیلر ایسه‌ده اریستوبولس پومپه‌دن امنیته دوقه‌جق حسیاته تصادف ایتدیکندن اورشلیمه عودتله شهرده تحصن ایتدی.

پومپه عسکرله اوزرینه کتدکده اریستوبولس بیان مذرت وطلب عفو ومروت ایدرك تضمینات کلیه وعدیله یقه‌یی مؤاخذه‌دن قورتاره بیلدی. لکن تضمینات اچه‌سنی استیفا ایچون مؤخراً پومپه‌نك کوندردیکی غابنوس نام مأموری یهودیلر طرد ایلدکلری جهتله پومپه عسکرله اورشلیمه یوریدیکی صره‌ده هرقانوسك طرفدارلری حسن قبول ایله استقباله حاضرلندیلر. بناءً علیه شهرده خیلی نزاع وشقاق یوزکوستروب اریستوبولس طرفدارلریله برابر هیکله دخول وتحصن و پومپه اورشلیمی ضبط ایلدی.

اریستوبولس برقاچ ماه قدر ثبات ومقاومت کوسترمدی ایسه‌ده اخرالامر بر سبت کونی پومپه وهرقانوس فرصت دوشوروب عسکرله هیکله دخول وکهنه ایله پك چوق اشخاصی قتل ایلدیلر. قتال اول قدر اشتداد ایلدیکی

مذبحده‌کی قربانلر ایله انسانلرك قانلری بربرینه قارشدی . پومپه هیکل وخزینه‌سنده موجوداولان‌اموال ثمینه‌یه وضع ید ایتیوب شهرك‌سورینی تمامیله یقدقدانصکره رومایه خرجکذار اولمق اوزره هرقانوسی اورشلیم حکومتنه تعیین و اریستوبولس واوغلی اسکندر وانتیغونوس ایله قزلرینی بالاستصحاب رومایه عزیمت ایلدی (٦٨٥) .

اورشلیم برقاچ سنه شوحال اداره اورزه دوام ایدرك (٦٧٦) سنه‌سنده فرسلرله محاربه‌یه‌مأموراولان روما سرعسکرلرندن قرەزوس اورشلیمه کلدکده‌هیکل درونده موجود التون وکمش وسائر ذی قیمت اشیایی اخذ ایله برابر یهودیلرك تقدماتندن دخی خیلی شیلر المش و هیکلی صویوب صوغانه دوندرمشدر . قرەزوسك شومعامله‌سی ومعبدلرینه حرمتسزلك کوسترمسی یهودیلره پك اغر کلدی ایسەده مقابله‌یه عدم اقتدارلری جهتیله برشی یاپامدیلر .

(٦٦٩)ده حکمدارلق هرقانوسك عهده‌سنده باقی اولدیغی حالده قیصریولیوس طرفندن انتیپاتر یهودیلرك احکام سیاسیه‌لرینه عامل تعیین واورشلیمك سورینی بنا ایچون مساعدات مخصوصه اجرا اولندیغی کبی انتیپاترك اوغلارندن فرائیل دخی جلیله والی تعیین ایدلدی . هرقانوس (٦٦٧) تاریخنده روما ایله تجدید عهود ایتدکدنصکره انتیپاتر هرقانوسك قصرنده ایکن مالیخوس نامنده بر شخص معرفتیله تسمیم اولندیغندن بو

حادثه عقیبنده اورشلیمده اختلال ظهور ایتمکله (٦٦٢) سنه‌سنه قدر شو اختلال دوام ایلدی . اوتاریخده اریستوپولسك کوچوك اوغلی اولوب روماده بولنان انتیغونوس اورشلیمه عزیمت وفرسلر طرفلرندن کوستریلان معاونتله برابر خیلی یهودیلر دخی جمعیتنه التحاق ایتدکدنصکره انتیپاترك اوغلی وجلیل والیسی فزائیل ایله برادری هردوس علیهلرنده حربه قیام ایلدی. شوخصومت شدیده اراسنده انتیغونوس اورشلیمی ضبط وهرقانوسی دردست ایدرك برده یهود ریاستنه استحقاقی قالمامق اوزره قولاقلرینی کسمش وفزائیل ایله هردوسی دخی طوتدروب حبس ایتدرمشدر . فزائیل محبسده نفسنی قتل وهردوس رومایه فرار ایدرك اوچ ماه صکره روما حکومتی هردوسی اورشلیمه حکمدار تعیین ایتدیکندن قوماندن سیلون رفاقتنه ویریلان روم عسکریله ایکیسی برلکده اورشلیمه طوغری عزیمت ایلدیلر . هردوس قان دوکمکسزین ایش حصولپذیر اولمق ویهودیلره برمناسبت کسب ایتمك مقصدیله ایکنجی هرقانوسك حفیده‌سی مریمی تزوج ایتمش ایسه‌ده تصادف اولنان مخالفتلر اوزرینه خیلی وقتلر محاربه‌لر دوام ایتدیکندن انتیغونوس ملك العربدن استعانه وشوقوتله خیلی مدافعه ایلدی. لکن مقاومتی باشه کوتوره‌مدیکندن (٦٦١) تاریخنده مغلوب بالاخره مقتول اولوب هردوس متاثیا فامیلیاسنی بردن بره اورتەدن قالدرمق

افکاریله تزوج ایتمش اولدیغی مریمی ومتاثیا عائله‌سندن میداندہ اولانلری بالاعدام یوز یکرمی بش سنه‌دن برو دوام ایدن بنی اسمونیا حکومتی منقرض ویرینه هرادسه حکومتی قائم اولدی.

— ٢٩ —

هرادسه حکومتی

قبل الهجره

(٥٥٨ ـ ٦٦١)

هردوسك اورشلیم حکومتنی ضبط ایتمسی هجرتدن مقدم که (٦٦١) تاریخنده‌در. مقدما اورشلیم حکمداری اولدیغی حالده اریستوبولس قولاقلرینی کسدیردیکی هرقانوس اشکانیان حکمداری مهردادك یانه فرار ایدرك اوراده قالمشیدی. هردوس اورشلیم حکومتنی ضبط ایدکدنصکره هرقانوس اورشلیم حکمدارلغنه عودت ایدر ملاحظه‌سیله ازالهسنی تصمیم ایلدی. بناءً علیه یهودیلرك کهنونت ریاستی کندو طرفندن اداره اولنمق وعدیله هرقانوس اورشلیمه دعوت ایتدیکندن قولاقلرینك مقطوعیتی جهتیله ریاست دیانت منصبنه صلاحیتی قالمدیغی وهردوسك بومعامله‌سی اغفالدن عبارت اولدیغی حکمدار اشکانیان وسائر خیر خواهان طرفلرندن اخطار اولندی ایسه‌ده هرقانوس اصغا ایتیوب اورشلیمه عودت ایلدی. حین وصولنده هردوس طرفندن احترامات عظیمه ایله استقبال وبراز وقت رعایت

منافقانه ایله اغفال اولنمش اولدیغی حالده هرقانوس عائله‌سندن هردوسك زوجه‌سی مریم‌وسائر متعلقاتی شومعاملات منافقانه سؤ قصد افکارندن ناشی اولدیغنی حس ایلدکارندن کیفیتی هرقانوسه بیلدیردیلر . هرقانوس بر تقریب ایله عرب ملکنك یانه قاچمق ایستیوب بونك ایچون وقوعبولان مخابره اوراقی هردوسك النه کچمکله هرقانوس بالمحاکمه قتل ایدلدی (٦٥٣)

هردوس هر نقدر حکومت سیاسیه‌یی یداستقلالنه المش ایسه‌ده یهودیلرك کهنونت ریاستی یه‌متاثیا عائله‌سنده‌ایدی. شو ریاستی اوعائله یدندن چیقارمغی ارزو ایلدیکنی زوجه‌سی مریم ایله مریمك اناسی اسکندره بعض احوالندن استدلال ایلدیلر. اسکندره ایله اولوقت مصرملکه‌سی اولان قلیوپاترا میانه‌لرنده مراسله وقوعبله حکمدار سابق اریستوبولسك حفیدی اسکندرك تعیینی ایچون قلیوپاترادن توصیه ومعاونت التماس ایلدکارندن قلیوپاترانك زوجی انطونیینك اصراریله اریستوبولس منصب ریاسته تعیین اولندی لکن هردوسك شوعائله حقنده اضمار ایلدیکی سؤ قصددن اسکندره ومریم وهم اوزره بولندقلرندن مصره فرار ایده‌جکلری صره ده دردست اولندقلری کبی حبر اعظم اریستوبولسك عیدمضالده هیکله عزیمتنده عموم طرفلرندن حقنده کوستریلان محبت وتعظیمات فائقه دخی هردوسك ذهننی تخدیش ایلدیکی جهتله یهود متعینانه اریحاده واقع مسیره‌ده برضیافت کشیده ایدرك

اریستوپولس هردوسك کوله‌لریله برابر مسیره‌دکی کوللرك بریسنده‌یوزرکن هردوسك تعلیماتیله کوله‌لر اریستوپولسی صویه باتروب غرق ایلدیلر. بو معامله‌دن یهودیلره ماتم عظیم ومریم ایله اسکندره‌یه انفعال شدید حاصل اولدی ·

بوندنصکره هردوس زوجه‌سی مریم ایله قاین والده‌سی اسکندره‌نك وسائر متاثیا عائله‌سنك اورطه‌دن قالدرلمرینی تصور ایدرك مریمی برزنا افتراسیله واسکندره ایله سائرلرینی برر بهانه‌ایله بالاعدام متاثیا عائله‌سنی محو اییلدی. هردوس حکومتجه رقبا وسوسه‌سنی برطرف ایتدکده امر انضباطی دست اعتنایه الوب تملکنه‌امانه ایتمش اولان ربانیون طائفه‌سنه پك زیاده وسائر یهودیلر حقلرنده‌ده بردرجه‌یه‌قدر رعایتله برابر هیکلی تجدید وبوواسطه ایله قلوب اهالیی تلطیف ایتدی (۶۳۷) ·

هردوس مقدما مریم ایله تزوج ایتدکده اسکی زوجه‌سی راسیسی تبعید واستئصال ایتمشیدی · مریمك قتلندن صکره یه راسیسی جلب ایدوب مرقومه‌دن متولد اوغلی انتیپاتری ولی عهد تعیین ایتمش ایسه‌ده انتیپاتر دیکر ایکی برادری اسکندر واریستوپولسدن امین اولمدیغندن پدرینی بالاغضاب ایکیسنی‌ده قتل ایتدردی · بوندنصکره هردوس بالایجاب اوغلی انتیپاتری قیصر اغستوسك یانه کوندرمکله انتیپاتر رومادہ ایکن اورشلیده هردوسی تسمیم ایچون بعض متعلقاتنك وقوعبولان تشبثلری شایع اولوب مظنون علیه اولانلر بالمحاکمه اعدام

اولنمش اولدقلری حالده شو تهمتده انتیپاتر لئدخی ذی مدخل اولدیغی حس اولندیغندن انتیپاتر اورشلیمه جلب ایله حبس ایدلمش وصکره هردوس انحراف مزاجه تصادف ایدرك او صره ده انتیپاتر محبسدن چیقمق اوزره اولدیغنی بالاستخبار انیده اولدرمش ایسه ده یقه‌سنی دست اجلدن قورتاره‌مدیغندن مرضی کسب اشتداد و (٦٢٦) سنه‌سنده وفات ایلدی ٠

هردوسك وفاتنده سریر حکومت اوغلی ارخیلاووسه انتقال ایدرك ارخیلاووس پدرینك جنازه‌سنی مرصع برالتون سریر اوزرینه وضع ایله رجال دولت و علمای ملت نعشك اوکنده وخدام وغلمانی ارقه‌سنده اولدقلری حالده ایکی طرفنده نسوان وجواری مجمره‌لرله روایح طیبه نشر ایده ایده قبره کوتوروب دفن ایلدیلر ٠

ارخیلاووس اورشلیم حکمداری اولدقده اطلاق محبوسین وقلوب اهالیی تأمین کبی معاملات حسنه ایله حقنده‌ستایش عمومیی جلب ایلدی ٠ لکن صکره طریق استبداده سلوك واهالك نفوس ایله اوستایشی نفرت عمومیه یه تحویل ایلدیکندن اهالی طرافندن قیصره شکایتلر عرض اولنه‌رق تملکنك یدنجی سنه‌سی رومایه بالاحضار عزل ایله ویانه‌یه اجلا وقوبونیوس یهودیلره والی تعیین اولندی (٦١٩) ٠ حضرت عیسی علیه السلامك ولادتلری ارخیلاووس زمانندەدر ٠

قوبونیوس (٦١٢) سنه‌سنده عزل ایله یرینه روبوس

و(٦٠٨) ده اودخی بالتبدیل والیریوس غرانوس و(٦٩٦)ده بیلاتس نبطی قدسه والی نصب ایدلدی . حضرت عیسایی یهودیلرك صلبه قیاملری و نبی مشارالیهك سمایه رفعی بیلاتسك ایام حکومتنده وقوعبولمشدر.

بیلاتس نبطی(٥٨٥)تاریخنده عزل اولنه رق یرینه وتیلوس نصب وتعیین قلندی. (٥٨٢)ده وتیلوس عزل ایله بترونیوس اورشلیم وسوریه ولیلکنه مأموراولوب قالیقوللا اورشلیمه کی هیکله تمثالنك وضعی ایچون بترونیوسه امرویردیکندن بین الیهود اختلال ظهور ایلدی. بونك اوزرینه هردوس اغریبا واسطه سیله امر مذکورابطال وفسادات متکونه ازاله ایدیلهرك (٥٨١)ده هردوس اغریبا قیصرقلود طرفندن یهودحکمدارلغیله اورشلیمه کوندرلدی.

هردوس اغریبا اورشلیمك عمرانی تزید وابنیه سنی تکثیره همت ایدرك(٥٧٧)ده وفات ایتمکله اوغلی ایکنجی اغریبا اورشلیمه حکمدار اولدی. بونك مدتی اون طقوز سنه اولوب اواخر حکومتنده یهودیلر عصیان ایلدکارندن کیفیت قیصره اعلام اولنمغله قیصر اوعلی تیتوسی عسکرله بالارسال اورشلیم تحت محاصره یه الندی. یهودیلرك چوغی اجلقدن تلف اولوب شدت مضایقه دن قویلری ضعیفلرینی یمکه باشلادیلر . تیتوس عاقبت اورشلیمی ضبط ایله هیکلی احراق و اله کتوردکارینی اعدام

ایله شهری خراب ایتمکله یقه‌یی قورتاران یهودیلرك هر بریسی بر طرفه طاغلدی (۵۵۸).

— ۳۰ —

تدمر

تدمر سوریا دائره‌سنده بر مدینهٔ قدیمهٔ مشهوره‌در. فرات وعاصی نهرلرینك بینده، حمصه ۹۰، حلبه ۱۹۰، دمشقه ۱۵۰ میل مسافده واقعدر. موقعی واسع بر اووه‌در.

زمان معموریتده‌کی عظمتنه واهالیٔ قدیمه‌سنك فن معماریده‌کی اتقان صنعت وکمال مدنیتلرینه دلیل اولمق اوزره ایادیٔ انقلاب اثار مندرسه‌سنی روی زمینه القا ایلدی.

شهر مذکورك موقعنده پك چوق مرمر دیرکلر موجوددرکه بعضیلری قبرستانلرده‌کی الواح مرکوزه کبی صف صف انظار حیرته وجوه دهشت ابرازایتمکده، بعضیلری محاربه موقعلرنده یرلره سریلوب آیاقلر آلتنده قالمش مقتولار مثللی یر یوزینه سقوط ایله ناظرلرینه مورث حزن و عبرت اولمقده‌درلر.

مذکور دیرکلرك بعضیلری طولاً قرق وعرضاً درت قدم انکلیزیدر. هیکللرك، قصرلرك، رواقلرك، قنطره‌لرك دهلیزلرك بقایای مندرسه‌لرنده‌کی عظمت مرتبهٔ تصوردن وانقاضلرنده‌کی کثرت دائرهٔ تعداددن خارجدر. انقاض موجوده‌لرندن تپه‌لر اجزاء متفرقه‌لرندن جهت بجهت یغینتیلر حاصل اولوب قالمشدر.

میلادك (۱۶۹۱) سنه‌سنده حلبده مستوطن بعض انكليزلر تدمره كيدرك خرابه‌لرينى تصوير و مدينه‌سنى اوروپايه تشهير ايتديلر. اندن صكره اوروپا سياحلرى حرارت افتاب ومخاطرات اعرابه تحمل ايله تعب و مشاقى كوزه آلوب مدينهٔ مذكوره‌يى سياحت و خرابات مندرسه‌سنى تماشا ايلديلر.

تدمرده موجود اثار مندرسه بقاياسنك انك مشهورلرى هيكل شمس ايله بعض ازقه‌در. هيكل شمس افخر مبانئ دنيا وازقهٔ مذكوره‌دكى اثار غريبه حيرت رس عقلادر. هيكلك طولى (۷۳۰) وعرضى (۷۱۵) قدم اولوب بونى محيط اولان ديوارك يوكسكلكى يتمش قدمدر. ديوار مذبورك طيش طرفنده برطاقم مرمر ديركلر مركوزدر. هر بريسنك نقوش عربه وصنايع عجيبه‌سى ناظرلره برمهابت عظيمه عرض ايده‌يور. مدخل هيكلده اون عدد ديرك اوزرينه مبنى بر مصنع رواق وعرصه‌سى درونده هيكلى محيط وايكى صفى حاوى برطاقم ديركلر وهر ديركك صدرنده بر كوچوك رف موجوددر. شو رفلر اول مرتبه نقوش فاخره‌يى حاويدركه كورنلر صنايعنى قدرت بشريه‌يه تقريب ايده‌مزلر. هر رف اوزرنده برتمثال انسان مرتسمدر. اصل هيكل وسط عرصه‌نك قريبنده‌در. بونيده مضلع ديركلر احاطه ايدرلر. هرديركك اوزرنده نحاسدن برتاج اولمغله تاجلرك اوزرلرى نقوش فاخره ايله كوزل چيچكلرك،

لطیف میوه‌لرك ، مزین بیراقلرك شکللرینی حاوی ومحاسن صنایعی محتویدر .

مرمر دیرکلری حاوی اولان برزقاق شرق جهتنده بیوك قنطره‌دن باشلایوب برمیل قدر امتداد ومدینه‌نك اورطه‌سنه اتصال ایدر . شو زقاق درونده بیك بشیوزدن زیاده دیرك واردرکه درد صفوف‌متوازیه اوزره مرتبدر . بوندن برطریق متوسط تألف ایتمشدر . شو طریقك ایکی طرفنده بشقه‌جه ایکی یول موجود ودیرکلرك یوز اللی عددی قائمدرلر .

اثارمذکوره‌دن معدود اولان قبرستانلر دخی غرایبدندرلر . شو قبرستانلر برطاقم ابراج عظیمه ومنتشره‌دن عبارت اولوب قبرلرك هر بریسی بر برج مربع کبی قائم واوچر دردر طبقه اوزره موضوعدر . عاملرینك حذاقت ومهارتلری هر بناسنده بوکونه دکین باقی اولان صنایع هندسیه‌دن نمایاندر .

مذکور اثرلرك ایچلرنده بعض خطوط عتیقه بولنمشدرکه شو یازولر یونانی ، رومانی، تدمری، لاتینی، عبرانی خطوطی ارالرنده متنوعدرلر . خطوط مذکوره‌دن بعض مرتبه فوائد استحصال اولندی ایسه‌ده کتابت تدمریه‌نك تفسیرینه هنوز موفق اولنه‌مامشدر .

مدینهٔ مذکوره‌نك موقعی بر قومسال صحرادر که اویله موقعده اودرجه‌لره قدر مدنیت وعمرانك ایلرو کتمسی دخی ملاحظهٔ عمیقه‌یی موجب اوله‌جق احوالدندر .

زیرا انسان مذکور خرابه‌لره باقدیغی وقت اویله قومسال وحار اراضی‌یه الك ابتدا هجرت ایدن اقوامك مهاجرت اصلیه وتوطنلرینه تعلق ایدن احوال مجبره‌یی ، بعده اویله ارض فقرا دینلمکه شایان برموقعده او مرتبه اثار غریبهٔ عمرانیه وجوده کتوروبده حیرتفزای عقول اوله‌جق بر صورتده ذروهٔ تمدنه وصولاری حقنده‌کی غیرت واستعدادلرینی ، زمان معموزیتنده هر بر اثردن استدلال اولنان سعادت حاللریله تصادف ایلدکلری فلاکت وعوارض مخربه‌یی دوشنمکدن کندوسنی کیروالهمز .

تدمرك تاریخی پك قدیم واهمیتی عظیم ایسه‌ده هنوز لایقیله معلوم اوله‌مامشدر . تدمر لفظی اصل عبرانی اوزره محرر تورات نسخه‌لرنده وترجمهٔ سبعینیه‌ده موجوددر . لفظ مذکور فی الاصل عمالقه‌دن حسان بن اذینه بن السمیدع بن مزید بن عملیقك قزی تدمرك اسمیدر . مدینهٔ مرقومه‌یی حضرت سلیمان علیه السلامك بنا ایتدردیکی عربی تاریخلرده مذکور ایسه‌ده اثار موجوده‌سی دها اسکی اولدیغنی کوسترمکده اولمسنه نظراً سلیمان علیه السلام زمانننده معموریتك تزاید وکسب انتظام ایتش اولمسی ملحوظدر . اسکی یونانیلر ورومانیلر میانه‌لرنده پالمیرا دیو معروف اولان شهر بودر .

وقایع تاریخیه‌سندن اودنات (اذینه) بن السمیدع نام ذاتك بعض وقوعاتی معلومدرکه ملوك فرسدن شابور قبل الهجره (٣٦٦) سنه‌سنده ممالك رومه تجاوز ایدرکن اذینه شابوره

مساعد بولنوب صکره‌لری رومالولرله اتحاد ایلدی . رومارله اتحادندن صکره شابورله ارالرنده وقایع عظیمه جریان وشابوره غلبه ایدرك ممالك رومه تسلط ایدن قبائل سائره‌نك دخی تنکیللرینه موفق اولمشدر . بناءً علیه امپراطور غالیین (عموم ولایت شرقیه رئیسی) عنوانی کندوسنه اعطا ایلدی ایسه‌ده اذینه عنوان مذکوری قبول ایتدیکندن غالیینك الزامیله (۳۵۸) تاریخنده شریك سلطنت اتخاذ ایدلدی . تاریخ مذکوردن اوچ سنه صکره یکینك سوء قصدیله مقتول اولمشدر .

اذینه‌دن صکره تدمر حکومتنی زوجه‌سی زینوبا (زینب) ضبط ایدرك زوجنك قاتلنی اولدرمش وتدمرك ابنیه واثار عمرانیه‌سنی اسکیدن زیاده ارتمشدر . زینوبا شهرك معموریت ولطافتنی نمونهٔ جنت دینله‌جك بر درجه‌یه وحدود مملکتی تا عراقه ایصال ایلدی . مشار الیها قوهٔ قلبیه‌یه مالکه ونادرهٔ زمان اطلاقه شایان برملکه ایدیکه هر محاربه‌ده عسکریله برابر بولنور ومؤثر خطبه‌لر وپارلاق نطقلرایله اردوسنی تشویق وتشجیع ایدر ایدی . قیصر اوره‌لیین زینوبانك اومرتبه تفوقنه طیانه‌میوب عساکر کثیره ایله بالذات شامه کیتدکده زینوبا دخی عسکرله مقابله‌یه چیقدی ایسه‌ده انطاکیه قربنده ومتعاقباً حمص جوارنده وقوعبولان محاربه‌لرده بوزیلوب تدمره رجعت ایلدی . اوره‌لیین تعقیب ایله تدمری محاصره وهر طرفدن قطع مسابله ایتمکله محصورین ضرورت ومضایقه‌یه دوچار

اولديلر • شو حال ايله برابر خيلى محاربه‌لر ومقاتله‌لردن صكره اوره‌لين تدمرى ضبط وزينوبايى اسير ايدرك رومايه كوندردى • مملكتنه بدل اولمق اوزره بك لطيف وعظيم برقصر عطاسيله اسايش نفقه‌سنى كايليق ايفا وزينوبا خيلى وقت مرار زندكانى ايله اوراده وفات ايتمشدر •

اوره‌لين تدمرى قبل الهجره (٢٧٥) سنه‌سنده ضبط ايدوب شهرك ونواحيسنك محافظه سيچون عسكر اقامه ايتمشدر • لكن كندوسنك عودتندن صكره اهالى بالهجوم عساكر موجوده‌يى قتل واعدام ايلدكارى خبرينى الدقده بتكرار تدمره كيدرك اهالى‌يى قتل وشهرى يغما ايتدردى • براز صكره اعادهٔ معموريته غيرت ايتمش ايسه‌ده اسكى رونق وعمرانك اعاده‌سى ممكن اولمه‌مديغندن كيتدكجه انحطاطه يوز طوتوب بالاخره ميداندە عظمت ولطافت اصليه‌سنى اكدره‌جق اثاردن بشقه برشى قالمدى •

— ٣١ —

بعلبك

بعلبك لفظى (بعل) و (بك) كلمه‌لرندن مركبدر • فنيقه‌لولرك لغتلرنده « رب الوادى » معناسنه‌در • بعضيلرى « مدينهٔ بعل » وياخود « بيت الرب » معناسنه اولديغنى سويلديلر • يونانيلر مدينهٔ مذكوره‌يى (ايليوپوليس) تسميه ايتمشلردر « شمسك مدينه‌سى » ديمكدر • على قول بعل بر صنم وبك بر شخصك اسمى اولديغندن اكا نسبته بعلبك دينلدى •

غربیه‌سنده‌در . طولی (٤٤١) قدمدرکه شرقدن غربه ممتددر . عرضی (٣٦٩) قدمدر . غرب جهتنده بر طاقم مصنع حجره‌لری حاویدر .

بیوك هیکل مذکور ایکنجی بنانك غرب طرفنده‌در . فقط ضربات صدمات شئون اکثر اثارینی محو ایتمکله سقفنك بر پارچه‌سیله التی عدد دیرکی باقی قالمشدر . هیکل مذکورك طولی (٢٩٠) وعرضی (١٦٠) قدم اولوب اطرافی اللی سکز عدد دیرکله محاطدر . دیرکلردن هربریسی طولاً التمش وعرضاً یکرمی ایکی قدم واوچرپارچه‌دن موضوعدر .

شمسه مخصوص اولان کوچوك هیکلك موقعی بیوك هیکلك جنوب شرقیسنده‌در . شو هیکل اوبرندن زیاده اتقان صنعتی شاملدر . اوزرینه چقلمق ایچون قپونك یانده درجه‌لر موضوع ودرجه‌لرك ایکی طرفنده ایکی دیوار موجوددر . هیکلی قرق التی عدد مرمر دیرکلر احاطه ایدر . هربریسنك طولی قرق التی بچق قدمدر . سقفی باقی اولمغله اوزرنده‌کی ازهار متنوعه واوراق اشجار نفیسه‌یی حاوی نقوش غریبه ومصنعه ناظرلرم حیرت عظیمه‌یی موجب اوله‌یور . شو هیکلك قپوسی عجایب ابنیه‌دن معدودوهرطرفنده‌کی زاویهٔ قائمه برپارچه‌طاشدن موضوع اولوب ازهار واوراق واکالیل وملائکه رسملریله منقشدر .

بعلبکك تاریخنه کلنجه تاریخ بناسی وقلعه‌نك سبب اقامه‌سی

حالا امور غامضه‌دن عد اولنه‌يور . شو قدركه اوراده اقامه اولنان هياكل بروقته ياپلميوب مرور اعوام ايله انشاوتحسين اولنديغى اثارندن اكلاشيله‌يور . بعلبكك بناسنى مورخلرك بعضيلرى سليمان عليه السلامه وبعضيلرى مصر قدماسندن اورايه‌كيتمش اولان كهنه‌يه‌وبرطاقى‌ده‌رومالولره نسبت‌ايده‌يورلره لكن روايات واقعه‌نك اولدقجه عقله قريب اولان جهتى فنيكه‌لولرك اثارندن اولمسيدر . اوراسى مقدملرى فنيكه بلادندن اولديغى حالده صكره‌لرى رومالولرك يدلرينه كچمشدر . ذكر اولنان هيكل شمس قيصر ثيودوس وقتنده تخريب اولنوب سويرك زماننده ديكر هيكلك بناسنه مباشرتله قراقوللا ايام حكومتنده ختام بولدى . بالاده بيان اولنان ايكى بناى مسطح ايله‌رواقك بناسنه قراقوللازماننده مباشرتله‌يكرمى بدى سنه‌مدتده‌بتورلديكى مروى ايسه‌ده بوروايتى تصديق ايتدره‌جك ادلهٔ قاطعه يوقدر .

بعلبك تاريخندن اك ابتدا معلوم اولان وقايع قيصر يوليوسك زمان استيلاسيدركه ميلاددن برنجى قرنك اواسطنده‌در . قيصر انطونيين قبل الهجره (٤٧٧) تاريخنده بيوك هيكلى ياپدرديغى اوزرنده بولنان يازولردن اكلاشيله‌يور . قيصر قسطنطين شو هيكلى كليسايه تحويل ايتمشدر . مدينهٔ مذكوره دور اسلامه قدر رومالرك يدلرنده قالمش اولديغى حالده‌هجرتك اون دردنجى سنه‌سى زمان خلافت فاروقيده ابه‌عبيدة بن الجراح رضى‌الله‌عنه معرفتيله فتح وممالك اسلاميه‌يه ضم ايدلدى .

صورت فتحی ومؤخراً انقلابات دهور اثار قدیمهٔ سائره کبی بونیده خراب ایدرك نتیجه عمرانه برهان اولمق اوزره انقاض وبقایاسنی نه‌وجهله نظر کاه عبرته وضع ایلدیکی کتاب ثانیده یازیله‌جقدر انشاالله تعالی .

یدنجی فصل

تاتارستان و ترکستان جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی

تاتارستان و ترکستان جغرافیاسی .هونلر. هونغورلر و قبارطایلر . اریانه‌واریلر . باقتریانه‌ده ثیودوتس و ایوثیدموس حکومتلری .

—۳۲—

تاتارستان وترکستان جغرافیاسی

جغرافیلردن بعضیلرینك رأیلرینه کوره‌تاتارستان‌قطعه‌سی بحرخزرله‌بحرشرقینك بینلرنده واقع بلاددن عبارت‌اولوب‌عرض شمالینك ٤٠ درجه‌سندن ابتدا ایدر . عرب‌وفرس وچین‌اسکی جغرافیلری وقرون متوسطه سیاحلری قطعهٔمذکوره ایله‌منغولیا (مغول)بلادینی یکدیکرینه مزج‌ایدرك جمله‌سنه بلادتاتاراطلاق ایلدیلر . بعضیلری شوایکی بلادك ارالرینی بالتفریق هربریسنی برقسم طبیعی اعتبار ایتمشلردر .

توران دنیلان سیبریا ایله بخارای صغیر و سائر بعض محللردخی بروقت تاتارلر طرفلرندن استیلا ایدلمشیدی . محال مذکوره‌نك

جله‌سنه تاتارستان اطلاقی برامر عارضی اولوب اصل و حقیقتجه تاتارستان اطلاق ایدیلان یرلر شمالاً ایرتیش نهرینك مجاراسنه تصادف ایدن طاغلر، غرباً ارال نهرینك مجراسی ایله بحر خزر، جنوباً اقلیم خراسان و جبال غور، شرقاً بلور طاغلری ایله محدوددر

بناء علیه شمالدن اشیم بریه‌سی روسیه بلادینی، جبال بلور و نهریانق چین ایله تاتار بلادینك ارالرینی فصل ایدوب غرباً حد طبیعیسی بحر خزردر. جنوب شرقیدن هند قوش جبالنه قدر ممتد اولور. تاتارستان قطعه‌سنك مساحه‌سی یدیوز یتمش بیك میل مربعیدر.

تقسیمات اصلیه‌سنك حاصلی شمال جهتنده غرغیز بلادی وقراقل بك واورلیان اقلیملریله طاشکند و ترکستان، غربده خوارزم بحیره‌سیله بلاد ترکمان، جنوب شرقیده بخارای کبیر وفرغانه مدینه‌سیله بلاد صغد واقع اولمشدر. غرغیز اووه‌سی تاتارستانك برنصفندن عبارتدر. شو قسم تاتار امتلرینه مخصوصدرکه تاتار بلاد مستقله‌سی دیو معروف وبو کون ترکستان نامیله مذکوردر.

تاتارستان قطعه‌سی اوچ قسمه منقسم اولوب بریسی ترکستان جنوبی، دائرسیدرکه نهر جیحونك ایکی طرفنده واقعدر. عربلر بونی طغارستان وبدخشان وخوارزم دائره‌سنه تقسیم ایدرلر. ایکنجیسی ترکستان متوسطدر. شو دائره اقسوس (جیحون)

نهرینك شمالیله سیر(سیحون) نهری وادیسنده بولنان اراضیدر . اوچنجیسی ترکستان شمالیدر . بونکله ایران وافغانستانك اراسنی هند قوش سلسله‌سی فصل ایدر .

ترکستان نهرلرینك بریسی سیر سیحون نهریدر . مخرجی بلور طاغنده‌در جبل مذکوردن چقدقدن صکره شمال جهتنه جریان ایدرك ارال (خوارزم) بحیره‌سنه دوکیلور . بریسی‌ده اقسوس (جیحون) نهریدر . بوکا امور دخی دنیلور . مخرجی بلور طاغنده قارلی محللردر . غربه طوغری جریان وصکره شماله میل ایله کذلك بحیرهٔ مذکوره‌یه منصب اولور . بونلردن بشقه دخی ترکستانده پك چوق نهرلر جاریدر .

بدخشان نهر جیحونك اوزرنده بر اقلیم وبرمدینه‌در . اورادهیاقوت، لاجورد، حدید، کبریت، طوزمعدنلری واردر .

خوارزم بلادی خراسانك شمالنده ، بحر خزرك شرقنده، ماوراء النهرك غربنده‌در . بلادخوارزمدن خیوه شهری جیحوندن منفصل برجدول اوزرنده واقع وکرکانج (جرجان) کبری وکرکانج صغری شهرلری دخی بلادمذکوره‌دن معدود اولوب ایکیسنك اراسی سکز میلدر .

بلاد ترکستاندن معدود باقتریانه (بلخ) بلادی هند قوش جبلنی ولی ایدر . شرقنده بدخشان وشمالنده ماوراء النهر بلادی واقعدر . بلخ قصبه‌سی بر دوز محلده‌در . کوزل باغچه‌لری، لطیف صولری حاویدر .

اونواحینك الك بیوك شهری سمرقند درکه بلاد معروفه‌دن بخارانك ۱۲ میل جانب شرقیسنده‌در . محیطی سکز بچق میلدر . شمدی اسکی معموریتنده دکلدر .

صغد سمرقند دنیانك متنزهات لطیفه‌سندن معدوددر . اوراده قی نامنده برنهر جاری اولوب شعبه‌لری حدود بخارایه قدر تشعب ایتمشدر .

سیر نهرینك وادیسنده واقع فرغانه‌دن خجندو خواقند قصبه‌لری قصبات مشهوره‌دن معدوددر .

ترکستان شمالینك اهالیسی قونر کوچر تاتار وترکمان قبائلیدر .

— ۳۳ —

هونلر

هون قبائلی امم عالمك پك اسکی برامت عظیمه‌سیدر . نام قدیملری شمدیکی مذکور اولان اسملری کبی ترك لفظی اولدیغی حالده اعصار قدیمه‌ده قبائل مذکوره‌یی چینلولر هون تسمیه ایتمشلردر .

هونلرك نسبتلرنده اولان روایات اختلاف اوزره‌در . عرب مورخلرینك بعضیلریله فرانسز مورخلری یافث بن نوح علیه السلام اولادندن اولدقلرینی وجدلرینك اسمی ترك ایدوکنی بیان ایده‌یورلر . ابن اثیر ترکلری تیرش بن یافث اولادندن عد ایده‌یور . مغول مورخلری تاتار ومغول نامنده ایکی

برادرك اولادندن اولدقلرینی کوستریورلر. بشقه روایتلرده واردر . روایت صحیحه‌جه تاتارلر هون قبائلنك فرعندن معدوددرلر .

هون قبائلی فی الاصل التأی جبالنده ساکن ایکن اورادن ترکستان جبالنه طاغلمشلردر. بولندقلری بلاده فرسلر توران تسمیه ایلدیلر .

ترك رؤساسندن اوغوز خان شهرت عظیمه‌یی حائزدر. شو ذات قره‌خانك اوغلی اولوب بیوك بیوك فتوحاته موفق اولمش وبرترك دولتی تأسیس ایتمشیدی . ابراهیم علیه السلام ایله معاصر اولدیغی مرویدر .

خان مشارالیه عبادت اوثانی ترك ایتدیکندن قرنداشیله ارالرنده پك چوق محاربات دینیه وقوعبولدی. یتمش سنه‌قدر امر حکومتده استقرارندن بحث اولنه‌یور . باباسی قره‌خان قیش موسمنده قره قرومده ویاز آیلرنده او طاغنده بولنور ایدی. اوغوزخان جنوبه انتقال واو تاریخلرده ترکستانك الك مشهور مدینه‌سی اولان یاس نام شهری مرکز حکومت اتخاذ ایتدی . قرنداشنه غلبه ایتدکده ترکستان اقوامنك هپسی کندیسنه مطیع اولدیلر .

وفاتنده التی اوغلی قالدیغندن ملکی التی‌یه منقسم اولمش وبونلرك هربرندن دردر اوغل دنیایه کلوب بهری بر قبیله‌نك باباسی عد ایدلمشدر .

اوغوز خانك اوچ اوغلی جیحون و سیحون نهرلری ارالرنده‌کی بلادی الارینه کچوردکدن صکره بوسفور وطونه طرفلرینه قدر ملکلری متسع اولدی .

اوغوز خانك وفاتنده اوغلی کون خان وبعده ای خان ، یلدز خان، مینکلی خان، دکز خان ، ایلخان ترتیب اوزره مسند نشین حکومت اولدیلر . ایلخان ایله معاصر بولنان تاتار حکمداری سونج خان ارالرنده محاربه‌لر وقوعیله بالاخره تاتارلر غلبه ایدرك اوغوز خان دولتی منقرض اولدی.

هجرتدن التی عصرمقدم هونلردن برطائفه شرق‌جهتنده حرکات تجاوزکارانه ایله چینلولره دهشت انداز بسالت‌اولمش وشرقه تجاوز ایدنلرك ماعدالری چوق وقت صکره اسیای صغری طاغلرینه هجوم ایتمشلردر . بناءً علیه ترکلر چین حدودندن بحر خزره قدرپك بیوك‌برقطعه‌یه مستولی اولدیلر. صکره‌لری مغوللرله ارالرنده قانلی محاربه‌لریوز کوسترمدی. پك چوغی اوروپانك جنوب طرفلرینه عزیمت واوروپا بلادینك بربیوك قسمنی استیلا ایلدیلر .

هجرتدن ایکی عصر مقدم هونلر شمال طرفلرنده ایکی بیوك مملکت ضبط ایتمشلردر . چینلولر شو ایکی مملکتی چاوولینغ تسمیه ایتدیلر .

قبل الهجره (١٨٨) ده طونه‌دن چینه قدر ممتد اولان محلرده‌کی هونلراتیلا نامنده برحکمدار زادەنك دائرهٔ اطاعتنه

داخل اولمشلردر . اتیلانك وقوعبولان فتوحات و محاربانی قسم‌رابعده ذکر اولنه‌جقدر. ان‌شاالله تعالی .

- ۳٤ -

هونغولر و قبارطایلر

هونغولر مجارلر دیمکدر. بونلر ازمنهٔ قدیمه‌ده بحرخزرك شمالنده ساکن قبائل‌ترا کدن معدود ایدیلر. شمدی قبارطای دیلان قبیله‌لر دخی بونلره ملحق ایدی. بحر مذکورك شمالنده مسکون یاجیناق وقانغاز دیلان اوز (ترکمان) قبارلری ایله هونغور و قبارطای ترکلری آره‌لرنده خصومتلر و محاربه‌لر تحدث ایتـدیکندن ترکلر مغلوب اولوب ایکی قسمه ایرلغله برقسمی شرقده دربند وکرجستان طرفلرینه‌هجرت واورالرده اقامت‌ایتمشلردر. قبارقسمی‌ترك نهرندن‌تونجه‌طاغلرینه‌قدریایلدیلر.

قبار قسمی‌بریسی اشاغی‌قبارطای دیکری یوقاری قبارطای نامله‌ایکی فرقه‌در . چرکس اسمی مقدملری بایقـال کولی قربنده‌کی‌غرغیزلره اطلاق اولنور ایدی . صکره‌لری قبارطایلر دخی اونام ایله یاد اولنـدیلر . کورجیلر قبـارطایلره قومشو بعض ترك قبـائلیدر .

مذکور محاربه‌لردن صکره هونغورلرغرب‌طرفلرینه کیتمشلر ایدی. اورالرجه‌ده باچیناقلرك هجوملرینه وسائر بعض فلاکتلره تصادف ایتمکله موقع متعدده ده کشت وکذار وصکره‌لری اردل‌دیلان ثرانسلونیا وموریا حوالیلرنده قرار ایلدیلر.

٣٥

اريانه و اريلر

اريانه بلاد قديمه‌يى حاوى بردائره‌يه و اريلر ياخود اريانه‌ليلر هندئ اوروپى قبائل اصليه‌سنده منشعب امم متعدده‌نك اسباطنه منسوب برنامدر. اريلره اريلر دخى دينلور. مقدمه‌ده اشارت اولنديغى اوزره امم مذكوره‌نك جمله‌سى يافث بن نوح عليه السلام اولادندن اولوب اقطار بعيده‌يه ممتد وفروعى اسيانك برقسميله اوروپا موقع كثيره‌سنه منتشر اولديلر.

توراتده مذكور اولديغى اوزره نوح عليه السلامك ذريتى طوفاندن صكره شنعار اراضيسنده تجمع و برج بابلى بنا ايلدكلرى صره ده برج منهدم و جمله سى روى زمينه منتشر اولمشلر ايدى. يافثك مقدمه ده كوستريلان اسباطنك اولاد متولده‌سى اسياى وسطاده و بلاد فارسدن ولايات شرقيه ايله جبال عظيمه‌نك سلسله‌لرى ارالرنده توطن ايلديلر. موطنلرى تركستان چينى بلادينك حد غربيسى اولان اقسوس نهرينك اسقا ايلديكى اراضئ واسعه‌يه قدر ممتد ايدى. شعوب مذكوره اوموقعلردن سرداريان دينلن ديكسرته وادىسنده كيلسته جبالنك اتكلرينه قدر يايلمشلردر. اورالرده آريلرك ساكن اولدقلرى يرلر اريانه، ياخود اريانه نام عمومىسنى

الدی. ایران اسمی بوندن مأخوذ اولدیغی مظنوندر. ارياس سنسکریت لغتنده صالحلر دیمکدر.

اریانه فارس قدیم مملکتندن برمقاطعه‌اولوب شمالاً باقتریانه جنوباً ادرنجیانه، شرقاً جبل باروپامیزیا، غرباً پارثیا ایله محدوددر، عاصمه‌سی اریا درکه الیوم هرات‌دینلان‌قصبه‌در.

ابتدا بلاد فارس وهراته اریانه دینلور ایدی. صکره‌لری انتشار قبائلدن ناشی نام مذکور قوه قاف ودجله‌یه قدر ممتد اولان اسیای‌وسطانك حاوی اولدیغی مجموع بلاده تعمیم ایلدی. هرقانیا، پارثیا، مادی، فارس بلادنده اسم مزبورك تعممی مؤخر ایدوکی واریانهٔ اصلیه باقتریانه (بلخ)، صغدیانه (بخارا وخیوه وخواقند) اولدیغی جملهٔ روایاتدندر.

اریانهٔ اصلیه‌نامی آلتنده‌کی شعوب موطن قدیملرندن‌تدریج ایله اوروپایه قدر یایلمشلردر.

اقسوس نهرینی عبور ایله انتشار ایدن قبیله‌لرك چوغی غالیالولر، کلتیلر، قمریلر، وسائر جرمنیلر اولمغله بونلرك بر قسمی فرانسه، جزائر، بریتانیا وبلجیقا وسویسراده و بیوك قسمی‌ده ایتالیا واسپانیاده توطن ایلدیلر. اقوام‌مذکوره تدریج ایله موطن اصلیلرندن حرکتله الك صکره توطن ایلدکلری مواضعه کیدرکن مبدأ حرکتلرندن منتهای عزیمتلرینه قدر برر مدت ساکن اولدقلری قریم و طونه سواحلی ایله قسطنطینیه جهتلرنده بعض مستعمرات براقمشلردر.

دتشه، توتون، صقالیه (المان) طاقلرینك اوقبائلدن معدود اولدقلری مؤخراً کشف اولندی. اقوام مذکوره یك چوق زمانلر بلادمتوسطه‌یی وطن اتخاذ ایدرك بعده مواطن اخیره‌لرینه عزیمت ایلدیلر. استعمال ایلدکلری لغات ایله وطن اصلیلری بینده مناسبت اصلیه موجود در.

مورخلر قبل المیلاد بشنجی عصردن صکره اسیادن طرد اولنان فنه، تاتار، مغول قبیله‌لرندن بشقه اقوامك اوروپا حوالیسنده محاربه‌لرندن بحث ایتمامش اولدقلرینه نظراً امم مذکوره‌نك مهاجرتلری میلاددن مقدم کی (۲۵۰۰) سنه‌سندن (۵۰۰) سنه‌سنه قدر وقوعبولمش اولدیغی اکلاشیله‌یور. اوروپا طرفلرینه هجرت ایدنلرك ماعداسی اولوب موطن اصلیلرنده قالان اقوام اریانیه امم تورانیه دینلان تاتار ومغول حکمدارلرینك تحت اطاعتلرنده قالمشدر. بونلر خواقند، خیوه، بخارا وعموم ترکستان سکنه‌سنك اصللریدر. بوکونکی کونده اصل مذکوره منسوب اولانلر تاچیقه نامیله معروف اولوب یدی سکز ملیون نفوسدن عبارتدرلر.

امم اریانیه‌یی نظر تحقیقدن کچیردیکمز حالده فنه، تاتار، ترك، مجار وروسك بعضلری کبی اصللری اورال سکنه‌سنه منسوب اولانلردن ماعدا اوروپاده بولنان اهالینك همان جمله‌سی امم مذکوره‌دن کوریرزکه اوروپاده بولنان امم اریانیه‌نك

شمدیکی حالده مقداری (۲۱۸,۰۰۰,۰۰۰) و اورال اقوامی (٦٤,۰۰۰,۰۰۰) نفوسه بالغدر. لکن استثنا ایدیلان اقوام سائرهٔ مذکوره‌نك نصفی مقداری اریانیه قبائلندن متشعب اولدقلری جهتله نفوس اریانیه (٦۲,۰۰۰,۰۰۰) دها زیاده کورینورکه بونك التمش ملیونی امریقاده وایکی‌ملیونی اوسیانیا کاده‌در. بناءً علیه اریلرك اسیاده بولنان عجم، ارمنی، کرجی، تاچیقه، افغان‌وسائر شعوبنك‌ماعداسی (۵۰۰۰۰۰۰۰) نفوسه بالغ اولور. اطلس طاغلرینك سکنه‌سی کبی افریقاده‌کی برابره شو حسابك خارجنده‌در. هند بلادنده‌کی اریانیه اقوامی پك چوقدر. لکن بونلر سکنهٔ اصلیه ایله اختلاط ایتمش اولدقلرندن تمیزلری ممکن اوله‌مز. اریلره منسوب اولان لغاته متعلق معلومات مختصره مقدمه‌ده ذکر اولندی.

— ۳٦ —

باقتریانه

باقتریانه اسیاده بیوك برمملکت قدیمه‌در. جنوبآروبامیسوس وبلاد هند، شمالا صغدیانه، شرقاً ماوراء ایماسه قدراسیکیثیا، غرباً هرقانیا ایله محدوددر. هند قوش طاغلریله باروبامیسوس و نهر اقسوس نواحیلری دخی ملحقاتندن ایدی. باقتریانه الیوم ترکستانده واقع بلخ خانلغیدر.

باقتریلر، مادیلر، فرسلر؛ هندیٔ جرمانیدن برر بطن عد

اولنه‌یورلرکه هپسی اریلردن معدود درلر. لغتلری زندیه‌در. ازمنهٔ قدیمه‌ده باقتریانه شوکت وعظمتی حائز بر مملکت جسیمه ایدی. عمرانی درجهٔ غایه‌ده ایدی. بعض روایتـه نظراً فرس دولتنك مهد ظهوریدر. زرداشت‌مذهبی اوراده‌ظهور ایلدی.

باقتریانه‌نك قاعده‌سی باقتره (بلخ) شهـری ایدی. شهر مذکور اقسوس نهرینه منصب اولان باقتروس نهری اوزرنده واقعدر. ازمنهٔ عظمتنده ام البلاد دیو مشهور ایدی.

اثور پادشـاهی نینوس وزوجه‌سی ملکه سـمیرامیس حرباً اورایی ضبط ایتدیلر.

نینوس باقتره‌نك استیلاسنی ارزو ایدرك برمیلون یدی‌یوز بیك پیاده وایکیوز بیك سواری ومهمات حربیه‌یی حاوی‌اون بیك التیوز عربه‌یی بالاستصحـاب باقترایانه‌یه طوغری کیدرك طریقك کوسـتردیکی مشـکلات اوزرینـه یولده عسکرینی یدی قسمه تقسیم ایلدی. باقتره حکمداری‌اوقسپارتس‌نینوسك عزیمتندن خبرالدقده حرب‌وقتال اصحابنی تدارکه قیام ومملکت اهالیسندن درتیوز بیك قدرعسکر استحضار ایده‌یلمکله‌عساکر مذکوره‌یی طاغلرك‌معبرلرنده پوصویه وضع ایتدی. اثوریلر او معبرلردن کچر ایکن‌یك بیوك‌انهزامه تصادف‌ایدوب یوز بیك‌قدر تلفات ویردیلر. شوانهزام باقتریلر ارالرنده مثل سائر اولمشدر. لکن نینوسك عسکری قرلقله دوکنور شی اولمدیغندن متعاقباً

لشکرینی جمع وتنظیم ایله ایلرولیوب باقتریانه‌یه داخل اولدی. باقتریانه‌لیلر محاربلرینك کثرتندن وهمه ذاهب اولمغله قلعه‌لره التجا ایلدیلر. نینوس اوقلعه‌لری دائرهٔ تسخیره الدقدن صکره باقتره شهرینی محاصره ایلدی. شهرك متانتی جهتیله محاصره خیلی وقت اوزایوب زوجه‌سی سمیرامیسك تحسری قلبنی استیلا ایلدیکندن سمیرامیسی دخی یانه جلب وافکارینی تشویق ایده‌جك انتظاری ازاله ایتمکله محاصره‌یی تشدید و تضییقاتی کیتدکجه تزید ایدرك بالاخره باقتریلرك بعض غفلتلرندن استفاده ایله شهرك ضبطنه موفق اولمشدر.

قورش (کنجسرو) ك زمانه قدر باقتریانه ممالکی اثور و بعده بابل دولتی ممالکندن معدود ایدی. کیخسروك زمانده فرس‌دولتی بلادینه منضم اولدی.

اسکندر یونانینك دارا ایله محاربه‌سی اثناسنده دارانك امراسندن بسوس نامنده برشخص افندیسنك قتلیله مملکتنی استیلا افکارینه دوشدیکندن دارایی جرح و التون زنجیر ایله بندایدرك برعربه‌درونه بالادخال‌یول اورطه‌سنده براقدقدن صکره باقتره‌یه کیتمشیدی. دارانك مجروحاً وفاتی متعاقب اسکندر باقتره‌یی دخی استیلا ایتدی.

اسکندرك وفاتندن صکره باقتریانه وصغدیانه بلادنده استاساتور نام ذات والی ایدی. بلاد مذکوره هجرتدن

(۹۳۳) سنه مقدم سلفیکه مملکتنه التحاق ایتمشدر. (۸۷۸) تاریخنه قدر سلفکیلره تابع اولوب انتیوخس ثیوسك بلادمرقومه ده والیسی بولنان ثیودوتس اوتاریخده انتیوخس ثیوسك دائرهٔ اطاعتندن خروج وبرحکومت مستقله تشکیل ایلدی.

-۳۷-

باقتریانه‌ده ثیودوتس و ایوثیدموس حکومتلری

قبل الهجره

(۷٤۸ - ۸۷۸)

ثیودوتس باقتریانه حوالیسنی ضبط ایتدکدنصکره اشکانیان دولتی ایله خیلی محاربه‌لری وقوعبولنش و(۸٦٥) ده فوت اولمغله یرینه ایکنجی ثیودوتس کچمشدر.

ایکنجی ثیودوتس سلفکیه دولتی حکمداریله محاربه ایتمك اوزره اشکانیان دولتی ایله اتفاق ایلدی. مورخ بوستیانوسك روایتنه کوره اوتاریخلرده باقتریانه مملکتی بیك‌قدر مدینه‌یی حاوی‌ایدی. مملکت مزبوره ثیودوتس اعقابی یدلرنده‌قالمیوب (۸٤۳) تاریخنده مغنیسالو ایوثیدموس نام ذاتك یدضبطنه کچدی.

ایوثیدموس نائرهٔ حربی پارلادوب هنده‌قدر اطالهٔ دست استیلا ایتمشدر. (۸۲۸) سنه‌سنده سوریاحکمداری بیوك‌انتیوخس عسکرله باقتریانه حوالیسنه یوریدکده ایوثیدموس مقابله‌یه چقدی ایسه‌ده منهزم اولدیغندن انتیوخسك اطاعتنده

بولنمق وصغد بلادینه منتشر بدویلری دفع ایتمك اوزره ملکنك یدنده قالمنی نیاز ایتمکله انتیوخس بوصورتی بالقبول باقتریانه مملکتنی ایوسدموسه ترك ایدرك اورادن هنده عزیمت ایلدی. انتیوخسك غوائل اخیره‌سی اثناسنده ایوثیدموس سلفکیلرك پویندریغی التدن چقوب استقلال سابقنی اعاده ومملکتنه مجاور یولنان بارومیسوس (هندقوش) بلادیله هندستانك برقسمنی استیلا ایدی‌ویردی .

ایوثیدموسك وفاتنده یرینه جلوس ایدن اوغلی دیمتریوس فتو. حاتجه باباسنك مسلکنه سلوك وبتالینه مقاطعه‌سیله بلاد هند سواحلنده‌کی محالری استیلا ایلدیکدن نامنی هندپادشاهی دیو اعلان ایلدی .

دیمتریوسك هندستانده کیتمش اولدیغی محاله اسکندر یونا. نینك کیده‌مامش اولدیغی استرابون روایت ایده‌یور.

دیمتریوسك وفاتنده کندوسنه خلف اولان میندروس دیمتریوسك مسلکندن ایرلمیوب فتوحاته اعتنا ایله‌ملکنی شرقاً بلاد چینه قدر توسیع وشان مملکتی تزید ایلدی.

(۸۰۳) تاریخنده میندروسه خلف اولان ایفقراتیداس باباسنك فتوحاتی سایه‌سنده نامنی ملك اکبر دیواعلان ایتمشدر.

ایفقراتیداس (۷۶۹) سنه‌سنه قدر باقتریانه‌ده حکومت ایتمش اولدیغی حالده اوتاریخده اوغلی ایفقراتیداس قیام وپدرینی

اعدام ایله مملکتنی غصب ایتدی شو ناخلفك زمانده اشکانیان دولتی باقتریانه ممالکنه تسلطه بین الاهالی فتن وفسادات عظیمه دخی یوز کوسترديکندن باقتریانه مملکتی پارچه پارچه اولوب هر پارسنده برحکومت مستقله تشکل ایتکله ایفقراتیداس یدنده نفس باقتریانه دن بشقه بریر قالمدی . شو اختلال وانقسام اثناسنده بارومیسوسك جنوبنده اریه وهندوس وادیسنده واقع نیسابور شهرنده هندوس حکومتلری ده تشکل ایدرك بوحکومتلر (٧٤٢) سنه سنه قدر ممتد اولمشدر .

باقتریانه حکومت باقیه سی ایکنجی ایفقراتیداسك یدنده قالمش ایسه ده (٧٤٨) سنه سنده اشکانیان دولتنك هجوم واستیلاسیله منقرض وممالکی مضبوط اولدیغی کبی آریه وهندوس حکومتلری ده (٧٤٢) تاریخنه قدر دوام ایده بیلوب اوتاریخده کاملاً اشکانیان دولتی ممالکنه منضم اولدی .

سکزنجی فصل

هایکانیه قطعه سی، جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی — هایکانیه جغرافیاسی — هایکانیه دولتی — ارشکیان دولتی

- ٣٨ -

قطعهٔ مذکوره نك جغرافیاسی

شو قطعه اسیای غربیه ده واقع بر دائره در . تقلبات کثیریه تصادف ایلدیکندن صورت دائمه ده حدود حقیقیه سی تعیین اولنه مز .

قطعهٔ مذکوره ممالکی اون ایکی ولایت و ۱۸۰ ناحیه اولوب ولایت مرکزیه‌سی اراراط ایدی. مقاطعاتی ارکلیسینه، سقاسینه، قطرزینه فاسیانه کلیثینه، صوفینه، خورزینه، بکرایدانینه کوته، کرانتیذه، اربالیسنه، اوتینه، اربارینه، تاووخه، سقیثینه، سانه نامله یاد ایتدکاری شهرلرایدی.

انقلابات دهوروتقادم عصورجهتیله اونامله التنده بولنان مقاطعه‌لرك کرك موقعلری وکرك اسملری درلودرلو تبدلاته تصادف ایتدیکندن چوغی اقوام اصلیه‌سیله برابر منسی وخراب اولمشدر.

قطعهٔ مذکوره‌یی یوکسك طاغلرك سلسله‌لری قطع ایدرلر شوطاغلرك بعضیلرینك اوزرلرنده هروقت قار بولنور. بوقطعه‌ده کی اراراط طاغلرینك بیوکی حورث وکوچوکی خوریرث نامله موسومدرلر. بیوکی سطح بحردن (۱۷۲۶۰) وارس اووسندن (۱۴۰۰۰) قدم مرتفعدر. اوزرنده اوچ بیك قدم مقداری محل هروقت قار التنده‌در. کوچوك اراراط بیوکندن خیلی الچقدر. ایکیسی بینده بربیوك دره واقعدر. طوروس طاغلرینك سلسله‌لری دخی قطعهٔ مذکوره‌یی قطع ایدرلر.

شوقطعه‌نك تقادم زمان جهتیله اهالیٔ اصلیه‌سی بیوك بیوك تبدلاته تصادف ایدرك ترکلر، فرسلر، رومله، کردلر کبی اقوام کثیره ایچلرینه قارشمش ومقدارجه اقوام مذکوره اهالیٔ قدیمه‌یه قات قات غلبه ایدرك بشقه محللردن برقطعه‌یه عزیمتله

توطن ایدنلر عراقیلر، سوریه‌لیلر مصرلیلرکبی توطن ایتدکاری مملکتلره نسبتله شایعه قازاندقلری مثللو اقوام سائره‌دن اوقطعه‌یه یرلشوب متوطن اولانلرك هپسی قطعه اسمنه نسبتله شهرت ویرمش اولدقلرندن اهالئ اصلیه‌دن شمدی شخص واحدك بیله تخصیص وارائه‌سی دائرهٔ امکاندن خارجه چیقمشدر.

-۳۹-

هایکانیه دولتی

قبل الهجره

(۲۷۲۹ - ۹۴۹)

بودولت هایکوس بن توجرمه بن جومر بن بافث بن نوحدن ابتدا ایدر. بعض مورخلرك یازدقلرینه کوره برج بابل یابیلور ایکن هایکوس بابل حکمداری نمرود طرفندن اوبنانك انشاسنه نظارت ایدنلرك بریسی ایدی. زیردستنده اولانلرك کندوسنه سجده ایتملرینی نمرود امر ایتدیکندن هایکوس قبول ایتمیوب باشنده بولنان اوچیوز قدر غلبه‌لکله جهت شمالیه‌یه طوغری عزیمت وجبل ارارات قربنده برمدینه انشا ایله اوراده توطن ایلدیلر، مدینهٔ مذکوره هایکا عمار نامیله موسوم اولمشیدی. هایکوسك مدینه‌سی دیمکدر.

هایکوس اومدینه‌ده اولان اهالی‌یه حکمدار اولدی. بدایت حکومتی هجرتدن (۲۷۲۹) سنه‌مقدم ایمش. تبلبل السنه وقعه‌سیله

شو تاریخ اراسنده خیلی تفاوت اولوب بعض مورخلر هایکوسه درتیوز سنه‌عمر کوسترمش اولدقلرینه نظراً تاریخ مذکوره صحت نظریله باقله‌مز . کذلك دولت مشار الیهانك معاصری بولنان ملوك سائره ایله میانه‌لرنده جریان ایدن وقایعجه بعض تاریخلرك کوسترد کاری زمانلر بینلرنده دخی تفاوت کورینه‌یور. معمافیه بونیده ازمنهٔ قدیمه تاریخنك صحتی وجهله مضبوط اولمیان قسملری کبی « العهدة علی الراوی » دیه‌رك کتابمزه درج ایلدك .

بودولتك مؤسسی وبرنجی حکمداری ذکر اولندیغی اوزره هایکوسدر . بدایت حکومتندن سکسان برسنه صکره فوت اولوب یرینه اوغلی ارمیناق جلوس ایلدی . ارمیناق احوالیله برابر مرکز حکومتلرینك شمال جهتنه کچدیکندن اورایی ارکاس تسمیه ایلدیلر. بوندن صکره برادرزاده‌لری تکثر ایتمکله مثانا - فاسیون، خوریون، باظیون نامله اوچ طائفه‌یه منقسم اولمشلردر .

ارمیناق حکومتنك قرق دردنجی سنه‌سی وفات ایدوب اوغلی ارماریوس یرینه اوطوردی. اوده قرق وخلفی بولنان اوغلی اماسیوس اوتوز ایکی سنه حکومتله وفات ایلدیکندن اماسیوسك یرینه اوغلی کیغام مسندنشین حکومت اولدی (۲۵۲۰).

کیغام اللی و اوغلی حارموس اوتوز برسنه حکومت ایلدیلر. حارموسك وفاتنده اوغلی آرام سریر حکومته جلوس ایلدی (۲۴۴۹) .

ارامك زمانـــه قدر مورخلر هايكانيه دولتنك وقوعاتنه دائر شايان بيان اولهجق اهميتلى برشى كوسترميورلر. شوقدركه ارام جلوس ايدنجهيه دكين اسلافى اتساع ومحافظهٔ مملكتجه اقتدرسزاولدقلرندن ملكلرى مجاورلرينك ايادئ اغتصابلرنده قالمشيدى . ارام حكمدار اولدقده دست اقتدارينى اطاله وتجاوزات خارجيهيى ازاله ايله برابر اعداء دولتك غصب ايتمش اولدقلرى يرلرى برر برر الرندن الدقدن صكره يد فتوحاتنى دها ايلرويه اوزاتهرق قبادو قپايه قدر استيلا واو جواردە مازاقا شهرينى بنا ايلدى . صكرەلرى شهر مذكوره قيصريه نامىو يرلمشدر . ارامك وفاتنده يرينه اوغلى قارا جلوس ايلدى (۲۳۹۱) .

اثور ملكەسى سميراميس قارا ايله همعصر اولديغى بعض تاريخلرده محرردر. لكن سميراميس قارادن خيلى مقدم اولديغى اثور تاريخلرندن اكلاشلغله بوبابده اولان اختلاف سميراميس بحثنده درج اولنمشدر .

القول على زعمهم قارا حسن وجالده يكتا اولديغندن او ـ صافنك شيوعى سميراميسى هواسنه جذب ايدرك ملكهٔ مشار اليها تزوج ارزوسنه دوشديكى حالده قارادن موافقت كوره. مديكى جهتله عليهنه اعلان حرب ايلدى. عندلمحاربه قارامقولاً وفات ايتمشدر (۲۳۶۵) .

سمیرامیس معشوقنك جنازه‌سنه ماتم طوتدقدنصکره قارا حقنده‌کی غدرینی اوغلی قارطوسك تلطیفیله تعدیل افکارینه دوشدیکندن قارطوسی باباسنك اسمیله‌تسمیه وهایکانیه حکومتی سریرینه اجلاس ایلدی. سمیرامیس شمیرامکرد مدینه سنی او صره‌ده بنا ایتمشدرکه‌شهرمذکور مؤخراً وان‌نامیله‌شهرت‌بولمشدر. سمیرامیسك غلبه‌سندن صکره هایکانیه دولتی دولت اثوریه‌نك دائرهٔ اطاعتنه داخل اولدی. قارطوس مقتولاً وفات ایدوب اوغلی قانوشاوان سن‌شبابه واردقده اثور حکمداری بیلوس کندوسنه جزیه ویرمك شرطیله قانوشاوانی دولت مشار الیها سریر حکومتنه اوطورتدی (۲۳٤۷)

قانوشاوان امور دولتك تدبیرینه دوام ایدرك حذاقت ودرایتیله حکومتك استقلال سابقنی بالاعاده حکمدار مستقل اولدی. والتمش اوچ سنه حکومت ایتدکدن صکره بلا ولد وفات ایتمکله هایکوس نسلندن بارد نامنده بر ذات حکمدار اولدی (۲۲۷٤) .

باردن بیوك دیقرانه قدر قرق نفر ملوك مسند نشین حکومت اولمشلردر. مورخلر مدت مذکوره‌ده حکومت ایدن ملوکك اسامی وتاریخ جلوسلرینی کتابلرینه درج ایدوب لکن تاریخجه اهمیتی حاوی وقایع ملکیه‌لرندن بحث ایتمیورلر .

ملوك مشار اليهم بونلردر

اسامئ ملوك		تاريخ جلوس
بارد		۲۲۸٤
ارباق		۲۲۳٤
ظافان		۲۱۹۰
بارناق	۱	۲۱۵۳
سور		۲۰۹۰
هافانان		۲۰۵۵
فاشداد		۲۰۲۵
هايكاق	۱	۲۰۰۳
قامباق	۱	۱۹۸۵
ارناق		۱۹۷۵
شافارس	۱	۱۹۵٤
نوادير		۱۹٤۵
فسدام		۱۹۲٤
كار		۱۹۱۱
كوراق		۱۹۰۷
هراند		۱۸۸۹
انساق		۱۸٦٤
كلاك		۱۸٤۹
هورو		۱۸۱۹
ظارمير		۱۸۱٦

اسامئ ملوك		تاريخ جلوس
شافارش	۲	۱۸۰۲
برج	۱	۱۷۵۹
اريون		۱۷۲٤
برج	۲	۱٦۹۷
باظون		۱٦۵۷
هو		۱٦۵۷
هوساق		۱۵٦۳
قامباق	۲	۱۵۳۲
كاباناق		۱۵۰۵
بارنافاس	۱	۱٤۵۰
بارناق	۲	۱٤۲۷
اسقاورطى		۱۳۸۷
باروبر		۱۳۷۰
هراچيا		۱۳۲۱
پارنافاس	۲	۱۳۰۰
باجويج		۱۲۸۲
قورناق		۱۲۵۲
بافوس		۱۲٤٤
ها يكاق	۲	۱۲۲۷
پرفانط		۱۱۹۱

پرفانطك وفاتنده بيوك ديقران جلوس ايلدى (۱۱۸۷).
ديقران فرس پادشاهى كيخسرو ايله معاصر ومتحد ايدى .

دیقران دیلم اهالیسی ایله محاربه وحکمدارلرینی قتل ایتمشدر. دیقران کرد شهرینك مؤسسی بودر . همشیره‌سنی کیخسروه تزویج ایتمش اولدیغی حالده صکره ارالرنده برودت یوز کوستره دیکندن مزبوره‌یی جلب ایله شهر مذکورده اقامه ایلدی. دیقرانك وفاتنده اوغلی فاهاکن حکمدار اولدی (۱۱۴۲).

فاهاکندن صکره وانه قدر حکومت ایدن اسملری اتیده محرر بش ذات اصحاب اقتداردن اولمدقلرندن بونلرك تاریخچه ذکره شایان وقایع مهمه‌لری یوقدر . فاهاکنك خلفی ارافاندر .

ملوك مشار الیهمك جدولی

اسامیٔ ملوك	تاریخ جلوس	اسامیٔ ملوك	تاریخ جلوس
ارافان	۱۱۱۵	ارموك	۱۰۱۶
نیرسیح	۱۰۹۷	بایقام	۱۰۰۷
تاریخ	۱۰۶۲	وان	

وان (۹۹۳) تاریخنده جلوس ایدوب شمیرانه‌نك بنا ایتمش اولدیغی شهرك عمارتنی تجدید وتزیین ایتکله نامنه نسبتله وان تسمیه ایلدی . وفاتنده یرینه اوغلی واحه کچمشدر (۹۷۳)

واحه اعمال ملکیه وادارهٔ سیاسیه‌جه مشهر ایدی. معاصری بولنان اسکندر یونانینك فرس دولتیله وقوع بولان محاربه‌لرنده عسکرله فرسلره معاونت ایلدیکندن اسکندر بالمحاربه واحه‌یی بوزدقدن صکره قتل وملکنی ضبط ایتدی (۹۴۹)

بیك یدیوز سکسان سنه‌دن برو ممتد اولان هایکانیه‌دولتی واحه‌نك مقتولیتیله منقرض اولمشدر .

دولت مشار الیهانك ترتیب مذکور اوزره اسامی وتاریخلری بعض مورخلرك یازدقلری شیلردر . اثور بحثنده کوسترلدیکی اوزره اوروپالولرك خرسـاباد خرابه‌لرندن چقاردقلری اثار عتیقه اوزرنده منقوش یازولر ارالرنده سارغونك لسـانندن اولمق اوزره محرر وقوعات کوسترکه شو مورخلرك افادات مذکوره‌سـنده چوق یاکلشلق واردر . زیرا سـارغون قبل الهجره (۱۳۴۳) تاریخنده جلوس ایدوب زماننده (ارنز) وانك وفاتندن صکره اوغلی (اسا) حکمدار اولدیغی اثارعتیقهٔ مذکوره اوزرنده‌کی یازولردن استنباط اولنمشدر . بالاده محرر جدولده سارغون زمانه مصادف حکمدار (بارویر) اولدیغی مندرجدر . اثار مذکوره اوزرنده‌کی وقوعات میانده‌کی اسملرك صحتی بی‌اشتباه اولدیغنه نظراً ذکر اولنان تاریخلرده یاکلشلق اولمه‌جغی بدیهدر .

- ٤٠ -

ارشکیان دولتی

قبل الهجره

(۱۹٤—۷۷٤)

هایکانیه قطعه‌سنی اسکندر استیلا ایتدکدن صکره کندو-

سنك واعقابنك واليلرى اداره ايدوب شو اداره (۹٤۹) دن (۷۷٤) سنه‌سنه قدر دوام ايلدى . قطعهٔ مذكوره‌يى اشكانيان ملوكندن اردوان سلفكيه دولتى يدندن اخذ ايتمكله ممالك اشكانيانه ضم ايلمش و حين ضبطنده سلفكيه دولتنك اورادە واليسى بولنان اردافاستى حكومتنده ابقا ايتمشيدى. اردوانك حفيدى مهرداد اشكانيان تختنه اوطوردقده اردافاستى طرد واقرباسندن اغرشاكى حكمدار تعيين ايلدى (۷۷٤).

اغرشاك بلاد هيكانيه‌نك عاصمه‌سى اولان اردش شهرنده مسند نشين حكومت اولمشدر . اوصره‌ده رومالولرله متفق اولان تفليس واليسى مورپله‌كس ملل متجاوره‌نك اعانه‌لريله برقوهٔ عسكريه‌تدارك ايدرك اغرشاك ايله ميدان محاربه‌يه‌ايندى ايسه‌ده منهزم اولوب يدنده‌كى دائره دخى اغرشاكك يد استيلاسنه كچدى واغرشاك فوت اولدقده اوغلى ارشك حكمدار اولدى (۷۵۳)

ارشك پونتوس (طرزون) حكومتنه غلبه ايدرك غلبه‌سنى حاوى قره دكز جوارنده برمحله طاشدن برتمثال نصب ايلدى. كندوسى پت‌پرست اولديغندن مذهبى خارجنده بولنانلرى تعذيبدن خالى اولمديغى جهتله يهودطائفه‌سنى پتلره طاپمغه اجبار ايدوب ختانى ويوم سبته حرمتى ترك ايتلرينه اصرار كوسترمشدر. وفاتنده اوغلى برنجى ارداشيس مندنشين حكمدارى اولدى (۷۳٦)

برنجى ارداشيس شجاعتله متصف وحربه مائل ايدى .

حرباً وقوعبولان فتوحاتیله دائرهٔ ملکنی توسیع ایدرك بلاد رومه داخل اولدیغی کبی اردولریله روم جهتنه کچوب اسپارته وروم‌الولر بالمحاربه مظفراً عودت ایتدی. بردرجه‌یه قدر اقلیم فرسه‌ده تقدم ایتمکله اشکانیان یدنده بولنان جزیرهٔ مابین‌النهرین قطعه‌سنده‌کی دیاربکر ، اورفه ، رأس العین ، نصیبین شهرلرینی نزع وکندی ممالکنه ضم ایدوب اوغلی دیقرانی اردشده حکومته قائممقام بالتعیین کندوسی جزیرهٔ مابین النهرین قطعه‌سنده بولنان مه‌پین (نصیبین) شهرینی عاصمه اتخاذ ایتمش اولدیغی حالده آسیای صغری سفرینه کیدرکن اثنای راهده بر اختلال عسکری وقوعبولدیغندن تخلیص نفس ایچون اردشه فرار ویولده مقتولاً وفات ایتمشدر (۷۱۱) .

دیقران پدرینك وفاتنی متعاقب انشته‌سی مهردادی اردشده اقامه وکندوسی نصیبینه کیدرك پدرینك مقامنه جلوس ایلدی، دیقران مهرداد رفاقتیله رومالولر اوزرلرینه عسکرسوق ایدوب خیلوجه غلبه‌یه مظهر اولمش وبالذات دخی غزیمتله رومالولرك بیوکجه بر اردولرینی مغلوب وپریشان ایتمشدر . کوستردیکی غلبه وسلفکیه دولتنك رومایه قارشو دوچار اولدیغی اضطراب اوزرینه سوریا کبراسی اداره‌لرینی دیقرانه حواله ایتمکی تصور ایلدکارندن وقوعبولان اشعار وموافقتلرینه مبنی عسکرله کیدرك سلفکیه حکمداری انیتوخسی طرد ویرینه وکیل تعیین

ایلدکدنصکره قدسه عزیمتله یهود طائفه‌سندن خیلوجه اسیر الوب نصیبینه عودت ایلدی .

بوندنصکره مهردادی قپادوقیا واسیای‌صغرایه کوندروب مهرداد عسکرله قاضی‌کوینه قدرعزیمت والتمش قدرکی ضبط ایله ایچنده‌کیلرینی اعدام ایدی ویردی. بعده روما حکومتنك سرعسکر لوکیللاس قوماندا‌سیله سوق ایلدیکی اردو مهردادہ غلبه واسیـای صغراده المش اولدیغی یرلرك چوغنی استرداد ایتدی . شو غلبه اوزرینه مهرداد اردش طرفلرینه چکیلوب رومالولر طرفلرندن مهردادك کندولرینه‌تسلیمی دیقرانه‌تکلیف اولندی ایسه‌ده دیقران‌عدم موافقتله مهردادی یوزیلك‌عسکرله پونتوس اوزرینه کوندردی. لوکیللاس دخی عساکر کلیه‌ایله دیقران یدنده بولنـان دیاربکر شهرینه هجوم وتضییق ایدرك دیقران هرنقدر مدافعه‌ده بولندی ایسه‌ده غلبه ایده‌مدیکندن منهزماً فرار ولوکیللاس دیاربکری ضبط ایتمشدر (٦٩٣) .

لوکیللاس‌دیاربکری‌ضبط ایتدکدنصکره دیقرانك عاصمه‌سی اولان نصیبین اوزرینه یوریوب اوراده بولنان برادرینی طرد ونصیبین شهرینی دخی استیلا ایلدی .

شو وقوعاتی متعـاقب دیقران بر طرفدن ومهرداد دیکر طرفدن برر قوهٔ کافیه جمع ایدرك لوکیللاسك اوزرینه هجوم وبالمحـاربه غلبه ایتـمکله دیاربکر ونصیبین شهرلرینی اسـترداد ایلدیلر (٦٩١) .

لوكيللاس مغلوبيت اخيره سندن طولايى روماجه سرعسكر-
لكدن بالعزل يرينه تعيين اولنان پومپه بعض محاللرى ضبط
ايتدى . لكن ديقران پومپه يى تلطيف واغفال ايله دفع ايدوب
بعده رومالولرله وقوعبولان محاربه ده غلبه وغيب ايتمش اولديغى
يرلرى الارندن نزع ايتدى . وديقرانك وفاتنده اوغلى اردوازط
ارشكيان سرير حكومتنه اوطوردى (٦٦١) .

اردوازط اوائل حكومتنى غفلتله كچوروب صكره عقلى
باشنه كلديكندن زمان غفلتنده ايادئ اجانبه كچمش اولان محاللرى
كيرويه المغه موفق اولديغى اثناده روما سرعسكرى انطونينك
كليتلو عسكرله اسيا طرفلرينه يوريمسى اوزرينه اردوازط
ظاهرده رومالولرله وكزليجه اشكانيان دولتيله بالاتفاق كوسترديكى
معاملات منافقانه نك انطونين طرفندن حس اولنديغى جهتله
ارالرنده خصومت تحقق ايدرك مغلوباً مصره فرار واوراده
مقتولاً وفات ايتدى (٦٥٧) .

اردوازطدن صكره ديقرانك برادرى ارشام ارشكيان دولتى
سريرينه اوطوردى . ارشام جلوس ايتديكى وقت دولتنه متعلق
ممالكك چوغى رومالولرك ايادئ استيلالرينه كچمشيدى .
اشكانيان دولتيله برلشوب رومالولرى دائرهٔ ملكندن چقارمش
ايسه ده ممالكنك بعضيسى اشكانيان دولتى يدينه كچمش وقيصر
اوكوست (اوغستوس) فرسلرله محاربه ايچون بلاد اثوريايه

طوغری یوریدکده اهالینك التماسیله اردوازطك اوغلی ایکنجی دیقران ارشکیان حکومتی تختنه اوطورداشدر. ارشامك فوتنده یرینه اوغلی ابقارجلوس ایتدی (۶۲۸) .

ابقارك جلوسنه قدر ارشکیان دولتنك عاصمه‌سی نصیبین شهری ایدی . لکن نصیبینه جوار محالر ارشام زمانینده رومالولرك مداخله لرینه هدف اولدیغندن ارتق نصیبینك عاصمه اولمغه صلاحیتی قالمدیغی جهتله ابقار مرکزینی ادس (اورفه) شهرینه تحویل ایدوب رومالولرك دائرهٔ اطاعتلرینه داخل اولمشدر . ابقارك وفاتندن صکره ارشکیان حکومتی خیلی تنزل ایلدیکندن اورفه، نصیبین، رأس العین، دیاربکر شهرلری رومالولرك زیر حمایه‌لرنده و (اوزه‌روان) نامی التنده بردائرهٔ مخصوصه عداولنه‌رق رومالولرك بروایت ممتازه‌سی اولمش وشوولایتك حکومتی ابقار عنوانیله یاد اولنمشدر. ابقارحکومتی قبل الهجره (۴۰۷) تاریخنه قدر ممتداولدی . لکن حکمدارلرینك اسملری وتاریخنه متعلق وقوعات ملکیه وسیاسیه‌لری تواریخ شرقیه وغربیه کتابلرینك هیچ بریسنده مضبوط دکلدر .

ابقار (۵۸۴) تاریخنده وفات ایتدیکندن اوزه‌روان دائره‌سی روما ایمپراطورلغی حمایه‌سنه داخل اولدیغی کبی ارشکیان ممالکی دخی دوچار اختلاف اولەرق برطرفی ابقارك اوغلی انامك ودیکر طرفی همشیره زاده‌سی سنادرخك یداداره‌سنه کچمشدر. ممالك

مذکوره‌ده مقدمجه دین‌نصرانیت شایع‌اولوب ابقاردخی دیانت مسیحیه‌یی قبول ایتمشیکن انام ایله اهالینك اکثریسی پت‌پرستلکه رجوع ایله خرستیان اولانلرك چوغنی اعدام ایلدیلر ۰

بونلردن صکره ارشکیان حکمدارلغنك استقلالی زائل اولمغله (۵۶۳) تاریخنده ارشکیان عائله‌سندن هرامیست نامنده برذات حکمدارلغه نائل اولدی ۰ لکن اشکانیان دولتی ایله ارالرنده اوزون اوزادی مجادله وقوعبولدیغندن زمان‌حکومتی امتداد ایده‌میه‌رك حربده مقتولاً وفات ایتمشدر (۵۶۲) ۰

هرامیستك‌وفاتنی متعاقب ارشکیان‌ممالکی رومملرله فرسلرك سهام تعرضلرینه هدف اولمقدن خالی اوله‌مامشدر۰ قنغی‌بریسی غلبه ایدرایسه انك‌زیر حمایه‌سنه کچوب ارشکیان عائله‌سنك تاریخ انقراضی اولان قبل الهجره (۱۹۴) سنه سنه قدر حال بویله کیتدی ۰

هرامیستدن صکره ارشکیان دولتنك انقراضنه قدر ممالك مذکوره‌ده حکومت ایدن ذوات بونلردر ۰

اسامی‌ملوك		تاریخ	اسامی ملوك		تاریخ
دیریت		۵۶۲	دیران	۱	۴۹۱
کوچوك‌دیقران		۵۶۰	دیقران	۳	۴۷۰
دیریت (ثانیا)		۵۵۸	سهموس		۴۴۰
پرفانت	۱	۵۵۴	خسرو	۱	۴۰۸
ارداشیس	۲	۵۳۴	درتادس		۳۳۶
اردوازط	۲	۴۹۳	خسرو	۲	۲۷۸

اسامی ملوك		تاریخ			
دیران	۲	۲٦۹	خسرو	۳	۲۲۳
ارشك		۲۵۹	فرامشابوح		۲۳۰
پاپ		۲٤۱	خسرو (ثانیا)		۲۰۸
فارستاد		۲۳۸	شابوح		۲۰۷
اغرشاك	۲	۲۳٤	اردشیر		۲۰۰

اردشیرك بدایت حکومتندن التی سنه کچدکده ممالك مرقومه بی دولت ساسانیه استیلا ایلدیکندن ارشکیان حکومتی قبل الهجره (۱۹٤) سنه سنده منقرض اولمشدر . دولت مشار الیها اشکانیان ملوکی عائله سندن تشعب ایتمش اولمغله فرس دولتی فروغندن معدوددر .

ساسانیانك ارشکیان ممالکنی استیلالرندن صکره کندو طرفلرندن منصوب والیلره حواله ایدیلهرك هجرتك اون التنجی سنه سنده حضرت عمر رضی الله تعالی عنه افندمزك سرعسکرلرندن فتوح شامه مأمور ابوعبیدة بن الجراح رضی الله عنه حضرتلرینك امریله عثمان بن ابی العاص اوحوالینك بعض محللرینی ضبط ایتدی . بوندن صکره کتاب ثانیده یازیله جقدر انشاالله تعالی .

طقوزنجی فصل

اسیای صغری جغرافیاسیله اقوام وقرون اولی تاریخی

اجمالاً جغرافیا واقوام . میسیا . لیدیا . قاریا . لیسیا . بثینیا . پامفلیا . پیسیدیا . سیلیسیا . قپادوقیا . پافلاغونیا . فریکیا . پونتوس .

— ٤١ —

اسیای صغرانك اجمالاً جغرافیاسی واقوامی

اسیای صغری قطعه‌سی اناطولی نامیله معروفدر . اناطولی لفظ یونانی اولوب مشرق معناسنه‌در . شوقطعه بیوك ومستطیل برشبهه جزیره‌درکه اسیا قطعه‌سنك جهت غربیه‌سنده‌واقعدر . بناءً علیه بوکا اسیای غربی دخی دنیلور . ازمنهٔ قدیمه‌ده‌اناطولی اسیای صغرانك قسم غربیسنه اطلاق‌اولنور ایدی . شو اطلاق رومالولرك استیلالرندن صکره دائرهٔ مذکوره‌نك جمله سنه تعمم ایلدی .

اسیای صغری شمالاً قره‌دکز ، غرباً بوسفور (استانبول بوغازی) ومرمره دکزی ، شرقاً سوریه وجزیرهٔ مابین‌النهرین وکردستان ، جنوباً اق دکزایله محدود وعرض شمالینك‌اوتوز التی درجه‌سندن‌قرق ایکی وطول‌شرقینك یکرمی التی درجه‌سندن قرق بردرجه‌سنه قدر ممدوددر . مساحه‌سی ایکیوز اون‌ایکی بیك میل مربعی ، معظم عرضی درتیوز میلدر .

اناطولی ساحللرینك بوسفورقربنده‌واقع قره‌دکز جهتنده‌کی

برکوچوك قسمندن ماعداسی مرتفع وغیر منتظمدر . اطرافنی سورکی طاغلر وسلسله‌لر احاط ایتمشدر .

طوروس طاغلری اسیای صغرایی قطع ایله فراته قدرامتداد ایدر .قطعهٔ مذکوره‌درونده پك چوق طاغلر وسلسله‌لراولوب اکثر محللری اورمانلر ایله مملودر .

طـاغلرندن بعضیلرینك اوزرلرنده هر وقت قار بولنور . شو طاغلرك الك یوکسکی ارکی طاغدرکه جبل‌مذکور قیصریه‌یه اون‌میل مسافه بعدنده‌در . سطح بحردن ارتفاعی اون‌اوچ بیك وجوارنده‌کی اووه‌دن یوکسلدیکی طقوز بیك قدر .

اسیای صغراده پك چوق معدنلر ، بحیره‌لر ، نهرلر واردر. بحیره‌لرك الك مشـهوری استرا بونك تانا نامیله یازدیغی توزغول بحیره‌سی‌در . شـوبحیره قونیه‌نك یتمش میل شمال شرقیسـنده واقع اولوب طولی اللی بش وعرضی اون میلدن اون‌بش میله قدر مختلفدر .انهار مشهوره‌سی هالیسی(قزل ایرماق)،سادوس (سیحـان) ، پیرموس (جیحـان) ، کاکوس (باقرچای) ، هرمس ، مندر نهرلری اولوب مشهورشهرلری ازمیر ،خداوندکار طربزون ، سیواس ، اطنه‌در .

اسیای صغری ازمنهٔ قدیمه‌ده میسیا ، لیدیا ، قاریا ، لیسیا، بثینیا، بامفلیا ،پیسیدیا ،سیلیسیا ،قپـادوقیا ، پافلاغونیـا ،فریکیا، پونتوس نامله‌یله اون‌ایکی مملکتی حاوی ایدی .

ممالك مذكوره‌نك اقوام ومواقع وجغرافياسى وهر بريسنه متعلق معلومات تاريخيه‌اتيده بشقه‌جه بردرجه‌يه‌قدر درج اولنه‌جق اولديغندن بوراده‌كى بخشمز افادات اجماليه‌دن عبارتدر .

قطعهٔ مذكوره‌نك سكنه‌سى قوه‌قاف وارام قبيله‌لرى وسوريه بلادندن اورالره كتمش اولان قبائل ايدى . قوه‌قافيلرك چوغى ارمن بلادندن هجرت وشمال شرقى قسمنده واقع قره‌دكز سواحلى ايله قپادوقيا بلادينك برر قسمنده توطن ايدرك غربه قدر ممتد اولديلر . قبائل مذكوره اورالره انتقال ايتدكلرى وقتلرده حوالئ مذكوره‌ده برطاقم اقوام ساميه وارامیه موجوديدى .

اسياى صغرانك سكنهٔ اصليه‌سندن معدود اولان ساميلر سيليسيا ، پامفليا ، پيسيديا ، قاريا ، ليدياشعوبنك اقدم واقواسى ايديلر ، قرون عديده مرورندن صكره اسياى صغرايه قوه‌قاف طرفلرندن بشقه شعبه‌لريايلمقله‌مدت‌مديده‌كچدكده طونه‌طرفلرنده بولنان هندئ اوروپى امتلرندن قبائل متعدده دخى حوالئ مذكوره‌ده واقع تراقه بلاديله جهات متجاوره‌سنه هجرت ايلديلر . بثينيا طرفلرنده توطن ايتمش اولان بثينيلر تروئه محاربه‌سندن صكره اورالره طاغيلان قبائلدن معدوددرلر . فريكياده توطن ايدن فريكيلر ازمنهٔ قديمه‌ده بريكى ديو كسب شهرت ايتدكدن صكره اسياى صغرايه نقل ايلديلر . اسياى صغرى اهاليسندن بى بريكى ، لاتوبريكيه ، الوبروژ قبيله‌لرى غاليا مهاجرلرندندرلر .

قبائل قدیمه‌دن صکره اریلردن بعض شعبه‌لر اسیای صغرایه هجرت ایتمشلردر .بافلاغونیلر اتیلانك تجاوزاتندن صکره ایتالیاده واقع بندقیه بلادندن اوطرفلره نقل ایتدیلر . شو قبیله‌لره دها صکره‌لری بشقه طاقلرده قارشمشدر .

یونانیلرك اقوام اصلیه‌لرندن معدود پلازغی قبیله سندن هللاینلر مؤخراً اسیای صغرایه نقل ایله اودائره‌ده مستعمرات اتخاذ ایلدیلر .ائونیلر انلردن بربیوك قسمدر. بناءً علیه برطاقم مقاطعات ائونیا یاخود اوونیا دیو مشهراولدی . اسیای صغرایه انتقال ایدن یونانیلرك چوغی تروئه محاربه‌سندن صکره کلمشلردر. شو مهاجرلرك اقدمی ائولیلردرکه هجرتدن (۱۷۴۰) سنه‌مقدم اوحوالیه منتقل اولدقلرندن ساکن بولندقلری بقعه ایولیده دیو شهرت ویردی . قبیلهٔ مذکوره اوبقعه‌ده اون‌ایکی مدینه بنااتمشلردر . بومدینه‌لرك‌باشلوجه‌لری ازمیروقومس شهرلریدر. ایونیلر (۱۷۰۰) سنه‌سنده ایولیدانك جنوب ولیدیانك غربنده واقع هرمس ومندر نهرلری ارالرنده کی بقعه‌ده متوطن اولوب بونلر اوبقعه‌ده اون‌ایکی شهر تأسیس ایلدیلر .افوس ، میلیتوس، قولوفون‌بریانس ، فوقیا ، سوموس شهرلری انلردن معدوددرلر.

یونانیلردن اسیای صغرایه هجرت ایدن دوریلر قبل‌الهجره سکزنجی عصرده برطاقم مستعمرات صغیره انشا ایلدیلر . شو مستعمرات ایونیانك جانب جنوبیسنده ایدی . کنیددوس ، هالیقرناسوس ، قوص مدینه‌لری انلردندرلر .

یونانیلر اسیای صغراده بونلردن بشقه شهرلرده انشا ایلمشلردر . یالکز ملیتوس اوچیوز قدر مستعمرات انشا ایتدیرمشدرکه مستعمرات مذکوره‌دن سینریقوس شهری وبرو بونتید (مرمره) بوغازی ساحلنده واقع ابیدوس وهلسپنتی (قره‌دکز) ساحلنده‌سینوب شهری‌ایله امستریس ، کیراسوس، طربزون ، خرسون ، تیکابیه ثیودوسیا اومستعراتدندرلر . بشقه‌مدینه‌لرك ادلری‌اونومشدر .خرسون ، تیکابیه، ثیودوسیا مدینه‌لری توریدا (قریم) حوالیسنده‌درلر .

اسیای صغری یونانیلرك انتشارینه قدر رائحهٔ مدنیتدن بی‌نصیب ایدی . اودائره‌نك اقوام اصلیه‌سنی لبن تمدن ایله‌ارضاع ایدن ونشو ونمالرینه خدمت ایلیان یونانیلردر .

— ٤٢ —

میسیا مملکتی

میسیا بوکون قره‌سی دینلان دائره‌نك نام قدیمی‌در . شو مملکت‌اسیای صغرانك‌جانب‌غربیسنده ولیدیانك شمالنده‌واقعدر. حدودقدیمه‌سی‌چوق کره تبدلاته تصادف‌ایتمشدر . ازمنهٔقدیمه‌ده مملکت مستقله ایکن جنوباً لیدیا ، شمالاً پروپونتید (مرمره)، غرباً ایجیا (اطه‌لر دکزی) ایله محدود ایدی .

میسیا مملکتی بریسی کوچوك‌میسیا یاخود میسیا هلسپونتی ودیکری بیوك میسیا اولمق اوزره ایکی‌قسمدر . کوچوك‌میسیا

دائره‌سی اولیمپوس (کشیش) طاغندن قره دکز ساحلنه طوغری ممتد اولوب مرمره دکزی ساحلنك هپسی شوقسمده داخلدر. بیوك میسیا ائولیده تروادہ ، پیرغام (برغمه) ایالتلرینی شامل ولیدیا حدودینه قدر ممتد ایدی . کوچوك میسیاده اون برشهر وار ایدی که سزیق ، سیسلاس ، بتیا ، لامپساق ، ابیدوس ، ایولونیا ، میلیتوپولیس اوشهرلردن معدود ایدی . بیوك میسیا داردانوس ، سیجه ، لاریسا ، اسوس ، انتاندروس ادرامیت ، سسه‌پسی ، پیرغام شهرلرینی حاوی ایدی . ائولیده دائره‌سی یونان مهاجرلرندن اورادہ مستعمرات اتخاذ ایدن ائولی قبائلنه منسوبدر. سزیقدن کایکوس نهرینه قدر ممتد اولان محللرك هپسی شو دائره‌یی تشکیل ایدر . دائرهٔ مذکوره خیلی بلادی حاوی ومهم شهرلری لسبوس وتندوس وایکاتونیسی مدینه‌لری ایدی .ائولیلر ایلینك اوغلی ایلوسه نسبت اولنمشلردر . شوقبیله یونانستانده تسالیانك جهت شمالیه‌سنده ساکن ایکن جنوبه طوغری منتشر اوله‌رق بیوتیا وپلوپونیسه اراضیسنده یاپلمش وپلوپونیسه ودوری طائفه‌لریله ارالرندن تحدث ایدن منازعات اوزرینه اراضیٔ مذکوره‌ده بارینه مدقلرندن قبل الهجره (۱۸۱۱) دن (۱۷۴۲) سنه‌سنه قدر میسیاده نامللریله کسب اشتهار ایدن حوالیٔ مذکوره‌یه هجرت واورالرده مستعمرات انشاسیله توطن ایلمشلردر .

تروادہ ـ شودائره اهمیت تاریخیه‌یی حائزدر .تراده مملکتی

میسیانك اراضی ساحلیه‌سنی حاوی اولوب شرقاً رودیوس وغرانیقوس ، یاخود ایسبوس نهرینه قدر امتداد ایدر .ایلیوم (تروئه) شهری دائرهٔ مذکوره‌نك عاصمه‌سی ایدی .تروئه‌نك موقعی دردنیل(چناق‌قلعه) بوغازی‌خارجنده ودکزدن‌اوزاقلغی ایکی عسکرك حرکتـه کفایت ایده‌جك درجه‌ده ایدی . یافن وقتلره‌قدر تروئه‌مدینه‌سنك‌وجودینه‌تروئه محاربه‌لرینك‌شهرتندن بشقه دلیل یوق ایدی . میلادك (١٨٧٣) سنه‌سنده جرمانیالی دوقتور هانری شلیمن اسیـای صغرایه سیاحتله شهرمذکورك موقعنی کشف ایتمش واللی قدم دربنلکنده حفریات اجراسیله مصادف اولدیغی خرابه‌لردن برطـاقم اسلحـه وزینت ادواتی ومصوغات ذهبیه چقاردیغی‌کبی تروئه‌حکمدار اخیری بریاموسك قصر مخصوصنی وشوقصرك اوکنده نبتون وایلونه نسبت اولنان سور وابوابی وشهرك زقاقلریله خانه‌لرینی ودهابعض ابنیه‌بقایاسنی دخی بولمشـدرکه یونانیلرك الهـاتندن معدود اولان مینروه‌یه مخصوص اوچ عدد مذبح ویکرمی عدد ینبوع والسنهٔ مختلفه‌دن متعدد لغات ایله یازلمش برطاقم اثار عتیقهٔ تاریخیه دخی میدانه چیقارمشدر . اومیروسك ایلیاده قصیده‌سنده تروئه‌نك موقعی حقنده‌کی تعریفاته نظراً موقع مذکور شمدی بکار باشی‌ده‌ینلان محل اوله‌جغی اکلاشیلوب هانری شلیمن اوتعریفی دلیل اتخاذ ایله کشف وتحریاته ابتدار ایتمکله تروئه شهرینك موقع قدیمی اوراسی اولدیغنده شك واشتباه قالمامشدر .

یونان کبراسندن ارقادیاده متولد داردانوس نامذات وطننده ظهور ایدن قحط وغلادن ناشی اوغلی ایدایوس ایله متعلقاتی الوب ساموتراقه جزیره‌سنه وبعده اسیای صغراده واقع فریکیایه هجرت ایتمشیدی . اوراده ایکنجی زوجه‌سنی نکاح ایدرك قاین پدری تروادیوسه معروف اولان بقعه‌یی کندوسنه تملیك ایتدیکندن قبل الهجره (۲۱۹۰) سنه‌سنده اوبقعه‌ده مستعمرات انشاسنه مباشرتله باشلنده وجوارنده بولنان اهالینك حکمدار لغنی ید اقتدارینه الدقدنصکره یونانیلرك اینی دخی تروادہ دائره‌سنه ادخال ایتدی ،

دارد انوسدن صکره یرینه اوغلی ارختونیوس حکمدار اولمشدر . ارختونیوس (۲۰۸٤) تاریخنده وفات ویرینه اوغلی تروس جلوس ایدرك (۲۰۲٤) سنه‌سنده تروسه خلف اولان ایلوس تروادہ اوواسنده واقع ایلیورم (تروئه) شهرینی بنا ایلدی. ایلوس (۱۹٦۹)ده فوت اوله‌رق اوغلی لاؤمیدون مسند نشین حکومت اولمشدر شهر مذکورك سورینی بنا ایدن بودر. لاؤمیدونك وقایع تاریخیه‌سنی یونان مورخلری خرافات ایله مزج ایدرك « ژوپیتر (مشتری) طرفندن اولنان امر اوزرینه نبتون واپلون لاؤمیدونه اطاعتله نبتون مدینه‌نك سورینی بنا واپلون مواشی رعی ایدرکن مدت خدمتلری ختام بولدقده لاؤمیدون حقلرینك اداسندن استنکاف ایتدیکندن نبتون لاؤمیدوندن

انتقام الملق وتارلالرینی تخریب ایتمك اوزره وحش بحری یی اوزرینه تسلیط ایلدی . بوبلیه‌نك دفعی اصل شریفدن برباکره قزك وحش مزبوره تسلیمنه متوقف اولدیغی بیلدیرلدیکندن قرعه کشیده‌اولندقده لاؤمیدونك قزی‌ایسیونه‌یه اصابت‌ایتمکله هرقلیس ایسیونه‌یی تخلیص ایله‌وحشی‌قتل ایلدیکی‌حالده ارالرنده حاصل اولان برودت اوزرینـه هرقلیس التی عدد سفینه ایله تروادەیی ضرب واستیلا ولاؤمیدونی قتل ایله اوغلی‌بریاموسی کرسیٔ حکومته‌اجلاس ایلدی»دیو یازەیورلر .شوحکایه‌خرافات یونانیه‌دن اولوب لاؤمیدون‌مملکتی‌اوزرینه هجوم ایدن‌ارغونید طـائفه‌سنه غلبه ایتمش ومؤخراً هرقلیس ایله ارالرنده حرب ظهور ایدرك عندالمحاربه مقتول اولمغله (١٩٣٣)سنه‌سنده‌اوغلی بریاموس یرینه جلوس ایتمشدر .

بریاموسك زوجه‌سی ایکوبادن متعدد اولادی دنیایه کلوب اولاد مرقومه‌دن پارس یونانستان حکمدارلرندن منه‌لاؤسـك زوجه‌سی هیلانه‌یی قاچردیغندن یونان ملوك واشرافی بالاتفـاق اغا ممنون قوماندانسیله جمع وترتیب ایتدکلری عساکر کثیره‌یی سـوق و (١٩٠٢) سنه‌سندن (١٨٩٢) سنه سنه قدر تروئه شهرینی محاصره ایدرك بومدت ظرفنده محاربه‌لر دوام ایلدی . تاریخ اخیر مـذکوره شهرضبط وتخریب وبریاموس اعـدام ایدیلەرك داردانوسك تشـکیل ایتمش اولدیغی حکومت منقرض

اولمشدر . تروئه محاربانك تفصیلاتی یونانستان مبحثنده درج اولنه‌جقدر ان‌شاالله تعالی .

بوندنصکره تروادہ حوالیسی یونان حکومتنه تابع اولوب فرسلرك استیلالرنده ممالك فرسدن معدود و(۹۵۲) ده‌اسکندر یونانینك ممالکنه منضم اولدی .

برغمه ـ یوقاروده ذکراولندیغی‌اوزره برغمه دائره‌سی‌میسیا بلادندن ایدی . میسیا دائره‌سی اسکندر یونانینك ممالکنه‌منضم اولمغله اسکندرك‌وفاتنده یرینه جلوس ایدن برادری ارهیداسك معاونی پردیقاس ممالکی اوتوز درت ولایته بالتقسیم امرانك هربریسنی برولایته والی تعیین ایتمشیدی .اسکندر ماکدونیادن چقدیغی وقت توکیل ایتمش اولدیغی انتیپاتر ایله پردیقاس‌میانده تحدث ایدن رقابت اوزرینه انتیپاتر ماکدنیا حوالیسنده ظهور ایدن اختلالی ازاله ایتدکدنصکره اسیاده پردیقاس ایله محاربه اسبابنه تشبث ایلدی . عند المحاربه مغلوب وپردیقاس دخی (۹۴۲) تاریخنده وقوعبولان براختلال عسکری اثناسنده‌مقتول اولدیغندن‌انتیپاتر حکومتك‌نیابتی النه‌المش اولدیغی حالده‌وفاتندن صکره اسیای صغرایی بنمسه‌مش اولان انیتغونوس ایله امراء سائره میانه‌لرنده ممتد اولان منازعات ایبسوس محاربه‌سیله منتهی وانیتغونوس مقتول اولوب ممالکك تقسیمی صوره سنده میسیا حوالیسنی ضبط ایدن لیزماق ایله سلفکوس ارالرنده محاربه یوز

کوستردی . لیزماق حربه کیدرکن عاصمه وخزینه‌سنی محافظه‌یه تعیین ایتمش اولدیغی اتباعندن فیلتروس سلفکوسه‌استناداً افندیسنه خیانتله مملکتی ضبط ایتدی . قبل‌الهجره (٩٠٥).

لیزماق وفات ایتدکدنصکره فیلتروس ایله سلفکوس‌ارالرنده محاربه اچلمش ایسه‌ده سلفکوسك مقتولیتندن صکره ارتق‌مانع ومزاحمی قالمدیغندن فیلتروس برغمه‌ده استقلالنی اعلان ایدی ویردی . یکرمی سنه حکومتله وفات ویرینه اوغلی اومن‌جلوس ایتمشدر (٨٨٥).

اومن ایله سوریا حکمداری بیننده خصومت ظهور ایدرك سردیس قربنده طرفین بالمحاربه اسیای صغراجه بیوك معاونته تصادف ایتدیکی جهتله سوریالولره غلبه ایتمش واومنك وفاتنده یرینه اتالوس اوطورمشدر (٨٦٣).

اتالوسك زماننده غلاطیه‌لولر برغمه مملکتنه هجوم‌ایلدکلرندن اتالوس غلبه‌ایتدکده‌پادشاه‌عنوانی الدی. بوندن صکره‌رومالولرله بالاتفاق ماکدونیالولرله محاربه ایدرك رومالولرك معاونتلرینه مظهر اولدیغی کبی سوریا حکمداری بیوك انتیوخس ایله عقد مسالمت‌ایتمش‌وفوتنده‌اوغلی‌ایکنجی اومن‌یرینه کچمشدر (٨٢٠).

ایکنجی اومن باباسنك مسلکنده کیدرك رومالولرله اتحاد ایلدیکندن‌اسپارته‌لیلرله‌محاربه‌سنده رومالولردن‌معاونت‌کوردکدن بشقه بینلرنده تأکید ایدن رابطهٔ موالاته رعایةً روما دولتی

انتیوخسه متعلق وجبل طوروس اوکنده واقع بلادی برغمه حکومتنه ربط ایتدی . ایکنجی اومن زماننده برغمه مملکتنك شانی خیلی تزاید ایتمشدر . ایام حکومتنك صوکنده رومالولرله اراسنه برودت عارض وبعد وفاته یرینه اوغلی ایکنجی اتالوس جالس اولدی (۷۷۹).

اتالوس رومالرله اولان مصافاتك اعادهسنه همت وقبادوقیاییده فتح ایله ینه یدنجی اریارثه اعاده ایلدی . وفاتندن صکره قرنداشی اوغلی اوچنجی اتالوس مسند نشین حکومت اولمشدر (۷۵۹) .

اوچنجی اتالوس فیلومیتور ایله بثینیا حکمداری اوالرنده محاربهلر وقوعبولمغله اتالوس بثینیانك فتحنی قوهٔ قریبهیه کتورمشیدی . رومالولر حصول مقصده یول ویرمدی . اوچنجی اتالوس بغایت ظالم ایدی . اقرباسنی تسمیم ایتمش واخر ایامنده عقلنه خفت کتورمش اولدیغندن وفات ایدرکن املاکنك جملهسنی رومالولره وصیت و (۷۵٤) ده وفات ایتمکله رومادولتی ممالکنی استیلا ایلدی ایسهده ارکان مملکتدن اریستوریق مخالفته قیام ایتمش اولدیغی حالده عندالمحاربه اسیرایدیلهرك رومایهارسال وبرغمه حکومتنك حاوی اولدیغی بلاد رومامملکنهالحاق اولندی .

— ٤٣ —
ليديا مملكتى

ليديا مملكتى بوكون ايدين وصاروخان دنيلان دائره‌در كه اسياى صغرانك جهت غربيه‌سنده ، ميسيانك جانب شرقيسنده ، قاريانك جهت جنوبيه‌سنده‌در . مملكت مذكوره تمولوس (بوزطاغ)، سيپل جبال مشهوره‌سنى حاوى وقايستر (كوچك مينذر)، قايك، هرمس ، پاقتور نهرلرى ليديا اراضيسنده جاريدر . پاقتول نهرى ايچندن التون توزى چقاررلر ايمش .

ليديانك اهالئ قديمه‌سى اولان مائونى قبيله‌سى قاريادەساكن قبائلدن تشعب ايلدى . مائونى قبيله‌سنك منسوب اولديغى مانه‌س نام ذات ليديادە برحكومت تشكيل ايدرك شوحكومت تاريخ تأسيسى اولان قبل الهجره (٢٢٠١) سنه‌سندن (١٩١٤) سنه‌سنه قدر ممتد اولمش واوچنجى حكمدار اتيسه نسبتله اتيادى دولتى ديوكسب اشتهار ايتمشدر .

حكومت مذكوره ملوكنك اسملرى وتاريخ جلوسلرى شو جدولده مندرجدر .

اسامئ ملوك	تاريخ جلوس
مانه‌س	٣٢٠١
فوتيس اتيس ليدوس	تاريخ جلوسلرى مجهولدر
ا كيلس موس	٢١١٢

هرمون
السیموس
قاملیت
تمولوس } تاریخ جلوسلری مجهول
تئوقلیمن
مارسیاس
ژاردانوس

اومغال ۱۹۷۲

پیلهمن ۱۹۱٤

دولت مشارالیهانك موسسی بولنان مانهس وفات ایتدکده یرینه اوغلی فوتیس جلوس ایلدی .

اوچنجی حکمدار اتیسك زمانننده لیدیامملکتنده قحط ظهور ایلدیکندن تخفیف مضایقه ایچون اهالیٔ موجودهنك برطاقمنی بشقه محللره کوندرمکه لزوم کورمسیله افراز ایلدیکی طاقم اوغلی تیرسهنوس ایله برلکده ایدین طرفلرینه عزیمت واوراده سفاین انشاسیله ایتالیاده واقع اومیری حوالیسنه هجرت ایتمشلردر . بناءً علیذلك بونلردن اوحوالیده توطن وتکثر ایدن قبیلهلر تیرهسن اسمیله شهرتیاب اولدیلر . فوتیسه دیکر اوغلی لیدوس خلف اولدی . لیدیا . مملکتی لیدوسدن صکره نامنه نسبتله لیدیا دیو شهرت ویرمشدر .

قبل الهجره (۱۹۱٤) سنهسنده ایتادی دولتی منقرض اولوب

هرقليس نسلندن اله‌ئه نام ذات برحكومت مستقله تشكيل ايتمشدر. شوحكومت هرقليد عنوانيله معروفدر. ملوكنك اسملرى وتاريخ جلوسلرى شو جدولده مندرجدر .

اسامئ جلوس	تاريخ جلوس قبل الهجره
اله‌ئه بيلوس ارغون	١٨٤٠ – ١٩١٤
--- مجهول	١٨٤٠ – ١٤١٩
برنجى اردبس	١٤١٩
برنجى اليات	١٣٨٣
مه‌له‌س	١٣٦٩
قاندول	١٣٥٧

هرقليد دولتنك حكمدار اخيرى بولنان قاندول زوجه‌سنك مباشرتى ومرماند نسلندن ژيژس نام ذاتك تحريكى ايله خلع اولنه‌رق سرير حكومته ژيژس جلوس ومرماند دولتى تشكل ايلدى . قبل الهجره (١٣٣٠)

مرماند دولتنك اسامئ ملوكى وتاريخ جلوسلرى شوجدولده در

اسامئ ملوك	تاريخ جلوس
ژيژس	١٣٣٠
ايكنجى اردبس	١٢٩٢

اسامیٔ ملوك	تاریخ جلوس
سادیات	۱۲٤۳
ایکنجی الیات	۱۲۳۲
قره‌زوس	۱۱۸۱
(انقراض)	۱۱٦۹

ژیژس جلوسندن صکره بعض فتوحاته موفق اولمش واوغلی اردیس زمانندہ اسیای صغرایه ترکلر تجاوز ایدرك کیمری قبیله‌سی مرماندد ولتنك عاصمه‌سی اولان ساردوس شهرینی ضبط ایتمشیدی. اردیسدن صکره حکمدار اولان سادیات شهرمذکوری استرداد وسادیانه خلف اولان اوغلی الیات میلاسلولرله بالمحاربه غلبه ایتمشدر . الیاتك خلفی قره‌زوس ثروت عظیمه اصحابندن ایدی. سعادت حال ایله یشامش اولدیغی حالده اواخر حکومتنده لواء استیلایی طرف طرفنشر ایدن ماد (کیانیان) حکمداری قورش (کیخسرو) ك یداسارتنه دوشوب ملکی زائل ومرماند حکومتی منقرض ومضمحل اولدی .

لیدیا مملکتی مرماند حکومتندن صکره کیانیان دولتنك وانکده انقراضنده اسکندر یونانینك ممالکنه منضم اولمشیدی (۹۵٦) .

اسکندرك وفاتیله ممالکی ایادیٔ امراده قالدیغی زمانلراسیای صغراده تفرد ایدن انتیغونوس لیدیا مملکتنی دخی ضبط ایتمش ایسه‌ده ایپسوس محاربه‌سنده انتیغونوس مقتول اولدقدن صکره

مملكت مذكوره‌يى سلفكيلر و (٨٧٢)ده برغمه حكمدارى برنجى اومن تملك ايدوب برغمه‌حكمداراخيرى اوچنجى اتالوسك‌وفاتنده روما حكومتنك ولايتندن معدود اولدى (٧٥٤) .

— ٤٤ —

قاريا مملكتى

قاريا مملكت قديمه‌سى اسياى صغرى بلادندن اولوب مملكت مذكوره‌نك حاوى اولديغى بقعه بوكون منتشه ديو معروف اولان‌لوا دائره‌سى‌در . شومملكت‌اسياى صغرانك‌جنوب غربيسنده واقع وغربئ جنوبيدن دكز ، شمالدن ليديا ، شرقدن پيسيديا وليسيا بقعه‌لريله محدوددر . حاوى‌اولديغى بلادهاليقارناس (بودروم) ، ميله‌توس ، قنيد ، قوته ، البانداء ، الينده (موغله) شهرلرى ايدى . دائرۀ مذكوره‌ده ابتدا فنيكه‌لولرك‌بعض‌قبيله‌لرى ساكن ايديلر . صكره يونانيلردن ائونى ودورى قبيله‌لرى هجرت ايلديلر .قاريا مملكتى‌مادحكمدارى كيخسروك زمانندەكين قبائل مذكوره رؤساسنك ايادئ اداره‌لرنده قالوب مؤخراً مشارالیه استيلا ايتمكله اسكندر يونانى ممالك قرسى ضبط ايتمسنى متعاقب قاريايى دخى استيلا ايتمشدر . بعدوفاته انتيپاترك اوغلى قاساندر ، صكره انتيغونوس واندن صكره ليزماق استيلا ايلديكندن برغمه حكومتنه منضم اولمشيدى . قبل‌الهجره (٧٥٤)ده روما حكومتى بلادندن معدود اولدى .

ازمنهٔ قدیمه‌ده قاریا بلادینك اك مشهور وممدوحی وکندولره مخصوص اداره‌ده بولنـدقچه مملکتلرینك عاصمه‌سی میله توس شهری اولوب شهر مذکور قاریانك جهت جنوبیسنده ولاتمیك کورفزینك یاننده ایدی . نفس مدینه برسور ایله ایکیه منقسم اولمغله برقسمنده اثونیلر ، دیکر قسمنده دوریلر ساکن ایدیلر. زمان معموریتنده خیلی جسامتی حاوی اولدیغی شمدی مشهود اولان خرابه‌لرندن معلومدر . یونانیلرك اورادہ اپولونه منسوب بربتخانه‌لری وار ایدی .

— ٤٥ —

لیسیا مملکتی

لیسیا بقعه‌سی اسیای صغری ممالك قدیمه‌سندن معدود واسیای صغرانك جهت جنوبیسنده قاریا ایله پامفلیا مملکتلری میانندہ واقع اولوب طوروس سلسله‌لری ارالرنده‌در . حاوی اولدیغی مملکت بوکون تکه ومنتشه سنجاقلرینك بر قسمندن عبارتدر . شمالاً قاریا ، شرقاً پامفلیا ، غرباً وجنوباً بحر سفید ایله محدود ایدی . باشلوجه شهرلری اقسانت تلمیوس ، میرا ، پاتادر بلادی ایدی . باتادرده اپولونه‌منسوب بربتخانه وار ایدی .

بقعهٔ مذکوره‌نك برنجی اهالیسی سولیم قبیله‌لریدر . بحرسفید اطه‌لرندن قاندی اطه‌سنده ساکن یونانیلرك دوری قبائلی فروعندن ترمیلوس قبیله‌سی هجرتدن یکرمی برعصر مقدم اورالره کیدرك

بقعهٔ مذکوره‌یی سولیم قبیله‌لری یدلرندن اخذایله ضبط ایلدیلر. شو بقعه‌مقدملری ملیاد نامیله یاداولنور ایکن قبل‌الهجره (٢٠٠٠) تاریخلرنده اتنه حکمداری پاندیونك اوغلی لیسوس اوحوالی یه عزیمتله حاوی اولدیغی بلادی استیلا ایلدیکندن اندن صکره اسمنه نسبتله لیسیا نامنی الدی .

مملکت مذکوره‌یی هجرتدن مقدمکی (١١٧٥) تاریخلرنده لیدیا حکمداری قره‌زوس استیلاوزیر دستنده‌کی ممالکه ضم ایتمش اولدیغی حالده (١١٦٩) سنه‌سنده کیخسرو و (٩٥٤) ده اسکندر یونانی ضبط ایدی ویردی. اسکندرك وفاتنی متعاقب انتیغونوس، بعده سلفکیه دولتی یدینه کچوب بیوك انتیوخسك رومالولره قارشو مغلوبیتندن صکره روما حکومتك نفوذ ومداخله‌سیله حال سربسیده براغلدی . قبل‌الهجره (٨١٢) سنه‌سندن (٧٩٠) تاریخنه قدر شوحال اوزره اداره اولنه‌رق روما ایمپراطورلرینك حمایه وامرلری التنده اولمق اوزره ولاة مستقله‌نك ایادیٔ اداره‌لرنده قالدی . و (٧٣٠) تاریخلرنده روما ایمپراطوری قلود جانبندن استیلا وادارهٔ مستقله‌سی الغا اولنمغله روما دولتنك ولایات عادیه‌سندن معدود اولدی .

— ٤٦ —

بثینیا مملکتی

بثینیا مملکت قدیمه‌سی شمدیکی خداوندکار مملکتنك اقسام

شمالیهٔ شرقیه‌سیله‌ازمید سنجاغندن وقره‌دکز ارکلیسنه وارنجه‌یه قدر بعض ممالکدن عبارت اولوب شمالاً قره‌دکز، شرقاً پافلاغونیا جنوباً فریکیا، غرباً پروپونتید (مرمره) ومیسیا ایله محدود ایدی . اراضیٔ داخلیه‌سنك جبالنده پك‌چوق اورمان واردر . اولیمپوس (کشیش طاغی) اوجبالدن معدوددر . ساحلده‌کی بلادینك اووه‌لری کوزلدر . انهارینك الك بیوکی سنغاروس (سقاریا) نهری اولوب جنوبدن شماله طوغری جریان ایدر . پروس(بروسه) ، نیقومدیا(ازمید) ، نیقیه(ازنیق) ، هراقله (ایراقلی)، خلقدونیا (قاضی‌کوی) بلاد مشهوره‌سندندر .

مملکت مذکوره‌نك اهالیٔ اصلیه‌سی بیریس ، بثینی، ماریاندیانی، میغدون، قوقونس قبائلی ایدی . قبائل مذکوره عسکره‌لری لیدیا حکمدار اخیری قره‌زوسه اطاعت ایتمشلر ایری .

بثینیا مملکتی اسکندر یونانینك استیلاسی اثناسنده کیانیان دولتنه تابع برکوچوك حکومت ممتازه‌ایدی. حکمداری زیپه‌تس هجرتدن (۹۵۰) سنه مقدم اسکندره وعسکره انیغونوسه‌اطاعت ایدوب بعده‌استقلال‌اوزره حکومتی یورتدی. وحکومت مذکوره (۶۹۷) سنه‌سنه قدر ممتد اولدی .

زیپه‌سه‌تسدن رومالولرك استیلاسنه قدر اوعائله‌دن بثینیاده حکومت ایدنلر بونلردر .

اسامیٔ ملوك	تاریخ جلوس قبل‌الهجره
زیپه‌تس	۹۵۰

اوغلی نیقومدی	١	٩٠٣
اوغلی پروسیاس	١	٨٥٧
اوغلی پروسیاس	٢	٨٢٢
اوغلی نیقومدی	٢	٧٧٦
اوغلی نیقومدی	٣	٧١٢

برنجی نیقومدی علیهنه قیام ایدن برنجی انیتوخس ایله محاربه‌سنده غوللرك معاونتلریله مدافعه‌یه موفق اولمش ومملکتك برقسمنی معاونتلرینه ترك ایتمشدر . برنجی پروسیاس زماننده ممالکنه غوللر هجوم ایتدیکندن مدافعه وبیزانتی جمهوریتی ایله محاربه‌ایدرك برحربده مجروحاً وفات ایلدی .بروسه شهری بونك نامنه منسوب اولدیغی مظنوندر . ایکنجی پروسیاس قرتاجنه لو انیبالك کندوسنه التجاسی اوزرینه انك قوماندا سیله برغمه حکومتنه قارشو محاربه وغلبه ایتمشیکن انیبالك رومالولره تسلیمنه موافقت کوسترد یکندن انیبال نفسنی تسمیم ومتعاقباً ظهور ایدن اختلالده اوغلی ایکنجی نیقومدی بروسیاسی قتل ایلدی .اوچنجی نیقومدی وفاتنده ملکنی رومالولره وصیت ایلدیکندن مملکت مذکوره دخی روما حکومتنه التحاق ایتمشدر (٦٩٧) .

— ٤٧ —

پامفلیا مملکتی

پامفلیا بقعه‌سی اسیای صغرانك ساحل جنوبیسنده واقع دکز

حوالیسنده برمملکت قدیمه ایدی . بوکون ایچ ایل دیو معروف اولان لوا دائره‌سنك قسم غربیسیدرکه لیسیا ایله سیلیسیایی احاطه ایدن و اقعدر . لیسیا مملکتی جانب غربیسنده وسیلیسیا دائره‌سی جهت شرقیه‌سنده‌در . شمالاً پیسیدیا ایله محدوددر . یاننده پامفلیا نامیله برکورفز واردر .

پامفلیا لفظی یونانی اولوب قبائل مختلفه معناسنه‌در . مملکت مذکوره‌نك باشلوجه بلادی آتالیا ، اولبیا ، سیده ، پیرژ ، اسپاندوس ، سیلیوم ، قیبره ، پتولئماس شهرلری ایدی .

پامفلیانك جهت شرقیه‌سی مسطح وقومسال وجهت غربیه‌سی جبالدرکه طوروس طاغلری ساحله قدر بقعه‌سنی قطع ایدر .

تروئه محاربه‌سندن صکره یونانیلر اپولیونك اوغلی دیو یاد ایتدکلری موپسوسك دلالتیله یونان قبائل مختلفه‌سی پامفلیا حوالیسنه کیدرك اورالری استیلا ایتمشلرایمش . حوالیٔ مذکوره موسوپیا نامیله شهرت ویرمش ایسه‌ده پامفیلیا نامی او شهرته غلبه ایتمشدر . مملکت مذکوره صکره‌لری کیخسروك زیر حمایه‌سنه داخل اولدی . کیانیانك انقراضندن صکره اهالیسی اسکندر یونانی یه بعدوفاته سلفکیلره اطاعت ایتدیلر . بیوك انتیوخس رومالولره مغلوب اولدقدن صکره پامفلیا مملکتنك برقسمی روما حکومتنك نفوذومداخله‌سیله برغمه حکومتنه التحاق ایتمش وبرغمه حکومتی روم مملکتنه منضم اولدقدن صکره رومالولرك حمایه‌لری التنده اولمق اوزره

پامفلیاده برحکومت مخصوصه تشکل ایتمشیدی. (۶۵۰) تاریخلری اثناسنده رومالولرك ولایتلری اعدادینه داخل اولمشدر .

— ٤٨ —

پیسیدیا مملکتی

پیسیدیا مملکتی اسیای صغری ممالك قدیمه سندن معدوداولوب شمالاً فریکیا ، شرق وشمال شرقیدن سوریا وسیلیسیا ، جنوباً پامفلیا ، غرب وجنوب غربیدن لیسیا وفریکیا ایله محدود ایدی. بلاد مشهوره سی انطاکیه ، ساغلاس ، سلژی شهرلری ایدی .

اهالیسی وحشی وطاغلی اولدقلرندن ازمنهٔ قدیمه ده عجم وسوریا حکمدارلرینك دائرهٔ اطاعتلرینه کیرمامشلر ایدی . صکره لری بلاد مهمه لرینك بعضیلرینی سلفکیه دولتی ومؤخراً جمله سنی رومالولر استیلا ایلدیلر . استرابون زمانده پیسیدیا مملکتی رؤسای محلیه اداره لرنده اوله رق قومشولرینی نهب وغارتله تعیش ایدرلردی .

مملکت مذکوره نك اقسام جلیه سنده قرمان اقوامنك فروعی ساکندرلر. اسکی پیسیدیا دائره سی شمدیکی قونیا واسپارته وکوتاهیه وحمید دائره لرندن عبارتدر .

— ٤٩ —

سیلیسیا (کیلیکیا) مملکتی

سیلیسیا (کیلیکیا) دائره سی اسیای صغری ممالك قدیمه سندن

اولوب بوکون سلفکه دیو معروفدرکه اطنه ولایتنك برقسمیدر .
اسیای صغرانك جنوب شرقیسنده واقع وجنوباً اقدکز ،شمالاً
قپادوقیا ، غرباً پامفلیاوپیسیدیا ، شرقاً سوریا ایله محدودبولنمشدر.
باشلوجه بلادی سوله (متزلو) ، مالله ، ایسوس(ایازو) ،
انازارب (قیساریه) وتراشیش (طرسوس)شهرلری ایدی .
ازمنهٔ قدیمه‌ده مملکت مذکوره سوریالیلردن بعض اقوامك
موطنلری اولمشیدی . جوارلرنده‌کی شهرلر یونان بلادی ایدی .
کیانیان دولتنك اورالری استیلاسنه‌قدر وقایع تاریخیه‌سی مضبوط
دکلدر. دولت مشارالیها جانبندن‌بالاستیلا دانك مغلوبیتندن‌صکره
اسکندر یونانی‌یه ، بعده سلفکیلره ، صکره مصر حکومتنه انتقال
ایتمش ومجرتدن (۷۲۰) سنه مقدم بعض‌لصوصك کینکاهلری
حکمنه کیرمش اولدیغی حالده (٦٨٧) ده رومالولرك ممالکنه
التحاق ایلدی .

— ۵۰ —

قپادوقیا مملکتی

قپادوقیامملکتی اسیای‌صغری ممالك‌قدیمه‌سندن‌اولوب‌سیواس
وقیصریه ومرعش وقرمان حوالیلرینك نام قدیمی قپادوقیادر .
شو دائره شمالاً پونتوس ، جنوباً کیلیکیا ، غرباً غلاطیه وفریکیا،
شرقاً فرات ایله محـدوددر . عاصمـهٔ بلادی میشـا قکرد
(قیصریه) ایدی .

قپادوقیا مملکتنك حاوی اولدیغی دائره‌نك تاریخی قبل الهجره (٢٤٤٩) سنه‌سنه قدر مجهولدر. اوتاریخده هایکانیه حکمداری ارام نام ذات او حوالیی استیلا ومازاق شهرینی انشا ایلدی. مازاق قیصریه‌نك نام قدیمی اولوب میشاقدن غلطدر. هایکانیه حکمدارلریله ارالرنده‌کی اتحاد اوزرینه هایکانیه ممالکی کیانیان دولتنك ظهورندن صکره ایادیٔ تعرضلرندن مصون اولدیغی کبی اودائره‌یه ملحق اولان قپادوقیا مملکتی دخی کاکان هایکانیه ملوکنك یدلرنده قالمشیدی.

اسکندر دارایه غلبه وممالك فرسی استیلا ایتدیکی صره‌ده قپادوقیاده حکومت ایتمکده اولان اریثورث (اریاراث) اسکندره عرض اطاعت ایتدیکندن اسکندر قپودوقیایی کندوسنه تابع اولق اوزره حکمدار اصلیسی عهده‌سنده ابقا ایلدی.

اریاراث حکومتنك قپادوقیاده بدایت تأسیسی هجرتدن (٩٩٢) سیه مقدم اولوب (٧١٤) سنه‌سنه قدر ممتد اولمشدر. حکومت مذکوره‌نك مؤسسی اریاراث اولدیغندن قپادوقیاده بونام ایله اون نفر ملوك حکومت ایتمشدر. بونلرك اك مشهوری (٧٨٥-٧٥٢) یه قدر حکومت ایدن التنجی اریاراثدر. شوذاتك ادارهٔ سیاسیه‌سی رومالولرك افکارلرینه موافق ایدی. ملکنده بالاخره نمایان اولان خسارات افکار مذکوره‌یه موافقتندن تولد ایتدی. (٧٥٢) سنه‌سی اورستانیکوس اوزرلرنده رومالولرله حرب

ایدرکن مقتول اولوب موافقت سابقه مؤخراً برودته تحول وکندو-
سنك هلاکنی انتاج ایلدی .

التنجی ارپارائی تعقیب ایدن درت حکمدارك هر بریسی ارپاراث
عنوانیله مذکور اولدقلری حالده (۷۱٤) سنه سنه قدر
یکدیکرینی تعقیب ایله حکومت ایدرك اوتاریخده حکومتلری
منقرض اولدی .

اندن صکره قپادوقیایی ارشکیان حکمداری دیقرانك انشته‌سی
وپونتوس حکمداری مهرداد استیلا ایتمش اولدیغی حالده روما
سرعسکری لوکیللاس مهرداده غلبه واسیای صغراده ضبط ایتمش
اولدیغی قپادوقیا وسائر محللری یدندن نزع ایتدی (٦۹۳).

قپادوقیا رومالولرك دائرهٔ استیلالرینه داخل اولدقدن صکره
امپراطور انطونیین کندویه تابع اولمق اوزره اوراده برقرالیت
تشکیل ایدرك قرالیته ارخیلاووس نامنده برذاتی نصب
ایلدی (٦٥۸) .

ایمپراطور اوغستوس ارخیلاووسی یرنده بالابقا کیلیکیایی دخی
قپادوقیایه الحاق ایتمشدر . مؤخراً اهالی ارخیلاووس علیهنده
رومایه عرض شکایت ایلدکلرندن امپراطور تبیر تحقیقات اجرا
ایلدکده ارخیلاووسك برائت ذمتی تحقق ایتمکله مشتکیلر دفع
ایدلدیلر . براز وقت کچدکده وقوعه کلان بعض معاملاتی تیبری
اغضاب ایلدیکی جهتله رومایه جلب وبعض اعداسی تحریك اولنه‌رق

حقنده متبوعنه خیانت دعواسی اقامه ایدلدیکندن اعدامی مراد اولندی ایسه ده اختیارلغنه حرمةً ومؤبداً حبسیله اکتفا وقپادوقیا دائره‌سنك حاوی اولدیغی بلاد ولایات رومانیه‌یه الحاق ایدلدی (٦٣٩) .

— ٥١ —

پافلاغونیا مملکتی

پافلاغونیا بقعه‌سی اسیای صغری ممالك قدیمه‌سندن معدود وغرباً بثینیا ، شرقاً پونتوس ، جنوباً غلاطیه ، شمالاً قره‌دکز ایله محدود اولوب اماستریس (اماصره) سینوب ، غنغره (کانغری) مدینه‌لری باشلوجه شهرلرندن ایدی . اراضیسنده جریان ایدن قزل ایرماقدن ماعدا مهم نهرلری امیناس (قره‌صو) وپرتینوس (برتن صو) نهرلریدرکه بثینیا حدودنده جریان ایدرلر . غالیس (القاص) طاغلری پافلاغونیا بقعه سنك وسطنده‌در . بقعهٔ مذکوره‌نك جهت جنوبیه‌سنده‌کی سطحی طاغلردن وجهت شمالیه‌سی منبت ومحصولدار وادیلردن عبارتدر .

پافلاغونیا اهالیٔ قدیمه‌سی سریان اقوامندن ایدی . تروئه محاربه‌سنده تر واده حکومتنه معاونتله یونانیلر علیهلرنده حرکات عسکریه‌یه تشبث ایلدیلر . فرس دولتی زمانده دولت مشارالیهایه مغلوب وجزیه اعطاسیله استقلاللرینی محافظه‌یه موفق اولمشلردر . اسکندر یونانی پافلاغونیانك بعض محللرینی استیلا

واسکندرك اعقابی زمانینده اوراده برحکومت مخصوصه تشکل ایلدی . شو حکومتك ملوکندن مورزیس قبل‌الهجره (۸۰۱) وبیلمنیس (۷۵۳) ، ایکنجی بیلمنیس (۷۴۳) تاریخلرنده جلوس ایتمشلردر .

ایکنجی بیلمنیس پونتوس حکمداری بیوك مهردار ایله اتفاق ایدرك حکمدار مشارالیهك خصمانه خیلی محاربه‌لری جریان ایلدی . بو محاربه‌لرك حکم یورتدکلری وقتلرده پافلاغونیا بقعه‌سی پونتوس وبثینیا ملوکی ارالرنده بردارالحرب اولمشیدی . بناءً علیه بثینیا حکمداری رومالولردن استعانه والدینی قوهٔ امدادیه ایله پونتوس حکومتنه غلبه ایلدی . برنجی مهردات ایله پافلاغونیا حکومتی ارالرنده خصومت یوزکوستردیکندن مهردات بیلمنیسی طردوملکنی ضبط ایتمش اولدینی حالده بیلمنیسی روما حکومتنه دخالت وانلرك معاونتلریله ملکنی استرداد ایتدی .

پافلاغونیا حکمدار اخیری فیلمون وفات ایدرکن ملکنك رومالولره ترکنی وصیت ایتدیکندن بعد وفاته پافلاغونیا بلادی رومالولر طرفلرندن ضبط اولنمشدر (۶۵۸) .

پافلاغونیا بلادینك قاعده‌سی اماستریس (اماصره) شهری ایدی . اماستریس مادملوکندن دارانك قرنداشی قزی وپونتوس حکمداری دیونیسیوسك زوجه‌سی ایدی .

اوتاریخده اماصره شهری پونتوس حکومتنك دائرهٔ اطاعتنده

اولدیغندن اماستریس مدینهٔ مذکوره‌یی تزیین وابنیهٔ لطیفه انشاسیله رونقی تزیید ایتمکله شهر مذکور نامنه نسبتله مشتهر اولدی .

— ۵۲ —

فریکیا (فریژیا مملکتی)

فریکیا مملکتی اسیای صغری ممالك قدیمه سندندر قرون متقدمه‌ده حدودی خیلی تبدلاته تصادف ایتمشدر. طولاً میندر نهرینك دکزه دوکلدیکی محلدن پارته‌نیوس جوارینه قدر ممتد اولوب شرقاً اهالیس نهری (قزل ایرماق) جنوباً پیسید ولیقااوتی (قونیه) طاغلری ایله محدود ایدی .

هجرتدن (۲۵۲۲) سنه مقدم فریکیایه برطاقم قبائل مختلفه کلوب اورالری وطن اتخاذ ایلدیلر . قبائل مذکوره‌دن بتینی وماریاندی قبیله‌لری پونت اوقسین (قره دکز) جوارنده، دردانی ومیس قبیله‌لری تروادحوالیسنده ،مااونیلر تروادنك انتها جنوبیسنده ساکن اولمشلردر .

مقدملری بقعهٔ مذکوره علی الاطلاق فریکیا نامیله یاداولنور ایدی . بوتسمیه اورالرده دهـا مقدملری هجرت ایتمش اولان فریکی یاخود بریکی قبیله‌سنه نسبتله‌در . قبیلهٔ مذکورهنك ثراق حوالیسندن بقعهٔ مزبوره‌یه کلمش اولدقلری ظن اولنه‌یور .

هجرتدن (۱۱۲۲) سنه اوله قدر فریکیا قطعه‌سی ماداونی ولیدیاوبثینیا بقعه‌لرندن بشقه محللری راملدکل ایدی .اوتاریخده

پافلاغونیا وقپادوقیا مملکتلری دخی فریکیایه منضم اولدی .
کیخسرو فریکیایی استیلا ایتدکده حوالیٔ مذکوره‌ده ایکی فرس
ولایتی تشکیل اولنه‌رق بریسنه کوچوك فریکیا ودیکرینه بیوك
فریکیا نامی ویرلدی .

کوچوك فریکیااسکی تراوه‌مملکتی دائره‌سنده اولوب باشلوجه
بلادی داسیلیوم ؛ پیسنوت ، غوردیوم ، ایسپره (انقره)
شهرلری ایدی . بیوك فریکیا ولایتی کوچوك فریکیانك جهت
جنوبیه‌سنده‌ایدی‌که میسیاولیدیا بقعه‌لری جانب غربیسنده‌وقپادوقیا
مملکتی جهت شرقیه‌سنده ایدی .

هجرتدن (۹۰۰) سنه مقدم کوچوك فریکیانك قره‌دکز
ایله طاغلر اراسنده‌کی قسمی ، بثینیا وپروپونتید (مرمره) ایله
میسیا میانسنده‌کی قسمی برغمه حکومتلری ممالکنه منضم اولوب
بقیه‌سی بیوك‌فریکیایه التحاق ایتدی . بیوك‌فریکیا دائره‌سی بوکون
قونیه، کوتاهیه، اق‌سرای، اق‌شهر، قره‌حصار صاحب سنجاقلرینك
حاوی اولدقلری محللردن عبارتدر . شو دائره صکره لریده
تبدلاتدن قورتیله‌مامشدر .

فریکیا دائره‌سی تیلونك باباسی تانتالك ، ماد پادشاهلرینك ،
لیدیاحکمدارلرینك، اسکندرك، لیزماقك‌سلفکیلرك دائرهٔ حکو -
متلرینه کیروب چقمش وقبل‌الهجره(۸۱۲) سنه‌سنده‌رومالولرك
نفوذومداخله‌لریله سلفکیه‌دولتندن برغمه حکومتنه‌منتقل اولمشیدی.

برغمه ممالکنك روما ولایاتی عدادینه دخولنده بودخی بلادرومدن معدود اولدی .

— ٥٣ —

پونتوس مملکتی

پونتوس مملکتی اسیای صغرانك شمال شرقیسنده واقع شمالاً قره دکز ، شرقاً قاوقاسیا (قفقاسیا) غرباً پافلاغونیا ، جنوباً قپادوقیاوغلاطیه ایله محدود دوازمنهٔ قدیمه ده تیبار ، شالیب ، موزنیك دینلان ترك قبیله لریله مسکون ایدی . مؤخراً طربزون وامیس (اماسیه) شهرلرینه یونانیلر هجرت ایلدیلر .

پونتوس مملکتی قپادوقیانك برقسمی اولدیغی حالده هجرتدن (١١٤٢) سنه مقدم ایکی دائره یه تفریق وفرسلر طرفلرندن فارناق نامنده برذاته توجیه اولندی . فارناقدن صکره ارتاباز ه بعده برنجی اریبو بارزان پونتوسده مسند نشین حکومت اولمشدر (١١٠٢). اوریبو بارزان فرس دولتی حمایه سنده ایدی . فارناقدن بدآ ایله پونتوس حکمدارلغیده بولنمش اولان ذوات بونلردر .

اسامیٔ ملوك		تاریخ جلوس قبل الهجره
فارناق		١١٤٢
ارتاباز		١١٢٤
اریبو بارزان	١	١١٠٢
مهرداد	١	١٩٢٤

اسامیٔ ملوك		تاریخ جلوس قبل الهجره
اریبو بارزان	٢	٩٨٥
مهرداد	٢	٩٠٩
مهرداد	٣	٠٠٠
مهرداد	٤	٨٨٨
مهرداد	٥	٨٤٤
فارناق	٢	٨٠٨
مهرداد	٦	٧٧٩
مهرداد	٧	٧٤٥
فارناق	٣	٦٨٨
انقراض		٦٦٩

اسکندرك اسیای صغرایی استیلاسنده بونتوس حکمداری بولنان ایکنجی مهرداد استقلالنی غیب ایتمشیدی .

ارشکیان دولتنك تأسسندن صکره پونتوس مملکتی اودولتك دائرهٔ حمایه‌سنه داخل اولوب دولت مشارالیها ملوکندن ارداشیس ایله یدنجی مهرداد ارالرنده قرابت صهریه حاصل اولمشدر . ارداشیسك اوغلی دیقران زماننده رومارله مهردادك وقوعبولان محاربه‌لری دولت ارشکیان مبحثنده یازلدی .

برنجی مهردادك اوغلی اوچنجی فارناق روم محاربه‌لری اثناسنده پدرینه خیانتله رومالولره اطاعت ایتدیکندن مهرداد قهراً نفسنی تسمیم ایله وفات ایتدی . فارناق باباسنك جنازه‌سنی مومیا ایدرك

سرعسکری پومپه یه کوندردی ایسه ده پومپه بومعامله دن ممنو
اولیوب برجنازه الایی تشکیل ایله مهردادك کالبدینی احترام ا
دفن ایتدردی . وپونتوس مملکتنك قسم شمالیسنی استیلا ایلدی
روما دولتی طرفندن قسم مذکوره سومیس نامنده برذات وا
تعیین اولنمشدر .

قارناق یدنده قالان دائره ده بروقت حکومت ایتدکدن صک
یدنده کی قسمیده روما حکومتی ضبط ایتدی (٦٦٩).

امپراطور اوغستوس بونتوس مملکتنده برقرالیت تشکیل ایدو
پوله مون نامنده برپرنسه حواله ایتمشیدی . پوله مون (٦٢٢)
قوت اولمغله یرینه ایکنجی پوله مون اوطوردی ایسه (٥٨٦)
پونتوس قطعه سی طوغریدن طوغریه روما ممالکنه ضم ایدیلو
یونهرده اودریایه دوکلدی .

اونجی فصل

اقوام عربك تعريفات اجماليه‌سيله جزيرة العربك جغرافياسى

وعلى العموم عربلرك قرون اولى تاريخى

اقوام عرب . جزيرة‌العربك جغرافياسى . يمن جغرافياسى . لاحظهٔ تاريخيه . يمنده قحطانيه‌دولتى . يمنده حبشه حكومتى . ايران حكومت اخيره‌سى . يمنده مرازبه حكومتى . حضر موت . عقاف . عمان . بحرين . حجاز جغرافياسى . مكهٔ‌مكرمه . مدينهٔ منوره . يمامه . تهامه . نجد مملكتى جغرافياسى . نجدده بنى كنده حكومتى . ايام ملوك الطوائف وتنوخ . حيره‌ده مناذره حكومتى . غرق قيساده بنى سميدع حكومتى . شامده غساسنه‌دولتى . ملوك متفرقهٔ عرب . عربلرك عوائد وسائره‌لرى .

— ٥٤ —

اقوام

اقوام عرب عربِ عاربهٔ بائده وعرب عاربهٔ غيربائده وعرب متعربه نامليله اوچ طبقه‌يه منقسمدر .

عرب عاربهٔ بائده ـ بوطبقه‌نك برقسمى لاودن سام بن‌نوح يكرى ارم بن‌سامدن تفرع ايتمش وهر بريسندن بطون كثيره شعب اولمشدر . بونلرك عهدلرى پك اسكى اولمسيله وقت راضلرى بعيد وخبرلرى منقطع اولديغندن وقايع تاريخيه‌لرينك وغى مجهولدر .

لاودك اوغللرى طسم . اميم ، عمليق ، عوض عرب بائده‌دن لاوده منسوب اولان قبائل كثيره‌نك بابالريدر .

طسمدن تفرع ايدن ايمك جمله‌سنه بابالرينه نسبتله على الاطلاق طسم دينلور .

اميمك اوغللرندن يالكز وبارك اسمى معلومدر . وبادن متفرع شعوبه بنى‌وبار دينلدى . عربلردن ابتدا اتخاذ بنيان ايدن طائفه اميمك اولادى اولديغى مرويدر . عمليقدن تفرع ايدن بطونه عموميت صورتيله عمالقه اطلاق اولندى . عمالقه‌نك بعضيلرى عرب بائده‌دن ايسه‌ده بعضيلريده عرب باقيه‌دندر . حتى رومللر زمانلرنده تدمرده حكومت ايدن اذينة بن السميدع وجديمة الابرشى قتل ايدن قرقيسا ملكه‌سى زبا ايله اسلافى بولنان ملوك دخى عمالقه‌دن ايديلر .

حاسم بن عملقك ارزق . طغار ، لف ، بديل ، راحل ، هزان ، ارقم نامللر ايله يدى اوغلى معروفدر ، بونلرك هربريسندن شعوب كثيره متشعب اولدى . بنى ارزق حجازده ، بنى طغار وبنى بديل وبنى راحل نجدده ، بنى لف يثربده ، بنى ارقم حجازدن تيمايه‌دك ممتد اولان اراضى‌ده ساكن ايديلر .

هزانك سعد نامنده براوغلى وار ايدى . بوندن تفرع ايدن بنى سعد قبيله‌سنك مسكنلرى يثرب حواليسى ايدى . حجاز ويثرب حواليسنده ساكن عمالقه بنى اسرائيلك اورالرى استيلاسندن صكره حوالئ مذكوره‌دن طرد اولندىلر .

عوضك مهلاييل اسمنده براوغلی معروفدر. مهلاييلك بريسی خيبر وديكری عبيل ناميله ايكی اوغلی وار ايدی . خيبردن تفرع ايدن بی خيبر اب قبيله اسمنه منسوب اولان خيبر وبنی عبيل يثرب حواليسنده ساكن ايديلر . يثرب عبيلك اوغلی اولمغله بنا ايلديكی مدينه نامنه نسبتله يثرب ديو مشتهر اولدی . يثرب مدينهٔ منوره نك نام قديمی در ،

عرب بائده نك ديكر قسمی اولان طوائف كثيره نك بابالری ارم بن سامك جديس ، عبيل ، عبدضخم ، عوص ، جاثر (كاثر) ناملر ايله پش اوغلی معروفدر .

جديش قبيله سنك مسكنلری يمامه ايدی . بونلرك وقايع تاريخيه لرندن بعض شيلر معلومدر .

بنی عبيل مكه ومدينه بينندهواقع حجفه ده ساكن ايديلر . بربيوك سيل ظهوريله هلاك اولديلر .

عبدضخم قبيله سی طائفده ساكن ايديلر . بونلرده ازمنهٔ قديمه ده منقرض اولمشلردر . خط عربی ايله ابتدايازی يازان قبيلهٔ مرقومه خلقندن اولدينی مرويدر .

عوصك اوغلی عاددن متفرع عاد اولی قبيله سنك مسكنلری احقاف اراضيسی ايدی . شوقبيله مظهر قهر الهی اولدقدن صكره ايجلرندن بنی بكر بن معاويه بن بكر بن عاد رفقاسيله برابر هلاكدن مصون اولهرق قوميتلری امتداد ايتديكندن اندن صكره كی طائفه يه عاد ثانيه دينلدی .

ارمك ديكر اوغلى جاثر (كاثر) ثمودك باباسى در . قوم ثمود دخى عرب بائده دندر . مسكنلرى حجاز ايله شام بينده واقع وادى القرى ايدى . بونلرك هلاكلرندن صكره ايجلرندن آزبر طائفه قورتيلوب رس نام موضعى وطن اتخاذ ايتمشلردر . مؤخراً انلرده هلاك ومنقرض اولديلر .

عرب بائده اقوامنك باشلوجه لرى اقوام مذكوره دن عبارتدر . بوطاقدن بنى جرهم اولى وعمالقه دن بنى مطر ناملريله معروف ايكى قبيله دخى اشتهار ايتمش ايسه ده جرهم ومطر دنسبلرى مرفوع ومتصل دكلدر .

عرب عاربهٔ باقيه ـ شوطبقه نك اقوامى بنى قحطان بن عابرين ارفحشد بن سام بن نوح عليه السلام در . قحطان تورانده يقطن ديو مذكوردر .

قحطانك يعرب ، جرهم ، حضرموت ، عادعمان ، ناملريله بش اوغلى معروفدر . يمن عربلرينك كافه سى قحطاندن تفرع ايتمشلردر . قحطان يمنده تشكيل حكومت ايدرك وفاتنده جانشينى اولان اوغلى يعرب برادرلرندن جرهمى حجازه ، عادى شحره ، حضرموتى جبال شحره ، عمانى عمان حواليسنه والى تعيين ايتديكندن هربريسى بولندقلرى دائره ده كسب استبداد واستقلال ايلديلر . جرهم بن يعربدن تفرع ايدن قبيله يه جرهم ثانيه ديلدى .

عرب بائده نك جمله سى لسان عربى ايله تكلم ايدرلر ايدى .

یعرب بن قحطان استعمال ایلدکلری لسان قدیم عربیجه نعمض مرتبه اصلاحات وتعدیلات اجرا ایتمشدر .

یعربك اعقابندن سبا بن یشجبك اولاد عدیده‌سی تولدایتمش ایسه‌ده بونلردن حمیر وکهلان وزیدان وعاملة نامله موسوم درت اوغلی معروفدر . حمیر وکهلاندن پك بیوك ایکی امت تفرع ایلدی. اولاد حمیردن زیدانك اوغلی نجران یمن قطعه‌سنده اسمنه منسوب اولان محلده کسب استقلال ایتمشدر .

سلطنت یمن حمیر وکهلانك اولادی میانه لرنده نصورتله تداول ایلدیکی وبونلرك وقایع تاریخیه‌لری مبحث مخصوصنده تفصیل اولنه جقدر ان شاالله تعالی .

بنی حمیر بطونندن قضاعه بن مالك بن عمر وبن مره بن زید بن مالك بن حمیر پك بیوك برامت اولوب شعوب کثیره‌سی طرف طرف یایلمش وقضاعه عمان حوالیسنی بالاستیلا اوراده کسب استبداد ایتمشدر .

ینه بنی حمیردن وملوك یمندن وائل بن غوث ابناسی سلکنده واقع حضور بن مالك بن زید الجمهور بن سهل بن عمرو بن قیس بن معاویه بن جشم بن عبد شمس بن وائلدن متفرع بنی حضور قبیله‌سی یمنده رس نام موضعده ساکن وصکره بختنصرك تسلطیله منقرض اولدیلر .

ازد وعتيك وغافق وهمدان قبائلى كهلاندن تشعب ايدن بطون مشهوره‌دندرلر .

ازدك باباسى غوث بن نبت بن مالك بن زيد بن كهلاندر . ازدك اوغلى اشعردن برقبيله متفرع اولمغله اشعريلر بوكا منسوبدرلر . ديكر اوغللرى مذحج وطى‌دن بيوك بيوك بطون تشعب ايلدى .

جلد ، سعدالعشيره ، مراد ، عنس مذحجك اوغللرى وبنى مذحج قبائلنك باباليدرلر . بنى نخع ، بنى حارث ، بنى حرب جلدك وبنى اود ، بنى عوف ، بنى كعب ، بنى جوف بنى زبيد سعدالعشيره‌نك بطون مشهوره‌سى در .

بنى حارثدن متشعب بنى ديان قبيله‌سى نجران حواليسنده حكومت ايتمش وبنده زيد ديللان قصبه بنى زبيدك مسكنلرندن معدود بولنمشدر .

بنى طى بطون مشهوره‌سى بنى جديله ، بنى بهان ، بنى بولان ، بنى سلامان ، بنى رومان ، بنى هنى ، بنى سدوس ، بنى عدى در . عديدن بنى لخم ، بنى عفير بنى عامله وخمدن بنى جزيله ، بنى نماره وعفيردن بنى كنده وعامله‌دن بنى عجل بطون مشهوره‌سى تفرع ايلدى .

بطون مذكوره‌دن تفرع ايدن شعوب بالاده تعداد ايتديكمز طاقلره منحصر دكلدر . بونلرك فروعى لايعدان لايحصى اولمغله مضبوط اولانلر متسلسلاً شجره‌لرده مندرج وبعضيلرينك سلسله‌لرى غير مضبوط ومنقطعدر . سلسله‌لرى غير مضبوط اولان بطون

ایله ذکر اولنان انساب مرفوعه ومضبوطه‌یی ولی ایدن افخاذك اکثریسی تقادم زمان وغیوبت روابط جهتیله اونودلمشلردر . بناءً علیه نسبت نسلرینك سلسله‌یه رتطی قابل اولیان قبائل وبطون وطوائفدن هر بریسنك قومیتلری حقنده اسمندن استشمام اولنان رائحهٔ نسبته بالطبع اعتبار اولنور .

عرب مستعربه — شو طبقهٔ نجیبه اسماعیل بن ابراهیم علیهما السلام افندمزك نسل عالیلرندن منشعب اقوامدر . حضرت اسماعیلك لسان اصلیسی عبرانی ایدی . مکه‌ده جرهم ثانیه قبیله‌سندن تزوجلری جهتیله کندولری واولادی عربجه تکلم واستعراب ایلدکارندن بطون وشعوب متفرعه‌سنك جمله‌سی عرب مستعربه دیو یاد اولنیلر .

قبیلهٔ نجیبهٔ قریش عرب مستعربه‌نك کزیده‌سیدر . عمود نسب عالیٔ نبوی بنی اسماعیل سلسلهٔ جلیله‌سنده بولندیغندن بو عمود مسعوده واقع اسامیٔ قبائل ان شاالله تعالی ایکنجی کتابك ابتداسنده تعداد اولنه‌جق وعمود مذکوره داخل واندن منفصل اولانلردن قرون اولاده تشکیل ریاست ایدنلر بو فصلده یازیله‌جقدر .

— ۵۵ —

جزیرة العرب قطعه‌سنك جغرافیاسی

جزیرة العرب ك فرات ایله شام وسویش ایله عریش ارالرنده واقع یرلردن ماعداسی صو ایله محاط اولدیغندن جزیره دیو یاد اولنمشدر . مقدمجه سویش ایله عریش ارالرنده قتال کشاد اولنمغله

یالکز بحر شام وفرات ارالرندهکی مسافهٔ جزئیهدن بشقه اصلا قاره قالمدی .

قطعهٔ مذکوره اسیانك جهت غربیه سنده واقع وشمالاً ارض فلسطینك برجزئیله برالشام وجزیرهٔ مابین النهرین ، شرقاً خلیج عجم (بصره کورفزی) ایله بحر محیط هیدینك برجزئی وعراق عرب ، جنوباً بحر محیط هندی ، غرباً بحر سویش وباب المندب بوغازی وسویش قنالی ایله محدود وطول غربینك اللی ایکی درجه سندن یمش یدی وعرض شمالینك اون ایکیجی درجه سندن اوتوز نجی درجه سنه وارنجه ممدود اولوب شمالدن جیوبه (۲۵۰۰) وغربدن شرقه طوغری (۲۰۰۰) کیلو مترو امتداد ایتمشدر . مساحهٔ سطحیه سی (۱۱۰۰۰۰۰) میل مربعی در . اهالیسی (۱۲۰۰۰۰۰۰) تخمین اولنه یورایسه ده دها زیاده در .

تواریخ مقدسه نك حاوی اولدیغی وقایعك چوغی ، حضرت ابراهیم علیه السلام دعوتی ، دین مبین اسلامك ظهوری اوقطعه ده اولدیغندن کرهٔ ارضك اك مقدس اك مبارك اقلیمی بودر .

جزیرة العرب قطعه سنك قسم اعظمی منطقهٔ حاره تحتنده اولدیغندن هواسنده کی حرارت شدت اوزره در . اراضیسنك چوغی شوره زار وغیر منبت در . لکن سواحل دریاده کی محللرك مزروعات ومیوه لرنده برکت وفرت اوزره در درون قطعه ده بخور ، بوبر ، عنبر ، ازوا صمغ وعلی الخصوص اعلا قهوه وسواحله متصل بحرلرده

انحو مغاصلری ودیاربکرده عقیق وسائره معدنلری واردر .

جزیره‌ده واقع تیه بنی اسرائیل قسمنك جانب شمالیسی جبال ایله محاط وقلیل المحصولدر . لکن جانب جنوبیسی محصولدار ومعمموردر . شو قسمده بریسی طورسینا ودیکری حورا نامیله ایکی جبل اولوب تیهك مشهور شهری طور قصبه‌سیدر . بنی اسرائیلك تیهده صورت اقامتلری تاریخ مقدس مبحثنده یازلدی .

صورت مخصوصه‌ده بحث ایلدیکمز محللر یمن وحجاز، تهامه، یمامه ، نجد ، هجر ، حیره دائره‌لری وبونلرك ملحقاتی اولوب اقوام عربدن قرون اولاده جزیرة العرب قطعه‌سنك داخل وخارجنده تشکل ایدن دولتلره متعلق وقایع ودوائر مذکوره‌ده واقع باشلوجه مواقعه متعلق بعض معلومات دخی بوفصلده درج اولنه‌جقدر ان شاالله تعالی .

— ٥٦ —

یمن مملکتی جغرافیاسی

یمن مملکتی تهامه‌نك جنوبندن باب المندبه قدر بحر احمر ، خلیج عجمك مدخلنه دکین بحر محیط هندی ، بحرینه قدر خلیج مذکورك ساحلی ولی ایدر . بناءً علی ذلك مملکت مذکوره اوچ طرفدن دریا وبرطرفدن تهامه ویمامه وبحرین اراضیلری ایله محدوددر . یمن مملکتی کعبهٔ شریفه‌نك صاغ طرفنده بولندیغی ایچون یمن دینلدی ، شام اقلیمی صول طرفنده واقع اولدیغی ایچون شام دینلدیکی کبی .

ازمنه قدیمه‌ده یمن قطعه‌سی جزیرة العرب دائره‌سنك اکثر جهتنه حکومتجه مرجع اولوب مرکز حکومت ابتدا مدینهٔ سبا وصکره شمدیکی مرکز ولایت اولان صنعا شهری ایدی . بوشهری ایدی . بوشهرك بانیسی رؤسای حمیردن صنعا بن زال بن عامردر. مدینهٔ مذکوره شمالدن جریان ایدن برکوچوك ایرماق کنارنده‌در. شو ایرماق ذماره طوغری جریان ایدرك دریایه دوکیلور .

صنعانك موسم صیفی شمسك حمل وثور وجوزا ، خریفی سرطان واسد وسنبله ، شتاسی میزان وعقرب وقوس ، بهاری جدی درلو وحوت برجلرنده بولندیغی مواسمده‌در. شمس حمله حلول ایتدکده صنعاجه حرارت اشتداد ایدر . یغمورلری حزیران ، تموز ، اغستوس ایلرنده یاغار . شهر صنعانك میوه‌لری کثرت اوزره‌در . ازمنهٔ قدیمه‌ده ملوك حمیردن شرجیلك اوراده بنا ایتمش اولدیغی قصر غمدان بردپه‌نك اوزرنده‌ایدی . دوراسلامده جامع مصفایه‌سقایه اتخاذ اولندی . قصر مذکورك بناسی درت وجهله اولوب بروجهی قرمزی ، دیکری بیاض ، اوچنجیسی صاری ، دردنجیسی یشیل ایدی . ابنیهٔ داخلیه‌سی یدی طبقه‌یی حاوی وپك مرتفع اولمق اوزره یابلدیغندن شمس طلوع ایتدیکی وقت اوچ میل مسافه‌دن کورینور ایدی. قصرك اوزرنده ملون مرمردن براوطه‌وارایدی. سقفی یکپاره مرمردن معمول وارکان اربعه‌سنك هربرنده برارسلان صورتی موضوع ایدی. اشبو صورت

مجسمه درونته بعض الات یرلشدرلدیکندن جسمنده کی منفذلردن ایچنه هوا نفوذ ایلدیکی زمان هر یرسندن ارسلان صداسنه بکزر برسس ایشیدیلور ایدی . قصر مذکور حضرت عثمان رضی الله عنه افندمزك زمان خلافتلرنده هدم وتخریب اولندی .

بلاد یمنده مآرب ناحیه سی اولاد سبادن ازدقبیله سنك مسکنی ایدی . مآربده کی شهر سبایی سبابن یشجب بن یعرب بنا ایلدی . بلقیسك مدینه سی بودر . ازمنهٔ قدیمه ده سبا شهری پك معمور ایدی . مآرب ناحیه سنك بدایتندن نهایتنه دکین اشجار لطیفه برمرتبه کثرت اوزره ایدی که برقصبه دن دیکر قصبه یه کیدلدکده یولجی یه کونش دوقنمز ایدی . ناحیهٔ مذکوره ده مروقت عظیم سیللر ظهور ایدوب ارالری ایکی فرسخدن عبارت اولان ایکی جبل صغیر بینده صولر جاری وصحرالره منتشر وضایع اولور ایدی . ملوك حمیردن بلقیس سیل کلدیکی محله صلب طاشلردن برسد بناسیله سیللری سد خارجنده براقش وسدمذکور یوقاروسنوه واشاغیسنده اوچ مشعب انشا ایتدرمشیدی . مزروعاتجه اهالینك احتیاجنه کوره تارلالره اجرا ایدیلور ایدی . بناءً علیه اوالحوالی او لقدر محصولدار اولمش ایدی که اوتاریخلرده احسن بلادالله عد اولنه جق مرتبه یه وارمش وموقعنك لطافت هواسی ایسه علل وامراضه مانع اولهرق اهالی جنتده یشار کبی حسن معیشته مظهر اولمشیدی . سکره عبادت الهیه یی ترك ایلدیلر . تارلالرینه چکرکه مستولی اولدی .

سد یقیلوب سیل العرم ظهوریله معموره‌لری خراب واسباب عمران وسعادتلری محو کردهٔ ایادی انقلاب اولوب کتدی .

صنعایه ایکی منزل مسافه‌ده واقع ذمار نام مدینهٔ قدیمه بروقت ملوك یمنك عاصمه‌سی اولان ظفار شهر شهریدر . یمنی حبشه‌نك استیلاسنه قدر شعشعهٔ عمرانی نمایان ایکن حبشه‌ا کثر معموریتنی محوو تخریب ایتمکله عمران سابقندن سقوط ایلدی . شهر مذکورك برمحکم سوری واردر . باغچه‌لری وقراسی ومزارعی کثرت اوزره‌در . عمران قدیمك اثار عتیقه‌سی اوراده موجوددر . اثار مذکوره درونننده برطاقم مرمر دیرکلر واردر .

یمن درونننده بولنان سروات طاغلرینك سلسله‌سی حجازه وساحل بحرده عدن وشحره قدرامتداد ایدر . جبال مذکوره‌نك شرق جهتندن غرب طرفلرینه طوغری ممتد اولان سلسله‌لری بغایت صعب المرور اولدیغندن صنعا قافله‌لری اورالردن کچه مزلر .

صنعادن زبیده قدر یالکز بریولی واردر . وارالرنده کی مسافه پش مرحله‌دن عبارتدر .

بلاد یمندن زبید حوالیسی اوزرنده واقع وبیت الفقیه طاغلرینه قدر ممتد اوصاب ناحیه‌سیله جزان دربندینه قریب نواحیده ومخاده قهوه اغاجلری پك چوقدر . یمنده التون ، کومش ، تیمور ، نحاس ، قلای ، عقیق یمنی معدنلری ودهاپك چوق معادن وارایسه‌ده حالا کشف اولنه‌مامشدر .

— ۵۷ —

ملاحظهٔ تاریخیه

یمنده حکومت ایدن بنی قحطان ملوکنك مدت عمومیه سنی مورخلر حبشه حکومتی ایله برابر (۳۰۴۹) سنه اعتبار ایده یورلر. قحطاندن حمیره قدر حکومت ایدن پادشاهلرك اسم وترتیبلرنده بین المورخین ازاختلاف واردر . حمیره دن صکره اسامی وترتیب وانسابجه اختلاف پك چوقدر .

تاریخ کتابلرنده اطرادسز وناقص برصورتله تدتیبه قونیلان پادشاهلرك عددلری دخی اللی التمش بینده اعتبار وبرطاقتك هربرینه یوزدن یشیوز سنه یه قدر . مدت حکومت اعطا اولنه یور. تاریخلرده ایسه بومقوله اوزون مدتلی کوستریلان ملوکك چوغنه کیملرك خلف اولدقلری اتفاق ودائرهٔ یقینه تقریب اولنه جق صورتله ذکر اولنامشدر . ایکی پادشاه اراسنده متعدد پادشاهلر کلمش ایکن اسملری یاترتیبدن ساقط ، یاخود غیر مضبوط اولمقدن ناشی ایکیسی بینده کورینان اوزون مدتی طولدرمق ایچون بعض قدما ساقط ومنسی اولانلرك مدتلرنیده معلوم اولانلره ویردکلرندن صکره کی مورخلر قدمانك کتابلرینی مأخذ اتخاذ واویله عقله ملایم اولیان مدتلری قبول ایتمش اولدقلرنده اشتباه اولنه مز . وکذلك اختلاف اوزره یازیلان ملوکدن چوغنك نسبلری مضبوط ایسه ده اعقاب مضبوطه جه اتفاق اولمامقدن وانسابجه ده اختلاف ونواقصدن ناشی اویله

اوزون مدتلی کوستریلان پادشاهلردن هر بریسنك مدتی حقنده مورخلرك یازدقلری بوزلرله سنه‌لره وکرك کتابلره درج ایلدکلری اعقاب وانسابك ترتیبنه صحیح نظریله باقله‌مز .

حبشه‌نك استیلاسنه قدر یمنده حکومت ایدن بنی قحطان ملوکنك اسملری اونودیلردن ماعداسنك تاریخ کتابنده مذکور ومعروف وفقط سقوط ترتیبندن ناشی چوغی مختلف اولانلری یوز نفر رادهلرنده‌در . مورخلر قحطاندن حبشه‌نك استیلاسنه قدر قحطانیه دولتی ملوکنه (٢٩٧٠) سنه مدت کوستر مشلردر . ترتیب واسملری مضبوط وصحتی مصدق اولان سائر دولتلر مدت عمومیه‌لریله افراد ملوکنه تطبیق ومقایسه ایدلدیکی حالده قحطانیه ملوکنك هر بریسی ایچون اون بش سنه مدت فرض اولنه‌بیله جکندن بو حساب ومقایسه حکمنجه یمنده بنی قحطاندن (٢٩٧٠) سنه ده ایکی یوزه قریب پادشاهك حکومت ایتمش اولمری لازمکلورکه بونلردن اسملری معلوم اولانلرك ماعدالرینه منسی وغیر مضبوط نظریله باقلمسی طبیعی وضروریدر . ابن خلدون دخی یمن ملوك قدیمه‌سنك ترتیبنده چوق اسملر وپادشاهلر ساقط اولدیغنی سیهلیدن نقل ایله یازه‌یور .

ملوك مشار الیهمك اسملرینی وهر بریسنك وقایع تاریخنه سنی مبین ـ صحت واعتماده شایان ـ هیچ بر کتابه تصادف اولنه‌مدیغندن بونك ایچون مرتب ومکمل بر تاریخ کتابی یازمقده امکان یوقدر . بناءً علیه یالکزاك مشهورلرینك بر درجه‌یه قدر وقایعنی یازه‌جق

واسملرینك ترتیبنده بالطبع مورخلرك اکثریت اقوالیه اعتبار ایده جکز .

— ۵۸ —

یمنده قحطانیه دولتی

(۹۵ - ۳۰۶۵)

یمنده ابتدا پادشاه اولان ذات قحطان بن غابر بن شالخ بن ارفخشد بن شام بن نوح علیه السلام در .

قحطانك پدر عالیلری عابر (هود) علیه السلام حضرموت وشحر وعمان حوالیلرنده کی قوم عاده مبعوث نبی ذیشان اولمغله تاریخ مقدس قسمنده کوسترلدیکی اوزره قوم مذکورك هلاکلرندن صکره نبی مشارالیه نبوتی تصدیق ایدن مؤمنلرله برابر اوراده اقامت بیورمشلر ایدی . وفاتندن صکره فرزندنجیبی وابراهیم علیه السلام افندمزك جدامجدی فالغ اولادو متعلقاتنی الوب جزیرهٔ مابین النهرین حوالیسنه عزیمت ایلدیکی کبی دیکر ولد نجیبی قحطان اولاد واتباعیله حضرموتدن یمنه کیدرك اوراده بردولت مستقله تأسیس ایلدی . قبل الهجره (۳۰۹۵) .

دولت مشارالیها قحطانیه نامیله معروف اولدیغی کبی احفادندن حمیردن وبعضاً حمیرك برادری کهلان سلاله سندن اولدقلرندن حمیردن حارث الرائشه قدر پادشاهلق ایتمش اولانلره ملوك حمیریه واندن صکره کیلرینه هم ملوك حمیریه همده تبابعه دینلدی .

قحطان ـ عدالتله موصوف ورعایاسی حقلرنده سماحت وسیاحت اجراسیله معروف ایدی . یمن عربلرندن بنی قحطانك ماعداسی دخی مؤخراً تصادف ایلدکلری بلیات ایله عرب بائده دائره‌سنه داخل ونسللری منقرض ومضمحل اولمغله یمنده انسال وقومیتلری ممتد وباقی اولان عربلر بنی قحطانه منحصر اولمشلردر. قحطانك لسان اصلیسی سریانی ایدی . صکره معاصرلری بولنان عرب بائده‌دن تحصیل ایلدیکی لسان عربی ایله تکلم ایتمکله لسان مذکور اولان وبطونته لسان عمومی اولدی . بناءً علیه ابن خلدون بنی قحطانی عرب مستعربه‌دن عد ایده‌یور . لکن اکثر مورخین بوطبقه‌یه عرب مستعربه اطلاق ایتمیوب عرب مستعربه عنوانی حضرت اسماعیل علیه‌السلام افندمزك اولادی حقلرنده استعمال ایلدیلر .

قحطان واولادی اوائل حاللرنده معاصرلری اولان عرب بائده اقوامندن معدود قبائل بدویه کبی دائرهٔ مدنیت خارجنده ایدیلر . شعوب وبطونلرنده نمایان اولان کثرت عرب بائده اقوامنك متسلسلاً هلاکلری زمانلرینه مصادف اولدیغندن انلرك دیارلرینی دخی ضبط ایله کندکجه تحصیل مدنیت وتزیید شوکت ایتمشلردر.

قحطانك وفاتنده اولاد کثیره‌سی وارایدی . بونلردن یعرب مسند حکومته جلوس ایلدی .

یعرب ـ شوذاتك زمان سلطنتنه قدر بنی قحطانك استعمال

ایلدکلری لسان عربی ماخذلری اولان عرب بائده‌نك لغت اصلیه ـ لرندن عبارت وشو لغت ایسه هردرلو انتظامدن عاری ایدی . یعرب تعدیلات واصلاحات ایله ادبیات لسانیه‌نك حصول انتظامنه خدمت ایلدی . بناءً علیه لسان عربینك موجدی کندوسی دکل ایکن همان موجد مقامنده کسب شهرت ایتمکله حسان بن ثابت الانصاری رضی الله عنه یعربك اصلاح لسانجه اولان خدمتی تقدیراً شو نظمی انشا ایتمشدر .

تعلمتم من منطق الشیخ یعرب
ابینا وصرتم معربین ذوی فقر
وکنتم قدیماً مالکم غیر عجمة
کلام وکنتم کالبهـا ثم فی القفر

یعربك زمان ـ لمطنتنده عرب عاربهٔ بائده‌نك هلاکارندن ناشی مسکنلری خالی وعمالفه وسائر اقوام بائده‌نك بقیه‌سیده لبـاس اقتدار دن عاری قالمشیدی ، هپسنك مسکنلرینی ضبط ایله برادرلرندن جرهمی حجازه ، عادی شحره ، حضر موتی جبال شحره ، عمانی حالا عمان تسمیه اولنان نواحی یه والی تعیین ایتمکله هربریسی واردیغی یرده مؤخراً کسب استقلال ایلدی . یعرب عاقل ، حکیم ، حسن حال ایله متصف ایدی . وفاتنده اوغللرینه وجه آتی اوزره نصیحت ایتمشدر .

« اوغللرم ! علم اوکرنوب انکله عامل اولیکز . حسـود

اولمه‌يكز ، زيرا حسد بينكزده فنالقلرك حدوثنى دعوت ايدر . شردن وشريردن احتراز ايديكز زيرا شرسزه‌شردن وشريردن احتراز ايديكز زيرا شر سزه شردن بشقه برشى جلب ايتمز . سز خلقه منصفانه معامله كوسترمليسكزكه‌خلق دخى بالمقابله‌سزك حقكزده‌منصفانه معامله كوسترەلر . كبردن‌اجتناب ايديكز. زيرا كبرناسك قلبلرينى سزدن تبعيد ايدر . تواضع‌التزام ايديكز زيرا تواضع سزه قلوب ناسى جلب ايدر . بريسى بسزكله استشاره‌ده بولنور ايسه‌نفسكزه نصل‌استر ايسه‌كز اكاده‌اويله بيان ايديكز. زيرا مشورت بوينكزده جناب حقك براماتى‌در . »

يعربك مدت حكومتى اوتوز اوچ سنه اولديغى مرويدر . وفاتنده اوغلى يشجب يمن پادشاهى اولدى .

يشجب ـ شولفظ شجب لفظندن‌مشتق فعل‌مضارع‌اولوب شجب هلاك‌ايتمك معناسنه‌در . پادشاه‌مشارالیه « زمان‌حكومتنده دشمنلرينى هلاك ايدر » تفاؤليله اويله تسميه اولنمشيدى . لكن نائل سلطنت اولدقدنصكره پك ضعيف الرأى وغافل اولديغى اكلاشلمغله‌عكسى ظهور ايلدى. جنايات وسيئات اصحابى حقلرنده هيچ‌بركونه مؤاخذهٔ سياسيه كوسترمديكندن‌نه امرنده نەدەمنده تأثير وار ايدى . حجاز ، حضرموت ، شحر، عمان‌ولايتلرينك واليلرى بولنان عموجه‌لرى يشجبك وفاتنده اوغلى عبد شمس دينمكله معروف‌عابريمن‌پادشاهى‌اولديغى بين‌المورخين‌اتفاقه‌مربوطدر.

عبد شمس سبا ـ شوذات هیبت وعظمت اصحابندن معدود غزالری کثیر ، محاربه‌لرده متیقظ ، عسکرلرینه مکرم برپادشاه ایدی . بالذات مصره هجوم ایله اهالیسنه غلبه ایلدی . غزواتنده اون بیك قدر اسیر المشدر . سبا ایله تلقیب اولنمسنك سببی بودر . مصر حوالیسنده عین شمس دیمکله معروف بلده‌یی بنا ایتدروب اوغللرندن بابلیونی اورایه والی تعیین ایتدی . مآربده اسمنه منسوب سبا شهر شهیرینك بانیسی سبادر . شهر مذکور چوق وقتلر عاصمهٔ ملوك اولمشیدی . صکره‌لری عاصمهٔ سلطنت صنعایه نقل اولمشدر . سدمآربك بانیسنده سبا اولدیغی بعض مورخلر کوسترمیورلر . اکثریت اقوال سدك بناسنی بلقیسنه نسبت ایده‌یور ایسه‌ده بویله بیوك اثرلر برپادشاهك زمان حکومتنده یاپلمسنی عقل پك بعید کورر . سبا بابل طرفلرینه‌ده هجوم ایله اورالری یغما ایلدی . هربرمحاربه‌دم مظفر وقتنی بلده‌نك فتحنی مراد ایلدی ایسه تسخیری میسر اولمشدر . سبانك فتوحاتنی تقدیراً معاصری بولنان ادبادن برذات شو نظمی انشاد ایتمش اولدیغی مرویدر .

لقد ملك الافاق من حيث شرقها
الى الغرب منها عبد شمس بن يشجب
له ملك قحطان بن هود وراثة
عن اسلاف صدق من جدود ومن اب

مورخلر سبانك مدتنی اوزون کوسترمیورلر . وفاتنده سبایه

خلف سلطنت نجران بن زید بن یعرب اولمسنی ترتیب نسب اقتضا ایدر ایسه‌ده اصحاب تاریخ نجرانك یمن حکمدارلغنده بولندیغنی تصدیق ایله برابر کیمه خلف اولدیغنی تصریح ایتمیه‌رك سبایه اوغلی حمیرك خلف سلطنت اولدیغنده اتفاق ایده‌یورلر .

حمیر ـ شوذات غایت شجیع برپادشاه‌ایدی . ملوك حمیریه‌نك منسوب الیهی بودر . تکثر بطونی جهتیله اغلبیته بالاعتبار یمنده‌کی اقوام قدیمه‌نك جمله‌سنه حمیر دینلدی . ابن خلدن دیرکه « سبانك چوق اولادی وارایدی . انلرك مشهورلری حمیر ایله کهلاندر . بونلردن ایکی امت عظیمه منشعب اولدی . »

ابتدا التوندن معمول تاج ایله تتوج ایدن حمیردر . زمانینده خیلی معموره‌لر انشا وخارجدن چوق یرلر استیلا اولندی . حکومت ونفوذینی توسیع ایله ثمود بقایاسنی یمندن اخراج وحجاز طرفلرینه طردایلدی . مدت حکومتی حقنده تاریخلرك یازدقلری روایاتك عقله ملایم کورینانی اللی سنه‌در .

اولاد حمیرك ادلرینی مورخلرك بعضیلری وائل ، مالك ، زید ، عامر ، عوف ، اسعد وبعضیلری الهیمسع ، مالك ، زید ، وائل ، مشروح ، معدی کرب ، مره دیو ذکر ایده‌یورلر . اولادمرقومه‌دن مره‌نك بطونی حضرموت حوالیسنه کیدرك اوراده اقامت ایلدیلر .

کهلان ـ ملك یمن حمیردن صکره کهلانه انتقال ایتدیکنی ابن خلدون ابن سعیددن نقل ایله بیان ایده‌یور . سبیکة الذهبده سبا

برحیات ایکن سیاست ملکی حمیره واطراف وثغورك اداره‌سنی کهلانه تخصیص ایلدیکی مذکوردر. اکثر تاریخلرده ملك یمن حمیر ایله کهلانك اولادی بینلرنده تداول ایلدیکی کوستریله‌یور .

وائل بن حمیر والهمیسع بن حمیر ـ مورخلر شوایکی ذاتکده یمنده حکمدارلق ایتدکلرینی سویلیورلر ایسه‌ده تقدم قنغی‌رنده اولدیغنی تصریح ایتمیورلر . زمانلرینك وقایع تاریخیه‌سیده مضبوط دکلدر .

سکسك بن وائل ـ بوذاتك یمنده پادشاهلق ایتدیکنی وبونیده اوغلی یعفر تعقیب ایلدیکنی مورخلر بیان ایده‌یورلر . لکن ترتیب نسبجه ابین بن الهمیسع وجبار بن غالب بن کهلان سکسکه مساوی وبونلرك سلطنتلری دخی تاریخجه مصدق اولدیغندن تقدم قنغی برنده اولدینی معلوم دکلدر . سکسکك ایام حکومتنده عم‌زاده‌سی قضاعه بن مالك عمان حوالیسنده تغلب کوسترمشیدی . سکسك عسکرله کیدرك قضاعه‌یی حرباً اوحوالیدن چقاردی .

یعفر بن سکسك ـ بونك ایام سلطنتنده خوارج طائفه‌سی مخالفت وعصیان کوستردیلر . قضاعه‌نك حفیدی مالك بن الحافله یعفرك محاربه‌لری وقوعبولدی . شوذاتك نهایت حکومتنه قدر فتنه دوام ایتمشدر .

معافر نعمان بن یعفر ـ یعفرك وفاتنده نعمان رحم مادرده ایدی. عامر بن باذان بن عوف بن حمیر ملحقات یمندن بحرین والیسی بولندیغی حالده یعفرك وفاتندن صکره مدینهٔ سبایه کلهرك زوجهٔ

يعفرك ظهور حمانه انتظاراً نيابت صورتيله حكومتى يداداره‌سنه الدينى ونعمانك ولادتندن صكره نيابته دوام ايلديكى تاريخلرده مذكوردر. بعمان هنوز سن بلوغه وارمزدن مقدم عامرانى قتل ايله سلطنتى اغتصاب افكارينه‌دوشدى . بنى حميراول افكارى حس ايلدكده بالهجوم عامرى طرد ايلديلر . عامر كونده درت دفعه البسه‌سنى دكشدروب هردفعه‌سنده بردرلو ثياب ثمينه كيديكيچون ذورياش‌ديوشهرت ويرمشدر. طرد نصكره بنى حميرك نعمانه‌اطاعت ايتديكى مرويدر .

نعمانك يمنده حكمدارلق ايتديكيده‌مورخين متفق ايسه‌لرده زهير بن‌ابين والغوث بن‌ابين نسبجه نعماندن مقدم اولوب بونلرك سلطنتلريده‌تاريخجه مصدق‌اولديغنه نظراً عامردن صكره‌نعمانك پادشاه اولمسى مشكوكدر .

عامر طرد اولندقدن صكره نجران طرفنه كيدرك اوراده مالك بن‌الحافله خيلى محاربه ايتمش وصكره‌لريده اغتصاب سلطنت ايچون حربلره‌دوام ايلمش ايسه‌ده اقبح‌هزيمتله مغلوب ومقصدينه موفقيتدن محروم‌اولمشدر . نعمان بيويوب سلطنتده كسب‌استقلال ايتدكدنصكره ذارياشى طوتدروب حبس ايتدردى .

نعمان عاقل ، حازم ، قدرعالى ، غزالرده سطوتى شديد ، محاربه‌لرده مظفر ايدى . مدتى قرق درت سنه‌در .

اسحم بن‌نعمان ـ اسحمك يمن پادشاهلغنده اتفاق واردر .

لکن مورخلر ترتیب نسبجه اسحمدن مقدم اولان عریب بن زهیر
وائل بن الغوث دخی حکمدار لقلرندن بحث ایتدکلرندن سلطنتجه
تقدم قنی بریسنده اولدیغی مجهولدر .

اسحمك زمان سلطنتنده بنی حمیرك انتظامی بوزیلوب هر طرفده
برمعارض ظهور ایتمش واسایش وراحت زائل اولمشدر . بوحال
چوق وقتلر دوام ایلدی . اسحمدن صکره ترتیب نسبجه تاریخلرده
اون بش قدر ملوك اسملری کوریلهیور ایسه ده هیچ بریسنك
ترتیب سلطنتلرنده مورخین اتفاق کوسترمیورلر . وقایع تاریخیه لریده
مضبوط دکلدر .

ذوالقرنین صعب بن ذی شدد — شوذات نبوتنده اختلاف اولنان
ذوالقرنین در . صاچلرینی ایکی بلوك ایدرك هر اوروکنی بر طرفه
براقدیغی ایچون شولقب ایله شهرت ویردی . قرآن کریمده مذکور
اولان ذی القرنین بودر . ابن عباس حضرتلرینه ذوالقرنیندن سؤال
اولندقده ملوك حمیردن اولدیغی جوابنی ویردی . مشارالیه حضرت
ابراهیم علیه السلام عصرنده اولوب ایکیسی مکهٔ مکرمه ده ملاقات
ایلدکلری صحیحینده مندرج احادیث نبویه ایله ثابتدر .

حارث الرائش بن لقمان — شوذات ملوك تبابعه نك برنجیسی در .
نسبی حقنده خیلی اختلاف واردر . اکثریت اقوال لقمانك اوغلی
اولمسنده کورلمشکن مورخلرك بعضیلری قیس بن معاویه نك ،
کیمیسی قیس بن صیفینك وسهیلی ذی شدد بن ملطاطك ، مسعودی

چشم بن عبدشمسك اوغليدر ديو روات مختلفه كوسترديلر .

تبابعه تبع لغظنك جمعيدر . حارثدن صكره‌كى ملوكدن هربر خلف سلفنك ادارهٔ سياسيه‌سنه اتباع ايتديكى ايچون بونلرك مفرينه تبع ومجموعنه تبابعه ديلدى .

پادشاه مشارالیه بلاد سائره‌يه غزالرايدرك ملكنه غنائم كثيره ادخال وتبعه‌سنه اعطا ايتمشدر . بووسيله‌لر ايله ملكنده تزييد ثروته موفق اولديغندن كويا احسان واقتدارايله تبعه‌سنى تويلندريكى ايچون رائش لقبيله مشهور اولدى . هنده ، طى طاغلرينه ، انبار نواحيسنه ، نينوايه غزالر ايدوب پك چوق غنائم المشدر . امراسندن شمر بن العطافى ترك واذربيجان طرفلرينه سوق ايله مقاتله وخيلى اشخاص اسير ايتدكدن صكره موفق اولديغى وقوعاتى اذربيجانده ايكى طاش اوزرينه يازدرمش اولديغى ابن اثيرده مذكوردر .

زرعه بن كعب ـ شوذات حسن سيرت احبابندندر چوق وقتلر معمر اولوب حين سلطنتنده بنى حمير وبنى كهلاندن جمله بطونك اطاعتلرينه مظهر اولمش ايدوكى تاريخلرده محرردر .

افريقس بن قيس — بعض كتابلرده شين ايله افريقش يازيلودر . نسبى حقنده دخى اختلاف واردر . يوشع بن نون عليه السلامك ارض كنعاندن طردايتمش اولديغى عمالقه بقاياسنى وحميردن صنعاجه وكشامه قبيله‌لرينى اورالرده اسكان ايتمكله قطعهٔ مذكوره نامنه

نسبتله افربقیه (افریقا) دیو شهرت ویردی . افریقسك اول جانبه عزیمتی اثناسنده اوحوالیده جرجرنامنده برحکمدارروار ایدی. حمیریلرافریقاالهالئ اصلیه‌سنك لسانلرینی اکلایه‌مدقلرندن افریقس « بونلر نه‌چوق بربره ایده‌یورلر » دیدیکی جهتله سوزی اهالئ مرقومه‌یه وجه تسمیه اولمشدر . بربره معناسز اصواته دنیلور .

ذوالمنارابرهه‌بن‌خارث ـ افریقس‌وذوالمنارك ترتیب‌سلطنتلری اختلافدن غیر سالمدر . ذوالمنار یولجیلره اهتدا ایچون یوللرده فنارلر وضع ایلدیکندن اولقبله معروف اولدی .شوذات سودان بلادینه غزا ایدرك اهالیسنی تدمیر ایلدیکی مرویدر .

ذوالاذعار عمروبن ابرهه ـ عمرو متکبر وسوءسیرتله‌متصف ایدی . باباسی ابرهه وفات ایدرکن رعایا حقلرنده حسن معامله التزامی‌اوغللرینه‌وصیت ایتمشیدی .عمرو اووصیتله عامل‌اولیوب انواع شدید ومظالم ارتکاب ایلدیکندن‌جلوسنك اوننجی‌سنه‌سی خلع اولندی .

نسناس دینلان حیواناتی یمنه‌حمل ایله‌خلقی تخویف ایلدیکی ایچون ذوالاذعار تسمیه اولنه‌جغی مرویدر . ابن اثیرك یازیسنه نظراً عبد بن‌ابرهه‌نك لقبی ذوالاذغار اولوب باباسی ابرهه عبدی اقاصئ مغربدن برناحیه‌یه کوندردیکندن غنائم‌وسبایایایله عودتنده بروحشت منکره مشاهده اولنمغله ذوالاذغارتسمیه اولندی .ابن

خلدون عبد عمرو ذوالاذعارك اوغلی اولدیغنی وذوالاشعار دیو معروف اولوب باباسندن صکره مالك ملك اولمش ایدوکنی ابن سعیددن نقل ایله روایات ایلدی . حمیرعبدذی‌الاشعاری کرسیٔ سلطنتندن ایندروب شرجیبل بن غالبه بیعت ایتدکلریده کوستریله‌یور .

شرجیبل بن غالب ـ شرجیبل جلوس ایلدکدن صکره عسکریله عبد ذی‌الاشعار اوزرینه کتمش ایسه‌ده محاربه ایتمکسزین عودت ایتدی .

ذوالصرح هدهاد بن شرجیبل ـ شوذات باباسنده صکره یمن پادشاهی اولمشدر . مدتی اون سنه‌در .

بلقیس بنت هدهاد ـ بلقیس باباسندن صکره یمن ملکه‌سی اولدی . بلقیسك نسبنده اختلاف واردر . بعضیلری یشرح بن حارث بن قیسك قزی اولدیغنی روایت ایلدیلر . حضرت سلیمان علیه‌السلامه بلقیسك کیفیت اطاعتی تاریخ مقدس قسمنده ذکر اولندی . بلقیس حضرت سلیمانی زیارت ایچون قدس شریفه کیتدیکی اثناده مقدما خلع اولنمش اولان ذوالاشعار باشنه چوق عسکر طوپلایوب خروج وبملکتی ضبط ایتمشیدی . بلقیسك عودتنده طرفین بالمحاربه ذوالاشعار غالب اولدی ایسه‌ده برماه صکره بلقیس انی تسمیم وینه بملکتی ضبط ایلدی .

ملکهٔ مشارالیها کوزللکده نسوان عصری میانه‌لرنده بیهمتا وعقل ودرایتجه یکتا ایدی . حکومتی اون اوچ سنه‌در .

ناشر النعم مالك بن عمرو بن يعفر ـ بلقيسدن صكره شوذاتك حكومتى بعض مورخين يازه‌يور ايسه‌ده بعضيلرى حضرت سليمان بلقيسى نكاح ايدوب ملك يمنه كمل بن جبيلى تعيين ايتديكنى واندن صكره سلطنت ذى وداع نامنده برذاته منتقل اولديغنى بيان ايده‌يورلر . مورخلرك بعضيلريده حضرت سليمان يمن مملكتنى طيم نامنده برذاته توجيه بيورمقله طيعمدن صكره مالك بن عمرو جالس تخت سلطنت اولديغنى روايت ايده‌يور . مالك بن عمرو كيمه خلف اولديغى مشكوك ايسه‌ده يمنده حكمدار لق ايلديكى اختلافدن سالمدر .

مالك برمدت ادارهٔ سلطنت ايتدكدن صكره حفنده خصماظهور وتكثر ايدرك ملكى زواله تقرب ايتمشيدى . عطايای كثيره بذل ونشريله خصماسنى تسكين وسلطنتنك بقايا سنى تأمين ايلديكندن ناشر النعم ديو تلقيب اولندى .

مالك بلاد مغربه غزا ومظفريتى اسلافنه تفوق ايتمشدر . بلاد مذكوره‌ده وادى الرمال دينلان محله قدر عزيمتله محل مذكوره‌كى رملستانه واصل اولدقده برشدتلى بورا ظهور ايدوب عسكرينك قسم عظيمى تلف اولدى . بقيه‌سنى بالاستصحاب عودتله برنجى منزلده باقردن معمول برانسان تمثالى وكوكسنه خط حميرى دينلان حروف مسنده‌بوندن اوته‌ده كيديلمجك بر يوقدر » ديو يازدقدن صكره بلادينه رجعت ايتدى .

شمر يرعش بن ناشر النعم ـ شوذاتك وجودنده رعشه اولديغندن

یرعش تاقیب اولنمشدر . معلولیتی ایله برابر شجیع وبهادر وهر وجهله اعمال عسکره قادرایدی . پك چوق یرلر فتح ایدوب مشرق طرفلرینه طوغری اچدیغی غزالرده کی صیت مظریتی عراقه واورادن چینه قدر ایصال ایلدی . فارس سجستان خراسان بلادینی فتح ایتدن صکره صغد شهرینه کیدرك شهر مذکوری تخریب وصکره ینه بناسنی اعاده ایتدی . فرسلر اورایی شمرکند تسمیه ایلدیلر . صکره تحریف اولنوب سمرقند دیومشتهر اولدی . شهر مذکوردہ برعمود بولنمغله اوزرنده خط حمیری ایله « شمریر عش سیدهٔ شمس ایچون بونی بنا ایلدی » وکذلك برقوصحیفه سی بولندیغندن اوستنده ینه خط حمیری ایله « بورادن صنعایه قدر بیك فرسخدر » عباره لری کورلمشدر .

شمریر عش بلادفارس فتوحاتندن فارغ اولدقدنصکره یوزینی چین ممالکنه چویردی . بوخبرچین حکمدارینه بالغ اولدقده درونی خوف وتلاش استیلا ایتمکله وزیری وطن ومتبوعنك سلامتلری اغورنده نفسنجه فداکارلق اختیار ایدرك کندی برونی قطع ومجروحاً شمریر عشك یانینه عزیمتله « چین حکمدارینه محاربه دن اجتناب ایتمسی ایچون نصیحت ویردکده حقمده بوغدری ارتکاب ایلدی » دیوشکایت ایتدی .

معاملات معروضه سی شمریرعشی تأمین وچین بلادینك فتحنده دلالتی تمنی ایتدیکندن یمن عسکرینك اوکنه دوشوب صوسزوفنا

محللره کوتورمکله وزیر مشارالیه دخی برابراولدینی حالده شمریر عش وعسکری صوسزلقدن تلف اولدیلر . شمرك مدت سلطنتی اوتوز یدی سنه‌در .

ابومالك صیفی بن شمریر عش ـ ابومالك باباسنك انتقامنی المق ایچون عسکرله چین بلادینه کتمك اوزره ایکن بلادمغربده برزمرد معدنی ظهور ایلدیکنی استخبار ایدوب معدن مذکوری ضبط ایتمك طمعیله عزیمتی اوحوالی یه تحویل ایلدی ایسه‌ده یولده وفات ایتمشدر .

شرجیل یحصب بن مالك بن غوث ـ شرجیل عدل وشجاعت اصحابندن ایدی . صنعا خارجنده‌کی قصر غمدانك بانیسی بودر .

ذواقرن تبع ابن ابی مالك ـ ذواقرن تسمیه‌سنك سببی باشنك برجانبنده بوینوزه بکزر برعلامت اولدیغندن ایدی . اللی اوچ سنه حکومت ایتدیکی مرویدر .

ذوجیشان بن ابی مالك ـ قرنداشی ذواقرنك خلیفه‌در . مدت حکومتی اون سنه کوسترمیورلر .

کلکیکرب بن ذی‌اقرن ـ شوذات ضعیف وعلیل اولدیغندن هیچ برکونه وقایع مهمه‌یه موفق اوله‌مدی . بوندن صکره بعض مورخلر اسعد بن ذی جیشانك وبعضیلری اسعد بن کلکیکرب بك جلوسنی یازمیورلر .

اسعد بن کلکیکرب ـ شوذاتك شهرتی تبان وتبع اخرورایدی

عنوانلری اولوب کنیه‌سی ابوکربدر. ملوك یمیك پك مشهوریدر.

فرس دولتی علیهنه اعلان حرب ایدرك عساکر کثیره ایله یمندن چیقوب حیره نام موضعه وصوللرنده عسکره حیرت کلدیکندن او موضعه حیره تسمیه ایدلدی. اوراده برمدت اقامتله ازدیلردن برجماعت وحشم وجذام وغامله وقضاعه قبیله‌لریله برلشوب محل مذکورده خیلی ابنیه انشا ایلدیلر. طی وکلب والسکون واياد قبیله‌لرندن دخی خلق کثیریانلرنده تجمع وبرمدت اقامت ایتدکدن صکره انبار نام محله، اندن موصله، بعده اذربیجانه غزیمت وترکلرله بالمحاربه غلبه‌دن صکره یمنه عودت ایلدی.

ابوکربك شوموفقیتلری اوزرینه قلوب ملوکده مهابتی تقرر ایتدیکندن هند راجه‌لری هدایا ارسالیله رضاسنی تحصیله تشبث ایتدیلر.

مؤخراً ترکلرله غزا ایتمك ایچون اردولرله اوغلی حسانی صغده، دنکراوغلی یعفری روم وبردازاده‌سی شمرذی الجناحی فرسلر اوزرلرینه سوق ایدرك شمرفرس دولتنه غلبه‌ایله سمرقندی ضبط ایتدی. حسان چینه کیدرکن برادری کندوسنی سبقت ایتمکله ایکیسی برلکده قتل وسبیه دوام وغنائم کثیره اخذ ایله پدرلرینك یانینه عودت ایلدیلر.

یعفر رومللر اوزرلرینه هجوم ایله استانبول طرفلرنده کائن تلو اموال اغتنام ایتدکدن صکره روماحوالیسنه کتدی ایسه‌ده اوراده

وبابه تصادفله عسکری پریشان اولمغله رومالولر بوفرصتدن بالاستفاده یعفر رفاقتنده کی اردویی برباد ایتدیلر .

ابوکرب صکره مشرق طرفنه کیدرکن یثربه واصل اولدقده اورایی ضبط واوغلنی یثربه والی تعیین ایتمشیدی . اهالی بلاسبب اوغلنی اوردکلری جهتله ابوکرب عودت ایتدکده یثربی تخریبه قیام ایلدی . بنی قریظه یهودیلری احبارندن ایکی شخص «بوراسی اخر زمانده ظهور ایده جك بنی قریشینك هرتسرا ییدر . بوانشدن وازکل» دیملریله تعرض ایتمکسزین مکهٔ مکرمه یه عزیمت ایلدی . یثربی تخریبدن منع ایدن ایکی شخصك دلالتلری ایله کعبهٔ معظمه یی طواف ایله اکسا ودرونی تطهیر ایتدروب قپوسنه کلیدوضع ایتمشدر . اسعدك دیانت موسویه یی قبول ایله یمن طرفنه عودتنده اهالینك تعریضاتنه مصادف اولمسیله صکره حمیریلرك برطاقمی دخی یهودیت ایتدیلر . بعض روایته نظراً یمنه عودتنده اهالی کندوسنی اولدردیلر . زمانی هجرتدن یدی یوزسنه مقدمدر .

بلقیش ایله بونك اراسنده بیك سنه قدر زمان کچمش ایکن ایکیسی بینده اسملری مضبوط اولان ملوك یدی سکز نفردن عبارتدر . ارالرنده ایسه متعدد پادشاهلر اسملری منسی اولدیغی بی اشتباه ایکن مورخلر اسعدهاوچیوزیکرمی وبشقه لرینه ده اوزون مدتلر کوسترملری اومدتی طولدیرمق ایچون اولدیغی بدیهیدر .

عمران بن عامر ماء السما ـ بنی کهلاندن وازد قبیله سندندر. کاهن ایدی. ابو کدیدن صکره شوذاتك یمن حکمداری اولدیغنده اکثریت اقوال واردر. عمران وفاتنده برادری عمر ومزیقیایی ولی عهد تعیین ایله برابر کهاتی حسبیله سیل عرمدن مدینهٔ سبانك خراب اوله جغیده خبر ویرمشیدی. علی روایة بوخبری ویرن برکاهنه در. عمرو ازد قبیله سیله یمندن چقوب کتمش اولدیغندن اهالی کندوسنه بیعت ایلمدیلر. سیل عرمك ظهوری ومدینهٔ سبانك خرابی هجرتدن التی یوزیکرمی سنه مقدم اولدیغی مرویدر.

مورخلر عمران بن عامردن صکره نصر بن ربیعه نك واندن صکره حسان ابن ابی کربك حکمدار لغنی یازه یورلر ایسه ده ابو کربك زمان حکومتی سیل عرمدن یمش سکسان وظهور اسلامدن یدی یوز سنه مقدم اولوب نصر بن ربیعه ایسه ملوك فرسدن شابور بن هرمزله همعصر اولدیغی وشابورك بدایت حکومتی هجرتدن مقدم کی اوچیوز اون ایکی سنه سنده ایدوکی تاریخجه ثابتدر. بوتقدیرجه ابو کرب ایله نصرك زمانلری بیننده درتیوز سنه یه قریب مدت اولدیغنه نظراً ابو کربك اوغلی حسانك نصره خلف اولمسی تصدیق اولنه مز. ملوك یمنك ترتیب صحیحی مجهول اولدیغندن تاریخمزده ممکن اولدیغی قدر نسب وزمان اعتباریله ترتیبده عقله قریب اوله جق برصورته رعایتی التزام ایتمشز. بناءً علیه عامردن صکره نصری یازه مدق.

حسان بن تبان اسعد وقرنداشی عمرو ـ كيفيتی يمامه بحثنده يازيله جغی وجهله طسم قبيله‌سنی يغمايدن حسان شودر . حسان زمان حكومتنده اسلافی كبی خارجه تجاوز وهجوم افكارينه دوشمشيدی . قبائل حمير ايسه متاعب سفريه‌دن متأذی ومتنفر ايديلر . بناءً على ذلك قرنداشی عمروی حسانك قتلنه تشويق ايلديلر . عمرو موافقتله حسانی اولدردكدن صكره رحم اخوت كندوسنی سهر علتنه مبتلا ايلديكندن قرنداشی حقنده‌كی غدری ارتكابنه سبب اولانلری بر بر طوتديروب اعدام ايدی ويردی . اشراف حمير وعمروی حسانك قتلنه تشويق! ايتدكلری صره‌ده ذورعين ديومعروف يريم بن زيد الحميری نام ذات اوفاجعه‌نك سؤ عاقبتنی عمروه اخطار ايتمش ايسه‌ده تأثير ايتديره‌مديكندن برورقه يه

الامن يشترى سهراً بنوم سعيد من يبيت قرير عين
واما حمير غدرت وخانت فمعذرة الاله لذى رعين

قطعه‌سنی ترقيم وتختيم ايله استيه‌جكی زمانه‌قدر اوورقه‌نك خازن عنـدنده حفظنی رجا ايتمكله عمرو ورقه يی حفظ ايچون خازنه ويرمشيدی . اشراف حميردن انتقام الديني صره‌ده نوبت ذور عينه كلوب ورقه‌يی جلب ومطالعه‌سنی التماس ايتمكله عمرو جلب ومطالعه ايلدكده اخطارسابقی وذورعينك برائتنی تخطر وحقنده لطف ايله معامله ايلدی .

عمروك مدتی چوق وقت امتداد ايتمشدر . لكن اوقاتی علل

وامراض ایله کچدیکندن زماننده شایان بیـان اوله‌جق وقایع تاریخیه یوقدر .

عبدکلال بن مرثد ـ شوذات عمروك انا برقرنداشی‌در . بعضیلری باباسنك اسمی‌مثوب اولدیغنی‌بیان ایده‌یورلر .عبدکلال ساسانیاندن شابور بن‌هرمزله همعصردر . بونك زماننده شابور عربلره غلبه ایتمشدر که شوغلبه هجرتدن ایکیوز طقسـان التی سنه مقدر .

تبع بن‌حسان ـ شوذات عبدکلاللا خلفی‌در .زمان‌حکومتنده حارث بن‌عمرو الکندی‌یی حجازده واقع معدبن‌عدنانك ممالکنه کوندردی . عمرو کیدرك عربه‌غلبه وحجازی تملك ایلدی .

ربیعه بن‌نصر ـ ربیعه‌اثنای‌سلطنتده برقورقولی‌رؤیاکوروب کاهنلر اشبو رؤیا «حبشه‌نك یمنه مستولی اوله‌جغنه وابن‌ذی‌یزنك خروجیله حبشه‌یی یمندن اخراج‌ایده‌جکنه وقریش بیننده‌نبوت ظهور ایلیه‌جکنه » دلالت ایدر دیوتعبیر ایتدکلرندن ربیعه اولاد واهل بیتنی عراق حوالیسنه ارسال‌ایدرك ملوك‌ساسانیه‌دن‌شابور بن‌هرمزه توصیه یازدی . شابور ربیعه‌نك متعلقاتنی حیره‌ده‌اسکان ایلدی . اولوقت حیره‌حکمداری ـ زبیعه‌نك منسوب اولدیغی بنی لخمدن ـ منذربن‌نعمان بن‌عمرو ایدی .

تبع اصغر حارث بن‌عمرو ـ شوذات باباسنك‌زماننده‌استهواء جنی‌دن صرعه‌یه مبتلا اولمشیدی . صکره افاقت بوله‌رق مسند

سلطنتی ضبط ایتدی . زمانندہ یك چوق غزالر وقوعبولوب بیوك اثرلر میدانه قومشدر . تبع حیره حکومتنه غلبه ایله مستولی اولدی . فرس دولتی ایله محاربه ایدرك چین حوالیسنه قدر سوق عسکر ایلدیکی مرویدر .

مرثد بن عبدکلال — شوذات تبع اصغرك والدهسی طرفندن برادری وحکومتجه خلفی در . قرق برسنه حکومت ایلدی .

ولیعه بن مرثد — باباسی مرثدك خلف حکومتی در . فاسد الاخلاق وضعیف الافکار ایدی . دین یهوده وبعده نصرانیته میل ایله (لکل مذهب یذهب) طریقنه سلوك ایتمکله زمانندہ بین الاهالی بیوك بیوك اضطراب وادارهٔ سیاسیه جه تردد وانقلاب حدوث ایلدی . تبعه سندن قبائل عدیده برلشوب لباس سلطنتی خلع ایله ابرهه بن الصباح نام ذاتی سریر حکومته اوطورتدیلر .

ابرهه بن الصباح — شوذات مکارم اخلاق وحسن محاضره اصحابندن ایدی . جرجانینك روایتنه کوره یالکز تهامه یمنه مالك اولمشدر .

صهبان بن محرث — شوداب جده ولایتی ایله تهامه حوالیسنه اقیال یمندن عمرو بن عنق الحیه یی والی وبنی ربیعه ومضر قبیله لرینه لبید بن عنبسهٔ الغسانی یی عامل تعیین ایلمشیدی . لبیدك مظالم وتعدیات ارتکاب ایتمسی بنی ربیعه ومضر قبائلی خلقنك خشونت ونفرتلرینی موجب اولدی . قبائل مذکوره رؤساسیله یمن حکومتی ارالرنده

چوق وقتدن برو مخالفه ومعاهده تأسس ايتمش ايسه ده لبيدك معاملات ظالمانه سى قبائل خلقى عصيانه مجبور ايتديكندن قبائلك دائرهٔ حكومتدن خروجلرى اوزرينه لبيد مرجعنه مراجعتله جوابه انتظار ايده يور ايدى . تفصيلى تهامه مبحثنده درج اولنه جغى وجهله بنى ربيعه نك بن مره نك اوغلى كليب شوصره ده لبيدى قتل ايتمسى صهبان بن محرث غضبنى مستلزم اولوب بنى ربيعه اوزرينه سوق ايلديكى عسكر ارض تهامه دن سلان نام موقعده بالمحاربه مغلوب اولمش ومتعاقباً ابن عنق الحيه وصكره ملوك كنده دن سليمه بن الحرث قوماندا ريله سوق اولنان اردولر دخى قبائل عربه قارشو اقبح هزيمته دوچار ورؤسانك بعضيلرى مقتول اولمغله صهبان مجموع قوتنى استصحاب ايله بالذات بنى نزار اوزرلرينه كيدرك خزاز نام موقعده وقوعبولان قتال شديده ده مقتول وعسكرى منهزم اولدى . صهبانك مدت حكومتى يكرمى اوچ سنه در .

صباح بن ابرهه ـ صهباندن صكره شوذات يمن پادشاهى اولدى . صهبانك انتقامنى المق ايچون عسكرله نزار اوزرينه كتدكده بوده اولمغله انتقام المغه موفق اولمقسزين جلوسنك اون بشنجى سنه سى وفات ايتدى .

عمرو ذوقيقان ـ اون طقوز سنه يمنده حكومت ايتمشدر .

ذوالشناتر خنيعه ـ بعضيلرى لخنيعه يازه يورلر . خاندان سلطنتدن اولمديغى حالده عمرودن صكره يمن پادشاهى اولدى . خنيعه فاسق

وفاجر وارتکاب شناعتله مشتهر ایدی . نره‌ده برصبیح‌الوجه اوغلان اولدیغنی‌ایشیدر ایسه کتوره‌رك انکله شناعتی ارتکاب ایدر ایدی . حارث الرائش نسلندن زرعه بن ذی‌معاهر نامنده بردیقانلونك حسن وجمالنه علاقه‌دار اولدیغندن شوچوجغی‌خلوته جلب ایله فکر فاسدینی اجدقده زرعه کیدرکن یانینده‌صاقلادیغی حنجری بغتةً چقاروب ذوشناترك قارننه صوقمسیله برابر شمع حیاتنی اطفا وباشنی قطع ایله‌اوطه‌خارجنده‌کی حاجبك اوکنه القا ایلدی . زرعه اوطه‌دن ایچرو کیردیکی وقت حاجت کندوسنی استهزا ایتمشیدی . بوجسارتنی کورمسیله برابر «سندن بشقه‌پادشاهلغه مستحق کیمسه بولنه‌مز» دیمسی متعاقب کیفیت شایع‌اوله‌رق بنی حمیر اوراده بالتجمع زرعه‌یه بیعت ایلدیلر . زرعه صاچلرینك بلوکلرینی ارقه‌سنه براقمغی عادت ایتدیکندن ذونواس لقبی ایله شهرت ویرمشدر .

ذونواس بن‌زرعه ـ شوذاتك جلوسی قبل‌الهجره (۱۲۵) سنه‌سنده‌در . ذوشناتری اعدام ایتمسی عمومك ممنونیتنی موجب اولدیغندن سلطنتی پك پارلاق برصورتده القشلانمشدر .

اثنای‌حکومتنده یثرب‌طرفلرینه کیدرك‌اوراده دین‌یهودیه‌میل ودخول‌ایتمکله نفسنی‌یوسف تسمیه ایلدی . عودتنده یمن‌اهالیسنك اکثری دین یهودی قبول ایتدیلر بروقت کچدکده اهالی‌مخالفت ابرازیله خلعنه قیام ایتمش اولدقلری حالده تدابیر شدیده‌یه تشبثله

بعضیلرینی قتل و بعضیلرینی تخویف ایلدیکندن بقاسنی تأمین ایتدی.
طائفهٔ یهود کندوسنی نجران طرفلرنده‌کی نصاری علیهنده غزایه
تشویق ایتمکله کیدرك اهالیسنی دین یهوده دعوت ایتدکده موافقت
کوسترمدیلر. نجراندهکی خرستیانلرك حکمدارلری عبدالله بن الثامری اعدام و مالللرینی یغما ایتدکدن صکره اوراده بربیوك آتش
یاقدروت طوتدره بیلدیکی خرستیانلری آتشه القا ایدی ویردی.
قرآن کریمده‌کی اصحاب اخدود بونلردر.

نجران خرستیانلری رؤساسندن دوس بن ثعلبان نام ذات حبشه
ملکی نجاشینك یانه فرار ایدوب ذونواسك غدرندن اشتکا ایلدی.
کیفیت نجاشی طرفندن قیصره لدی العرض عسکرله یمن اوزرینه
کیدرك مملکتی ذونواس یدندن نزع ایتمسنه قیصر طرفندن امر
ویرلدی. نجاشی بحر آیتمش بیك عسکرله یمنه یوریدکده ذونواس عدن
طرفلرنده بالاستقبال کندی عسکرینه «ایشته ارقه کزده دکز،
اودکزده دشمن عسکری. صبردن بشقه سزك ایچون التجا ایده جك
محل یوقدر. یاغلبه یاخود مردلکله وفات ایدنجه یه قدر غیرت
ایدملم» دیه‌رك حبشه‌لیلر ایله محاربه‌یه باشلادی ایسه‌ده مغلوبیت
شدیده ایله عسکرینك مضمحل اولدیغنی کوردکده «سودان اللرنده
اسیر اولمقدن ایسه صوده بوغولمق خیرلودر» دیوب اتنی دکزه
طوغری زنکیلیوب فریقاً وفات ایلدی. مدتی یکرمی سنه‌در.
بعض مورخلر ذونواسدن صکره ذوجدن نامنده برذات یمنده

حکومتی ضبط ایلمش اولدیغی حالده متعاقباً حبشه‌لیلر ایلرولیوب ملکی یدندن تزع ایتدکلرینی یازه‌یورلر . حبشه‌نك یمنی استیلاسی قبل‌الهجره (۹۵) سنه‌سنده‌در .

ذونواسدن بدأ ایله یمن وقایع تاریخیه‌سی واسامئ ملوکی حقنده مورخلر عموماً اتفاق اوزره اولوب یالکز ذوجدنك حکومتنده اختلاف واردر .

— ۵۹ —

یمنده حبشه حکومتی

قبل‌الهجره

(۹۵ — ۲۳)

حبشه یمنی ضبط ایتدکده نجاشی عمزاده‌لرندن ارياط نامنده برذاتی یمنه حکمدار تعیین ایتدی .

ارياط — شوذات اقبالنی محافظه صورتنی التزام ایدرك عظمایی اکرام ایله تلطیف وضعفایی تکلیف مالایطاق ایله تعذیب ایلمکده ایدی . بناءً علیه ضعفاده تحمل قالمدیغندن علی‌العموم عساکر حبشه رؤساسندن ابرهه‌نك باشنه‌طوپلانوب کندوسنك حکومتنی طلب وارزو ایتدیلر . ارياط ایله ابرهه اراسنده محاربه اچلدی . عظمااریاطك وضعفاابرهه‌نك یانلرینه‌طوپلاندیلر . فریقین میانه‌لرنده خیلی مقاتله وقوعبولدی . شو صره‌ده ابرهه ایکی صفك اراسنه یوریوب طرفینه خطاباً « بعضیمز بعضیمزی نیچون اولدروب

تلف ایده‌لم . بنمله ارياطی حالیمزه براغیکز . کیم کیمی اولدررایسه صاغ قاله جق اولانه حکومت مبارك اولسون» دیدکده ارياط کندوسنك جسامت وابرهه‌نك نحـافته الدانوب شوصورتی قبول ایلدی . میدانه ایندکلرنده ارياط ابرهه‌یه برقلیج اتوب برونی یارمقله‌اندن صکره ابرهه ابرهةالاشرم دیوملقب اولمشدر . نوبت کندوسنه کلدکده ابرهه برقلیج ایله ارياطك دپه‌سنی دماغنه‌قدر ایندرمکله ارياط میتاً آت‌اوزرندن یره‌سقوط وحضارك هربریسی درحال ابرهه‌نك حکومتنی قبول ایلدی (۷۵).

ارياطك مقتولیتی خبری غم زاده‌سی نجاشی به‌بالغ اولدقده عسکر استصحابیله یمنه‌طوغری یوله‌چقدی . ابرهه ارياطك ضعفا حقلرنده مظالم ارتکاب ایتمسندن نشئت ایدن وقوعاتی حاوی یازدینی عریضه‌ده هرنقدر عسکرله اوزرینه کلمکده ایسه‌ده کندوسی اطاعتدن بشقه معامله کوسترمیه‌جکنی وسلاحه ال اورمقسزین ناصیه‌سنی تسلیم ایده‌جکنی عرض ایلدی . بناءً علیه نجاشی ابرهه‌نك معذرتنی قبول وپمنده حکومتنی تصدیق ایتمشدر .

ابرهه دارالملکی اولان صنعاده برکلیسنایاپدروب خلقی حج ایچون کعبه‌یه کتمکدن منع ایلمکله عربلردن بریسی کلیسا ایچنده حدث وقوعه کتوردیکندن غضبناك اولهرق کعبه‌یی یقمق ایچون عسکرله مکه‌یه متوجهاً طائفه بعدالوصول اسود بن مقصود رفاقتیله ایلروپه کوندردیکی مفرزه اهل مکه‌نك حیوانلرینی سوروب کوتوردی .

بوحیوانات ایچنده جدعالیٔ حضرت پیغمبری عبدالمطلبك دخی ایکیوزدوه‌سی کتمشیدی . عبدالمطلب دوه‌لرینی کیرویه المق ایچون ابرهه‌نك یانه کتدکده ابرهه رعایت وسبب ورودینی سؤال ایلدی. عبدالمطلب « دوه‌لری استمك ایچون کلدم » جوابنی ویردی . ابرهه « بن ظن ایدرایدم که کعبه‌نك یقدر لمامسنی رجا ایده جکسن» سویلدکده عبدالمطلب « بن دوه‌لرمك صاحبیم . کعبه‌نك حمایه ایده‌جك صاحبی واردر » دیدکده نفکر ابرهه‌نك امریله دوه‌لرینی الوب عودت ایتدی. ابرهه‌نك عسکر له مکه یه یقین واردقده هروقت عسکرینك اوکی صره یورتدیکی محمود نام فیل یره چوکوب برخطوه بیله ایلرو کتمدی . یوزی کیرویه چویرلدکده روزکار کبی سرعت کوستره یورو کعبه یه طوغری دوندرلدکده بر آدم بیله ایلرو کتمیوب یره یاتیورایدی . اواثناده پك چوق ابابیل قوشلری کلوب هربریسنك اغزنده وایاغنده کی اوفاق طاشلری ابرهه‌نك عسکری اوزینه براقدیلر. وطاشلر کیملره دوقوندی ایسه کیمیسی مجروح . کیمیسی تلف اولمغله عسکرك قورتیله بیلانلری یمنه طوغری قاچدیلر. ابرهه دخی قاچوب یمنه وصولنی متعاقباً فوت اولدی (٥٤).

عربلر اوسنه‌یی عام الفیل تسمیه ایلدیلر . ذات عالیٔ رسالتپناهی فیل وقعه‌سندن اللی کون مرورنده تشریفساز عالم شهود اولمشلردر. ابرهه‌نك وفاتنده اوغلی یکسوم یمن جکمداری اولدی. مدتی اون طقوز سنه‌در .

یکسومدن صکره اوغلی مسروق صنعاده سریر حکومته اوطوردی . اهالی وبنی حمیر طاقلری بونلرك توارث طریقیله یمنی استیلالرندن صیقلوب حمیتلری غلیان ایتمکله بنی حمیردن سیف بن ذی یزن نام ذاتك باشنه تجمع وسلطنتی طلب وتمنی ایتدیلر . سیف قیصره مراجعتله یمنك بلادرومه ضمیله حبشه لیلردن استحلاسنی استدعاده بولندی ایسه ده قیصر اوراسنك استانبوله بعد مسافه سیله برابر منفعتیده ازاولدیغندن عسکرینی بیهوده اتعاب ایده میه جکی جوابنی ویرمشدر . سیف قیصردن مأیوس اولوب فرس پادشاهی کسری خسرو پرویز بن هرمزدن استمداد ایلدی . خسرو یمن دیارینه احتیاجی اولدیغندن بونك ایچون عسکرینی اشغال ایده میه جك ایسه ده فرس مجلسلرنده خیلی اصحاب جنایت اولمغله بونلری سیفه بالاعطا «محبوسین مرقومه ایله برایش کوره بیلدیکك حالده ولایتی سکاعائد اولمق اوزره الیمزه برملك کچمش وکوره مدیکك حالده اصحاب جنایت اولان محبوسین مرقومه نك هلاکلریله حبسخانه لر تخلیه ایدلمش اولور » دیدکده سیف بوصورتی قبول ایتدیکندن محبسلرده موجود یدی سکز بیك قدر اصحاب جنایت وهرز نامنده برقوماندان ایله برابر کمیلره بالتحمیل سیفه ترفیق اولندی . سیف شوقوتله یمنی استیلا ایله مسروق اعدام ایدلمشدر (٢٣).

— ٦٠ —

یمنك بتکرار حمیر حکومتنه دخولی

قبل الهجره

(۲۳ – ۱٦)

سیف بن ذی یزن وهرزله برلکده یمنه توجه ایدرك عساکر موجوده سکز عدد سفینه یه تحمیل اولنمشیدی . اثنای سفرده سفینه لرك ایکیسی غرق اولوب التیسی ایله ساحل عدنه چقدقدن صکره سیفه اتباع ایدن قبائل اعراب ایله بالاجتماع طوغری یوریدیلر. مسروق یوزبیك قدر حبش عسکریله قارشو چقدی ایسه ده حین محاربه ده کندوسی مقتول وعسکری منهزم اولدیغندن یمن مملکتی ضبط اولندی . کیفیت کسرایه لدی العرض هرسنه ویرکو ویرمك اوزره مملکت سیف بن ذی یزنه توجیه اولنمشدر .

سیف یمنی حسن اداره ایله جمله نك خشنودیسنی تحصیل ایدرك صنعاده بنی حمیر ملوکنه مخصوص قصر غمدانده قرار ایلدی . حکومتنك یدنجی سنه سنده برکون صیدکاهده ایکن یاننده بولنان برحبشی کوله فرصت دوشوروب سیفی اولدرمشدر. سیفك وفاتیله یمن قطعه سی طوغریدن طوغری یه ممالك فرسه منضم اوله رق بنی حمیر حکومتی کلیاً منقرض اولدی(۱٦).

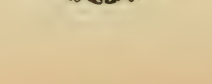

— ٦١ —

يمنده مرازبه حكومتى

(قبل الهجره ١٦ ـ بعد الهجره ٧)

سيف بن ذى يزنك وفاتندن صكره دولت ساسانيه طرفندن يمن قطعه‌سى برولايت اعتبار ومرزبان عنوانيله واليلر تعيين اولنمش اولديغندن بونلره تاريخجه مرازبه حكومتى اطلاق اولنمشدر .

سيفك مقتوليتى كسرايه اخبار اولندقده يمن حكومتنه بوقاروده مذكور الاسم وهرز تعيين اولنبدى .

وهرز اوچ سنه صكره وفات ايتمكله يرينه وليجان وبعده حزدان يمنه مرزبان تعيين اولنه‌رق بوندن صكره نوشجان وبعده مرزبان يمن مملكتنده حكومت ايلدى .

مرزاندن صكره دولت ساسانيه طرفندن يمن واليلكنه تعيين اولنمش اولان بادان نام ذات هجرتك يدنجى سنه‌سى دين اسلامى قبول ايتمكله طرف عالىء حضرت پيغمبريدن يمن واليلكى عهده سنده ابقا اولنمشدركه كيفيتى كتاب ثانيده تفصيل اولنه جقدر ان شاءالله تعالى .

شمدى يه دكين يمن قطعه‌سنده حكومتلرندن بحث اولنان ملوك يمن بلادينك وسطنده اجراى حكومت ايدن بيوك پادشاهلر وحكمدارلردر . احقاف وحضر موت كبى يمنك سائر دائره‌لرنده دخى بشقه بشقه حكومتلر سبقت ايتمش ايسه‌ده بونلرك تفصيلاتنه

تاریخجه ازمعلومات اولدیغندن بومعلومات دخی صره سیله کتابمزه درج اولنور .

لغت وکتابت حمیریه ـ لغت حمیریه‌نك اصطلاحات والفاظی سائرعربلرك الفاظنه بکزه‌مز. کتابتلری ایسه قلم مسندیومعروفدر. هیچ بریازی یه تشبیه قبول ایدر شی دکلدر .

لغت حمیریه‌ده ادات تعریف اولان (ال) یرینه(م) قوللانیلور. شولغتك داخلنده یك چوق کلمه واردرکه سائرلغات عربیه‌ده یوقدر.

اوروپا سیاحلرندن نیبود میلادك (۱۷۷٤)وجرمانیالی ستزن (۱۸۱۰) سنه‌لرنده ظفار نام بلده جوارنده واقع برقریه‌ده سکز عدد طاش اوزرینه منقوش بعض خطوط حمیریه کشف ایتمشدر. مؤخراً هنده‌ده مقیم بعض انکلیز ضابطلریده بحر احمدساحللرینی کشف ایدرکن برطاقم یازولربولدیلر . میلادك (۱۸٤۳)سنه‌سنده ارنودنام ذات صنعا ومآرب وحرم بلقیس خرابه‌لرنده اللی التی عدد یازولی طاش بولوب شویازولری استنساخ ایلدی . بارون وون‌رید حضرموت وادیسنده واقع برسده وکنت لفتوس برقبراوزرنده برطاقم یازولر بولمش وبعض خطوط حمیریه دخی بولنه‌رق لوندره ودرسعادت موزه خانه‌لرینه وضع اولنمش ایسه‌ده هنوز ترجمه واعلان اولنمامشدر .

بریسی صنعاده ، دیکری حصن الغرابده یقین وقتلرده ایکی عدد یازی‌دها کشف اولدی ، صنعاده بولنان یازو درونده (۵۷٤)

وديكرنده (٦٠٤) تاريخلرى كورلمش ايسه‌ده اشبو تاريخك نه‌اساس اوزرينه‌مستعمل اولدقلرى معلوم دكلدر .

علماء عرب خطوط حميريه‌نك هجاسنى حفظ ايتدكلرندن حروف مذكوره كتابت حميريه‌نك قرائتنه اساسدر . اثار عتيقه‌دن تصحيح واستفادهٔ وقايع تاريخيه‌صورتى ملكمزده‌مقدملرى جارى اولديغندن بوندن صكره يمنده‌كى اثار عتيقه يازولرى كشف وترجمه ايله‌پك چوق وقايع قديمه‌يه‌معلومات اسبحصال اوليه‌جغى مأمولدر . يمن عربلرينك ديانتلرينك بوفصلك نهايتنده ذكر اولنور . ان شاالله تعالى .

— ٦٢ —

حضر موت

حضر موت اقليمى بلادعربك جهت جنوبيه‌سنده‌وبحر محيط هنديئك ساحلنده‌در . حدودى نماميله معلوم دكلدر . شمديكى حالده‌معروف اولان حضر موت شرقاً برقومسال صحرا، شمالاً عمانك شرق جهتى ، جنوباً بحر ، غرباً يمن ايله محدوددر . خط ساحليسى شمال شرقى جهتنده طول غربينك قرق بش درجه‌سندن اللى التى درجه‌سنه‌قدر اميدايدر . بعض مؤلفين بحردن ايكيوز ميل قدر بلادعربه ممتد اولديغنى كوسترمشلر . اقليم مذكورك ساحل جهتى الچق‌در . اراضيسنك ارقه طرفلرى يمندن ممتداولان جبال سلسله‌سيدر .

حضر موت اراضيسنك طاغ اتكلرينه متصل يرلرى زراعته

قابلدر .اوراده برکوچوك نهر واردرکه بعضاً شونهرك صویی فیضان ایله چوغالیر. بعض وقتلرده قورر .اراضیسنده بخور ، ازوا، صمغ عربی، خرما حنطه، چویت حاصل اولور. اوراده قهوه یوقدر. حیواناتی جیلانلر ایله بعض طیوردن عبارتدر .

حضرموت بلادینك اك مشهوری شیام وتریم بلده لریدر . شیام شهری طاغ جهتنده کی وتریم زماره اون بش میل مسافه ده واقعدر .ازمنهٔ قدیمه ده رس دیومشهور اولان مدینه دخی حضر موته وقصر مشیدو بئر معطله ده اوراده ایدی. اوحوالیده ساکن اهالی یغمورسزلقدن مضطرب ایدیلر . ایچه جك صولرینی اوزاق محللردن کتورورلر ایدی. جناب حق بونلره برقیو احسان ایتمشیدی. بئر معطله شوقیودر . قوم مذکور صکره بتلره طاپوب نبیلری حنظله بن صفوانی قتل ایتدیلر. انی متعاقب بئر معطله ده صوقالمدی. وهپسی عذاب الیمه تصادفله هلاك اولدی .

قصر مشیدی عرب بائده رؤساسندن صدبن عاد بنا ایتمشیدی. شوآدم مجامعت نسوانه حریص ایدی . درتیوزدن زیاده باکره قز تزوج ایلدیکی مرویدر . اولادی چوغالدقده ارتکاب کفر وطغیان وقوم عادك هلاکنی کوردکلرنده ریاح عاصفه یه مقاومت ایده جك متانت اوزره قصر مشیدی بنا ایتدیلر . کندوسی هلاك واولادی منقرض اولدی . اخرالامر قصر دخی خراب اولمشدر. اثار عتیقه سی حالا موجود اولدیغی روایت اولنه یور .

یعرب بن قحطان زماننده عرب بائده‌نك خالی قالان مسکنلری دولت قحطانیه طرفندن استیلا اولندینی صره‌ده یعرب برادری حضر موتی جبال شحره والی تعیین ایتدیکی یمن تاریخی مبحثنده کوسترلمشیدی . اشبو حضرموتك نام اصلیسی عامر ایدی . بك چوق محاربه یه حاضر اولوب قتاله شدت کوسترديکندن نره‌ده بولنور ایسه «اولوم حاضر اولدی » معناسنه اولان «حضر موت» تعبیرینی حقنده استعمال ایلدیلر . بو ترکیب مزجی عامره اسم شایع اولدی. مؤخراً تخفیف ایچون ضادی ساکن قیلدیلر . صکره حکمدار اولدینی قطعه یه اسمنه نسبتله حضرموت نامی ویرلدی .

حضرموت اوقطعه‌ده برحکومت مستقله تشکیل ایتمشیدی. شو حکومت ملوکنده اسملری معلوم اولانلر بونلردر .

حضرموت عامر. یرام بن حضرموت ، ربیعه بن یرام، اشنب بن ربیعه . عمرو بن اشنب . نمر الازج بن عمرو . مرثد ذومروان بن کریب. علقمه ذوقیعان بن مرثد. ذوعیل بن ذی قیعان. ذوعیل بن ذی عیل. بدعید بن بدعات. بدیع ذوعیل. حماد بن بدعیل. یشرح ذوالملك بن ودی بن حماد . منع بن ذی الملك . جذیمه بن ذی الملك. یشرح بن جذیمه . نمر بن یشرح. ساجن بن نمر .

شو ملوکدن ذوقیعان اوتوزسنه حکومت ایتمش واوغلی ذوعیل اون سنه حکمدار اولوب چینه قدر غزا ایله چین حکمدارینه غلبه ایلمشدر . چین حکمدارندن الدینی قلیج سیف ذی النون دیو شهرت ویردی .

ذوعیل بن ذی‌عیله اون‌سنه‌مدت کوستریله‌یور . شوذات بلاد رومه قدر تجاوز ایلدی . یمن حوالیسنه ایپك ودیباج ادخال ایدن بودر .

بدعاتك مدت حکومتی درت‌سنه روایت اولنه‌یور . وبدعاتك اوغلی بدعیل قلعه‌لر بناسیله بعض آثار مقبوله میدانه قویدیغی تاریخلرده کوستریله‌یور .

حماد بن بدعیل حضرموته‌ده عقرب نامیله برقلعه‌بنا ایتمش ومدت حکومتی سکسان‌سنه ممتد اولمشدر . شوذات ملوك فرسدن شابور ذی‌الاکتاف ایله معاصر ایدی . ملوك یمندن ابتدا حجاب اتخاذ ایدن بودر .

ساجن بن نمر زمانده حبشه یمنی ضبط ایلدی . اصحاب کرامدن وائل بن حجر نام ذات ملوك مشارالیهم خانندانندن ایدی . صحابیٔ مشارالیه‌طرف حضرت پیغمبریدن بحرین والیلکنه تعیین بیورلمشدر .

حضرموته‌ده دولت مذکوره‌نك تشکلندن صکره شحر دائره‌سی شو دولتك ممالکندن معدود اولدیغی افادات تاریخیه‌دن اکلاشیلایور .

— ٦٣ —

احقاف

احقاف یمنده قومسال اراضیدن عبارت برصحرادر . ظفارك جهت شمالیه‌سنده واقع وبلادنجد وعمانی یمن دائره‌سندن فاصلدر . خط استوادن بعدی اون‌ایلر درجه ایمش .

صحراى مذكور عاد اولى قومنك بلادى ايدى. عادبن عوص بن ارم بن سام بن نوح عرب بائده دن باشنده بولنان قبيله ايله احقافه كيدرك اوراده اقامت وتأسيس حكومت ايتمشيدى. اقوام عرب ميانده اك ابتدا ملك اولان بودر . مورخلر عادك عمرى طويل واولادى كثير اولديغنى بيان ايده يورلر .

عادك وفاتنده بيوك اوغلى شديد وبعده ايكنجى اوغلى شداد وصكره اوچنجى اوغلى ارم ملك اولدى . (ارم ذات العماد) ديو معروف اولان بنايى جنته نظيره اولمق اوزره شداد وعلى قول ارم بنا ايلديكى مورخلرجه صورت اختلافده موضوع بحث ايسه ده ثقاة مفسرين ومورخينك قوللرينه نظراً ارم اسمنده بنا اولميوب قرأن كريمده مذكور اولان (ارم ذات العماد) قول شريفندن مراد قبيلهٔ ارمك ساكن اولدقلرى وبعدالاسكان مساكن وسائره ايله اعمار ايلدكلرى مواقعك اسميدركه عادقومنك جدلرى اولان ارم بن سامه نسبتله مشتهر اولمشيدى .

ملوك بنى عادسلسلهلرنده واقع جيرون بن سعد بن عاد دمشق شهرينك اصل بانيسى ايدى . بعدالانشا جد قبيله يه نسبتله ارم تسميه ايلدى . حتى ابواب دمشقدن جيرون ديو معروف قپودخى اكا منسوب ايدوكى اقوال مورخينندندر .

قوم عاد مؤخراً ايكى يه انقسام ايدرك برقسمنه خلجان بن عاد بن عاديا بن صدين عاد وديكرينه خلجانك قرنداشى لقمان پادشاه

اولدقدنصکره حضرت هود علیه‌السلام طرف‌باریدن عاد قبائلنك جمله‌سنی دین‌حقه‌دعوته مبعوث‌اولمغله صورت مبعوثیتلری وقوم عادك کیفیت هلاکلری تاریخ مقدس قسمنده بیان اولندی .

تاریخ کتابلرنده مذکور اولدیغی اوزره احقاف صحرا سنده متوطن قوم‌عادك خلجان یدنده‌کی طاقدری نبی‌مشارالیهه عصیان ومخالفت ایتمکله‌ریح‌قهرالهی ایله‌هلاك اولدیلر. قبل‌الهجره(۳۱۷۲)

لقمان بن‌عاد کندی زیردستنده‌کی‌قومیله برابر نبی‌مشارالیهه عرض ایمان واطاعت ایدرك مظهر سلامت اولمغله خیلی وقت اجرای حکومت ایلدی .

لقمانك وفاتنده اوغلی هود پادشاه اولمشدر . بقیهٔقوم عاد یعرب بن‌قحطانك اوحوالی‌بی استیلاسنه قدر لقمانك اعقابندن کلان ملوکك تحت‌اطاعتلرنده ایدیلر . یعربك غلبه سندن صکره جمله‌سی حضرموته فرارایتمکله حضر مونك محاربه‌لرنده هپسی اوراده هلاك ومنقرض اولدیلر . ابتدا خط‌عربی ایله‌یازویازمق عادقومنده ظهورایلدیکنی‌دخی بعض‌مورخین روایت‌ایتمشلردر .

— ٤٦ —

عمان

عمان جزیرةالعربك‌جهت‌جنوبیه‌سنده واقع بردائره‌اولوب شمالاً بصره کورفزی وشرقاً بحرمحیط هندی وجنوباً احقاف

وغرباً يمامه طاغلريله محدوددر . اراضيسنك طولى ايكيوز يكرمى كيلو مترودر .

نفس عمان ساحل بحرده واقعدر . جوارنده ينابيع متعدده يى حاوى برجبل واردر . صولرى اوجبلدن كلور . نخلستان وباغچه لرى چوقدر . محصولاتى بغداى وارپه وداريدن عبارتدر . عماندەكى انجو مغاضى مشهوردر .

بلاد عماندن صحار شهرى بروقت مركز حكومت ايدى . بودائره نك برمدينهٔ مشهوره سيده مسكت شهريدر .

قحطانيه دولتى مبحثنده ذكر اولندينى اوزره يعرب بن قحطان مسند نشين حكومت اولدقده عمان دائره سنى برادرى عمانه توجيه ايتديكندن دائرهٔ مذكوره نامنه نسبتله مشتهر اولدى . عمان يشجبك زمانندەقدر مركز سلطنته مطيع ايكن يشجبك اداره سندەكى ضعفدن بالاستفاده استبداد كوسترمشيدى . عماندن صكره اوحوالى يى مالك بن حميرك اوغلى قضاعه ضبط ايله تفرد كوسترردى . يمن حكمدارى سكسك جالس سرير حكومت اولدقدن صكره عسكرله قضاعه نك اوررينه كيدرك قضاعه يى حرباً اوحواليدن چقاردى . سكسكك اوغلى يعفرك ايام سلطنتنده قضاعه نك حفيدى مالك بن الحاف عمانى ضبط واستيلا ايتمكله يعفرايله بينلرنده حرب وقتال اشتداد ايتمش ايسەده يعفر غلبه ايدەميوب اتش فتنه علولندى . ذوريأش نعمانه نيابت ايتديكى زمانلردەذكر اولنان فتنه يى باصدرمق ايچون

عسکر له مالك اوزرینه عزیمتله خیلی محاربه لری وقوع بولدی . الحاقدن صکره اوغلی عمرو وبعده حیدان بن عمرو حوالیٔ عمانده حکومت وحیدان حوالیٔ مذکوره ده کسب استبداد ایدرك حیدانه خلف اولان اوغلی مهره نجرانیده ضبط ایتمشیدی . یمن سلطنتی قوتی تزییدو نفوذینی تشدید ایلدکده حوالیٔ مرقومه دخی یمنك برولایتی عداولنه رق والیلرله اداره ایدلمشدر .

— ٦٥ —

بحرین

بلاد بحرین جزیرة العرب قطعه سنده بصره دن عمان حدودینه قدر ممتد اولان دائره درکه بوکا بلاد هجر دخی دینلور . قصبه سی هجر مدینه سیدر . شمدیکی زمانده بلاد بحرین عمان حدودی اوزرنده احسادن برقسمدر . عمانك شمال جهتنده عرض شمالینك یکرمی بش درجه سنه قدر امتداد ایدر .

احسا فی الاصل بردائره اسمیدر . صکره قرامطه دن ابوطاهرك بنا ایلدیکی مدینه یه احسا دینلدی . احساده میاه جاریه وکوزل خرمالقلر وصولری پك صیجاق منبعلر واردر .

بلاد بحرین جزائرینك الك بیوکنه بحرین اطلاق اولنور . شو بیوك جزیره نك برآدیده جزیرهٔ اوال در . بحرین جزیره سنی شمال شرقی یه طوغری ازد جزیره سی ولی ایدر . شوایکی جزیره بحرین جزیره لرینك بیوکلریدر .

بحرين انجو مغاصى اولديغى ايچون اسكيدن برى بيوك شهرت قازانمشدر . پك بيوك انجو بومغاصده بولنور . هرطرفدن انجو الق ايچون اورايه تجار ورود ايدر . جزيرهٔ بحرينك طولى التى يدى وعرضى ايكى فرسخ جغرافيدر . اطرافنده واورته سنده بعضاً يوكسك محللر وار . اراضئ مذكوره ده پك چوق صومنبعلريده بولنور . يرلرى بغايت محصولدار وزراعته قابلدر .

جزيرهٔ مذكوره نك حاصلاتى خرما ، بادام ، ليمون ، نار ، اوزوم ، انجير ، حنطه ، شعيردن عبارتدر . دكزينك قعرنده طاتلى صومنبعلرى اولمغله غواصلر طالوب كميلرده كى قربه لرى طولدررلر .

بحرين دائره سى مقدملرى خيلى معمور ايدى . شمدى معموريتى اون بش قريه وايكى مدينه دن عبارتدر .

بحرينده كى انجو مغاصى اهالى يه مخصوصدر . وقتى حزيراندن ايلوله قدردر . اوراده اوچيوك بشيوز عدد قدر طالغج كميلرى بولنور . وسنوى هردرلو مصرفى چقدقدن صكره اوچيوز بيك انكليز ليراسندن درتيوز بيك ليرايه قدر انجو حاصلاتى اولور .

ازمنهٔ قديمه ده بحرين حواليسنك اهالئ اصليه سى عمالقه دن ايديلر . طسم وجديس قبيله لرى يامامه ده ساكن اولدقلرى وقت اورالره قدر يايلمشلر ايدى . بونلردن صكره ازديلر بحرينى وطن اتخاذ ايتمشلردر . بختنصر زمانينده محاربه لردن عربلره تفرقه حاصل اولديغندن بعض قبائل متفرقه بحرينه كتديلر . ملرك فرسدن

اردشیر بن بابکك ظهورندن صکره اورالری ممالك فرسدن معدود اولدی . اردشیر وفات ایتدکده عربلر اوحوالیده کسب استبداد وفرس دولتنك اطاعتندن خروج ایتدیلر . شابور ذی الاکتاف عربلره غلبه ایلدکده چوغنی قتل ایلدی .

بحرین حوالیسی فرس دولتنك دائرهٔ اطاعتنه داخل اولدقدن صکره حیره‌ده‌کی مناذره حکومتنه بالالحاق ظهور اسلامه قدر اولوجهله اداره اولندی . هجرتك التنجی سنه‌سی طرف اشرف رسالتپناهیدن علاء الحضرمی اهالیٔ بحرینی دین مبین اسلامه دعوت ایچون ارسال بیوریلوب مؤخراً اکثری قبول جزیه ایتمکله علاء الحضرمی حضرتلری اورایه والی تعیین بیورلمشدر .

— ٦٦ —

حجاز جغرافیاسی

حجاز دائره‌سی جزیرة العرب قطعه سنده برمملکت اولوب شمالاً بادیة العرب ، شرقاً کذلك بادیة العرب ونجد ، جنوباً یمن ، غرباً بحر احمر ایله محدود وبحر احمرده واقع خلیج عقبه بودائره‌دن معدوددر .

بحر احمرك حجاز دائره‌سنده‌کی ساحلی اکثریا منخفض وقومسالدر . شو ساحلك اوکنده‌کی دکزده مرجان متکون اولور . سواحل مذکوره‌یی ولی ایدن دکزده بعضا کوچوك جزیره‌لر اولمغله عندالاقتضا کوچوك کمیلر اوجزیره‌لر التجا ایدرلر . ساحلی

مذکورك اهمیتلی اسکله‌لری مکهٔ مکرمه جوارنده‌کی جده‌ومدینهٔ منوره جهتنده‌کی ینبوع لیمانلریدر . حجاز دائره‌سنی شمالدن غربه طوغری سلسلهٔ جبال قطع ایدر . شوجبالك بعض محلده ارتفاعی سکزبیك قدمه بالغ در . چوق یرلری قار التنده در . جبال مذکوره تا یمنه قدر ممتداولور . دائرهٔ مرقومه‌نك جهت شرقیه‌سنده‌کی نجد دائره‌سی تدریج ایله بادیة العربه طوغری ممتددر . عرض شمالینك یکرمی درت درجه‌سندن بدأ ایله سلسلهٔ جبله اتصال ایدر . حجازك جنوب جهتنده کوزل دره‌لر واردرکه بعض اراضی اودره‌لرك صولرندن سقی اولنور .

حجاز دائره‌سنك اکثر محللرینك هواسی پکده صحته ملایم دکلدر . سواحلنده ردائت هوادن ورطوبت ونباتات منتنه‌دن بعض خسته‌لك حدوث ایدر .

دائرهٔ مذکوره‌نك قسم شمالیسنده معموریت آزدر . اورالرده اکثریا قونر قوجر قبائل بدویه بولنور . شمالدن حرمنته طوغری ممتد طریقده یکدیکرندن آزاوزاقجه قلعه‌لر واردر . وجنوب جهتنده‌کی شهرلرك باشلوجه‌لری مدینهٔ منوره ومکهٔ مکرمه وطائف شهرلریدر . طائفك میوه‌لری بك چوقدر .

اسکی جغرافیا کتابلرنده حجاز دائره‌سنك حدود ومشتملاتی حقنده یکدیکرینه مخالف چوق شیلر مندرجدر . نجد ایله تهامه بینی حاجز اولدیغی ایچون بودائره‌یه حجاز تسمیه اولندی .

طائف که وادی العباس دخی دیرلر مکه یه ایکی مرحله مسافه ده واقع جبل غزوانك ظهرنده در. طائفك هواسی غایت لطیف اولوب جبل مذکوره بعضاً قارمنجمد اولور.

وادیٔ نعمان الاراك طائف ایله مکه ارهسنده در. بئرمعونه مکه وعسفان بینده برمنزلدر. هذیل قبیله سنك مسکنی اوراسی در. بطن مر بر بقعه در. برطاقم کویلری واقارصولری وباغچه لری ومیوه لری واردر. اوراده تورنج ولیمون وخرما حاصل اولور. بو بقعه ده کی باغچه لر وادیٔ نخله قدر امتداد ایدر. مکهٔ مکرمه یه التی میل بعدی اولوب شام حجاجنك یولی اوزرنده واقعدر.

وادیٔ فاطمه مکهنك برمنزل بعدنده بعض قرایی ومیاه جاریی وبوستانلری حاوی برناحیه در.

حده مکه ایله جده بینده برمعمور قصبه اولوب کوزل باغچه لری واردر.

وادی القری مکهٔ مکرمهنك یولی اوزرنده برحصن متینی وبر خندقی وبعض ابنیه یی حاوی برناحیه در. صولی وباغچه لیدر.

حجر مدینهٔ منوره نك شام جهتنده برناحیه در. ناحیهٔ مذکوره ده آزمرتفع طاغلر واردر. اراضیسی قومسالدر. دیارثمود اوراسی در. طاغلرنده یکپاره طاشلردن اویولمش خانه لر موجوددر. مسجد صالح یوکسکجه برمحله طاشدن اویولمش وقوم ثمودن قالمش براثردر.

خیبر مدینه نك شرق شمالنده والتی مرحله بعدنده معمور

برمحلدر . خرماسی چوقدر . کتیب ، ناعم، شق ،قوس،انکاه، سطح ، سلالم اسملریله معروف یدی عدد قلعه‌سی واردر .

تبوك شام حجاجینك منزلی‌در . مدینه ایله بکه بینده خرمالی برمحلدر .

— ٦٧ —

بلاد حجازدن مکهٔ مکرمه‌نك جغرافیا سیله قرون اولی تاریخی

مکهٔ‌مکرمه بروادیٔ طولانیده‌واقعدرکه ابتداسی معلات‌دینلان مقابروانتهاسی جده‌جتنده‌شبیکه ذیدکاری موضعدر .مکه‌نك طولی یتمش درجه وعرضی یکرمی بردرجه بردقیقه‌در .

شهر شریف مذکورك ابنیهٔ‌بیوتی سیاه‌طاشدن وبعضاً بیاض طاشدن‌در . مکه‌نك اوائلده ایچه‌جك صولری یغمور صولرندن ایدی .خلفای عباسیه‌دن هارون الرشیدك زوجه‌سی ست‌زبیده مسلش دینلان اوواده قیولردن صولری‌جمع ایله‌مکه‌ده کی بحیره‌یه اجرا ایتدیرمشدی.صکره یوللری خراب اولدی.سلاطین عثمانیه‌دن قانونی سلطان سلیمان حضرتلری زمانینده مسافهٔ بعیده‌دن مکه‌یه برصوکتوردی

سلطان مشارالیه طرفندن مکه‌ده برسبیل‌یاپدریلوب اوزرینه اطرافی‌شبیکه‌لی برسیرانکاه‌وضع اولنمشدی .مکه‌نك اوست‌طرفنده

آثار جلیلهٔ نبویه‌دن بئرجبیر قربنده برمسجد شریف واردر. زیارتگاه‌در. مقدملری بئرمذکوردن اوته‌ده ابنیه یوغیدی. صکره اورالریده معمور اولمشدر.

کعبهٔ معظمه مکهٔ مکرمه‌ده ومسجد حرامك وسطنده‌در. بیت‌الله وبیت الحرام تاملریله یاد اولنور. شکلی مربع اولدیغندن کعبه دینلدی. مسجد حرام ایکی طاغك اراسنده ومکه‌نك اورطه‌سنده‌در. کعبه‌نك قپوسی یردن براز یوکسکجه اولوب طولاً التی ذراع واون پارمق وعرضاً اوچ ذراع سکز پارمق‌در. کعبه‌نك طولی یکرمی درت ذراع وعرضی یکرمی اوچ ذراع وبرقارش ودیوارینك یوکسکلکی یکرمی یدی ذراعدر. حجر اسود باب کعبه‌نك یانندهور کن شرقیده‌کی زاویه‌ده‌در. حجمی انسان باشی بیوکلکنده وموضعی یردن اوچ ذراع ارتفاعنده‌در. حجر اسود ایله باب کعبه‌نك اراسنه ملتزم دینلور. زمان جاهلیتده عربك موضع محالفه‌لری اوراسی اولدیغندن اویله موسوم اولدی. میراب کعبه دیوارینك اورطه‌سنده‌در. کعبه‌دن درت ذراع مقداری طشره چقمش وایچی التون قابلی اولدیغندن التون اولوق دیو شهرت ویرمشدر.

تاریخ مقدس قسمنده بیان اولندیغی اوزره بیت شریفی ابتدا بنا ایدن حضرت ابراهیم الخلیل علیه السلام افندمز اولدیغی نصاً ثابت اولوب نبی مشاالیهدن مقدم بنا اولندیغنه دائر روایت موثوقه یوقدر. حضرت ابراهیم باوحی الهی فرزند کریمه‌لری حضرت

اسماعیلك معاونتیله بیت شریفی بنا ایدرك یوکسکلکی طقوزواوزونلغی حجر اسوددن رکن شامه دکین اوتوز ایکی ورکن شامیدن رکن عراقه وارنجه یکرمی ایکی ومیزاب طرفندن بیتك ظهری جانبنه رکن یمانی یه دکین اوتوز بروركن یمانیدن حجر الاسوده وارنجه یکرمی درت زراع اولق اوزره یاپلمشیدی . اولوقت کعبه‌نك قپوسی یرله برابر ایدی . قپودخی کچورلمامشیدی . تبع حمیری قپو واناختار وضع ایلدی .

حضرت ابراهیم بیت شریفی بنا ایدرکن اسماعیل علیه السلام طاش کتوره‌یور ایدی .

حجر الاسودك قونله‌جغی یره طاش ارامغه کتدکده جبریل علیه السلام حجر الاسودی ودیعهٔ الهیه اوله‌رق جبل ابی قبیسدن ابراهیم علیه السلامه کتوروب مبدأ طواف اوراسی اولدیغنه نشان اولق اوزره حجر مذکور موضع معلومنه وضع بیورلدی .

بیت شریفك شام جهتی ومیزابك دوکلدیکی محل حطیم اولوب حطیم ایله بیتك مابینی التی ذراعدر . حطیمك اوزری مطافدر . مطافك جمله‌سی یوزیدی ذراع اولوب بونك یکرمی بش ذراع محلی حطیمدر . قریش بیت شریفی تعمیر ایتدکلری وقت حضرت ابراهیمك بناسندن اکسك یاپدیلر . مقدما حطیم دخی بیت داخلنده ایکن شو تعمیردن صکره خارج قالدی . عبدالله بن زبیر حضرتلری قریشك بناسنی بوزوب حطیمی ایچرو المشیدی . حجاج بن یوسف بنه قریشك

یاپمش اولدیغی بنانك هیئتی بالاعاده حطیمی خارجده براقدی. وبیت شریفك ایچنی طولدروب زمینی یوکسلتدی .

مقدملری مکهٔ مکرمه نك اطرفنده سور وارایدی .صکره لری خراب اولدی .

جبل ثور، جبل بثیر ، جبل حفدمه، جبل ابی قبیس ،جبل حرا مکهٔ مکرمه ده کی جبال متبرکه دندرلر .

مکهٔ مکرمه ده عربلردن ابتدا حکومت ایدنلر ملوك جرهمدر. جرهم بریسی اولی ودیکری ثانیه اولمق اوزره ایکی قبیله در. جرهم اولی عرب بائده دن اولمق جهتیله خبرلری منقطع اولدیغی یوقاروده کوسترلمشیدی .ایکنجی جرهم عربلردن ابتدا یمنده تأسیس حکومت ایدن قحطانك اوغلی ویمن مملکت قدیمه سنك ایکنجی پادشاهی یعربك برادریدر . قحطانك وفاتنده یعرب یمن مملکتنی ضبط ایتدیکی کبی جرهم دخی کیدرك حجاز مملکتنی ضبط ایتدی قبدالهجره (۳۱۰۷).

جرهمدن بدأ ایله حجازده حکومت ایدن ملوك بونلردر .

جرهم ،عبدیالیل بن جرهم ، جرشم بن عبدیالیل ،عبدالمدان بن جرشم ، ثقیله بن عبدالمدان ، عبد المسیح بن ثقیله ، مضاض بن عبدالمسیح ، عمرو بن مضاض، حارث بن مضاض ، عمرو بن حارث، یشربن بن حارث ، مضاض بن عمرو .

حضرت ابراهیم علیه السلام حضرت اسماعیلی والده سیله برابر مکه حوالیسنه کوتوردیکی وقت اوراده جرهم طائفه سی مسکون

ایدی . حضرت اسماعیل مضاض بن عمروك قزینی تزوج ایتمش ومشار الیهادن اون ایکی اولادی دنیایه کلمشدر .

اولا مشار الیهمدن ثابت وقیدار عرب مستعربه قبائلنك بابالریدرلر . مضاض بن عمرو ملوك بنی جرهمدندر . حضرت اسماعیل ایله میانه لرنده حاصل اولان قرابت صهریه اوزرینه بعد وفاته حکومت اولاد اسماعیله منتقل اولدیغی حالده عمالقه طائفه سندن مکهٔ مشرفه نك اوست طرفنده واقع قیقعان نام موضعه نزول ایتمش اولان جماعت سمیدع ادلو بر شخصك حکومتنی قبول ایتدیلر . اولاد اسماعیل ایله عمالقه میانه لرنده محاربه لر وقوعیله عمالقه طائفه سی اورالردن طرد اولندی . اولاد اسماعیل نیچه عصرلر مکه ده اقامت وقومشولریله حسن معاشرت ایتدیلر ایسه ده صکره جرهم قبیله سی بیت شریف درونندن مناسبتسز شیلر ادخالیله برابر مرتکب اولدقلری قبائح ورزائل چوغالوب اولاد اسماعیل منعلرندن عاجز اولدقلرندن زوارك اولوقته قدر کعبه یه وضع ایتمش اولدقلری اموالی محافظه وجرهمدن مفارقت ایتمك استدیلر . زمزم قیوسنك صویی چکیلوب ازبرشی قالمشیدی . قیوی برازدها حقر ایله اموال مذکوره یی اورایه دفن وکندولری بشقه جانبنه عزم ایتدیلر .

اولاد اسماعیل بنی جرهمدن ایریلوب مکه دن چکلدکدن صکره یمن قبائل متفرقه سندن بطن مر نام محلی وطن اتخاذ ایتمش اولان خزاعه قبیله سی اورالره کلوب حرباً جرهمیلره غلبه وهپسنی

اورالردن طردایله کندولرندن حاکم انتخاب ایتمشلردر. بنی خزاعه نك تقریله جرهملرك اندفاعندن صکره اولاد اسماعیل ینه مکه یه عودتی وبنی خزاعه قبیله سیله حسن معاشرت ایدرك عمود نسب نبویده واقع قصی بن حکیم بن مره مفتاح کعبه یی النجه یه قدر مفتاح بنی خزاعه یدلرنده ایدی .

ملوك عربدن حجازده حکومت ایتمش اولان عمرو بن لحی بن حارثه خزاعه قبیله سندندر . بدایت حکومت هجرتدن (۳۱۵) سنه مقدمدر . عمروشام اعمالندن بلقایه کتدکده اورا اهالیسنك اصنامه عبادت ایتدکلرینی کوروب کندوسیده بت پرستلکه ایمرندیکندن اهالیٔ مرقومه نك اعطا ایتمش اولدقلری هبل واسافه ونائله نام صنملری کوتوروب بئرزمزم اوزرینه وصکره کعبه یه وضع ایله خلقی اصنامه تعظیم وعبادته عودت ایتدی . کعبهٔ شریفه یه الك ابتدا اصنام وضع ایدن وبت پرستلکی حوالیٔ حجازیه ده ترویج ایلیان مذکور عمرودر .

حضرت اسماعیلك فرزند ارجمندلری قیداردن نابته کلنجه یه قدر سدانت بیت ومفتاح کعبه اولاد اسماعیل یدلرنده وحکومت بعضاً انلرده وبعضاً بنی جرهم قبیله سنده ایدی . نابتدن صکره مفتاح کعبه جرهم قبیله سندن یدلرینه کچمش ایدی . سدانت کعبه برمدت بنی جرهم وصکره بنی خزاعه قبیله سنه منتقل اولدی .

اجداد عظام پیغمبریدن قصی زمانـده مفتـاح بنی خزاعه‌دن ابوغبشان یدنده ایدی . قصی ابوغبشـانك برسرخوش وقتنده برطلوم شراب اعطاسیله مفتاح بیتی‌الدن المغله ابو غبشانك شو الدانشی عربلرجـه (اخسر صفقة من ابی غبشـان) مثلنـه مورود اولمشدر .

قصی بونکله برابر مکه‌مکرمه امور سیاسیه‌سنك تصرفنه‌دخی عموم طرفندن قبول اولندیغندن منسوب اولدقلری قریش طائفهٔ نجیبه‌سنی حال تفرقه‌دن قورتاروب تخت جمعیت ونظامه‌المغه‌اوقبیله بوندن صکره قریش نامیله یاد اولندی .

اوتاریخـه قدر بیت‌شریفك جوارنده خانه یوغیدی . قصی مکه‌مکرمه‌نك امورسیاسیه‌سنی الهالدقده کعبه‌نك اطرافنده خانه‌لر انشاسنه رخصت‌ویرمکله اوراده ابتدا دارالندوه یاپلمشدر .ندوه لغتده‌اجتماع دیمك اولدیغندن دارالندوه مصالح‌مهمه‌نك مذاکره‌سنده اشرافك دارالاجتماعی ایدی .بین‌العرب پك معتبرو ممدوح برمجلس اولوب‌اولادقصی‌دن بشقه قرق‌یاشنه واصل‌اولمیان کیمسه اومجلسه کیره‌مز ایدی . دارالندوه‌دن بشقه دخی اطراف کعبه‌ده اولر یاپلدی .حول‌بیت‌شریفده یالکز مطاف‌اولمق اوزره‌برازمحل خالی براغلدی . اهالی جوارواطراف کعبه‌ده‌یاپدقلری خانه‌لردن هربریسنك قپوسنی کعبه‌جانبنه اچوب خلقك مطافه عزیمتلرنده سهولت اولمق ایچون هر ایکی خانه‌نك اراسنی بوش براقدیلر .

بالاخره دارالندوه مسجدشریفه تحویل اولندیغی کبی حضرت عمر وحضرت عثمان رضی‌الله عنهمانك خلافتلری زمانلرنده اول‌اولر دخی مسجدشریفه‌علاوه اولندی .

امورسیاسیه‌ورياست دارالندوه‌منصب ورفیعلری قصی‌عهده‌سنده‌تقرر ایلدیکی کبی حجابت(بیت‌شریفك‌خدمت‌ومفتاحدارلغی) وسقایه (حجاجه طاتلی صو ایچورمك) ورفاده (حجاجی اطعام ایتمك) ولوا (عندالمحاربه عمومی سنجاغی التنه‌طوپلامق)وقیاده (عسکره قوماندا ایتمك) مناصبی دخی قصی بن حکیمك یداستیلاسنده قالدی .

بوندن صکره سیادت ورياست عرب بنی قصی‌ده قالدیغندن وفاتنده نجل نجیبی عبد منافه منتقل اولدی . عبد منافك اسمی مغیره‌در . جمالنده‌کی کمال قمر دیو یاد اولنمسنی موجب اولمشدر . مناف مکه‌ده برصنم‌ایدی . مغیره‌نك تولدنده والده‌سی اعتقادلرنجه توسل افکاریله کندوسنی صنم مذکورك یانه کوتوردیکندن‌عبد مناف دیو شهرت ویردی . عبدمناف قریش واحابیش قبیله‌لری ارالرنده اتفاق ومحالفه عقد ایتدرمکه موفق اولمشدر . احابیش بنو حرث بن‌عندمناف بن‌کنانه وخزاعه بنوالمصطلق وخزیمه‌دن بنوالهون طاقلریدر .

عبدمناف بن‌قصی‌دن صکره سیادت عرب وسدانت بیت‌الله اوغلی هاشمه‌منتقل اولمشدر. مکه‌ده‌ابتدا کندوسی‌اکمك‌طوغرایوب

قومنه ترید طاغتدیغندن هاشم دیو ملقب اولدی. اصل اسمی عمرودر. هاشم برادری عبدشمس ایله توأم تولد ایتمش وحین ولادتلرنده بریسنك پارمغی دیکرینك پارمغنه یاپشق اولوب ایردقلرنده قانلر اقدیغندن ایکیسنك نسللری ارالرنده قان دوکیلهجکی بین الخلق تفوه اولنمشیدی . سقایه ورفاده ورياست مناصبی بابالرندن صکره هاشمه منتقل اولمسی برادری عبدشمسك اوغلی امیه یه داغدرون اولوب قیل وقاله باشلادی ایسهده هاشم بن عبدمناف مکارم اخلاقی جامع اولدیغندن تعرض ایتمدی . امیه سوق حسده اتباعاً هاشمدن منافره طلبنه قدر ایلرو یوریدی . هاشم تمکین اختیار ایدرك منافره یی کریه کورمشیدی . لکن قریش بعدالمنافره مغلوب اولان اللی دوه ویرمك واون سنه مدتله وطنندن مهجور اولمق شرطیله منافره نك قبولنه قرار ویردیلر. عمرو بن الحمقك جدی بولنان کاهن الخزاعی عسفان دینلان منزلده ساکن ایدی . ابوهممه بن عبدالعزی الفهری که امیه نك قاین پدری ایدی . امیه ایله برابر بولنیورایدی . هپسی کاهنك یانه کتدیلر . هنوز کندیلری مقصدلرینی آچمزدن مقدم کاهن سوزه باشلایوب (القمر الباهر والکوکب الزاهر والغمام الماطر ومابالجومن طائر ومااهتدی بعلم مسافر من منجد وغائر لقدسبقی هاشم امیة الی المأثر اول منه آخر وابوهممه وبذلك خابر) کلامیله هاشمك امیه یه تفوقی وماضیاً ومستقبلاً شرف نسلنی بیان ایلدی . منافره نك شرطلری بالایفا دوه لر امیه دن النوب نحر

ایله مستحقینه اطعام اولندی . امیه‌دخی شرط ثانی موجنجه‌اون سنه‌مدتله جلای وطن ایچون شامه کتدی . هاشم‌وامیه‌اولادینه منتقل خصومتك باشلانغجی بوماده اولمشدر .

هاشمك وفاتندن وفرزند نجیبی جدعالیٔ پیغمبری عبدالمطلبك سن کاله وصولندن صکره سیادت وریاست عرب عبدالمطلبه انتقال ایلدی . سیدمشارالیه عبدالمطلبك اصل اسمی شیبه‌در . ولادتنده باشنده بعض بیاض تویلر کورلدیکندن اویله تسمیه اولندی . پدرلری هاشم تجارتله شامه کیدرکن مدینه‌یه وصولنده بنی نجار قبیله سندن عمرو بن لبید الخزرجینك خانه سنه نزول وعمروك قزی سلمه کوزینه ایلشدکده حسن وملاحتندن استعجاب ایلدیکندن مشار الیهایی تزوج ایلمشیدی . لکن عمرو قزی مدینه‌ده قالمق شرطیله هاشمك صهریتی قبول ایلدیکندن بعدالزفاف سلمه مدینه‌ده قالمش وهاشم بتکرار شامه کیدرك عودتنده غزه‌ده فوت اولمشدر . سلمه‌دن متولد اوغلی شیبه‌یدی یاشنه‌وارد قده برکون مدینه‌یه چوجقلریله اویناركن بنی حارث بن عبدمنافدن لمصلحة مدینه‌یه کتمش اولان برکمسه شو چوجقلرك اویونلرینه تصادف ایدوب شیبه‌نك اثنای ملاعبه‌ده (انا ابن هاشم . انا ابن سیدالبطحا) کبی سوزلر سویلمکده اولدیغنی ایشتدکده « سن کیمسن » دیوشیبه‌دن صوردی . هاشم بن عبدمنافك اوغلی اولدیغنی سویلمکله حارنی مکه‌یه بعدالعوده هاشمك برادری مطلبه مدینه‌ده برصبی کوروب سؤال ایلدکده

هاشمك اوغلی اولدیغنی وباباسی سیدالعرب اولان بویله برصبیٔ نجیبك قومی ایچنه جلب اولنمامسی مناسب اولمیه جغنی بیان ایلدی. مطلب اورادن خانه‌سنه کتمکسزین حارثك ناقه‌سنه رکوب ایله طوغریجه مدینه یه کیدرك شیبه یی اخذ ومکه یه عودت ایتمکله مطلب چوجغنی کوتوررکن قوشلق وقتنده مکه یه واصل اولدیغندن تصادف وسؤال ایدنلره لطیفه صورتیله کوله مدر جوابنی ویرمکله شیبه عبد المطلب دیومشتهر اولدی .

عبدالمطلب بیودکده پدرینك ریاستی احراز ایدوب بئرزمزمی حفر ایتمشدر که اولاد اسماعیلك بنی جرهمدن مفارقتلرنده بیت شریف ایچنده کی اشیایی اورایه دفن ایتمشلر ایدی. عبدالمطلب بررؤیاسوقیله بوایشه باشلامش وصکره اشیای مدفونه چقدیغی کبی زمزم صویی دخی بتکرار ظهور ایلمشدر . شوصویی ایکنجی دفعه‌ده بولان عبدالمطلب ایکن قریشك جمله‌سی « ده‌ده‌مز حضرت اسماعیلك مالیدر . بزده صویك منافعی ایله تورث واشتراك ایده‌جکز » دیو کورلتی قوپاردیلر . وطلب قضا ایچون طرفین بنی سعد بن هذیمك مشارق شامده بولنان کاهه‌سنك یانه کتملرینه قرارویردیلردی. بولده عبدالمطلب ایله اصحابنك صولری دوکنوب اوبر طرفدن استدیلر ایسه‌ده برقطره بیله صوویرمدیلر ، جمله‌سی صوسزلقدن تلف اولمق درجه یه وارمش اولدقلری حالده عبدالمطلب اناخه ایتمش اولدیغی دوه‌سنی قالدرمق استدکده جزماسی التنده طاتلی

برصوصزندیسی کورلدیکندن حفرایدلدکده برپکار ظهورایلدی . جمله‌سی دفع عطش وضرورتله برابرطلوم ومطهره‌لرینی طولدردیلر . طرفین یوللرینه دوام ایدرکن بودفعه‌ده دیکرطرفك صولری دوکنوب حرارت وعطشدن تاب وتوانلری منقطع اولمغله عبدالمطلب انلرك معاملهٔ سابقه‌لرینه مقابله کوسترمیه‌رك یانلرنده‌کی صوایله جمله‌سنك احتیاجلرینی ازاله ایتدی . مخاصملری عبدالمطلبه «سنك نه مرتبه کریم اولدیغك کوروب طوررکن بیهوده کاهنه‌نك یانینه کیدوبده نه‌یالم» دیه‌رك ادعادن فراغت وعودت ایلدیلر . عبدالمطلبدن صکره ریاست مکه نجل نجیبلری وعم اکرم نبوی ابوطالبه انتقال ایتمشدر .

بوندنصکره‌سی واولاد اسماعیلدن عمودنسبت پیغمبریده‌بولنان ذوات کرامك تسلسل ونسللرینك صورت تشعبی کتاب ثانیده یازیله‌جقدر . ان‌شاالله تعالی .

— ٦٨ —

یثرب (مدینهٔ منوره) جغرافیاسیله قرون اولی وقایع تاریخیه‌سنك خلاصه‌سی

مدینهٔ منوره حجاز مملکتی دائره‌سنده واقع ونام قدیمی یثربدر . یثرب عبیل بن مهلاییل بن جاشم بن عملیقك اوغلی اولوب اوراده توطن ایدن قومنك رئیسی اولدیغندن اتخاذ ایتمش اولدقلری موقع

یثرب نامیله مشتهر اولدی . مدینهٔ مذکوره دار هجرت نبوی و مدفن مقدس مصطفی اولوب حرم ثانیٔ قدسیتما واشرف بقاع دنیادر . رمستوی محلده وجبل احدك جانب شمالیسنده در . جبل مذکور ایله اراسی ایکی فرسخ مسافه وا کثر اراضیسی شوره زاردر .

مدینهٔ منوره درت وادی واردر . (۱) وادیٔ قنات و(۲) وادیٔ بطحان و(۳) وادیٔ عقیق اکبر و(٤) وادیٔ عقیق اصغردر . یغمور سیللری بو وادیلری طولدردقده حره بنی سلیمه وصکره وادی الغابه یه و بعده اضمه کلوب بورادن متفرق وایکی بئره داخل اولورکه بریسی بئر رومه ودیکری بئر عروه در .

مدینهٔ منوره نك هواسی صاغلامدر . صولری وزروعی ونخلستانلری کثیر اولوب خرماسی غایت لطیفدر . تمر بردی وتمر صیحانی دینلان لطیف خرما اورایه مخصوصدر .

یثرب حوالیسنده عرب بائده اقوامندن عمالقه قبائلی بطونندن قنی طاقلرك توطن ایتمش اولدقلری اقوام عرب بحثنده بیان اولنمشیدی . حضرت موسی علیه السلام افندمز بنی اسرائیل ایله صحرای تیهه کلنجه یه قدر یثرب حوالیسی عمالقه یدلرنده قالدی . نبی مشار الیه حضرتلری اواخر ایامنده صحرای تیهدن یثرب حوالیسنه سوق عسکر ایدرك خرباً اولری استیلا دنصکره عالم قدسه ارتحال ایتمکله محاربه ایچون یثرب طرفلرینه کتمش اولان فرقه ایله بنی اسرائیلك طوائف سائره سی ارالرینه منازعه دوشدی . فرقهٔ مذکوره

بنی اسرائیلدن ایریله رق مقدمجه فتح ایتمش اولدقلری یثرب وخیبر طرفلرنده توطن ایلدیلر . بونلرك توطنلری تقریباً هجرتدن (۲۳٤۰) سنه مقدمدر .

قبل الهجره (٦۰۰) تاریخلرینه قدر یثرب حوالیسی وخیبر شهروقلعه سیله اوحوالیده کی قلاع وبقاعك جمله سی بنی اسرائیلك شوطاقلری یدلرنده ایدی . ازدقبیله سیله منازعه لر احداث ایدن وهجرت نبویه دن صکره علیهلرنده باب غزا اچلان بنونضیر وبنو قریظه وبنوقینقاع وبنوساملہ وزعوراوسائرقبائل یهود اوطاقلرندرکه بونلرعما لقه دنصکره اوحوالینك اهالیٔ اصلیه سی اولمشلردر .

عمرو مزبقیا مآربك خرابیله سیل عرمك ظهوریني کاهندن ایشیدهرك یمن حوالیسندن خروجنده کندوسنه اتباع ایدن قبائل ایله حجازطرفلرینه کتدکلرندن قبائل مذکوره دن خزاعه قبیله سی مکه ده کی بنی جرهم ایله محاربه یه طوتیلوب اورالری استیلاوسد انت کعبه یی دردست ایتدیلر . ازدقبیله سی دخی رئیسلری ثعلبه بن عمرو رفاقتیله شام حوالیسنه کیدرك غسانی استیلااتمشلرایدی . ثعلبه نك وفاتنده اوغلی حارثه باباسنك مسندینه اوطوره جغنی امل ایدرکن تقدیرخدا اومسندی ثعلبه نك برادرزاده سی عمروبن جفنه یه اعطا ایتدیکندن حارثه کوجنوب کندوسنه اتباع ایدن غلبه لکی بالاستصحاب خیبر حوالیسنه هجرت ایلدی . اوحوالیده کی یهود طائفه سی ایسه یوشع بن نون علیه السلامك زمانندنبرو حوالیٔ

مذکوره یه متصرف اولوب بقاع واراضیسنی مسا کن وحصون ایله اعمار ایتمشلر ایدی . حارثه یهود قبیله لریله ربط عهود ومحالفه ایلدیکندن غلبه لکیله برابر اورادهٔ قالوب اوغللری اوس وخزرج خیبر طرفلرنده کی قبیله لردن تخلفله کندولرینه اتباع ایدنلری استصحاب وبعضیلری ضراره وبعضیلریده قری طرفلرینه نزول ایلدیلر . اورالرده اوس وخزرجك اولادی تکثرله هربریسندن بیوك قبیله لر وبطنلر انشعاب ایلدی . لکن منزللرنده نه مرعی نه ده نخلستان اولدیغندن حیوانات تدارکندن وسائر کونه اسباب تنعمدن عاجز ومحروم اولوب یالکز تعیشلرینه کافی اوله بیله جك زراعتله اکتفا ایتمش اولدقلری حالده زراعت واحیا ایلدکلری اراضی واکدکلری نخملر هپ یهود طائفه سنك مالاری ایدی . کندولری انلرك رنجبرلری مقامنده واسؤحالده یشامقده ایدیلر .

اوحوالیده کی یهودیلرك فیطون نامنده برحکمدارلری وار ایدی . حوالیٔ مذکوره ده هرکیم تزوج ایدرایسه عروسه زرجیله خلوت ایتمزدن مقدم یانه فیطون داخل اولور ایدی . خزرج قبیله سندن مالك بن عجلانك برشخصه تزویج ایدیلان قزقرنداشنی یهودیلر اقشام وقتی فیطونك یانه کوتوره جکلری مالکه تبلیغ ایدلدی .

مالك زی نسوانه کیروب همشیره سنی کوتورن قاریلر ایله برابر فیطونك خلوتخانه سنه داخل اولدقدن صکره نسوان سائره چقوب

کتدیلر . کندوسی عودت ایتیوب اوراده قالدی.

فیطون مجلسه داخل اولدقده مالك درحال اوزرینه هجوم ویاننده صاقلادیغی سلاح ایله مرقوم فیطونی اعدام ایدی ویردی. وشوحادثه اوزرینه مالك اوراده قالمغه جرأت ایده میوب شام حوالیسنده کی جبلة الغسانینك یانینه فرارایلدی . جبله حال تعیش واداره لرینی صوردقده بیوك مضایقه ایچنده اولدقلرینی ونصل یاشادقلرینی تعریف ایدوب غسانیلر ایسه کندولریده بونلر کبی یمن مهاجرلرندن ایکن واردقلری یرلری ضبط ایله تسلط بیله ایتمش اولدقلری حالده اقربالرندن معدود ازدیلرك یثرب طرفلرنده تصادف ایلدکلری مذلت وجدانی یاره لدیکندن حقلرنده نصرت ایده جکنی بیان ایتدی .

مالك خفیجه قومی ایچنه دونوب الدینی وعدی تبشیر ایتدکدن برازصکره جبله عسکرله مدینه حوالیسنه هجوم ایدوب محاربهٔ شدیده ایله یهودیلری تنکیل واوس وخزرج قبیله لری رؤساسنه «بوکوندن صکره التزام شجاعتله شو یهودیلری تحت حکمکزه المدیغکز حالده تکرار بوحوالیه کلوب هپکزی احراق بالنارایدرم» امر وتنبیهی بالاعطا شامه عودت ایلدی .

بووقعه دن صکره اوس وخزرج قبیله لری ایله یهود ارالرنده خصومت یوزکوستروب مالك بن عجلان اوصره ده برضیافت ترتیب ایله یهود رؤساسنی دخی دعوت ایلدکده میانه لرنده کی ماجرا اوزرینه

رؤسای یهود امین اوله‌مدقلرندن مالك جبله‌نك حركاتی كندی صنع وطبلری خارجنده اولدیغنی بیان ایله ویردیكی تأمین‌اوزرینه رؤسا دعوته اجابت كوسترديلر . لكن مالك غدر ایله رؤسای مرقومه‌نك سكسان یدی نفرینی اوضیافتده‌اعدام‌ایتدرمكله بقیه‌سی فرار ایتمشلردر . ازدیلرك شوغدر وحقارتلری اورزینه‌یهودیلر بیعه‌لرینه مالكك تصویرینی بالتعلیق هركیم بیعه‌دن‌ایچرو كیررایسه مالكه لعنت ایتمكی اینلرینه علاوه ایتدیلر .

مالك ایشی بودرجه‌یه كتوردكدن‌صكره ارتق شان‌وعظمت قازانوب غالبیت اوس وخزرج قبیله‌لرنده قالدی. كرك‌اراضی كرك خرمالقلرجه یهودیلره شریك اولدیلر .

اوس وخزرج ارالرنده‌كی‌امیزش واتفاق‌خلقدن آزاده‌وبوده شانلرینك بقاسنجه موجب استفاده اولوب خیلی وقت اتحادلری امتداد ایلدی‌ایسه‌ده‌هیچ برحالده بقا اولمدیغندن اتفاقلری كیدرك اختلافه‌تحول ولذت معاشرتلری مرارت عداوته تبدل ایتمشدر .

بنی ثعلبه‌دن كعب بن‌عجلان نامنده‌برشخص خزرج قبیله‌سندن مالك عجلان سالمینك یانه كیدرك عقد محالفه ایله یانینده اقامت ایتمشیدی . كعب بركون بنی‌قینقاع سوقنده بنی‌غطفاندن برشخصه تصادف‌ایتمشدركه شخص مرقوم برقصراق یدوب «اهل یثربك اك‌عزیزی كیم ایسه شوفرسی المیدر» دیو سویلیور ایدی . ایشیدنلردن بریسی اوس قبیله‌سندن احیحه بن الجلال ودیكری

فلان یهودی اعز یثربدر دیدیلر . رجل غطفانی فرسی انلرك هیچ بریسنه کوتورمیوب مالك بن عجلانك یانه کوتوردی .

کعب بن عجلان شخص مرقومه « بن سکادیمدمی که بنم حلیفمدن افضل کیمسه یوقدر » دیدکده اوسیلرك بنی عمرو بن عوف قبیله سی افرادندن سمیر نامنده برشخص اوسوزی ایشتمسیله برابر « هله باق نه هذیان ایده یور » دیوکعبی سوکمکه باشلادیغندن بوایکی شخص شوخصومتله یکدیکرندن ایرلدیلر . سمیر ایسه غیظنی یوطه مدیغندن کعبك اعدامنه فرصت کوزدرکن برکون سوق قباده فرصت دوشوروب کعبی اولدردی .

کعبك حلیفی مالك بن عجلان خبر الدینی انده بنی عمرو بن عوفه قاصد ارسالیله کعبك قاتلنی کندویه تسلیم ایتملرینی تکلیف ایلدی . بنی عمرو « قاتل کیم اولدیغنی بیلمیز » جوابنی ویردیلر . قاتل سمیر اولدیغنی وطلبدن وازکلیه جکنی مالك انلره تکلیف ایتدکچه بنی عمرو سمیرك فعلنی انکار وانی مالکه اعطادن استنکاف ایلدیلر . صکره ارالرینه بعض مصلحون توسطیله دیته ارضا ایدلدی ایسه ده ایچلرنده حلیفك دیتی نسیبك نصف دیتی اولدیغندن بنی عمرو نصف دیت اعطا ایده جك اولدیلر . مالك تام دیت طلبنده مصر اولدی .

بو کیفیت پك اشوری بیودی . اوس وخزرج بطونلرینك هر طاقمی منسوب اولدینی طرفه بالالتحاق برنجی کون اقشامه قدر ارالرنده جریان ایدن محاربه نك نتیجه سنی اوس قبیله سی قازاندی .

اوکون حرب تعطیل ایدلدکده اوس قبائلی مالکه قاصدارسالیله خزرجیلردن منذر بن حرام الیجاری (حسان ثابت حضرتلرینك جدیدر)نام ذاتك حکم تعیین اولنمسنی طلب وخزرجیلر دخی بوکا اظهار موافقت ایتدیلر . بهوده قانلر دوکلمکدن ایسه کعبك دیتی قانونلرندن مستثنا طوتیله رق ویرلمسنه دائر منذرك اعطا ایلدیکی حکم ایکی طرفدن قبول ودیت دخی ایفا اولنه رق بربرلرندن ایرلدیلر.

بومادهنك اوس وخزرج قبائلی ارالرنده اکمش اولدیغی تخم عداوت باش کوستروب فلیزاتمقدن خالی اولمدی . بوندن صکره خزرجدن کعب بن عمرو المازنی اوسدن برقز تزوج ایتمش اولدیغی حالده ارالرنده اختلاف وقوعبولمشیدی . بنی اوسه منسوب بنی حجباتك رئیسی احیحه بن الجلاح برجماعته امر ایله فرصت بولدقده ایچلرندن بریسی کعبی اولدردی .وکعبك قرنداشی عاصم بن عمرو شوحادثهیی ایشتدکده اسباب قتاله تشبثله طرفین ارالرنده محاربه قپواچلدی . رحابه نام موقعده قتال شدید وقوعبیله بنو حجباواحیحه ایله برابراولانلرك هپسی بوزلدقلرندن عاصم تعقیب ایتدکده احیحه کندوسنه مخصوص حصنه دخول واوق ایله مدافعهیه دوام ایلدی. دیکر طرفدن اتیلان اوقلرك بریسیده حصن قپوسنده طوران احیحهنك برادری عاصم بن الجلاحه اصابت ایله عاصم مقتول اولدقدن صکره احیحه بغتةً عاصم بن عمرو اوزرینه هجوم ایله باصقین ویرمك افکارنده بولندی ایسهده احیحهنك زوجهسی بنی النجار قبیله -

سندن سلمه نام خاتون کیفیتی خفیاً خزرجیلره بیلدردی . خزرجیلر بصیرت اوزره بولنوب احیحه هجو منده برایش کوره مامش و اولوجهله خبر کوندردیکی اوکرنلدکده احیحه سلمه‌یی تطلیق ایتمشدر .

اشبو سلمه خاتونی مؤخراً قریشدن هاشم بن عبدمناف تزوج ایتمکله جدعالیٔ نبوی عبدالمطلب اندن تولد ایلدی .

حادثهٔ مذکوره‌یی عمرو بن عوف الاوسی ایله بنی حرث الخزرجی ارالرنده‌کی محاربه تعقیب ایلدی . شو محاربه لردرت کون دوام ایدوب خزرجیلر غلبه ایتمش و بونیده اوسیلردن بنی وائل ایله خزرجیلردن بنی مازنك محاربه‌سی تعقیب ایدرك ایکی طرفدن پك چوق آدملر مقتول اولدقلری حالده غلبه خزرجیلرده قالمشدر .

بعده اوسیلردن بنی ظفر وخزرجیلردن بنی مالك ارالرنده ایکی شخصك منازعه‌سی بربیوك عشیرت محاربه‌سنه منجر اولوب بنومالك منهزم اولدی .

براز وقت کچدکده بنی نجاردن برکیمسه بنی قضاعه‌دن یانه برغلام المش وغلام مرقومك عموجه‌سی معاذبن نعمان (انصاردن سعد بن معاذك پدریدر) نام ذاتك قومشوسی بولنمشیدی . غلام عموجه‌سنی زیارته کلورکن بنی نجاردن بریسی مرقومی اولدردی.

شوفاجعه رؤسای خزرجدن عامر بن اطنابه عطف اولنوب یاقاتلك اعطاسنی ویادیت ایفاسنی ادعاده اصراری ایلدی ایسه‌ده عامر ایفای دیتدن استنکاف کوسترردی . بناءً علیه ارالرنده

حرب تحدث ايدرك عامر بن اطنابه ديت ايفا ايدنجه يه قدر ارقه سى كسلمدى .

وقعهٔ سميردن منبعث حربك بدايتندن حاطب بن اوسك احداث ايلديكى منازعه يه قدر مرورايدن يوزسنه ظرفنده محاربات مذكوره دن بشقه خيلى كوچوك منازعه لر دخى وقوع بولدى . حاطبه مسافر اولان برشخصه چارشوده بريهودينك حقارتى جهتيله حاطبك يهودى يى وبنى معاويه دن بر شخصك دخى حاطبى قتل ايتمسنه مبنى اوس وخزرج ارالرنده حرب شديد تحدث وحزرج غلبه ايتمشدر .

شو وقعه دن طولايى اوس وحزرج ارالرنده خيلى قتال جريان ايدرك بالاخره اوس قبيله لرى بنى قريظه وبنى النضير يهوديلرى ايله اتفاق وخزرجيلر دخى حليفلرى اولان اشجع وجهينه قبيله لرندن استمداد ايلديلر . اوسيلر خزرجيلرك اوصورتله استمداد لرينه كسب اطلاع ايلدكلرنده انلردخى حليفلرى مزينه قبائلنه مراجعت ايدرك ايكى طرف قرق كون مدت اسباب حربك تهيه سيله اوغراشوب اوسيلرك رئيسلرى حضير الكتائب بن سماك وخزرجيلرك رئيسلرى عمرو بن نعمان اولدينى حالده بغاث نام موقعده محاربه ايلديلر . خزرجيلردن عبدالله بن ابى بن سلول واتباعى واوسيلردن بنو حارث محاربه دن تخلف ومحاربلرك ايكى طرفيده ثبات عظيم كوسترديلر . عاقبت اوسيلر منهزم اولمغله حضير

الندمکی مزراغی ایاغنه صوقوب نفسنی جرح ایله «یامعشر الاوس بن اولدرلنجه یه قدر کتمیه جکم . بنی بوحال ایله دشمنه ترك ایدر ایسه کز ایدکز » دیو باغرد یغندن منهزملره غیرت کلوب بنه جنکه عودتله بالاخره خزرجیلری برباد ایدی ویردیلر .

بوندن صکره ارتق اوس وخزرج ارالرنده محاربه وقوع بولیوب دین مبین اسلام ظهور ایلدیکندن اوسیلر وخزرجیلر بونجه زمانلردن برو میانه لرنده مؤکد اولان خصومتی حسن وفاقه ودین اسلامك نصرتی یولنده اتحاد واتفاقه تحویل ایتمکله حق عالیٔ رسالتپناهیده کوسترد کلری معاونت وخدمت هر بریسنك نام نامیسنی زیبایشطراز دفتر انصار وامت محمدیه ایچنده مفخر ابرار ایتمشدر رضوان الله علیهم اجمعین . بقیه سی کتاب ثانیده یازیله جقدر ان شا الله تعالی .

— ٦٩ —

یمامه

یمامه نجد ایله حجاز اراسنده واقع برمملکت قدیمه در . شمالاً بادیة العرب ، غرباً حجاز ، جنوباً تهامه ، شرقاً نجد وبحرین وعمان ایله محدوددر . نام قدیمی جوا وخصب وخیرات جهتیله ، احسن ارض دنیادر . عربلر (لیس اطیب طعاماً من حنطة الیمامه ولااشد حلاوة من تمرها) دیرلر .

یمامه نك صویی پك لطیف وخفیف اولدیغندن شعری توصیفده

(ارق من ماء الیمامه) سوزی استعمال اولنور . وادیسنده پك چوق پكارلر واردر . مشهورلری عین خضرا ، عین هیت ، عین رام در . اراضیسنده جودهٔ حجر ، نهر شیخ الغم ، نهر شیخ النعام نامله اوچ ایرماق جریان واوچیده جبل رامدن نبعان ایدر .

ازمنهٔ قدیمه ده عرب بائده دن طسم وجدیس قبیله لری یمامه ده متوطن ایدیلر .

طسم لاود بن سام وجدیس کاثر بن رام بن سام اوغللری ویکدیکرینك عم زاده لری ایدیلر . هر بریسنك بطون وشعوبی تسلسل ایدرك افراد سلاله لری جوغالدیغندن طسم سلاله سندن عملیق نامنده برشخص اوزرلرینه حاکم اولمشیدی . عملیق ایسه خباثت وقبح سیرتجه ارزل ناس ایدی .

حدیس قبیله سندن قابس نامنده برشخص زوجه سی هذیله نام خاتونی تطلیق ایدرك چوجغنی الندن الدیغندن خاتون عملیقه مراجعتله « چوجغی طقوز ای حمل ایله براندہ وضع وایکی مه لرمله ارضا ایلدم . شمدی یه دکین منفعتی کورمامشیکن اکمال فصال وتشدید وصال ایلدیکی بروقتده زوجم انی کرهاً المدن الوب بنی حیرتده براغیور » دیو رفع اشتکا ایلدی . زوجی قابس « ای ملك شوزوجه مك مهرینی تمامیله ایفا ایتمش وچوجقدن بشقه فائده سنی کورمامشم . نیجه حکم ایدرسن ایت » دیدکده عملیق چوجغی الله رندن الوب کندی غلمانی صره سنه بالادخال زوج وزوجه نك

ایکیسیده صاتیله‌رق ثمن زوجه‌نك برخمسی زوجه وثمن زوجك برعشری زوجه‌یه‌ویرلمسنی تنسیب وحکم ایتدی . هذیله‌بوحکمدن متعجبه ومتأثره اوله‌رق

اتینا اخاطسم لیحکم بیننا
فانفذ حکماً فی‌هذیلة ظالما

ندمت ولااندم وانی بعثرتی
واصبح بغلی فی‌الحکومة نادما

بیتلرینی انشاد ایلدی . عملیق ابیات مذکوره‌دن غصبلنوب جدیس قبیله‌سی بنـاتندن تزوج اولنه‌جقلرك بکرینی کندوسی ازاله ایتمدکچه زوجی اکا تقرب ایده‌مامسنی قانون اتخاذ واعلان ایدی ویردی .

شو وضع قبیح جدیس قبیله‌سنك نفرت عظیملرینی‌موجب اولدی ایسه‌ده عملیقك منسوب اولدیغی طسم قبیله‌سی افرادجه جدیسه غالب اولدیغندن جدیسیلر اچقدن اچغه عملیق علیهنه‌قیام ایده‌میوب غیرت الهیه‌یه‌انتظارایده‌یورلر ایدی . جدیسیلردن‌اسود بن‌غفار نامنده برشخصك همشیره‌سی عفیره برکیمسه‌یه‌نکاح ایدیله‌رك قبل‌الزفاف عفیره‌یی عملیقك یانـه کوتوردیلر . عملیق بکرینی‌ازاله وسبیلنی‌تخلیه ایلدی . عفیره عملیقك‌یانندن‌چقدقده لباسنی‌اوکدن وارقه‌دن یرتوب‌قان ایله بولاشمش واعضای‌مکشوفه‌سی برمنظرهٔ قبیحه تشکیل ایتمش اولدیغی حالده قرنداشی اسـودك بولندیغی

برجمعیت ایچنه طوغری عزیمت و

لا احد اذل من جدیس

اهکذا یفعل بالعروس

یرضی بذا یاقوم بعل حر

اهدی وقداعطی وسیق المهر

دیه‌رك فریاد ایلدی . اسوده ارتق بوحقارت ورذالت التنده یشامقدن ایسه حریت وناموسمزك محافظه‌سی اوغورنده اولمك خیرلودره دیو قومنی نشر لوای مخالفت وخروج ایتمکه دعوت ایتدی. لکن جدیسلرك افرادی طسم قبیله‌سی افرادینه نسبتله از اولدیغندن موفقته جرأت ایده‌مدیلر.

اسود عملیقه برضیافت ترتیبیله کندوسنه مطیع اولانلره بعض مرتبه تعلیمات ویردیکندن اصحابی شوضیافتده کرك عملیقی، کرك یانندکی اتباعنی اولدردیلر. طسم قبیله‌سی بوحادثه‌دن خبرالملریله برابر یمن پادشاهی حسان بن تبك یانه فرار وجدیس قبیله‌سنك معامله‌لرینی عرض ایله استنصار ایلدیلر. حسان عسکرله یمامه یه طوغری حرکت وعزیمت ایتمش وارالرنده برمرحله مسافه قالمشیدی . طسم قبیله‌سندن ریاح بن امره‌نك زرقاء نامنده برقزقرنداشی وارایدی. شوخاتونك برکونلك مسافه‌دن کوردیکنی تشخیص ایده‌جك درجه‌ده قوهٔ بصری اولدیغنی وجدیسلردن بریسنك منکوحه‌سی بولندیغی جهتله ریاح حسانك یانه کیدرك همشیره‌سی عسکرلرینی اوزاقدن کوروب جدیسه خبرویره‌جکنی

وتغلیط اذهان ایچون هر عسکر براغاج دالی اوکونده طوتهرق اویله کیدلمسی مناسب اوله جغنی افاده ایلدی . اویله یاپدیلر زرقا ایسه شو جمعیتی اوزاقدن کورمسیله «عسکر کلیور» دیو جدیسلره خبر ویردی ایسه ده سوزینه قولاق ویرن اولمدی . حسان بالهجوم جدیس قبیله‌سنی برباد و پریشان و مالارینی یغما ایدرك زرقا یی ده اولدردی . عملیك قاتلی اسود طی طاغلرینه فرار ایتمش وطی قبیله‌سی هنوز اورالره کلمامش اولدیغندن اوطاغلر طی نامنی المامشدی . طی قبیله‌سی اول اثناده یمن حوالیسندن اوطرفلره هجرت ایلدیلر .

طی جبلی دینلان ایکی طاغ طی نامنی المزدن مقدم بریسنه اجاء دیکرینه سلمی دینلورایدی . شو طاغلر مدینهٔ منوه‌نك جهت شرقیه سنده واقع اولوب مدینه یه اوزاقلغی یکرمی ساعتدن زیاده جه در . بعضیلری طی طاغلری اوچ عدد جبل اولدیغنی واسملری اجاء وسلمی وعوجا ایدوکنی سویلدیلر .

اخبار عرب علماسی کتابلرینه شو وجهله برحکایت یازمشلردر .

عمالقدن اجانامنده برشخص قومندن سلمی نامنده برخاتونه عاشق اولوب ایکیسی ارهصره خاتونك حاضنه‌سی عوجانك خانه سنده برلشورلردی . بونلرك یکدیکرینه علاقه‌لری جهتیله عوجانك وساطتی وسیلهٔ ملاقات وخانه سنی موقع وصال اتخاذ ایتمشلر ایدی . سلمانك زوجی ایله برادرلری کسب اطلاع ایدرك باصغه قیام ایلدیلر . سلمی ، اجاء عوجا اولجه خبر الوب فرار ایتمش اولدقلری حالده هر بریسی

برطاغده طوتيلوب اولدرلمكله طاغلرك هر برى انلردن بريسنك ناميله مشتهر اولدى .

طى قبيله‌سى ارض يمندن همدان دينلان محلده ساكن وعدد نفوسلرى بولندقلرى اراضى ايله غير متناسب ايدى . جوارلرنده‌كى ازد قبيله‌سى سيل عرمك ظهورى ايامنده حجاز وشام حواليسنه كتدكلرندن طى قبيله‌سى ساكن اولدقلرى واديده دوچار وحشت اولديلر . رئيسلرى اسامه بن لوئى بن الغوث بن الطى نام ذاتك يانينه طوپلانه‌رق بركوزل محل تحريسيله اورايه نقل مكان ايتملرينى قرارلشدردقلرندن بركوز موسمنده دوه‌لرى درونته كيرمش اولان برغريب دوه‌نك كوزل بريردن كلمش اوله جغى ظنيله انصرافنده اسامه ايله جته بن الحارث بن فطره بن طى ارقه‌سى صره كتديلر . دوه يوريديكى وقت يورر وقوندينى وقت انلرده قونارلر ايدى . كيده كيده اجاء دينلان جبل اوكنه يتشوب اورالرده‌كى اراضى ايسه استدكلرندن اعلا اولديغنى كوردىلر . عودتله طى قبيله‌سنى اجاء وسلمى طاغلرينه قالدردقلرندن اندن صكره شو ايكى طاغك هر بريسنه جبل طى دينلدى . يوقاروده اسمى ذكر اولنان اسود جديسى بى طى قبيله‌سنك اورالره ورودندنصكره جبل اجاده اسامه‌نك اوغلى اوروب اولدرمشدر .

طى قبيله‌سى دور اسلامه قدر ودهما صكره‌لرى مذكور طاغلرده قالديلر . فلس نامنده برانسان تمثالنه عبادت ايدرلرايدى .

دین اسلامك ظهورنده طرف عالیٔ پیغمبریدن حضرت علی ایچلرینه کوندربلهرك صنملری کسر وحاتم طائینك قزی اسارتله حضور نبویه کتورلدی . پدرلرینك جود وسخاوت مشهوره سنه بناءً مزبوره مظهر حرمت ورعایت اولمشدر .

مسیلمة الکذابك ظهوری یمامه دندر . کیفیتی قرون وسطایی حاوی کتاب تانیده یازیلهجقدر .

یمامه مرکز نجداولان لحسایه التی مرحله بعدنده در . ویمامه نك غرب شمالنده بلادشمر واقعدرکه بعض قصبات وخیلی قرایی حاویدر . اجاء، سلمی، عوجا جبللری بلاد شمر سمتنده درلر .

— ۷۰ —

تهامه

تهامه دائرهٔ قدیمهسی تهامهٔ حجاز دیو معروفدر . شودائرهنك شامل اولدیغی نواحی جزیرةالعربدن برقسم اولوب بحر سویس ساحلندن تاشحر دائرهسی حدودینه قدر حجاز ویمن مملکتلری ارالرنده امتداد ایدر . شمالاً حجاز ، جنوباً یمن ، شرقاً شحر غرباً بحر احمر ایله محدود وشدت حرارتندن ناشی تهامه نامیله موسومدر .

تهامه حدودنده وحجاز جهتنده واقع عکاظ نام موقع ازمنهٔ قدیمهدن بروعربلرجه مشهور پنایرمحلی اولوب اوراجه اخذوعطا جریان ومباهاته متعلق نشیدهلری اصحابنك هربریسی عکاظ پنایرنده

نهادهٔموضع امتحان ایدر ایدی . بنی ایاد قبیلهسندن قس بن ساعده نام بلیغ عربك قبل الاسلام اوراده وحدانیت خدومبعث خاتم الانبیایی حاوی اوقودیغی خطبه مشهوردر . عکاظ پنایرینك مدت سنویهسی یکرمی کون ایدی .

تهامه حوالیسی عرب مستعربه بطونندن بنی نزار بن معد قبائلی یدلرنده ایدی . نزارك انمار ، ایاد ، ربیعه ، مضر نامللریله موسوم درت اوغلی اولوب بونلردن مضر عمود نسب نبویده بولندیغندن اولادینك صورت تسلسل وانشعابی کتاب ثانیده یازیلهجقدر ان شاالله تعالی .

انمار یمنه کیدرك اوحوالیده توطن ایتمش وکندوسندن متسلسل اولاد بطونه معلومات النهمامشدر .

ایاددن ثعلبه ، زهو ، دعمی ، نمارهبطونلری وزهودن حذافه ، دعمیدن افصی ، نمارهدن طماح قبیلهلری انشعاب ایتمشدر .

اولاد نزاردن ربیعه نام ذات بنی نزارك لوای ریاستی حائز ایدی . بونك بطونی جملهسندن زیاده تکثر ایدرك تهامهدن یمامه وبحرین حوالیسنه ونجد وجزیرهٔ مابین النهرینه قدر یایلمش وربیعهدن صکره عربك لواء ریاستی اوغلی اکلبهمنتقل اولمشدر . اکلبك اوغلی منشردن انشعاب ایدن بطون خیلی تکثر ایلدی . تیم اللات ، خزیمه ، عامر ، عجلان ، لهازم قبیلهلری هپ اوفروعدن معدوددرلر .

اکلبك دیکر اوغلی اسددن غزه وجدیله قبیله‌لری متشعب وغزه بطونی بریهٔ عراق عربده وانباره اوچ مرحله مسافه‌ده واقع عین‌التمر نام محله یایلوب اوراده متوطن اولدیلر ایسه‌ده مؤخراً اکثریسی خبیر طرفلرینه انتقال ایتدکلرندن دیارلری غزه‌نك برمقداریله فروعندن غزیه یدلرنده قالدی .

بنی‌ربیعه‌نك لواء ریاستی اکلبدن اسده، اسددن غزه‌یه، غزه‌دن جدیله‌یه منتقل اولمشدر .

جدیله‌دن متشعب اولان بطون پك چوقدر . باشلوجه‌لری بنو عبدالقیس بن افصی بن‌دعمی بن‌جدیله وبنوقاسط بن‌هنب بن دعمی بن‌جدیله بطون عظیمه وکثیره‌سی‌در .

عبدالقیس جدیله‌دن صکره‌حامل لواء ریاست‌اولمش‌وکندو-سندن‌متشعب بنوعبدالقیس بطونی تهامه‌ده‌اولدقلری‌حالده‌مؤخراً اورادن چقوب بحرین طرفلرینه انتقال ایتمشدر .

عربلرك لواءریاستی عبدالقیسدن‌قاسط وقاسطدن اوغلی نمره منتقل اولدی . قاسطك اوغللری نمر ، معاویه ، وائل‌نام‌ذواتدن انشعاب ایتمش اولان بطون لایعد ولایحصادر .

نمر ومعاویه‌دن متشعب اولان بطونك جمله‌سی جزیرهٔ‌مابین النهرینده واقع‌رأس‌العین حوالیسنه یایلمش واورالری وطن‌اتخاذ ایتمش‌اولدقلرندن رأس‌العین، موصلی، ماردین، نصیبین‌حوالیلری بونلره نسبتله دیار ربیعه نامنی المشدر .

وائل بن قاسد باباسندن صکره بنی ربیعه‌نك لواء ریاستی حائز اولمش و بریسی بکر، دیکری تغلب نامله موسوم ایکی اوغلی دنیایه کلوب وائلدن صکره لواء ریاست اوغلی بکره انتقال ایتمشدر .

بکر بن وائل ملوك اشکانیاندن مهرداد بن فریاپاتئوس ایله معاصر اولوب مهرداد جزیرهٔ مابین النهرین قطعه‌سنی سلفکیه دولتی یدندن اخذ وضبط ایتدکده قطعهٔ مذکوره‌نك شمال شرقیسنده واقع آمد شهریله میا فارقین وسیورك وسائر بلاد مجاوره‌یی بکر بن وائله توجیه ایتمکله معیتنده کی ربیعه قبیله‌لرینك فروع کثیره‌سی اودائره‌اراضیسنده نصب خیام ایلدکلرندن اندنصکره دائرهٔ مذکوره بکربن وائله نسبتله دیاربکر نامیله مشتهر اولدی . لکن قبائل مذکوره چوق وقتلر اوحوالیده بارینه‌میوب فرات نواحیسنه وعراق، نجد، یمامه ، تهامه طرفلرینه طاغلمشلردر .

بکربن وائلدن صکره بنی ربیعه‌نك لواء ریاستی قرنداشی تغلب بن وائله منتقل اولمشدر . کرك بکر بن وائلدن، کرك قرنداشی تغلبدن بطون کثیره انشعاب وطرف انتشار ایلدی بنی تغلب بالاخره جزیرة مابین النهرین نواحیسندن نصیبین سنجار طرفلرینی وطن اتخاذ ایتمش اولدقلری حالده خرستیانلغك انتشاریندن صکره بلاد رومدن معدود دیاربکر واورفه حوالیسنه قریبتلری جهتیله اورالره جوار محلرده کی بنی تغلب قبائلی روم ولاتینك حکم ونفوذلری التنده قالدیلر. دوراسلامده حوالیٔ مذکوره‌ده کی بنی تغلب فروعندن آل حمدان دولتی ظهور ایتمشدر .

کرك بنی بکر ، کرك بنی تغلب قبائلنك جزیره خارجنه یایلمش بطونلری پك چوق ایدی . عجل بن لجیم بن صعب بن وائل بطونی یمامه‌دن بصره یه قدر متوطن وحنیفه بن لجیم بطونی کذلك یمامه یه منتشر اولمش وبنی شیبان بن ذهل بن ثعلبه بن عکابه بن صعب بن ثعلبه بن یربوع بن ثعلبه بن دئل بن حنیفه دخی موصلك دجله نواحیسنده توطن ایتمشلردر . بعدالاسلام بونلردن چوق خارجیلر ظهور ایلدی .

تغلبدن صکره بنی ربیعه‌نك لواء ریاستی علی الترتیب اولادینه منتقل اولوب ملوك یمندن صهبان بن محرث زمانینده ربیعه بن حارث بن نصر بن جشم بن بکر بن حبیب بن عمرو بن غنم بن تغلب یدنده ایدی که ربیعه ایله تغلب اراسنده کی مذکور الاسامی ذوات علی الترتیب لواء ریاستی احراز ایتمشلردر .

یمن پادشاهی صهبان بن محرث جده ولایتی ایله انی ولی ایدن تهامه حوالیسنه اقیال یمندن عمرو بن عنق الحیه نامنده برذاتی والی وبنی ربیعه ومضر قبیله‌لرینه لبید بن عنبسهٔ الغسانی یی عامل تعیین ایدرك لبیده عمروی وعمروه ملوك کنده دن سلمه بن حرثی مرجع کوستردی . ربیعه ومضر قبیله‌لرینك رئیسلری صهبانك سلطنتندن مقدم تبع یمن حضورینه کتدکلرنده رؤسای مذکوره‌نك قبیله‌لری اقوام عربك اقویاسی اولمق جهتیله تألیفلری التزام اولنه رق مختلعات اکساسیله تلطیفلری استکمال وعهد ومحالفه‌لری استحصال ایدلمشدی .

بنی نزار ایله یمن حکومتی اراسنده‌کی معامله‌لر پك کوزل ایدی.
صهبان بن محرث رماننده بنی نزارك اك بیوك فرعی اولان بنی
ربیعه‌نك سیدی ربیعه التغلبی که لواء ریاستی حائز اولدیغی انفاً
ذکر اولنمشدر. شوذات مشهور کلیب ایله مهلهلك بابالری اولان
ربیعه‌در. بنی نزار عاملی ولید بن عنبسه قبائل مذکوره درونته
کتدکده رؤسا ایله عقد مناسبت ایتمکی مأموریتنك حسن جریانته
وسیله عد ایتدیکندن اشراف تغلب عائله‌لرندن زهرا بنت الحرث
نام خاتون ایله تزوج ایلدی. لکن لبیدك خمیر فطرتی مظالمه استعداد
ایله یوغورلمش اولدیغندن قبائل ایله حسن امتزاج ومعاشرته موفق
اولهمیوب حقنده نفرت عمومیه یوز کوستردی. اوصره ده مسلکنی
اصلاح ایتمسی طرف طرف کندوسنه اخطار اولندی ایسه ده فائده
ویرمدی. بناءً علیه بنی ربیعه بالاتفاق دائره اطاعتدن چقوب تکالیف
عرفیه‌لرینی ایفادن امتناع کوسترديلر.

لبید بنی ربیعه‌نك عصیانی جده وتهامه والیسی عمرو بن عتق
الحمیه واوده نجد حکمداری سلمه بن حرث الکندی‌یه عرض
ایتمکله سلمه برطرفدن بنی نزاری تذکیر عهد ایله اطاعته دعوت
ودیکر طرفدن تنکیللری ایچون خفیاً تجهیز جنوده مباشرت ایلدی.
بنی نزار سلمه‌نك خدعه‌سنه کسب اطلاع ایتدکلرندن مضروایاد
قبائلی تهامه طرفلرینه کیدرك مقصدلرینی ربیعه بن مرمه‌یه بیلدرمك
وبالاتفاق سلمه علیهنده حرکت ایتمك اوزره اشرافدن عمرو بن متقذ

التمیمی وسوید بن عمرو العامر ایله سائر بعض متحیزانی دیار ربیعه یه کتمکه انتخاب ایلدیلر. بونلر طوغریجه ربیعه بن مره نك یانینه عزیمتله هر بریسی طلب اتحاد ومؤثر وجدان اولهجق نشیده لر انشاد ایله استغاثه ایتدکلرندن ملوك یمن ایله هرنقدر بینلرنده عهد وذمت سبقت ایتمش ایسه ده عشیرت غیرتی دخالت حمیتی ایله برلشوب اول عهده غلبه ایتمکله ربیعه بن مره ایله اوغللری مع المنونیه اتحادی قبول ایتدیلر. بناءً علی ذلك لبید بن عنبسه یه برسول ارسالیله ارالرنده کی معاهده صدق وانصافه دوام ایله مشروط اولدیغنی وقبائل عرب حقلرنده تجویز ایلدیکی مظالم واعتساف رابطهٔ عهد ومحالفه یی قطع ایتمکله کندوسنه عملندن مخلوع نظریله باقله جغنی بلدردیلر. لبید بو معاملهدن غضبالك اولهرق احوالی عمرو بن عنق الحیه یه واوده صهبانه عرض ایلدی. شواثناده لبید برکیجه شرابنی ایچون کیف حالیله بنی ربیعه رؤساسنی هجو ایده یور ایدی. زوجه سی زهر البیدك سوزلرینه مقابله کوستردیکندن لبید زهرانك یوزینه برشدتلی سله اوروب برکوزینی اینجتدی. زهرا غضب حالیله یرندن قالقوب طوغریجه ربیعه بن مره نك اوغلی کلیبك یانینه عزیمت وماجرایی بیان ایلدکده کلیب غضبندن دترمکه باشلایوب اکلنمکسزین لبیدك اولدیغی محله کتدی. کلیبك وصولی وقتنده لبید کندوسنك عائلهٔ ملوکدن وکلیبك عبید ملوکدن اولدیغنی مشعر برنظم انشاد وتغنی ایتمکله مشغول ایدی. انشادینی بتورر

بتورمز كليب قليج ايله اوزرينه يوريوب ليبدى بالاعدام

ان يكن قتلنا الملوك خطاءً اوصواباً فقد قتلنا ليبدا

بيتى ايله مصدر برقصيده انشاد ايتدكدن صكره عودت ايتدى .

ليبدك قرنداشى درحال عمرو بن عنق الحيه‌نك يانه كيدرك حادثه‌يى انبا واده ملك صهبانه انها ايتمكله صهبان پرغضب اولديغى حالده ترتيب ايتديكى يكرمى بيك نفر سوارى يى سلمه بن الحرث ايله عمرو بن عنق الحيه‌يه كوندروب بنى ربيعه‌نك قهر وتنكيللرى امرينى ويردى .

يمن حكومتنك اوصورتله عليهلرنده حركات عسكريه تشبث ايلديكى خبرى بنى ربيعه‌يه بالغ اولدقده كليب ، اسباب مقاومت ومحاربه‌يى تدارك قيام وربيعه ، مضر ، اياد قبيله‌لرينك فروع متعدده سندن جمع ايلديكى عسكرك اوكنه دوشه‌رك يمن عسكرينى استقباله مسارعت كوستردى .

ارض تهامه دن سلان نام موقعه وصوللرنده التقاء طرفين وقوعيله معركه‌ده سيللر كبى انسان قانلرى جريان وكليبك باباسى ربيعه بن مره دخى اوكون مقتول اولوب بنى ربيعه‌نك شدت وتهورله جنوديمنى پايمال ايده‌جك درجه‌ده كوستردكلرى بسالت يمن اردوسنى برباد وپريشان ايلدى . فرسان يمنك چوغى بنى ربيعه يدلرنده اسير قالديلر . كليب قوميله برابر مظفراً سلاندن انصراف ايتمكله شو

محاربه‌ده قازاندیغی صیت اوزرینه قبائل عرب حقنده هرطرفدن القشخوان اولوب باباسنك لواء ریاستی کندوسنه ویردیلر .

هزیمت مذکوره‌نك اخبار مدهشه‌سی ملك صهبانه‌بالغ اولدقده غیظ شدید ایله‌انتقام افکاری شعورینی استیلا وجمع جنود کثیره‌یه قیام ایلدیکنی بنی نزار قبائلی ایشیدوب ملك مشارالیه طرفندن ابن عنق الحیه‌قوماندا سیله سوق اولنان بربیوك اردویه قارشودخی غلبهٔ شدیده قازاندیلر . بودفعه‌کی محاربه‌ده ملك صهبانك خواصندن عمرو بن بابلك برطعنهٔ شدیده‌یه تصادفله بل کموکی قرلمش ورؤسای یمنك چوغی بنی نزادك یدلرنده اسیر اولمشدر .

اوچنجی دفعه اولمق اوزره نجد حکمداری سلمه بن حرث الکندی قوماندا سیله یمن حکومتنك سوق ایلدیکی اردو ینه اقبح هزیمته دوچار اولدی .

ملك صهبانك تصادف ایتدیکی غضب شدید کندوسنی بالذات محاربه‌یه سوق ایلدیکندن مجموع قوتیله بنی نزار اوزرینه عزیمت وخزازنام موقعده حرب ایلدی ایسه‌ده کندوسیله عسکر ورؤساسنك چوغی مقتول وبقیه‌سی بنی نزاریدلرنده اسیر اولدی .

بوندن صکره کلیبك شان وعظمتی ازدیاد وصیت ومهابتی قلوب عربده اشتداد کسب ایدرك کافهٔ قبائل عرب قدر وشاننه رعایت وامرینه اطاعت کوستردیلر . غلبهٔ مذکوره قبل الهجره (۱٤۱) سنه‌سنده‌در .

کلیب بن ربیعه‌نك عربلره ریاستی خیلی امتداد ایلدی . اصل اسمی وائل ایدی. بریره کتدکده برکوپك یاوروسی برابرکوتورر وبرکوزل باغچه ومسیره‌یه راست کلدکده اول کوپك یاوروسنی دوکوب صالیوبرر ایدی . اطرافدن کوپکك صداسنی اشیدنلر اول محله یناشمزلر ایدی . بوندن اوتوری کلیب وائل نامیله یاد اولنوب صکره تخفیفاً وائل حذف ایله کلیب دیو مذکور ومشهور اولدی .

بنی معد ـ که بنی نزارك کافهٔ فرعی دیمکدر ـ اوچ دفعه اوچ ذاتك باشنه طوپلانمشلردر . بریسی بنی‌ربیعه‌دن عامر بن الضرب بن بکر بن یشکر بن الحرثدرکه قبائل یمندن مذحج قبیله‌سی جمعیتله تهامه اوزرینه یوریدکلری وقت بنی‌معد قبائلی کاملاً اجتماع وعامر بن الضربك قوماندانسنه اتباع ایله یمن قبائلنه معاونت وغلبه ایلدیلر . تهامه ایله یمن ارالرنده وقوعبولان محاربه‌لرك برنجیسی بودر .

ایکنجیسی ربیعه بن مره بن حارث ایدی که اهل یمن ایله سلانده محاربه ایتدکلری وقت بنی‌معد قبائلنك جمله‌سنه قوماندان ایدی.

اوچنجیسی ربیعه‌نك اوغلی کلیب وائلدرکه خزاز کونی بنی معدك رئیسی ایدی .

کلیبك امرء القیس ، عبدالله ، عدی (مهلهل) نامنده اوچ قرداشی وار ایدی . بنی تغلبدن بنی جشم قبائلی کلیبك کندی طائفه‌لری

ایدی . بنی جشم ایله بنی بکر بطونندن بنی‌شیبان بریرده‌قاریشق اوله‌رق ساکن ایدیلر . بنی بکر بطونلرنك سیدی بولنان مره بن ذهل نام ذاتك همام ، جساس ، عمرو ، تغلبه ، حرث ، جندب ، شیبان ، ذوئیب ، نهشل ، نضله ، بجیرنامله‌موسوم ، اون‌برنفر اوغلی اولوب اك شجیع وفارسی همام اولدیغندن پدرلرندن صکره بنی بکرك ریاستی‌بوکاانتقال ایتمش وجساس کلیبی‌اولدردیکی ایچون بنی تغلب وبنی‌بکرارالرنده اچیلان باب فتنه‌نك مفتاحی‌اولمشیدی . احوال سائره‌نك هربریسیده بین‌القبائل شجاعتله‌معروف‌ایدی .

ذکر اولنان مره‌بن‌ذهلك قزی‌جلیله بنی تغلب رئیسی‌کلیبك ودیکر قزی ماویه برادر کلیب مهلهلك تحت نکاحنده ایدیلر . هپسنك‌خانه‌لری تهامه‌یه متصل شبیب‌دینلان محلده ایدی . کلیبك عظمت وشانی خلقك کوزلرینی‌طولدردیغی‌ومرعاسنه‌هیچ‌برکیمسه حیوان برا‌قه‌مدیغی اثناده جرم قبیله‌سندن سعد بن‌شمر بن قدام نام ذات ، اهلیله برلکده ال مره‌نك یانلرینه نزول ایلدی . ال سعد ایسه جساسك دایی‌لری ایدیلر . سعدواهلی جساسك اناسی هاله وهمشیره‌سی‌هیله ایله‌اختیارمجاورت‌ایتمشلردرکه هاله‌وهیله‌نك ایکیسده سعد مناة بن‌تمیم قبیله‌سندن منقذ التیمی‌نك قزلری‌ایدیلر . هیله‌نك لقبی بسوس ایدی .

بسوسك‌شراب نام دوه‌سی جساسك دوه‌لریله برلکده کلیبك

مرعاسنه کتدی. اومرعی ایسه حسب المصاهره یالکز اولادمره‌نك حیواناتنه‌اچق اولوب ماعداسنك حیوانلری دخولدن ممنوع ایدی. بسوسك ناقه‌سی شراب اولاد مره‌نك دوه‌لریله مرعاده اوتلار ایکن کلیبك صیدینی منع وحمایه‌سنه‌اخذ ایتمش اولدینی حیواناتدن قنبره دینلان برقوشك یوه‌سنه‌سورینوب یوه بوزلدینی ویمورطه‌لری قره‌لدینی صره‌ده کلیب مرعایه کرمکله « شودوه کیمکدر » دیو صوردی . کیفیتی خبر ویردیلر . اودوه‌نك برده‌کندی مرعاسنه کوندرلمامسنی جساسه تنبیه ایتدی . جساس ایسه « بسوسك دوه‌سی بنم دوه‌مدن ایریله‌میه‌جقدر » جوابنی ویردی . کلیب « دوه‌یی برده مرعاده کورر ایسه‌م اوق ایله اوروب اولدررم » سویلدی .

کلیب جساسك اومعامله‌سندن پرغضب اولەرق خانه‌سنه کتدی ایسه‌ده جساسك سوزلری کتدکچه غضبنی ارتردیغندن مرعایه طوغری کتمکله بسوسك دوه‌سی ال مره‌نك دوه‌لریله ینه‌اورادە اولدیغنی کوردیکی انده دوه‌یی اوق ایله ممه‌سندن اوروب یاره‌لدی. دوه مجروحاً قاچوب صاحبه‌سنك یانه کتدیکندن بسوس دوه‌یه اجیوب اغلامغله جساس خاله‌سنك شوحالندن متأثراً مرعایه کیدرك بالتصادف کلیبی مزراق ایله اورب اولدردی .

شوحادثه اوزرینه بنی تغلب وبنی بکر ارالرنده اچلان محاربه‌لر چوق زمانلر اوزادی . اومحاربه‌لرك بعضیلرنده بکر واکثرنده بنی تغلب غلبه ایتمشدرکه بنی تغلبك قوماندانلری کلیبك

قرنداشی مهلهل وبنی بکرك قوماندانلری بعضاً مره و بعضاً اوغللرندن بریسی ایدی . محاربات مذکوره ده بنی بکرك تلفاتی لایعد ولایحصی ایدی . اعیان قبیله‌دن انزوا اختیار ایتمش اولان حارث بن مالك تسکین خصومت ایچون اوغلی بجیری مهلهله کوندروب واسطه‌سیله « یامهلهل قوم سزه ظلم ایتدکلرینی بیلدیکم ایچون حربدن عزلت ایلدم . کلیبك انتقامی ایسه مع زیارة النوب بنو بکر قبیله‌لری مضمحل اوله‌جق درجه‌یه کلدی » دیو متضرعانه صورتله نصیحت وطلب مصالحه ایلدکده مهلهل (بوء بشسع کلیب) یعنی شوچوجق کلیبك پاپوشنه ناصمه اوله بیور دیه‌رك بجیری اولدردی . حارث اوغلنك مقتولیتنی مصالحه‌یه قربان عد ایتمك ایستدی ایسه‌ده مهلهلك اوله تفوه غلیظنی وه خصومتده ینه اصرارینی ایشتدکده حربه اشتراك ایدرك مقاتله قرق سنه ممتدوطرفینك اعیان وافرادندن نیچه‌لری تلف اولدی . بالاخره حارث بن عوف المری نامنده برذاتك وساطیله ارالرنده مصالحه وقوعبولمشدر .

کلیبدن صکره بنی تغلبك لواء ریاستنی مهلهل احراز ایتمشدی . مصالحهٔ مذکوره عقیبنده اغیاردن خالی برمحلده تنها اوطورور ایکن مهلهلی کندی غلاملری اولدردیلر .

بوندن صکره بنی بکر وتغلب قبیله‌لری بعضاً کندورئیسلرینك وبعضاً ملوك متفرقه‌نك امرلری التنده امرار زمان ایله دوراسلامه واصل اولمشلردر .

— ٧١ —

نجد مملكتی جغرافیاسی

نجد مملكتی جزیرة العربك برقسمیدر . شمالاً برالشامه ، شرقاً عراق عربه ،غرباً حجازه ، جنوباً یمامه یه متصلدر .اراضی جهتیله بلاد عربك اك كوزلی نجددر .شعرای عرب نجد حقنده چوق نظملر انشاد ایتمشلردر . شویت اونظملردندر .

سقی الله نجداً والسلام علی نجد
وياحبذا انجداً علی القرب والبعد

نجدایكی قسمدر . بریسی نجد حجازدر كه بلاد حجازك جانب شرقیسنده ودیكری نجد عارضدركه حجازك جانب شمالیسنده در.

نجدحجاز شعرا ، ضریه ،هیلك ،رس، نیربن مرثد ،كرموسه تمن ، بشهر ، ربطه نامليله موسوم نواحیدن عبارتدر .

شعرا مكه یه بش مرحله در .درونننده پكار ومزرعه لرواردر. بنی لام عشیرتنك مسكنی شوناحیه در .

ضریه شعرانك شمالنده در .درونننده بربیوك كول نبعان ایدر.

هیلك شعرانك شرقنده وسكز مرحله بعدنده ویمامه نك غرب شمالنده در . یمامه یه ایكی مرحله مسافه ینی ونخلستان ومزارع كثیره ی حاویدر .

رس ناحیه سی ضریه یه برمرحله مسافه ده واقعدر . شونام ایله اوراده برقیو وار . اهالیسی كثیر الاغنامدرلر .

نیرمکه‌نك شمالنده‌در .

کرموسه نجد عارضك جنوبنده‌در . اقارصولری حاویدر . شوصولر غربدن شرقه جریان ایدر .

تمن کرموسه‌نك جنوبنده‌در . خرمامی چوقدر .

بشهر اقارصولری واردرکه شمالدن‌جنوبه جریان ایدر .

نجد عارض دائره‌سنك اراضیسی پك واسع ودرونده‌جبل العارض نامنده برطاغ واقعدر . شوطاغك بریسی عینیه ودیکری درعیه‌نامله‌یله ایکی مدخلی واردر .جبل‌مذکورحجازه اوچ‌منزل مسافه‌دن باشلایوب شماله طوغری امتداد ایدر .

نجدعارضده اوچ‌بیك قدرقریه اولدیغی‌وشوقریه‌لرك‌اهالیسی هیچ برحکومته مطیع اولمیوب کندی شیخلرینك حکمی التنده اولدقلری مرویدر .

نجد عارض وسطنده سرین نامیله برجبل واردر . شوجبلده وادیٔ بنی‌حنیفه نامیله بردره اولوب اقار صولری، خرمالقلری، کوزل اغاجلری وقراء کثیره‌یی حاویدر . درعیه قصبه‌سی جبل مذکورك‌اوستنده واقعدر . دائرهٔ‌مذکوره‌ده‌بولنان لحساقصبه‌سی حجاجك طریقی اوزرنده‌در . اوراده پك طولاشق بردره واردر . بودره‌ده اوزوم ، شفتالو ، خرما بولنور . شفتالوسی خدایی نابتدر .

لحسایه التی مرحله‌بعدنده واقع ملهم‌نام قصبه‌ده شکرقامشی وخرما واوزوم وشفتالو حاصل اولور .

درعیه قریسنده ویمامه‌نك جنوبنده مقرن نامیله برقصبه وار. اطرافنده طپراقدن یاپلمش سور موجوددر . شو قصبه متعدد نخلستانی ومزارعی حاویدر .

دائرهٔ مذکوره‌ده واقع ولحسایه‌قریب ریاض‌دینلان نواحیده قصبات عدیده وقراء کثیره واردر .

بلادالقسم نجدك شمالنده ووادیٔ سرك اسفلنده قومدن برصحرادر . نه‌اشجاری نده خرماسی وار .

مزج ناحیه‌سی یمامه بلادینه جواردر . اون بش مرحله اوزونلغنده‌اولوب اراضیٔ مستویه‌سی‌قومسالدر. اکینلری‌اورالرده‌کی صو اوزرلرینه موضوع دولابلرله سقی‌اولنور .

نجد حوالیسنده ملیونلرله نفوس موجوددر . نواحی وقصبات وقراء مذکوره‌دن ماعدا دها پك چوق قصبه وناحیه وقریه‌لری شاملدر .

نجد قدیم‌بلاد وحوالیسی بالاده یازدیغمزدائره‌در. بوکونکی کونده بصره‌یه مربوطاً اداره‌اولنان نجد سنجاغی دائره‌مذکوره اولیوب لواء مزبور بلادبحرینك بعض محللرندن عبارتدر.

نجد مملکتنك اهالیٔ قدیمه‌سی اقوام عرب بحتنده یازلدی .

— ۷۲ —

نجد بنی کنده دولتی

قبل الهجره

(۵٤ — ۱٦۲)

نجد حوالیسی ایله اتصالنده‌کی عراق عرب اراضیسنده بولنان بکر بن وائل قبیله‌لرینك سفهاسی عقلاسنه غلبه ایدرك قویلری ضعیفلرینی یه‌جك درجه‌ده نظام واسایشلری بوزلمشیدی . عقلا بوحاللردن متأسف اولوب امورلرینك اصلاحی چاره‌سنی بالمذاکره اداره‌لریچون قوی الاقتدار برحکمداره محتاج اولدیلرینی تعقل ایتمکله یمن دولتی نزدینه عزیمت ومراجعت وقوی الاقتدار برحکمدار احتیاجلرینی عرض ایلدیلر . یمن پادشاهلری ازمنهٔ قدیمه‌ده بین العرب خلفاء اسلام منزله‌سنده ایدیلر .

اوتاریخده یمن پادشاهی بولنان ابرهه بن الصباح طرفندن حجر بن عمرو نام ذات نجد ایله انی ولی ایدن عراق عرب دائره‌سنده‌کی بکر بن وائل قبائلی حکومتنه تعیین اولندی . قبل الهجره (۱٦۲) .

حجر کنده بن عفیر بن الحرث وحرث دخی زید بن کهلان بن سبا اولادندندر . کنده‌یه قدر سلسلهٔ نسبی حجر بن عمرو بن معاویه بن حارث بن معاویه بن ثور بن مرتع بن معاویه بن کنده دیو مضبوطدر . کنده‌نك اسم اصلیسی ثور اولدیغی حالده باباسنك حقوقنه عدم

رعایتله کفران نعمت ارتکاب ایلدیکندن (کنداباه) یعنی باباسنه کفران نعمت ایتدی دیو حقنده تفوه اولنمغله ثوره کنده لقبنی ویردیلر .

حجر حکومت جانبندن نجدو بلادمتجاوره سنه حکمدار تعیین اولندقده بطن عاقل دینلان محله ورود ایتمسیله برابر بنی بکر سفهاسنك تنکیلنه قیام وحوالیٔ عراقیده بولنان ارض بکری دخی ملوك حیره یدلرندن اخذ ایلدی . حجر حسن سیاست وضابطه یی اکمال والتزامه همتله مشتهر اولوب ظالمه مهین ومظلومه معین اولمشدر . حکایهٔ آتیه اوزرینه حجر آکل المرار دیو تلقیب اولندی . حجر کنده وربیعه قبیله لرینی بالاستصحاب غزو ایچون بحرین طرفلرینه عزیمت ایتمش اولدیغندن اوصره ده شام حوالیسنده کی عرب ملوکندن زیاد بن هبوله بغتهً نجد حوالیسنه هجوم ایدوب اورالری یغما وحجرك زوجه سی هند بنت ظالمی دخی سبی ایتمشیدی . شوخبر حجره بالغ اولدقده ابن ابن هبوله یی تعقیب وبولندیغی موقعه تقرب ایلدکده دهاة عربدن سدوس بن شیبانی جاسوسلقله ایلروبه کوندردی . هندایسه ابن هبوله یه مائله اولمش وسدوس تبدیل قیافتله اورایه وصولنده هندایله ابن هبوله نك کرمیٔ الفتلرینه تصادف ایتمشدر . شوالفت صره سنده ابن هبوله هنده «شمدی حجر حقنده ظنك ندر» دیدیکندن هنده «حجری شویله کوره یورم که زرهنه اوروب (سیروالاغز والاالتعقیب) سویلیور . مادام که حجردن برعضوده حیات بولنه انتقامنی المقدن کیرو طورمز» دیدکده نصکره «بن حجری ذاتاً سومزایدم . برکون چادرنده

ایکن اونخویه وارمشیدی. بنده چادرك قپوسنده اوطورمشیدم بربیلان چقوب ایاغنه طوغری کتدکده حجر ایاغی چکدی . النه طوغری کتدکده النیده چکدی . باشنه طوغری یوریدکده طوغریلوب «یاهند شوبیلاندر» دیدی. «سن قالقوب اوطورنجه یه قدریلانی کورمامشیدم» جوابنی ویردم . «یلان سویلیورسك» دیدی . حجرده کی بصیرت وقلبنده کی قوت ندرجه ده اولدیغنی بیلورم . سکا خیرخواهانه اخطار ایدرم که دشمنك پك بیوکدر . متبصر بولنملیسن» دیمسیله سدوس بوسوزلری بربرر ضبط وعودتله مشهودات ومسموعاتنی حجره حکایت ایلدی .

سدوس نقل معلومات ایدرکن حجر حدتندن الفی مرار دینلان نباتله انه رقانی اکل ایده یورایدی . مرار اول قدر اجیدرکه دوه یسه دوداقلری بوزیلور. حجر حدتندن مرارك اجیلغنی حس ایتمامشدر. بناءً علیه اکل المرار دیو تلقیب اولندی . حجر بردان دینلان موقعده یتشوب دشمنلرینی تارمار وابن هبوله ایله هندی بالاعدام نجددن غصب ایتدکلری وکندی اللرنده کی اموالك جمله سنی اخذ ایلدی .

حجرك مدت حکومتی یکرمی اچ سنه در . وفاتنده اوغلی عمر ویرینه پادشاه اولدی . عمر وباباسنك ملکیله اقتضا ایدرك ایلرویور یمدیکندن المقصود لقبی ایله تلقیب ایدلمشدر .

عمرودن صکره اوغلی حرث پادشاه اولمشدر . حرثك حکومتی شدید وصیتی بعید ایدی . معاویه بن عمرك اوغلی حج ایتدنصکره

غائب اولدیغندن شو مادہ ایچون بنی اسد قبیله سندن حبال بن نصر نامنده برشخص اتهام وکیفیت حرثه اعلام اولندی . حرث تهامه یه عزیمت ایلدکده بنو اسد دخی اوراده ایدیلر . حرث کندولرینی طلب ایتمکده اولدقلرینی کوروب فرار ایلدیلر . حرث هپسنك دملرینی هدر ایلدی . بنی اسد قبیله سی معاویه نك اوغلنی قتل ایله متهم یالکز حبال ایکن بر قبیله خلقنك احاسی ایجاب ایتمز دیه رك حبالی دردست ایله حرثه تسلیم ایتدیلر . حرث هپسنك قتلنه امر ویردی ایسه ده بنو اسد قبیله سی حرثك زوجه سی عصیه نك اخوالی اولدقلرندن عصیه نك شفاعتیله عفو اولندیلر . حرثك عفو و امانته دلیل اولمق اوزره اللرنده بر رشی اولمدقچه قبائلك تعرضندن سالم اوله میه جقلرینی عرض ایتدکلری جهتله اللرینه بر عصا ویرلدی . حرث وفاتنه قدر عصا ایله کزدکلرندن قبیلهٔ مذکوره خلقی عبید العصا دیو یاد اولندیلر .

ملوك ساسانیاندن قباد مزدك نام زندیقك مذهبنی قبول ایدرك دولتنه مربوط اولان حیره پادشاهی منذر بن ماء السماء مذهب مذکوری قبول ایتمدیکندن منذری طرد ایتمشیدی . حرث بن عمرو مذهب مذکوری قبول ایتمکله قباد طرفندن حیره حکومتنه تعیین اولندی . نوشروان جلوس ایلدکده نصکره مزدکی قتل و حرثی حیره دن عزل ایله ینه منذری نصب و اعاده ایتمکله منذرك حیره یه توجهنده حرث اهل و اولادیله برابر انبار جابنه فرار ایتدی . منذر تغلب و ایاد و بهرا قبیله لرینی بالاستصحاب حرثی تعقیب ایتدکده حرث قاچوب قورتلدی ایسه ده

اوغللری عمرو و مالك ایله قرق سکز نفر اتباعنی دیرهندو کوفه ارسنده واقع بنی مر بن دیارندن جفر الاملاك نام محلده دردست واعدام ایلدی.

حرث اورادن مسلحان نام موقعه کتدکده بنوکلوب قبیله سی ایچنده قالدی. حرث حیره حکومتنه نصب اولندیغی وقت یدنده کی ملکی اولادینه بالتقسیم حجری بنو اسد و غطفان قبیله لرینه شرجبیلی بکر بن وائل قبائلنك عمومنه معدی کربی بنو تغلب و نمر بن قاسط و سعد بن زید مناة و بنی دارم بن خنظله وصقایع قبیله لرینه، عبد اللهی عبد القیس، سلمه یی بنی قیس اوزرلرینه ملك تعین ایتمشدی.

شرجبیل و سلمه ارالرنده خصومت تقرایدرك بکر بن وائل قبائلی شرجبیلك و تغلب بن وائل قبائلی سلمه نك باشنده مجتمع اولدقلری حالده بصره ایله کوفه بینده وقع کلاب نامو موقعده قتاله شدت ویردیلر. شرجبیل مغلوب و مقتول اولدی. موخراً بنی تغلب سلمه یی ایچلرندن طردایتمکله بنی بکر قبیله سنه التجا ایلد. ملوك حیره دن منذر بن امرء القیسك بنی بکری ضرب و تنکیل ایلدیکی اثناده سلمه دخی مقتول اولمشدر

حجر بن حرث باباسنك وفاتندن صکره ده بنو اسد درونده قالمش ایسه ده قبیلهٔ مذکوره معین اولان خراج سنویلرینی اداده مخالفت وخلع طاعت ایتدکلرندن حجر استخدام ایلدیکی جابی یی ایچلرینه کوندردی. اسدیلر جابی یی ضرب وطردایدی ویردیلر. حجر اوائناده تهامه ده ایدی. شوخبر کندوسنه بالغ الدقده ارض تهامه ده

بولنان بنی ربیعدن وقرنداشی سلمه نك ادملرندن برقوهٔ عسکریه بالترتیب بنی اسد اوزرلرینه کیدرك بالمحاربه غلبه و برطاقمنی اعدام ایله بقیه لرینی هیچ بر بلده ده اسکان ایتمکه براقمیه جغنه قسم ایتمش و بنی اسدك سیدی بولنان عمرو بن مسعودی حبس ایلمشدی .

بنواسد بودرجه یه قدر محقر و معذب اولدقلرینی کوردکده کندولری ذاتاً اشد عرب ایکن بویله حقارت و اذا التنده یشامقدن ایسه اولمك خیرلو در دیه رك جمله سی تجمع و اتفاق ایله بنی کنده اوزرینه هجوم ایلدیلر . بنی کنده بلادندن ابرقین دینلان موقعده قتال شدید جریان ایتمکله بنی اسدك مدیر امورلری علباء بن حرث الکاهلی اثنای حربده حجری قارغی ایله اوروب اعدام ایلدی . حجر مقتول اولدقده بنی کنده عسکری تارمار اولدیلر .

حجرك اوغلی شاعر مشهور امرء القیسك انشاد شعر ایله الفتی باباسی کوردکده « ابناء ملوکه شاعرلك یاقشمز » دیو نفرت و غضب ارائه سیله کندوسنی طرد ایتمش و باباسنك مقتولیتی وقتنده امرء القیس یمن نواحیسندن دمون نامحلده بولنمشیدی . حجرك مقتول اولدیغنی ایشتدکده (ضیعنی صغیراً وحملنی دمه کبیراً) دیه رك باباسنك انتقامنی المدقچه خمر ایچمامك و باشنی غسل ایتمامك اوزره یمین ایلدی . لکن اقتدارینك ضعیف اولدیغنی کورمکله منذرك انبار و هیت اره سنده واقع بقه ده خلیفه سی واوغلی و کندوسنك عمه زاده سی بولنان عمرو بن المنذره مراجعت ایتمش و برمدت

اورادہ قالمش ایسہ‌دہ معاونت کورہ‌مدیکندن قیصر رومدن استعانه ایلمك ایچون یولہ چقوب اثناءراهده تیمانام موقعه کلدکده بعدالعوده اخذ ایتمك اوزره یانندہکی یوزعدد زره وسائر اشیای یهودی سموءلك یانته امانت براقمشیدی . اورادن استانبوله طوغری کتدکده حرث بن‌شمر الغسانی حبر الوب امانتلری سموءلدن مطالبه‌ده اصرار ایتدی ایسه‌ده سموءل اعطادن استنکاف وقلعه‌ده تحصن ایتمکله حرث سموءلك اوغلنی طوتوب امرءالقیسك امانتلرینی کنـدویه ویرمز ایسه اوغلنی اولدره‌جکنی سموءله بیلدردی . سموءل « بنم ایچون نقض عهدایله امانته خیانت ایتمك اوغلمك اولومنی کورمکدن اجیدر » سویلمکله حرث سموءلك کوره‌جکی برمحلده اوغلنی اعدام ایلدی . سموءل شوثبانی اوزرینه وفاده مثل اولمشدر .

امرءالقیس استانبوله کیدرك باباسنك انتقـامنی المق ایچون استعانه وقیصر التماسنه مساعده ایدوب برازعسکر ویردی ایسه‌ده بعض اصحاب اغراض امرءالقیس ایله قیصرك قزی میـانه‌لرنده برعلاقه شایعه‌سی اورطه‌یه اتدقلرندن ارقه‌دن برحلهٔ مسمومه کوندرلمکله امرءالقیس حله‌یی خلعت فاخره عد ایله کیدکده تأثیر سمدن وجودنده قرحه‌لر پیدا اولدی. انقره‌یه وصولنده متأثراً فوت اولمشدر .

امرءالقیس محتضر ایکن بولندیغی موقع برطاغ اتکی ایدی ،

اوراده بنات ملوكدن برقز مدفونه اولديغنى سويلدكلرنده شويتلرى انشاد ايتدى .

اجارتنا ان الخطوب تنوب وانى مقيم ما اقام عسيب
اجارتنا انا غريبان ههنا وكل غريب للغريب نسيب
فان تصلينا فالقرابة بيننا وان تهجرينا فالغريب غريب

بوندن صكره وفات ايدرك مزبوره نك قبرى ياننده دفن اولندى . وفاتى قبل الهجره (٥٤) تاريخنده در .

امرء القيس وفاتنده بنى كنده دولتى منقرض اولمشدر . مدتلرى (١٠٨) سنه دن عبارتدر .

— ٧٢ —

ايام ملوك الطوائف ، وقعهٔ تنوخ

عرب مستعربه دن واولاد اسماعيلدن عدنان ميلاددن مقدم كى يدنجى وهجرتدن مقدم كى اون اوچنجى عصر ايچنده بابل پادشاهى بولنان بختنصر ايله هم عصر ايدى . عدنانك لواء رياستنه تابع اولان اقوام وسائر بطوندن جزيرهٔ مابين النهرين وحيره طرفلرينه يايلمش اولانلرك تجاوزلرى اوزرينه حملرنده بختنصر جانبندن بربيوك استيصال كوستريلوب بقيه سى بلاد عراقدن انبار نام محلده اسكان ايدلمشيدى .

جدعالى رسالتپناهى معد بن عدنان اوتاريخده اون ايكى ياشنده اولديغى حالده بختنصر عربلرى استيصال ايلديكى صره ده

معدك حمایه‌سی انبیاء کرامدن امسیا وبرخیا حضرتلرینه وحی بیورلدیغندن مشارالیهما حضرتلری معرفتلریله معرخرانه کتوریله‌رك انبیاء بنی اسرائل بیننده تربیه‌ایدلدی . بختنصر وفات ایتدکدنصکره انبیاء بنی‌اسرائل ایله حجه‌کتدیکندن مکده بولنان قومی بیننده قالمغله جرهم قبیله‌سندن حارثه‌نك قزی معانی نکاح ونزار اندن تولد ایتدی .

نزارك اياد وربیعه وانماروممضر نامنده درت اوغلی اولوب بونلردن اياد اهل ومتعلقاتیله برابر بالافتراق عراق طرفلرینه هجرت ایتمش وربیعه‌نك اکثر بطونی واولاد مضردن بعض بطون مؤخراً مابین‌النهرین وعراق طرفلرینه هجرتله اورادہ مشتهر اولمشدرکه کیفیتلری یوقاروده درج‌ایدلمشیدی .

ربیعه‌نك مابین‌النهرین وعراق حوالیلرنده مشتهر اولان بطونی اسد ، بکر ، تغلب ، شیبان ، لجیم ، عجل ، قیس نمر ، قبیله‌لریدر . بطون مضردن جزیره حوالیسنده مشتهر اولان قبیله دخی بنو عقیلدر .

یمندن متفرق بنی لخم قبیله‌سیله عمرو مزیقیانك بعض منسوبانی جزیره‌یه کلمشیدی . مؤخراً دائرهٔ عربیتدن چقوب فرسلرله اتحاد وتشکیل عنصریت اکرادایدن طائفه بعضیلرینك روایتلرینه کوره عمرو مزیقیانك اوغلی کرده منسوبدرلر .

نزاربن معد اولادینك بطون مشروحه‌سی حوالیٔ مذکوره‌یه

يايلدقلرى مثللو معدك ديكراوغلى قبيصك حفيدى حيقادبن حنق برقبيلهٔ جسيمه‌نك رئيسى اولديغى حالده بحرين طرفلرنده‌ايدى.

بختنصرك معاملات مشروحه‌سندن صكره حيره حواليسنده‌كى عربلرك موطن قديملرى خالى وخراب قالمشيدى .

يمن قبائل متفرقه‌سندن اولوب باشنده بولنان متعلقاتيله بحرين حواليسنه كلش اولان فهم بن غنمك اوغلرى مالك وعمرو وقبيصك حفيدى حيقاد بن حنق بن عمير وبنى نزاردن غطفان بن عمرو وسائر رفيقلرى بحرينده بالاجتماع هروقت يكديكريله تناصره دوام ايتمك اوزره معاهده ومحالفه‌اجراسندن صكره امور رياستى مالك بن فهمه حواله ايلديلر .

قبائل مذكوره رؤساسنك هربرىسى كندى قومنك رئيس مستقلى اولديغندن اجتماع ومحالفه ايلدكلرى كونلره بين العرب (ايام ملوك الطوائف) ومحل اجتماعلرينه تناصر معناسنه‌اولمق اوزره تنوخ اطلاق اولندى . بونلرك ارض عراق وبابل اقوام اصليه‌لريله خيلى مصادمه‌لرى وقوعبولمشدر .

مذكور الاسم مالك بن فهم اتيده بيان اولنه‌جق حيره ملوكنك برنجيسى ومناذره دولتنك مؤسسى‌در ..

— ٧٣ —

حيره‌ده مناذره دولتى

قبل الهجره (٦١٠ - ١٢) بعد الهجره.

شودولتده منذر اسميله متعدد پادشاهلر كلش اولديغندن

بونلره مناذره دینلدیکی کبی ملوك مشارالیهمك دردنجیسی بنی لخم قبیله‌سندن اولوب نسل حکومتجه تسلسل ایتمش اولدیغندن (الـلخم) عنوانیله‌ده مشتهردرلر .

مناذره دولتنك تشکلی دولت اشکانیان‌زمانندەدر . دولت اشکانیـان انقراضـنه قدر انلرك وبعده ساسـانیان ملوکنك حمایه‌سنده ایدیلر .

شوحکومتك مؤسسی اولان مالك بن‌فهم کهلان بن سـبا سلاله‌سندندر . وقبیله‌لری یمن قبائل متفرقه‌سندندر .

مالکك تسلطی ملوك اشکانیاندن اوچنجی اردوان‌زمانندە وتقریباً قبل الهجره (٦١٠) تاریخلرندەدر . ابتداء امرده بلاد عراقدن انبار شهرینی دارالملك اتخـاذ ایتمشیدی . کندوسندن صکره خلفلری ینـه حوالیٔ عراقیـه‌ده واقع حیره‌یی عاصمه اتخاذ ایتدیلر .

کندی تربیه کرده‌لرندن سلیمه نام‌شخصك اتدیغی اوق اصابتله شو اوقك اچدیغی جریحه‌نك تأثیرندن‌مالك وفات ایتمشدر . وفاتی صره‌سنده بویتلری انشاد ایلدی .

جزانی لاجزاه الله خیراً
سلیمه انه شراً جزانی

اعلمه الرماية كل يوم
فلما اشتد ساعده رمانی

(المأل) سليمه بنى فنالقله جزالندردى . الله كندوسنى خير ايله جزالندرمسون . بن كندوسنه هركون اوق اتمغى تعليم ايدر ايدم . قولى پكلشدكده اوبكا اوق اتدى .

مالك بن فهم وفات ايتدكده يرينه برادرى عمرو بن فهم اوطوردى .

عمرو بن فهم — شوذات جلوس ايتدكدن صكره دارالملكنى حيره يه نقل ايلدى . وعمرو بن فهم وفات ايتدكده يرينه برادر زاده سى جذيمه بن مالك سرير حكومته جالس اولدى .

جذيمه برص علتنله معلول اولديغندن جذيمة الابرص ديو مشهور ايدى . شانى ترقى ايلدكده ابرصى ابرشه وصكره لرى يينه اومعنادن كنايه اولمق اوزره وضاح لقبنه تبديل ايلديلر .

جذيمه حيره وانبار بيننده اولان محللرك جمله سنى استيلا ايدرك شان وشوكتى ارتدقده عربلرك جمله سى سطوتندن قورقغه باشلاديلر .

جذيمه رؤساى عرب اولادندن برطاقم كنجلرى خدمتنه المشيدى . بوكنجلرك ايچنده بولنان عدى بن نصر ايله جذيمه نك قزقرنداشى رقاش ارالرنده معاشقه تحدث ايلديكندن عدى بركيجه پك نشئه لى بروقتنده رقاش ايله ازدواج ارزوسنده اولديغنى خذيمه يه عرض ايتدى . الدينى موافقت صكره خلفه تحول ايتمك ايچون اوكيجه عقد نكاح ايله زفافى اجرا ايلدى ايسه ده ايرتسى جذيمه دن حس ايلديكى ندامت اوزرينه خوفه ذاهب اولديغندن فرارآقومى

جانبنه کتدی. رقاشك عدیدن براوغلی تولد ایدوب عمرو تسمیه اولنمش وشو چوجق سکزیاشنه کیردکده برکون چولده تفرج ایدر ایکن غائب اولمغله یدی سنه صکره بولنمشدر .

عمالقه‌دن عمرو بن الظرب بلادجزیره مابین النهرین دن قرقیساده پادشاه ایدی .وجدیمه عمرو بن الظربی حرباً اعدام ایتمکله عمروك قزی نائله قرقیساده جلوس ایتمشیدی. نائله‌نك صاچلری چوق اولدیغندن زبالقبیله معروفدر. زباحیله ایله باباسنك انتقامنی المغی دوشنه‌رك ازدواج وملکلرینی توحید وعدیله بالاغفال جدیمه‌یی دارالملکنه کوتوروب اعدام ایلدی . جدیمه‌نك مدتی التمش سنه‌دردیورلر .

جدیمه‌نك وفاتندن وهمشیره‌زاده‌سی بنی لخمدن یوقاروده مذکور الاسم عمرو بن عدی تسلط ایتدکدن صکره امراسندن قصیرك تدبیریله زبایه غلبه ایتدیکندن زبااسارت وحقارتدن احترازاً نفسنی بالتسمیم هلاك ایتمشدر .

مورخلر عمرو بن عدیه یوز وخلفی امرءالقیسه التمش سنه مدت کوستره‌یورلر . بربرینی ولی ایدن اوچ پادشاهك ایکیوزیکرمی سنه حکومتده بولنمری ممکن ایسه‌ده استبعاددن دخی خالی اولمدیغندن بونلرك ارالرنده بشقه پادشاهلر بولنمسی واسملری غائب اولوب مجهول اولانلرك مدتلری معلوم اولانلره علاوه ایدلمش اولمسی ملحوظدر . امرءالقیسدن صکره اوغلی عمرو حیره پاشاهی اولمشدر .مدتی یکرمی بش سنه‌در . عمرو ملوك فرسدن یزدجرد زمانینده وفات ایتمکله

یزدجرد عمالقه‌دن اوس بن قلام نامنده بریسنی حیره حکومتنه تعیین ایلدی ایسه ده بش سنه صکره مقتول اولدیغندن اولوقت فرس پادشاهی بولنان بهرام بن شابور امرءالقیس بن عمروی حیره حکومتنه تعیین ایتدی . امرءالقیسك مدتی یکرمی سنه‌در . وفاتنده اوغلی نعمان الاعور تسلطن ایلدی .

شوذات بسالتله معروف وکثیر الغزادر . یزدجرداوغلی بهرام کوری نعمانك تربیه‌سنه ویردیکندن نعمان بهرام ایچون قصر خورنقی بنا ایتدردی .

قصر مذکوراعاجیب ابنیه‌دن عداولنه‌جق صورتده صنایع معمار - یه‌یی حاوی ایمش . بشقه‌سنه‌ده اویله‌بر قصر یاپمسون دیو معماری اولان سنمار رومی‌یی اعدام ایلدیکندن مکافات یرینه اسائتله معامله ایدنلر حقلرنده عربلر (جزاء سنماری) دیو مثل ضرب ایلدیلر . نعمانك بهرام کوری اجلاسنده بیوك معاونتی وقوع بولمغله کیفیتی ساسانیان مبحثنده ذکر اولندی .

نعمان معیتنده ایکی طاقم عسکر بولندروب برطاقمنه دوسرودیکر ینه شهبا آدقو مشیدی . شوعسکرلرك شجاعتلری مشهورایدی .

نعمان بربهار موسمنده قصر خورنقده اوطوروب اطرافنه باقارکن قصرك صنعت ومنظره‌سنك لطافتی نفسنه غلبه ویردیکندن وزیرینه «بویله مصنع ومنظره‌سی لطیف قصر وارمیدر» دیدکده وزیر «قصر ومنظره‌نك لطافتنه دیه‌جك یوق . لکن بویله شیلر فانی ودوام

اخر تجه نعم لا یحصایه مخصوصدر» سویلمکله او نعمتلره نائلیتك موقوف علیهاسنی نعمان استفسار ایلدی . وزیر موقوف علیهاسی نعم وسلطنت دنیانك ترکی ایدوکنی بیان ایتمیله برابر نعمان ملك وسلطنتدن فراغت واختیار سیاحتله غیبوبت ایلمشدر. مدتی ۲۹ سنه‌در .

نعمانك غیبوبتنده اوغلی منذر یرینه اوطوردی . مدتی قرق درت سنه‌در . بهرام کورك ملوك سائرایله محاربه‌لرنده منذرك بیوك معاونتی وقوعبولمشدر .

منذره اوغلی اسود خلف اولدی . مدتی یکرمی سنه‌در . اسود غسانیلرله محاربه ایدرك غسانیان پادشاهنی اولدردکدن صکره دردست ایتدیکی اسرایی عفو ایتمك ایستدکده اسودك شو محاربه‌لرده مقتول اولان عمزاده‌سنك برادری اذینه تعریضا برقصیده انشاد ایتمشدر . اوقصیده‌نك مطلعی بودر .

ماکل یوم ینال المرء ماطلبا ولا یسوغه المقدار ماوهبا اسوددن صکره قرنداشی منذر حیره پادشاهی اولدی . مدتی یدی وخلفی نعمان بن اسودك مدتی درت سنه‌در .

نعماندن صکره بنی لخم قبیله‌سندن ابو یعفر بن علقمة الذمیلی حیره حکومتی مسندینه اوطوردی . مدتی اوچ سنه‌در .

ابو یعفردن صکره امرء القیس بن نعمان حیره‌ده تسلطن ایتمشدر. مدتی یکرمی بش سنه‌در. بونك زمانننده فرس بلادنده نصاری تکثر وعراقده دخی نصرنیت ظهور ایتمشدر .

امرء القیسدن صکره اوغلی منذر یرینه اوطوردی . منذرك اناسی ربیعة التغلبینك قزی ماویه اولوب حسنا اولدینی ایچون ماء السماء دیو معروفه اولمش ومنذر دخی اناسنه نسبتله منذر بن ماء السماء دیه شهرت ویرمشدر . بنی بکر قبیله سنه عزا ایدن شو منذر اولوب غزای مذکورك یوم وقوعی بین العرب یوم اواره دیو مشهوردر . اواره برطاغك اسمی در . منذر بنی بکر قبیله سی حقنده کی غیظی اوزرینه انلری بوغازلیوب قانلرینی طاغدن اشاغی اقتمغه یمین ایتمشیدی . قان طورکوب اقدیغندن صودوکوب اقتدیلر . ملوك فرسدن قباد مزدك نام زندیقك دینی قبول ایتدیکندن منذر قبول ایتمامکله اودینی قبول ایدن حرث کندی یی حیره حکومتنه بالتعیین منذری عزل ونوشیروان پادشاه اولدقده حرثی طردایله ینه منذری نصب ایلدی . حرثك زمانی دخی داخل اولدینی حالده منذرك بدایت حکومتی ایله وفاتی اراسی اوتوز ایکی سنه در .

منذرك وفاتنده محرق دیو معروف اولان اوغلی عمرو بن هند حیره حکمداری اولمشدر . هند عمروك اناسی اولمغله عمرو اکا نسبتله مشهوردر . بطش وشدتندن ناشی عربلر بومضرط الحجاره دیو تلقیب ایلدیلر . محرق دینلمسنك سببی براوزون حکایه در که شو حکایه نك خلاصه سی بینلرنده کی برماجرا اوزرینه براجم قبیله سندن یوز کیمسه یی طوتدروب احراق بالنار ایتمسیدر .

عمرو برکون اصحابیله اوطورر کن «عربلردن کیمی بیلور سکز که

اناسی بنم انامه خدمت ایتمکدن استنکاف ایده » دیدکده حسب ونسبجه شرافتی حائزاولان بنی تغلب قبیله‌سندن عمرو بن‌کلثومی خبر ویردیلر . عمرو بن هندعمرو بن‌کلثومك اناسی لیلی یی کندی اناسی هنده خدمت ایتدرمك فکریله برضیافت ترتیب ایلدی . دعوته اجابتله عمرو بن کلثوم اناسنی بالاستصحاب بنی تغلبدن بربلوك اتلو ایله فرفت کنارینه نزول ایلدیکی عمرو بن‌هنده خبر ویرلدکده عمرو حیره ایله فرات اراسنده تهیه ایلدیکی چادرلره جلب ایتدردی .

عمرووجوه مملکتی کندوسیله ابن کلثوم‌ایچون‌ترتیب‌ایلدیکی چادره ونسوان اشرافی‌اناسنك چادرینه‌دعوتله لیلنك استخدامی ایچون والده‌سنه بعض تعلیمات ویرمشیدی . طعامدنصکره هند بربهانه‌ایله خدمتجیلری چادردن‌چقاروب نسوان‌سائره‌حضورلرنده لیلی‌یه « شوطبقی بکاکتور »دیدکده لیلی حدتلنوب »بوروبه‌جك ایاغك ، طبقی الهجق الك یوقیدر » دیوجواب ویردی ایسه‌ده «البته‌طبقی بکاکتوره‌جکسن » دیدیکی‌انده لیلی « یا آن‌تغلب‌واذلاه» دیو فریاده باشلادی . ابن کلثوم والده‌سنك فریادینی ایشتدکده حقنده بربیوك حقارت اولندیغنی بیلوب‌وجودنده‌اولان قان‌باشنه فرلادیغندن یرندن حرکتله چادرده اصیلی اولان قلیجی قاپمسیله برابر عمرو بن هندی اعدام و « یغما ایدیکز » دیو معیتنده کی شجعانه امر ایتدی . موجود بنی تغلب‌فرسانی اوراده نه‌وار

ایسه نهب وغارتله محللرینه عودت ایلدیلر . عمروك مدتی اون ایکی سنه‌در .

فخر کائنات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلرینك ولادت سنیه‌لری حکومت عمروك سکزنجی سنه‌سنده‌در .

بوندنصکره قابوس بن منذر حیره پادشاهی اولدی . زمانی لهویات ایله کچورمشدر . حکومتنك التنجی سنه‌سی بنی یشکر قبیله‌سندن برشخصك سؤقصدیله مقتول اولوب یرینه عمرو بن هندك قرنداشی منذر اوطوردی . مدتی اوچ سنه‌در .

منذرك وفاتنده نعمان بن منذر بن ماء السماء مره پادشاهی اولمشدر که بدایت حکومتی هجرتدن اوتوز سنه مقدر . نعمان اخلاق مذمومه اصحابندن ایدی . برکیجه اثناء عشرتده سودیکی برمصاحبنی طپراغه کومدروب ایرتسی نادم اولدیغندن اوکوندن صکره کونلرینك بریسنی یوم بوئس ودیکرینی یوم نعیم اتخاذ ایلدی . یوم نعیمنده یانینه کلانلره احسان ویوم بوئسنده ورود ایدنلری اعدام ایدر ایدی . برکون آوه کتدکده یولنی شاشروب طی قبیله‌سندن حنظله نامنده برشخصك چادرینه مسافر اولدی . حنظله ماحضریله اطعام وکیم اولدیغنی بیلمکسزین نعمانه توقیر واکرام ایلدی .

نعمان عودت ایدرکن کیم ایدوکنی حنظلهیه بیان ایله حقنده مساعده وعنایتدیکندن برمدت صکره مصادف اولدیغی ضرورت اوزرینه حنظله استفاده ایچون نعمانك یانینه کتدی . ورودی یوم

بوئسه تصادف ایتمکله نعمان عادتنی بوزمیه جغنی ودنیاجه اولان حاجتی ایستمسنی حنظله یه سویلدی . حنظله « بن دنیاده قالمدقدر نصکره دنیاجه نه حاجتم اوله بیلور » دیو تضرعلر ایلدی ایسه ده نجاتندن مأیوس اولوب اولمزدن اول برکره چوجقلرینی کورمکه مساعده استدی . یه عودت ایده جکنه قراد بن اجدع نامنده بریسی کفالت ایلدیکندن مدت معینه ایله حنظله یه رخصت ویرلدی ایسه ده مدت منقضیه اولدیغی کون عودت ایتمدیکی جهتله نعمان برمصیبت الایی تشکیل وقرادی نطع اوزرنده اقامه ایتدردی . قراد جلاده باقه رق محزون واهل وعیالی فریاد ایله دلخون ایکن اعدام صره سنده حنظله ورود ایتمکله نعان نه جسارتله کلدیکنی سؤال ایلدکده حنظله دینك اقتضا ایلدیکی وفانك سوقیله کلدیکنی سویلدی . نعمان حنظله بی عفو ایله دین نصرانیتی قبول ویوم بؤس عادتنی لغو ایلمشدر .

خسرو پرویز نعمانك قزینی نکاح ایله استدکده نعمان «صغر کبی اولان عرب قاریلری پادشاهه نه لایقدر » عباره سیله جواب یازدی ایسه ده خسروك ترجمانی عدی بن زید قرنداشنی اعدام ایتمسندن طولایی نعمانه دلکیر اولدیغندن عبارهٔ عربیه یی « فرس قزلری کندوسنه کفایت ایتمیورده بنم قزمیده می استیور » دیه ترجمه ایلدیکی جهتله خسرو غضبلنوب نعمانی جلب وفیللرك ایاقلری التنه اتدروب اعدام ایتدردی . مدتی یکرمی ایکی سنه در .

نعمانك فوتندن صكره خسرو پرويز حيره حكومتى آل منذر خاندانندن نزع ايله اياس بن قبيصة الطائى يه توجيه ايتدى . لكن خسروك معامله مذكوره سى عربلره تأثير ايدوب اطاعتدن خروج ايله برمدت صكره قبائلى عرب فرس عليهنده اتحاد وخسرو پرويزك سوق ايلديكى عسكر ذوقار نام صو قربنده بالمحاربه برباد ايلديلر . اوكونه يوم ذى قار دينلدى . عربلر فرسلرى بوزدقدن صكره اياس فرار ايدوب حيره حكومتى آل منذر خاندانندن منذر بن نعمان ضبط ايتدى . اياسك مدتى اون درت سنه در .

منذرك ضبطندن سكزاى صكره وهجرتك اون ايكنجى سنه سنده ابوبكر الصديق رضى الله عنه افندمز طرفلرندن حوالئ عراقيه يه كوندريلان خالد بن الوليد رضى الله عنه حيره يى ضبط ايلديكندن آل منذر حكومتى منقرض اولدى .

مدتلرى تاريخلر جه معين اولان مناذره ملوكنك اسم وترتيبلرى وجه مشروحه اوزره ايسه ده بعض تاريخلر امرء القيس بن عمرو بن عديدن صكره حارث واوس بن قلام عملقيدن صكره ديكر برعملق وقابوس بن منذردن صكره سهراب واياس بن قبيصه دن صكره زاذويه وبعضيلريده اسود بن منذر نامليرنده متعدد ملوكك حكم ايتدكلرينى بيان ايده يورلر . بونلردن يالكز حارثه سكسان يدى سنه واندن مقدم حكومت ايدن قرنداشى امرء القيسه يتمش ياخود يوز وبابالرينه ده يوز سنه مدت كوستره يورلر شومدتلر تصديق عقلى يه

یکده قریب اولمدینی کبی ملوك سائردن اکثرینك اسم وتاریخلری ده اختلافدن سالم دکلدر . مع مافیه مالك بن فهمدن اخر ملوك اولان منذر بن نعمانك نهایت حکومتنه قدر ابن اثیر (۵۲۲) وسائر مؤرخلر بالاتفاق (۶۲۲) سنه مدت یازدقلرندن ابن اثیرك یدمده کی نسخهٔ مطبوعه سنده کوریلان مدت یاطبع یاخود اصلنجه استنساخده سهو وقوعنه حمل اولنه بیلور .

— ۷٤ —

قرقیساده بنی سمیدع حکومتی

ازمنهٔ قدیمه ده نجد حوالیسنده کی عمالقه مؤخراً تصادف ایلدکلری ضرورتدن طولایی تهامه یه فرار ایتمشلرایدی . حضرت اسماعیلك بعثت علیه لرینه قدر اوراده ایدیلر . بونلرك بعضیلری نبی مشارالیه ایمان ایلدیلر . سمیدع بن لاود عملیقینك ظهورینه قدر تهامه حکومتی رؤسای قبیله یدلرنده اولدینی حالده ال قحطانده جرهم قبیله سی عمالقه اوزرلرینه هجوم وانلره غلبه ایتمکله جمله سی تار ومار اولدیلر .

سمیدع اسمی اندن صکره کی ملوکه عنوان اولدینی حالده قبائل متفرقهٔ عمالقه نك یثرب طرفلرنده بولنان طاقمنه اوسلاله دن کلان ملوك اجرای حکومت ایدرلرایدی . بونلرك ترتیب واسامیسی واحوال تاریخیه لری مضبوط دکلدر . یوشع بن نون علیه السلام مدینه حوالیسنه سوق عسکریه عمالقه یدلرنده کی ملکی استیلا ایلدی .

عمالقه‌نك اوراده‌كى صوك حكمدارى سميدع بن هرمز دركه يوشع عليه‌السلام مرقومى قتل ايتمشدر .

مقتول سميدعك اوغلى اذينه بقايان عمالقدن باشنده بولنانلرى بالاستصحاب جزيرهٔ مابين‌النهرين قطعه‌سنده ورقه‌جوارنده واقع قرقيساحواليسنه كيدرك اوراده برعمالقه‌حكومتى تشكيل ايلدى . بنى‌سميدعدن قرقيساده حكومت ايدنلر مدت‌حكومتلرى حيره ملوكندن عمرو بن‌عديك غلبه‌سنه‌قدر امتداد ايتمشدر . شوحكومت ملوكندن يالكز اذينه بن‌سميدع ، اوغلى حسان ، طرف ، ظرب ، عمرو بن ظرب ، ملكه‌زبانك اسمارى معلومدر . جذيمة الابرشله محاربه‌ده مقتول اولان قرقيساحكمدارى مذكور عمرو بن ظرب وجذيمه‌نك همشيره زاده‌سى عمرو بن‌عديك غلبه‌سنده نفسنى تسميم ايدن ملكه مزبوره زبادركه كيفيتى مناذره دولتى مبحثنده ذكر اولندى . زبادن صكره قرقيساده‌كى بنى‌سميدع حكومتى منقرض اولمشدر . بوسلاله‌دن رومليز زماننده اذينه بن‌سميدع نامنده بريسى تدمرده حكومت ايتمش ايسه‌ده تدمرك اندن اولكى ملوكى مجهولدر .

— ٧٥ —

شامده غساسنه دولتى

تقريباً قبل الهجره (٥٨٠ — ١٦) بعدالهجره

غساسنه ملوكى ازمنهٔ قديمه‌ده شامده حكومت ايتمش برعرب دولتى دركه قياصرهٔ رومك حمايه‌سنده ايديلر . شوملوكه آل جفنه وغساسنه

دخی دینلور. مؤسس دولت اولان جفنه بنی ازد بن الغوث بن نبت بن مالك بن ادد بن زید بن کهلان قبیله سندن وسیل عرم سببیله یمن حوالیسندن طاغلان طاقلمندر. باشنده کی غلبه لك ایله شامده واقع غسان نام صو باشنه کلوب اورایی مسکن اتخاذ ایتدیلر. بناءً علیه بونلرك ملوکنه غساسنه دیو عنوان اعطا اولندی.

جفنه متعلقاتیله برابرا وحوالی بی موطن اتخاذ ایتدیکی وقت اورالرده قوم سلیحدن ضجاعمه دینلان طائفهٔ عرب ساکن ایدیلر. سلیح ملوك طوائفدن معدود رکه شوملوکدن یمن حوالیسنده بولنانلری اسعد الحمیری وفرس بلادینه منسوب اولانلری اردشیر ازاله اتمشدر. آل غسان ضجاعمه یی جبرایله شامدن اخراج ورئیسلری بی قتل ایلدی. غساسنه دن ابتدا شامده حکومت ایدن جفنه بن عمرو بن ثعلبه بن عمرو مزیقیا نام ذاتدر. تشکیل ایلدیکی دولت مشار الیهانك بدایت تأسیسی تقریباً هجرتدن (۵۸۰) سنه مقدمکی تاریخلرده در.

جفنه نك حکومتی کسب عظمت وشامده مصانع کثیره انشاسنه همت ایتمشدر. مدتی قرق بش سنه اوچ ماه در.

جفنه دن صکره اوغلی عمرو. بعده ثعلبه بن عمرو تملك ایلدی حوران اطرافنده کی صرح غدیرك بانیسی ثعلبه در. مدتی اون یدی سنه در.

ثعلبه یه اوغلی حرث خلف اولدی. مدتی یکرمی سنه در.

حرثدن صکره اوغلی جبله پادشاه اولمشدر. جبله قناطر ما وچشمه کبی بعض اثار خیریه بنا ایتدردی. مدتی اون سنه در.

جبله‌نك خانى حرثدر . حرثك اناسى ذات القرطين مثلنك موردى اولان ماربه بنت عمرو بن جفنه‌در . حرثك مسكى بلقاايدى . اوراده بعض اثار عمرانيه‌يه موفق اولدى . مدتى يكرمى سنه‌در .

حرثدن صكره اوغلى منذر اكبر تملك ايتدى . مدتى اوچ سنه‌در منذر اكبر قرنداشى نعمان بن الحرث خلف اولدى . مدتى اون بش سنه التى ماهدر .

نعماندن صكره منذرا صغر بن الحرث ، جبله بن الحرث ، ايهم بن الحرث ، عمرو بن الحرث على الترتيب تسلطن ايلديلر . بونلرك بشده قرنداشلرى در . عمرو بن الحرث متكبر ، قبح سيرتله متصف شكلاً دخى چركين ايدى . دمشق وحواليسنده متعدد قصرلر ياپدرمشدر . قصر الصفا ، صفات العجلات ، منار قصرلرى انلردندر . شوقصرلرك بعضيلرنده مجالس وجلساسنك صورتلرينى تصوير ايتدردى . جمله‌سى منتزهات لطيفه وغريبه‌دن معدوديلر . عمرو هركيجه نفسى ايچون سبيه المق اوزره برجاريهٔ عذرا اتخاذ ينى عادت ايتمشيدى .

عمرو بن الصعق العدوا نينك قز قرنداشى دخى سبى ايله كوتو ولدكده عمر ملك مشار اليهك حضورينه عزيمتله

يا ايها الملك المهيب اماترى
صبحاً وليلاً كيف يختلفان

هل تستطيع الشمس ان يؤتى بها
ليلاً وهل لك بالصباح يدان

فاعلم وایقن ان ملکك زائل
وکما تدین تدان عقد رهـان

ابیاتنی انشاد ایلدکده ابیات مذکوره دن عمرو بن الحرث قلبنده تأثر حاصل اولمغله اوعادتی ترك ایلدی . مدتی ۲۶ سنه در .

بوندن صکره جفنة الاصغر بن منذر الاکبر پادشاه اولدی . جفنه هجوم ایله حیره یی یاقش اولدیغندن محرق لقبنی المشدر . مدتی ۳۶ سنه در .

جفنة الاصغرك خلفی فرنداشی نعمان الاصغر ابن منذر الاکبر وانکده خلفی نعمان بن عمرو بن المنذر در . سویداوحارب قصر لرینك بانیسی بودر . پدری عمرو ملوکدن معدود دکل . نعمانك مدتی ۲۷ سنه در .

نعماندن صکره اوغلی جبله تملك ایلدی . بنی لخم ونزار ایله عین اباغ نام منزلده محاربه ایدن بودر . مدتی ۱۶ سنه در .

جبله یی نعمان بن الایهم بن الحرث تعقیب ایتدی . مدتی ۲۱ سنه در

بوندن صکره قرنداشی حرث بن الایهم ، بعده نعمان بن الحرث تسلطن ایتمشدر . ملوك حیره نك تحریب ایتمش اولدقلری رصافه صهر نجلرینی اصلاح ایتدیرن بودر .

نعمان اوغلی منذر خلف اولدی . مدتی ۱۹ سنه ده . منذردن صکره عمرو بن النعمان ، حجر بن النعمان حرث بن حجر ، جبله بن الحرث ترتیب اوزره تملك ایلدیلر . جبله نك مدتی ۱۷ سنه در .

جبله یه اوغلی حرث خلف اولدی . بونك بدایت حکومتی حیره ملکی نعمان بن منذرك زمانینه متصادفدر . بینلرنده شرفجه مغایرت عظیمه وارایدی . حسان بن ثابت الانصاری حضرتلری حرثی مدح ونعمانی قدح ایتمشدر . حرث هروقت غزا والدیغی ارباب احتیاجه بذل واعطا ایدرایدی . کریم سخی ، احسان وعطاسی کثیر اولدیغندن هربلر حرثی وهاب دیو یاد ایتمکده ایدیلر . معاصری بولنان ملوك ایچنده کندوسی جمله دن ممدوح ایدی . قپوسنده مجتمع شعرا هیچ برپادشاهك قپوسنده طوپلانمامشدر . مدتی یکرمی برسنه بش ماه در .

حرثدن صکره اوغلی نعمان جلوس ایلدی . نعمان عادل شجیع ، خیری چوق ، فنالغی از ، صورت وسیرتجه کوزل وممتاز ایدی . علمایه محب اولمغله بارکاهی فضلا وشعرایه مجمع اولمشیدی .

نعمان ایهم بن جبله بن الحرث حلف اولدی ایهم تدمرك وقصر برکه نك صاحبی در . قین بن جسر نامنده برمستعد عاملی وارایدی . بریده یاپدردیغی قصر عظیمی انك معرفتیله انشا ایتدیرمشدر .

ایهمی قرنداشی منذر بن جبله تعقیب ایتدی . منذرك جلوسی هجرتدن ۲ سنه مقدم ومدتی ۱۳ سنه در .

منذردن صکره شرجیل بن جبله ، عمرو بن جبله ، قرنداشی اوغل جبله بن الحرث علی الترتیب پادشاه اولدیلر . جبله نك مدتی درت سنه در .

جبله بن الحرثه جبله بن الایهم خلف اولدی . غسانسنه ملوکنك

صوك كيسى وطرابلس ايله لاذقيه بينندهكى مدينهٔ جبلهنك بانيسى بودر .
عمر بن الخطاب رضى الله عنه افندمزك خلافت سنيه لرى زماننده
دين اسلامه داخل اولدى . وايكيوز اللى نفر اتباعيله مدينه يه
وصكره حج ايچون مكه يه عزيمت ايلدى . عزيمتنده مدينه يه تقرب
ايلديكى وقت اتلرينك بوينلرينه التوندن، كومشدن قلاده لر تعليق
وكندى باشنه ده تاجنى وضع ايتمشيدى . حضرت عمرك حضور
عاليلرينه داخل اولدقده حقنده حرمت ورعايت اجرا بيورلدى .
صكره مكه يه كيدوب طوافده فزاره قبيله سندن بر شخص
ازارينه باصديغندن جبله شخص مرقومه برساله اورمش ومضروب
برونندن قان اقمقده اولديغى حالده حضرت عمره تشكى ايلمش اولد-
يغندن بعد المحاكمه مضروب دخى ضاربه برساله اورمسى حكم وامرى
اعطا اولندى . جبله «سزده بيوك وكوچوكك فرق وامتيازى يوقيدر»
ديدكده بزده حقوقجه پادشاه ايله برديلنجينك فرقى يوقدر «دينلمكله
جبله بوندن منقبض اولهرق ليلاً ادملريله برليكده شامه طوغرى
فرار وارتداد ايتمشدر . جبلهنك اول وجهله ارتدادى اوزرينه طرف-
خلافتپناهيدن شام حواليسنك ادارهٔ عسكريه وملكيه سنه مأمور
ابو عبيدة بن الجراح حضرتلرينه مكتوب عالى تحرير ايله جبله شايد
توبه وقبول دين مبين ايدر ايسه برشى دينلميوب ارتدادنده مصر
اولور ايسه اعدامى امر اولنمش ايدوكنى جبله خبر الدقده استانبوله
فرار وقيصره التجا ايلدى . جبله قيصرك يانينده هردرلو عزت
واحترامه مظهر اولمشيكن

تنصرت الاشراف من عار لطمة
وما كان فيها لو صبرت لها ضرر
يكنفنى فيها لجاج ونخوة
وبعت بها عين الصحيحة بالعور
فيا ليت امى لم تلدنى وليتنى
رجعت الى القول الذى قال لى عمر
ويا ليتنى ارعى المخاض بقفرة
وكنت اسيراً فى ربيعة او مضر
ويا ليت لى بالشام ادنى معيشته
اجالس قومى ذاهب السمع والبصر

بيتلريله افعالندن اظهار ندامت وتأسف ايلمش واز وقت كچدكده فوت اولهرق غساسنه دولتى جبلهده منقرض اولمشدر . شودولتك مدت سلطنتى التى يوزسنه يه قريبدر .

- ٧٦ -

ملوك متفرقهٔ عرب

عربلرامم دنيانك اقدمى اولدقلرى كبى عربلردن دول وملوكك ظهوريده قديم العهددر . بناءً عليه عرب دولتلرى يوقاروده يازديغمز دولت وحكومتلره منحصر اولميوب بعض دولتلرينك قدم عهدلرى جهتيله قرون اولى طوائف قديمهٔ سائره سى كبى ملوكنك وقايع تاريخيه وافراد متسلسله سى غير مضبوط وبعض ملوك دخى غير متسلسلدر .

هجرتدن (۲۸۳۶)سنه‌مقدم عمالقه عربلری فراعنهٔ نبطیهٔ مصره‌غلبه ایله مصروسطی وسفلایی استیلا ایلدیلر . مصرالکاسی (۵۱۴) سنه قدر عمالقه یدلرنده قالمشدرکه کیفیتی مصرمبحثنده یازیلهجقدر .

وکذلك هجرتدن‌مقدمکی (۲۱۸۱)تاریخلرنده بابل حکومتنی دخی‌عربلر ضبط ایدرك بونلردن طقوزپادشاه (۲۴۵) سنه‌مدت حکومت ایتمش اولدقلری بابل مبحثنده ذکر اولندی .

عربلرك ملوله متفرقه‌سندن وخزاعه قبیله‌سندن عمرو بن لحی بن حارثه‌نك بطحا (مکهٔ مکرمه)ده نوجهله حکومت ایلدیکی یوقاروده ذکر اولندی .

ملوك متفرقهٔ عربدن بریسیده زهیر بن جناب بن هبل بن عبدالله بن کنانة القضاعی‌در . شوذات پك چوق معمر اولمش وصحت رأی اصحابندن بولندیغی ایچون کاهن دیو شهرت ویرمشدر . حروب عربه متعلق ایامك بعضیلری بوکامنسوبدر . ایام مذکوره‌نك مشهورلرندن بری غطفان قبیله‌سی ایله وقوعبولان محاربه‌در . سببی بوایدی که بنی بغیض بن ریث بن غطفان قبیله‌سی تهامه حوالیسنده حرم شریفه مشابه برحرم بنا وسدانتنی ایچلرندن بنی مره فخذینه اعطا ایلدیلر . بوخبر زهیره بالغ اولدقده عسکرله اوزرلرینه واروب قبیلهٔ مذکوره‌یی تنکیل ایله برابر یاپمش اولدقلری بنایده هدم ایلدی . زهیرك برمحاربه‌سیده بنی بکر وبنی تغلب قبیله‌لریله وقوعبو-

لمشدر . زهیر صاحب الفیل ابرهة الاشرم ایله ملاقی اولدقده ابرهه زهیری سائر عربلره تفضیل وقبیلتین مذکورتین امارتی عهده سنه توجیه ایتمشیدی . برمدت صکره بکر وتغلب اقوامی دائرهٔ اطاعتدن خروج ایتدکلرندن زهیر عسکرله اوزرلرینه واروب چوق آدملرینی اعدام وبعض اشرافی اسیر ایدرك هپسنی دائرهٔ اطاعته ادخال ایلدی .

ملوك متفرقهٔ عربدن معدود ربیعه بن مره واوغللری کلیب ایله مهلهلك وقایع تاریخیه لری تهامه مبحثنده ذکر وتفصیل اولنمشدر.

عرب ملوك متفرقه سندن بریسیده زهیر بن جذیمه بن رواحه بن ربیعه بن مازن العبسی درکه قیس غیلانك سیدی وحرب داحس صاحبی قیس بن زهیرك باباسی در. بدایت حکومتی هجرتدن (٦٠) سنه مقدمدر .

بنی هوازن قبیله سی متعهد اولدقلری ویرکویی بهرسنه عکاظ موسمنده کوتوروب ایفا ایدرلر ایدی . وبنی مازندن معدودینی ارهیس قبیله سندن برخاتون ویرکوسنه محسوباً زهیره براز یاغ کتورمشیدی . زهیر یاغی عدم قبول ایله حدتلنوب یدنده کی قوسی خاتونه اتدیغندن کوکسنه اصابتله خاتون ارقه سی اوسته یره دوشوب عورت محلی اچلدی . هوازن قبیله سی بو معامله دن متأسف اولمغله زهیره اضمار غیظ ایلدیلر. زهیرك کوچوك اوغلی شاس اوکونلرده حیره پادشاهی نعمان بن منذرك زیارتنه کتمش ونعمانك اعطا

ایلدیکی عطایا وهدایا ایله عودت ایدرك بنی غنی بن اعصر قبیله‌سی صولرندن برصو باشنه قونمشیدی . بنی غنی قبیله‌سندن ریاح بن اشل نام کیمسه‌نك اوراده برچادری وار ایدی . شاس چادره قارشو بعض سؤادب کوستردیکندن ریاح زجرینه قیام ایلدکده اصنعا ایتمدی . ریاح براوقله شاسی اعدام وجنازه‌سنی اوراده‌کی قوماغه دفن ایله موجود اشیاسنی اغتنام ایلدی . زهیر اوغلنك قاتلی غنو- یلردن بریسی اولدیغنی خبر الدقده عسکرله قبیله‌نك عمومنه هجوم ایدرك برطاقمی قتل ومالرینی یغما ایتدی . قبیلهٔ مذکوره بنی عامر بن صعصعه‌نك حلفاسی اولدقلرندن بنی عامر حلیفلرینه معاونت غیرتیله اياغه قالقوب بنی عبس ایله ارالرنده حروب کثیره وقوع بولمشدر . بنی غنی قبیله‌سی بنی کلاب رئیسی خالدبن جعفرك اخوالی اولدقلرندن بنی عبسك تجاوزاتی اوزرینه هوازن وبنی عامر قبیله- لرینی زهیر علیهنده تحریك ایلدیکی صره‌ده هوازن ماجرای سابقه بناءً وبنی عامر دخی انلره اتباعاً زهیر ایله محاربه‌یه کیرشدیلر . اثنای محاربه‌ده خالدك اوکی اوغلی جندح بن البکانك قایجیله زهیر مقتول اولدی .

بنی عبس قبیله‌سنه منسوب غطفان قبیله‌سی رؤساسنده حرث بن ظالم المری خالددن انتقام المق ایچون بنی هوازنی جمعه قیام ایلدی . خالدایسه شو حادثه کتدکجه بیویه جکنی اکلایوب نعمان بن المنذره التجا ودخالت ایتمشیدی . نعمان خالده وقرنداشنه برچادر قوروب

ایکیسنیده یانندهاقامه وحقلرنده رعایت ایدهیور ایدی. حرث بنی محارب قبیلهسندن برشخصی رفیق اتخاذ ایدرك نعمانك یانه عازم واحترامه مظهر اولدی .

نعمان، خالد، حرث برابرجهخرما یرکن خالد نعمانك حرثه اولان توجهنی کوروب جانی صقلمغله حرثه خطاباً « یاابا لیلی بنم حقمده تشکرایتمزمیسن » دیدکده حرث « نه ایچون تشکرایدهیم» سویلدی . خالد « زهیری اولدروب غطفان قبیلهسنك سیادتنی احراز ایتدیکم ایچون » دیمسنی متعاقب حرث « سنمی زهیری اولدردك » دیهرك حدتندن دترمکله النده کی خرما یره دوکلدی. نعمان حرثك شو حرکت مدهشهسنی کوردکده النده کی چبوقله خالدهدورتوب « یاخالد شو آدمسنی اولدرر » سویلدی .ایکیسیده نعمانك یانندن چقدیلر . او کیجه خالد قرداشی عتبهایله برابر چادرلرینه کیدوب وچادرك ایپلرینی باغلایوب اویومشلر ایدی . خلق اویخویهواردقدنصکره حرث چادرندن چقوب خالدك چادرینه عزیمت وقلیجله ایپلری قطع ایدرك ایچرویه کیردی . خالدوعتبه اویخوده ایکن خالدی اعدام واتنه بنهرك یولنهدوام ایلدی . شو حرکت اثناسنده عتبه اویانمش ایسهده قرنداشنی قورتاره مامش ایدی. نعمانه واروب « یاسؤ جاراه » دیوفریادهباشلادی .نعمان حرثی تعقیب ایچون اتلو چقاردی ایسهده دردست ایدهمدیلر .

عرب ملوك متفرقهسندن بریسیده قیس بن زهیر بن جذیمة

العبسی در. باباسی زهیرك مقتولیتندن صکره یرینه کندوسی کچدی. دهاة عربدن معدود ایدی. بنی عامردن باباسنك انتقامنی المق ایچون خیلی محاربه‌لر ایتمشدر. صکره حجازه، بعده بنی ذبیان فروعندن بنی بدر درونته کیدرك حذیفه بن بدرك یانته نزول ایلدی.

قیسك داحس نامنده براسبی وار ایدی. قیس بن زهیر بنی یربوع قبیله‌سی اوزرینه هجوم ایدوب مالارینی یغما ایلدکده بنی دارم قبیله‌سندن ایکی شخصك بر اسب اوزرنده اولدقلری حالده فرار ایتمکده اولدقلرینی واسب ایسه یوریش ونمایشده بی نظیر ایدوکنی کوردیکندن راکبلرینی جلب و بنی دارمدن الدیغی اسرا ایله مبادله ایلمشیدی. قیس بنی بدر قبیله‌سنه عزیمت ایتدکده نصکره حذیفه بن بدر الفزاریدن غبرا نامنده برفرسی اولمغله داحسله غبرا ایچون ایکی قبیله بینده پك چوق محاربه‌لر وقوعبولدی.

بنی عبس قبیله‌سندن قرواش ایله حذیفه‌نك قرنداشی حمل بن بدر داحس ایله غبرانك یارشلری ایچون مجادله ایدرك اوکدل براقمش اولدقلری حالده یارش ایدلدیکی صره‌ده حملك برپوصو محلنه قومش اولدیغی زهیر نام کیمسه داحسك کچدیکنی کوروب یوزینه ضرب ایله داحسی کیرو چویرمش وداحسك غبرایی سبقتی ایسه اوزاقدن سیر ایدنلر طرفلرندن کورلمش اولدیغندن اوکدل قونلان دوه‌لرك ردو تعاطیسی حقنده قیس ایله حذیفه بینده تحدث ایدن خصومت قبیله‌لرك یکدیکریله اوزون اوزادیه محاربه‌لرینی

موجب اولمشدركه شوحروب ايكى حرفك دخى محو اولهجقلرى بردرجهيه قدر امتداد ايتدكدنصكره ارالرنده عقد مصالحهاولنمش وبعدالمصالحه قيس ارتق قبائل رياستندن چكيلهرك تنصر واخر عمرينه قدر انزوا ايتمشدر .

ملوك متفرقهٔ عربدن اسملرى يوقاروده ذكر اولنانلردن بشقه دخى بعض ملوك ظهور ايتمش ايسهده اخبار تاريخيهلرى مضبوط اولميوب يالكز اسملرى اشعار وامثال ارالرنده مذكور اولمغلهاو مقولهلرك بيان وايرادلرينه لزوم كورلهمدى . وكذلك ايام مشهورهٔ عربك حاوى اولدقلرى محاربانك باشلوجهلرى مباحث سابقهده مندرج اولديغندن ايام سائره وقوعاتنك درجندن دخى صرف نظر قلندى .

— ٧٧ —

عربلرك عوائد وصفات وبلاغت وديانتلرى

عربلر قرون اولاده دخى بريسى بدوى وديكرى حضرى اولمق اوزره ايكى قسم ايديلر . بدويلر طاقم طاقم چوللرده وصحرالرده خيمه نشين اولهرق جولان ايله دوه وقيونلرك سود واتلرى ايله كچنورلر وحيوانلرى چوق اولديغى ايچون اوزون اوزادى بريرده اقامت ايدهمزلر ايدى . برمحلده اوته قلت وغلبهلكدن نظافته مخل شيلره كثرت كلدكده اورايى ترك ايله سائر اوتلى وصولى بريره نقل خيام ايدرلر ايدى . حضريلر مدن وقراده ساكن اولوب پك چوق اثار مدنيه براقمشلردر .

عربلرذکاوت، فطانت، شجاعت اصحابندندرلر. سخاوتلری بردرجه‌ده‌درکه خرکاه وبساطلرینك نقلی بردوه‌یه منحصراولان حفیف‌الحال عربلرك بریسنه مسافرلر ورود ایلسه اول دوه‌یی کوکلنك استکیله درحال بوغازلیوب مسافرلرینی اطعام ایدر. اول قدروفالیدرلرکه برکیمسه دشمنندن قاچوب برقبیله‌یه دخالت واول کیمسه‌نك طلبی ایچون اوزرلرینه اردولر هجوم ایتسه قبیله خلقی علی‌العموم نفسلرینی فدا وهلاکی اختیار ایله اول دخیلی دشمنه تسلیم ایتمزلر. دخیللردن صورت دخالتلرینی تفصیل ایتمکه وقت وقدرتی اولمیانلردن بریسی خرکاه صاحبنك برچوپنی یردن الوب کوسترسه صاحب خرکاه انی محافظه‌ده جانی وباشنی فدا ایدر.

اسکی عربلر شریعتلرینه‌وبیلرنده‌کی قانونه‌پك اشوری رعایت ایدرلر. واشهر حرامده جنك ایتمیوب‌او صره‌لرده اوغل وبرادر وبابالرینی قتل ایدن شخصه‌دخی ظفریاب‌اولسه‌لر اخذانتقامه قادر ایکن اشهر حرمه رعایةً تعرض‌ایلمزلر ایدی. قنی بر شخصدن نسبی سؤال اولنسه اجدادینی تمامیله تعداد ایده‌بیلور ایدی.

بوحاللرله برابر عار فضیحه‌سندن احترازاً قیزلرینی حیاً دفن ایتمك فاجعه‌سیده معتادلری اولوب حیاتده قالمسنی مرادایلدکلری قزلرك اوزرلرینه صوفدن برجبه کیدررلر ودوه وقیون اوتارمغه تعیین ایدرلرایدی. قتللرینی استدکلری قیزلری طقوز یاشنه‌وارمدقلرنده اوزرلرینه کوزل البسه کیدیروب کویا بعض متعلقاتلری

زیارتنه کیدیله جکدر نمایشیله بابالری صحرایه کوتورر وتهیه ایتمش اولدقلری قیویه بالالقااوزرلرینه طپراق اورترلرایدی . دین اسلام ظهورنده بوکبی عوائد قبیحه طرف اشرف رسالتپناهیدن منع وابطال بیورلدی .

سخاوتلری وقریب وغریبه کرم وضیافتلری امم سائره نك هیچ بریسنه قیاس قبول ایدر شی دکل ایدی . اطعامه مقتدراولان اشراف واغنیانك منادیلری سوق عکاظده « قارنی اج اولان اطعام، قورقوسی اولان تأمین ، برمحله کیده جك اولوبده بنه جك حیوانی اولمیان راحله یه تحمیل اولنمق اوزره فلان، فلان ذاتلرك یانلرینه کلسونلر » دیو ندالر ایدرلر ایدی .

حاتم طی ، کعب بن مامه ، معن بن زائده کبی مشاهیراسخیانك حاللری ایسه عقوله حیرت ویره جك احوالدن اولدیغی اخبارغریبه اشنا اولانلرجه معلومدر .

عربلرك حذاقت وفراستلری دخی غرائبدن ایدی . بر چوجغك باباسی پك چوق اشخاص ایله مخلوط اولوبده فی الاصل بونلره معلوماتی اولمیان برعرب چوجغك اياغنه باقدقدن صکره او جمعیت ایچنده اولانلرك یوزلرینه یاقمقسزین اياقلرینی لدی المعاینه او چوجغك باباسنی بولور ایدی .

وبریولده کتمش اولان برشخصك ایزینه تصادف ایتسه لر او شخص کنج می ، یوقسه اختیارمیدر ، قاریمیدر ، ارککمیدر

بیلورلرو برمحلدن برجمعیت عظیمه مرور ایدوب یولده کی ایزلری یکدیکرینه قارشمش اولسه بله مرور ایدنلردن قنمی بر شخصك ایزینی او غلبه لکدن تفریق ایتمك استسه لر ایزینی غائب ایتمکسزین شخص مزبورك کتمش اولدیغی محله قدر کوتوره بیلورلر ایدی . شو استدلالله ری یالکز انسان یوله رینه مخصوص اولمیوب حیوانات حوافری حقلرنده دخی اقتدارلری اولوجهله مکمل ایدی . ایچلرینه برخرسز کلوبده اشیا سرقتله قاچسه ، یاخود برکوله ، یاصوچلو فرار ایتسه ایزلرینی آرایه آرایه اولدقلری یرلری بولورلرایدی .

عرب کاهنلرینك کلمات مسجعه ایله مغیباته دائر ویردکلری اخبار متواتره وبعضیلرینك اصوات طیوردن استدلال ایلدکلری حوادث مضبوطه ایسه لایعد ولایحصادر .

اسکی عربلره مخصوص اولان فصاحت وبلاغت فطریه نك درجه سی پك ایلروده ایدی .

لسان عربی اوزره ابتدا شعر سویلیان کیم ایدوکنده اختلاف واردر . کیمیسی عاد ، کیمیسی ثمود ، کیمیسی حمیر بن سبا ، بعضیلری ربیعه ، بعضیلریده مضر اولدیغنی روایت ایلدیلر . حمیر اولمسی روایتی مرجحدر .

عربلرك اشعری امرءالقیس بن حرث الکندی ، زهیر بن ابی سلمی المزنی ، نابغة الذبیانی ، عنتره بن شداد العبسی ، لبید بن ربیعة العامری ، طرفة بن العبد الکبری ، اعشی میمون بن جندل

الاسدی اولوب اجود شعرای عرب عمرو بن کلثوم التغلبی ، حرث بن حلزة الیشکری ، مذکور طرفه بن العبد البکری اولدیغی مرویدر . بونلرك بینلرنده اولان تفاضل دخی مختلف فیه در . بعضیلری امرء القیس ، بعضیلری زهیر بن سلمی ، کیمسی عنتره بن شداد فائق اولمق کبی اقوال مختلفه ده بولندیلر . « اشعر عرب کیمدر » دیو اصمعیدن سؤال اولندقده « حال رکوبده عنتره ، زمان مرغوبیتده زهیر ، وقت طربده نابغه ، خوف حالنده اعشی » دیو جواب ویردی .

عربلر شعردن بشقه هر جهتله قریشك اقوام سائره یه تقدم وتفوقلرینی قبول ایدرلر ایدی .

شعرای عرب زمان اعتباریله درت طبقه یه مقسمدر . طبقات مذکوره نك اوچنده بولنانلرك شعرجه سلیقه لری سجیهٔ مخصوصه ایدی . نه عروض ، نه ده معارف و اکتسابه موقوف ایدی . شو اوچ طبقه نك برنجیسی عربلرك قرون اولی شعراسی در . بونلره متقدمون دینلور . متقدمون اسلام زمانینه یتشمکسزین یاخود یتشمش ایسه ده دین اسلامه کیرمکسزین فوت اولانلردر . بونلره جاهلیون دخی دیرلر . امرالقیس وامیة بن الصلت کبی .

ایکنجیسی مخضرمون در . مخضرم حاءمهمه ایله ده مرویدر . (ناقة مخضرمة) دن مأخوذدرکه قولاغنك نصفی کسلمش دوه دیمکدر . مخضرمون هم جاهلیت همده اسلام زمانلرینه یتشمش

ودین اسلامی قبول ایتمش اولانلردر . حسان بن ثابت وکعب بن زهیر کبی .

اوچنجیسی مولدوندر . بونلر زمان جاهلیتی کورمیوب اوائل اسلامده ظهور ایتمش اولانلردرکه هنوز اقوام عربك غیری طوائف ایله اختلاط ایتمامش وفتوحات اسلامیه صره سنده تجاوز ایلدکلری ممالك اجنبیه اهالیسنك عادت ولسانلرینه کسب وقوف ومعلومات ایتمدکلرندن سجیهٔ مخصوصهٔ عربیه لرینه خلل عارض اولمامشدر . فرزدق وجریر کبی .

طبقات ثلثهٔ مذکوره نك اشعاری سجیهٔ مخصوصه یه مستند وهر نظملری اصحاب فصاحت وبلاغت عندلرنده برقوتلی سنده در .

دردنجی طبقه محدثوندر . بوطبقه هجرتك اوچنجی قرننده ظهور ایدنلردرکه اجانبله اختلاط وعربیتلری سلامت طبیعیه دن انفکاك ایلدیکندن شعرلری سجیهٔ مخصوصه یه مستند دکل ایدی . بناءً علیه سوزلری اصحاب سجیه دن معدود عرب قدماسی اشعارینك چاشنیسنی ویرمك افکاریله عروض ، صنایع بدیعیه ، الفاظ مشعشعه کبی شیلر التزامنه مجبور اولدیلر .

قدمای عربك بلاغت وفصاحت طبیعیه لری پك عجیب ایدی . بونلرك نظملری متأخرین کبی تضییق طبیعت وتحریٔ دائرهٔ افکار ایله تعذیب قریحه مثللو حاللردن سالم اولوب ذکور ونسوانی بداهةً وارتجالاً انشاد نظم ایدرلر ایدی . بالبداهه سویلمش اولدقلری سوزلرك هر بریسی بلغاجه سند بلاغت عد اولنور .

متقدمین عرب اشعارلرینك منتخبی معلقات ، مجمهرات ، منتقیات ، مذهبات ، مرائی ، مشوبات ، ملحمات نامليله يدى طبقه اعتبار وبونلردن طاقم طاقم اشعار انتخاب اولنمشدر .

طبقهٔ اولی قصایدی معلقات سبعه ، سموط ، سبع الطول عنوانلريله ده ياد اولنور . قصايد مذكوره يى حمادالراويه هجرتك (۱۵۵)سنه سنده جمع ايلدى . معلقات سبعه يدى قصيده بليغه دن عبارت ايدى كه كعبه فيوسنه معلق اولوب قدماى شعرا اثارنده بونلره معادل اشعار اولمديغندن عربلر برنجيسندن بدأ ايله اسلام زمانينه قدر مرور ايدن يوز اللى سنه مدت ايچنده قصايدمذكوره يه سجده ايتمشلردر . دين مبين اسلامك ظهوريله من طرف الله منزل معجزهٔ جليلهٔ نبويه اولان قرآن كريمك بلاغت وسطوت فصاحتى عربلرى اعجاب ايلديكندن بلغا وفصحا بالاتفاق تنظيرينه وسع واقتدارلرينى تماميله صرف ايتديلر ايسه ده بر اخصر سوره سنه نظيره يازه مديلر . بناءً عليه معجزهٔ نظم قديم معلقات سبعه نك شانى امحا ايتمش وشو قصيده لرك مقبوليتجه برنجيسى امرأ القيسك (قفانبك) قصيده سى اولمغله قزى بعض ايات قرآنيه يى ايشتدكده قصيدهٔ مذكوره يى ايندروب احراق بالنار ايلمشدر .

معلقات سبعه نك اصحابى امرالقيس ، زهير بن سلمى ، حرث بن حلزه لبيد بن ربيعة العامرى ، عمرو بن كلثوم ، طرفة بن العبد ، عنترة العبسى ايدى .

طبقهٔ ثانیه اصحابی نابغهٔ الذبیانی، عبید الابرص، عدی بن زید، بشر بن حازم، امیة بن الصلت، خداش بن زهیر، نمر بن تولب در.

طبقهٔ ثالثه اصحابی مسیب بن علس، مرقش بن جریر، عروة الورد، مهلهل بن ربیعة، درید بن الصمه، منتخل بن عویمر در.

طبقهٔ رابعه اصحابی حسان بن ثابت، عبدالله بن رواحه، مالك بن العجلان، قیس بن الحطیم، احیحة بن الجلاح، ابوقیس بن الاسلت، عمرو بن امرءالقیس در.

طبقهٔ خامسه اصحابی ابو ذویب الهذلی، محمد بن کعب الغنوی، اعشی الباهلی، علقمة المطموس، ابوزبید الطائی مالك بن الریب النهشلی، متمم بن نویرة التمیمی در.

طبقهٔ سادسه اصحابی کعب بن زهیر، نابغة، قطامی، حطیه، شماخ بن ضراره، عمرو بن احمر، تمیم بن مقبل در.

طبقهٔ سابعه اصحابی فرزدق، جریر، اخطل التغلبی عبدالراعی، ذوالرمه، کمیت بن زید، طرماح در.

مذاهب — قرون اولی عربلرندن صالح وصعب ذی القرنین وحنظله بن صفوان وخالد بن سنان علیهم السلام کبی انبیاء کرام واخیار ظهور ایدوب انبیاء واخیار مشارالیهم حضراتنه اتباع ایدنلردخی اولمغله بوطاقلر مستثنا اولمق اوزره اکثریسی مذاهب باطلهٔ مختلفه اوزره ایدیلر. زرارة بن عدیك منسوب اولدیغی بنی تمیم قبیله سنده مجوسیلر وار ایدی. بعض قبائل کواکبه طاپارلر

ایدی که بنی حمیرك معبودلری شمس ، بنی کنانه‌نك قمر ، بنی لخمك مشتری ، بنی طیك سهیل ، بنی اسدك عطارد ایدی .

مبحث مخصوصنده ذکری سبقت ایتدیکی اوزره ملوك متفرقهٔ عربدن عمرو بن لحی بن حارثه بلاد شامدن بلقا اهالیسنی اصنامه عبادت ایدر کوردکده لدی السؤال « استنزال امطار ، طلب رحمت ، استدعای حاجت خصوصلرنده بونلره توسل طریقیله استفاده ایدرزه دیدکلرنده کندوسیده اصنام مرقومه‌دن بلادینه کوتورمکه رغبت کوسترمکله اساف ونائله نام صنملری کوتوروب بئر زمزم اوزرینه وضع وخلقی عبادتلرینه دعوت ایلدی . عربلرده اجابت کوسترديلر . صکره شو صنملر بیت شریف درونینه ادخال ایله برابر عدد لریده بالتکثیر ایام سنه مقدارنجه (٣٦٠) عدده ابلاغ واصنام مذکوره یه عبادت ایدوب ذبح قرابین کبی شیلرله توسل اعتقادنیده استلزام ایلدیلر . حرم کعبه یه موضوع الك بیوك صنم هبل ایدی . هبل شمسه نسبت اولنور ایدی . بونی یمن طرفلرنده شمسه عبادت ایدن ملوكك بریسی وضع ایتدرمش اولدیغی ظن اولنه‌یور . بعض مورخین هبلی دخی عمرو بن لحی شام حوالیسندن کوتورمش اولدیغنی روایت ایده‌یورلر . اسکی عربلرشو مذاهب باطله ایله برابر شریعت موسادن معدود ختان کبی بعض عوائد مشروعه‌یی ده قبول ایتمشلر ایدی . مع فیه قبل الاسلام عربلرجه عبادت اصنام تعمم ایده‌جك درجه‌یه واروب هرقوم بربت اتخاذ ایتمکله ادیان عرب

سراپابطلاندن عبارت اولمشیدی. ابراهیم واسماعیل علیهما السلامك نبو تلرینی تصدیق ایدرکن بتلرك کعبه یه ادخالنی مشار الیهما حضرا تنك امرینه اسناد ایده جك درجه یه قدر جهالت ارتمشیدی.

دین مبین اسلامك ظهور نده سید کائنات علیه ازکی السلام واتم التحیات افندمز حضرتلری مکهٔ مکرمه یی فتح بیوردقدن صکره کعبهٔ معظمه ده وسائر اقوام عرب یدلرنده کی اصنامك جمله سنی کسر وامحا ایتدیروب عربلر طاقم طاقم دائرهٔ ناجیهٔ اسلامیته دخول ایلدیلر. بو بحثلرك تفصیلاتی کتاب ثانیده یازیله جقدر ان شاالله تعالی.

ایکنجی جلدك فهرستی

صحیفه

(هند)

۲ هند جغرافیاسی
۱۲ هند قرون اولی تاریخی
۱۶ هند مدنیت ومذهب ومعارفی
(چین)
۲۳ چین جغرافیاسی
۳۰ چین قرون اولی تاریخی
۳۸ چین مدنیت وامذهب وعوائدی
(سوریا)
۴۹ سوریا جغرافیاسی
۵۳ فنیکه لدلر
۶۱ سلفکیه دولتی
۸۷ بنی اسرائیل وقایع اخیره سی
۹۳ بنی اسمونیا (بنی حشمنای)
حکومتی
۱۰۴ هرادسه حکومتی
۱۱۰ تدمر
۱۱۸ بعلبك
(تاتارستان وترکستان)
۱۲۴ تاتارستان و ترکستان جغرافیاسی
۱۲۸ هونلر

صحیفه

۱۳۱ هونغورلر وقبارطایلر
۱۳۲ اریانه واریلر
۱۳۶ باقتریانه (بلخ)
۱۳۹ باقتریانه ده ثیودوتوس وایوثیدموس حکومتلری
(هایکانیه)
۱۴۲ هایکانیه جغرافیاسی
۱۴۴ هایکانیه دولتی
۱۵۲ ارشکیان دولتی
(اسیای صغری)
۱۶۲ اسیای صغری جغرافیاسیله اقوامی
۱۶۸ میسیا
۱۷۶ لیدیا
۱۸۱ قاریا
۱۷۳ لیسیا
۱۸۴ بثنیا
۱۸۷ پامفلیا
۱۸۹ پیسیدیا
۱۹۰ سیلیسیا
۱۹۰ قپادوقیا
۱۹۴ پافلاغونیا
۱۹۶ فریکیا
۱۹۸ پونتوس

صحيفه

(جزيرة العرب)

٢٠٩ جزيرة العرب جغرافياسى

٢١٢ يمن جغرافياسى

٢١٦ ملاحظهٔ تاريخيه

٢١٩ يمنده قحطانيه دولتى

٢٤٧ يمنده حبشه حكومتى

٢٥٢ يمنك بتكرار حمير حكومتنه دخولى

٢٥٣ يمنده مرازايه حكومتى

٢٥٦ حضرموت

٢٦٠ احقاف

٢٦٢ عمان

٢٦٤ بحرين

٢٦٧ حجاز جغرافياسى

صحيفه

٢٧٠ مكهٔ مكرمه

٢٨٤ مدينهٔ منوره

٢٩٦ يمامه

٣٠٣ تهامه

٣١٨ نجد

٣٢٢ نجدده بنى كنده دولتى

٣٣١ ايام ملوك الطوائف

٣٣٤ حيرهده مناذره دولتى

٣٤٦ قرقيساده بنى سميدع دولتى

٣٤٨ شامده غساسنه دولتى

٣٥٦ ملوك متفرقهٔ عرب

٣٦٣ عربلرك عوائد و صفات وبلاغت وديانتلرى

3 1761 07991630 0